నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

జాతక-అట్ఠకథా

(తతియో భాగో)

౪. చతుక్కనిపాతో

౧. కాలిఙ్గవగ్గో

[౩౦౧] ౧. చూళకాలిఙ్గజాతకవణ్ణనా

వివరథిమాసం ద్వారన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చతున్నం పరిబ్బాజికానం పబ్బజ్జం ఆరబ్భ కథేసి. వేసాలియం కిర లిచ్ఛవిరాజూనం సత్త సహస్సాని సత్త సతాని సత్త చ లిచ్ఛవీ వసింసు. తే సబ్బేపి పుచ్ఛాపటిపుచ్ఛాచిత్తకా అహేసుం. అథేకో పఞ్చసు వాదసతేసు బ్యత్తో నిగణ్ఠో వేసాలియం సమ్పాపుణి, తే తస్స సఙ్గహం అకంసు. అపరాపి ఏవరూపా నిగణ్ఠీ సమ్పాపుణి . రాజానో ద్వేపి జనే వాదం కారేసుం, ఉభోపి సదిసావ అహేసుం. తతో లిచ్ఛవీనం ఏతదహోసి "ఇమే ద్వేపి పటిచ్చ ఉప్పన్నో పుత్తో బ్యత్తో భవిస్సతీ"తి. తేసం వివాహం కారేత్వా ద్వేపి ఏకతో వాసేసుం. అథ నేసం సంవాసమన్వాయ పటిపాటియా చతస్సో దారికాయో ఏకో చ దారకో జాయి. దారికానం "సచ్చా, లోలా, అవధారికా, పటిచ్ఛాదా"తి నామం అకంసు, దారకస్స "సచ్చకో"తి. తే పఞ్చపి జనా విఞ్ఞుతం పత్తా మాతితో పఞ్చ వాదసతాని, పితితో పఞ్చ వాదసతానీతి వాదసహస్సం ఉగ్గణ్హింసు. మాతాపితరో దారికానం ఏవం ఓవదింసు "సచే కోచి గిహీ తుమ్హాకం వాదం భిన్దిస్సతి, తస్స పాదపరిచారికా భవేయ్యాథ. సచే పబ్బజితో భిన్దిస్సతి, తస్స సన్తికే పబ్బజేయ్యాథా"తి.

అపరభాగే మాతాపితరో కాలమకంసు. తేసు కాలకతేసు సచ్చకనిగణ్ఠో తత్థేవ వేసాలియం లిచ్ఛవీనం సిప్పం సిక్ఖాపేన్తో వసి. భగినియో జమ్బుసాఖం గహేత్వా వాదత్థాయ నగరా నగరం చరమానా సావత్థిం పత్వా నగరద్వారే సాఖం నిఖణిత్వా "యో అమ్హాకం వాదం ఆరోపేతుం సక్కోతి గిహీ వా పబ్బజితో వా, సో ఏతం పంసుపుఞ్జం పాదేహి వికిరిత్వా పాదేహేవ సాఖం మద్దతూ"తి దారకానం వత్వా భిక్ఖాయ నగరం పవిసింసు. అథాయస్మా సారిపుత్తో అసమ్మట్ఠట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా రిత్తఘటేసు పానీయం ఉపట్ఠపేత్వా గిలానే చ పటిజగ్గిత్వా దివాతరం సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసన్తో తం సాఖం దిస్వా దారకే పుచ్ఛి, దారకా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖింసు. థేరో దారకేహేవ పాతాపేత్వా మద్దాపేత్వా "యేహి అయం సాఖా ఠపితా, తే కతభత్తకిచ్చావ ఆగన్త్వా జేతవనద్వారకోట్ఠకే మం పస్సన్తూ"తి దారకానం వత్వా నగరం పవిసిత్వా కతభత్తకిచ్చో విహారద్వారకోట్ఠకే అట్ఠాసి. తాపి పరిబ్బాజికా భిక్ఖాయ చరిత్వా ఆగతా సాఖం మద్దితం దిస్వా "కేనాయం మద్దితా"తి వత్వా "సారిపుత్తత్థేరేన, సచే తుమ్హే వాదత్థికా, జేతవనద్వారకోట్ఠకం గచ్ఛథా"తి దారకేహి వుత్తా పున నగరం పవిసిత్వా మహాజనం సన్నిపాతేత్వా విహారద్వారకోట్ఠకం గన్త్వా థేరం వాదసహస్సం పుచ్ఛింసు. థేరో తం విస్సజ్జేత్వా "అఞ్ఞం కిఞ్చి జానాథా"తి పుచ్ఛి. "న జానామ, సామీ"తి. "అహం పన వో కిఞ్చి పుచ్ఛామీ"తి. "పుచ్ఛ, సామి, జానన్తియో కథేస్సామా"తి.

థేరో ‘‘ఏకం నామ కి’’న్తి పుచ్ఛి. తా న జానింసు. థేరో విస్సజ్జేసి. తా ‘‘అమ్హాకం, సామి, పరాజయో, తుమ్హాకం జయో’’తి ఆహంసు. ‘‘ఇదాని కిం కరిస్సథా’’తి? ‘‘అమ్హాకం మాతాపితూహి అయం ఓవాదో దిన్నో ‘సచే వో గిహీ వాదం భిన్దిస్సతి, తస్స పజాపతియో భవేయ్యాథ. సచే పబ్బజితో, తస్స సన్తికే పబ్బజేయ్యాథా’తి, పబ్బజ్జం నో దేథా’’తి. థేరో ‘‘సాధూ’’తి వత్వా తా ఉప్పలవణ్ణాయ థేరియా సన్తికే పబ్బాజేసి. తా సబ్బాపి న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణింసు. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం ‘‘ఆవుసో, సారిపుత్తత్థేరో చతున్నం పరిబ్బాజికానం అవస్సయో హుత్వా సబ్బా అరహత్తం పాపేసీ’’తి. సత్థా ఆగన్త్వా ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే ‘‘న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఏతాసం అవస్సయో అహోసి, ఇదాని పన పబ్బజ్జాభిసేకం దాపేసి, పుబ్బే రాజమహేసిట్ఠానే ఠపేసీ’’తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కాలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే కాలిఙ్గరాజే రజ్జం కారేన్తే అస్సకరట్ఠే పాటలినగరే అస్సకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. కాలిఙ్గో సమ్పన్నబలవాహనో సయమ్పి నాగబలో పటియోధం న పస్సతి. సో యుజ్ఝితుకామో హుత్వా అమచ్చానం ఆరోచేసి ‘‘అహం యుద్ధత్థికో, పటియోధం పన న పస్సామి, కిం కరోమా’’తి. అమచ్చా ‘‘అత్థేకో, మహారాజ, ఉపాయో, ధీతరో తే చతస్సో ఉత్తమరూపధరా, తా పసాధేత్వా పటిచ్ఛన్నయానే నిసీదాపేత్వా బలపరివుతా గామనిగమరాజధానియో చరాపేథ. యో రాజా తా అత్తనో గేహే కాతుకామో భవిస్సతి, తేన సద్ధిం యుద్ధం కరిస్సామా’’తి వదింసు. రాజా తథా కారేసి. తాహి గతగతట్ఠానే రాజానో భయేన తాసం నగరం పవిసితుం న దేన్తి, పణ్ణాకారం పేసేత్వా బహినగరేయేవ వసాపేన్తి. ఏవం సకలజమ్బుదీపం విచరిత్వా అస్సకరట్ఠే పాటలినగరం పాపుణింసు. అస్సకోపి నగరద్వారాని పిదహాపేత్వా పణ్ణాకారం పేసేసి. తస్స నన్దిసేనో నామ అమచ్చో పణ్డితో బ్యత్తో ఉపాయకుసలో. సో చిన్తేసి ‘‘ఇమా కిర రాజధీతరో సకలజమ్బుదీపం విచరిత్వా పటియోధం న లభింసు, ఏవం సన్తే జమ్బుదీపో తుచ్ఛో నామ అహోసి, అహం కాలిఙ్గేన సద్ధిం యుజ్ఝిస్సామీ’’తి. సో నగరద్వారం గన్త్వా దోవారికే ఆమన్తేత్వా తాసం ద్వారం వివరాపేతుం పఠమం గాథమాహ –

౧. ‘‘వివరథిమాసం ద్వారం, నగరం పవిసన్తు అరుణరాజస్స;
సీహేన సుసిట్ఠేన, సురక్ఖితం నన్దిసేనేనా’’తి.

తత్థ **అరుణరాజస్సా**తి సో హి రజ్జే పతిట్ఠితకాలే రట్ఠనామవసేన అస్సకో నామ జాతో, కులదత్తియం పనస్స నామం అరుణోతి . తేనాహ ‘‘అరుణరాజస్సా’’తి. **సీహేనా**తి పురిససీహేన. **సుసిట్ఠేనా**తి ఆచరియేహి సుట్ఠు అనుసాసితేన. **నన్దిసేనేనా**తి మయా నన్దిసేనేన నామ.

సో ఏవం వత్వా ద్వారం వివరాపేత్వా తా గహేత్వా అస్సకరఞ్ఞో దత్వా ‘‘తుమ్హే మా భాయిత్థ, యుద్ధే సతి అహం జినిస్సామి, ఇమా ఉత్తమరూపధరా రాజధీతరో మహేసియో కరోథా’’తి తాసం అభిసేకం దాపేత్వా తాహి సద్ధిం ఆగతే పురిసే ‘‘గచ్ఛథ, తుమ్హే రాజధీతూనం అస్సకరాజేన మహేసిట్ఠానే ఠపితభావం తుమ్హాకం రఞ్ఞో ఆచిక్ఖథా’’తి ఉయ్యోజేసి. తే గన్త్వా ఆరోచేసుం. కాలిఙ్గో ‘‘న హి నూన సో మయ్హం బలం జానాతీ’’తి వత్వా తావదేవ మహతియా సేనాయ నిక్ఖమి. నన్దిసేనో తస్స ఆగమనం ఞత్వా ‘‘అత్తనో కిర రజ్జసీమాయమేవ హోతు, మా అమ్హాకం రఞ్ఞో రజ్జసీమం ఓక్కమతు, ఉభిన్నం రజ్జానం అన్తరే యుద్ధం భవిస్సతీ’’తి సాసనం పేసేసి. సో సాసనం సుత్వా అత్తనో రజ్జపరియన్తేయేవ అట్ఠాసి. అస్సకోపి అత్తనో రజ్జపరియన్తే అట్ఠాసి. తదా బోధిసత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తేసం ద్విన్నం రజ్జానం అన్తరే పణ్ణసాలాయం వసతి. కాలిఙ్గో చిన్తేసి ‘‘సమణా నామ కిఞ్చి జానిస్సన్తి, కో జానాతి, కిం భవిస్సతి, కస్స జయో వా పరాజయో వా భవిస్సతి, తాపసం

పుచ్ఛిస్సామీ”తి అఞ్ఞాతకవేసేన బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా పటిసన్థారం కత్వా “భన్తే, కాలిఙ్గో చ అస్సకో చ యుజ్ఝితుకామా అత్తనో అత్తనో రజ్జసీమాయమేవ ఠితా, ఏతేసు కస్స జయో భవిస్సతి, కస్స పరాజయో”తి పుచ్ఛి. మహాపుఞ్ఞ, అహం “అసుకస్స జయో, అసుకస్స పరాజయో”తి న జానామి, సక్కో పన దేవరాజా ఇధాగచ్ఛతి, తమహం పుచ్ఛిత్వా కథేస్సామి, స్వే ఆగచ్ఛేయ్యాసీతి. సక్కో బోధిసత్తస్స ఉపట్ఠానం ఆగన్త్వా నిసీది, అథ నం బోధిసత్తో తమత్థం పుచ్ఛి. భన్తే, కాలిఙ్గో జినిస్సతి, అస్సకో పరాజిస్సతి, ఇదఞ్చిదఞ్చ పుబ్బనిమిత్తం పఞ్ఞాయిస్సతీతి.

కాలిఙ్గో పునదివసే ఆగన్త్వా పుచ్ఛి, బోధిసత్తోపిస్స ఆచిక్ఖి. సో “కిం నామ పుబ్బనిమిత్తం భవిస్సతీ”తి అపుచ్ఛిత్వావ “అహం కిర జినిస్సామీ”తి ఉట్ఠాయ తుట్ఠియా పక్కామి. సా కథా విత్థారికా అహోసి. తం సుత్వా అస్సకో నన్దిసేనం పక్కోసాపేత్వా “కాలిఙ్గో కిర జినిస్సతిం , మయం పరాజిస్సామ, కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి ఆహ. సో “కో ఏతం జానాతి మహారాజ, కస్స జయో వా పరాజయో వా, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి రాజానం అస్సాసేత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “భన్తే, కో జినిస్సతి, కో పరాజిస్సతీ”తి పుచ్ఛి. “కాలిఙ్గో జినిస్సతి, అస్సకో పరాజిస్సతీ”తి? “భన్తే, జినన్తస్స పుబ్బనిమిత్తం కిం భవిస్సతి, కిం పరాజినన్తస్సా”తి? “మహాపుఞ్ఞ, జినన్తస్స ఆరక్ఖదేవతా సబ్బసేతో ఉసభో భవిస్సతి, ఇతరస్స సబ్బకాళకో, ఉభిన్నమ్పి ఆరక్ఖదేవతా యుజ్ఝిత్వా జయపరాజయం కరిస్సన్తీ”తి. నన్దిసేనో తం సుత్వా ఉట్ఠాయ గన్త్వా రఞ్ఞో సహాయే సహస్సమత్తే మహాయోధే గహేత్వా అవిదూరే పబ్బతం అభిరుయ్హ “అమ్భో, అమ్హాకం రఞ్ఞో జీవితం దాతుం సక్ఖిస్సథా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, సక్ఖిస్సామా”తి. “తేన హి ఇమస్మిం పపాతే పతథా”తి. తే పతితుం ఆరభింసు. అథ నే వారేత్వా “అలం ఏత్థ పతనేన, అమ్హాకం రఞ్ఞో జీవితం దాతుం సుహదయా అనివత్తినో హుత్వా యుజ్ఝథా”తి ఆహ. తే సమ్పటిచ్ఛింసు.

అథ సఙ్గామే ఉపట్ఠితే కాలిఙ్గో “అహం కిర జినిస్సామీ”తి వోసానం ఆపజ్జి, బలకాయోపిస్స “అమ్హాకం కిర జయో”తి వోసానం ఆపజ్జిత్వా సన్నాహం అకత్వా వగ్గవగ్గా హుత్వా యథారుచి పక్కమింసు, వీరియకరణకాలే వీరియం న కరింసు. ఉభోపి రాజానో అస్సం అభిరుహిత్వా “యుజ్ఝిస్సామా”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉపసఙ్కమన్తి. ఉభిన్నం ఆరక్ఖదేవతా పురతో గన్త్వా కాలిఙ్గరఞ్ఞో ఆరక్ఖదేవతా సబ్బసేతో ఉసభో అహోసి, ఇతరస్స సబ్బకాళకో. తా దేవతాపి అఞ్ఞమఞ్ఞం యుజ్ఝనాకారం దస్సేన్తా ఉపసఙ్కమింసు. తే పన ఉసభా ఉభిన్నం రాజూనంయేవ పఞ్ఞాయన్తి, న అఞ్ఞేసం. నన్దిసేనో అస్సకం పుచ్ఛి “పఞ్ఞాయతి తే, మహారాజ, ఆరక్ఖదేవతా”తి. “ఆమ, పఞ్ఞాయతీ”తి. “కేనాకారేనా”తి. “కాలిఙ్గరఞ్ఞో ఆరక్ఖదేవతా సబ్బసేతో ఉసభో హుత్వా పఞ్ఞాయతి, అమ్హాకం ఆరక్ఖదేవతా సబ్బకాళకో కిలమన్తో హుత్వా తిట్ఠతీ”తి. “మహారాజ, తుమ్హే మా భాయథ, మయం జినిస్సామ, కాలిఙ్గో పరాజిస్సతి, తుమ్హే అస్సపిట్ఠితో ఓతరిత్వా ఇమం సత్తిం గహేత్వా సుసిక్ఖితసిన్ధవం ఉదరపస్సే వామహత్థేన ఉప్పీళేత్వా ఇమినా పురిససహస్సేన సద్ధిం వేగేన గన్త్వా కాలిఙ్గరఞ్ఞో ఆరక్ఖదేవతం సత్తిప్పహారేన పాతేథ, తతో మయం సహస్సమత్తా సత్తిసహస్సేన పహరిస్సామ , ఏవం కాలిఙ్గస్స ఆరక్ఖదేవతా నస్సిస్సతి, తతో కాలిఙ్గో పరాజిస్సతి, మయం జినిస్సామా”తి. రాజా “సాధూ”తి నన్దిసేనేన దిన్నసఞ్ఞాయ గన్త్వా సత్తియా పహరి, సూరయోధసహస్సాపి అమచ్చా సత్తిసహస్సేన పహరింసు. ఆరక్ఖదేవతా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి, తావదేవ కాలిఙ్గో పరాజిత్వా పలాయి. తం పలాయమానం దిస్వా సహస్సమత్తా అమచ్చా “కాలిఙ్గో పలాయతీ”తి ఉన్నదింసు. కాలిఙ్గో మరణభయభీతో పలాయమానో తం తాపసం అక్కోసన్తో దుతియం గాథమాహ –

౨. “జయో కలిఙ్గానమసయ్హసాహినం, పరాజయో అనయో అస్సకానం;

ఇచ్చేవ తే భాసితం బ్రహ్మచారి, న ఉజ్జుభూతా వితథం భణన్తీ”తి.

తత్థ **అసయ్హసాహినన్తి** అసయ్హం దుస్సహం సహితుం సమత్థానం. **ఇచ్చేవ తే భాసితన్తి** ఏవం తయా కూటతాపస లఞ్జం గహేత్వా పరాజినకరాజానం జినిస్సతి, జిననరాజానఞ్చ పరాజిస్సతీతి భాసితం. **న ఉజ్జుభూతాతి** యే కాయేన వాచాయ మనసా చ ఉజుభూతా, న తే ముసా భణన్తీతి.

ఏవం సో తాపసం అక్కోసన్తో పలాయన్తో అత్తనో నగరమేవ గతో, నివత్తిత్వా ఓలోకేతుమ్పి నాసక్ఖి. తతో కతిపాహచ్చయేన సక్కో తాపసస్స ఉపట్ఠానం అగమాసి. తాపసో తేన సద్ధిం కథేన్తో తతియం గాథమాహ –

౩. “దేవా ముసావాదముపాతివత్తా, సచ్చం ధనం పరమం తేసు సక్క;
తం తే ముసా భాసితం దేవరాజ, కిం వా పటిచ్చ మఘవా మహిన్దా”తి.

తత్థ **తం తే ముసా భాసితన్తి** యం తయా మయ్హం భాసితం, తం అత్థభఞ్జనకముసావాదం కథేన్తేన తయా ముసా భాసితం, తయా కిం కారణం పటిచ్చ ఏవం భాసితన్తి?

తం సుత్వా సక్కో చతుత్థం గాథమాహ –

౪. “నను తే సుతం బ్రాహ్మణ భఞ్ఞమానే, దేవా న ఇస్సన్తి పురిసపరక్కమస్స;
దమో సమాధి మనసో అభేజ్జో, అబ్యగ్గతా నిక్కమనఞ్చ కాలే;
దళ్హఞ్చ విరియం పురిసపరక్కమో చ, తేనేవ ఆసి విజయో అస్సకాన”న్తి.

తస్సత్థో – కిం తయా, బ్రాహ్మణ, తత్థ తత్థ వచనే భఞ్ఞమానే ఇదం న సుతపుబ్బం, యం దేవా పురిసపరక్కమస్స న ఇస్సన్తి న ఉసూయన్తి, అస్సకరఞ్ఞో వీరియకరణవసేన అత్తదమనసఙ్ఖాతో **దమో,** సమగ్గభావేన **మనసో అభేజ్జో,** అభేజ్జ**సమాధి,** అస్సకరఞ్ఞో సహాయానం వీరియకరణకాలే **అబ్యగ్గతా** యథా కాలిఙ్గస్స మనుస్సా వగ్గవగ్గా హుత్వా ఓసక్కింసు, ఏవం అనోసక్కనం సమగ్గభావేన అభేజ్జచిత్తానం **వీరియఞ్చ పురిసపరక్కమో** చ థిరో అహోసి, తేనేవ కారణేన అస్సకానం జయో అహోసీతి.

పలాతే చ పన కాలిఙ్గే అస్సకరాజా విలోపం గాహాపేత్వా అత్తనో నగరం గతో. నన్దిసేనో కాలిఙ్గస్స సాసనం పేసేసి “ఇమాసం చతున్నం రాజకఞ్ఞానం దాయజ్జకోట్ఠాసం పేసేతు, సచే న పేసేతి, కాతబ్బమేత్థ జానిస్సామీ”తి. సో తం సాసనం సుత్వా భీతతసితో తాహి లద్ధబ్బదాయజ్జం పేసేసి, తతో పట్ఠాయ సమగ్గవాసం వసింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా కాలిఙ్గరఞ్ఞో ధీతరో ఇమా దహరభిక్ఖునియో అహేసుం, నన్దిసేనో సారిపుత్తో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళకాలిఙ్గజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౦౨] ౨. మహాఅస్సారోహజాతకవణ్ణనా

అదేయ్యేసుం దదం **దాన**న్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా కథితమేవ. సత్థా "పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో ఉపకారవసేనేవ కరింసూ"తి వత్వా ఇధాపి అతీతం ఆహరి.

అతీతే బోధిసత్తో బారాణసిరాజా హుత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేతి, దానం దేతి, సీలం రక్ఖతి. సో "పచ్చన్తం కుపితం వూపసమేస్సామీ"తి బలవాహనపరివుతో గన్త్వా పరాజితో అస్సం అభిరుహిత్వా పలాయమానో ఏకం పచ్చన్తగామం పాపుణి. తత్థ తింస జనా రాజసేవకా వసన్తి. తే పాతోవ గామమజ్ఝే సన్నిపతిత్వా గామకిచ్చం కరోన్తి. తస్మిం ఖణే రాజా వమ్మితం అస్సం అభిరుహిత్వా అలఙ్కతపటియత్తో గామద్వారేన అన్తోగామం పావిసి. తే "కిం ను ఖో ఇద"న్తి భీతా పలాయిత్వా సకసకగేహాని పవిసింసు. ఏకో పనేత్థ అత్తనో గేహం అగన్త్వా రఞ్ఞో పచ్చుగ్గమనం కత్వా "రాజా కిర పచ్చన్తం గతో"తి సుయ్యతి, కోసి త్వం రాజపురిసో చోరపురిసోతి? "రాజపురిసో, సమ్మా"తి. "తేన హి ఏథా"తి రాజానం గేహం నేత్వా అత్తనో పీఠకే నిసీదాపేత్వా "ఏహి, భద్దే, సహాయకస్స పాదే ధోవా"తి భరియం తస్స పాదే ధోవాపేత్వా అత్తనో బలానురూపేన ఆహారం దత్వా "ముహుత్తం విస్సమథా"తి సయనం పఞ్ఞాపేసి, రాజా నిపజ్జి. ఇతరో అస్సస్స సన్నాహం మోచేత్వా చఙ్కమాపేత్వా ఉదకం పాయేత్వా పిట్ఠిం తేలేన మక్ఖేత్వా తిణం అదాసి. ఏవం తయో చత్తారో దివసే రాజానం పటిజగ్గిత్వా "గచ్ఛామహం, సమ్మా"తి వుత్తే పున రఞ్ఞో చ అస్సస్స చ కత్తబ్బయుత్తకం సబ్బమకాసి. రాజా భుఞ్జిత్వా గచ్ఛన్తో "అహం, సమ్మ, మహాఅస్సారోహో నామ, నగరమజ్ఝే అమ్హాకం గేహం, సచే కేనచి కిచ్చేన నగరం ఆగచ్ఛసి, దక్ఖిణద్వారే ఠత్వా దోవారికం 'మహాఅస్సారోహో కతరగేహే వసతీ'తి పుచ్ఛిత్వా దోవారికం గహేత్వా అమ్హాకం గేహం ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కామి.

బలకాయోపి రాజానం అదిస్వా బహినగరే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా ఠితో రాజానం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా పరివారేసి. రాజా నగరం పవిసన్తో ద్వారన్తరే ఠత్వా దోవారికం పక్కోసాపేత్వా మహాజనం పటిక్కమాపేత్వా "తాత, ఏకో పచ్చన్తగామవాసీ మం దట్ఠుకామో ఆగన్త్వా 'మహాఅస్సారోహస్స గేహం కహ'న్తి తం పుచ్ఛిస్సతి, తం త్వం హత్థే గహేత్వా ఆనేత్వా మం దస్సేయ్యాసి, తదా త్వం సహస్సం లభిస్ససీ"తి ఆహ. సో నాగచ్ఛతి, తస్మిం అనాగచ్ఛన్తే రాజా తస్స వసనగామే బలిం వడ్ఢాపేసి, బలిమ్హి వడ్ఢితే నాగచ్ఛతి. ఏవం దుతియమ్పి తతియమ్పి బలిం వడ్ఢాపేసి, నేవ ఆగచ్ఛతి. అథ నం గామవాసినో సన్నిపతిత్వా ఆహంసు "అయ్య, తవ సహాయస్స మహాఅస్సారోహస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ మయం బలినా పీళియమానా సీసం ఉక్ఖిపితుం న సక్కోమ, గచ్ఛ తవ సహాయస్స మహాఅస్సారోహస్స వత్వా అమ్హాకం బలిం విస్సజ్జాపేహీ"తి. సాధు గచ్ఛిస్సామి, న పన సక్కా తుచ్ఛహత్థేన గన్తుం, మయ్హం సహాయస్స ద్వే దారకా అత్థి, తేసఞ్చ భరియాయ చస్స సహాయకస్స చ మే నివాసనపారుపనపిళన్ధనాదీని సజ్జేథాతి. "సాధు సజ్జిస్సామా"తి తే సబ్బం పణ్ణాకారం సజ్జయింసు.

సో తఞ్చ అత్తనో ఘరే పక్కపూవఞ్చ ఆదాయ గన్త్వా దక్ఖిణద్వారం పత్వా దోవారికం పుచ్ఛి "కహం, సమ్మ, మహాఅస్సారోహస్స గేహ"న్తి. సో "ఏహి దస్సేమి తే"తి తం హత్థే గహేత్వా రాజద్వారం గన్త్వా "దోవారికో ఏకం పచ్చన్తగామవాసిం గహేత్వా ఆగతో"తి పటివేదేసి. రాజా తం సుత్వా ఆసనా ఉట్ఠాయ "మయ్హం సహాయో చ తేన సద్ధిం ఆగతా చ పవిసన్తూ"తి పచ్చుగ్గమనం కత్వా దిస్వావ నం పరిస్సజిత్వా "మయ్హం సహాయికా చ దారకా చ అరోగా"తి పుచ్ఛిత్వా హత్థే గహేత్వా మహాతలం అభిరుహిత్వా సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా రాజాసనే నిసీదాపేత్వా అగ్గమహేసిం పక్కోసాపేత్వా "భద్దే, సహాయస్స మే పాదే ధోవా"తి ఆహ. సా తస్స పాదే ధోవి, రాజా సువణ్ణభిఙ్కారేన ఉదకం ఆసిఞ్చి. దేవీపి పాదే ధోవిత్వా గన్ధతేలేన మక్ఖేసి. రాజా "కిం, సమ్మ, అత్థి, కిఞ్చి అమ్హాకం ఖాదనీయ"న్తి పుచ్ఛి. సో "అత్థీ"తి పసిబ్బకతో పూవే

నీహరాపేసి. రాజా సువణ్ణతట్టకేన గహేత్వా తస్స సఙ్గహం కరోన్తో “మమ సహాయేన ఆనీతం ఖాదథా”తి దేవియా చ అమచ్చానఞ్చ ఖాదాపేత్వా సయమ్పి ఖాది. ఇతరో ఇతరమ్పి పణ్ణాకారం దస్సేసి. రాజా తస్స సఙ్గహత్థం కాసికవత్థాని అపనేత్వా తేన ఆభతవత్థయుగం నివాసేసిం . దేవీపి కాసికవత్థఞ్చేవ ఆభరణాని చ అపనేత్వా తేన ఆభతవత్థం నివాసేత్వా ఆభరణాని పిళన్ధి.

అథ నం రాజా రాజారహం భోజనం భోజాపేత్వా ఏకం అమచ్చం ఆణాపేసి “గచ్ఛ ఇమస్స మమ కరణనియామేనేవ మస్సుకమ్మం కారేత్వా గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా సతసహస్సగ్ఘనికం కాసికవత్థం నివాసాపేత్వా రాజాలఙ్కారేన అలఙ్కారాపేత్వా ఆనేహీ”తి. సో తథా అకాసి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేత్వా అమచ్చే సన్నిపాతాపేత్వా సేతచ్ఛత్తస్స మజ్ఝే జాతిహిఙ్గులకసుత్తం పాతేత్వా ఉపడ్ఢరజ్జం అదాసి. తే తతో పట్ఠాయ ఏకతో భుఞ్జన్తి పివన్తి సయన్తి, విస్సాసో థిరో అహోసి కేనచి అభేజ్జో. అథస్స రాజా పుత్తదారేపి పక్కోసాపేత్వా అన్తోనగరే నివేసనం మాపేత్వా అదాసి. తే సమగ్గా సమ్మోదమానా రజ్జం కారేన్తి.

అథ అమచ్చా కుజ్ఝిత్వా రాజపుత్తం ఆహంసు “కుమార, రాజా ఏకస్స గహపతికస్స ఉపడ్ఢరజ్జం దత్వా తేన సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జతి పివతి సయతి, దారకే చ వన్దాపేతి, ఇమినా రఞ్ఞా కతకమ్మం న జానామ, కిం కరోతి రాజా, మయం లజ్జామ, త్వం రఞ్ఞో కథేహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సబ్బం తం కథం రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా “మా ఏవం కరోహి, మహారాజా”తి ఆహ. “తాత, అహం యుద్ధపరాజితో కహం వసిం, అపి ను జానాథా”తి. “న జానామ, దేవా”తి. “అహం ఏతస్స ఘరే వసన్తో అరోగో హుత్వా ఆగన్త్వా రజ్జం కారేసిం, ఏవం మమ ఉపకారినో కస్మా సమ్పత్తిం న దస్సామీ”తి ఏవం వత్వా చ పన బోధిసత్తో “తాత, యో హి అదాతబ్బయుత్తకస్స దేతి, దాతబ్బయుత్తకస్స న దేతి, సో ఆపదం పత్వా కిఞ్చి ఉపకారం న లభతీ”తి దస్సేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౫. “అదేయ్యేసు దదం దానం, దేయ్యేసు నప్పవేచ్ఛతి;
ఆపాసు బ్యసనం పత్తో, సహాయం నాధిగచ్ఛతి.

౬. “నాదేయ్యేసు దదం దానం, దేయ్యేసు యో పవేచ్ఛతి;
ఆపాసు బ్యసనం పత్తో, సహాయమధిగచ్ఛతి.

౭. “సఞ్ఞోగసమ్భోగవిసేసదస్సనం , అనరియధమ్మేసు సఠేసు నస్సతి;
కతఞ్చ అరియేసు చ అజ్జవేసు, మహప్ఫలం హోతి అణుమ్పి తాదిసు.

౮. “యో పుబ్బే కతకల్యాణో, అకా లోకే సుదుక్కరం;
పచ్ఛా కయిరా న వా కయిరా, అచ్చన్తం పూజనారహో”తి.

తత్థ **అదేయ్యేసూతి** పుబ్బే అకతూపకారేసు. **దేయ్యేసూతి** పుబ్బే కతూపకారేసు. **నప్పవేచ్ఛతీతి** న పవేసేతి న దేతి. **ఆపాసూతి** ఆపదాసు. **బ్యసనన్తి** దుక్ఖం. **సఞ్ఞోగసమ్భోగవిసేసదస్సనన్తి** యో మిత్తేన కతో సఞ్ఞోగో చేవ సమ్భోగో చ, తస్స విసేసదస్సనం గుణదస్సనం సుకతం మయ్హం ఇమినాతి ఏతం సబ్బం అసుద్ధధమ్మత్తా అనరియధమ్మేసు కేరాటికత్తా సఠేసు నస్సతి. **అరియేసూతి** అత్తనో కతగుణజాననేన అరియేసు పరిసుద్ధేసు. **అజ్జవేసూతి** తేనేవ కారణేన ఉజుకేసు అకుటిలేసు. **అణుమ్పీతి** అప్పమత్తకమ్పి. **తాదిసూతి** యే తాదిసా పుగ్గలా హోన్తి అరియా ఉజుభూతా, తేసు అప్పమ్పి కతం

మహప్ఫలం హోతి మహాజుతికం మహావిప్ఫారం, సుఖేత్తే వుత్తబీజమివ న నస్సతి , ఇతరస్మిం పన పాపే బహుమ్పి కతం అగ్గిమ్హి ఖిత్తబీజమివ నస్సతీతి అత్థో. వుత్తమ్పి చేతం –

"యథాపి బీజమగ్గిమ్హి, డయ్హతి న విరూహతి;
ఏవం కతం అసప్పురిసే, నస్సతి న విరూహతి.

"కతఞ్ఞుమ్హి చ పోసమ్హి, సీలవన్తే అరియవుత్తినే;
సుఖేత్తే వియ బీజాని, కతం తమ్హి న నస్సతీ"తి. (జా॰ ౧.౧౦.౭౭-౭౮);

పుబ్బే కతకల్యాణోతి పఠమతరం ఉపకారం కత్వా ఠితో. **అకా**తి అకరి, అయం లోకే సుదుక్కరం నామ అకాసీతి అత్థో. **పచ్ఛా కయిరా**తి సో పచ్ఛా అఞ్ఞం కిఞ్చి గుణం కరోతు వా మా వా, తేనేవ పఠమకతేన గుణేన **అచ్చన్తం పూజనారహో** హోతి, సబ్బం సక్కారసమ్మానం అరహతీతి.

ఇదం పన సుత్వా నేవ అమచ్చా, న రాజపుత్తో పున కిఞ్చి కథేసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చన్తగామవాసీ ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మహాఅస్సారోహజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౦౩] ౩. ఏకరాజజాతకవణ్ణనా

అనుత్తరే కామగుణే సమిద్ధేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కోసలరాజసేవకం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా **సేయ్యజాతకే** (జా॰ ౧.౩.౮౪ ఆదయో) కథితమేవ. ఇధ పన సత్థా "న త్వఞ్ఞేవ అనత్థేన అత్థం ఆహరి, పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో అనత్థేన అత్థం ఆహరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసిరఞ్ఞో ఉపట్ఠాకో అమచ్చో రాజన్తేపురే దుబ్భి. రాజా పచ్చక్ఖతోవ తస్స దోసం దిస్వా తం రట్ఠా పబ్బాజేసి. సో దుబ్భిసేనం నామ కోసలరాజానం ఉపట్ఠహన్తోతి సబ్బం **మహాసీలవజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౫౧) కథితమేవ. ఇధ పన దుబ్భిసేనో మహాతలే అమచ్చమజ్ఝే నిసిన్నం బారాణసిరాజానం గణ్హాపేత్వా సిక్కాయ పక్ఖిపాపేత్వా ఉత్తరుమ్మారే హేట్ఠాసీసకం ఓలమ్బాపేసి. రాజా చోరరాజానం ఆరబ్భ మేత్తం భావేత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానం నిబ్బత్తేసి, బన్ధనం ఛిజ్జి, తతో రాజా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది. చోరరాజస్స సరీరే దాహో ఉప్పజ్జి, "డయ్హామి డయ్హామీ"తి భూమియం అపరాపరం పరివత్తతి. "కిమేత"న్తి వుత్తే "మహారాజ, తుమ్హే ఏవరూపం ధమ్మికరాజానం నిరపరాధం ద్వారస్స ఉత్తరుమ్మారే హేట్ఠాసీసకం ఓలమ్బాపేథా"తి వదింసు. తేన హి వేగేన గన్త్వా మోచేథ నన్తి. పురిసా గన్త్వా రాజానం ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసిన్నం దిస్వా ఆగన్త్వా దుబ్భిసేనస్స ఆరోచేసుం. సో వేగేన గన్త్వా తం వన్దిత్వా ఖమాపేతుం పఠమం గాథమాహ –

౯. "అనుత్తరే కామగుణే సమిద్ధే, భుత్వాన పుబ్బే వసి ఏకరాజ;
సోదాని దుగ్గే నరకమ్హి ఖిత్తో, నప్పజ్జహే వణ్ణబలం పురాణ"న్తి.

తత్థ **వసీతి** వుత్థో. **ఏకరాజాతి** బోధిసత్తం నామేనాలపతి. **సోదానీతి** సో త్వం ఇదాని. **దుగ్గేతి** విసమే. **నరకమ్హీతి** ఆవాటే. ఓలమ్బితట్ఠానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **నప్పజ్జహే వణ్ణబలం పురాణన్తి** ఏవరూపే విసమట్ఠానే ఖిత్తోపి పోరాణకవణ్ణఞ్చ బలఞ్చ నప్పజహసీతి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో సేసగాథా అవోచ –

౧౦. "పుబ్బేవ ఖన్తీ చ తపో చ మయ్హం, సమ్పత్థితా దుబ్భిసేన అహోసి;
తందాని లద్ధాన కథం ను రాజ, జహే అహం వణ్ణబలం పురాణం.

౧౧. "సబ్బా కిరేవం పరినిట్ఠితాని, యసస్సినం పఞ్ఞవన్తం విసయ్హ;
యసో చ లద్ధా పురిమం ఉళారం, నప్పజ్జహే వణ్ణబలం పురాణం.

౧౨. "పనుజ్జ దుక్ఖేన సుఖం జనిన్ద, సుఖేన వా దుక్ఖమసయ్హసాహి;
ఉభయత్థ సన్తో అభినిబ్బుతత్తా, సుఖే చ దుక్ఖే చ భవన్తి తుల్యా"తి.

తత్థ **ఖన్తీతి** అధివాసనఖన్తి. **తపోతి** తపచరణం. **సమ్పత్థితాతి** ఇచ్ఛితా అభికఙ్ఖితా . **దుబ్భిసేనాతి** తం నామేనాలపతి. **తందాని లద్ధానాతి** తం పత్థనం ఇదానాహం లభిత్వా. **జహేతి** కేన కారణేన అహం జహేయ్యం. యస్స హి దుక్ఖం వా దోమనస్సం వా హోతి, సో తం జహేయ్యాతి దీపేతి.

''సబ్బా కిరేవం పరినిట్ఠితానీ''తి అనుస్సవవసేన అత్తనో సమ్పత్తిం దస్సేన్తో ఆహ . ఇదం వుత్తం హోతి – సబ్బానేవ మమ కత్తబ్బకిచ్చాని దానసీలభావనాఉపోసథకమ్మాని పుబ్బేవ నిట్ఠితానీతి. **యసస్సినం పఞ్ఞవన్తం విసయ్హాతి** పరివారసమ్పత్తియా యసస్సి, పఞ్ఞాసమ్పదాయ పఞ్ఞవన్త, అసయ్హసాహితాయ విసయ్హ. ఏవం తీణిపేతాని ఆలపనానేవ. **నన్తి** పనేత్థ నిపాతో . బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతావసేనన్తకారస్స సానునాసికతా కతాతి పచ్చేతబ్బా. **యసో చాతి** యసఞ్చ, అయమేవ వా పాఠో. **లద్ధా పురిమన్తి** లభిత్వా పురిమం పుబ్బే అలద్ధపుబ్బం. **ఉళారన్తి** మహన్తం. కిలేసవిక్ఖమ్భనమేత్తాభావనాఝానుప్పత్తియో సన్ధాయేవమాహ. **నప్పజ్జహేతి** ఏవరూపం యసం లద్ధా కింకారణా పురాణవణ్ణబలం జహిస్సామీతి అత్థో.

దుక్ఖేనాతి తయా ఉప్పాదితేన నరకమ్హి ఖిపనదుక్ఖేన మమ రజ్జసుఖం పనుదిత్వా. **సుఖేన వా దుక్ఖన్తి** ఝానసుఖేన వా తం దుక్ఖం పనుదిత్వా. **ఉభయత్థ సన్తోతి** యే సన్తో హోన్తి మాదిసా, తే ద్వీసుపి ఏతేసు కోట్ఠాసేసు అభినిబ్బుతసభావా మజ్ఝత్తా **సుఖే చ దుక్ఖే చ భవన్తి తుల్యా,** ఏకసదిసా నిబ్బికారావ హోన్తీతి.

ఇదం సుత్వా దుబ్భిసేనో బోధిసత్తం ఖమాపేత్వా "తుమ్హాకం రజ్జం తుమ్హేవ కారేథ, అహం వో చోరే పటిబాహిస్సామీ"తి వత్వా తస్స దుట్ఠామచ్చస్స రాజాణం కారేత్వా పక్కామి. బోధిసత్తోపి రజ్జం అమచ్చానం నియ్యాదేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దుబ్భిసేనో ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఏకరాజజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౦౪] ౪. దద్దరజాతకవణ్ణనా

ఇమాని మన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కోధనం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితమేవ. తదా హి ధమ్మసభాయం తస్స కోధనభావకథాయ సముట్ఠితాయ సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే తం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు కోధనోసీ"తి వత్వా "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే , ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కోధనోయేవ, కోధనభావేనేవస్స పోరాణకపణ్డితా పరిసుద్ధా నాగరాజభావే ఠితాపి తీణి వస్సాని గూథపూరితాయ ఉక్కారభూమియం వసింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే దద్దరపబ్బతపాదే దద్దరనాగభవనం నామ అత్థి, తత్థ రజ్జం కారేన్తస్స దద్దరరఞ్ఞో పుత్తో మహాదద్దరో నామ అహోసి, కనిట్ఠభాతా పనస్స చూళదద్దరో నామ. సో కోధనో ఫరుసో నాగమాణవకే అక్కోసన్తో పరిభాసన్తో పహరన్తో విచరతి. నాగరాజా తస్స ఫరుసభావం ఞత్వా నాగభవనతో తం నీహరాపేతుం ఆణాపేసి. మహాదద్దరో పన పితరం ఖమాపేత్వా నివారేసి. దుతియమ్పి రాజా తస్స కుజ్ఝి, దుతియమ్పి ఖమాపేసి. తతియవారే పన "త్వం మం ఇమం అనాచారం నీహరాపేన్తం నివారేసి, గచ్ఛథ ద్వేపి జనా ఇమమ్హా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా బారాణసియం ఉక్కారభూమియం తీణి వస్సాని వసథా"తి నాగభవనా నిక్కడ్ఢాపేసి. తే తత్థ గన్త్వా వసింసు. అథ నే ఉక్కారభూమియం ఉదకపరియన్తే గోచరం పరియేసమానే గామదారకా దిస్వా పహరన్తా లేడ్డుదణ్డాదయో ఖిపన్తా "కే ఇమే పుథులసీసా సూచినఙ్గుట్ఠా ఉదకదేడ్డుభా మణ్డూకభక్ఖా"తిఆదీని వత్వా అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి.

చూళదద్దరో చణ్డఫరుసతాయ తేసం తం అవమానం అసహన్తో "భాతిక, ఇమే దారకా అమ్హే పరిభవన్తి, ఆసీవిసభావం నో న జానన్తి, అహం తేసం అవమానం సహితుం న సక్కోమి, నాసావాతేన తే నాసేస్సామీ"తి భాతరా సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩. "ఇమాని మం దద్దర తాపయన్తి, వాచాదురుత్తాని మనుస్సలోకే;
మణ్డూకభక్ఖా ఉదకన్తసేవీ, ఆసీవిసం మం అవిసా సపన్తీ"తి.

తత్థ **తాపయన్తీ**తి దుక్ఖాపేన్తి. **మణ్డూకభక్ఖా ఉదకన్తసేవీ**తి "మణ్డూకభక్ఖా"తి చ "ఉదకన్తసేవీ"తి చ వదన్తా ఏతే అవిసా గామదారకా మం ఆసీవిసం సమానం సపన్తి అక్కోసన్తీతి.

తస్స వచనం సుత్వా మహాదద్దరో సేసగాథా అభాసి –

౧౪. "సకా రట్ఠా పబ్బాజితో, అఞ్ఞం జనపదం గతో;
మహన్తం కోట్ఠం కయిరాథ, దురుత్తానం నిధేతవే.

౧౫. "యత్థ పోసం న జానన్తి, జాతియా వినయేన వా;
న తత్థ మానం కయిరాథ, వసమఞ్ఞాతకే జనే.

౧౬. "విదేసవాసం వసతో, జాతవేదసమేనపి;

ఖమితబ్బం సపఞ్ఞేన, అపి దాసస్స తజ్జిత”న్తి.

తత్థ **దురుత్తానం నిధేతవే**తి యథా ధఞ్ఞనిధానత్థాయ మహన్తం కోట్ఠం కత్వా పూరేత్వా కిచ్చే ఉప్పన్నే ధఞ్ఞం వళఞ్జేన్తి, ఏవమేవం విదేసం గతో అన్తోహదయే పణ్డితో పోసో దురుత్తానం నిధానత్థాయ మహన్తం కోట్ఠం కయిరాథ. తత్థ తాని దురుత్తాని నిదహిత్వా పున అత్తనో పహోనకకాలే కాతబ్బం కరిస్సతి. **జాతియా వినయేన వా**తి “అయం ఖత్తియో బ్రాహ్మణో”తి వా “సీలవా బహుస్సుతో గుణసమ్పన్నో”తి వా ఏవం యత్థ జాతియా వినయేన వా న జానన్తీతి అత్థో. **మానన్తి** ఏవరూపం మం లామకవోహారేన వోహరన్తి, న సక్కరోన్తి న గరుం కరోన్తీతి మానం న కరేయ్య. **వసమఞ్ఞాతకే జనే**తి అత్తనో జాతిగోత్తాదీని అజానన్తస్స జనస్స సన్తికే వసన్తో. **వసతో**తి వసతా, అయమేవ వా పాఠో.

ఏవం తే తత్థ తీణి వస్సాని వసింసు. అథ నే పితా పక్కోసాపేసి. తే తతో పట్ఠాయ నిహతమానా జాతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కోధనో భిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా చూళదద్దరో కోధనో భిక్ఖు అహోసి, మహాదద్దరో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దద్దరజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౦౫] ౫. సీలవీమంసనజాతకవణ్ణనా

నత్థి లోకే రహో నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు ఏకాదసకనిపాతే **పానీయజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౫౯ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – పఞ్చసతా భిక్ఖూ అన్తోజేతవనే వసన్తా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే కామవితక్కం వితక్కయింసు. సత్థా ఛసుపి రత్తిదివాకోట్ఠాసేసు యథా ఏకచక్ఖుకో చక్ఖుం, ఏకపుత్తో పుత్తం, చామరీ వాలం అప్పమాదేన రక్ఖతి, ఏవం నిచ్చకాలం భిక్ఖూ ఓలోకేతి. సో రత్తిభాగే దిబ్బచక్ఖునా జేతవనం ఓలోకేన్తో చక్కవత్తిరఞ్ఞో అత్తనో నివేసనే ఉప్పన్నచోరే వియ తే భిక్ఖూ దిస్వా గన్ధకుటిం వివరిత్వా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేత్వా “ఆనన్ద, అన్తోజేతవనే కోటిసన్థారే వసనకభిక్ఖూ సన్నిపాతాపేత్వా గన్ధకుటిద్వారే ఆసనం పఞ్ఞాపేహీ”తి ఆహ. సో తథా కత్వా సత్థు పటివేదేసి. సత్థా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా సబ్బసఙ్గాహికవసేన ఆమన్తేత్వా “భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా ‘పాపకరణే రహో నామ నత్థీ’తి పాపం న కరింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తత్థేవ బారాణసియం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే పఞ్చన్నం మాణవకసతానం జేట్ఠకో హుత్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హాతి. ఆచరియస్స పన వయప్పత్తా ధీతా అత్థి. సో చిన్తేసి “ఇమేసం మాణవకానం సీలం వీమంసిత్వా సీలసమ్పన్నస్సేవ ధీతరం దస్సామీ”తి. సో ఏకదివసం మాణవకే ఆమన్తేత్వా “తాతా, మయ్హం ధీతా వయప్పత్తా, వివాహమస్సా కారేస్సామి, వత్థాలఙ్కారం లద్ధుం వట్టతి, గచ్ఛథ తుమ్హే అత్తనో అత్తనో ఞాతకానం అపస్సన్తానఞ్ఞేవ థేనేత్వా వత్థాలఙ్కారే ఆహరథ, కేనచి అదిట్ఠమేవ గణ్హామి, దస్సేత్వా ఆభతం న గణ్హామీ”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ ఞాతకానం అపస్సన్తానం థేనేత్వా వత్థపిళన్ధనాదీని ఆహరన్తి. ఆచరియో ఆభతాభతం విసుం విసుం ఠపేసి. బోధిసత్తో పన న కిఞ్చి ఆహరి. అథ నం ఆచరియో ఆహ “త్వం పన, తాత, న కిఞ్చి ఆహరసీ”తి. “ఆమ, ఆచరియా”తి. “కస్మా, తాతా”తి. “తుమ్హే న కస్సచి పస్సన్తస్స ఆభతం గణ్హథ, అహం పన పాపకరణే రహో నామ న పస్సామీ”తి దీపేన్తో ఇమా ద్వే గాథా ఆహ –

౧౭. "నత్థి లోకే రహో నామ, పాపకమ్మం పకుబ్బతో;
పస్సన్తి వనభూతాని, తం బాలో మఞ్ఞతీ రహో.

౧౮. "అహం రహో న పస్సామి, సుఞ్ఞం వాపి న విజ్జతి;
యత్థ అఞ్ఞం న పస్సామి, అసుఞ్ఞం హోతి తం మయా"తి.

తత్థ **రహో**తి పటిచ్ఛన్నట్ఠానం. **వనభూతానీ**తి వనే నిబ్బత్తభూతాని. **తం బాలో**తి తం పాపకమ్మం రహో మయా కతన్తి బాలో మఞ్ఞతి. **సుఞ్ఞం వాపీ**తి యం వా ఠానం సత్తేహి సుఞ్ఞం తుచ్ఛం భవేయ్య, తమ్పి నత్థీతి ఆహ.

ఆచరియో తస్స పసీదిత్వా "తాత, న మయ్హం గేహే ధనం నత్థి, అహం పన సీలసమ్పన్నస్స ధీతరం దాతుకామో ఇమే మాణవకే వీమంసన్తో ఏవమకాసిం, మమ ధీతా తుయ్హమేవ అనుచ్ఛవికా"తి ధీతరం అలఙ్కరిత్వా బోధిసత్తస్స అదాసి. సేసమాణవకే "తుమ్హేహి ఆభతాభతం తుమ్హాకం గేహమేవ నేథా"తి ఆహ.

సత్థా "ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, తే దుస్సీలమాణవకా అత్తనో దుస్సీలతాయ తం ఇత్థిం న లభింసు, ఇతరో పణ్డితమాణవో సీలసమ్పన్నతాయ లభీ"తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౯. "దుజ్జచ్చో చ సుజచ్చో చ, నన్దో చ సుఖవడ్ఢితో;
వజ్జో చ అద్ధువసీలో చ, తే ధమ్మం జహుమత్థికా.

౨౦. "బ్రాహ్మణో చ కథం జహే, సబ్బధమ్మాన పారగూ;
యో ధమ్మమనుపాలేతి, ధితిమా సచ్చనిక్కమో"తి.

తత్థ **దుజ్జచ్చో**తిఆదయో ఛ జేట్ఠకమాణవా, తేసం నామం గణ్హి, అవసేసానం నామం అగ్గహేత్వా సబ్బసఙ్గాహికవసేనేవ **"తే ధమ్మం జహుమత్థికా"**తి ఆహ. తత్థ **తే**తి సబ్బేపి తే మాణవా. **ధమ్మ**న్తి ఇత్థిపటిలాభసభావం . **జహుమత్థికా**తి జహుం అత్థికా, అయమేవ వా పాఠో. మకారో పదబ్యఞ్జనసన్ధివసేన వుత్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – సబ్బేపి తే మాణవా తాయ ఇత్థియా అత్థికావ హుత్వా అత్తనో దుస్సీలతాయ తం ఇత్థిపటిలాభసభావం జహింసు.

బ్రాహ్మణో చాతి ఇతరో పన సీలసమ్పన్నో బ్రాహ్మణో. **కథం జహే**తి కేన కారణేన తం ఇత్థిపటిలాభసభావం జహిస్సతి. **సబ్బధమ్మాన**న్తి ఇమస్మిం ఠానే లోకియాని పఞ్చ సీలాని, దస సీలాని, తీణి సుచరితాని చ, సబ్బధమ్మా నామ, తేసం సో పారం గతోతి **పారగూ. ధమ్మ**న్తి వుత్తప్పకారమేవ ధమ్మం **యో అనుపాలేతి** రక్ఖతి. **ధితిమా**తి సీలరక్ఖనధితియా సమన్నాగతో. **సచ్చనిక్కమో**తి సచ్చే సభావభూతే యథావుత్తే సీలధమ్మే నిక్కమేన సమన్నాగతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే తాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని అరహత్తే పతిట్ఠహింసు.

తదా ఆచరియో సారిపుత్తో అహోసి, పణ్డితమాణవో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సీలవీమంసనజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౦౬] ౬. సుజాతాజాతకవణ్ణనా

కిమణ్డకాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మల్లికం దేవిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసం కిర రఞ్ఞో తాయ సద్ధిం సిరివివాదో అహోసి, "సయనకలహో"తిపి వదన్తియేవ. రాజా కుజ్ఝిత్వా తస్సా అత్థిభావమ్పి న జానాతి. మల్లికా దేవీపి "సత్థా రఞ్ఞో మయి కుద్ధభావం న జానాతి మఞ్ఞే"తి చిన్తేసి. సత్థాపి ఞత్వా "ఇమేసం సమగ్గభావం కరిస్సామీ"తి పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ పఞ్చభిక్ఖుసతపరివారో సావత్థిం పవిసిత్వా రాజద్వారం అగమాసి. రాజా తథాగతస్స పత్తం గహేత్వా నివేసనం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దక్ఖిణోదకం దత్వా యాగుఖజ్జకం ఆహరి. సత్థా పత్తం హత్థేన పిదహిత్వా "మహారాజ, కహం దేవీ"తి ఆహ. "కిం, భన్తే, తాయ అత్తనో యసేన మత్తాయా"తి? "మహారాజ, సయమేవ యసం దత్వా మాతుగామం ఉక్ఖిపిత్వా తాయ కతస్స అపరాధస్స అసహనం నామ న యుత్త"న్తి. రాజా సత్థు వచనం సుత్వా తం పక్కోసాపేసి, సా సత్థారం పరివిసి. సత్థా "అఞ్ఞమఞ్ఞం సమగ్గేహి భవితుం వట్టతీ"తి సామగ్గిరసవణ్ణం కథేత్వా పక్కామి. తతో పట్ఠాయ ఉభో సమగ్గవాసం వసింసు. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, సత్థా ఏకవచనేనేవ ఉభో సమగ్గే అకాసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఏతే ఏకవాదేనేవ సమగ్గే అకాసి"న్తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. అథేకదివసం రాజా వాతపానం వివరిత్వా రాజఙ్గణం ఓలోకయమానో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే ఏకా పణ్ణికధీతా అభిరూపా పఠమవయే ఠితా సుజాతా నామ బదరపచ్ఛిం సీసే కత్వా "బదరాని గణ్హథ, బదరాని గణ్హథా"తి వదమానా రాజఙ్గణేన గచ్ఛతి. రాజా తస్సా సద్దం సుత్వా తాయ పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా అసామికభావం ఞత్వా తం పక్కోసాపేత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేత్వా మహన్తం యసం అదాసి. సా రఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా. అథేకదివసం రాజా సువణ్ణతట్టకే బదరాని ఖాదన్తో నిసీది. తదా సుజాతా దేవీ రాజానం బదరాని ఖాదన్తం దిస్వా "మహారాజ, కిం నామ తుమ్హే ఖాదథా"తి పుచ్ఛన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౨౧. "కిమణ్డకా ఇమే దేవ, నిక్ఖిత్తా కంసమల్లకే;
ఉపలోహితకా వగ్గూ, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **కిమణ్డకా**తి కింఫలాని నామేతాని, పరిమణ్డలవసేన పన అణ్డకాతి ఆహ. **కంసమల్లకే**తి సువణ్ణతట్టకే. **ఉపలోహితకా**తి రత్తవణ్ణా. **వగ్గూ**తి చోక్ఖా నిమ్మలా.

రాజా కుజ్ఝిత్వా "బదరవాణిజకే పణ్ణికగహపతికస్స ధీతే అత్తనో కులసన్తకాని బదరానిపి న జానాసీ"తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౨. "యాని పురే తువం దేవి, భణ్డు నన్తకవాసినీ;
ఉచ్ఛఙ్గహత్థా పచినాసి, తస్సా తే కోలియం ఫలం.

౨౩. "ఉడ్డయ్హతే న రమతి, భోగా విప్పజహన్తి తం;

తత్థేవిమం పటిసేధ, యత్థ కోలం పచిస్సతీ"తి.

తత్థ **భణ్డూ**తి ముణ్డసీసా హుత్వా. **నన్తకవాసినీ**తి జిణ్ణపిలోతికనివత్థా. **ఉచ్ఛఙ్గహత్థా పచినాసీ**తి అటవిం పవిసిత్వా అఙ్కుసకేన సాఖం ఓనామేత్వా ఓచితోచితం హత్థేన గహేత్వా ఉచ్ఛఙ్గే పక్ఖిపనవసేన ఉచ్ఛఙ్గహత్థా హుత్వా పచినాసి ఓచినాసి. **తస్సా తే కోలియం ఫలన్తి** తస్సా తవ ఏవం పచినన్తియా ఓచినన్తియా యమహం ఇదాని ఖాదామి, ఇదం కోలియం కులదత్తియం ఫలన్తి అత్థో.

ఉడ్డయ్హతే న రమతీతి అయం జమ్మీ ఇమస్మిం రాజకులే వసమానా లోహకుమ్భియం పక్ఖిత్తా వియ డయ్హతి నాభిరమతి. **భోగా**తి రాజభోగా ఇమం అలక్ఖికం విప్పజహన్తి. **యత్థ కోలం పచిస్సతీ**తి యత్థ గన్త్వా పున బదరమేవ పచినిత్వా విక్కిణన్తీ జీవికం కప్పేస్సతి, తత్థేవ నం నేథాతి వదతి.

బోధిసత్తో "ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో ఇమే సమగ్గే కాతుం న సక్ఖిస్సతీ"తి రాజానం సఞ్ఞాపేత్వా "ఇమిస్సా అనిక్కడ్ఢనం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౨౪. "హోన్తి హేతే మహారాజ, ఇద్ధిప్పత్తాయ నారియా;

ఖమ దేవ సుజాతాయ, మాస్సా కుజ్ఝ రథేసభా"తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, ఏతే ఏవరూపా పమాదదోసా యసం పత్తాయ నారియా హోన్తియేవ, ఏతం ఏవరూపే ఉచ్చే ఠానే ఠపేత్వా ఇదాని "ఏత్తకస్స అపరాధస్స అసహనం నామ న యుత్తం తుమ్హాకం, తస్మా ఖమ, దేవ, సుజాతాయ, ఏతిస్సా మా కుజ్ఝ **రథేసభ** రథజేట్ఠకాతి.

రాజా తస్స వచనేన దేవియా తం అపరాధం సహిత్వా యథాఠానేయేవ నం ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ ఉభో సమగ్గవాసం వసింసూతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా కోసలరాజా అహోసి, సుజాతా మల్లికా, అమచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుజాతాజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౦౭] ౭. పలాసజాతకవణ్ణనా

అచేతనం బ్రాహ్మణ అస్సుణన్తన్తి ఇదం సత్థా పరినిబ్బానమఞ్చే నిపన్నో ఆనన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సోహాయస్మా "అజ్జ రత్తియా పచ్చూససమయే సత్థా పరినిబ్బాయిస్సతీ"తి ఞత్వా "అహఞ్చమ్హి సేక్ఖో సకరణీయో, సత్థు చ మే పరినిబ్బానం భవిస్సతి, పఞ్చవీసతి వస్సాని సత్థు కతం ఉపట్ఠానం నిప్ఫలం భవిస్సతీ"తి సోకాభిభూతో ఉయ్యానఓవరకే కపిసీసం ఆలమ్బిత్వా పరోది. సత్థా తం అపస్సన్తో "కహం, భిక్ఖవే, ఆనన్దో"తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "కతపుఞ్ఞోసి త్వం, ఆనన్ద, పధానమనుయుఞ్జ, ఖిప్పం హోహిసి అనాసవో, మా చిన్తయి, ఇదాని తయా మమ కతం ఉపట్ఠానం కింకారణా నిప్ఫలం భవిస్సతి, యస్స తే పుబ్బే సరాగాదికాలేపి మమ కతం ఉపట్ఠానం నిప్ఫలం నాహోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసితో అవిదూరే పలాసరుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా బారాణసివాసినో మనుస్సా దేవతామఙ్గలికా అహేసుం నిచ్చం బలికరణాదీసు పయుత్తా. అథేకో దుగ్గతబ్రాహ్మణో “అహమ్పి ఏకం దేవతం పటిజగ్గిస్సామీ”తి ఏకస్మిం ఉన్నతప్పదేసే ఠితస్స మహతో పలాసరుక్ఖస్స మూలం సమం నిత్తిణం కత్వా పరిక్ఖిపిత్వా వాలుకం ఓకిరిత్వావ సమ్మజ్జిత్వా రుక్ఖే గన్ధపఞ్చఙ్గులికాని దత్వా మాలాగన్ధధూమేహి పూజేత్వా దీపం జాలేత్వా “సుఖం సయా”తి వత్వా రుక్ఖం పదక్ఖిణం కత్వా పక్కమతి. దుతియదివసే పాతోవ గన్త్వా సుఖసేయ్యం పుచ్ఛతి. అథేకదివసం రుక్ఖదేవతా చిన్తేసి “అయం బ్రాహ్మణో అతివియ మం పటిజగ్గతి, ఇమం బ్రాహ్మణం వీమంసిత్వా యేన కారణేన మం పటిజగ్గతి, తం దస్సామీ”తి. సా తస్మిం ఖణే బ్రాహ్మణే ఆగన్త్వా రుక్ఖమూలే సమ్మజ్జన్తే మహల్లకబ్రాహ్మణవేసేన సమీపే ఠత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౫. “అచేతనం బ్రాహ్మణ అస్సుణన్తం, జానో అజానన్తమిమం పలాసం;
ఆరద్ధవిరియో ధువం అప్పమత్తో, సుఖసేయ్యం పుచ్ఛసి కిస్స హేతూ”తి.

తత్థ **అస్సుణన్త**న్తి అచేతనత్తావ అసుణన్తం. **జానో**తి తువం జానమానో హుత్వా **ధువం అప్పమత్తో**తి నిచ్చం అప్పమత్తో.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో దుతియం గాథమాహ –

౨౬. “దూరే సుతో చేవ బ్రహా చ రుక్ఖో, దేసే ఠితో భూతనివాసరూపో;
తస్మా నమస్సామి ఇమం పలాసం, యే చేత్థ భూతా తే ధనస్స హేతూ”తి.

తత్థ **దూరే సుతో**తి బ్రాహ్మణ అయం రుక్ఖో దూరే సుతో విస్సుతో, న ఆసన్నట్ఠానేయేవ పాకటో. **బ్రహా చా**తి మహన్తో చ. **దేసే ఠితో**తి ఉన్నతే సమే భూమిప్పదేసే ఠితో. **భూతనివాసరూపో**తి దేవతానివాససభావో, అద్ధా ఏత్థ మహేసక్ఖా దేవతా నివుత్థా భవిస్సతి. **తే ధనస్స హేతూ**తి ఇమఞ్చ రుక్ఖం యే చేత్థ నివుత్థా భూతా, తే ధనస్స హేతు నమస్సామి, న నిక్కారణాతి.

తం సుత్వా రుక్ఖదేవతా బ్రాహ్మణస్స పసన్నా “అహం, బ్రాహ్మణ, ఇమస్మిం రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా, మా భాయి, ధనం తే దస్సామీ”తి తం అస్సాసేత్వా అత్తనో విమానద్వారే మహన్తేన దేవతానుభావేన ఆకాసే ఠత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౭. “సో తే కరిస్సామి యథానుభావం, కతఞ్ఞుతం బ్రాహ్మణ పేక్ఖమానో;
కథఞ్హి ఆగమ్మ సతం సకాసే, మోఘాని తే అస్సు పరిఫన్దితాని.

౨౮. “యో తిన్దుకరుక్ఖస్స పరో పిలక్ఖో, పరివారితో పుబ్బయఞ్ఞో ఉళారో;
తస్సేస మూలస్మిం నిధి నిఖాతో, అదాయాదో గచ్ఛ తం ఉద్ధరాహీ”తి.

తత్థ **యథానుభావ**న్తి యథాసత్తి యథాబలం. **కతఞ్ఞుత**న్తి తయా మయ్హం కతగుణం జానన్తో తం అత్తని విజ్జమానం కతఞ్ఞుతం పేక్ఖమానో. **ఆగమ్మా**తి ఆగన్త్వా. **సతం సకాసే**తి సప్పురిసానం సన్తికే. **మోఘాని తే అస్సు పరిఫన్దితానీ**తి సుఖసేయ్యపుచ్ఛనవసేన వాచాఫన్దితాని సమ్మజ్జనాదికరణేన కాయఫన్దితాని చ తవ కథం అఫలాని భవిస్సన్తి.

యో తిన్దుకరుక్ఖస్స పరో పిలక్ఖోతి యో ఏస తిన్దుకరుక్ఖస్స పరతో పిలక్ఖరుక్ఖో ఠితోతి విమానద్వారే ఠితావ హత్థం పసారేత్వా దస్సేతి. **పరివారితో**తిఆదీసు తస్స పిలక్ఖరుక్ఖస్స మూలే ఏస తం రుక్ఖమూలం పరిక్ఖిపిత్వా నిహితతాయ పరివారితో, పుబ్బే యిట్ఠయఞ్ఞవసేన పురిమసామికానం ఉప్పన్నతాయ **పుబ్బయఞ్ఞో**, అనేకనిధికుమ్భి భావేన మహన్తత్తా **ఉళారో**, భూమిం ఖణిత్వా ఠపితత్తా **నిఖాతో**, ఇదాని దాయాదానం అభావతో **అదాయాదో**. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏస తం రుక్ఖమూలం పరిక్ఖిపిత్వా గీవాయ గీవం పహరన్తీనం నిధికుమ్భీనం వసేన మహానిధి నిఖాతో అసామికో, గచ్ఛ తం ఉద్ధరిత్వా గణ్హాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సా దేవతా "బ్రాహ్మణ, త్వం ఏతం ఉద్ధరిత్వా గణ్హన్తో కిలమిస్ససి, గచ్ఛ త్వం, అహమేవ తం తవ ఘరం నేత్వా అసుకస్మిం అసుకస్మిఞ్చ ఠానే నిదహిస్సామి, త్వం ఏతం ధనం యావజీవం పరిభుఞ్జన్తో దానం దేహి, సీలం రక్ఖాహీ"తి బ్రాహ్మణస్స ఓవాదం దత్వా తం ధనం అత్తనో ఆనుభావేన తస్స ఘరే పతిట్ఠాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పలాసజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౦౮] ౮. సకుణజాతకవణ్ణనా

అకరమ్హస తే కిచ్చన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స అకతఞ్ఞుతం ఆరబ్భ కథేసి. "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో అకతఞ్ఞూయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే రుక్ఖకోట్టకసకుణో హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకస్స సీహస్స మంసం ఖాదన్తస్స అట్ఠి గలే లగ్గి, గలో ఉద్ధుమాయి, గోచరం గణ్హితుం న సక్కోతి, ఖరా వేదనా పవత్తతి. అథ నం సో సకుణో గోచరప్పసుతో దిస్వా సాఖాయ నిలీనో "కిం తే, సమ్మ, దుక్ఖ"న్తి పుచ్ఛి. సో తమత్థం ఆచిక్ఖి. "అహం తే, సమ్మ, ఏతం అట్ఠిం అపనేయ్యం, భయేన పన తే ముఖం పవిసితుం న విసహామి, ఖాదేయ్యాసిపి మ"న్తి. "మా భాయి, సమ్మ, నాహం తం ఖాదామి, జీవితం మే దేహీ"తి. సో "సాధూ"తి తం వామపస్సేన నిపజ్జాపేత్వా "కో జానాతి, కిమ్పేస కరిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా యథా ముఖం పిదహితుం న సక్కోతి, తథా తస్స అధరోట్ఠే చ ఉత్తరోట్ఠే చ దణ్డకం ఠపేత్వా ముఖం పవిసిత్వా అట్ఠికోటిం తుణ్డేన పహరి, అట్ఠి పతిత్వా గతం. సో అట్ఠిం పాతేత్వా సీహస్స ముఖతో నిక్ఖమన్తో దణ్డకం తుణ్డేన పహరిత్వా పాతేన్తోవ నిక్ఖమిత్వా సాఖగ్గే నిలీయి. సీహో నిరోగో హుత్వా ఏకదివసం ఏకం వనమహింసం వధిత్వా ఖాదతి. సకుణో "వీమంసిస్సామి న"న్తి తస్స ఉపరిభాగే సాఖాయ నిలీయిత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౯. "అకరమ్హస తే కిచ్చం, యం బలం అహువమ్హసే;
మిగరాజ నమో త్యత్థు, అపి కిఞ్చి లభామసే"తి.

తత్థ **అకరమ్హస తే కిచ్చ**న్తి భో, సీహ, మయమ్పి తవ ఏకం కిచ్చం అకరిమ్హ. **యం బలం అహువమ్హసే**తి యం అమ్హాకం బలం అహోసి, తేన బలేన తతో కిఞ్చి అహాపేత్వా అకరిమ్హయేవ.

తం సుత్వా సీహో దుతియం గాథమాహ –

౩౦. “మమ లోహితభక్ఖస్స, నిచ్చం లుద్దాని కుబ్బతో;
దన్తన్తరగతో సన్తో, తం బహుం యమ్పి జీవసీ”తి.

తం సుత్వా సకుణో ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౧. “అకతఞ్ఞుమకత్తారం, కతస్స అప్పటికారకం;
యస్మిం కతఞ్ఞుతా నత్థి, నిరత్థా తస్స సేవనా.

౩౨. “యస్స సమ్ముఖచిణ్ణేన, మిత్తధమ్మో న లబ్భతి;
అనుసూయమనక్కోసం, సణికం తమ్హా అపక్కమే”న్తి.

తత్థ **అకతఞ్ఞు**న్తి కతగుణం అజానన్తం. **అకత్తార**న్తి యంకిఞ్చి అకరోన్తం. **సమ్ముఖచిణ్ణేనా**తి సమ్ముఖే కతేన గుణేన. **అనుసూయమనక్కోస**న్తి తం పుగ్గలం న ఉసూయన్తో న అక్కోసన్తో సణికం తమ్హా పాపపుగ్గలా అపగచ్ఛేయ్యాతి. ఏవం వత్వా సో సకుణో పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సీహో దేవదత్తో అహోసి, సకుణో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సకుణజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౦౯] ౯. ఛవజాతకవణ్ణనా

సబ్బమిదం చరిమం కతన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **వినయే** (పాచి. ౬౪౬) విత్థారతో ఆగతమేవ. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – సత్థా ఛబ్బగ్గియే పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, నీచే ఆసనే నిసీదిత్వా ఉచ్చే ఆసనే నిసిన్నస్స ధమ్మం దేసేథా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఏవం, భన్తే”తి వుత్తే తే భిక్ఖూ గరహిత్వా “అయుత్తం, భిక్ఖవే, తుమ్హాకం మమ ధమ్మే అగారవకరణం, పోరాణకపణ్డితా హి నీచే ఆసనే నిసీదిత్వా బాహిరకమన్తేపి వాచేన్తే గరహింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో చణ్డాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేసి. తస్స భరియా అమ్బదోహళినీ హుత్వా తం ఆహ “సామి, ఇచ్ఛామహం అమ్బం ఖాదితు”న్తి. “భద్దే, ఇమస్మిం కాలే అమ్బం నత్థి, అఞ్ఞం కిఞ్చి అమ్బిలఫలం ఆహరిస్సామీ”తి. “సామి, అమ్బఫలం లభమానావ జీవిస్సామి, అలభమానాయ మే జీవితం నత్థీ”తి. సో తస్సా పటిబద్ధచిత్తో “కహం ను ఖో అమ్బఫలం లభిస్సామీ”తి చిన్తేసి. తేన ఖో పన సమయేన బారాణసిరఞ్ఞో ఉయ్యానే అమ్బో ధువఫలో హోతి. సో “తతో అమ్బపక్కం ఆహరిత్వా ఇమిస్సా దోహళం పటిప్పస్సమ్భేస్సామీ”తి రత్తిభాగే ఉయ్యానం గన్త్వా అమ్బం అభిరుహిత్వా నిలీనో సాఖాయ సాఖం అమ్బం ఓలోకేన్తో విచరి. తస్స తథా కరోన్తస్సేవ రత్తి విభాయి. సో చిన్తేసి “సచే ఇదాని ఓతరిత్వా గమిస్సామి, దిస్వా మం ‘చోరో’తి గణ్హిస్సన్తి, రత్తిభాగే గమిస్సామీ”తి. అథేకం విటపం అభిరుహిత్వా నిలీనో అచ్ఛి.

తదా బారాణసిరాజా "పురోహితస్స సన్తికే మన్తే ఉగ్గణ్హిస్సామీ"తి ఉయ్యానం పవిసిత్వా అమ్బరుక్ఖమూలే ఉచ్చే ఆసనే నిసీదిత్వా ఆచరియం నీచే ఆసనే నిసీదాపేత్వా మన్తే ఉగ్గణ్హి. బోధిసత్తో ఉపరి నిలీనో చిన్తేసి – "యావ అధమ్మికో అయం రాజా, యో ఉచ్చాసనే నిసీదిత్వా మన్తే ఉగ్గణ్హాతి. అయం బ్రాహ్మణోపి అధమ్మికో, యో నీచాసనే నిసీదిత్వా మన్తే వాచేతి. అహమ్పి అధమ్మికో, యో మాతుగామస్స వసం గన్త్వా మమ జీవితం అగణేత్వా అమ్బం ఆహరామీ"తి. సో రుక్ఖతో ఓతరన్తో ఏకం ఓలమ్బనసాఖం గహేత్వా తేసం ఉభిన్నమ్పి అన్తరే పతిట్ఠాయ "మహారాజ, అహం నట్ఠో, త్వం మూళ్హో, పురోహితో మతో"తి ఆహ. సో రఞ్ఞా "కింకారణా"తి పుట్ఠో పఠమం గాథమాహ –

౩౩. "సబ్బమిదం చరిమం కతం, ఉభో ధమ్మం న పస్సరే;
ఉభో పకతియా చుతా, యో చాయం మన్తేజ్ఝాపేతి;
యో చ మన్తం అధీయతీ"తి.

తత్థ **సబ్బమిదం చరిమం కత**న్తి యం అమ్హేహి తీహి జనేహి కతం, సబ్బం ఇదం కిచ్చం లామకం నిమ్మరియాదం అధమ్మికం. ఏవం అత్తనో చోరభావం తేసఞ్చ మన్తేసు అగారవం గరహిత్వా పున ఇతరే ద్వేయేవ గరహన్తో "**ఉభో ధమ్మం న పస్సరే**"తిఆదిమాహ. తత్థ **ఉభో**తి ఇమే ద్వేపి జనా గరుకారారహం పోరాణకధమ్మం న పస్సన్తి, తతో ధమ్మపకతితో చుతా. ధమ్మో హి పఠముప్పత్తివసేన పకతి నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

"ధమ్మో హవే పాతురహోసి పుబ్బే;
పచ్ఛా అధమ్మో ఉదపాది లోకే"తి. (జా॰ ౧.౧౧.౨౮);

యో చాయన్తి యో చ అయం నీచాసనే నిసీదిత్వా మన్తే అజ్ఝాపేతి, యో చ ఉచ్చే ఆసనే నిసీదిత్వా అధీయతీతి.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో దుతియం గాథమాహ –

౩౪. "సాలీనం ఓదనం భుఞ్జే, సుచిం మంసూపసేచనం;
తస్మా ఏతం న సేవామి, ధమ్మం ఇసీహి సేవిత"న్తి.

తస్సత్థో – అహఞ్హి భో ఇమస్స రఞ్ఞో సన్తకం సాలీనం ఓదనం **సుచిం** పణ్డరం నానప్పకారాయ మంసవికతియా సిత్తం **మంసూపసేచనం** భుఞ్జామి, తస్మా ఉదరే బద్ధో హుత్వా ఏతం ఏసితగుణేహి ఇసీహి సేవితం ధమ్మం న సేవామీతి.

తం సుత్వా ఇతరో ద్వే గాథా అభాసి –

౩౫. "పరిబ్బజ మహా లోకో, పచన్తఞ్ఞేపి పాణినో;
మా తం అధమ్మో ఆచరితో, అస్మా కుమ్భమివాభిదా.

౩౬. "ధిరత్థు తం యసలాభం, ధనలాభఞ్చ బ్రాహ్మణ;
యా వుత్తి వినిపాతేన, అధమ్మచరణేన వా"తి.

తత్థ **పరిబ్బజాతి** ఇతో అఞ్ఞత్థ గచ్ఛ. **మహాతి** అయం లోకో నామ మహా. **పచన్తఞ్ఞేపి పాణినో**తి ఇమస్మిం జమ్బుదీపే అఞ్ఞేపి పాణినో పచన్తి, నాయమేవేకో రాజా. **అస్మా కుమ్భమివాభిదా**తి పాసాణో ఘటం వియ. ఇదం వుత్తం హోతి – యం త్వం అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా ఇధ వసన్తో అధమ్మం ఆచరసి, సో అధమ్మో ఏవం ఆచరితో పాసాణో ఘటం వియ మా తం భిన్ది.

''ధిరత్థూ''తి గాథాయ అయం సఙ్ఖేపత్థో – బ్రాహ్మణ యో ఏస ఏవం తవ యసలాభో చ ధనలాభో చ ధిరత్థు, తం గరహామ మయం. కస్మా? యస్మా అయం తయా లద్ధలాభో ఆయతిం అపాయేసు వినిపాతనహేతునా సమ్పతి చ అధమ్మచరణేన జీవితవుత్తి నామ హోతి, యా చేసా వుత్తి ఇమినా ఆయతిం వినిపాతేన ఇధ అధమ్మచరణేన వా నిప్పజ్జతి, కిం తాయ, తేన తం ఏవం వదామీతి.

అథస్స ధమ్మకథాయ రాజా పసీదిత్వా "భో, పురిస, కింజాతికోసీ"తి పుచ్ఛి. "చణ్డాలో అహం, దేవా"తి. భో "సచే త్వం జాతిసమ్పన్నో అభవిస్స, రజ్జం తే అహం అదస్సం, ఇతో పట్ఠాయ పన అహం దివా రాజా భవిస్సామి, త్వం రత్తిం రాజా హోహీ"తి అత్తనో కణ్ఠే పిళన్ధనం పుప్ఫదామం తస్స గీవాయం పిళన్ధాపేత్వా తం నగరగుత్తికం అకాసి. అయం నగరగుత్తికానం కణ్ఠే రత్తపుప్ఫదామపిళన్ధనవంసో. తతో పట్ఠాయ పన రాజా తస్సోవాదే ఠత్వా ఆచరియే గారవం కరిత్వా నీచే ఆసనే నిసిన్నో మన్తే ఉగ్గణ్హీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, చణ్డాలపుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఛవజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౧౦] ౧౦. సేయ్యజాతకవణ్ణనా

ససముద్దపరియాయన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అభిరూపం అలఙ్కతపటియత్తం ఇత్థిం దిస్వా ఉక్కణ్ఠితో సాసనే నాభిరమి. అథ భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచేసుం. సో భగవతా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుట్ఠో "సచ్చం, భన్తే"తి వత్వా "కో తం ఉక్కణ్ఠాపేసీ"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "కస్మా త్వం ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఉక్కణ్ఠితోసి, పుబ్బే పణ్డితా పురోహితట్ఠానం లభన్తాపి తం పటిక్ఖిపిత్వా పబ్బజింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పురోహితస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా రఞ్ఞో పుత్తేన సద్ధిం ఏకదివసే విజాయి. రాజా "అత్థి ను ఖో కోచి మే పుత్తేన సద్ధిం ఏకదివసే జాతో"తి అమచ్చే పుచ్ఛి. "అత్థి, మహారాజ, పురోహితస్స పుత్తో"తి. రాజా తం ఆహరాపేత్వా ధాతీనం దత్వా పుత్తేన సద్ధిం ఏకతోవ పటిజగ్గాపేసి. ఉభిన్నం ఆభరణాని చేవ పానభోజనాదీని చ ఏకసదిసానేవ అహేసుం. తే వయప్పత్తా ఏకతోవ తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగమంసు. రాజా పుత్తస్స ఓపరజ్జం అదాసి, మహాయసో అహోసి. తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో రాజపుత్తేన సద్ధిం ఏకతోవ ఖాదతి పివతి సయతి, అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సాసో థిరో అహోసి.

అపరభాగే రాజపుత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ మహాసమ్పత్తిం అనుభవి. బోధిసత్తో చిన్తేసి "మయ్హం సహాయో రజ్జమనుసాసతి, సల్లక్ఖితక్ఖణేయేవ ఖో పన మయ్హం పురోహితట్ఠానం దస్సతి, కిం మే ఘరావాసేన, పబ్బజిత్వా

వివేకమనుబ్రూహిస్సామీ”తి? సో మాతాపితరో వన్దిత్వా పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా మహాసమ్పత్తిం ఛడ్డేత్వా ఏకకోవ నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా మనోరమే భూమిభాగే పణ్ణసాలం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో విహాసి. తదా రాజా తం అనుస్సరిత్వా “మయ్హం సహాయో న పఞ్ఞాయతి, కహం సో”తి పుచ్ఛి. అమచ్చా తస్స పబ్బజితభావం ఆరోచేత్వా “రమణీయే కిర వనసణ్డే వసతీ”తి ఆహంసు. రాజా తస్స వసనోకాసం పుచ్ఛిత్వా సేయ్యం నామ అమచ్చం “గచ్ఛ సహాయం మే గహేత్వా ఏహి, పురోహితట్ఠానమస్స దస్సామీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన పచ్చన్తగామం పత్వా తత్థ ఖన్ధావారం ఠపేత్వా వనచరకేహి సద్ధిం బోధిసత్తస్స వసనోకాసం గన్త్వా బోధిసత్తం పణ్ణసాలద్వారే సువణ్ణపటిమం వియ నిసిన్నం దిస్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా కతపటిసన్థారో “భన్తే, రాజా తుయ్హం పురోహితట్ఠానం దాతుకామో, ఆగమనం తే ఇచ్ఛతీ”తి ఆహ.

బోధిసత్తో “తిట్ఠతు పురోహితట్ఠానం, అహం సకలం కాసికోసలజమ్బుదీపరజ్జం చక్కవత్తిసిరిమేవ వా లభన్తోపి న గచ్ఛిస్సామి, న హి పణ్డితా సకిం జహితకిలేసే పున గణ్హన్తి, సకిం జహితఞ్హి నిట్ఠుభఖేళసదిసం హోతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౩౭. “ససముద్దపరియాయం, మహిం సాగరకుణ్డలం;
న ఇచ్ఛే సహ నిన్దాయ, ఏవం సేయ్య విజానహి.

౩౮. “ధిరత్థు తం యసలాభం, ధనలాభఞ్చ బ్రాహ్మణ;
యా వుత్తి వినిపాతేన, అధమ్మచరణేన వా.

౩౯. “అపి చే పత్తమాదాయ, అనగారో పరిబ్బజే;
సాయేవ జీవికా సేయ్యో, యా చాధమ్మేన ఏసనా.

౪౦. “అపి చే పత్తమాదాయ, అనగారో పరిబ్బజే;
అఞ్ఞం అహింసయం లోకే, అపి రజ్జేన తం వర”న్తి.

తత్థ **ససముద్దపరియాయ**న్తి పరియాయో వుచ్చతి పరివారో, సముద్దం పరివారేత్వా ఠితేన చక్కవాళపబ్బతేన సద్ధిం, సముద్దసఙ్ఖాతేన వా పరివారేన సద్ధిన్తి అత్థో. **సాగరకుణ్డల**న్తి సాగరమజ్ఝే దీపవసేన ఠితత్తా తస్స కుణ్డలభూతన్తి అత్థో. **నిన్దాయా**తి ఝానసుఖసమ్పన్నం పబ్బజ్జం ఛడ్డేత్వా ఇస్సరియం గణ్హాతీతి ఇమాయ నిన్దాయ. **సేయ్యా**తి తం నామేనాలపతి. **విజానహీ**తి ధమ్మం విజానాహి. **యా వుత్తి వినిపాతేనా**తి యా పురోహితట్ఠానవసేన లద్ధా యసలాభధనలాభవుత్తి ఝానసుఖతో అత్తవినిపాతనసఙ్ఖాతేన వినిపాతేన ఇతో గన్త్వా ఇస్సరియమదమత్తస్స అధమ్మచరణేన వా హోతి, తం వుత్తిం ధిరత్థు.

పత్తమాదాయాతి భిక్ఖాభాజనం గహేత్వా. **అనగారో**తి అపి అహం అగారవిరహితో పరకులేసు చరేయ్యం. **సాయేవ జీవికా**తి సా ఏవ మే జీవికా సేయ్యో వరతరా. **యా చాధమ్మేన ఏసనా**తి యా చ అధమ్మేన ఏసనా. ఇదం వుత్తం హోతి – యా అధమ్మేన ఏసనా, తతో ఏసావ జీవికా సున్దరతరాతి. **అహింసయ**న్తి అవిహేఠేన్తో. **అపి రజ్జేనా**తి ఏవం పరం అవిహేఠేన్తో కపాలహత్థస్స మమ జీవికకప్పనం రజ్జేనాపి వరం ఉత్తమన్తి.

ఇతి సో పునప్పునం యాచన్తమ్పి తం పటిక్ఖిపి. సేయ్యోపి తస్స మనం అలభిత్వా తం వన్దిత్వా గన్త్వా తస్స అనాగమనభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అపరేపి బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని సచ్ఛికరింసు.

తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, సేయ్యో సారిపుత్తో, పురోహితపుత్తో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సేయ్యజాతకవణ్ణనా దసమా.

కాలిఙ్గవగ్గో పఠమో.

౨. పుచిమన్దవగ్గో

[౩౧౧] ౧. పుచిమన్దజాతకవణ్ణనా

ఉట్ఠేహి చోరాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం మహామోగ్గల్లానం ఆరబ్భ కథేసి. థేరే కిర రాజగహం ఉపనిస్సాయ అరఞ్ఞకుటికాయ విహరన్తే ఏకో చోరో నగరద్వారగామే ఏకస్మిం గేహే సన్ధిం ఛిన్దిత్వా హత్థసారం ఆదాయ పలాయిత్వా థేరస్స కుటిపరివేణం పవిసిత్వా "ఇధ మయ్హం ఆరక్ఖో భవిస్సతీ"తి థేరస్స పణ్ణసాలాయ పముఖే నిపజ్జి. థేరో తస్స పముఖే సయితభావం ఞత్వా తస్మిం ఆసఙ్కం కత్వా "చోరసంసగ్గో నామ న వట్టతీ"తి నిక్ఖమిత్వా "మా ఇధ సయీ"తి నీహరి. సో చోరో తతో నిక్ఖమిత్వా పదం మోహేత్వా పలాయి. మనుస్సా ఉక్కం ఆదాయ చోరస్స పదానుసారేన తత్థ ఆగన్త్వా తస్స ఆగతట్ఠానఠితట్ఠాననిసిన్నట్ఠానసయితట్ఠానాదీని దిస్వా "చోరో ఇతో ఆగతో, ఇధ ఠితో, ఇధ నిసిన్నో, ఇమినా ఠానేన అపగతో, న దిట్ఠో నో"తి ఇతో చితో చ పక్ఖన్దిత్వా అదిస్వావ పటిగతా. పునదివసే థేరో పుబ్బణ్హసమయం రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో వేళువనం గన్త్వా తం పవత్తిం సత్థు ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, మోగ్గల్లాన, త్వఞ్ఞేవ ఆసఙ్కితబ్బయుత్తకం ఆసఙ్కి, పోరాణకపణ్డితాపి ఆసఙ్కింసూ"తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో నగరస్స సుసానవనే నిమ్బరుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకదివసం నగరద్వారగామే కతకమ్మచోరో తం సుసానవనం పావిసి. తదా చ పన తత్థ నిమ్బో చ అస్సత్థో చాతి ద్వే జేట్ఠకరుక్ఖా. చోరో నిమ్బరుక్ఖమూలే భణ్డికం ఠపేత్వా నిపజ్జి. తస్మిం పన కాలే చోరే గహేత్వా నిమ్బసూలే ఉత్తాసేన్తి. అథ సా దేవతా చిన్తేసి "సచే మనుస్సా ఆగన్త్వా ఇమం చోరం గణ్హిస్సన్తి, ఇమస్సేవ నిమ్బరుక్ఖస్స సాఖం ఛిన్దిత్వా సూలం కత్వా ఏతం ఉత్తాసేస్సన్తి, ఏవం సన్తే రుక్ఖో నస్సిస్సతి, హన్ద నం ఇతో నీహరిస్సామీ"తి. సా తేన సద్ధిం సల్లపన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౪౧. "ఉట్ఠేహి చోర కిం సేసి, కో అత్థో సుపనేన తే;
మా తం గహేసుం రాజానో, గామే కిబ్బిసకారక"న్తి.

తత్థ **రాజానో**తి రాజపురిసే సన్ధాయ వుత్తం. **కిబ్బిసకారక**న్తి దారుణసాహసికచోరకమ్మకారకం.

ఇతి నం వత్వా “యావ తం రాజపురిసా న గణ్హన్తి, తావ అఞ్ఞత్థ గచ్ఛా”తి భాయాపేత్వా పలాపేసి. తస్మిం పలాతే అస్సత్థదేవతా దుతియం గాథమాహ –

౪౨. “యం ను చోరం గహేస్సన్తి, గామే కిబ్బిసకారకం;
కిం తత్థ పుచిమన్దస్స, వనే జాతస్స తిట్ఠతో”తి.

తత్థ **వనే జాతస్స తిట్ఠతో**తి నిమ్బో వనే జాతో చేవ ఠితో చ. దేవతా పన తత్థ నిబ్బత్తత్తా రుక్ఖసముదాచారేనేవ సముదాచరి.

తం సుత్వా నిమ్బదేవతా తతియం గాథమాహ –

౪౩. “న త్వం అస్సత్థ జానాసి, మమ చోరస్స చన్తరం;
చోరం గహేత్వా రాజానో, గామే కిబ్బిసకారకం;
అప్పేన్తి నిమ్బసూలస్మిం, తస్మిం మే సఙ్కతే మనో”తి.

తత్థ **అస్సత్థా**తి పురిమనయేనేవ తస్మిం నిబ్బత్తదేవతం సముదాచరతి. **మమ చోరస్స చన్తర**న్తి మమ చ చోరస్స చ ఏకతో అవసనకారణం. **అప్పేన్తి నిమ్బసూలస్మి**న్తి ఇమస్మిం కాలే రాజానో చోరం నిమ్బసూలే ఆవుణన్తి. **తస్మిం మే సఙ్కతే మనో**తి తస్మిం కారణే మమ చిత్తం సఙ్కతి. సచే హి ఇమం సూలే ఆవుణిస్సన్తి, విమానం మే నస్సిస్సతి, అథ సాఖాయ ఓలమ్బేస్సన్తి, విమానే మే కుణపగన్ధో భవిస్సతి, తేనాహం ఏతం పలాపేసిన్తి అత్థో.

ఏవం తాసం దేవతానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సల్లపన్తానఞ్ఞేవ భణ్డసామికా ఉక్కాహత్థా పదానుసారేన ఆగన్త్వా చోరస్స సయితట్ఠానం దిస్వా “అమ్భో ఇదానేవ చోరో ఉట్ఠాయ పలాతో, న లద్ధో నో చోరో, సచే లభిస్సామ, ఇమస్సేవ నం నిమ్బస్స సూలే వా ఆవుణిత్వా సాఖాయ వా ఓలమ్బేత్వా గమిస్సామా”తి వత్వా ఇతో చితో చ పక్ఖన్దిత్వా చోరం అదిస్వావ గతా.

తేసం వచనం సుత్వా అస్సత్థదేవతా చతుత్థం గాథమాహ –

౪౪. “సఙ్కేయ్య సఙ్కితబ్బాని, రక్ఖేయ్యానాగతం భయం;
అనాగతభయా ధీరో, ఉభో లోకే అవేక్ఖతీ”తి.

తత్థ **రక్ఖేయ్యానాగతం భయ**న్తి ద్వే అనాగతభయాని దిట్ఠధమ్మికఞ్చేవ సమ్పరాయికఞ్చాతి. తేసు పాపమిత్తే పరివజ్జేన్తో దిట్ఠధమ్మికం రక్ఖతి, తీణి దుచ్చరితాని పరివజ్జేన్తో సమ్పరాయికం రక్ఖతి. **అనాగతభయా**తి అనాగతభయహేతుతం భయం భాయమానో **ధీరో** పణ్డితో పురిసో పాపమిత్తసంసగ్గం న కరోతి, తీహిపి ద్వారేహి దుచ్చరితం న చరతి. **ఉభో లోకే**తి ఏవం భాయన్తో హేస ఇధలోకపరలోకసఙ్ఖాతే ఉభో లోకే అవేక్ఖతి ఓలోకేతి, ఓలోకయమానో ఇధలోకభయేన పాపమిత్తే వివజ్జేతి, పరలోకభయేన పాపం న కరోతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అస్సత్థదేవతా ఆనన్దో అహోసి, నిమ్బదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పుచిమన్దజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౧౨] ౨. కస్సపమన్దియజాతకవణ్ణనా

అపి కస్సప మన్దియాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మహల్లకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో కులపుత్తో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా కమ్మట్ఠానే అనుయుత్తో న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. తస్స అపరభాగే మాతా కాలమకాసి. సో మాతు అచ్చయేన పితరఞ్చ కనిట్ఠభాతరఞ్చ పబ్బాజేత్వా జేతవనే వసిత్వా వస్సూపనాయికసమయే చీవరపచ్చయస్స సులభతం సుత్వా ఏకం గామకావాసం గన్త్వా తయోపి తత్థేవ వస్సం ఉపగన్త్వా వుత్థవస్సా జేతవనమేవ ఆగమంసు. దహరభిక్ఖు జేతవనస్స ఆసన్నట్ఠానే “సామణేర త్వం థేరం విస్సామేత్వా ఆనేయ్యాసి, అహం పురేతరం గన్త్వా పరివేణం పటిజగ్గిస్సామీ”తి జేతవనం పావిసి. మహల్లకత్థేరో సణికం ఆగచ్ఛతి. సామణేరో పునప్పునం సీసేన ఉప్పీళేన్తో వియ “గచ్ఛ, భన్తే, గచ్ఛ, భన్తే”తి తం బలక్కారేన నేతి. థేరో “త్వం మం అత్తనో వసం ఆనేసీ”తి పున నివత్తిత్వా కోటితో పట్ఠాయ ఆగచ్ఛతి. తేసం ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరోన్తానఞ్ఞేవ సూరియో అత్థఙ్గతో, అన్ధకారో జాతో.

ఇతరోపి పరివేణం సమ్మజ్జిత్వా ఉదకం ఉపట్ఠపేత్వా తేసం ఆగమనం అపస్సన్తో ఉక్కం గహేత్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా తే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా “కిం చిరాయిత్థా”తి పుచ్ఛి. మహల్లకో తం కారణం కథేసి. సో తే ద్వేపి విస్సామేత్వా సణికం ఆనేసి. తం దివసం బుద్ధుపట్ఠానస్స ఓకాసం న లభి. అథ నం దుతియదివసే బుద్ధుపట్ఠానం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం సత్థా “కదా ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛి. “హియ్యో, భన్తే”తి. “హియ్యో ఆగన్త్వా అజ్జ బుద్ధుపట్ఠానం కరోసీ”తి? సో “ఆమ, భన్తే”తి వత్వా తం కారణం ఆచిక్ఖి. సత్థా మహల్లకం గరహిత్వా “న ఏస ఇదానేవ ఏవరూపం కమ్మం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసి. ఇదాని పన తేన త్వం కిలమితో, పుబ్బేపి పణ్డితే కిలమేసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసినిగమే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్స వయప్పత్తకాలే మాతా కాలమకాసి. సో మాతు సరీరకిచ్చం కత్వా మాసద్ధమాసచ్చయేన ఘరే విజ్జమానం ధనం దానం దత్వా పితరఞ్చ కనిట్ఠభాతరఞ్చ గహేత్వా హిమవన్తపదేసే దేవదత్తియం వక్కలం గహేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాఫలేహి యాపేన్తో రమణీయే వనసణ్డే వసి. హిమవన్తే పన వస్సకాలే అచ్ఛిన్నధారే దేవే వస్సన్తే న సక్కా హోతి కన్దమూలం ఖణితుం, ఫలాని చ పణ్ణాని చ పతన్తి. తాపసా యేభుయ్యేన హిమవన్తతో నిక్ఖమిత్వా మనుస్సపథే వసన్తి. తదా బోధిసత్తో పితరఞ్చ కనిట్ఠభాతరఞ్చ గహేత్వా మనుస్సపథే వసిత్వా పున హిమవన్తే పుప్ఫితఫలితే తే ఉభోపి గహేత్వా హిమవన్తే అత్తనో అస్సమపదం ఆగచ్ఛన్తో అస్సమస్సావిదూరే సూరియే అత్థఙ్గతే “తుమ్హే సణికం ఆగచ్ఛేయ్యాథ, అహం పురతో గన్త్వా అస్సమం పటిజగ్గిస్సామీ”తి వత్వా తే ఓహాయ గతో. ఖుద్దకతాపసో పితరా సద్ధిం సణికం గచ్ఛన్తో తం కటిప్పదేసే సీసేన ఉప్పీళేన్తో వియ గచ్ఛ గచ్ఛాతి తం బలక్కారేన నేతి. మహల్లకో “త్వం మం అత్తనో రుచియా ఆనేసీ”తి పటినివత్తిత్వా కోటితో పట్ఠాయ ఆగచ్ఛతి. ఏవం తేసం కలహం కరోన్తానఞ్ఞేవ అన్ధకారో అహోసి.

బోధిసత్తోపి పణ్ణసాలం సమ్మజ్జిత్వా ఉదకం ఉపట్ఠపేత్వా ఉక్కమాదాయ పటిపథం ఆగచ్ఛన్తో తే దిస్వా “ఏత్తకం కాలం కిం కరిత్థా”తి ఆహ. ఖుద్దకతాపసో పితరా కతకారణం కథేసి. బోధిసత్తో ఉభోపి తే సణికం నేత్వా పరిక్ఖారం పటిసామేత్వా పితరం న్హాపేత్వా పాదధోవనపిట్ఠిసమ్బాహనాదీని కత్వా అఙ్గారకపల్లం ఉపట్ఠపేత్వా పటిప్పస్సద్ధకిలమథం పితరం ఉపనిసీదిత్వా “తాత, తరుణదారకా నామ మత్తికాభాజనసదిసా ముహుత్తనేవ భిజ్జన్తి , సకిం భిన్నకాలతో పట్ఠాయ పున న

సక్కా హోన్తి ఘటేతుం, తే అక్కోసన్తాపి పరిభాసన్తాపి మహల్లకేహి అధివాసేతబ్బా”తి వత్వా పితరం ఓవదన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౪౫. “అపి కస్సప మన్దియా, యువా సపతి హన్తి వా;
సబ్బం తం ఖమతే ధీరో, పణ్డితో తం తితిక్ఖతి.

౪౬. “సచేపి సన్తో వివదన్తి, ఖిప్పం సన్ధీయరే పున;
బాలా పత్తావ భిజ్జన్తి, న తే సమథమజ్ఝగూ.

౪౭. “ఏతే భియ్యో సమాయన్తి, సన్ధి తేసం న జీరతి;
యో చాధిపన్నం జానాతి, యో చ జానాతి దేసనం.

౪౮. “ఏసో హి ఉత్తరితరో, భారవహో ధురద్ధరో;
యో పరేసాధిపన్నానం, సయం సన్ధాతుమరహతీ”తి.

తత్థ **కస్సపాతి** పితరం నామేనాలపతి. **మన్దియాతి** మన్దీభావేన తరుణతాయ. **యువా సపతి హన్తి వాతి** తరుణదారకో అక్కోసతిపి పహరతిపి. **ధీరోతి** ధిక్కతపాపో, ధీ వా వుచ్చతి పఞ్ఞా, తాయ సమన్నాగతోతిపి అత్థో. ఇతరం పన ఇమస్సేవ వేవచనం. ఉభయేనాపి సబ్బం తం బాలదారకేహి కతం అపరాధం మహల్లకో ధీరో పణ్డితో సహతి తితిక్ఖతీతి దస్సేతి.

సన్ధీయరేతి పున మిత్తభావేన సన్ధీయన్తి ఘటీయన్తి. **బాలా పత్తావాతి** బాలకా పన మత్తికాపత్తావ భిజ్జన్తి. **న తే సమథమజ్ఝగూతి** తే బాలకా అప్పమత్తకమ్పి వివాదం కత్వా వేరూపసమనం న విన్దన్తి నాధిగచ్ఛన్తి. **ఏతే భియ్యోతి** ఏతే ద్వే జనా భిన్నాపి పున సమాగచ్ఛన్తి. **సన్ధీతి** మిత్తసన్ధి. **తేసన్తి** తేసఞ్ఞేవ ద్విన్నం సన్ధి న జీరతి. **యో చాధిపన్నన్తి** యో చ అత్తనా అధిపన్నం అతిక్కన్తం అఞ్ఞస్మిం కతదోసం జానాతి. **దేసనన్తి** యో చ తేన అత్తనో దోసం జానన్తేన దేసితం అచ్చయదేసనం పటిగ్గణ్హితుం జానాతి.

యో పరేసాధిపన్నానన్తి యో పరేసం అధిపన్నానం దోసేన అభిభూతానం అపరాధకారకానం. **సయం సన్ధాతుమరహతీతి** తేసు అఖమాపేన్తేసుపి “ఏహి, భద్రముఖ, ఉద్దేసం గణ్హ, అట్ఠకథం సుణ, భావనమనుయుఞ్జ, కస్మా పరిబాహిరో హోసీ”తి ఏవం సయం సన్ధాతుం అరహతి మిత్తభావం ఘటేతి, ఏసో ఏవరూపో మేత్తావిహారీ ఉత్తరితరో మిత్తభారస్స మిత్తధురస్స చ వహనతో ‘‘**భారవహో**’’తి ‘‘**ధురద్ధరో**’’తి చ సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో పితు ఓవాదం అదాసి, సోపి తతో పభుతి దన్తో అహోసి సుదన్తో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పితా తాపసో మహల్లకో అహోసి, ఖుద్దకతాపసో సామణేరో, పితు ఓవాదదాయకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కస్సపమన్దియజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౧౩] ౩. ఖన్తివాదీజాతకవణ్ణనా

యో తే హత్థే చ పాదే చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కోధనభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితమేవ. సత్థా పన తం భిక్ఖుం "కస్మా, త్వం భిక్ఖు, అక్కోధనస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా కోధం కరోసి, పోరాణకపణ్డితా సరీరే పహారసహస్సే పతన్తే హత్థపాదకణ్ణనాసాసు ఛిజ్జమానాసు పరస్స కోధం న కరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం కలాబు నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా కుణ్డలకుమారో నామ మాణవో హుత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా మాతాపితూనం అచ్చయేన ధనరాసిం ఓలోకేత్వా "ఇమం ధనం ఉప్పాదేత్వా మమ ఞాతకా అగ్గహేత్వావ గతా, మయా పనేతం గహేత్వా గన్తుం వట్టతీ"తి సబ్బం ధనం విచేయ్యదానవసేన యో యం ఆహరతి, తస్స తం దత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా ఫలాఫలేన యాపేన్తో చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం ఆగన్త్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరే భిక్ఖాయ చరన్తో సేనాపతిస్స నివాసనద్వారం సమ్పాపుణి. సేనాపతి తస్స ఇరియాపథేసు పసీదిత్వా ఘరం పవేసేత్వా అత్తనో పటియాదితభోజనం భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా తత్థేవ రాజుయ్యానే వసాపేసి.

అథేకదివసం కలాబురాజా సురామదమత్తో ఛేకనాటకపరివుతో మహన్తేన యసేన ఉయ్యానం గన్త్వా మఙ్గలసిలాపట్టే సయనం అత్థరాపేత్వా ఏకిస్సా పియమనాపాయ ఇత్థియా అఙ్కే సయి. గీతవాదితనచ్చేసు ఛేకా నాటకిత్థియో గీతాదీని పయోజేసుం, సక్కస్స దేవరఞ్ఞో వియ మహాసమ్పత్తి అహోసి, రాజా నిద్దం ఓక్కమి. అథ తా ఇత్థియో "యస్సత్థాయ మయం గీతాదీని పయోజయామ, సో నిద్దం ఉపగతో, కిం నో గీతాదీహీ"తి వీణాదీని తూరియాని తత్థ తత్థేవ ఛడ్డేత్వా ఉయ్యానం పక్కన్తా పుప్ఫఫలపల్లవాదీహి పలోభియమానా ఉయ్యానే అభిరమింసు. తదా బోధిసత్తో తస్మిం ఉయ్యానే సుపుప్ఫితసాలమూలే పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేన్తో మత్తవరవారణో వియ నిసిన్నో హోతి. అథ తా ఇత్థియో ఉయ్యానే చరమానా తం దిస్వా "ఏథ, అయ్యాయో, ఏతస్మిం రుక్ఖమూలే పబ్బజితో నిసిన్నో, యావ రాజా న పబుజ్ఝతి, తావస్స సన్తికే కిఞ్చి సుణమానా నిసీదిస్సామా"తి గన్త్వా వన్దిత్వా పరివారేత్వా నిసిన్నా "అమ్హాకం కథేతబ్బయుత్తకం కిఞ్చి కథేథా"తి వదింసు. బోధిసత్తో తాసం ధమ్మం కథేసి. అథ సా ఇత్థీ అఙ్కం చాలేత్వా రాజానం పబోధేసి. రాజా పబుద్ధో తా అపస్సన్తో "కహం గతా వసలియో"తి ఆహ. ఏతా, మహారాజ, గన్త్వా ఏకం తాపసం పరివారేత్వా నిసీదింసూతి. రాజా కుపితో ఖగ్గం గహేత్వా "సిక్ఖాపేస్సామి నం కూటజటిల"న్తి వేగేన అగమాసి.

అథ తా ఇత్థియో రాజానం కుద్ధం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తాసు వల్లభతరా గన్త్వా రఞ్ఞో హత్థా అసిం గహేత్వా రాజానం వూపసమేసుం. సో ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స సన్తికే ఠత్వా "కింవాదీ త్వం, సమణా"తి పుచ్ఛి. "ఖన్తివాదీ, మహారాజా"తి. "కా ఏసా ఖన్తి నామా"తి? "అక్కోసన్తేసు పరిభాసన్తేసు పహరన్తేసు అకుజ్ఝనభావో"తి. రాజా "పస్సిస్సామి దాని తే ఖన్తియా అత్థిభావ"న్తి చోరఘాతకం పక్కోసాపేసి. సో అత్తనో చారిత్తేన ఫరసుఞ్చ కణ్టకకసఞ్చ ఆదాయ కాసాయనివసనో రత్తమాలాధరో ఆగన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా "కిం కరోమి, దేవా"తి ఆహ. ఇమం చోరం దుట్ఠతాపసం గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా భూమియం పాతేత్వా కణ్టకకసం గహేత్వా పురతో చ పచ్ఛతో చ ఉభోసు పస్సేసు చాతి చతూసుపి పస్సేసు ద్వేపహారసహస్సమస్స దేహీతి. సో తథా అకాసి . బోధిసత్తస్స ఛవి భిజ్జి. చమ్మం భిజ్జి, మంసం ఛిజ్జి, లోహితం పగ్ఘరతి.

పున రాజా "కింవాదీ త్వం భిక్ఖూ"తి ఆహ. "ఖన్తివాదీ, మహారాజ". "త్వం పన మయ్హం చమ్మన్తరే ఖన్తీ"తి మఞ్ఞసి, నత్థి మయ్హం చమ్మన్తరే ఖన్తి, తయా పన దట్ఠుం అసక్కుణేయ్యే హదయబ్భన్తరే మమ ఖన్తి పతిట్ఠితా. "మహారాజా"తి. పున

చోరఘాతకో “కిం కరోమీ”తి పుచ్ఛి. “ఇమస్స కూటజటిలస్స ఉభో హత్థే ఛిన్దా”తి. సో ఫరసుం గహేత్వా గణ్డియం ఠపేత్వా హత్థే ఛిన్ది. అథ నం “పాదే ఛిన్దా”తి ఆహ, పాదేపి ఛిన్ది. హత్థపాదకోటీహి ఘటఛిద్దేహి లాఖారసో వియ లోహితం పగ్ఘరతి. పున రాజా “కింవాదీసీ”తి పుచ్ఛి. “ఖన్తివాదీ, మహారాజ”. “త్వం పన మయ్హం హత్థపాదకోటీసు ‘ఖన్తి అత్థీ’తి మఞ్ఞసి, నత్థేసా ఏత్థ, మయ్హం ఖన్తి గమ్భీరట్ఠానే పతిట్ఠితా”తి. సో “కణ్ణనాసమస్స ఛిన్దా”తి ఆహ. ఇతరో కణ్ణనాసం ఛిన్ది, సకలసరీరే లోహితం అహోసి. పున నం “కింవాదీ నామ త్వ”న్తి పుచ్ఛి. “మహారాజ, ఖన్తివాదీ నామ”. “మా ఖో పన త్వం ‘కణ్ణనాసికకోటీసు పతిట్ఠితా ఖన్తీ’తి మఞ్ఞసి, మమ ఖన్తి గమ్భీరే హదయబ్భన్తరే పతిట్ఠితా”తి. రాజా “కూటజటిల తవ ఖన్తిం త్వమేవ ఉక్ఖిపిత్వా నిసీదా”తి బోధిసత్తస్స హదయం పాదేన పహరిత్వా పక్కామి.

తస్మిం గతే సేనాపతి బోధిసత్తస్స సరీరతో లోహితం పుఞ్ఛిత్వా హత్థపాదకణ్ణనాసకోటియో సాటకకణ్ణే కత్వా బోధిసత్తం సణికం నిసీదాపేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా “సచే, భన్తే, తుమ్హే కుజ్ఝితుకామా, తుమ్హేసు కతాపరాధస్స రఞ్ఞోవ కుజ్ఝేయ్యాథ, మా అఞ్ఞేస”న్తి యాచన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౯. “యో తే హత్థే చ పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేదయి;
తస్స కుజ్ఝ మహావీర, మా రట్ఠం వినసా ఇద”న్తి.

తత్థ **మహావీరా**తి మహావీరియ. **మా రట్ఠం వినసా ఇద**న్తి ఇదం నిరపరాధం కాసిరట్ఠం మా వినాసేహి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౫౦. “యో మే హత్థే చ పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేదయి;
చిరం జీవతు సో రాజా, న హి కుజ్ఝన్తి మాదిసా”తి.

తత్థ **మాదిసా**తి మమ సదిసా ఖన్తిబలేన సమన్నాగతా పణ్డితా “అయం మం అక్కోసి పరిభాసి పహరి, ఛిన్ది భిన్దీ”తి తం న కుజ్ఝన్తి.

రఞ్ఞో ఉయ్యానా నిక్ఖమన్తస్స బోధిసత్తస్స చక్ఖుపథం విజహనకాలేయేవ అయం చతునహుతాధికా ద్వియోజనసతసహస్సబహలా మహాపథవీ ఖలిబద్ధసాటకో వియ ఫలితా, అవీచితో జాలా నిక్ఖమిత్వా రాజానం కులదత్తియేన రత్తకమ్బలేన పారుపన్తీ వియ గణ్హి. సో ఉయ్యానద్వారేయేవ పథవిం పవిసిత్వా అవీచిమహానిరయే పతిట్ఠహి. బోధిసత్తోపి తం దివసమేవ కాలమకాసి. రాజపరిసా చ నాగరా చ గన్ధమాలాధూమహత్థా ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స సరీరకిచ్చం అకంసు. కేచి పనాహు “బోధిసత్తో పున హిమవన్తమేవ గతో”తి, తం అభూతం.

౫౧. “అహూ అతీతమద్ధానం, సమణో ఖన్తిదీపనో;
తం ఖన్తియాయేవ ఠితం, కాసిరాజా అఛేదయి.

౫౨. “తస్స కమ్మఫరుసస్స, విపాకో కటుకో అహు;
యం కాసిరాజా వేదేసి, నిరయమ్హి సమప్పితో”తి. –

ఇమా ద్వే అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **అతీతమద్ధాన**న్తి అతీతే అద్ధానే. **ఖన్తిదీపనో**తి అధివాసనఖన్తిసంవణ్ణనో. **అఛేదయా**తి మారాపేసి. ఏకచ్చే పన "బోధిసత్తస్స పున హత్థపాదకణ్ణనాసా ఘటితా"తి వదన్తి, తమ్పి అభూతమేవ. **సమప్పితో**తి పతిట్ఠితో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కోధనో భిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు.

తదా కలాబురాజా దేవదత్తో అహోసి, సేనాపతి సారిపుత్తో, ఖన్తివాదీ తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఖన్తివాదీజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౧౪] ౪. లోహకుమ్భిజాతకవణ్ణనా

దుజ్జీవితమజీవిమ్హాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర కోసలరాజా రత్తిభాగే చతున్నం నేరయికసత్తానం సద్దం సుణి. ఏకో **దు**-కారమేవ భణి, ఏకో **స**-కారం, ఏకో **న**-కారం, ఏకో **సో**-కారమేవాతి. తే కిర అతీతభవే సావత్థియంయేవ పారదారికా రాజపుత్తా అహేసుం. తే పరేసం రక్ఖితగోపితమాతుగామేసు అపరజ్ఝిత్వా చిత్తకేళిం కీళన్తా బహుం పాపకమ్మం కత్వా మరణచక్కేన ఛిన్నా సావత్థిసామన్తే చతూసు లోహకుమ్భీసు నిబ్బత్తా సట్ఠి వస్ససహస్సాని తత్థ పచ్చిత్వా ఉగ్గతా లోహకుమ్భిముఖవట్టిం దిస్వా "కదా ను ఖో ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిస్సామా"తి చత్తారోపి మహన్తేన సద్దేన అనుపటిపాటియా విరవింసు. రాజా తేసం సద్దం సుత్వా మరణభయతజ్జితో నిసిన్నకోవ అరుణం ఉట్ఠాపేసి.

అరుణుగ్గమనవేలాయ బ్రాహ్మణా ఆగన్త్వా రాజానం సుఖసయితం పుచ్ఛింసు. రాజా "కుతో మే ఆచరియా సుఖసయితం, అజ్జాహం ఏవరూపే చత్తారో భింసనకసద్దే సుణి"న్తి. బ్రాహ్మణా హత్థే విధునింసు. "కిం ఆచరియా"తి? "సాహసికసద్దా, మహారాజా"తి. "సపటికమ్మా అప్పటికమ్మా"తి? "కామం అప్పటికమ్మా, మయం పన సుసిక్ఖితా, మహారాజా"తి. "కిం కత్వా పటిబాహిస్సథా"తి? "మహారాజ, పటికమ్మం మహన్తం న సక్కా కాతుం, మయం పన సబ్బచతుక్కం యఞ్ఞం యజిత్వా హారేస్సామా"తి. "తేన హి ఖిప్పం చత్తారో హత్థీ చత్తారో అస్సే చత్తారో ఉసభే చత్తారో మనుస్సేతి లటుకికసకుణికా ఆదిం కత్వా చత్తారో చత్తారో పాణే గహేత్వా సబ్బచతుక్కయఞ్ఞం యజిత్వా మమ సోత్థిభావం కరోథా"తి. "సాధు, మహారాజా"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా యేనత్థో, తం గహేత్వా యఞ్ఞావాటం పచ్చుపట్ఠపేసుం, బహుపాణే థూణూపనీతే కత్వా ఠపేసుం. "బహుం మచ్ఛమంసం ఖాదిస్సామ, బహుం ధనం లభిస్సామా"తి ఉస్సాహప్పత్తా హుత్వా "ఇదం లద్ధుం వట్టతి, ఇదం లద్ధుం వట్టతి, దేవా"తి అపరాపరం చరన్తి.

మల్లికా దేవీ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం ను ఖో, మహారాజ, బ్రాహ్మణా అతివియ ఉస్సాహయన్తా విచరన్తీ"తి పుచ్ఛి. "దేవి కిం తుయ్హిమినా, త్వం అత్తనో యసేనేవ మత్తా పమత్తా, దుక్ఖం పన అమ్హాకమేవ న జానాసీ"తి? "కిం , మహారాజా"తి. "దేవి, అహం ఏవరూపం నామ అసోతబ్బం సుణిం, తతో ఇమేసం సద్దానం సుతత్తా "కిం భవిస్సతీ"తి బ్రాహ్మణే పుచ్ఛిం, బ్రాహ్మణా "తుమ్హాకం మహారాజ రజ్జస్స వా భోగానం వా జీవితస్స వా అన్తరాయో పఞ్ఞాయతి, సబ్బచతుక్కేన యఞ్ఞం యజిత్వా సోత్థిభావం కరిస్సామా"తి వదింసు, తే మయ్హం వచనం గహేత్వా యఞ్ఞావాటం కత్వా

యేన యేనత్థో, తస్స తస్స కారణా ఆగచ్ఛన్తీ”తి. “కిం పన దేవ, ఇమేసం సద్దానం నిప్ఫత్తిం సదేవకే లోకే అగ్గబ్రాహ్మణం పుచ్ఛిత్థా”తి? “కో ఏస దేవి, సదేవకే లోకే అగ్గబ్రాహ్మణో నామా”తి? “మహాగోతమో సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి. “దేవి, సమ్మాసమ్బుద్ధో మే న పుచ్ఛితో”తి? “తేన హి గన్త్వా పుచ్ఛథా”తి.

రాజా తస్సా వచనం గహేత్వా భుత్తపాతరాసో రథవరమారుయ్హ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పుచ్ఛి “అహం, భన్తే, రత్తిభాగే చత్తారో సద్దే సుత్వా బ్రాహ్మణే పుచ్ఛిం, తే ‘సబ్బచతుక్కయఞ్ఞం యజిత్వా సోత్థిం కరిస్సామా’తి వత్వా యఞ్ఞావాటే కమ్మం కరోన్తి, తేసం సద్దానం సుతత్తా మయ్హం కిం భవిస్సతీ”తి. “న కిఞ్చి, మహారాజ, నేరయికసత్తా దుక్ఖమనుభవన్తా ఏవం విరవింసు, న ఇమే సద్దా ఇదాని తయా ఏవ సుతా, పోరాణకరాజూహిపి సుతాయేవ, తేపి బ్రాహ్మణే పుచ్ఛిత్వా పసుఘాతయఞ్ఞం కత్తుకామా హుత్వా పణ్డితానం కథం సుత్వా న కరింసు, పణ్డితా తేసం సద్దానం అన్తరం కథేత్వా మహాజనం విస్సజ్జాపేత్వా సోత్థిమకంసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం కాసిగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో హిమవన్తే రమణీయే వనసణ్డే వసతి. తదా బారాణసిరాజా చతున్నం నేరయికానం ఇమేవ చత్తారో సద్దే సుత్వా భీతతసితో ఇమినావ నియామేన బ్రాహ్మణేహి “తిణ్ణం అన్తరాయానం అఞ్ఞతరో భవిస్సతి, సబ్బచతుక్కయఞ్ఞేన తం వూపసమేస్సామా”తి వుత్తే సమ్పటిచ్ఛి. పురోహితో బ్రాహ్మణేహి సద్ధిం యఞ్ఞావాటం పచ్చుపట్ఠాపేసి, మహాజనో థూణూపనీతో అహోసి. తదా బోధిసత్తో మేత్తాభావనం పురేచారికం కత్వా దిబ్బచక్ఖునా లోకం ఓలోకేన్తో ఇమం కారణం దిస్వా “అజ్జ, మయా గన్తుం వట్టతి, మహాజనస్స సోత్థి భవిస్సతీ”తి ఇద్ధిబలేన వేహాసం ఉప్పతిత్వా బారాణసిరఞ్ఞో ఉయ్యానే ఓతరిత్వా మఙ్గలసిలాపట్టే కఞ్చనరూపకం వియ నిసీది. తదా పురోహితస్స జేట్ఠన్తేవాసికో ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా “నను, ఆచరియ, అమ్హాకం వేదేసు పరం మారేత్వా సోత్థికరణం నామ నత్థీ”తి ఆహ. పురోహితో “త్వం రాజధనం రక్ఖసి, బహుం మచ్ఛమంసం ఖాదిస్సామ, ధనం లభిస్సామ, తుణ్హీ హోహీ”తి తం పటిబాహి.

సో “నాహం ఏత్థ సహాయో భవిస్సామీ”తి నిక్ఖమిత్వా రాజుయ్యానం గన్త్వా బోధిసత్తం దిస్వా వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో ఏకమన్తం నిసీది. బోధిసత్తో “కిం, మాణవ, రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేతీ”తి పుచ్ఛి. “భన్తే, రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేతి, రత్తిభాగే పన చత్తారో సద్దే సుత్వా బ్రాహ్మణే పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా ‘సబ్బచతుక్కయఞ్ఞం యజిత్వా సోత్థిం కరిస్సామా’”తి వదింసు. రాజా పసుఘాతకమ్మం కత్వా అత్తనో సోత్థిం కాతుకామో మహాజనో థూణూపనీతో, “కిం ను ఖో, భన్తే, తుమ్హాదిసానం సీలవన్తానం తేసం సద్దానం నిప్ఫత్తిం వత్వా మహాజనం మరణముఖా మోచేతుం వట్టతీ”తి. “మాణవ, రాజా అమ్హే న జానాతి, మయమ్పి తం న జానామ, ఇమేసం పన సద్దానం నిప్ఫత్తిం జానామ, సచే రాజా అమ్హే ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛేయ్య, రాజానం నిక్కఙ్ఖం కత్వా కథేస్సామా”తి. “తేన హి, భన్తే, ముహుత్తం ఇధేవ హోథ, అహం రాజానం ఆనేస్సామీ”తి. “సాధు, మాణవా”తి. సో గన్త్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేత్వా రాజానం ఆనేసి.

అథ రాజా బోధిసత్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో పుచ్ఛి “సచ్చం కిర తుమ్హే మయా సుతసద్దానం నిప్ఫత్తిం జానాథా”తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. “కథేథ, భన్తే”తి. “మహారాజ, ఏతే పురిమభవే పరేసం రక్ఖితగోపితేసు దారేసు చారిత్తం ఆపజ్జిత్వా బారాణసిసామన్తే చతూసు లోహకుమ్భీసు నిబ్బత్తా పక్కుథితే ఖారలోహోదకే ఫేణుద్దేహకం పచ్చమానా తింస వస్ససహస్సాని అధో గన్త్వా కుమ్భితలం ఆహచ్చ ఉద్ధం ఆరోహన్తా తింసవస్ససహస్సేనేవ కాలేన కుమ్భిముఖం దిస్వా

బహి ఓలోకేత్వా చత్తారో జనా చతస్సో గాథా పరిపుణ్ణం కత్వా వత్తుకామాపి తథా కాతుం అసక్కోన్తా ఏకేకమేవ అక్ఖరం వత్వా పున లోహకుమ్భిసుయేవ నిముగ్గా. తేసు **దు**-కారం వత్వా నిముగ్గసత్తో ఏవం వత్తుకామో అహోసి –

౨౩. ‘దుజ్జీవితమజీవిమ్హ , యే సన్తే న దదమ్హసే;
విజ్జమానేసు భోగేసు, దీపం నాకమ్హ అత్తనో’తి. –

తం గాథం పరిపుణ్ణం కాతుం నాసక్ఖీ”తి వత్వా బోధిసత్తో అత్తనో ఞాణేన తం గాథం పరిపుణ్ణం కత్వా కథేసి. సేసాసుపి ఏసేవ నయో.

తేసు **స**-కారం వత్వా వత్తుకామస్స అయం గాథా –

౨౪. “సట్ఠి వస్ససహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సబ్బసో;
నిరయే పచ్చమానానం, కదా అన్తో భవిస్సతీ”తి.

న-కారం వత్వా వత్తుకామస్స అయం గాథా –

౨౫. “నత్థి అన్తో కుతో అన్తో, న అన్తో పటిదిస్సతి;
తదా హి పకతం పాపం, మమ తుయ్హఞ్చ మారిసా”తి.

సో-కారం వత్వా వత్తుకామస్స అయం గాథా –

౨౬. “సోహం నూన ఇతో గన్త్వా, యోనిం లద్ధాన మానుసిం;
వదఞ్ఞూ సీలసమ్పన్నో, కాహామి కుసలం బహు”న్తి.

తత్థ **దుజ్జీవితన్తి** తీణి దుచ్చరితాని చరన్తో దుజ్జీవితం లామకజీవితం జీవతి నామ, సోపి తదేవ సన్ధాయాహ “దుజ్జీవితమజీవిమ్హా”తి. **యే సన్తే న దదమ్హసేతి** యే మయం దేయ్యధమ్మే చ పటిగ్గాహకే చ సంవిజ్జమానేయేవ న దానం దదిమ్హా. **దీపం నాకమ్హ అత్తనోతి** అత్తనో పతిట్ఠం న కరిమ్హా. **పరిపుణ్ణానీతి** అనూనాని అనధికాని. **సబ్బసోతి** సబ్బాకారేన. **పచ్చమానానన్తి** అమ్హాకం ఇమస్మిం నిరయే పచ్చమానానం.

నత్థి అన్తోతి “అమ్హాకం అసుకకాలే నామ మోక్ఖో భవిస్సతీ”తి ఏవం కాలపరిచ్ఛేదో నత్థి. **కుతో అన్తోతి** కేన కారణేన అన్తో పఞ్ఞాయిస్సతి. **న అన్తోతి** అన్తం దట్ఠుకామానమ్పి నో దుక్ఖస్స అన్తో న పటిదిస్సతి. **తదా హి పకతన్తి** తస్మిం కాలే మారిసా మమ చ తుయ్హఞ్చ పకతం పాపం పకట్ఠం కతం అతిబహుమేవ కతం. “తథా హి పకత”న్తిపి పాఠో, తేన కారణేన కతం, యేనస్స అన్తో దట్ఠుం న సక్కాతి అత్థో. **మారిసాతి** మయా సదిసా, పియాలపనమేతం ఏతేసం. **నూనాతి** ఏకంసత్థే నిపాతో, సో అహం ఇతో గన్త్వా యోనిం మానుసిం లద్ధాన వదఞ్ఞూ సీలసమ్పన్నో హుత్వా ఏకంసేనేవ బహుం కుసలం కరిస్సామీతి అయమేత్థ అత్థో.

ఇతి బోధిసత్తో ఏకమేకం గాథం వత్వా "మహారాజ, సో నేరయికసత్తో ఇమం గాథం పరిపుణ్ణం కత్వా వత్తుకామో అత్తనో పాపస్స మహన్తతాయ తథా కథేతుం నాసక్ఖి, ఇతి సో అత్తనో కమ్మవిపాకం అనుభవన్తో విరవి. తుమ్హాకం ఏతస్స సద్దస్స సవనపచ్చయా అన్తరాయో నామ నత్థి, తుమ్హే మా భాయిత్థా"తి రాజానం సఞ్ఞాపేసి. రాజా మహాజనం విస్సజ్జాపేత్వా సువణ్ణభేరిం చరాపేత్వా యఞ్ఞావాటం విద్ధంసాపేసి. బోధిసత్తో మహాజనస్స సోత్థిం కత్వా కతిపాహం వసిత్వా తత్థేవ గన్త్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పురోహితస్స జేట్ఠన్తేవాసికమాణవో సారిపుత్తో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

లోహకుమ్భిజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౧౫] ౫. సబ్బమంసలాభజాతకవణ్ణనా

ఫరుసా వత తే వాచాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరేన పీతవిరేచనానం దిన్నరసపిణ్డపాతం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర జేతవనే ఏకచ్చే భిక్ఖూ స్నేహవిరేచనం పివింసు. తేసం రసపిణ్డపాతేన అత్థో హోతి, గిలానుపట్ఠాకా "రసభత్తం ఆహరిస్సామా"తి సావత్థిం పవిసిత్వా ఓదనికఘరవీథియం పిణ్డాయ చరిత్వాపి రసభత్తం అలభిత్వా నివత్తింసు. థేరో దివాతరం పిణ్డాయ పవిసమానో తే భిక్ఖూ దిస్వా "కిం, ఆవుసో, అతిపగేవ నివత్తథా"తి పుచ్ఛి. తే తమత్థం ఆరోచేసుం. థేరో "తేన హి ఏథా"తి తే గహేత్వా తమేవ వీథిం అగమాసి, మనుస్సా పూరేత్వా రసభత్తం అదంసు. గిలానుపట్ఠాకా రసభత్తం ఆహరిత్వా గిలానానం అదంసు, తే పరిభుఞ్జింసు . అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, థేరో కిర పీతవిరేచనానం ఉపట్ఠాకే రసభత్తం అలభిత్వా నిక్ఖమన్తే గహేత్వా ఓదనికఘరవీథియం చరిత్వా బహుం రసపిణ్డపాతం పేసేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదాని సారిపుత్తోవ మంసం లభి, పుబ్బేపి ముదువాచా పియవచనా వత్తుం ఛేకా పణ్డితా లభింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠిపుత్తో అహోసి. అథేకదివసం ఏకో మిగలుద్దకో బహుం మంసం లభిత్వా యానకం పూరేత్వా "విక్కిణిస్సామీ"తి నగరం ఆగచ్ఛతి. తదా బారాణసివాసికా చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఏకస్మిం మగ్గసభాగట్ఠానే కిఞ్చి దిట్ఠం సుతం సల్లపన్తా నిసీదింసు. ఏతేసు ఏకో సేట్ఠిపుత్తో తం మంసయానకం దిస్వా "ఏతం లుద్దకం మంసఖణ్డం ఆహరాపేమీ"తి ఆహ. "గచ్ఛ ఆహరాపేహీ"తి. సో తం ఉపసఙ్కమిత్వా "అరే, లుద్దక, దేహి మే మంసఖణ్డ"న్తి ఆహ. లుద్దకో "మారిస, పరం కిఞ్చి యాచన్తేన నామ పియవచనేన భవితబ్బం, తయా కథితవాచాయ అనుచ్ఛవికం మంసఖణ్డం లభిస్ససీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౭. "ఫరుసా వత తే వాచా, మంసం యాచనకో అసి;
కిలోమసదిసీ వాచా, కిలోమం సమ్మ దమ్మి తే"తి.

తత్థ **కిలోమసదిసీ**తి ఫరుసతాయ కిలోమసదిసీ. **కిలోమం సమ్మ దమ్మి తే**తి హన్ద గణ్హ, ఇదం తే వాచాయ సదిసం కిలోమం దమ్మీతి నిరసం నిమంసలోహితం కిలోమకఖణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా అదాసి.

అథ నం అపరో సేట్ఠిపుత్తో “కిన్తి వత్వా యాచసీ”తి పుచ్ఛి. “అరే”తి వత్వాతి. సో “అహమ్పి నం యాచిస్సామీ”తి వత్వా గన్త్వా “జేట్ఠభాతిక, మంసఖణ్డం మే దేహీ”తి ఆహ. ఇతరో “తవ వచనస్స అనుచ్ఛవికం మంసఖణ్డం లభిస్ససీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౫౮. “అఙ్గమేతం మనుస్సానం, భాతా లోకే పవుచ్చతి;
అఙ్గస్స సదిసీ వాచా, అఙ్గం సమ్మ దదామి తే”తి.

తస్సత్థో – ఇమస్మిం లోకే మనుస్సానం అఙ్గసదిసత్తా అఙ్గమేతం యదిదం భాతా భగినీతి, తస్మా తవేసా అఙ్గసదిసీ వాచాతి ఏతిస్సా అనుచ్ఛవికం అఙ్గమేవ దదామి తేతి. ఏవఞ్చ పన వత్వా అఙ్గమంసం ఉక్ఖిపిత్వా అదాసి.

తమ్పి అపరో సేట్ఠిపుత్తో “కిన్తి వత్వా యాచసీ”తి పుచ్ఛి. “భాతికా”తి వత్వాతి. సో “అహమ్పి నం యాచిస్సామీ”తి వత్వా గన్త్వా “తాత, మంసఖణ్డం మే దేహీ”తి ఆహ. లుద్దకో తవ వచనానూరూపం లచ్ఛసీ”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౫౯. “తాతాతి పుత్తో వదమానో, కమ్పేతి హదయం పితు;
హదయస్స సదిసీ వాచా, హదయం సమ్మ దమ్మి తే”తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా హదయమంసేన సద్ధిం మధురమంసం ఉక్ఖిపిత్వా అదాసి.

తం చతుత్థో సేట్ఠిపుత్తో “కిన్తి వత్వా యాచసీ”తి పుచ్ఛి. సో “తాతా”తి వత్వాతి. సో “అహమ్పి యాచిస్సామీ”తి వత్వా గన్త్వా “సహాయ మంసఖణ్డం మే దేహీ”తి ఆహ. లుద్దకో “తవ వచనానురూపం లచ్ఛసీ”తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౬౦. “యస్స గామే సఖా నత్థి, యథారఞ్ఞం తథేవ తం;
సబ్బస్స సదిసీ వాచా, సబ్బం సమ్మ దదామి తే”తి.

తస్సత్థో – యస్స పురిసస్స గామే సుఖదుక్ఖేసు సహ అయనతో సహాయసఙ్ఖాతో **సఖా** నత్థి, తస్స తం ఠానం యథా అమనుస్సం **అరఞ్ఞం** తథేవ హోతి, ఇతి అయం తవ వాచా **సబ్బస్స సదిసీ,** సబ్బేన అత్తనో సన్తకేన విభవేన సదిసీ, తస్మా సబ్బమేవ ఇమం మమ సన్తకం మంసయానకం దదామి తేతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “ఏహి, సమ్మ, సబ్బమేవ ఇదం మంసయానకం తవ గేహం ఆహరిస్సామీ”తి ఆహ. సేట్ఠిపుత్తో తేన యానకం పాజాపేన్తో అత్తనో ఘరం గన్త్వా మంసం ఓతారాపేత్వా లుద్దకస్స సక్కారసమ్మానం కత్వా పుత్తదారమ్పిస్స పక్కోసాపేత్వా లుద్దకమ్మతో అపనేత్వా అత్తనో కుటుమ్బమజ్ఝే వసాపేన్తో తేన సద్ధిం అభేజ్జసహాయో హుత్వా యావజీవం సమగ్గవాసం వసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దకో సారిపుత్తో అహోసి, సబ్బమంసలాభీ సేట్ఠిపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సబ్బమంసలాభజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౧౬] ౬. ససపణ్డితజాతకవణ్ణనా

సత్త మే రోహితా మచ్ఛాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సబ్బపరిక్ఖారదానం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ఏకో కుటుమ్బికో బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సబ్బపరిక్ఖారదానం సజ్జేత్వా ఘరద్వారే మణ్డపం కారేత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సుసజ్జితమణ్డపే పఞ్ఞత్తవరాసనే నిసీదాపేత్వా నానగ్గరసం పణీతదానం దత్వా పున స్వాతనాయాతి సత్తాహం నిమన్తేత్వా సత్తమే దివసే బుద్ధప్పముఖానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం సబ్బపరిక్ఖారే అదాసి. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కరోన్తో "ఉపాసక, తయా పీతిసోమనస్సం కాతుం వట్టతి, ఇదఞ్హి దానం నామ పోరాణకపణ్డితానం వంసో, పోరాణకపణ్డితా హి సమ్పత్తయాచకానం జీవితం పరిచ్చజిత్వా అత్తనో మంసమ్పి అదంసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ససయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అరఞ్ఞే వసి. తస్స పన అరఞ్ఞస్స ఏకతో పబ్బతపాదో ఏకతో నదీ ఏకతో పచ్చన్తగామకో అహోసి. అపరేపిస్స తయో సహాయా అహేసుం మక్కటో చ సిఙ్గాలో చ ఉద్దో చాతి. తే చత్తారోపి పణ్డితా ఏకతోవ వసన్తా అత్తనో అత్తనో గోచరట్ఠానే గోచరం గహేత్వా సాయన్హసమయే ఏకతో సన్నిపతన్తి. ససపణ్డితో "దానం దాతబ్బం, సీలం రక్ఖితబ్బం, ఉపోసథకమ్మం కాతబ్బ"న్తి తిణ్ణం జనానం ఓవాదవసేన ధమ్మం దేసేతి. తే తస్స ఓవాదం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అత్తనో అత్తనో నివాసగుమ్బం పవిసిత్వా వసన్తి. ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే ఏకదివసం బోధిసత్తో ఆకాసం ఓలోకేత్వా చన్దం దిస్వా "స్వే ఉపోసథదివసో"తి ఞత్వా ఇతరే తయో ఆహ "స్వే ఉపోసథో, తుమ్హేపి తయో జనా సీలం సమాదియిత్వా ఉపోసథికా హోథ, సీలే పతిట్ఠాయ దిన్నదానం మహప్ఫలం హోతి, తస్మా యాచకే సమ్పత్తే తుమ్హేహి ఖాదితబ్బాహారతో దానం దత్వా ఖాదేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానేసు వసింసు.

పునదివసే తేసు ఉద్దో పాతోవ "గోచరం పరియేసిస్సామీ"తి నిక్ఖమిత్వా గఙ్గాతీరం గతో. అథేకో బాలిసికో సత్త రోహితమచ్ఛే ఉద్ధరిత్వా వల్లియా ఆవుణిత్వా నేత్వా గఙ్గాతీరే వాలుకం వియూహిత్వా వాలికాయ పటిచ్ఛాదేత్వా పున మచ్ఛే గణ్హన్తో అధోగఙ్గం గచ్ఛి. ఉద్దో మచ్ఛగన్ధం ఘాయిత్వా వాలుకం వియూహిత్వా మచ్ఛే దిస్వా నీహరిత్వా "అత్థి ను ఖో ఏతేసం సామికో"తి తిక్ఖత్తుం ఘోసేత్వా సామికం అపస్సన్తో వల్లికోటిం డంసిత్వా నేత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. సిఙ్గాలోపి వసనట్ఠానతో నిక్ఖమిత్వా గోచరం పరియేసన్తో ఏకస్స ఖేత్తగోపకస్స కుటియం ద్వే మంససూలాని ఏకం గోధం ఏకఞ్చ దధివారకం దిస్వా "అత్థి ను ఖో ఏతేసం సామికో"తి తిక్ఖత్తుం ఘోసేత్వా సామికం అదిస్వా దధివారకస్స ఉగ్గహణరజ్జుకం గీవాయ పవేసేత్వా ద్వే మంససూలే చ గోధఞ్చ ముఖేన డంసిత్వా నేత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. మక్కటోపి వసనట్ఠానతో నిక్ఖమిత్వా వనసణ్డం పవిసిత్వా అమ్బపిణ్డం ఆహరిత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి.

బోధిసత్తో పన "వేలాయమేవ వసనట్ఠానతో నిక్ఖమిత్వా దబ్బతిణాని ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో వసనగుమ్బేయేవ నిపన్నో చిన్తేసి "మమ సన్తికం ఆగతానం యాచకానం తిణాని దాతుం న సక్కా, తిలతణ్డులాదయోపి మయ్హం నత్థి, సచే మే సన్తికం యాచకో ఆగచ్ఛిస్సతి, అత్తనో సరీరమంసం దస్సామీ"తి. తస్స సీలతేజేన సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో ఇదం కారణం దిస్వా "ససరాజానం వీమంసిస్సామీ"తి పఠమం ఉద్దస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా

బ్రాహ్మణవేసేన అట్ఠాసి. “బ్రాహ్మణ, కిమత్థం ఠితోసీ”తి వుత్తే పణ్డిత సచే కిఞ్చి ఆహారం లభేయ్యం, ఉపోసథికో హుత్వా వసేయ్యన్తి. సో “సాధు దస్సామి తే ఆహార”న్తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౧. “సత్త మే రోహితా మచ్ఛా, ఉదకా థలముబ్భతా;
ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి.

తత్థ **థలముబ్భతాతి** ఉదకతో థలే ఠపితా, కేవట్టేన వా ఉద్ధటా. **ఏతం భుత్వాతి** ఏతం మమ సన్తకం మచ్ఛాహారం పచిత్వా భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తో రమణీయే రుక్ఖమూలే నిసిన్నో ఇమస్మిం వనే వసాతి.

బ్రాహ్మణో “పగేవ తావ హోతు, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి సిఙ్గాలస్స సన్తికం గతో. తేనాపి “కిమత్థం ఠితోసీ”తి వుత్తో తథేవాహ. సిఙ్గాలో “సాధు దస్సామీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౬౨. “దుస్స మే ఖేత్తపాలస్స, రత్తిభత్తం అపాభతం;
మంససూలా చ ద్వే గోధా, ఏకఞ్చ దధివారకం;
ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి.

తత్థ **దుస్స మేతి** యో ఏస మమ అవిదూరే ఖేత్తపాలో వసతి, దుస్స అముస్సాతి అత్థో. **అపాభతన్తి** ఆభతం ఆనీతం. **మంససూలా చ ద్వే గోధాతి** అఙ్గారపక్కాని ద్వే మంససూలాని చ ఏకా చ గోధా. **దధివారకన్తి** దధివారకో. **ఇదన్తి** ఇదం ఏత్తకం మమ అత్థి, ఏతం సబ్బమ్పి యథాభిరుచితేన పాకేన పచిత్వా పరిభుఞ్జిత్వా ఉపోసథికో హుత్వా రమణీయే రుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తో ఇమస్మిం వనసణ్డే వసాతి అత్థో.

బ్రాహ్మణో “పగేవ తావ హోతు, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి మక్కటస్స సన్తికం గతో. తేనాపి “కిమత్థం ఠితోసీ”తి వుత్తో తథేవాహ. మక్కటో “సాధు దస్సామీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౬౩. “అమ్బపక్కం దకం సీతం, సీతచ్ఛాయా మనోరమా;
ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి.

తత్థ **అమ్బపక్కన్తి** మధురఅమ్బఫలం. **దకం సీతన్తి** గఙ్గాయ ఉదకం సీతలం. **ఏతం భుత్వా వనే వసాతి** బ్రాహ్మణ ఏతం అమ్బపక్కం పరిభుఞ్జిత్వా సీతలం ఉదకం పివిత్వా యథాభిరుచితే రమణీయే రుక్ఖమూలే నిసిన్నో సమణధమ్మం కరోన్తో ఇమస్మిం వనసణ్డే వసాతి.

బ్రాహ్మణో “పగేవ తావ హోతు, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి ససపణ్డితస్స సన్తికం గతో. తేనాపి “కిమత్థం ఠితోసీ”తి వుత్తో తథేవాహ. తం సుత్వా బోధిసత్తో సోమనస్సప్పత్తో “బ్రాహ్మణ, సుట్ఠు తే కతం ఆహారత్థాయ మమ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తేన, అజ్జాహం అదిన్నపుబ్బం దానం దస్సామి . త్వం పన సీలవా పాణాతిపాతం న కరిస్ససి, గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, నానాదారూని సఙ్కడ్ఢిత్వా అఙ్గారే కత్వా మయ్హం ఆరోచేహి, అహం అత్తానం పరిచ్చజిత్వా అఙ్గారమజ్ఝే పతిస్సామి . మమ సరీరే పక్కే త్వం మంసం ఖాదిత్వా సమణధమ్మం కరేయ్యాసీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౬౪. “న ససస్స తిలా అత్థి, న ముగ్గా నపి తణ్డులా;

ఇమినా అగ్గినా పక్కం, మమం భుత్వా వనే వసా”తి.

తత్థ **మమం భుత్వా**తి యం తం అహం అగ్గిం కరోహీతి వదామి, ఇమినా అగ్గినా పక్కం మం భుఞ్జిత్వా ఇమస్మిం వనే వస, ఏకస్స ససస్స సరీరం నామ ఏకస్స పురిసస్స యాపనమత్తం హోతీతి.

సక్కో తస్స వచనం సుత్వా అత్తనో ఆనుభావేన ఏకం అఙ్గారరాసిం మాపేత్వా బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. సో దబ్బతిణసయనతో ఉట్ఠాయ తత్థ గన్త్వా “సచే మే లోమన్తరేసు పాణకా అత్థి, తే మా మరింసూ”తి తిక్ఖత్తుం సరీరం విధునిత్వా సకలసరీరం దానముఖే ఠపేత్వా లఙ్ఘిత్వా పదుమసరే రాజహంసో వియ పముదితచిత్తో అఙ్గారరాసిమ్హి పతి. సో పన అగ్గి బోధిసత్తస్స సరీరే లోమకూపమత్తమ్పి ఉణ్హం కాతుం నాసక్ఖి, హిమగబ్భం పవిట్ఠో వియ అహోసి. అథ సక్కం ఆమన్తేత్వా “బ్రాహ్మణ, తయా కతో అగ్గి అతిసీతలో, మమ సరీరే లోమకూపమత్తమ్పి ఉణ్హం కాతుం న సక్కోతి, కిం నామేత”న్తి ఆహ. “ససపణ్డిత, నాహం బ్రాహ్మణో, సక్కోహమస్మి, తవ వీమంసనత్థాయ ఆగతోమ్హీ”తి. “సక్క, త్వం తావ తిట్ఠ, సకలోపి చే లోకసన్నివాసో మం దానేన వీమంసెయ్య, నేవ మే అదాతుకామతం పస్సెయ్యా”తి బోధిసత్తో సీహనాదం నది. అథ నం సక్కో “ససపణ్డిత, తవ గుణో సకలకప్పం పాకటో హోతూ”తి పబ్బతం పీళేత్వా పబ్బతరసం ఆదాయ చన్దమణ్డలే ససలక్ఖణం లిఖిత్వా బోధిసత్తం ఆనేత్వా తస్మిం వనసణ్డే తస్మింయేవ వనగుమ్బే తరుణదబ్బతిణపిట్ఠే నిపజ్జాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతో. తేపి చత్తారో పణ్డితా సమగ్గా సమ్మోదమానా సీలం పూరేత్వా దానం దత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సబ్బపరిక్ఖారదానదాయకో గహపతి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా ఉద్దో ఆనన్దో అహోసి, సిఙ్గాలో మోగ్గల్లానో, మక్కటో సారిపుత్తో, సక్కో అనురుద్ధో, ససపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ససపణ్డితజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౧౭] ౭. మతరోదనజాతకవణ్ణనా

మతం మతం ఏవ రోదథాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం సావత్థివాసిం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిర భాతా కాలమకాసి. సో తస్స కాలకిరియాయ సోకాభిభూతో న న్హాయతి న భుఞ్జతి న విలిమ్పతి, పాతోవ సుసానం గన్త్వా సోకసమప్పితో రోదతి. సత్థా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తస్స సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా “ఇమస్స అతీతకారణం ఆహరిత్వా సోకం వూపసమేత్వా సోతాపత్తిఫలం దాతుం ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో కోచి సమత్థో నత్థి, ఇమస్స మయా అవస్సయేన భవితుం వట్టతీ”తి పునదివసే పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో పచ్ఛాసమణం ఆదాయ తస్స ఘరద్వారం గన్త్వా “సత్థా ఆగతో”తి సుత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా “పవేసేథా”తి కుటుమ్బికేన వుత్తో పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. కుటుమ్బికోపి ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా “కిం కుటుమ్బిక చిన్తేసీ”తి ఆహ. “ఆమ, భన్తే, మమ భాతు మతకాలతో పట్ఠాయ చిన్తేమీ”తి. “ఆవుసో, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా, భిజ్జితబ్బయుత్తకం భిజ్జతి, న తత్థ

చిన్తేతబ్బం, పోరాణకపణ్డితాపి భాతరి మతేపి ‘భిజ్జితబ్బయుత్తకం భిజ్జతీ’తి న చిన్తయింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తి, తస్స వయప్పత్తస్స మాతాపితరో కాలమకంసు. తేసు కాలకతేసు బోధిసత్తస్స భాతా కుటుమ్బం విచారేతి, బోధిసత్తో తం నిస్సాయ జీవతి. సో అపరభాగే తథారూపేన బ్యాధినా కాలమకాసి. ఞాతిమిత్తా సుహజ్జా సన్నిపతిత్వా బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తి రోదన్తి, ఏకోపి సకభావేన సణ్ఠాతుం నాసక్ఖి, బోధిసత్తో పన నేవ కన్దతి న రోదతి. మనుస్సా “పస్సథ భో, ఇమస్స భాతరి మతే ముఖసఙ్కోచనమత్తమ్పి నత్థి, అతివియ థద్ధహదయో, ‘ద్వేపి కోట్ఠాసే అహమేవ పరిభుఞ్జిస్సామీ’తి భాతు మరణం ఇచ్ఛతి మఞ్ఞే”తి బోధిసత్తం గరహింసు. ఞాతకాపి నం “త్వం భాతరి మతే న రోదసీ”తి గరహింసుయేవ. సో తేసం కథం సుత్వా “తుమ్హే అత్తనో అన్ధబాలభావేన అట్ఠ లోకధమ్మే అజానన్తా ‘మమ భాతా మతో’తి రోదథ, అహమ్పి మరిస్సామి, తుమ్హేపి మరిస్సథ, అత్తానమ్పి ‘మయమ్పి మరిస్సామా’తి కస్మా న రోదథ. సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా హుత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేనేవ సభావేన సణ్ఠాతుం సమత్థో ఏకసఙ్ఖారోపి నత్థి. తుమ్హే అన్ధబాలా అఞ్ఞాణతాయ అట్ఠ లోకధమ్మే అజానిత్వా రోదథ, అహం కిమత్థం రోదిస్సామీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౬౫. “మతం మతం ఏవ రోదథ, న హి తం రోదథ యో మరిస్సతి;
సబ్బేపి సరీరధారినో, అనుపుబ్బేన జహన్తి జీవితం.

౬౬. “దేవమనుస్సా చతుప్పదా, పక్ఖిగణా ఉరగా చ భోగినో;
సమ్హి సరీరే అనిస్సరా, రమమానావ జహన్తి జీవితం.

౬౭. “ఏవం చలితం అసణ్ఠితం, సుఖదుక్ఖం మనుజేస్వపేక్ఖియ;
కన్దితరుదితం నిరత్థకం, కిం వో సోకగణాభికీరరే.

౬౮. “ధుత్తా చ సోణ్డా అకతా, బాలా సూరా అయోగినో;
ధీరం మఞ్ఞన్తి బాలోతి, యే ధమ్మస్స అకోవిదా”తి.

తత్థ **మతం మతం ఏవాతి** మతం మతంయేవ. **అనుపుబ్బేనాతి** అత్తనో అత్తనో మరణవారే సమ్పత్తే పటిపాటియా జహన్తి జీవితం, న ఏకతోవ సబ్బే మరన్తి, యది ఏవం మరేయ్యుం, లోకప్పవత్తి ఉచ్ఛిజ్జేయ్య. **భోగినోతి** మహన్తేన సరీరభోగేన సమన్నాగతా. **రమమానావాతి** తత్థ తత్థ నిబ్బత్తా సబ్బేపి ఏతే దేవాదయో సత్తా అత్తనో అత్తనో నిబ్బత్తట్ఠానే అభిరమమానావ అనుక్కణ్ఠితావ జీవితం జహన్తి. **ఏవం చలితన్తి** ఏవం తీసు భవేసు నిచ్చలభావస్స చ సణ్ఠితభావస్స చ అభావా చలితం అసణ్ఠితం. **కిం వో సోకగణాభికీరరేతి** కింకారణా తుమ్హే సోకరాసీ అభికిరన్తి అజ్ఝోత్థరన్తి.

ధుత్తా చ సోణ్డా అకతాతి ఇత్థిధుత్తా సురాధుత్తా అక్ఖధుత్తా చ సురాసోణ్డాదయో సోణ్డా చ అకతబుద్ధినో అసిక్ఖితకా చ. **బాలాతి** బాల్యేన సమన్నాగతా అవిద్దసునో. **సూరా అయోగినోతి** అయోనిసోమనసికారేన సూరా, యోగేసు అయుత్తతాయ అయోగినో. “అయోధినో”తిపి పాఠో, కిలేసమారేన సద్ధిం యుజ్ఝితుం అసమత్థాతి అత్థో. **ధీరం మఞ్ఞన్తి బాలోతి, యే ధమ్మస్స అకోవిదాతి** యే ఏవరూపా ధుత్తాదయో అట్ఠవిధస్స లోకధమ్మస్స అకోవిదా, తే అప్పమత్తకేపి దుక్ఖధమ్మే ఉప్పన్నే అత్తనా

కన్దమానా రోదమానా అట్ఠ లోకధమ్మే కథతో జానిత్వా ఞాతిమరణాదీసు అకన్దన్తం అరోదన్తం మాదిసం ధీరం పణ్డితం “బాలో అయం న రోదతీ”తి మఞ్ఞన్తీతి.

ఏవం బోధిసత్తో తేసం ధమ్మం దేసేత్వా సబ్బేపి తే నిస్సోకే అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా నిస్సోకభావకరపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మతరోదనజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౧౮] ౮. కణవేరజాతకవణ్ణనా

యం తం వసన్త సమయేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **ఇన్ద్రియజాతకే** (జా॰ ౧.౮.౬౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం “పుబ్బే త్వం భిక్ఖు ఏతం నిస్సాయ అసినా సీసచ్ఛేదం పటిలభీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిగామకే ఏకస్స గహపతికస్స ఘరే చోరనక్ఖత్తేన జాతో వయప్పత్తో చోరకమ్మం కత్వా జీవికం కప్పేన్తో లోకే పాకటో అహోసి సూరో నాగబలో, కోచి నం గణ్హితుం నాసక్ఖి. సో ఏకదివసం ఏకస్మిం సేట్ఠిఘరే సన్ధిం ఛిన్దిత్వా బహుం ధనం అవహరి. నాగరా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, ఏకో మహాచోరో నగరం విలుమ్పతి, తం గణ్హాపేథా”తి వదింసు. రాజా తస్స గహణత్థాయ నగరగుత్తికం ఆణాపేసి. సో రత్తిభాగే తత్థ తత్థ వగ్గబన్ధనేన మనుస్సే ఠపేత్వా తం సహోడ్ఢం గాహాపేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “సీసమస్స ఛిన్దా”తి నగరగుత్తికఞ్ఞేవ ఆణాపేసి. నగరగుత్తికో తం పచ్ఛాబాహం గాళ్హబన్ధనం బన్ధాపేత్వా గీవాయస్స రత్తకణవీరమాలం లగ్గేత్వా సీసే ఇట్ఠకచుణ్ణం ఓకిరిత్వా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి తాళాపేన్తో ఖరస్సరేన పణవేన ఆఘాతనం నేతి. “ఇమస్మిం కిర నగరే విలోపకారకో చోరో గహితో”తి సకలనగరం సఙ్ఖుభి.

తదా చ బారాణసియం సహస్సం గణ్హన్తీ సామా నామ గణికా హోతి రాజవల్లభా పఞ్చసతవణ్ణదాసీపరివారా. సా పాసాదతలే వాతపానం వివరిత్వా ఠితా తం నీయమానం పస్సి. సో పన అభిరూపో పాసాదికో అతివియ సోభగ్గప్పత్తో దేవవణ్ణో సబ్బేసం మత్థకమత్థకేన పఞ్ఞాయతి. సామా తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా “కేన ను ఖో ఉపాయేనాహం ఇమం పురిసం అత్తనో సామికం కరేయ్య”న్తి చిన్తయన్తీ “అత్థేకో ఉపాయో”తి అత్తనో అత్థచరికాయ ఏకిస్సా హత్థే నగరగుత్తికస్స సహస్సం పేసేసి “అయం చోరో సామాయ భాతా, అఞ్ఞత్ర సామాయ అఞ్ఞో ఏతస్స అవస్సయో నత్థి, తుమ్హే కిర ఇదం సహస్సం గహేత్వా ఏతం విస్సజ్జేథా”తి . సా గన్త్వా తథా అకాసి. నగరగుత్తికో “అయం చోరో పాకటో, న సక్కా ఏతం విస్సజ్జేతుం, అఞ్ఞం పన మనుస్సం లభిత్వా ఇమం పటిచ్ఛన్నయానకే నిసీదాపేత్వా పేసేతుం సక్కా”తి ఆహ. సా గన్త్వా తస్సా ఆరోచేసి.

తదా పనేకో సేట్ఠిపుత్తో సామాయ పటిబద్ధచిత్తో దేవసికం సహస్సం దేతి. సో తం దివసమ్పి సూరియత్థఙ్గమనవేలాయ సహస్సం గణ్హిత్వా తం ఘరం అగమాసి. సామాపి సహస్సభణ్డికం గహేత్వా ఊరూసు ఠపేత్వా పరోదన్తీ నిసిన్నా హోతి. “కిం ఏత”న్తి చ వుత్తా “సామి, అయం చోరో మమ భాతా, ‘అహం నీచకమ్మం కరోమీ’తి మయ్హం సన్తికం న ఏతి, నగరగుత్తికస్స

పహితం ‘సహస్సం లభమానో విస్సజ్జేస్సామి న’న్తి సాసనం పేసేసి. ఇదాని ఇమం సహస్సం ఆదాయ నగరగుత్తికస్స సన్తికం గచ్ఛన్తం న లభామీ”తి ఆహ. సో తస్సా పటిబద్ధచిత్తతాయ “అహం గమిస్సామీ”తి ఆహ. “తేన హి తయా ఆభతమేవ గహేత్వా గచ్ఛాహీ”తి. సో తం గహేత్వా నగరగుత్తికస్స గేహం గఞ్ఛి. సో తం సేట్ఠిపుత్తం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఠపేత్వా చోరం పటిచ్ఛన్నయానకే నిసీదాపేత్వా సామాయ పహిణిత్వా “అయం చోరో రట్ఠే పాకటో, తమన్ధకారం తావ హోతు, అథ నం మనుస్సానం పటిసల్లీనవేలాయ ఘాతాపేస్సామీ”తి అపదేసం కత్వా ముహుత్తం వీతినామేత్వా మనుస్సేసు పటిసల్లీనేసు సేట్ఠిపుత్తం మహన్తేనారక్ఖేన ఆఘాతనం నేత్వా అసినా సీసం ఛిన్దిత్వా సరీరం సూలే ఆరోపేత్వా నగరం పావిసి.

తతో పట్ఠాయ సామా అఞ్ఞేసం హత్థతో కిఞ్చి న గణ్హాతి, తేనేవ సద్ధిం అభిరమమానా విచరతి. సో చిన్తేసి “సచే అయం అఞ్ఞస్మిం పటిబద్ధచిత్తా భవిస్సతి, మమ్పి మారాపేత్వా తేన సద్ధిం అభిరమిస్సతి, అచ్చన్తం మిత్తదుబ్భినీ ఏసా, మయా ఇధ అవసిత్వా ఖిప్పం పలాయితుం వట్టతి, గచ్ఛన్తో చ పన తుచ్ఛహత్థో అగన్త్వా ఏతిస్సా ఆభరణభణ్డం గహేత్వా గచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకస్మిం దివసే తం ఆహ – “భద్దే, మయం పఞ్జరే పక్ఖిత్తకుక్కుటా వియ నిచ్చం ఘరేయేవ హోమ, ఏకదివసం ఉయ్యానకీళం కరిస్సామా”తి. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఖాదనీయభోజనీయాదిం సబ్బం పటియాదేత్వా సబ్బాభరణపటిమణ్డితా తేన సద్ధిం పటిచ్ఛన్నయానే నిసీదిత్వా ఉయ్యానం అగమాసి. సో తత్థ తాయ సద్ధిం కీళన్తో “ఇదాని మయ్హం పలాయితుం వట్టతీ”తి తాయ సద్ధిం కిలేసరతియా రమితుకామో వియ ఏకం కణవీరగచ్ఛన్తరం పవిసిత్వా తం ఆలిఙ్గన్తో వియ నిప్పీళేత్వా విసఞ్ఞం కత్వా పాతేత్వా సబ్బాభరణాని ఓముఞ్చిత్వా తస్సాయేవ ఉత్తరాసఙ్గేన బన్ధిత్వా భణ్డికం ఖన్ధే ఠపేత్వా ఉయ్యానవతిం లఙ్ఘిత్వా పక్కామి.

సాపి పటిలద్ధసఞ్ఞా ఉట్ఠాయ పరిచారికానం సన్తికం ఆగన్త్వా “అయ్యపుత్తో కహ”న్తి పుచ్ఛి. “న జానామ, అయ్యే”తి. “మం మతాతి సఞ్ఞాయ భాయిత్వా పలాతో భవిస్సతీ”తి అనత్తమనా హుత్వా తతోయేవ గేహం గన్త్వా “మమ పియసామికస్స అదిట్ఠకాలతో పట్ఠాయేవ అలఙ్కతసయనే న సయిస్సామీ”తి భూమియం నిపజ్జి. తతో పట్ఠాయ మనాపం సాటకం న నివాసేతి, ద్వే భత్తాని న భుఞ్జతి, గన్ధమాలాదీని న పటిసేవతి, “యేన కేనచి ఉపాయేన అయ్యపుత్తం పరియేసిత్వా పక్కోసాపేస్సామీ”తి నటే పక్కోసాపేత్వా సహస్సం అదాసి. “కిం కరోమ, అయ్యే”తి వుత్తే “తుమ్హాకం అగమనట్ఠానం నామ నత్థి, తుమ్హే గామనిగమరాజధానియో చరన్తా సమజ్జం కత్వా సమజ్జమణ్డలే పఠమమేవ ఇమం గీతం గాయేయ్యాథా”తి నటే సిక్ఖాపేన్తీ పఠమం గాథం వత్వా “తుమ్హేహి ఇమస్మిం గీతకే గీతే సచే అయ్యపుత్తో తస్మిం పరిసన్తరే భవిస్సతి, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేస్సతి, అథస్స మమ అరోగభావం కథేత్వా తం ఆదాయ ఆగచ్ఛేయ్యాథ, నో చే ఆగచ్ఛతి, సాసనం పేసేయ్యాథా”తి పరిబ్బయం దత్వా నటే ఉయ్యోజేసి. తే బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా తత్థ తత్థ సమజ్జం కరోన్తా ఏకం పచ్చన్తగామకం అగమింసు. సోపి చోరో పలాయిత్వా తత్థ వసతి. తే తత్థ సమజ్జం కరోన్తా పఠమమేవ ఇమం గీతకం గాయింసు –

౬౯. “యం తం వసన్తసమయే, కణవేరేసు భాణుసు;

సామం బాహాయ పీళేసి, సా తం ఆరోగ్యమబ్రవీ”తి.

తత్థ **కణవేరేసూ**తి కరవీరేసు. **భాణుసూ**తి రత్తవణ్ణానం పుప్ఫానం పభాయ సమ్పన్నేసు. **సామ**న్తి ఏవంనామికం. **పీళేసీ**తి కిలేసరతియా రమితుకామో వియ ఆలిఙ్గన్తో పీళేసి. **సా త**న్తి సా సామా అరోగా, త్వం పన “సా మతా”తి సఞ్ఞాయ భీతో పలాయసి, సా అత్తనో ఆరోగ్యం **అబ్రవి** కథేసి, ఆరోచేసీతి అత్థో.

చోరో తం సుత్వా నటం ఉపసఙ్కమిత్వా “త్వం ‘సామా జీవతీ’తి వదసి, అహం పన న సద్దహామీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౦. “అమ్బో న కిర సద్ధేయ్యం, యం వాతో పబ్బతం వహే;
పబ్బతఞ్చే వహే వాతో, సబ్బమ్పి పథవిం వహే;
యత్థ సామా కాలకతా, సా మం ఆరోగ్యమబ్రవీ”తి.

తస్సత్థో – అమ్బో నట, ఇదం కిర న సద్దహేయ్యం న సద్దహితబ్బం. యం వాతో తిణపణ్ణాని వియ పబ్బతం వహేయ్య, సచేపి సో పబ్బతం వహేయ్య, సబ్బమ్పి పథవిం వహేయ్య, యథా చేతం అసద్దహేయ్యం, తథా ఇదన్తి. **యత్థ సామా కాలకతా**తి యా నామ సామా కాలకతా, **సా మం ఆరోగ్యం అబ్రవీ**తి కింకారణా సద్దహేయ్యం. మతా నామ న కస్సచి సాసనం పేసేన్తీతి.

తస్స వచనం సుత్వా నటో తతియం గాథమాహ –

౭౧. “న చేవ సా కాలకతా, న చ సా అఞ్ఞమిచ్ఛతి;
ఏకభత్తికినీ సామా, తమేవ అభికఙ్ఖతీ”తి.

తత్థ **తమేవ అభికఙ్ఖతీ**తి అఞ్ఞం పురిసం న ఇచ్ఛతి, తఞ్ఞేవ కఙ్ఖతి ఇచ్ఛతి పత్థేతీతి.

తం సుత్వా చోరో “సా జీవతు వా మా వా, న తాయ మయ్హం అత్థో”తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౭౨. “అసన్థుతం మం చిరసన్థుతేన, నిమీని సామా అధువం ధువేన;
మయాపి సామా నిమినేయ్య అఞ్ఞం, ఇతో అహం దూరతరం గమిస్స”న్తి.

తత్థ **అసన్థుత**న్తి అకతసంసగ్గం. **చిరసన్థుతేనా**తి చిరకతసంసగ్గేన. **నిమీనీ**తి పరివత్తేసి. **అధువం ధువేనా**తి మం అధువం తేన ధువసామికేన పరివత్తేతుం నగరగుత్తికస్స సహస్సం దత్వా మం గణ్హీతి అత్థో. **మయాపి సామా నిమినేయ్య అఞ్ఞ**న్తి సామా మయాపి అఞ్ఞం సామికం పరివత్తేత్వా గణ్హేయ్య. **ఇతో అహం దూరతరం గమిస్స**న్తి యత్థ న సక్కా తస్సా సాసనం వా పవత్తిం వా సోతుం, తాదిసం దూరతరం ఠానం గమిస్సం, తస్మా మమ ఇతో అఞ్ఞత్థ గతభావం తస్సా ఆరోచేథాతి వత్వా తేసం పస్సన్తానఞ్ఞేవ గాళ్హతరం నివాసేత్వా వేగేన పలాయి.

నటా గన్త్వా తేన కతకిరియం తస్సా కథయింసు. సా విప్పటిసారినీ హుత్వా అత్తనో పకతియా ఏవ వీతినామేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా సేట్ఠిపుత్తో అయం భిక్ఖు అహోసి, సామా పురాణదుతియికా, చోరో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కణవేరజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౯] ౯. తిత్తిరజాతకవణ్ణనా

సుసుఖం వత జీవామీతి ఇదం సత్థా కోసమ్బియం నిస్సాయ బదరికారామే విహరన్తో రాహులత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **తిపల్లత్థజాతకే** (జా. ౧.౧.౧౬) విత్థారితమేవ. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, రాహులో సిక్ఖాకామో కుక్కుచ్చకో ఓవాదక్ఖమో"తి. తస్సాయస్మతో గుణకథాయ సముట్ఠాపితాయ సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి రాహులో సిక్ఖాకామో కుక్కుచ్చకో ఓవాదక్ఖమోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా నిక్ఖమ్మ హిమవన్తపదేసే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో రమణీయే వనసణ్డే వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ అఞ్ఞతరం పచ్చన్తగామకం అగమాసి. తత్థ నం మనుస్సా దిస్వా పసన్నచిత్తా అఞ్ఞతరస్మిం అరఞ్ఞే పణ్ణసాలం కారేత్వా పచ్చయేహి ఉపట్ఠహన్తా వాసాపేసుం. తదా తస్మిం గామకే ఏకో సాకుణికో ఏకం దీపకతిత్తిరం గహేత్వా సుట్ఠు సిక్ఖాపేత్వా పఞ్జరే పక్ఖిపిత్వా పటిజగ్గతి. సో తం అరఞ్ఞం నేత్వా తస్స సద్దేన ఆగతాగతే తిత్తిరే గహేత్వా విక్కిణిత్వా జీవికం కప్పేసి. తిత్తిరో "మం ఏకం నిస్సాయ బహూ మమ ఞాతకా నస్సన్తి, మయ్హమేతం పాప"న్తి నిస్సద్దో అహోసి. సో తస్స నిస్సద్దభావం ఞత్వా వేళుపేసికాయ నం సీసే పహరతి. తిత్తిరో దుక్ఖాతురతాయ సద్దం కరోతి. ఏవం సో సాకుణికో తం నిస్సాయ తిత్తిరే గహేత్వా జీవికం కప్పేసి.

అథ సో తిత్తిరో చిన్తేసి "ఇమే మరన్తూతి మయ్హం చేతనా నత్థి, పటిచ్చకమ్మం పన మం ఫుసతి, మయి సద్దం అకరోన్తే ఏతే నాగచ్ఛన్తి, కరోన్తేయేవ ఆగచ్ఛన్తి, ఆగతాగతే అయం గహేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేతి, అత్థి ను ఖో ఏత్థ మయ్హం పాపం, నత్థీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ "కో ను ఖో మే ఇమం కఙ్ఖం ఛిన్దేయ్యా"తి తథారూపం పణ్డితం ఉపధారేన్తో చరతి. అథేకదివసం సో సాకుణికో బహూ తిత్తిరే గహేత్వా పచ్ఛిం పూరేత్వా "పానీయం పివిస్సామీ"తి బోధిసత్తస్స అస్సమం గన్త్వా తం పఞ్జరం బోధిసత్తస్స సన్తికే ఠపేత్వా పానీయం పివిత్వా వాలుకాతలే నిపన్నో నిద్దం ఓక్కమి. తిత్తిరో తస్స నిద్దోక్కన్తభావం ఞత్వా "మమ కఙ్ఖం ఇమం తాపసం పుచ్ఛిస్సామి, జానన్తో మే కథేస్సతీ"తి పఞ్జరే నిసిన్నోయేవ తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౩. "సుసుఖం వత జీవామి, లభామి చేవ భుఞ్జితుం;
పరిపన్థే చ తిట్ఠామి, కా ను భన్తే గతీ మమా"తి.

తత్థ **సుసుఖం వత జీవామీ**తి అహం, భన్తే, ఇమం సాకుణికం నిస్సాయ సుట్ఠు సుఖం జీవామి. **లభామీ**తి యథారుచితం ఖాదనీయం భోజనీయం భుఞ్జితుమ్పి లభామి. **పరిపన్థే చ తిట్ఠామీ**తి అపిచ ఖో యత్థ మమ ఞాతకా మమ సద్దేన ఆగతాగతా వినస్సన్తి, తస్మిం పరిపన్థే తిట్ఠామి. **కా ను, భన్తే, గతీ మమా**తి కా ను ఖో, భన్తే, మమ గతి, కా నిప్ఫత్తి భవిస్సతీతి పుచ్ఛి.

తస్స పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౪. "మనో చే తే నప్పణమతి, పక్ఖి పాపస్స కమ్మునో;

అబ్యావటస్స భద్రస్స, న పాపముపలిమ్పతీ”తి.

తత్థ **పాపస్స కమ్మునో**తి యది తవ మనో పాపకమ్మస్సత్థాయ న పణమతి, పాపకరణే తన్నిన్నో తప్పోణో తప్పబ్భారో న హోతి. **అబ్యావటస్సా**తి ఏవం సన్తే పాపకమ్మకరణత్థాయ అబ్యావటస్స ఉస్సుక్కం అనాపన్నస్స తవ భద్రస్స సుద్ధస్సేవ సతో పాపం న ఉపలిమ్పతి న అల్లీయతీతి.

తం సుత్వా తిత్తిరో తతియం గాథమాహ –

౩౭. “ఞాతకో నో నిసిన్నోతి, బహు ఆగచ్ఛతే జనో;
పటిచ్చకమ్మం ఫుసతి, తస్మిం మే సఙ్కతే మనో”తి.

తస్సత్థో – భన్తే, సచాహం సద్దం న కరేయ్యం, అయం తిత్తిరజనో న ఆగచ్ఛేయ్య, మయి పన సద్దం కరోన్తే “ఞాతకో నో నిసిన్నో”తి అయం బహు జనో ఆగచ్ఛతి , తం ఆగతాగతం లుద్దో గహేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేన్తో మం పటిచ్చ నిస్సాయ ఏతం పాణాతిపాతకమ్మం ఫుసతి పటిలభతి విన్దతి , తస్మిం మం పటిచ్చ కతే పాపే మమ ను ఖో ఏతం పాపన్తి ఏవం మే మనో సఙ్కతే పరిసఙ్కతి కుక్కుచ్చం ఆపజ్జతీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౩౮. “న పటిచ్చకమ్మం ఫుసతి, మనో చే నప్పదుస్సతి;
అప్పోస్సుక్కస్స భద్రస్స, న పాపముపలిమ్పతీ”తి.

తస్సత్థో – యది తవ పాపకిరియాయ మనో న పదుస్సతి, తన్నిన్నో తప్పోనో తప్పబ్భారో న హోతి, ఏవం సన్తే లుద్దేన ఆయస్మన్తం పటిచ్చ కతమ్పి పాపకమ్మం తం న ఫుసతి న అల్లీయతి, పాపకిరియాయ హి అప్పోస్సుక్కస్స నిరాలయస్స భద్రస్స పరిసుద్ధస్సేవ సతో తవ పాణాతిపాతచేతనాయ అభావా తం పాపం న ఉపలిమ్పతి, తవ చిత్తం న అల్లీయతీతి.

ఏవం మహాసత్తో తిత్తిరం సఞ్ఞాపేసి, సోపి తం నిస్సాయ నిక్కుక్కుచ్చో అహోసి. లుద్దో పబుద్ధో బోధిసత్తం వన్దిత్వా పఞ్జరం ఆదాయ పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా తిత్తిరో రాహులో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తిత్తిరజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౨౦] ౧౦. సుచ్చజజాతకవణ్ణనా

సుచ్చజం వత నచ్చజీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర “గామకే ఉద్ధారం సాధేస్సామీ”తి భరియాయ సద్ధిం తత్థ గన్త్వా సాధేత్వా ధనం ఆహరిత్వా “పచ్ఛా నేస్సామీ”తి ఏకస్మిం కులే ఠపేత్వా పున సావత్థిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం పబ్బతం అద్దస. అథ నం భరియా ఆహ “సచే, సామి, అయం పబ్బతో సువణ్ణమయో భవేయ్య, దదేయ్యాసి పన మే కిఞ్చీ”తి. “కాసి త్వం, న కిఞ్చి దస్సామీ”తి. సా “యావ థద్ధహదయో వతాయం, పబ్బతే

సువణ్ణమయే జాతేపి మయ్హం కిఞ్చి న దస్సతీ”తి అనత్తమనా అహోసి. తే జేతవనసమీపం ఆగన్త్వా “పానీయం పివిస్సామా”తి విహారం పవిసిత్వా పానీయం పివింసు. సత్థాపి పచ్చూసకాలేయేవ తేసం సోతాపత్తిఫలస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా ఆగమనం ఓలోకయమానో గన్ధకుటిపరివేణే నిసీది ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేన్తో. తేపి పానీయం పివిత్వా ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కహం గతాత్థా”తి పుచ్ఛి. “అమ్హాకం గామకే ఉద్ధారం సాధనత్థాయ, భన్తే”తి. “కిం, ఉపాసికే తవ సామికో తుయ్హం హితం పటికఙ్ఖతి, ఉపకారం తే కరోతీ”తి. భన్తే, అహం ఇమస్మిం ససినేహా, అయం పన మయి నిస్సినేహో, అజ్జ మయా పబ్బతం దిస్వా “సచాయం పబ్బతో సువణ్ణమయో అస్స, కిఞ్చి మే దదేయ్యాసీ”తి వుత్తో “కాసి త్వం, న కిఞ్చి దస్సామీ”తి ఆహ, ఏవం థద్ధహదయో అయన్తి. “ఉపాసికే, ఏవం నామేస వదతి, యదా పన తవ గుణం సరతి, తదా సబ్బిస్సరియం తే దేతీ”తి వత్వా “కథేథ, భన్తే”తి తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స సబ్బకిచ్చకారకో అమచ్చో అహోసి. అథేకదివసం రాజా పుత్తం ఉపరాజానం ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “అయం మమ అన్తేపురే దుబ్భేయ్యా”తి తం పక్కోసాపేత్వా “తాత, యావాహం జీవామి, తావ నగరే వసితుం న లచ్ఛసి, అఞ్ఞత్థ వసిత్వా మమచ్చయేన రజ్జం కారేహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి పితరం వన్దిత్వా జేట్ఠభరియాయ సద్ధిం నగరా నిక్ఖమిత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పణ్ణసాలం మాపేత్వా వనమూలఫలాఫలేహి యాపేన్తో వసి. అపరభాగే రాజా కాలమకాసి. ఉపరాజా నక్ఖత్తం ఓలోకేన్తో తస్స కాలకతభావం ఞత్వా బారాణసిం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం పబ్బతం అద్దస. అథ నం భరియా ఆహ “సచే, దేవ, అయం పబ్బతో సువణ్ణమయో అస్స, దదేయ్యాసి మే కిఞ్చీ”తి. “కాసి త్వం, న కిఞ్చి దస్సామీ”తి. సా “అహం ఇమస్మిం సినేహం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తీ అరఞ్ఞం పావిసిం, అయఞ్చ ఏవం వదతి, అతివియ థద్ధహదయో , రాజా హుత్వాపి ఏస మయ్హం కిం కల్యాణం కరిస్సతీ”తి అనత్తమనా అహోసి. సో ఆగన్త్వా రజ్జే పతిట్ఠితో తం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి , ఇదం యసమత్తకమేవ అదాసి. ఉత్తరి పన సక్కారసమ్మానో నత్థి, తస్సా అత్థిభావమ్పి న జానాతి.

బోధిసత్తో “అయం దేవీ ఇమస్స రఞ్ఞో ఉపకారికా దుక్ఖం అగణేత్వా అరఞ్ఞవాసం వసి. అయం పనేతం అగణేత్వా అఞ్ఞాహి సద్ధిం అభిరమన్తో విచరతి, యథా ఏసా సబ్బిస్సరియం లభతి, తథా కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకదివసం తం ఉపసఙ్కమిత్వా “మహాదేవి మయం తుమ్హాకం సన్తికా పిణ్డపాతమత్తమ్పి న లభామ, కస్మా అమ్హేసు పమజ్జిత్థ, అతివియ థద్ధహదయా అత్థా”తి ఆహ. “తాత, సచాహం అత్తనా లభేయ్యం, తుయ్హమ్పి దదేయ్యం, అలభమానా పన కిం దస్సామి, రాజాపి మయ్హం ఇదాని కిం నామ దస్సతి, సో అన్తరామగ్గే ‘ఇమస్మిం పబ్బతే సువణ్ణమయే జాతే మయ్హం కిఞ్చి దస్ససీ’తి వుత్తో ‘కాసి త్వం, న కిఞ్చి దస్సామీ’తి ఆహ, సుపరిచ్చజమ్పి న పరిచ్చజీ”తి. “కిం పన రఞ్ఞో సన్తికే ఇమం కథం కథేతుం సక్ఖిస్సథా”తి? “సక్ఖిస్సామి, తాతా”తి. “తేన హి అహం రఞ్ఞో సన్తికే ఠితో పుచ్ఛిస్సామి, తుమ్హే కథేయ్యాథా”తి. “సాధు, తాతా”తి. బోధిసత్తో దేవియా రఞ్ఞో ఉపట్ఠానం ఆగన్త్వా ఠితకాలే ఆహ “నను, అయ్యే, మయం తుమ్హాకం సన్తికా కిఞ్చి న లభామా”తి? “తాత, అహం లభమానా తుయ్హం దదేయ్యం, అహమేవ కిఞ్చి న లభామి, అలభమానా తుయ్హం కిం దస్సామి, రాజాపి ఇదాని మయ్హం కిం నామ దస్సతి, సో అరఞ్ఞతో ఆగమనకాలే ఏకం పబ్బతం దిస్వా ‘సచాయం పబ్బతో సువణ్ణమయో అస్స, కిఞ్చి మే దదేయ్యాసీ’తి వుత్తో ‘కాసి త్వం, న కిఞ్చి దస్సామీ’తి వదతి, సుపరిచ్చజమ్పి న పరిచ్చజీ”తి ఏతమత్థం దీపేన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౭౭. “సుచ్ఛజం వత నచ్ఛజి, వాచాయ అదదం గిరిం;

కిఞ్చి తస్సచజన్తస్స, వాచాయ అదద పబ్బత”న్తి.

తత్థ **సుచ్చజం వతా**తి సుఖేన చజితుం సక్కుణేయ్యమ్పి న చజి. **అదద**న్తి వచనమత్తేనాపి పబ్బతం అదదమానో. **కిఞ్చి తస్సచజన్తస్సా**తి తస్స నామేతస్స మయా యాచితస్స న చజన్తస్స కిఞ్చి చజేయ్య. **వాచాయ అదద పబ్బత**న్తి సచాయం మయా యాచితో మమ వచనేన సువణ్ణమయమ్పి హోన్తం తం పబ్బతం వాచాయ అదద, వచనమత్తేన అదస్సాతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా దుతియం గాథమాహ –

౭౮. “యఞ్హి కయిరా తఞ్హి వదే, యం న కయిరా న తం వదే;

అకరోన్తం భాసమానం, పరిజానన్తి పణ్డితా”తి.

తస్సత్థో – యదేవ హి పణ్డితో పురిసో కాయేన కరేయ్య, తం వాచాయ వదేయ్య. యం న కయిరా, న తం వదేయ్య, దాతుకామోవ దమ్మీతి వదేయ్య, న అదాతుకామోతి అధిప్పాయో. కింకారణా? యో హి “దస్సామీ”తి వత్వాపి పచ్ఛా న దదాతి, తం అకరోన్తం కేవలం ముసా భాసమానం పరిజానన్తి పణ్డితా. అయం “దస్సామీ”తి వచనమత్తమేవ భాసతి, న పన దేతి, యఞ్హి ఖో పన అదిన్నమ్పి వచనమత్తేనేవ దిన్నం హోతి, తం పురేతరమేవ లద్ధం నామ భవిస్సతీతి ఏవం తస్స ముసావాదిభావం పరిజానన్తి పణ్డితా, బాలా పన వచనమత్తేనేవ తుస్సన్తీతి.

తం సుత్వా దేవీ రఞ్ఞో అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా తతియం గాథమాహ –

౭౯. “రాజపుత్త నమో త్యత్థు, సచ్చే ధమ్మే ఠితో చసి;

యస్స తే బ్యసనం పత్తో, సచ్చస్మిం రమతే మనో”తి.

తత్థ **సచ్చే ధమ్మే**తి వచీసచ్చే చ సభావధమ్మే చ. **బ్యసనం పత్తో**తి యస్స తవ రట్ఠా పబ్బాజనీయసఙ్ఖాతం బ్యసనం పత్తోపి మనో సచ్చస్మింయేవ రమతి.

ఏవం రఞ్ఞో గుణకథం కథయమానాయ దేవియా తం సుత్వా బోధిసత్తో తస్సా గుణకథం కథేన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౮౦. “యా దలిద్దీ దలిద్దస్స, అడ్ఢా అడ్ఢస్స కిత్తిమ;

సా హిస్స పరమా భరియా, సహిరఞ్ఞస్స ఇత్థియో”తి.

తత్థ **కిత్తిమా**తి కిత్తిసమ్పన్నాతి అత్థో. **సా హిస్స పరమా**తి యా దలిద్దస్స సామికస్స దలిద్దకాలే సయమ్పి దలిద్దీ హుత్వా తం న పరిచ్చజతి. **అడ్ఢస్సా**తి అడ్ఢకాలే అడ్ఢా హుత్వా సామికమేవ అనువత్తతి, సమానసుఖదుక్ఖావ హోతి, సా హి తస్స పరమా ఉత్తమా భరియా నామ. **సహిరఞ్ఞస్స** పన ఇస్సరియే ఠితస్స ఇత్థియో నామ హోన్తియేవ, అనచ్ఛరియమేవ ఏతన్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో “అయం, మహారాజ, తుమ్హాకం దుక్ఖితకాలే అరఞ్ఞే సమానదుక్ఖా హుత్వా వసి, ఇమిస్సా సమ్మానం కాతుం వట్టతీ”తి దేవియా గుణం కథేసి. రాజా తస్స వచనేన దేవియా గుణం సరిత్వా “పణ్డిత, తవ

కథాయాహం దేవియా గుణం అనుస్సరి”న్తి వత్వా తస్సా సబ్బిస్సరియమదాసి. “తయాహం దేవియా గుణం సరాపితో”తి బోధిసత్తస్సపి మహన్తం సక్కారం అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉభో జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

తదా బారాణసిరాజా అయం కుటుమ్బికో అహోసి, దేవీ అయం ఉపాసికా, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సుచ్చజజాతకవణ్ణనా దసమా.

పుచిమన్దవగ్గో దుతియో.

౩. కుటిదూసకవగ్గో

[౩౨౧] ౧. కుటిదూసకజాతకవణ్ణనా

మనుస్సస్సేవ తే సీసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాకస్సపత్థేరస్స పణ్ణసాలఝాపకం దహరభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన రాజగహే సముట్ఠితం. తదా కిర థేరో రాజగహం నిస్సాయ అరఞ్ఞకుటియం విహరతి, తస్స ద్వే దహరా ఉపట్ఠానం కరోన్తి. తేసు ఏకో థేరస్స ఉపకారకో, ఏకో దుబ్బచో ఇతరేన కతం అత్తనా కతసదిసం కరోతి. తేన ముఖోదకాదీసు ఉపట్ఠాపితేసు థేరస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా “భన్తే, ఉదకం ఠపితం, ముఖం ధోవథా”తిఆదీని వదతి. తేన కాలస్సేవ వుట్ఠాయ థేరస్స పరివేణే సమ్మట్ఠే థేరస్స నిక్ఖమనవేలాయ ఇతో చితో చ పహరన్తో సకలపరివేణం అత్తనా సమ్మట్ఠం వియ కరోతి. వత్తసమ్పన్నో చిన్తేసి “అయం దుబ్బచో మయా కతం అత్తనా కతసదిసం కరోతి, ఏతస్స సఠకమ్మం పాకటం కరిస్సామీ”తి.

తస్మిం అన్తోగామే భుత్వా ఆగన్త్వా నిద్దాయన్తేవ న్హానోదకం తాపేత్వా పిట్ఠికోట్ఠకే ఠపేత్వా అఞ్ఞం అడ్ఢనాళిమత్తం ఉదకం ఉద్ధనే ఠపేసి. ఇతరో పబుజ్ఝిత్వావ గన్త్వా ఉసుమం ఉట్ఠహన్తం దిస్వా “ఉదకం తాపేత్వా కోట్ఠకే ఠపితం భవిస్సతీ”తి థేరస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, న్హానకోట్ఠకే ఉదకం ఠపితం, న్హాయథా”తి ఆహ. థేరో ‘న్హాయిస్సామీ”తి తేన సద్ధింయేవ ఆగన్త్వా కోట్ఠకే ఉదకం అదిస్వా “కహం ఉదక”న్తి పుచ్ఛి. సో వేగేన అగ్గిసాలం గన్త్వా తుచ్ఛభాజనే ఉళుఙ్కం ఓతారేసి, ఉళుఙ్కో తుచ్ఛభాజనస్స తలే పటిహతో “తతా”తి సద్దమకాసి. తతో పట్ఠాయ తస్స “ఉళుఙ్కసద్దకో”త్వేవ నామం జాతం.

తస్మిం ఖణే ఇతరో పిట్ఠికోట్ఠకతో ఉదకం ఆహరిత్వా “న్హాయథ, భన్తే”తి ఆహ. థేరో న్హత్వా ఆవజ్జేన్తో ఉళుఙ్కసద్దకస్స దుబ్బచభావం ఞత్వా తం సాయం థేరుపట్ఠానం ఆగతం ఓవది “ఆవుసో, సమణేన నామ అత్తనా కతమేవ ‘కతం మే’తి వత్తుం వట్టతి, అఞ్ఞథా సమ్పజానముసావాదో హోతి, ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం మా అకాసీ”తి. సో థేరస్స కుజ్ఝిత్వా పునదివసే థేరేన సద్ధిం పిణ్డాయ గామం న పావిసి. థేరో ఇతరేనేవ సద్ధిం పావిసి. ఉళుఙ్కసద్దకోపి థేరస్స ఉపట్ఠాకకులం గన్త్వా “భన్తే, థేరో కహ”న్తి వుత్తే “అఫాసుకేన విహారేయేవ నిసిన్నో”తి వత్వా “కిం, భన్తే, లద్ధుం వట్టతీ”తి వుత్తే “ఇదఞ్చిదఞ్చ దేథా”తి గహేత్వా అత్తనో రుచితట్ఠానం గన్త్వా భుఞ్జిత్వా విహారం అగమాసి.

పునదివసే థేరో తం కులం గన్త్వా నిసీది. మనుస్సేహి “కిం, భన్తే, అయ్యస్స అఫాసుకం, హియ్యో కిరత్థ విహారేయేవ నిసిన్నా, అసుకదహరస్స హత్థే ఆహారం పేసయిమ్హ, పరిభుత్తో అయ్యేనా”తి వుత్తే థేరో తుణ్హీభూతోవ భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గన్త్వా సాయం థేరుపట్ఠానకాలే ఆగతం ఆమన్తేత్వా “ఆవుసో, అసుకగామే నామ అసుకకులే ‘థేరస్స ఇదఞ్చిదఞ్చ లద్ధుం వట్టతీ’తి విఞ్ఞాపేత్వా కిర తే భుత్త”న్తి వత్వా “విఞ్ఞత్తి నామ న వట్టతి, మా పున ఏవరూపం అనాచారం చరా”తి ఆహ. సో ఏత్తకేన థేరే ఆఘాతం బన్ధిత్వా “అయం హియ్యోపి ఉదకమత్తం నిస్సాయ మయా సద్ధిం కలహం కరి, ఇదాని పనస్స ఉపట్ఠాకానం గేహే మయా భత్తముట్ఠి భుత్తాతి అసహన్తో పున కలహం కరోతి, జానిస్సామిస్స కత్తబ్బయుత్తక”న్తి పునదివసే థేరే పిణ్డాయ పవిట్ఠే ముగ్గరం గహేత్వా పరిభోగభాజనాని భిన్దిత్వా పణ్ణసాలం ఝాపేత్వా పలాయి. సో జీవమానోవ మనుస్సపేతో హుత్వా సుస్సిత్వా కాలం కత్వా అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తి. సో తేన కతో అనాచారో మహాజనస్స మజ్ఝే పాకటో జాతో.

అథేకచ్చే భిక్ఖూ రాజగహా సావత్థిం గన్త్వా సభాగట్ఠానే పత్తచీవరం పటిసామేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కుతో ఆగతత్థా”తి పుచ్ఛి. “రాజగహా, భన్తే”తి. “కో తత్థ ఓవాదదాయకో ఆచరియో”తి. “మహాకస్సపత్థేరో, భన్తే”తి. “సుఖం, భిక్ఖవే, కస్సపస్సా”తి. “ఆమ, భన్తే, థేరస్స సుఖం, సద్ధివిహారికో పనస్స ఓవాదే దిన్నే కుజ్ఝిత్వా థేరస్స పణ్ణసాలం ఝాపేత్వా పలాయీ”తి. తం సుత్వా సత్థా “భిక్ఖవే, కస్సపస్స ఏవరూపేన బాలేన సద్ధిం చరణతో ఏకచరియావ సేయ్యో”తి వత్వా ఇమం ధమ్మపదే గాథమాహ –

“చరఞ్చే నాధిగచ్ఛేయ్య, సేయ్యం సదిసమత్తనో;
ఏకచరియం దళ్హం కయిరా, నత్థి బాలే సహాయతా”తి. (ధ. ప. ౬౧);

ఇదఞ్చ పన వత్వా పున తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో కుటిదూసకో, పుబ్బేపి కుటిదూసకోయేవ, న చ ఇదానేవ ఓవాదదాయకస్స కుజ్ఝతి, పుబ్బేపి కుజ్ఝియేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సిఙ్గిలసకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అత్తనో మనాపం అనోవస్సకం కులావకం కత్వా హిమవన్తపదేసే వసతి. అథేకో మక్కటో వస్సకాలే అచ్ఛిన్నధారే దేవే వస్సన్తే సీతపీళితో దన్తే ఖాదన్తో బోధిసత్తస్స అవిదూరే నిసీది. బోధిసత్తో తం తథా కిలమన్తం దిస్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౮౧. “మనుస్సస్సేవ తే సీసం, హత్థపాదా చ వానర;
అథ కేన ను వణ్ణేన, అగారం తే న విజ్జతీ”తి.

తత్థ **వణ్ణేనా**తి కారణేన. **అగార**న్తి తవ నివాసగేహం కేన కారణేన నత్థీతి పుచ్ఛి.

తం సుత్వా వానరో దుతియం గాథమాహ –

౮౨. “మనుస్సస్సేవ మే సీసం, హత్థపాదా చ సిఙ్గిల;
యాహు సేట్ఠా మనుస్సేసు, సా మే పఞ్ఞా న విజ్జతీ”తి.

తత్థ **సిఙ్గిలాతి** తం సకుణం నామేనాలపతి. **యాహు సేట్ఠా మనుస్సేసూతి** యా మనుస్సేసు సేట్ఠాతి కథేన్తి, సా మమ విచారణపఞ్ఞా నత్థి. సీసహత్థపాదకాయబలాని హి లోకే అప్పమాణం, విచారణపఞ్ఞావ సేట్ఠా, సా మమ నత్థి, తస్మా మే అగారం న విజ్జతీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఇతరం గాథాద్వయమాహ –

౮౩. “అనవట్ఠితచిత్తస్స, లహుచిత్తస్స దుబ్భినో;
నిచ్చం అద్ధువసీలస్స, సుఖభావో న విజ్జతి.

౮౪. “సో కరస్సు ఆనుభావం, వీతివత్తస్సు సీలియం;
సీతవాతపరిత్తాణం, కరస్సు కుటవం కపీ”తి.

తత్థ **అనవట్ఠితచిత్తస్సాతి** అప్పతిట్ఠితచిత్తస్స. **దుబ్భినోతి** మిత్తదుబ్భిస్స. **అద్ధువసీలస్సాతి** న సబ్బకాలం సీలరక్ఖకస్స. **సో కరస్సు ఆనుభావన్తి** సో త్వం సమ్మ మక్కట పఞ్ఞాయ ఉప్పాదనత్థం ఆనుభావం బలం ఉపాయం కరోహి. **వీతివత్తస్సు సీలియన్తి** అత్తనో దుస్సీలభావసఙ్ఖాతం సీలియం అతిక్కమిత్వా సీలవా హోతి. **కుటవం కపీతి** సీతవాతస్స పరిత్తాణసమత్థం అత్తనో కుటవం కులావకం ఏకం వసనాగారకం కరోహీతి.

మక్కటో చిన్తేసి “అయం తావ అత్తనో అనోవస్సకట్ఠానే నిసిన్నభావేన మం పరిభాసతి, న నిసీదాపేస్సామి నం ఇమస్మిం కులావకే”తి. తతో బోధిసత్తం గణ్హితుకామో పక్ఖన్ది, బోధిసత్తో ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో. మక్కటో కులావకం విద్ధంసేత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కత్వా పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మక్కటో కుటిదూసకో అహోసి, సిఙ్గిలసకుణో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుటిదూసకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౨౨] ౨. దుద్దుభజాతకవణ్ణనా

దుద్దుభాయతి భద్దన్తేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతిత్థియే ఆరబ్భ కథేసి. తిత్థియా కిర జేతవనస్స సమీపే తస్మిం తస్మిం ఠానే కణ్టకాపస్సయే సేయ్యం కప్పేన్తి, పఞ్చాతపం తపేన్తి, నానప్పకారం మిచ్ఛాతపం చరన్తి. అథ సమ్బహులా భిక్ఖూ సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా జేతవనం ఆగచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే తే దిస్వా గన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “అత్థి ను ఖో, భన్తే, అఞ్ఞతిత్థియానం వతసమాదానే సారో”తి పుచ్ఛింసు. సత్థా “న, భిక్ఖవే, తేసం వతసమాదానే సారో వా విసేసో వా అత్థి, తఞ్హి నిఘంసియమానం ఉపపరిక్ఖియమానం ఉక్కారభూమిమగ్గసదిసం ససకస్స దుద్దుభసదిసం హోతీ”తి వత్వా “దుద్దుభసదిసభావమస్స మయం న జానామ, కథేథ నో, భన్తే”తి తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సీహయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అరఞ్ఞే పటివసతి. తదా పన పచ్ఛిమసముద్దసమీపే బేలువమిస్సకతాలవనం హోతి. తత్రేకో ససకో బేలువరుక్ఖమూలే ఏకస్స తాలగచ్ఛస్స హేట్ఠా వసతి. సో ఏకదివసం గోచరం ఆదాయ ఆగన్త్వా తాలపణ్ణస్స హేట్ఠా నిపన్నో చిన్తేసి “సచే అయం పథవీ సంవట్టేయ్య,

కహం ను ఖో గమిస్సామీ”తి. తస్మిం ఖణే ఏకం బేలువపక్కం తాలపణ్ణస్స ఉపరి పతి. సో తస్స సద్దేన “అద్ధా పథవీ సంవట్టతీ”తి ఉప్పతిత్వా పచ్ఛతో అనోలోకేన్తోవ పలాయి. తం మరణభయభీతం వేగేన పలాయన్తం అఞ్ఞో ససకో దిస్వా పుచ్ఛి “కిం భో, అతివియ భీతో పలాయసీ”తి. “మా పుచ్ఛి, భో”తి. సో “కిం భో, కిం భో”తి పచ్ఛతో ధావతేవ. ఇతరో నివత్తిత్వా అనోలోకేన్తోవ “ఏత్థ పథవీ సంవట్టతీ”తి ఆహ. సోపి తస్స పచ్ఛతో పలాయి. ఏవం తమఞ్ఞో అద్దస, తమఞ్ఞోతి ఏవం ససకసహస్సం ఏకతో హుత్వా పలాయి. తే ఏకోపి మిగో దిస్వా ఏకతో హుత్వా పలాయి. ఏకో సూకరో, ఏకో గోకణ్ణో, ఏకో మహింసో, ఏకో గవయో, ఏకో ఖగ్గో, ఏకో బ్యగ్ఘో, ఏకో సీహో, ఏకో హత్థీ దిస్వా “కిమేత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఏత్థ పథవీ సంవట్టతీ”తి వుత్తే పలాయి. ఏవం అనుక్కమేన యోజనమత్తం తిరచ్ఛానబలం అహోసి.

తదా బోధిసత్తో తం బలం పలాయన్తం దిస్వా “కిమేత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ఏత్థ పథవీ సంవట్టతీ”తి సుత్వా చిన్తేసి “పథవీసంవట్టనం నామ న కదాచి అత్థి, అద్ధా ఏతేసం కిఞ్చి దుస్సుతం భవిస్సతి, మయి ఖో పన ఉస్సుక్కం అనాపజ్జన్తే సబ్బే నస్సిస్సన్తి, జీవితం నేసం దస్సామీ”తి సీహవేగేన పురతో పబ్బతపాదం గన్త్వా తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నది. తే సీహభయతజ్జితా నివత్తిత్వా పిణ్డితా అట్ఠంసు. సీహో తేసం అన్తరం పవిసిత్వా “కిమత్థం పలాయథా”తి పుచ్ఛి. “పథవీ సంవట్టతీ”తి. “కేన సంవట్టమానా దిట్ఠా”తి? “హత్థీ జానన్తీ”తి. హత్థీ పుచ్ఛి. తే “మయం న జానామ, సీహా జానన్తీ”తి వదింసు, సీహాపి “మయం న జానామ, బ్యగ్ఘా జానన్తీ”తి, బ్యగ్ఘాపి “మయం న జానామ, ఖగ్గా జానన్తీ”తి, ఖగ్గాపి “గవయా జానన్తీ”తి, గవయాపి “మహింసా జానన్తీ”తి, మహింసాపి “గోకణ్ణా జానన్తీ”తి, గోకణ్ణాపి “సూకరా జానన్తీ”తి, సూకరాపి “మిగా జానన్తీ”తి, మిగాపి “మయం న జానామ, ససకా జానన్తీ”తి, ససకేసు పుచ్ఛియమానేసు “అయం కథేతీ”తి తం ససకం దస్సేసుం. అథ నం “ఏవం కిర, సమ్మ, పస్ససి పథవీ సంవట్టతీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, సామి మయా దిట్ఠా”తి. “కత్థ వసన్తో పస్ససీ”తి? “పచ్ఛిమసముద్దసమీపే బేలువమిస్సకతాలవనే వసామి. అహఞ్హి తత్థ బేలువరుక్ఖమూలే తాలగచ్ఛే తాలపణ్ణస్స హేట్ఠా నిపన్నో చిన్తేసిం “సచే పథవీ సంవట్టతి, కహం గమిస్సామీ”తి, అథ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పథవియా సంవట్టనసద్దం సుత్వా పలాతోమ్హీ”తి.

సీహో చిన్తేసి “అద్ధా తస్స తాలపణ్ణస్స ఉపరి బేలువపక్కం పతిత్వా దుద్దుభాయనసద్దమకాసి, స్వాయం తం సద్దం సుత్వా ‘పథవీ సంవట్టతీ’తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా పలాయి, తథతో జానిస్సామీ”తి. సో తం ససకం గహేత్వా మహాజనం అస్సాసేత్వా “అహం ఇమినా దిట్ఠట్ఠానే పథవియా సంవట్టనభావం వా అసంవట్టనభావం వా తథతో జానిత్వా ఆగమిస్సామి, యావ మమాగమనా తుమ్హే ఏత్థేవ హోథా”తి ససకం పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా సీహవేగేన పక్ఖన్దిత్వా తాలవనే ససకం ఓతారేత్వా “ఏహి తయా దిట్ఠట్ఠానం దస్సేహీ”తి ఆహ. “న విసహామి సామీ”తి. “ఏహి మా భాయీ”తి. సో బేలువరుక్ఖం ఉపసఙ్కమితుం అసక్కోన్తో అవిదూరే ఠత్వా “ఇదం సామి దుద్దుభాయనట్ఠాన”న్తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౫. “దుద్దుభాయతి భద్దన్తే, యస్మిం దేసే వసామహం;
అహమ్పేతం న జానామి, కిమేతం దుద్దుభాయతీ”తి.

తత్థ **దుద్దుభాయతీ**తి దుద్దుభసద్దం కరోతి. **భద్దన్తే**తి భద్దం తవ అత్థు. **కిమేత**న్తి యస్మిం పదేసే అహం వసామి, తత్థ దుద్దుభాయతి, అహమ్పి న జానామి “కిం వా ఏతం దుద్దుభాయతి, కేన వా కారణేన దుద్దుభాయతి, కేవలం దుద్దుభాయనసద్దం అస్సోసి”న్తి.

ఏవం వుత్తే సీహో బేలువరుక్ఖమూలం గన్త్వా తాలపణ్ణస్స హేట్ఠా ససకేన నిపన్నట్ఠానఞ్చేవ తాలపణ్ణమత్థకే పతితం బేలువపక్కఞ్చ దిస్వా పథవియా అసంవట్టనభావం తథతో జానిత్వా ససకం పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా సీహవేగేన ఖిప్పం మిగసఙ్ఘానం సన్తికం గన్త్వా సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "తుమ్హే మా భాయథా"తి మిగగణం అస్సాసేత్వా విస్సజ్జేసి. సచే హి తదా బోధిసత్తో న భవేయ్య, సబ్బే సముద్దం పవిసిత్వా నస్సేయ్యుం. బోధిసత్తం పన నిస్సాయ సబ్బే జీవితం లభింసూతి.

౮౬. "బేలువం పతితం సుత్వా, దుద్దుభన్తి ససో జవి;
ససస్స వచనం సుత్వా, సన్తత్తా మిగవాహినీ.

౮౭. "అప్పత్వా పదవిఞ్ఞాణం, పరఘోసానుసారినో;
పనాదపరమా బాలా, తే హోన్తి పరపత్తియా.

౮౮. "యే చ సీలేన సమ్పన్నా, పఞ్ఞాయూపసమే రతా;
ఆరకా విరతా ధీరా, న హోన్తి పరపత్తియా"తి. –

ఇమా తిస్సో అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **బేలువ**న్తి బేలువపక్కం. **దుద్దుభన్తీ**తి ఏవం సద్దం కురుమానం. **సన్తత్తా**తి ఉత్రస్తా. **మిగవాహినీ**తి అనేకసహస్ససఙ్ఖా మిగసేనా. **పదవిఞ్ఞాణ**న్తి విఞ్ఞాణపదం , సోతవిఞ్ఞాణకోట్ఠాసం అపాపుణిత్వాతి అత్థో. **తే హోన్తి పరపత్తియా**తి తే పరఘోసానుసారినో తమేవ పరఘోససఙ్ఖాతం పనాదం "పరమ"న్తి మఞ్ఞమానా బాలా అన్ధపుథుజ్జనా విఞ్ఞాణపదస్స అప్పత్తతాయ పరపత్తియావ హోన్తి, పరేసం వచనం సద్దహిత్వా యం వా తం వా కరోన్తి.

సీలేనాతి అరియమగ్గేన ఆగతసీలేన సమన్నాగతా. **పఞ్ఞాయూపసమే రతా**తి మగ్గేనేవ ఆగతపఞ్ఞాయ కిలేసూపసమే రతా, యథా వా సీలేన, ఏవం పఞ్ఞాయపి సమ్పన్నా, కిలేసూపసమే రతాతిపి అత్థో. **ఆరకా విరతా ధీరా**తి పాపకిరియతో ఆరకా విరతా పణ్డితా. న హోన్తీతి తే ఏవరూపా సోతాపన్నా పాపతో ఓరతభావేన కిలేసూపసమే అభిరతభావేన చ ఏకవారం మగ్గఞాణేన పటివిద్ధధమ్మా అఞ్ఞేసం కథేన్తానమ్పి న సద్దహన్తి న గణ్హన్తి. కస్మా? అత్తనో పచ్చక్ఖత్తాతి. తేన వుత్తం –

"అస్సద్ధో అకతఞ్ఞూ చ, సన్ధిచ్ఛేదో చ యో నరో;
హతావకాసో వన్తాసో, స వే ఉత్తమపోరిసో"తి. (ధ॰ ప॰ ౯౭);

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సీహో అహమేవ అహోసి"న్తి.

దుద్దుభజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౨౩] ౩. బ్రహ్మదత్తజాతకవణ్ణనా

ద్వయం యాచనకోతి ఇదం సత్థా ఆళవిం నిస్సాయ అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తో కుటికారసిక్ఖాపదం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన హేట్ఠా **మణికణ్ఠజాతకే** (జా॰ ౧.౩.౭ ఆదయో) ఆగతమేవ. ఇధ పన సత్థా "సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, యాచనబహులా విఞ్ఞత్తిబహులా విహరథా"తి వత్వా "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే తే భిక్ఖూ గరహిత్వా "భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా పథవిస్సరేన రఞ్ఞా

పవారితాపి పణ్ణచ్ఛత్తఞ్చ ఏకపటలికం ఉపాహనయుగఞ్చ యాచితుకామా హిరోత్తప్పభేదనభయేన మహాజనమజ్ఝే అకథేత్వా రహో కథయింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కపిలరట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే ఉత్తరపఞ్చాలరాజే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం నిగమగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అపరభాగే తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాఫలేన యాపేన్తో చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం విచరన్తో ఉత్తరపఞ్చాలనగరం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖం పరియేసమానో నగరం పవిసిత్వా రాజద్వారం సమ్పాపుణి. రాజా తస్సాచారే చ విహారే చ పసీదిత్వా మహాతలే నిసీదాపేత్వా రాజారహం పణీతభోజనం భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఉయ్యానేయేవ వసాపేసి. సో నిబద్ధం రాజఘరేయేవ భుఞ్జన్తో వస్సానస్స అచ్చయేన హిమవన్తమేవ గన్తుకామో హుత్వా చిన్తేసి "మయ్హం మగ్గం గచ్ఛన్తస్స ఏకపటలికా ఉపాహనా చేవ పణ్ణచ్ఛత్తఞ్చ లద్ధుం వట్టతి, రాజానం యాచిస్సామీ"తి. సో ఏకదివసం రాజానం ఉయ్యానం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం దిస్వా "ఉపాహనఞ్చ ఛత్తఞ్చ యాచిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా పున చిన్తేసి "పరం 'ఇమం నామ దేహీ'తి యాచన్తో రోదతి నామ, పరోపి 'నత్థీ'తి వదన్తో పటిరోదతి నామ, 'మా ఖో పన మం రోదన్తం మహాజనో అద్దస, మా రాజాన"న్తి రహో పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఉభోపి రోదిత్వా తుణ్హీ భవిస్సామా"తి. అథ నం "మహారాజ, రహో పచ్చాసీసామీ"తి ఆహ. రాజా తం సుత్వా రాజపురిసే అపసక్కి. బోధిసత్తో "సచే మయి యాచన్తే రాజా న దస్సతి, మేత్తి నో భిజ్జిస్సతి, తస్మా న యాచిస్సామీ"తి తం దివసం నామం గహేతుం అసక్కోన్తో "గచ్ఛ, తావ, మహారాజ, పునేకదివసం జానిస్సామీ"తి ఆహ.

పునేకదివసం రఞ్ఞో ఉయ్యానం ఆగతకాలే తథేవ పున తథేవాతి ఏవం యాచితుం అసక్కోన్తస్సేవ ద్వాదస సంవచ్ఛరాని అతిక్కన్తాని. తతో రాజా చిన్తేసి "మయ్హం అయ్యో 'మహారాజ, రహో పచ్చాసీసామీ'తి వత్వా పరిసాయ అపగతాయ కిఞ్చి వత్తుం న విసహతి, వత్తుకామస్సేవస్స ద్వాదస వస్సాని అతిక్కన్తాని, చిరం ఖో పనస్స బ్రహ్మచరియం చరన్తస్స ఉక్కణ్ఠిత్వా భోగే భుఞ్జితుకామో రజ్జం పచ్చాసీసతి మఞ్ఞే, రజ్జస్స పన నామం గహేతుం అసక్కోన్తో తుణ్హీ హోతి, అజ్జ దానిస్సాహం రజ్జం ఆదిం కత్వా యం ఇచ్ఛతి, తం దస్సామీ"తి. సో ఉయ్యానం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నో బోధిసత్తేన "రహో పచ్చాసీసామీ"తి వుత్తే పరిసాయ అపగతాయ తం కిఞ్చి వత్తుం అసక్కోన్తం ఆహ "తుమ్హే ద్వాదస వస్సాని 'రహో పచ్చాసీసామీ'తి వత్వా రహో లద్ధాపి కిఞ్చి వత్తుం న సక్కోథ, అహం వో రజ్జం ఆదిం కత్వా సబ్బం పవారేమి, నిబ్భయా హుత్వా యం వో రుచ్చతి, తం యాచథా"తి. "మహారాజ, యమహం యాచామి, తం దస్ససీ"తి? "దస్సామి, భన్తే"తి. "మహారాజ, మయ్హం మగ్గం గచ్ఛన్తస్స ఏకపటలికా ఉపాహనా చ పణ్ణచ్ఛత్తఞ్చ లద్ధుం వట్టతీ"తి. "ఏత్తకం, భన్తే, తుమ్హే ద్వాదస సంవచ్ఛరాని యాచితుం న సక్కోథా"తి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "కింకారణా, భన్తే, ఏవమకత్థా"తి. "మహారాజ, 'ఇమం నామ మే దేహీ'తి యాచన్తో రోదతి నామ, 'నత్థీ'తి వదన్తో పటిరోదతి నామ. 'సచే త్వం మయా యాచితో న దదేయ్యాసి, తం నో రోదితపటిరోదితం నామ మహాజనో మా పస్సతూ'తి ఏతదత్థం రహో పచ్చాసీసామీ"తి వత్వా ఆదితో తిస్సో గాథా అభాసి –

౮౯. "ద్వయం యాచనకో రాజ, బ్రహ్మదత్త నిగచ్ఛతి;
అలాభం ధనలాభం వా, ఏవంధమ్మా హి యాచనా.

౯౦. "యాచనం రోదనం ఆహు, పఞ్చాలానం రథేసభ;

యో యాచనం పచ్చక్ఖాతి, తమాహు పటిరోదనం.

౯౧. “మా మద్దసంసు రోదన్తం, పఞ్చాలా సుసమాగతా;

తువం వా పటిరోదన్తం, తస్మా ఇచ్ఛామహం రహో”తి.

తత్థ **రాజ బ్రహ్మదత్తాతి** ద్వీహిపి రాజానం ఆలపతి. **నిగచ్ఛతీతి** లభతి విన్దతి. **ఏవంధమ్మాతి** ఏవంసభావా. **ఆహూతి** పణ్డితా కథేన్తి. **పఞ్చాలానం రథేసభాతి** పఞ్చాలరట్ఠస్స ఇస్సర రథపవర. **యో యాచనం పచ్చక్ఖాతీతి** యో పన యం యాచనకం “నత్థీ”తి పటిక్ఖిపతి. **తమాహూతి** తం పటిక్ఖిపనం “పటిరోదన”న్తి వదన్తి. **మా మద్దసంసూతి** తవ రట్ఠవాసినో పఞ్చాలా సుసమాగతా మం రోదన్తం మా అద్దసంసూతి.

రాజా బోధిసత్తస్స గారవలక్ఖణే పసీదిత్వా వరం దదమానో చతుత్థం గాథమాహ –

౯౨. “దదామి తే బ్రాహ్మణ రోహిణీనం, గవం సహస్సం సహ పుఙ్గవేన;

అరియో హి అరియస్స కథం న దజ్జా, సుత్వాన గాథా తవ ధమ్మయుత్తా”తి.

తత్థ **రోహిణీనన్తి** రత్తవణ్ణానం. **అరియోతి** ఆచారసమ్పన్నో. **అరియస్సాతి** ఆచారసమ్పన్నస్స. **కథం న దజ్జాతి** కేన కారణేన న దదేయ్య. **ధమ్మయుత్తాతి** కారణయుత్తా.

బోధిసత్తో పన “నాహం, మహారాజ, వత్థుకామేహి అత్థికో, యం అహం యాచామి, తదేవ మే దేహీ”తి ఏకపటలికా ఉపాహనా చ పణ్ణచ్ఛత్తఞ్చ గహేత్వా “మహారాజ, అప్పమత్తో హోహి, దానం దేహి, సీలం రక్ఖాహి, ఉపోసథకమ్మం కరోహీ”తి రాజానం ఓవదిత్వా తస్స యాచన్తస్సేవ హిమవన్తమేవ గతో. తత్థ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బ్రహ్మదత్తజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౨౪] ౪. చమ్మసాటకజాతకవణ్ణనా

కల్యాణరూపో వతయన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చమ్మసాటకం నామ పరిబ్బాజకం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిర చమ్మమేవ నివాసనఞ్చ పారుపనఞ్చ హోతి. సో ఏకదివసం పరిబ్బాజకారామా నిక్ఖమిత్వా సావత్థియం భిక్ఖాయ చరన్తో ఏళకానం యుజ్ఝనట్ఠానం సమ్పాపుణి. ఏళకో తం దిస్వా పహరితుకామో ఓసక్కి. పరిబ్బాజకో “ఏస మయ్హం అపచితిం దస్సేతీ”తి న పటిక్కమి. ఏళకో వేగేనాగన్త్వా తం ఊరుమ్హి పహరిత్వా పాతేసి. తస్స తం అసన్తపగ్గహణకారణం భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం అహోసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, చమ్మసాటకపరిబ్బాజకో అసన్తపగ్గహం కత్వా వినాసం పత్తో”తి సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస అసన్తపగ్గహం కత్వా వినాసం పత్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం వాణిజకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో వణిజ్జం కరోతి. తదా ఏకో చమ్మసాటకపరిబ్బాజకో బారాణసియం భిక్ఖాయ చరన్తో ఏళకానం యుజ్ఝనట్ఠానం పత్వా ఏళకం ఓసక్కన్తం దిస్వా "అపచితిం మే కరోతీ"తి సఞ్ఞాయ అపటిక్కమిత్వా "ఇమేసం ఏత్తకానం మనుస్సానం అన్తరే అయం ఏకో ఏళకో అమ్హాకం గుణం జానాతీ"తి తస్స అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఠితోవ పఠమం గాథమాహ –

౬౩. "కల్యాణరూపో వతయం చతుప్పదో, సుభద్దకో చేవ సుపేసలో చ;
యో బ్రాహ్మణం జాతిమన్తూపపన్నం, అపచాయతి మేణ్డవరో యసస్సీ"తి.

తత్థ **కల్యాణరూపో**తి కల్యాణజాతికో. **సుపేసలో**తి సుట్ఠు పియసీలో. **జాతిమన్తూపపన్న**న్తి జాతియా చ మన్తేహి చ సమ్పన్నం. **యసస్సీ**తి వణ్ణభణనమేతం.

తస్మిం ఖణే ఆపణే నిసిన్నో పణ్డితవాణిజో తం పరిబ్బాజకం నిసేధేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౬౪. "మా బ్రాహ్మణ ఇత్తరదస్సనేన, విస్సాసమాపజ్జి చతుప్పదస్స;
దళ్హప్పహారం అభికఙ్ఖమానో, అవసక్కతీ దస్సతి సుప్పహార"న్తి.

తత్థ **ఇత్తరదస్సనేనా**తి ఖణికదస్సనేన.

తస్స పణ్డితవాణిజస్స కథేన్తస్సేవ సో మేణ్డకో వేగేనాగన్త్వా ఊరుమ్హి పహరిత్వా తం తత్థేవ వేదనాప్పత్తం కత్వా పాతేసి. సో పరిదేవమానో నిపజ్జి. సత్థా తం కారణం పకాసేన్తో తతియం గాథమాహ –

౬౫. "ఊరుట్ఠి భగ్గం వట్టితో ఖారిభారో, సబ్బఞ్చ భణ్డం బ్రాహ్మణస్స భిన్నం;
ఉభోపి బాహా పగ్గయ్హ కన్దతి, అభిధావథ హఞ్ఞతే బ్రహ్మచారీ"తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, తస్స పరిబ్బాజకస్స ఊరుట్ఠికం భగ్గం, ఖారిభారో వట్టితో పవట్టితో, తస్మిం పవట్టమానే యం తత్థ తస్స బ్రాహ్మణస్స ఉపకరణభణ్డం, తమ్పి సబ్బం భిన్నం, సోపి ఉభో బాహా ఉక్ఖిపిత్వా పరివారేత్వా ఠితపరిసం సన్ధాయ "అభిధావథ, హఞ్ఞతే బ్రహ్మచారీ"తి వదన్తో కన్దతి రోదతి పరిదేవతీతి.

పరిబ్బాజకో చతుత్థం గాథం ఆహ –

౬౬. "ఏవం సో నిహతో సేతి, యో అపూజం పసంసతి;
యథాహమజ్జ పహతో, హతో మేణ్డేన దుమ్మతీ"తి.

తత్థ **అపూజ**న్తి అపూజనీయం. **యథాహమజ్జా**తి యథా అహం అజ్జ అసన్తపగ్గహం కత్వా ఠితో మేణ్డేన దళ్హప్పహారేన పహతో ఏత్థేవ మారితో . **దుమ్మతీ**తి దుప్పఞ్ఞో. ఏవం యో అఞ్ఞోపి అసన్తపగ్గహం కరిస్సతి, సోపి అహం వియ దుక్ఖం అనుభవిస్సతీతి సో పరిదేవన్తో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా చమ్మసాటకో ఏతరహి చమ్మసాటకో అహోసి, పణ్డితవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చమ్మసాటకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౨౫] ౫. గోధరాజజాతకవణ్ణనా

సమణం తం మఞ్ఞమానోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ. ఇధాపి భిక్ఖూ తం భిక్ఖుం ఆనేత్వా “అయం, భన్తే, భిక్ఖు కుహకో”తి సత్థు దస్సేసుం. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కుహకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గోధయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కాయబలేన సమ్పన్నో అరఞ్ఞే వసతి . ఏకో దుస్సీలతాపసోపి తస్స అవిదూరే పణ్ణసాలం మాపేత్వా వాసం కప్పేసి. బోధిసత్తో గోచరాయ చరన్తో తం దిస్వా “సీలవన్తతాపసస్స పణ్ణసాలా భవిస్సతీ”తి తత్థ గన్త్వా తం వన్దిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛతి. అథేకదివసం సో కూటతాపసో ఉపట్ఠాకకులే సమ్పాదితం మధురమంసం లభిత్వా “కిం మంసం నామేత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “గోధమంస”న్తి సుత్వా రసతణ్హాయ అభిభూతో “మయ్హం అస్సమపదం నిబద్ధం ఆగచ్ఛమానం గోధం మారేత్వా యథారుచి పచిత్వా ఖాదిస్సామీ”తి సప్పిదధికటుకభణ్డాదీని గహేత్వా తత్థ గన్త్వా ముగ్గరం గహేత్వా కాసావేన పటిచ్ఛాదేత్వా బోధిసత్తస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తో పణ్ణసాలద్వారే ఉపసన్తూపసన్తో వియ నిసీది.

సో ఆగన్త్వా తం పదుట్ఠిన్ద్రియం దిస్వా “ఇమినా అమ్హాకం సజాతికమంసం ఖాదితం భవిస్సతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న”న్తి అధోవాతే ఠత్వా సరీరగన్ధం ఘాయిత్వా సజాతిమంసస్స ఖాదితభావం ఞత్వా తాపసం అనుపగమ్మ పటిక్కమిత్వా చరి. తాపసోపి తస్స అనాగమనభావం ఞత్వా ముగ్గరం ఖిపి, ముగ్గరో సరీరే అపతిత్వా నఙ్గుట్ఠకోటిం పాపుణి. తాపసో “గచ్ఛ విరద్ధోస్మీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో “మం తావ విరద్ధోసి, చత్తారో పన అపాయే న విరద్ధోసీ”తి వత్వా పలాయిత్వా చఙ్కమనకోటియం ఠితం వమ్మికం పవిసిత్వా అఞ్ఞేన ఛిద్దేన సీసం నీహరిత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౯౭. “సమణం తం మఞ్ఞమానో, ఉపగచ్ఛిమసఞ్ఞతం;
సో మం దణ్డేన పాహాసి, యథా అస్సమణో తథా.

౯౮. “కిం తే జటాహి దుమ్మేధ, కిం తే అజినసాటియా;
అబ్భన్తరం తే గహనం, బాహిరం పరిమజ్జసీ”తి.

తత్థ **అసఞ్ఞత**న్తి అహం కాయాదీహి అసఞ్ఞతం అస్సమణమేవ సమానం తం “సమణో ఏసో”తి సమితపాపతాయ సమణం మఞ్ఞమానో ఉపగచ్ఛిం. **పాహాసీ**తి పహరి. **అజినసాటియా**తి ఏకంసం కత్వా పారుతేన అజినచమ్మేన తుయ్హం కో అత్థో. **అబ్భన్తరం తే గహన**న్తి తవ సరీరబ్భన్తరం విసపూరా వియ అలాబు, గూథపూరో వియ ఆవాటో, ఆసీవిసపూరో వియ వమ్మికో కిలేసగహనం. **బాహిర**న్తి కేవలం బహిసరీరం **పరిమజ్జసి** , తం అన్తోఫరుసతాయ బహిమట్ఠతాయ హత్థిలణ్డం వియ అస్సలణ్డం వియ చ హోతీతి.

తం సుత్వా తాపసో తతియం గాథమాహ –

౯౯. “ఏహి గోధ నివత్తస్సు, భుఞ్జ సాలీనమోదనం;

తేలం లోణఞ్చ మే అత్థి, పహూతం మయ్హ పిప్ఫలీ”తి.

తత్థ **పహూతం మయ్హ పిప్ఫలీ**తి న కేవలం సాలీనమోదనం తేలలోణమేవ, హిఙ్గుజీరకసిఙ్గివేరలసుణమరిచపిప్ఫలిప్పభేదం కటుకభణ్డమ్పి మయ్హం బహు అత్థి, తేనాభిసఙ్ఖతం సాలీనమోదనం భుఞ్జాహీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౦. “ఏస భియ్యో పవేక్ఖామి, వమ్మికం సతపోరిసం;

తేలం లోణఞ్చ కిత్తేసి, అహితం మయ్హ పిప్ఫలీ”తి.

తత్థ **పవేక్ఖామీ**తి పవిసిస్సామి. **అహిత**న్తి యం ఏతం తవ కటుకభణ్డసఙ్ఖాతం పిప్ఫలి, ఏతం మయ్హం అహితం అసప్పాయన్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “అరే, కూటజటిల, సచే ఇధ వసిస్ససి, గోచరగామే మనుస్సేహేవ తం ‘అయం చోరో’తి గాహాపేత్వా విప్పకారం పాపేస్సామి, సీఘం పలాయస్సూ”తి సన్తజ్జేసి. కూటజటిలో తతో పలాయి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటజటిలో అయం కుహకభిక్ఖు అహోసి, గోధరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గోధరాజజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౨౬] ౬. కక్కారుజాతకవణ్ణనా

కాయేన యో నావహరేతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స హి సఙ్ఘం భిన్దిత్వా గతస్స అగ్గసావకేహి సద్ధిం పరిసాయ పక్కన్తాయ ఉణ్హం లోహితం ముఖతో ఉగ్గఞ్ఛి. అథ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో ముసావాదం కత్వా సఙ్ఘం భిన్దిత్వా ఇదాని గిలానో హుత్వా మహాదుక్ఖం అనుభోతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ముసావాదీయేవ, న చేస ఇదానేవ ముసావాదం కత్వా మహాదుక్ఖం అనుభోతి, పుబ్బేపి అనుభోసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తావతింసభవనే అఞ్ఞతరో దేవపుత్తో అహోసి. తేన ఖో పన సమయేన బారాణసియం మహాఉస్సవో అహోసి. బహూ నాగా చ సుపణ్ణా చ భూమట్ఠకా చ దేవా ఆగన్త్వా ఉస్సవం ఓలోకయింసు. తావతింసభవనతోపి చత్తారో దేవపుత్తా కక్కారూని నామ దిబ్బపుప్ఫాని తేహి కతచుమ్బటకం పిళన్ధిత్వా ఉస్సవదస్సనం ఆగమింసు. ద్వాదసయోజనికం బారాణసినగరం తేసం పుప్ఫానం గన్ధేన ఏకగన్ధం అహోసి. మనుస్సా “ఇమాని పుప్ఫాని కేన పిళన్ధితానీ”తి ఉపధారేన్తా విచరన్తి. తే దేవపుత్తా “అమ్హే ఏతే ఉపధారేన్తీ”తి ఞత్వా రాజఙ్గణే ఉప్పతిత్వా మహన్తేన దేవానుభావేన ఆకాసే అట్ఠంసు. మహాజనో సన్నిపతి, రాజాపి సద్ధిం ఉపరాజాదీహి అగమాసి. అథ నే

“కతరదేవలోకతో, సామి, ఆగచ్ఛథా”తి పుచ్ఛింసు. “తావతింసదేవలోకతో ఆగచ్ఛామా”తి. “కేన కమ్మేన ఆగతత్థా”తి. “ఉస్సవదస్సనత్థాయా”తి. “కింపుప్ఫాని నామేతానీ”తి? “దిబ్బకక్కారుపుప్ఫాని నామా”తి. “సామి, తుమ్హే దేవలోకే అఞ్ఞాని పిళన్ధేయ్యాథ, ఇమాని అమ్హాకం దేథా”తి. దేవపుత్తా “దిబ్బకక్కారుపుప్ఫాని మహానుభావాని దేవానఞ్ఞేవ అనుచ్ఛవికాని, మనుస్సలోకే లామకానం దుప్పఞ్ఞానం హీనాధిముత్తికానం దుస్సీలానం నానుచ్ఛవికాని. యే పన మనుస్సా ఇమేహి చ ఇమేహి చ గుణేహి సమన్నాగతా, తేసం ఏతాని అనుచ్ఛవికానీ”తి ఆహంసు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తేసు జేట్ఠకదేవపుత్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౧.“కాయేన యో నావహరే, వాచాయ న ముసా భణే;

యసో లద్ధా న మజ్జేయ్య, స వే కక్కారుమరహతీ”తి.

తస్సత్థో – యో కాయేన పరస్స సన్తకం తిణసలాకమ్పి నావహరతి, వాచాయ జీవితం పరిచ్చజమానోపి ముసావాదం న భణతి. దేసనాసీసమేవేతం , కాయద్వారవచీద్వారమనోద్వారేహి పన యో దసపి అకుసలకమ్మపథే న కరోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **యసో లద్ధా**తి ఇస్సరియఞ్చ లభిత్వా యో ఇస్సరియమదమత్తో సతిం విస్సజ్జేత్వా పాపకమ్మం న కరోతి, స వే ఏవరూపో ఇమేహి గుణేహి యుత్తో పుగ్గలో ఇమం దిబ్బపుప్ఫం అరహతి. తస్మా యో ఇమేహి గుణేహి సమన్నాగతో, సో ఇమాని పుప్ఫాని యాచితుం అరహతి, తస్స దస్సామీతి.

తం సుత్వా పురోహితో చిన్తేసి “మయ్హం ఇమేసు గుణేసు ఏకోపి నత్థి, ముసావాదం పన వత్వా ఏతాని పుప్ఫాని గహేత్వా పిళన్ధిస్సామి, ఏవం మం మహాజనో ‘గుణసమ్పన్నో అయ’న్తి జానిస్సతీ”తి. సో “అహం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతో”తి వత్వా తాని పుప్ఫాని ఆహరాపేత్వా పిళన్ధిత్వా దుతియం దేవపుత్తం యాచి. సో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౨.“ధమ్మేన విత్తమేసేయ్య, న నికత్యా ధనం హరే;

భోగే లద్ధా న మజ్జేయ్య, స వే కక్కారుమరహతీ”తి.

తస్సత్థో – ధమ్మేన పరిసుద్ధాజీవేన సువణ్ణరజతాదివిత్తం పరియేసేయ్య. **న నికత్యా**తి న వఞ్చనాయ ధనం హరేయ్య, వత్థాభరణాదికే భోగే లభిత్వా పమాదం నాపజ్జేయ్య, ఏవరూపో ఇమాని పుప్ఫాని అరహతీతి.

పురోహితో “అహం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతో”తి వత్వా తాని ఆహరాపేత్వా పిళన్ధిత్వా తతియం దేవపుత్తం యాచి. సో తతియం గాథమాహ –

౧౦౩. “యస్స చిత్తం అహాలిద్దం, సద్ధా చ అవిరాగినీ;

ఏకో సాదుం న భుఞ్జేయ్య, స వే కక్కారుమరహతీ”తి.

తస్సత్థో – యస్స పుగ్గలస్స చిత్తం అహాలిద్దం హాలిద్దిరాగో వియ ఖిప్పం న విరజ్జతి, థిరమేవ హోతి. **సద్ధా చ అవిరాగినీ**తి కమ్మం వా విపాకం వా ఓకప్పనీయస్స వా పుగ్గలస్స వచనం సద్దహిత్వా అప్పమత్తకేనేవ న విరజ్జతి న భిజ్జతి. యో యాచకే వా అఞ్ఞే వా సంవిభాగారహే పుగ్గలే బహి కత్వా ఏకకోవ సాదురసభోజనం న భుఞ్జతి, నేసం సంవిభజిత్వా భుఞ్జతి, సో ఇమాని పుప్ఫాని అరహతీతి.

పురోహితో “అహం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతో”తి వత్వా తాని పుప్ఫాని ఆహరాపేత్వా పిళన్ధిత్వా చతుత్థం దేవపుత్తం యాచి. సో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౪.“సమ్ముఖా వా తిరోక్ఖా వా, యో సన్తే న పరిభాసతి;
యథావాదీ తథాకారీ, స వే కక్కారుమరహతీ”తి.

తస్సత్థో – యో పుగ్గలో సమ్ముఖా వా పరమ్ముఖా వా సీలాదిగుణయుత్తే సన్తే ఉత్తమపణ్డితపురిసే న అక్కోసతి న పరిభాసతి, యం వాచాయ వదతి, తదేవ కాయేన కరోతి, సో ఇమాని పుప్ఫాని అరహతీతి.

పురోహితో “అహం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతో”తి వత్వా తానిపి ఆహరాపేత్వా పిళన్ధి. చత్తారో దేవపుత్తా చత్తారి పుప్ఫచుమ్బటకాని పురోహితస్స దత్వా దేవలోకమేవ గతా. తేసం గతకాలే పురోహితస్స సీసే మహతీ వేదనా ఉప్పజ్జి, తిఖిణసిఖరేన నిమ్మథితం వియ చ అయపట్టేన పీళితం వియ చ సీసం అహోసి. సో వేదనాప్పత్తో అపరాపరం పరివత్తమానో మహాసద్దేన విరవి, “కిమేత”న్తి చ వుత్తే “అహం మమబ్భన్తరే అవిజ్జమానేయేవ గుణే ‘అత్థీ’తి ముసావాదం కత్వా తే దేవపుత్తే ఇమాని పుప్ఫాని యాచిం, హరథేతాని మమ సీసతో”తి ఆహ. తాని హరన్తాపి హరితుం నాసక్ఖింసు, అయపట్టేన బద్ధాని వియ అహేసుం. అథ నం ఉక్ఖిపిత్వా గేహం నయింసు. తత్థ తస్స విరవన్తస్స సత్త దివసా వీతివత్తా.

రాజా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా “దుస్సీలబ్రాహ్మణో మరిస్సతి, కిం కరోమా”తి ఆహ. “దేవ, పున ఉస్సవం కారేమ, దేవపుత్తా పున ఆగచ్ఛిస్సన్తీ”తి. రాజా పున ఉస్సవం కారేసి. దేవపుత్తా పున ఆగన్త్వా సకలనగరం పుప్ఫగన్ధేన ఏకగన్ధం కత్వా తథేవ రాజఙ్గణే అట్ఠంసు, మహాజనో సన్నిపతిత్వా దుస్సీలబ్రాహ్మణం ఆనేత్వా తేసం పురతో ఉత్తానం నిపజ్జాపేసి. సో “జీవితం మే దేథ, సామీ”తి దేవపుత్తే యాచి. దేవపుత్తా “తుయ్హం దుస్సీలస్స పాపధమ్మస్స అననుచ్ఛవికానేవేతాని పుప్ఫాని, త్వం పన ‘అమ్హే వఞ్చేస్సామీ’తి సఞ్ఞీ అహోసి, అత్తనో ముసావాదఫలం లద్ధ”న్తి మహాజనమజ్ఝే దుస్సీలబ్రాహ్మణం గరహిత్వా సీసతో పుప్ఫచుమ్బటకం అపనేత్వా మహాజనస్స ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ అగమంసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బ్రాహ్మణో దేవదత్తో అహోసి, తేసు దేవపుత్తేసు ఏకో కస్సపో, ఏకో మోగ్గల్లానో, ఏకో సారిపుత్తో, జేట్ఠకదేవపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కక్కారుజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౨౭] ౭. కాకవతీజాతకవణ్ణనా

వాతి చాయం తతో గన్ధోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా తం భిక్ఖుం “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛి. “సచ్చం, భన్తే”తి. “కస్మా ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి? “కిలేసవసేన, భన్తే”తి. “భిక్ఖు మాతుగామో నామ అరక్ఖియో, న సక్కా రక్ఖితుం, పోరాణకపణ్డితా పన మాతుగామం మహాసముద్దమజ్ఝే సిమ్బలిరుక్ఖవిమానే వసాపేన్తాపి రక్ఖితుం నాసక్ఖింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జం కారేసి. కాకవతీ నామస్స అగ్గమహేసీ అహోసి అభిరూపా దేవచ్ఛరా వియ. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో , విత్థారతో

పన అతీతవత్థు **కుణాలజాతకే** (జా. ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి. తదా పనేకో సుపణ్ణరాజా మనుస్సవేసేన ఆగన్త్వా రఞ్ఞా సహ జూతం కీళన్తో కాకవతియా అగ్గమహేసియా పటిబద్ధచిత్తో తం ఆదాయ సుపణ్ణభవనం నేత్వా తాయ సద్ధిం అభిరమి. రాజా దేవిం అపస్సన్తో నటకువేరం నామ గన్ధబ్బం "త్వం విచినాహి న"న్తి ఆహ. సో తం సుపణ్ణరాజానం పరిగ్గహేత్వా ఏకస్మిం సరే ఏరకవనే నిపజ్జిత్వా తతో సుపణ్ణస్స గమనకాలే పత్తన్తరే నిసీదిత్వా సుపణ్ణభవనం పత్వా పత్తన్తరతో నిక్ఖమిత్వా తాయ సద్ధిం కిలేససంసగ్గం కత్వా పున తస్సేవ పత్తన్తరే నిసిన్నో ఆగన్త్వా సుపణ్ణస్స రఞ్ఞా సద్ధిం జూతకీళనకాలే అత్తనో వీణం గహేత్వా జూతమణ్డలం గన్త్వా రఞ్ఞో సన్తికే ఠితో గీతవసేన పఠమం గాథమాహ –

౧౦౫."వాతి చాయం తతో గన్ధో, యత్థ మే వసతీ పియా;
దూరే ఇతో హి కాకవతీ, యత్థ మే నిరతో మనో"తి.

తత్థ **గన్ధోతి** తస్సా దిబ్బగన్ధవిలిత్తాయ సరీరగన్ధో. **యత్థ మేతి** యత్థ సుపణ్ణభవనే మమ పియా వసతి, తతో ఇమినా సద్ధిం కతకాయసంసగ్గాయ తస్సా ఇమస్స కాయేన సద్ధిం ఆగతో గన్ధో వాయతీతి అధిప్పాయో. **దూరే ఇతోతి** ఇమమ్హా ఠానా దూరే. **హి**-కారో నిపాతమత్తో. **కాకవతీతి** కాకవతీ దేవీ. **యత్థ మేతి** యస్సా ఉపరి మమ మనో నిరతో.

తం సుత్వా సుపణ్ణో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౬."కథం సముద్దమతరీ, కథం అతరి కేపుకం;
కథం సత్త సముద్దాని, కథం సిమ్బలిమారుహీ"తి.

తస్సత్థో – త్వం ఇమం జమ్బుదీపసముద్దం తస్స పరతో కేపుకం నామ నదిం పబ్బతన్తరేసు ఠితాని సత్త సముద్దాని చ కథం అతరి, కేనుపాయేన తిణ్ణో సత్త సముద్దాని అతిక్కమిత్వా ఠితం అమ్హాకం భవనం సిమ్బలిరుక్ఖఞ్చ కథం ఆరుహీతి.

తం సుత్వా నటకువేరో తతియం గాథమాహ –

౧౦౭."తయా సముద్దమతరిం, తయా అతరి కేపుకం;
తయా సత్త సముద్దాని, తయా సిమ్బలిమారుహి"న్తి.

తత్థ **తయాతి** తయా కరణభూతేన తవ పత్తన్తరే నిసిన్నో అహం సబ్బమేతం అకాసిన్తి అత్థో.

తతో సుపణ్ణరాజా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౮."ధిరత్థు మం మహాకాయం, ధిరత్థు మం అచేతనం;
యత్థ జాయాయహం జారం, ఆవహామి వహామి చా"తి.

తత్థ **ధిరత్థు మన్తి** అత్తానం గరహన్తో ఆహ. **అచేతనన్తి** మహాసరీరతాయ లహుభావగరుభావస్స అజాననతాయ అచేతనం. **యత్థాతి** యస్మా. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా అహం అత్తనో జాయాయ జారం ఇమం గన్ధబ్బం పత్తన్తరే

నిసిన్నం ఆనేన్తో ఆవహామి నేన్తో చ వహామి, తస్మా ధిరత్థు మన్తి. సో తం ఆనేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో దత్వా పున నగరం నాగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా నటకువేరో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కాకవతీజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౨౮] ౮. అననుసోచియజాతకవణ్ణనా

బహూనం విజ్జతీ భోతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మతభరియం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భరియాయ మతాయ న న్హాయి న పివి న లిమ్పి న భుఞ్జి, న కమ్మన్తే పయోజేసి, అఞ్ఞదత్థు సోకాభిభూతో ఆళాహనం గన్త్వా పరిదేవమానో విచరి. అబ్భన్తరే పనస్స కుటే పదీపో వియ సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయో జలతి. సత్థా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తం దిస్వా “ఇమస్స మం ఠపేత్వా అఞ్ఞో కోచి సోకం నీహరిత్వా సోతాపత్తిమగ్గస్స దాయకో నత్థి, భవిస్సామిస్స అవస్సయో”తి పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో పచ్ఛాసమణం ఆదాయ తస్స గేహద్వారం గన్త్వా కుటుమ్బికేన సుతాగమనో కతపచ్చుగ్గమనాదిసక్కారో పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో కుటుమ్బికం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నం “కిం, ఉపాసక, చిన్తేసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే, భరియా మే కాలకతా, తమహం అనుసోచన్తో చిన్తేమీ”తి వుత్తే “ఉపాసక, భిజ్జనధమ్మం నామ భిజ్జతి, తస్మిం భిన్నే న యుత్తం చిన్తేతుం, పోరాణకపణ్డితాపి భరియాయ మతాయ ‘భిజ్జనధమ్మం భిజ్జతీ’తి న చిన్తయింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి. అతీతవత్థు దసకనిపాతే **చూళబోధిజాతకే** (జా॰ ౧.౧౦.౪౯ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి, అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా మాతాపితూనం సన్తికం అగమాసి. ఇమస్మిం జాతకే బోధిసత్తో కోమారబ్రహ్మచారీ అహోసి. అథస్స మాతాపితరో “తవ దారికపరియేసనం కరోమా”తి ఆరోచయింసు. బోధిసత్తో “న మయ్హం ఘరావాసేనత్థో, అహం తుమ్హాకం అచ్చయేన పబ్బజిస్సామీ”తి వత్వా తేహి పునప్పునం యాచితో ఏకం కఞ్చనరూపకం కారేత్వా “ఏవరూపం కుమారికం లభమానో గణ్హిస్సామీ”తి ఆహ. తస్స మాతాపితరో తం కఞ్చనరూపకం పటిచ్ఛన్నయానే ఆరోపేత్వా “గచ్ఛథ జమ్బుదీపతలం విచరన్తా యత్థ ఏవరూపం బ్రాహ్మణకుమారికం పస్సథ, తత్థ ఇమం కఞ్చనరూపకం దత్వా తం ఆనేథా”తి మహన్తేన పరివారేన మనుస్సే పేసేసుం.

తస్మిం పన కాలే ఏకో పుఞ్ఞవా సత్తో బ్రహ్మలోకతో చవిత్వా కాసిరట్ఠేయేవ నిగమగామే అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణస్స గేహే కుమారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, “సమ్మిల్లహాసినీ”తిస్సా నామం అకంసు. సా సోళసవస్సకాలే అభిరూపా అహోసి పాసాదికా దేవచ్ఛరప్పటిభాగా సబ్బఙ్గసమ్పన్నా. తస్సాపి కిలేసవసేన చిత్తం నామ న ఉప్పన్నపుబ్బం, అచ్చన్తబ్రహ్మచారినీ అహోసి. కఞ్చనరూపకం ఆదాయ విచరన్తా మనుస్సా తం గామం పాపుణింసు. తత్థ మనుస్సా తం దిస్వా “అసుకబ్రాహ్మణస్స ధీతా సమ్మిల్లహాసినీ కింకారణా ఇధ ఠితా”తి ఆహంసు. మనుస్సా తం సుత్వా బ్రాహ్మణకులం గన్త్వా సమ్మిల్లహాసినిం వారేసుం. సా “అహం తుమ్హాకం అచ్చయేన పబ్బజిస్సామి, న మే ఘరావాసేనత్థో”తి మాతాపితూనం సాసనం పేసేసి. తే “కిం కరోసి కుమారికే”తి వత్వా కఞ్చనరూపకం గహేత్వా తం మహన్తేన పరివారేన

పేసయింసు. బోధిసత్తస్స చ సమ్మిల్లహాసినియా చ ఉభిన్నమ్పి అనిచ్ఛన్తానఞ్ఞేవ మఙ్గలం కరింసు. తే ఏకగబ్భే వసమానా ఏకస్మిం సయనే సయన్తాపి న అఞ్ఞమఞ్ఞం కిలేసవసేన ఓలోకయింసు, ద్వే భిక్ఖూ ద్వే బ్రాహ్మనో వియ చ ఏకస్మిం ఠానే వసింసు.

అపరభాగే బోధిసత్తస్స మాతాపితరో కాలమకంసు. సో తేసం సరీరకిచ్చం కత్వా సమ్మిల్లహాసినిం పక్కోసాపేత్వా "భద్దే, మమ కులసన్తకా అసీతికోటియో, తవ కులసన్తకా అసీతికోటియోతి ఇమం ఏత్తకం ధనం గహేత్వా ఇమం కుటుమ్బం పటిపజ్జాహి, అహం పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. "అయ్యపుత్త, తయి పబ్బజన్తే అహమ్పి పబ్బజిస్సామి, న సక్కోమి తం జహితు"న్తి . "తేన హి ఏహీ"తి సబ్బం ధనం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా ఖేళపిణ్డం వియ సమ్పత్తిం పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఉభోపి తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారా తత్థ చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ హిమవన్తా ఓతరిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసింసు.

తేసం తత్థ వసన్తానం సుఖుమాలాయ పరిబ్బాజికాయ నిరోజం మిస్సకభత్తం పరిభుఞ్జన్తియా లోహితపక్ఖన్దికాబాధో ఉప్పజ్జి. సా సప్పాయభేసజ్జం అలభమానా దుబ్బలా అహోసి. బోధిసత్తో భిక్ఖాచారవేలాయ తం పరిగ్గహేత్వా నగరద్వారం నేత్వా ఏకిస్సా సాలాయ ఫలకే నిపజ్జాపేత్వా సయం భిక్ఖాయ పావిసి. సా తస్మిం అనిక్ఖన్తేయేవ కాలమకాసి. మహాజనో పరిబ్బాజికాయ రూపసమ్పత్తిం దిస్వా పరివారేత్వా రోదతి పరిదేవతి. బోధిసత్తో భిక్ఖం చరిత్వా ఆగతో తస్సా మతభావం ఞత్వా "భిజ్జనధమ్మం భిజ్జతి, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా ఏవంగతికాయేవా"తి వత్వా తాయ నిపన్నఫలకేయేవ నిసీదిత్వా మిస్సకభోజనం భుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేసి. పరివారేత్వా ఠితమహాజనో "అయం తే, భన్తే, పరిబ్బాజికా కిం హోతీ"తి పుచ్ఛి. "గిహికాలే మే పాదపరిచారికా అహోసీ"తి. "భన్తే, మయం తావ న సణ్ఠామ రోదామ పరిదేవామ, తుమ్హే కస్మా న రోదథా"తి? బోధిసత్తో "జీవమానా తావ ఏసా మమ కిఞ్చి హోతి, ఇదాని పరలోకసమఙ్గితాయ న కిఞ్చి హోతి, మరణవసం గతా, అహం కిస్స రోదామీ"తి మహాజనస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౦౯."బహూనం విజ్జతీ భోతీ, తేహి మే కిం భవిస్సతి;
తస్మా ఏతం న సోచామి, పియం సమ్మిల్లహాసినిం.

౧౧౦."తం తం చే అనుసోచేయ్య, యం యం తస్స న విజ్జతి;
అత్తానమనుసోచేయ్య, సదా మచ్చువసం పతం.

౧౧౧."న హేవ ఠితం నాసీనం, న సయానం న పద్ధగుం;
యావ బ్యాతి నిమిసతి, తత్రాపి రసతీ వయో.

౧౧౨."తత్థత్తని వతప్పద్ధే, వినాభావే అసంసయే;
భూతం సేసం దయితబ్బం, వీతం అననుసోచియ"న్తి.

తత్థ **బహూనం విజ్జతీ భోతీ**తి అయం భోతీ అమ్హే ఛడ్డేత్వా ఇదాని అఞ్ఞేసం బహూనం మతకసత్తానం అన్తరే విజ్జతి అత్థి ఉపలబ్భతి. **తేహి మే కిం భవిస్సతీ**తి తేహి మతకసత్తేహి సద్ధిం వత్తమానా ఇదానేవేసా మయ్హం కిం భవిస్సతి , తేహి వా మతకసత్తేహి అతిరేకసమ్బన్ధవసేనేసా మయ్హం కిం భవిస్సతి, కా నామ భవిస్సతి, కిం భరియా, ఉదాహు భగినీతి? "తేహి

మేక”న్తిపి పాఠో, తేహి మతకేహి సద్ధిం ఇదమ్పి మే కళేవరం ఏకం భవిస్సతీతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా ఏసా మతకేసు సఙ్ఖం గతా, మయ్హం సా న కిఞ్చి హోతి, తస్మా ఏతం న సోచామి.

యం యం తస్సాతి యం యం తస్స అనుసోచనకస్స సత్తస్స న విజ్జతి నత్థి, మతం నిరుద్ధం, తం తం సచే అనుసోచేయ్యాతి అత్థో. “యస్సా”తిపి పాఠో, యం యం యస్స న విజ్జతి, తం తం సో అనుసోచేయ్యాతి అత్థో. **మచ్చువసం పతన్తి** ఏవం సన్తే నిచ్చం మచ్చువసం పతన్తం గచ్ఛన్తం అత్తానమేవ అనుసోచేయ్య, తేనస్స అసోచనకాలోయేవ న భవేయ్యాతి అత్థో.

తతియగాథాయ **న హేవ ఠితం నాసీనం, న సయానం న పద్ధగు**న్తి కఞ్చి సత్తం ఆయుసఙ్ఖారో అనుగచ్ఛతీతి పాఠసేసో. తత్థ **పద్ధగు**న్తి పరివత్తేత్వా చరమానం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమే సత్తా చతూసుపి ఇరియాపథేసు పమత్తా విహరన్తి, ఆయుసఙ్ఖారా పన రత్తిఞ్చ దివా చ సబ్బిరియాపథేసు అప్పమత్తా అత్తనో ఖయగమనకమ్మమేవ కరోన్తీతి. **యావ బ్యాతీ**తి యావ ఉమ్మిసతి. అయఞ్హి తస్మిం కాలే వోహారో. ఇదం వుత్తం హోతి – యావ ఉమ్మిసతి చ నిమిసతి చ, తత్రాపి ఏవం అప్పమత్తకే కాలే ఇమేసం సత్తానం **రసతీ వయో,** తీసు వయేసు సో సో వయో హాయతేవ న వడ్ఢతీతి.

తత్థత్తని వతప్పద్ధేతి తత్థ వత అత్తని పద్ధే. ఇదం వుత్తం హోతి తస్మిం వత ఏవం రసమానే వయే అయం “అత్తా”తి సఙ్ఖ్యం గతో అత్తభావో పద్ధో హోతి, వయేన అడ్ఢో ఉపడ్ఢో అపరిపుణ్ణోవ హోతి . ఏవం తత్థ ఇమస్మిం అత్తని పద్ధే యో చేస తత్థ తత్థ నిబ్బత్తానం సత్తానం వినాభావో అసంసయో, తస్మిం **వినాభావే**పి **అసంసయే** నిస్సంసయే యం **భూతం సేసం** అమతం జీవమానం, తం జీవమానమేవ **దయితబ్బం** పియాయితబ్బం మేత్తాయితబ్బం, “అయం సత్తో అరోగో హోతు అబ్యాపజ్జో”తి ఏవం తస్మిం మేత్తాభావనా కాతబ్బా. యం పనేతం **వీతం** విగతం మతం, తం **అననుసోచియం** న అనుసోచితబ్బన్తి.

ఏవం మహాసత్తో చతూహి గాథాహి అనిచ్చాకారం దీపేన్తో ధమ్మం దేసేసి. మహాజనో పరిబ్బాజికాయ సరీరకిచ్చం అకాసి. బోధిసత్తో హిమవన్తమేవ పవిసిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా సమ్మిల్లహాసినీ రాహులమాతా అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అననుసోచియజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౭౯] ౯. కాళబాహుజాతకవణ్ణనా

యం అన్నపానస్సాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో హతలాభసక్కారం దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తేన హి తథాగతే అట్ఠానకోపం బన్ధిత్వా ధనుగ్గహేసు పయోజితేసు నాళాగిరివిస్సజ్జనేన తస్స దోసో పాకటో జాతో. అథస్స పట్ఠపితాని ధువభత్తాదీని మనుస్సా న కరింసు, రాజాపి నం న ఓలోకేసి. సో హతలాభసక్కారో కులేసు విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తో విచరి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో ‘లాభసక్కారం ఉప్పాదేస్సామీ’తి ఉప్పన్నమ్పి థిరం కాతుం నాసక్ఖీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస హతలాభసక్కారో అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం ధనఞ్జయే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో రాధో నామ సుకో అహోసి మహాసరీరో పరిపుణ్ణగత్తో, కనిట్ఠో పనస్స పోట్ఠపాదో నామ. ఏకో లుద్దకో తే ద్వేపి జనే బన్ధిత్వా నేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో అదాసి. రాజా ఉభోపి తే సువణ్ణపఞ్జరే పక్ఖిపిత్వా సువణ్ణతట్టకేన మధులాజే ఖాదాపేన్తో సక్ఖరోదకం పాయేన్తో పటిజగ్గి. సక్కారో చ మహా అహోసి, లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా అహేసుం. అథేకో వనచరకో కాళబాహుం నామేకం మహాకాళమక్కటం ఆనేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో అదాసి. తస్స పచ్ఛా ఆగతత్తా మహన్తతరో లాభసక్కారో అహోసి, సుకానం పరిహాయి. బోధిసత్తో తాదిలక్ఖణయోగతో న కిఞ్చి ఆహ, కనిట్ఠో పనస్స తాదిలక్ఖణాభావా తం మక్కటస్స సక్కారం అసహన్తో "భాతిక, పుబ్బే ఇమస్మిం రాజకులే సాధురసఖాదనీయాదీని అమ్హాకమేవ దేన్తి, ఇదాని పన మయం న లభామ, కాళబాహుమక్కటస్సేవ దేన్తి. మయం ధనఞ్జయరఞ్ఞో సన్తికా లాభసక్కారం అలభన్తా ఇమస్మిం ఠానే కిం కరిస్సామ, ఏహి అరఞ్ఞమేవ గన్త్వా వసిస్సామా"తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౧౩. "యం అన్నపానస్స పురే లభామ, తం దాని సాఖమిగమేవ గచ్ఛతి;
గచ్ఛామ దాని వనమేవ రాధ, అసక్కతా చస్మ ధనఞ్జయాయా"తి.

తత్థ **యం అన్నపానస్సా**తి యం అన్నపానం అస్స రఞ్ఞో సన్తికా. ఉపయోగత్థే వా సామివచనం. **ధనఞ్జయాయా**తి కరణత్థే సమ్పదానవచనం, ధనఞ్జయేన. **అసక్కతా చస్మా**తి అన్నపానం న లభామ, ఇమినా చ న సక్కతమ్హాతి అత్థో.

తం సుత్వా రాధో దుతియం గాథమాహ –

౧౧౪. "లాభో అలాభో యసో అయసో చ, నిన్దా పసంసా చ సుఖఞ్చ దుక్ఖం;
ఏతే అనిచ్చా మనుజేసు ధమ్మా, మా సోచి కిం సోచసి పోట్ఠపాదా"తి.

తత్థ **యసో**తి ఇస్సరియపరివారో. **అయసో**తి తస్సాభావో. **ఏతే**తి ఏతే అట్ఠ లోకధమ్మా మనుజేసు అనిచ్చా, లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా హుత్వాపి అపరేన సమయేన అప్పలాభా అప్పసక్కారా హోన్తి, నిచ్చలాభినో నామ న హోన్తి. యసాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తం సుత్వా పోట్ఠపాదో మక్కటే ఉసూయం అపనేతుం అసక్కోన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౧౫. "అద్ధా తువం పణ్డితకోసి రాధ, జానాసి అత్థాని అనాగతాని;
కథం ను సాఖామిగం దక్ఖిసామ, నిద్ధావితం రాజకులతోవ జమ్మ"న్తి.

తత్థ **కథం నూ**తి కేన ను ఖో ఉపాయేన. **దక్ఖిసామా**తి దక్ఖిస్సామ. **నిద్ధావిత**న్తి నివుట్ఠాపితం నిక్కడ్ఢాపితం. **జమ్మ**న్తి లామకం.

తం సుత్వా రాధో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౧౬. "చాలేతి కణ్ణం భకుటిం కరోతి, ముహుం ముహుం భాయయతే కుమారే;
సయమేవ తం కాహతి కాళబాహు, యేనారకా ఠస్సతి అన్నపానా"తి.

తత్థ **భాయయతే కుమారే**తి రాజకుమారే ఉత్రాసేతి. **యేనారకా ఠస్సతి అన్నపానా**తి యేన కారణేన ఇమమ్హా అన్నపానా దూరే ఠస్సతి, సయమేవ తం కారణం కరిస్సతి, మా త్వం ఏతస్స చిన్తయీతి అత్థో.

కాళబాహుపి కతిపాహేనేవ రాజకుమారానం పురతో ఠత్వా కణ్ణచలనాదీని కరోన్తో కుమారే భాయాపేసి. తే భీతతసితా విస్సరమకంసు. రాజా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా "నిక్కడ్ఢథ న"న్తి మక్కటం నిక్కడ్ఢాపేసి. సుకానం లాభసక్కారో పున పాకతికో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కాళబాహు దేవదత్తో అహోసి, పోట్ఠపాదో ఆనన్దో, రాధో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కాళబాహుజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౩౦] ౧౦. సీలవీమంసజాతకవణ్ణనా

సీలం కిరేవ కల్యాణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సీలవీమంసకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. ద్వేపి వత్థూని హేట్ఠా కథితానేవ. ఇధ పన బోధిసత్తో బారాణసిరఞ్ఞో పురోహితో అహోసి. సో అత్తనో సీలం వీమంసన్తో తీణి దివసాని హేరఞ్ఞికఫలకతో కహాపణం గణ్హి. తం "చోరో"తి గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. సో రఞ్ఞో సన్తికే ఠితో –

౧౧౭. "సీలం కిరేవ కల్యాణం, సీలం లోకే అనుత్తరం;

పస్స ఘోరవిసో నాగో, సీలవాతి న హఞ్ఞతీ"తి. –

ఇమాయ పఠమగాథాయ సీలం వణ్ణేత్వా రాజానం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా పబ్బజితుం గచ్ఛతి.

అథేకస్మిం దివసే సూనాపణతో సేనో మంసపేసిం గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తమఞ్ఞే సకుణా పరివారేత్వా పాదనఖతుణ్డకాదీహి పహరన్తి. సో తం దుక్ఖం సహితుం అసక్కోన్తో మంసపేసిం ఛడ్డేసి, అపరో గణ్హి. సోపి తథేవ విహేఠియమానో ఛడ్డేసి, అథఞ్ఞో గణ్హి. ఏవం యో యో గణ్హి, తం తం సకుణా అనుబన్ధింసు. యో యో ఛడ్డేసి, సో సో సుఖితో అహోసి. బోధిసత్తో తం దిస్వా "ఇమే కామా నామ మంసపేసూపమా, ఏతే గణ్హన్తానంయేవ దుక్ఖం, విస్సజ్జేన్తానం సుఖ"న్తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౧౮. "యావదేవస్సహూ కిఞ్చి, తావదేవ అఖాదిసుం;

సఙ్గమ్మ కులలా లోకే, న హింసన్తి అకిఞ్చన"న్తి.

తస్సత్థో – యావదేవ అస్స సేనస్స అహు కిఞ్చి ముఖేన గహితం మంసఖణ్డం, తావదేవ నం ఇమస్మిం లోకే కులలా సమాగన్త్వా అఖాదింసు. తస్మిం పన విస్సట్ఠే తమేనం అకిఞ్చనం నిప్పలిబోధం పక్ఖిం సేసపక్ఖినో న హింసన్తీతి.

సో నగరా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం గామే సాయం ఏకస్స గేహే నిపజ్జి. తత్థ పన పిఙ్గలా నామ దాసీ "అసుకవేలాయ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి ఏకేన పురిసేన సద్ధిం సఙ్కేతమకాసి. సా సామికానం పాదే ధోవిత్వా తేసు నిపన్నేసు తస్సాగమనం ఓలోకేన్తీ ఉమ్మారే నిసీదిత్వా "ఇదాని ఆగమిస్సతి, ఇదాని ఆగమిస్సతీ"తి పఠమయామమ్పి

మజ్ఝిమయామమ్పి వీతినామేసి. పచ్చూససమయే పన “న సో ఇదాని ఆగమిస్సతీ”తి ఛిన్నాసా హుత్వా నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. బోధిసత్తో ఇదం కారణం దిస్వా “అయం దాసీ ‘సో పురిసో ఆగమిస్సతీ’తి ఆసాయ ఏత్తకం కాలం నిసిన్నా, ఇదానిస్స అనాగమనభావం ఞత్వా ఛిన్నాసా హుత్వా సుఖం సుపతి. కిలేసేసు హి ఆసా నామ దుక్ఖం, నిరాసభావోవ సుఖ”న్తి చిన్తేత్వా తతియం గాథమాహ –

౧౧౯.“సుఖం నిరాసా సుపతి, ఆసా ఫలవతీ సుఖా;

ఆసం నిరాసం కత్వాన, సుఖం సుపతి పిఙ్గలా”తి.

తత్థ **ఫలవతీ**తి యస్సా ఆసాయ ఫలం లద్ధం హోతి, సా తస్స ఫలస్స సుఖతాయ సుఖా నామ. **నిరాసం కత్వానా**తి అనాసం కత్వా ఛిన్దిత్వా పజహిత్వాతి అత్థో. **పిఙ్గలా**తి ఏసా పిఙ్గలదాసీ ఇదాని సుఖం సుపతీతి.

సో పునదివసే తతో గామా అరఞ్ఞం పవిసన్తో అరఞ్ఞే ఏకం తాపసం ఝానం అప్పేత్వా నిసిన్నం దిస్వా “ఇధలోకే చ పరలోకే చ ఝానసుఖతో ఉత్తరితరం సుఖం నామ నత్థీ”తి చిన్తేత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౨౦.“న సమాధిపరో అత్థి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ;

న పరం నాపి అత్తానం, విహింసతి సమాహితో”తి.

తత్థ **న సమాధిపరో**తి సమాధితో పరో అఞ్ఞో సుఖధమ్మో నామ నత్థీతి.

సో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞా ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పురోహితో అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీలవీమంసజాతకవణ్ణనా దసమా.

కుటిదూసకవగ్గో తతియో.

౪. కోకిలవగ్గో

[౩౩౧] ౧. కోకిలజాతకవణ్ణనా

యో వే కాలే అసమ్పత్తేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు తక్కారియజాతకే విత్థారితమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చో ఓవాదకో అహోసి, రాజా బహుభాణీ అహోసి. బోధిసత్తో “తస్స బహుభాణితం నిసేధేస్సామీ”తి ఏకం ఉపమం ఉపధారేన్తో విచరతి. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానం గతో మఙ్గలసిలాపట్టే నిసీది, తస్సుపరి అమ్బరుక్ఖో అత్థి. తత్రేకస్మిం కాకకులావకే కాళకోకిలా అత్తనో అణ్డకం నిక్ఖిపిత్వా అగమాసి. కాకీ తం కోకిలఅణ్డకం పటిజగ్గి, అపరభాగే తతో కోకిలపోతకో నిక్ఖమి. కాకీ “పుత్తో మే”తి సఞ్ఞాయ ముఖతుణ్డకేన గోచరం

ఆహరిత్వా తం పటిజగ్గి. సో అవిరూళ్హపక్ఖో అకాలేయేవ కోకిలరవం రవి. కాకీ “అయం ఇదానేవ తావ అఞ్ఞం రవం రవతి , వడ్ఢన్తో కిం కరిస్సతీ”తి తుణ్డకేన కోట్టేత్వా మారేత్వా కులావకా పాతేసి. సో రఞ్ఞో పాదమూలే పతి.

రాజా బోధిసత్తం పుచ్ఛి “కిమేతం సహాయా”తి? బోధిసత్తో “అహం రాజానం నివారేతుం ఏకం ఉపమం పరియేసామి, లద్ధా దాని మే సా”తి చిన్తేత్వా “మహారాజ, అతిముఖరా అకాలే బహుభాణినో ఏవరూపం లభన్తి. అయం మహారాజ, కోకిలపోతకో కాకియా పుట్ఠో అవిరూళ్హపక్ఖో అకాలేయేవ కోకిలరవం రవి. అథ నం కాకీ ‘నాయం మమ పుత్తకో’తి ఞత్వా ముఖతుణ్డకేన కోట్టేత్వా మారేత్వా కులావకా పాతేసి. మనుస్సా వా హోన్తు తిరచ్ఛానా వా, అకాలే బహుభాణినో ఏవరూపం దుక్ఖం లభన్తీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౨౧.“యో వే కాలే అసమ్పత్తే, అతివేలం పభాసతి;
ఏవం సో నిహతో సేతి, కోకిలాయివ అత్రజో.

౧౨౨.“న హి సత్థం సునిసితం, విసం హలాహలామివ;
ఏవం నికట్ఠే పాతేతి, వాచా దుబ్భాసితా యథా.

౧౨౩.“తస్మా కాలే అకాలే వా, వాచం రక్ఖేయ్య పణ్డితో;
నాతివేలం పభాసేయ్య, అపి అత్తసమమ్హి వా.

౧౨౪.“యో చ కాలే మితం భాసే, మతిపుబ్బో విచక్ఖణో;
సబ్బే అమిత్తే ఆదేతి, సుపణ్ణో ఉరగామివా”తి.

తత్థ **కాలే అసమ్పత్తేతి** అత్తనో వచనకాలే అసమ్పత్తే. **అతివేలన్తి** వేలాతిక్కన్తం కత్వా అతిరేకప్పమాణం భాసతి. **హలాహలామివాతి** హలాహలం ఇవ. **నికట్ఠేతి** తస్మింయేవ ఖణే అప్పమత్తకే కాలే. **తస్మాతి** యస్మా సునిసితసత్థహలాహలవిసతోపి ఖిప్పతరం దుబ్భాసితవచనమేవ పాతేసి, తస్మా. **కాలే అకాలే వాతి** వత్తుం యుత్తకాలే చ అకాలే చ **వాచం రక్ఖేయ్య,** అతివేలం న భాసేయ్య అపి అత్తనా సమే నిన్నానాకరణేపి పుగ్గలేతి అత్థో.

మతిపుబ్బోతి మతిం పురేచారికం కత్వా కథనేన మతిపుబ్బో. **విచక్ఖణోతి** ఞాణేన విచారేత్వా అత్థవిన్దనపుగ్గలో విచక్ఖణో నామ. **ఉరగామివాతి** ఉరగం ఇవ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా సుపణ్ణో సముద్దం ఖోభేత్వా మహాభోగం ఉరగం **ఆదేతి** గణ్హాతి, ఆదియిత్వా చ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నం సిమ్బలిం ఆరోపేత్వా మంసం ఖాదతి, ఏవమేవ యో మతిపుబ్బఙ్గమో విచక్ఖణో వత్తుం యుత్తకాలే మితం భాసతి, సో సబ్బే అమిత్తే ఆదేతి గణ్హాతి, అత్తనో వసే వత్తేతీతి.

రాజా బోధిసత్తస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా తతో పట్ఠాయ మితభాణీ అహోసి, యసఞ్చస్స వడ్ఢేత్వా మహన్తతరం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కోకిలపోతకో కోకాలికో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కోకిలజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౩౨] ౨. రథలట్ఠిజాతకవణ్ణనా

అపి హన్త్వా హతో బ్రూతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో పురోహితం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర రథేన అత్తనో భోగగామం గచ్ఛన్తో సమ్బాధే మగ్గే రథం పాజేన్తో ఏకం సకటసత్థం దిస్వా “తుమ్హాకం సకటం అపనేథా”తి గచ్ఛన్తో సకటే అనపనీయమానే కుజ్ఝిత్వా పతోదలట్ఠియా పురిమసకటే సాకటికస్స రథధురే పహరి. సా రథధురే పటిహతా నివత్తిత్వా తస్సేవ నలాటం పహరి. తావదేవస్స నలాటే గణ్డో ఉట్ఠహి. సో నివత్తిత్వా “సాకటికేహి పహటోమ్హీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. సాకటికే పక్కోసాపేత్వా వినిచ్ఛినన్తా తస్సేవ దోసం అద్దసంసు. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, రఞ్ఞో కిర పురోహితో ‘సాకటికేహి పహటోమ్హీ’తి అడ్డం కరోన్తో సయమేవ పరజ్జీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఏవరూపం అకాసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్సేవ వినిచ్ఛయామచ్చో అహోసి. అథ రఞ్ఞో పురోహితో రథేన అత్తనో భోగగామం గచ్ఛన్తోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ. ఇధ పన తేన రఞ్ఞో ఆరోచితే రాజా సయం వినిచ్ఛయే నిసీదిత్వా సాకటికే పక్కోసాపేత్వా కమ్మం అసోధేత్వావ “తుమ్హేహి మమ పురోహితం కోట్టేత్వా నలాటే గణ్డో ఉట్ఠాపితో”తి వత్వా “సబ్బస్సహరణం తేసం కరోథా”తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో “తుమ్హే, మహారాజ, కమ్మం అసోధేత్వావ ఏతేసం సబ్బస్సం హరాపేథ, ఏకచ్చే పన అత్తనావ అత్తానం పహరిత్వాపి ‘పరేన పహటమ్హా’తి వదన్తి, తస్మా అవిచినిత్వా కాతుం న యుత్తం, రజ్జం కారేన్తేన నామ నిసామేత్వా కమ్మం కాతుం వట్టతీ”తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి.

౧౨౫. “అపి హన్త్వా హతో బ్రూతి, జేత్వా జితోతి భాసతి;
పుబ్బమక్ఖాయినో రాజ, అఞ్ఞదత్థు న సద్దహే.

౧౨౬. “తస్మా పణ్డితజాతియో, సుణేయ్య ఇతరస్సపి;
ఉభిన్నం వచనం సుత్వా, యథా ధమ్మో తథా కరే.

౧౨౭. “అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;
రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధు.

౧౨౮. “నిసమ్మ ఖత్తియో కయిరా, నానిసమ్మ దిసమ్పతి;
నిసమ్మకారినో రాజ, యసో కిత్తి చ వడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **అపి హన్త్వా**తి అపి ఏకో అత్తనావ అత్తానం హన్త్వా “పరేన పహటోమ్హీ”తి **బ్రూతి** కథేతి. **జేత్వా జితో**తి సయం వా పన పరం జిత్వా “అహం జితోమ్హీ”తి భాసతి. **అఞ్ఞదత్థూ**తి మహారాజ, పుబ్బమేవ రాజకులం గన్త్వా అక్ఖాయన్తస్స **పుబ్బమక్ఖాయినో** అఞ్ఞదత్థు **న సద్దహే,** ఏకంసేన వచనం న సద్దహేయ్య. **తస్మా**తి యస్మా పఠమతరం ఆగన్త్వా కథేన్తస్స ఏకంసేన వచనం న సద్దహాతబ్బం, తస్మా. **యథా ధమ్మో**తి యథా వినిచ్ఛయసభావో ఠితో, తథా కరేయ్య.

అసఞ్ఞతోతి కాయాదీహి అసఞ్ఞతో దుస్సీలో. **తం న సాధూ**తి యం తస్స పణ్డితస్స ఞాణవతో పుగ్గలస్స ఆధానగ్గాహివసేన దళ్హకోపసఙ్ఖాతం కోధనం, తం న సాధు. **నానిసమ్మా**తి న అనిసామేత్వా. **దిసమ్పతీ**తి దిసానం పతి, మహారాజ. **యసో కిత్తి చా**తి ఇస్సరియపరివారో చేవ కిత్తిసద్దో చ వడ్ఢతీతి.

రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా ధమ్మేన వినిచ్ఛిని, ధమ్మేన వినిచ్ఛియమానే బ్రాహ్మణస్సేవ దోసో జాతోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఏతరహి బ్రాహ్మణోవ అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రథలట్ఠిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[333] 3. పక్కగోధజాతకవణ్ణనా

తదేవ మే త్వన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ. ఇధ పన తేసం ఉద్ధారం సాధేత్వా ఆగచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గే లుద్దకో "ఉభోపి ఖాదథా"తి ఏకం పక్కగోధం అదాసి. సో పురిసో భరియం పానీయత్థాయ పేసేత్వా సబ్బం గోధం ఖాదిత్వా తస్సా ఆగతకాలే "భద్దే, గోధా పలాతా"తి ఆహ. "సాధు, సామి, పక్కగోధాయ పలాయన్తియా కిం సక్కా కాతు"న్తి? సా జేతవనే పానీయం పివిత్వా సత్థు సన్తికే నిసిన్నా సత్థారా "కిం ఉపాసికే, అయం తే హితకామో ససినేహో ఉపకారకో"తి పుచ్ఛితా "భన్తే, అహం ఏతస్స హితకామా ససినేహా, అయం పన మయి నిస్సినేహో"తి ఆహ. సత్థా "హోతు మా చిన్తయి, ఏవం నామేస కరోతి. యదా పన తే గుణం సరతి, తదా తుయ్హమేవ సబ్బిస్సరియం దేతీ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతమ్పి హేట్ఠా వుత్తసదిసమేవ. ఇధ పన తేసం నివత్తన్తానం అన్తరామగ్గే లుద్దకో కిలన్తభావం దిస్వా "ద్వేపి జనా ఖాదథా"తి ఏకం పక్కగోధం అదాసి. రాజధీతా తం వల్లియా బన్ధిత్వా ఆదాయ మగ్గం పటిపజ్జి. తే ఏకం సరం దిస్వా మగ్గా ఓక్కమ్మ అస్సత్థమూలే నిసీదింసు. రాజపుత్తో "గచ్ఛ భద్దే, సరతో పదుమినిపత్తేన ఉదకం ఆహర, మంసం ఖాదిస్సామా"తి ఆహ. సా గోధం సాఖాయ లగ్గేత్వా పానీయత్థాయ గతా. ఇతరో సబ్బం గోధం ఖాదిత్వా అగ్గనఙ్గుట్ఠం గహేత్వా పరమ్ముఖో నిసీది. సో తాయ పానీయం గహేత్వా ఆగతాయ "భద్దే, గోధా సాఖాయ ఓతరిత్వా వమ్మికం పావిసి, అహం ధావిత్వా అగ్గనఙ్గుట్ఠం అగ్గహేసిం, గహితట్ఠానం హత్థేయేవ కత్వా ఛిజ్జిత్వా బిలం పవిట్ఠా"తి ఆహ. "హోతు, దేవ, పక్కగోధాయ పలాయన్తియా కిం కరిస్సామ, ఏహి గచ్ఛామా"తి. తే పానీయం పివిత్వా బారాణసిం అగమంసు.

రాజపుత్తో రజ్జం పత్వా తం అగ్గమహేసిట్ఠానమత్తే ఠపేసి, సక్కారసమ్మానో పనస్సా నత్థి. బోధిసత్తో తస్సా సక్కారం కారేతుకామో రఞ్ఞో సన్తికే ఠత్వా "నను మయం అయ్యే తుమ్హాకం సన్తికా కిఞ్చి న లభామ, కిం నో న ఓలోకేథా"తి ఆహ. "తాత, అహమేవ రఞ్ఞో సన్తికా కిఞ్చి న లభామి, తుయ్హం కిం దస్సామి, రాజాపి మయ్హం ఇదాని కిం దస్సతి, సో అరఞ్ఞతో ఆగమనకాలే పక్కగోధం ఏకకోవ ఖాదీ"తి . "అయ్యే, న దేవో ఏవరూపం కరిస్సతి, మా ఏవం అవచుత్థా"తి. అథ నం దేవీ "తుయ్హం తం, తాత, న పాకటం, రఞ్ఞోయేవ మయ్హఞ్చ పాకట"న్తి వత్వా పఠమం గాథమాహా –

౧౨౯."తదేవ మే త్వం విదితో, వనమజ్ఝే రథేసభ;

యస్స తే ఖగ్గబద్ధస్స, సన్నద్ధస్స తిరీటినో;

అస్సత్థదుమసాఖాయ, పక్కగోధా పలాయథా”తి.

తత్థ **తదేవాతి** తస్మింయేవ కాలే “అయం మయ్హం అదాయకో”తి ఏవం త్వం విదితో. అఞ్ఞో పన తవ సభావం న జానన్తీతి అత్థో. **ఖగ్గబద్ధస్సాతి** బద్ధఖగ్గస్స. **తిరీటినోతి** తిరీటవత్థనివత్థస్స మగ్గాగమనకాలే. **పక్కగోధాతి** అఙ్గారపక్కా గోధా పలాయథాతి.

ఏవం రఞ్ఞా కతదోసం పరిసమజ్ఝే పాకటం కత్వా కథేసి. తం సుత్వా బోధిసత్తో “అయ్యే, దేవస్స అప్పియకాలతో పభుతి ఉభిన్నమ్పి అఫాసుకం కత్వా కస్మా ఇధ వసథా”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౦. “నమే నమన్తస్స భజే భజన్తం, కిచ్చానుకుబ్బస్స కరేయ్య కిచ్చం;

నానత్థకామస్స కరేయ్య అత్థం, అసమ్భజన్తమ్పి న సమ్భజేయ్య.

౧౩౧. “చజే చజన్తం వనథం న కయిరా, అపేతచిత్తేన న సమ్భజేయ్య;

దిజో దుమం ఖీణఫలన్తి ఞత్వా, అఞ్ఞం సమేక్ఖేయ్య మహా హి లోకో”తి.

తత్థ **నమే నమన్తస్సాతి** యో అత్తని ముదుచిత్తేన నమతి, తస్సేవ పటినమేయ్య. **కిచ్చానుకుబ్బస్సాతి** అత్తనో ఉప్పన్నం కిచ్చం అనుకుబ్బన్తస్సేవ. **అనత్థకామస్సాతి** అవడ్ఢికామస్స. **వనథం న కయిరాతి** తస్మిం చజన్తే తణ్హాస్నేహం న కరేయ్య. **అపేతచిత్తేనాతి** అపగతచిత్తేన విరత్తచిత్తేన. **న సమ్భజేయ్యాతి** న సమాగచ్ఛేయ్య. **అఞ్ఞం సమేక్ఖేయ్యాతి** అఞ్ఞం ఓలోకేయ్య, **యథా దిజో ఖీణఫలం దుమం** రుక్ఖం ఞత్వా అఞ్ఞం ఫలభరితం రుక్ఖం గచ్ఛతి, తథా ఖీణరాగం పురిసం ఞత్వా అఞ్ఞం ససినేహం ఉపగచ్ఛేయ్యాతి అధిప్పాయో.

రాజా బోధిసత్తే కథేన్తే ఏవ తస్సా గుణం సరిత్వా “భద్దే, ఏత్తకం కాలం తవ గుణం న సల్లక్ఖేసిం, పణ్డితస్సేవ కథాయ సల్లక్ఖేసిం, మమ అపరాధం సహన్తియా ఇదం సకలరజ్జం తుయ్హమేవ దమ్మీ”తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౩౨. “సో తే కరిస్సామి యథానుభావం, కతఞ్ఞుతం ఖత్తియే పేక్ఖమానో;

సబ్బఞ్చ తే ఇస్సరియం దదామి, యస్సిచ్ఛసీ తస్స తువం దదామీ”తి.

తత్థ **సోతి** సో అహం. **యథానుభావన్తి** యథాసత్తి యథాబలం. **యస్సిచ్ఛసీతి** యస్స ఇచ్ఛసి, తస్స ఇదం రజ్జం ఆదిం కత్వా యం త్వం ఇచ్ఛసి, తం దదామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజా దేవియా సబ్బిస్సరియం అదాసి, “ఇమినాహం ఏతిస్సా గుణం సరాపితో”తి పణ్డితస్సపి మహన్తం ఇస్సరియం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉభో జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

తదా జయమ్పతికా ఏతరహి జయమ్పతికావ అహేసుం, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పక్కగోధజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౩౪] ౪. రాజోవాదజాతకవణ్ణనా

గవం చే తరమానానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజోవాదం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **తేసకుణజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఇధ పన సత్థా "మహారాజ, పోరాణకరాజానోపి పణ్డితానం కథం సుత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేన్తా సగ్గపురం పూరయమానా గమింసూ"తి వత్వా రఞ్ఞా యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సిక్ఖితసబ్బసిప్పో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా రమణీయే హిమవన్తపదేసే వనమూలఫలాహారో విహాసి. అథ రాజా అగుణపరియేసకో హుత్వా "అత్థి ను ఖో మే కోచి అగుణం కథేన్తో"తి పరియేసన్తో అన్తోజనే చ బహిజనే చ అన్తోనగరే చ బహినగరే చ కఞ్చి అత్తనో అవణ్ణవాదిం అదిస్వా "జనపదే ను ఖో కథ"న్తి అఞ్ఞాతకవేసేన జనపదం చరి. తత్రాపి అవణ్ణవాదిం అపస్సన్తో అత్తనో గుణకథమేవ సుత్వా "హిమవన్తపదేసే ను ఖో కథ"న్తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా విచరన్తో బోధిసత్తస్స అస్సమం పత్వా తం అభివాదేత్వా కతపటిసన్థారో ఏకమన్తం నిసీది.

తదా బోధిసత్తో అరఞ్ఞతో పరిపక్కాని నిగ్రోధఫలాని ఆహరిత్వా పరిభుఞ్జి, తాని హోన్తి మధురాని ఓజవన్తాని సక్ఖరచుణ్ణసమరసాని. సో రాజానమ్పి ఆమన్తేత్వా "ఇమం మహాపుఞ్ఞ, నిగ్రోధపక్కఫలం ఖాదిత్వా పానీయం పివా"తి ఆహ. రాజా తథా కత్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛి "కిం ను ఖో, భన్తే, ఇమం నిగ్రోధపక్కం అతి వియ మధుర"న్తి? "మహాపుఞ్ఞ, నూన రాజా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేతి, తేనేతం మధురన్తి. రఞ్ఞో అధమ్మికకాలే అమధురం ను ఖో, భన్తే, హోతీ"తి. "ఆమ, మహాపుఞ్ఞ, రాజూసు అధమ్మికేసు తేలమధుఫాణితాదీనిపి వనమూలఫలానిపి అమధురాని హోన్తి నిరోజాని, న కేవలం ఏతాని, సకలమ్పి రట్ఠం నిరోజం కసటం హోతి. తేసు పన ధమ్మికేసు సబ్బాని తాని మధురాని హోన్తి ఓజవన్తాని, సకలమ్పి రట్ఠం ఓజవన్తమేవ హోతీ"తి. రాజా "ఏవం భవిస్సతి, భన్తే"తి అత్తనో రాజభావం అజానాపేత్వావ బోధిసత్తం వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా "తాపసస్స వచనం వీమంసిస్సామీ"తి అధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా "ఇదాని జానిస్సామీ"తి కిఞ్చి కాలం వీతినామేత్వా పున తత్థ గన్త్వా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

బోధిసత్తోపిస్స తథేవ వత్వా నిగ్రోధపక్కం అదాసి, తం తస్స తిత్తకరసం అహోసి. రాజా "అమధురం నిరస"న్తి సహ ఖేళేన ఛడ్డేత్వా "తిత్తకం, భన్తే"తి ఆహ. బోధిసత్తో "మహాపుఞ్ఞ, నూన రాజా అధమ్మికో భవిస్సతి. రాజూనఞ్హి అధమ్మికకాలే అరఞ్ఞే ఫలాఫలం ఆదిం కత్వా సబ్బం అమధురం నిరోజం జాత"న్తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩౩. "గవే చే తరమానానం, జిమ్హం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;
సబ్బా తా జిమ్హం గచ్ఛన్తి, నేత్తే జిమ్హం గతే సతి.

౧౩౪. "ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;
సో చే అధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;
సబ్బం రట్ఠం దుఖం సేతి, రాజా చే హోతి అధమ్మికో.

౧౩౫. "గవం చే తరమానానం, ఉజుం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;

సబ్బా గావీ ఉజుం యన్తి, నేత్తే ఉజుం గతే సతి.

౧౩౬. “ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;

సో సచే ధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;

సబ్బం రట్ఠం సుఖం సేతి, రాజా చే హోతి ధమ్మికో”తి.

తత్థ **గవన్తి** గున్నం. **తరమానానన్తి** నదిం ఓతరన్తానం. **జిమ్హన్తి** కుటిలం వఙ్కం. **నేత్తేతి** నాయకే గహేత్వా గచ్ఛన్తే గవజేట్ఠకే ఉసభే పుఙ్గవే. **పగేవ ఇతరా పజాతి** ఇతరే సత్తా పురేతరమేవ అధమ్మం చరన్తీతి అత్థో. **దుఖం సేతీతి** న కేవలం సేతి, చతూసుపి ఇరియాపథేసు దుక్ఖమేవ విన్దతి. **అధమ్మికోతి** యది రాజా ఛన్దాదిఅగతిగమనవసేన అధమ్మికో హోతి. **సుఖం సేతీతి** సచే రాజా అగతిగమనం పహాయ ధమ్మికో హోతి, సబ్బం రట్ఠం చతూసు ఇరియాపథేసు సుఖప్పత్తమేవ హోతీతి.

రాజా బోధిసత్తస్స ధమ్మం సుత్వా అత్తనో రాజభావం జానాపేత్వా “భన్తే, పుబ్బే నిగ్రోధపక్కం అహమేవ మధురం కత్వా తిత్తకం అకాసిం, ఇదాని పున మధురం కరిస్సామీ”తి బోధిసత్తం వన్దిత్వా నగరం గన్త్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో సబ్బం పటిపాకతికం అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రాజోవాదజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౩౫] ౫. జమ్బుకజాతకవణ్ణనా

బ్రహా పవడ్ఢకాయో సోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స సుగతాలయకరణం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ, అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో. సత్థారా “సారిపుత్త, దేవదత్తో తుమ్హే దిస్వా కిం అకాసీ”తి వుత్తో థేరో ఆహ “భన్తే, సో తుమ్హాకం అనుకరోన్తో మమ హత్థే బీజనిం దత్వా నిపజ్జి. అథ నం కోకాలికో ఉరే జణ్ణునా పహరి, ఇతి సో తుమ్హాకం అనుకరోన్తో దుక్ఖం అనుభవీ”తి. తం సుత్వా సత్థా “న ఖో, సారిపుత్త, దేవదత్తో ఇదానేవ మమ అనుకరోన్తో దుక్ఖం అనుభోతి, పుబ్బేపేస అనుభోసియేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సీహయోనియం నిబ్బత్తిత్వా హిమవన్తే గుహాయం వసన్తో ఏకదివసం మహింసం వధిత్వా మంసం ఖాదిత్వా పానీయం పివిత్వా గుహం ఆగచ్ఛతి. ఏకో సిఙ్గాలో తం దిస్వా పలాయితుం అసక్కోన్తో ఉరేన నిపజ్జి, “కిం జమ్బుకా”తి చ వుత్తే “ఉపట్ఠహిస్సామి తం, భద్దన్తే”తి ఆహ. సీహో “తేన హి ఏహీ”తి తం అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా దివసే దివసే మంసం ఆహరిత్వా పోసేసి. తస్స సీహవిఘాసేన థూలసరీరతం పత్తస్స ఏకదివసం మానో ఉప్పజ్జి. సో సీహం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ “అహం, సామి, నిచ్చకాలం తుమ్హాకం పలిబోధో, తుమ్హే నిచ్చం మంసం ఆహరిత్వా మం పోసేథ, అజ్జ తుమ్హే ఇధేవ హోథ, అహం ఏకం వారణం వధిత్వా మంసం ఖాదిత్వా తుమ్హాకమ్పి ఆహరిస్సామీ”తి. సీహో “మా తే , జమ్బుక, ఏతం రుచ్చి, న త్వం వారణం వధిత్వా మంసఖాదకయోనియం

నిబ్బత్తో, అహం తే వారణం వధిత్వా దస్సామి, వారణో నామ మహాకాయో పవడ్ఢకాయో, మా వారణం గణ్హి, మమ వచనం కరోహీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ.

౧౩౭. "బ్రహా పవడ్ఢకాయో సో, దీఘదాఠో చ జమ్బుక;
న త్వం తత్థ కులే జాతో, యత్థ గణ్హన్తి కుఞ్జర"న్తి.

తత్థ **బ్రహా**తి మహన్తో. **పవడ్ఢకాయో**తి ఉద్ధం ఉగ్గతకాయో. **దీఘదాఠో**తి దీఘదన్తో తేహి దన్తేహి తుమ్హాదిసే పహరిత్వా జీవితక్ఖయే పాపేతి. **యత్థా**తి యస్మిం సీహకులే జాతా మత్తవారణం గణ్హన్తి, త్వం న తత్థ జాతో, సిఙ్గాలకులే పన జాతోసీతి అత్థో.

సిఙ్గాలో సీహేన వారితోయేవ గుహా నిక్ఖమిత్వా తిక్ఖత్తుం "బుక్క బుక్కా"తి సిఙ్గాలికం నదం నదిత్వా పబ్బతకూటే ఠితో పబ్బతపాదం ఓలోకేన్తో ఏకం కాళవారణం పబ్బతపాదేన ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఉల్లఙ్ఘిత్వా "తస్స కుమ్భే పతిస్సామీ"తి పరివత్తిత్వా పాదమూలే పతి. వారణో పురిమపాదం ఉక్ఖిపిత్వా తస్స మత్థకే పతిట్ఠాపేసి, సీసం భిజ్జిత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం జాతం . సో తత్థేవ అనుత్థునన్తో సయి, వారణో కోఞ్చనాదం కరోన్తో పక్కామి. బోధిసత్తో గన్త్వా పబ్బతమత్థకే ఠితో తం వినాసప్పత్తం దిస్వా "అత్తనో మానం నిస్సాయ నట్ఠో సిఙ్గాలో"తి తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౩౮."అసీహో సీహమానేన, యో అత్తానం వికుబ్బతి;
కోత్థూవ గజమాసజ్జ, సేతి భూమ్యా అనుత్థునం.

౧౩౯. "యసస్సినో ఉత్తమపుగ్గలస్స, సఞ్జాతఖన్ధస్స మహబ్బలస్స;
అసమేక్ఖియ థామబలూపపత్తిం, స సేతి నాగేన హతోయం జమ్బుకో.

౧౪౦."యో చీధ కమ్మం కురుతే పమాయ, థామబ్బలం అత్తని సంవిదిత్వా;
జప్పేన మన్తేన సుభాసితేన, పరిక్ఖవా సో విపులం జినాతీ"తి.

తత్థ **వికుబ్బతీ**తి పరివత్తేతి. **కోత్థూవా**తి సిఙ్గాలో వియ. **అనుత్థున**న్తి అనుత్థునన్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా అయం కోత్థు మహన్తం గజం పత్వా అనుత్థునన్తో భూమియం సేతి, ఏవం యో అఞ్ఞో దుబ్బలో బలవతా విగ్గహం కరోతి, సోపి ఏవరూపోవ హోతీతి.

యసస్సినోతి ఇస్సరియవతో. **ఉత్తమపుగ్గలస్సా**తి కాయబలేన చ ఞాణబలేన చ ఉత్తమపుగ్గలస్స. **సఞ్జాతఖన్ధస్సా**తి సుసణ్ఠితమహాఖన్ధస్స. **మహబ్బలస్సా**తిపి మహాథామస్స. **థామబలూపపత్తి**న్తి ఏవరూపస్స సీహస్స థామసఙ్ఖాతం బలఞ్చేవ సీహజాతిసఙ్ఖాతం ఉపపత్తిఞ్చ అజానిత్వా, కాయథామఞ్చ ఞాణబలఞ్చ సీహఉపపత్తిఞ్చ అజానిత్వాతి అత్థో. **స సేతీ**తి అత్తానమ్పి సీహేన సదిసం మఞ్ఞమానో, సో అయం జమ్బుకో నాగేన హతో మతసయనం సేతి.

పమాయాతి పమినిత్వా ఉపపరిక్ఖిత్వా. "పమాణా"తిపి పాఠో, అత్తనో పమాణం గహేత్వా యో అత్తనో పమాణేన కమ్మం కురుతేతి అత్థో. **థామబ్బల**న్తి థామసఙ్ఖాతం బలం, కాయథామఞ్చ ఞాణబలఞ్చాతిపి అత్థో. **జప్పేనా**తి జపేన, అజ్ఝేనేనాతి

అత్థో. **మన్తేనాతి** అఞ్ఞేహి పణ్డితేహి సద్ధిం మన్తేత్వా కరణేన. **సుభాసితేనాతి** సచ్చాదిగుణయుత్తేన అనవజ్జవచనేన. **పరిక్ఖవాతి** పరిక్ఖాసమ్పన్నో. **సో విపులం జినాతీ**తి యో ఏవరూపో హోతి, యం కిఞ్చి కమ్మం కురుమానో అత్తనో థామఞ్చ బలఞ్చ ఞత్వా జప్పమన్తవసేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా సుభాసితం భాసన్తో కరోతి, సో విపులం మహన్తం అత్థం జినాతి న పరిహాయతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాహి తీహి గాథాహి ఇమస్మిం లోకే కత్తబ్బయుత్తకం కమ్మం కథేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, సీహో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

జమ్బుకజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౩౬] ౬. బ్రహాఛత్తజాతకవణ్ణనా

తిణం తిణన్తి లపసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు కథితమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. బారాణసిరాజా మహతియా సేనాయ కోసలరాజానం అబ్భుగ్గన్త్వా సావత్థిం పత్వా యుద్ధేన నగరం పవిసిత్వా రాజానం గణ్హి. కోసలరఞ్ఞో పన పుత్తో ఛత్తో నామ కుమారో అత్థి. సో అఞ్ఞాతకవేసేన నిక్ఖమిత్వా తక్కసిలం గన్త్వా తయో వేదే చ అట్ఠారస సిప్పాని చ ఉగ్గణ్హిత్వా తక్కసిలతో నిక్ఖమ్మ సబ్బసమయసిప్పాని సిక్ఖన్తో ఏకం పచ్చన్తగామం పాపుణి. తం నిస్సాయ పఞ్చసతతాపసా అరఞ్ఞే పణ్ణసాలాసు వసన్తి. కుమారో తే ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇమేసమ్పి సన్తికే కిఞ్చి సిక్ఖిస్సామీ"తి పబ్బజిత్వా యం తే జానన్తి, తం సబ్బం ఉగ్గణ్హి. సో అపరభాగే గణసత్థా జాతో.

అథేకదివసం ఇసిగణం ఆమన్తేత్వా "మారిసా, కస్మా మజ్ఝిమదేసం న గచ్ఛథా"తి పుచ్ఛి. "మారిస, మజ్ఝిమదేసే మనుస్సా నామ పణ్డితా, తే పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, అనుమోదనం కారాపేన్తి, మఙ్గలం భణాపేన్తి, అసక్కోన్తే గరహన్తి, మయం తేన భయేన న గచ్ఛామా"తి. "మా తుమ్హే భాయథ, అహమేతం సబ్బం కరిస్సామీ"తి. "తేన హి గచ్ఛామా"తి సబ్బే అత్తనో అత్తనో ఖారివివిధమాదాయ అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్తా. బారాణసిరాజాపి కోసలరజ్జం అత్తనో హత్థగతం కత్వా తత్థ రాజయుత్తే ఠపేత్వా సయం తత్థ విజ్జమానం ధనం గహేత్వా బారాణసిం గన్త్వా ఉయ్యానే లోహచాటియో పూరాపేత్వా నిదహిత్వా తస్మిం సమయే బారాణసియమేవ వసతి. అథ తే ఇసయో రాజుయ్యానే రత్తిం వసిత్వా పునదివసే నగరం భిక్ఖాయ పవిసిత్వా రాజద్వారం అగమంసు. రాజా తేసం ఇరియాపథేసు పసీదిత్వా పక్కోసాపేత్వా మహాతలే నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా యావ భత్తకాలా తం తం పఞ్హం పుచ్ఛి. ఛత్తో రఞ్ఞో చిత్తం ఆరాధేన్తో సబ్బపఞ్హే విస్సజ్జేత్వా భత్తకిచ్చావసానే విచిత్రం అనుమోదనం అకాసి. రాజా సుట్ఠుతరం పసన్నో పటిఞ్ఞం గహేత్వా సబ్బేపి తే ఉయ్యానే వాసాపేసి.

ఛత్తో నిధిఉద్ధరణమన్తం జానాతి. సో తత్థ వసన్తో "కహం ను ఖో ఇమినా మమ పితు సన్తకం ధనం నిదహిత"న్తి మన్తం పరివత్తేత్వా ఓలోకేన్తో ఉయ్యానే నిదహితభావం ఞత్వా "ఇదం ధనం గహేత్వా మమ రజ్జం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తాపసే ఆమన్తేత్వా "మారిసా, అహం కోసలరఞ్ఞో పుత్తో, బారాణసిరఞ్ఞా అమ్హాకం రజ్జే గహితే అఞ్ఞాతకవేసేన నిక్ఖమిత్వా ఏత్తకం కాలం అత్తనో జీవితం అనురక్ఖిం, ఇదాని కులసన్తకం ధనం లద్ధం, అహం ఏతం ఆదాయ గన్త్వా అత్తనో రజ్జం గణ్హిస్సామి, తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి ఆహ. "మయమ్పి తయావ సద్ధిం గమిస్సామా"తి . సో "సాధూ"తి మహన్తే మహన్తే చమ్మపసిబ్బకే

కారేత్వా రత్తిభాగే భూమిం ఖణిత్వా ధనచాటియో ఉద్ధరిత్వా పసిబ్బకేసు ధనం పక్ఖిపిత్వా చాటియో తిణస్స పూరాపేత్వా పఞ్చ చ ఇసిసతాని అఞ్ఞే చ మనుస్సే ధనం గాహాపేత్వా పలాయిత్వా సావత్థిం గన్త్వా సబ్బే రాజయుత్తే గాహాపేత్వా రజ్జం గహేత్వా పాకారఅట్టాలకాదిపటిసఙ్ఖరణం కారాపేత్వా పున సపత్తరఞ్ఞా యుద్ధేన అగ్గహేతబ్బం కత్వా నగరం అజ్ఝావసతి. బారాణసిరఞ్ఞోపి "తాపసా ఉయ్యానతో ధనం గహేత్వా పలాతా"తి ఆరోచయింసు. సో ఉయ్యానం గన్త్వా చాటియో వివరాపేత్వా తిణమేవ పస్సి, తస్స ధనం నిస్సాయ మహన్తో సోకో ఉప్పజ్జి. సో నగరం గన్త్వా "తిణం తిణ"న్తి విప్పలపన్తో చరతి, నాస్స కోచి సోకం నిబ్బాపేతుం సక్కోతి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి "రఞ్ఞో మహన్తో సోకో, విప్పలపన్తో చరతి, ఠపేత్వా ఖో పన మం నాస్స అఞ్ఞో కోచి సోకం వినోదేతుం సమత్థో, నిస్సోకం నం కరిస్సామీ"తి. సో ఏకదివసం తేన సద్ధిం సుఖనిసిన్నో తస్స విప్పలపనకాలే పఠమం గాథమాహ –

౧౪౧. "తిణం తిణన్తి లపసి, కో ను తే తిణమాహరి;
కిం ను తే తిణకిచ్చత్థి, తిణమేవ పభాససీ"తి.

తత్థ **కిం ను తే తిణకిచ్చత్థీ**తి కిం ను తవ తిణేన కిచ్చం కాతబ్బం అత్థి. **తిణమేవ పభాససీ**తి త్వఞ్హి కేవలం "తిణం తిణ"న్తి తిణమేవ పభాససి, "అసుకతిణం నామా"తి న కథేసి, తిణనామం తావస్స కథేహి "అసుకతిణం నామా"తి, మయం తే ఆహరిస్సామ, అథ పన తే తిణేనత్థో నత్థి, నిక్కారణా మా విప్పలపీతి.

తం సుత్వా రాజా దుతియం గాథమాహ –

౧౪౨. "ఇధాగమా బ్రహ్మచారీ, బ్రహా ఛత్తో బహుస్సుతో;
సో మే సబ్బం సమాదాయ, తిణం నిక్ఖిప్ప గచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **బ్రహా**తి దీఘో. **ఛత్తో**తి తస్స నామం. **సబ్బం సమాదాయా**తి సబ్బం ధనం గహేత్వా. **తిణం నిక్ఖిప్ప గచ్ఛతీ**తి చాటీసు తిణం నిక్ఖిపిత్వా గతోతి దస్సేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౧౪౩. "ఏవేతం హోతి కత్తబ్బం, అప్పేన బహుమిచ్ఛతా;
సబ్బం సకస్స ఆదానం, అనాదానం తిణస్స చా"తి.

తస్సత్థో – అప్పేన తిణేన బహుధనం ఇచ్ఛతా ఏవం ఏతం కత్తబ్బం హోతి, యదిదం పితు సన్తకత్తా సకస్స ధనస్స సబ్బం ఆదానం అగయ్హూపగస్స తిణస్స చ అనాదానం. ఇతి, మహారాజ, సో బ్రహా ఛత్తో గహేతబ్బయుత్తకం అత్తనో పితు సన్తకం ధనం గహేత్వా అగ్గహేతబ్బయుత్తకం తిణం చాటీసు పక్ఖిపిత్వా గతో, తత్థ కా పరిదేవనాతి.

తం సుత్వా రాజా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౪౪. "సీలవన్తో న కుబ్బన్తి, బాలో సీలాని కుబ్బతి;

అనిచ్చసీలం దుస్సీల్యం, కిం పణ్డిచ్చం కరిస్సతీ”తి.

తత్థ **సీలవన్తో**తి యే సీలసమ్పన్నా బ్రహ్మచారయో, తే ఏవరూపం న కుబ్బన్తి. **బాలో సీలాని కుబ్బతీ**తి బాలో పన దురాచారో ఏవరూపాని అత్తనో అనాచారసఙ్ఖాతాని సీలాని కరోతి. **అనిచ్చసీల**న్తి అద్ధువేన దీఘరత్తం అప్పవత్తేన సీలేన సమన్నాగతం. **దుస్సీల్య**న్తి దుస్సీలం. **కిం పణ్డిచ్చం కరిస్సతీ**తి ఏవరూపం పుగ్గలం బాహుసచ్చపరిభావితం పణ్డిచ్చం కిం కరిస్సతి కిం సమ్పాదేస్సతి, విపత్తిమేవస్స కరిస్సతీతి. తం గరహన్తో వత్వా సో తాయ బోధిసత్తస్స కథాయ నిస్సోకో హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బ్రహాఛత్తో కుహకభిక్ఖు అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బ్రహాఛత్తజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[๓๓๒] ๗. పీఠజాతకవణ్ణనా

న తే పీఠమదాయిమ్హాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర జనపదతో జేతవనం గన్త్వా పత్తచీవరం పటిసామేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా సామణేరదహరే పుచ్ఛి “ఆవుసో, సావత్థియం ఆగన్తుకభిక్ఖూనం కే ఉపకారకా”తి . “ఆవుసో, అనాథపిణ్డికో నామ మహాసేట్ఠి, విసాఖా నామ మహాఉపాసికా ఏతే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపకారకా మాతాపితుట్ఠానియా”తి. సో “సాధూ”తి పునదివసే పాతోవ ఏకభిక్ఖుస్సపి అపవిట్ఠకాలే అనాథపిణ్డికస్స ఘరద్వారం అగమాసి. తం అవేలాయ గతత్తా కోచి న ఓలోకేసి . సో తతో కిఞ్చి అలభిత్వా విసాఖాయ ఘరద్వారం గతో. తత్రాపి అతిపాతోవ గతత్తా కిఞ్చి న లభి. సో తత్థ తత్థ విచరిత్వా పునాగచ్ఛన్తో యాగుయా నిట్ఠితాయ గతో, పునపి తత్థ తత్థ విచరిత్వా భత్తే నిట్ఠితే గతో. సో విహారం గన్త్వా “ద్వేపి కులాని అస్సద్ధాని అప్పసన్నాని ఏవ, ఇమే భిక్ఖూ పన ‘సద్ధాని పసన్నానీ’తి కథేన్తీ”తి తాని కులాని పరిభవన్తో చరతి.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో కిర జానపదో భిక్ఖు అతికాలస్సేవ కులద్వారం గతో భిక్ఖం అలభిత్వా కులాని పరిభవన్తో చరతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర భిక్ఖూ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కస్మా త్వం భిక్ఖు కుజ్ఝసి, పుబ్బే అనుప్పన్నే బుద్ధే తాపసాపి తావ కులద్వారం గన్త్వా భిక్ఖం అలభిత్వా న కుజ్ఝింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అపరభాగే తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ బారాణసిం పత్వా ఉయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరం భిక్ఖాయ పావిసి. తదా బారాణసిసేట్ఠి సద్ధో హోతి పసన్నో. బోధిసత్తో “కతరం కులఘరం సద్ధ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “సేట్ఠిఘర”న్తి సుత్వా సేట్ఠినో ఘరద్వారం అగమాసి. తస్మిం ఖణే సేట్ఠి రాజుపట్ఠానం గతో, మనుస్సాపి నం న పస్సింసు, సో నివత్తిత్వా గచ్ఛతి. అథ నం సేట్ఠి రాజకులతో నివత్తన్తో దిస్వా వన్దిత్వా భిక్ఖాభాజనం గహేత్వా ఘరం నేత్వా నిసీదాపేత్వా పాదధోవనతేలమక్ఖనయాగుఖజ్జకాదీహి సన్తప్పేత్వా అన్తరాభత్తే కిఞ్చి కారణం అపుచ్ఛిత్వా కతభత్తకిచ్చం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “భన్తే, అమ్హాకం ఘరద్వారం ఆగతా నామ యాచకా వా

ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణా వా సక్కారసమ్మానం అలభిత్వా గతపుబ్బా నామ నత్థి, తుమ్హే పన అజ్జ అమ్హాకం దారకేహి అదిట్ఠత్తా ఆసనం వా పానీయం వా పాదధోవనం వా యాగుభత్తం వా అలభిత్వావ గతా, అయం అమ్హాకం దోసో, తం నో ఖమితుం వట్టతీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౪౫."న తే పీఠమదాయిమ్హా, న పానం నపి భోజనం;

బ్రహ్మచారి ఖమస్సు మే, ఏతం పస్సామి అచ్చయ"న్తి.

తత్థ **న తే పీఠమదాయిమ్హాతి** పీఠమ్పి తే న దాపయిమ్హ.

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౪౬."నేవాభిసజ్జామి న చాపి కుప్పే, న చాపి మే అప్పియమాసి కిఞ్చి;

అథోపి మే ఆసి మనోవితక్కో, ఏతాదిసో నూన కులస్స ధమ్మో"తి.

తత్థ **నేవాభిసజ్జామీతి** నేవ లగ్గామి. **ఏతాదిసోతి** "ఇమస్స కులస్స ఏతాదిసో నూన సభావో, అదాయకవంసో ఏస భవిస్సతీ"తి ఏవం మే మనోవితక్కో ఉప్పన్నో.

తం సుత్వా సేట్ఠి ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪౭."ఏసస్మాకం కులే ధమ్మో, పితుపితామహో సదా;

ఆసనం ఉదకం పజ్జం, సబ్బేతం నిపదామసే.

౧౪౮."ఏసస్మాకం కులే ధమ్మో, పితుపితామహో సదా;

సక్కచ్చం ఉపతిట్ఠామ, ఉత్తమం వియ ఞాతక"న్తి.

తత్థ **ధమ్మోతి** సభావో. **పితుపితామహోతి** పితూనఞ్చ పితామహానఞ్చ సన్తకో. **ఉదకన్తి** పాదధోవనఉదకం. **పజ్జన్తి** పాదమక్ఖనతేలం. సబ్బేతన్తి సబ్బం ఏతం. **నిపదామసేతి** నికారపకారా ఉపసగ్గా, దామసేతి అత్థో, దదామాతి వుత్తం హోతి. ఇమినా యావ సత్తమా కులపరివట్టా దాయకవంసో అమ్హాకం వంసోతి దస్సేతి. **ఉత్తమం వియ ఞాతకన్తి** మాతరం వియ పితరం వియ చ మయం ధమ్మికం సమణం వా బ్రాహ్మణం వా దిస్వా సక్కచ్చం సహత్థేన ఉపట్ఠహామాతి అత్థో.

బోధిసత్తో పన కతిపాహం బారాణసిసేట్ఠినో ధమ్మం దేసేన్తో తత్థ వసిత్వా పున హిమవన్తమేవ గన్త్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా బారాణసిసేట్ఠి ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పీఠజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౩౮] ౮. థుసజాతకవణ్ణనా

విదితం థుసన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అజాతసత్తుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర మాతుకుచ్ఛిగతే తస్స మాతు కోసలరాజధీతాయ బిమ్బిసారరఞ్ఞో దక్ఖిణజాణులోహితపివనదోహళో ఉప్పజ్జిత్వా పణ్డు అహోసి. సా పరిచారికాహి పుచ్ఛితా తాసం తమత్థం ఆరోచేసి. రాజాపి సుత్వా నేమిత్తకే పక్కోసాపేత్వా "దేవియా కిర ఏవరూపో దోహళో ఉప్పన్నో, తస్స కా నిప్ఫత్తీ"తి పుచ్ఛి. నేమిత్తకా "దేవియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తకసత్తో తుమ్హే మారేత్వా రజ్జం గణ్హిస్సతీ"తి ఆహంసు. రాజా "సచే మమ పుత్తో మం మారేత్వా రజ్జం గణ్హిస్సతి, కో ఏత్థ దోసో"తి దక్ఖిణజాణుం సత్థేన ఫాలాపేత్వా లోహితం సువణ్ణతట్టకేన గాహాపేత్వా దేవియా పాయేసి. సా చిన్తేసి "సచే మమ కుచ్ఛియం నిబ్బత్తో పుత్తో పితరం మారేస్సతి, కిం మే తేనా"తి. సా గబ్భపాతనత్థం కుచ్ఛిం మద్దాపేసి .

రాజా ఞత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "భద్దే మయ్హం కిర పుత్తో మం మారేత్వా రజ్జం గణ్హిస్సతి, న ఖో పనాహం అజరో అమరో, పుత్తముఖం పస్సితుం మే దేహి, మా ఇతో పభుతి ఏవరూపం కమ్మం అకాసీ"తి ఆహ. సా తతో పట్ఠాయ ఉయ్యానం గన్త్వా కుచ్ఛిం మద్దాపేసి. రాజా ఞత్వా తతో పట్ఠాయ ఉయ్యానగమనం నివారేసి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా పుత్తం విజాయి. నామగ్గహణదివసే చస్స అజాతస్సేవ పితు సత్తుభావతో "అజాతసత్తు"త్వేవ నామమకంసు. తస్మిం కుమారపరిహారేన వడ్ఢన్తే సత్థా ఏకదివసం పఞ్చసతభిక్ఖుపరివుతో రఞ్ఞో నివేసనం గన్త్వా నిసీది. రాజా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పణీతేన ఖాదనీయభోజనీయేన పరివిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ధమ్మం సుణన్తో నిసీది. తస్మిం ఖణే కుమారం మణ్డేత్వా రఞ్ఞో అదంసు. రాజా బలవసినేహేన పుత్తం గహేత్వా ఊరుమ్హి నిసీదాపేత్వా పుత్తగతేన పేమేన పుత్తమేవ మమాయన్తో న ధమ్మం సుణాతి. సత్థా తస్స పమాదభావం ఞత్వా "మహారాజ, పుబ్బే రాజానో పుత్తే ఆసఙ్కమానా పటిచ్ఛన్నే కారేత్వా 'అమ్హాకం అచ్చయేన నీహరిత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేయ్యాథా'తి ఆణాపేసు"న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖఆచరియో హుత్వా బహూ రాజకుమారే చ బ్రాహ్మణకుమారే చ సిప్పం వాచేసి. బారాణసిరఞ్ఞోపి పుత్తో సోళసవస్సకాలే తస్స సన్తికం గన్త్వా తయో వేదే చ సబ్బసిప్పాని చ ఉగ్గణ్హిత్వా పరిపుణ్ణసిప్పో ఆచరియం ఆపుచ్ఛి. ఆచరియో అఙ్గవిజ్జావసేన తం ఓలోకేన్తో "ఇమస్స పుత్తం నిస్సాయ అన్తరాయో పఞ్ఞాయతి, తమహం అత్తనో ఆనుభావేన హరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా చతస్సో గాథా బన్ధిత్వా రాజకుమారస్స అదాసి, ఏవఞ్చ పన తం వదేసి "తాత, పఠమం గాథం రజ్జే పతిట్ఠాయ తవ పుత్తస్స సోళసవస్సకాలే భత్తం భుఞ్జన్తో వదేయ్యాసి, దుతియం మహాఉపట్ఠానకాలే, తతియం పాసాదం అభిరుహమానో సోపానసీసే ఠత్వా, చతుత్థం సయనసిరిగబ్భం పవిసన్తో ఉమ్మారే ఠత్వా"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా గతో ఓపరజ్జే పతిట్ఠాయ పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాసి. తస్స పుత్తో సోళసవస్సకాలే రఞ్ఞో ఉయ్యానకీళాదీనం అత్థాయ నిక్ఖమన్తస్స సిరివిభవం దిస్వా పితరం మారేత్వా రజ్జం గహేతుకామో హుత్వా అత్తనో ఉపట్ఠాకానం కథేసి. తే "సాధు దేవ, మహల్లకకాలే లద్ధేన ఇస్సరియేన కో అత్థో, యేన కేనచి ఉపాయేన రాజానం మారేత్వా రజ్జం గణ్హితుం వట్టతీ"తి వదింసు. కుమారో "విసం ఖాదాపేత్వా మారేస్సామీ"తి పితరా సద్ధిం సాయమాసం భుఞ్జన్తో విసం గహేత్వా నిసీది. రాజా భత్తపాతియం భత్తే అచ్ఛుపన్తేయేవ పఠమం గాథమాహ –

౧౪౯."విదితం థుసం ఉన్దురానం, విదితం పన తణ్డులం;

థుసం థుసం వివజ్జేత్వా, తణ్డులం పన ఖాదరే"తి.

తత్థ **విదిత**న్తి కాళవద్దలేపి అన్ధకారే ఉన్దురానం థుసో థుసభావేన తణ్డులో చ తణ్డులభావేన విదితో పాకటోయేవ. ఇధ పన లిఙ్గవిపల్లాసవసేన "థుసం తణ్డుల"న్తి వుత్తం. **ఖాదరే**తి థుసం థుసం వజ్జేత్వా తణ్డులమేవ ఖాదన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత కుమార, యథా ఉన్దురానం అన్ధకారేపి థుసో థుసభావేన తణ్డులో చ తణ్డులభావేన పాకటో, తే థుసం వజ్జేత్వా తణ్డులమేవ ఖాదన్తి, ఏవమేవ మమపి తవ విసం గహేత్వా నిసిన్నభావో పాకటోతి.

కుమారో "ఞాతోమ్హీ"తి భీతో భత్తపాతియం విసం పాతేతుం అవిసహిత్వా ఉట్ఠాయ రాజానం వన్దిత్వా గతో. సో తమత్థం అత్తనో ఉపట్ఠాకానం ఆరోచేత్వా "అజ్జ తావమ్హి ఞాతో, ఇదాని కథం మారేస్సామీ"తి పుచ్ఛి. తే తతో పట్ఠాయ ఉయ్యానే పటిచ్ఛన్నా హుత్వా నికణ్ణికవసేన మన్తయమానా "అత్థేకో ఉపాయో, ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా మహాఉపట్ఠానం గతకాలే అమచ్చానం అన్తరే ఠత్వా రఞ్ఞో పమత్తభావం ఞత్వా ఖగ్గేన పహరిత్వా మారేతుం వట్టతీ"తి వవత్థపేసుం. కుమారో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మహాఉపట్ఠానకాలే సన్నద్ధఖగ్గో హుత్వా గన్త్వా ఇతో చితో చ రఞ్ఞో పహరణోకాసం ఉపధారేతి. తస్మిం ఖణే రాజా దుతియం గాథమాహా –

౧౩౦."యా మన్తనా అరఞ్ఞస్మిం, యా చ గామే నికణ్ణికా;
యఞ్చేతం ఇతి చీతి చ, ఏతమ్పి విదితం మయా"తి.

తత్థ **అరఞ్ఞస్మి**న్తి ఉయ్యానే. **నికణ్ణికా**తి కణ్ణమూలే మన్తనా. **యఞ్చేతం ఇతి చీతి చా**తి యఞ్చ ఏతం ఇదాని మమ పహరణోకాసపరియేసనం. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత కుమార, యా ఏసా తవ అత్తనో ఉపట్ఠాకేహి సద్ధిం ఉయ్యానే చ గామే చ నికణ్ణికా మన్తనా, యఞ్చేతం ఇదాని మమ మారణత్థాయ ఇతి చీతి చ కరణం, ఏతమ్పి సబ్బం మయా ఞాతన్తి.

కుమారో "జానాతి మే వేరిభావం పితా"తి తతో పలాయిత్వా ఉపట్ఠాకానం ఆరోచేసి. తే సత్తట్ఠ దివసే అతిక్కమిత్వా "కుమార, న తే పితా, వేరిభావం జానాతి, తక్కమత్తేన త్వం ఏవంసఞ్ఞీ అహోసి, మారేహి న"న్తి వదింసు. సో ఏకదివసం ఖగ్గం గహేత్వా సోపానమత్థకే గబ్భద్వారే అట్ఠాసి. రాజా సోపానమత్థకే ఠితో తతియం గాథమాహా –

౧౩౧."ధమ్మేన కిర జాతస్స, పితా పుత్తస్స మక్కటో;
దహరస్సేవ సన్తస్స, దన్తేహి ఫలమచ్ఛిదా"తి.

తత్థ **ధమ్మేనా**తి సభావేన. **పితా పుత్తస్స మక్కటో**తి పితా మక్కటో పుత్తస్స మక్కటపోతకస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా అరఞ్ఞే జాతో మక్కటో అత్తనో యూథపరిహరణం ఆసఙ్కన్తో తరుణస్స మక్కటపోతకస్స దన్తేహి ఫలం ఛిన్దిత్వా పురిసభావం నాసేతి, తథా తవ అతిరజ్జకామస్స ఫలాని ఉప్పాటాపేత్వా పురిసభావం నాసేస్సామీతి.

కుమారో "గణ్హాపేతుకామో మం పితా"తి భీతో పలాయిత్వా "పితరామ్హి సన్తజ్జితో"తి ఉపట్ఠాకానం ఆరోచేసి. తే అడ్ఢమాసమత్తే వీతివత్తే "కుమార, సచే రాజా జానేయ్య, ఏత్తకం కాలం నాధివాసేయ్య, తక్కమత్తేన తయా కథితం, మారేహి న"న్తి వదింసు. సో ఏకదివసం ఖగ్గం గహేత్వా ఉపరిపాసాదే సిరిసయనం పవిసిత్వా "ఆగచ్ఛన్తమేవ నం మారేస్సామీ"తి హేట్ఠాపల్లఙ్కే నిసీది. రాజా భుత్తసాయమాసో పరిజనం ఉయ్యోజేత్వా "నిపజ్జిస్సామీ"తి సిరిగబ్భం పవిసన్తో ఉమ్మారే ఠత్వా చతుత్థం గాథమాహా –

౧౨౨. “యమేతం పరిసప్పసి, అజకాణోవ సాసపే;

యోపాయం హేట్ఠతో సేతి, ఏతమ్పి విదితం మయా”తి.

తత్థ **పరిసప్పసీ**తి భయేన ఇతో చితో చ సప్పసి. **సాసపే**తి సాసపఖేత్తే. **యోపాయ**న్తి యోపి అయం. ఇదం వుత్తం హోతి – యమ్పి ఏతం త్వం సాసపవనం పవిట్ఠకాణఏళకో వియ భయేన ఇతో చితో చ సంసప్పసి, పఠమం విసం గహేత్వా ఆగతోసి, దుతియం ఖగ్గేన పహరితుకామో హుత్వా ఆగతోసి, తతియం ఖగ్గం ఆదాయ సోపానమత్థకే అట్ఠాసి, ఇదాని మం “మారేస్సామీ”తి హేట్ఠాసయనే నిపన్నోసి, సబ్బమేతం జానామి, న తం ఇదాని విస్సజ్జేమి, గహేత్వా రాజాణం కారాపేస్సామీతి. ఏవం తస్స అజానన్తస్సేవ సా సా గాథా తం తం అత్థం దీపేతి.

కుమారో “ఞాతోమ్హి పితరా, ఇదాని మం నాస్సేస్సతీ”తి భయప్పత్తో హేట్ఠాసయనా నిక్ఖమిత్వా ఖగ్గం రఞ్ఞో పాదమూలే ఛడ్డేత్వా “ఖమాహి మే, దేవా”తి పాదమూలే ఉరేన నిపజ్జి. రాజా “న మయ్హం కోచి కమ్మం జానాతీతి త్వం చిన్తేసీ”తి తం తజ్జేత్వా సఙ్ఖలికబన్ధనేన బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారం పవేసాపేత్వా ఆరక్ఖం ఠపేసి. తదా రాజా బోధిసత్తస్స గుణం సల్లక్ఖేసి. సో అపరభాగే కాలమకాసి, తస్స సరీరకిచ్చం కత్వా కుమారం బన్ధనాగారా నీహరిత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహమేవ అహోసి”న్తి.

ధుసజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౩౯] ౯. బావేరుజాతకవణ్ణనా

అదస్సనేన మోరస్మిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో హతలాభసక్కారే తిత్థియే ఆరబ్భ కథేసి. తిత్థియా హి అనుప్పన్నే బుద్ధే లాభినో అహేసుం, ఉప్పన్నే పన బుద్ధే హతలాభసక్కారా సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకా వియ జాతా. తేసం తం పవత్తిం ఆరబ్భ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి యావ గుణవన్తా న ఉప్పజ్జన్తి, తావ నిగ్గుణా లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా అహేసుం, గుణవన్తేసు పన ఉప్పన్నేసు నిగ్గుణా హతలాభసక్కారా జాతా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మోరయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వుడ్ఢిమన్వాయ సోభగ్గప్పత్తో అరఞ్ఞే విచరి. తదా ఏకచ్చే వాణిజా దిసాకాకం గహేత్వా నావాయ బావేరురట్ఠం అగమంసు. తస్మిం కిర కాలే బావేరురట్ఠే సకుణా నామ నత్థి. ఆగతాగతా రట్ఠవాసినో తం పఞ్జరే నిసిన్నం దిస్వా “పస్సథిమస్స ఛవివణ్ణం గలపరియోసానం ముఖతుణ్డకం మణిగుళసదిసాని అక్ఖీనీ”తి కాకమేవ పసంసిత్వా తే వాణిజకే ఆహంసు “ఇమం, అయ్యా, సకుణం అమ్హాకం దేథ, అమ్హాకం ఇమినా అత్థో, తుమ్హే అత్తనో రట్ఠే అఞ్ఞం లభిస్సథా”తి. “తేన హి మూలేన గణ్హథా”తి. “కహాపణేన నో దేథా”తి. “న దేమా”తి . అనుపుబ్బేన వడ్ఢిత్వా “సతేన దేథా”తి వుత్తే “అమ్హాకం ఏస బహూపకారో, తుమ్హేహి సద్ధిం మేత్తి హోతూ”తి కహాపణసతం గహేత్వా అదంసు. తే తం నేత్వా సువణ్ణపఞ్జరే పక్ఖిపిత్వా నానప్పకారేన మచ్ఛమంసేన చేవ ఫలాఫలేన చ పటిజగ్గింసు. అఞ్ఞేసం సకుణానం అవిజ్జమానట్ఠానే దసహి అసద్ధమ్మేహి సమన్నాగతో కాకో లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో అహోసి.

పునవారే తే వాణిజా ఏకం మోరరాజానం గహేత్వా యథా అచ్ఛరసద్దేన వస్సతి, పాణిప్పహరణసద్దేన నచ్చతి, ఏవం సిక్ఖాపేత్వా బావేరురట్ఠం అగమంసు. సో మహాజనే సన్నిపతితే నావాయ ధురే ఠత్వా పక్ఖే విధునిత్వా మధురస్సరం నిచ్ఛారేత్వా నచ్చి. మనుస్సా తం దిస్వా సోమనస్సజాతా "ఏతం, అయ్యా, సోభగ్గప్పత్తం సుసిక్ఖితం సకుణరాజానం అమ్హాకం దేథా"తి ఆహంసు. అమ్హేహి పఠమం కాకో ఆనీతో, తం గణ్హిత్థ, ఇదాని ఏకం మోరరాజానం ఆనయిమ్హా, ఏతమ్పి యాచథ, తుమ్హాకం రట్ఠే సకుణం నామ గహేత్వా ఆగన్తుం న సక్కాతి. "హోతు, అయ్యా, అత్తనో రట్ఠే అఞ్ఞం లభిస్సథ, ఇమం నో దేథా"తి మూలం వడ్ఢేత్వా సహస్సేన గణ్హింసు. అథ నం సత్తరతనవిచిత్తే పఞ్జరే ఠపేత్వా మచ్ఛమంసఫలాఫలేహి చేవ మధులాజసక్కరపానకాదీహి చ పటిజగ్గింసు, మయూరరాజా లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో జాతో, తస్సాగతకాలతో పట్ఠాయ కాకస్స లాభసక్కారో పరిహాయి, కోచి నం ఓలోకేతుమ్పి న ఇచ్ఛి. కాకో ఖాదనీయభోజనీయం అలభమానో "కాకా"తి వస్సన్తో గన్త్వా ఉక్కారభూమియం ఓతరిత్వా గోచరం గణ్హి.

సత్థా ద్వే వత్థూని ఘటేత్వా సమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౫౩."అదస్సనేన మోరస్స, సిఖినో మఞ్జుభాణినో;
కాకం తత్థ అపూజేసుం, మంసేన చ ఫలేన చ.

౧౫౪."యదా చ సరసమ్పన్నో, మోరో బావేరుమాగమా;
అథ లాభో చ సక్కారో, వాయసస్స అహాయథ.

౧౫౫."యావ నుప్పజ్జతీ బుద్ధో, ధమ్మరాజా పభఙ్కరో;
తావ అఞ్ఞే అపూజేసుం, పుథూ సమణబ్రాహ్మణే.

౧౫౬."యదా చ సరసమ్పన్నో, బుద్ధో ధమ్మం అదేసయి;
అథ లాభో చ సక్కారో, తిత్థియానం అహాయథా"తి.

తత్థ **సిఖినోతి** సిఖాయ సమన్నాగతస్స. **మఞ్జుభాణినోతి** మధురస్సరస్స. **అపూజేసున్తి** అపూజయింసు. **మంసేన చ ఫలేన చాతి** నానప్పకారేన మంసేన ఫలాఫలేన చ. **బావేరుమాగమాతి** బావేరురట్ఠం ఆగతో. "భావేరూ"తిపి పాఠో. **అహాయథాతి** పరిహీనో. **ధమ్మరాజాతి** నవహి లోకుత్తరధమ్మేహి పరిసం రఞ్జేతీతి ధమ్మరాజా. **పభఙ్కరోతి** సత్తలోకఓకాసలోకసఙ్ఖారలోకేసు ఆలోకస్స కతత్తా పభఙ్కరో. **సరసమ్పన్నోతి** బ్రహ్మస్సరేన సమన్నాగతో. **ధమ్మం అదేసయీతి** చతుసచ్చధమ్మం పకాసేసీతి.

ఇతి ఇమా చతస్సో గాథా భాసిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కాకో నిగణ్ఠో నాటపుత్తో అహోసి, మోరరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

బావేరుజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౪౦] ౧౦. విసయ్హజాతకవణ్ణనా

అదాసి దానానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా ఖదిరఙ్గారజాతకే (జా. ౧.౧.౪౦) విత్థారితమేవ. ఇధ పన సత్థా అనాథపిణ్డికం. ఆమన్తేత్వా "పోరాణకపణ్డితాపి గహపతి 'దానం మా దదాసీ'తి ఆకాసే ఠత్వా వారేన్తం సక్కం దేవానమిన్దం పటిబాహిత్వా దానం అదంసుయేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవో విసయ్హో నామ సేట్ఠి హుత్వా పఞ్చహి సీలేహి సమన్నాగతో దానజ్ఝాసయో దానాభిరతో అహోసి. సో చతూసు నగరద్వారేసు, నగరమజ్ఝే, అత్తనో ఘరద్వారేతి ఛసు ఠానేసు దానసాలాయో కారేత్వా దానం పవత్తేసి, దివసే దివసే ఛ సతసహస్సాని విస్సజ్జేతి. బోధిసత్తస్స చ వనిబ్బకయాచకానఞ్చ ఏకసదిసమేవ భత్తం హోతి. తస్స జమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా దానం దదతో దానానుభావేన సక్కస్స భవనం కమ్పి, సక్కస్స దేవరఞ్ఞో పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో "కో ను ఖో మం ఠానా చావేతుకామో"తి ఉపధారేన్తో మహాసేట్ఠిం దిస్వా "అయం విసయ్హో అతివియ పత్థరిత్వా సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కరోన్తో దానం దేతి, ఇమినా దానేన మం చావేత్వా సయం సక్కో భవిస్సతి మఞ్ఞే, ధనమస్స నాసేత్వా ఏతం దలిద్దం కత్వా యథా దానం న దేతి, తథా కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సబ్బం ధనధఞ్ఞం తేలమధుఫాణితసక్కరాదీని అన్తమసో దాసకమ్మకరపోరిసమ్పి అన్తరధాపేసి.

తదా దానబ్యావటా ఆగన్త్వా "సామి దానగ్గం పచ్ఛిన్నం, ఠపితఠపితట్ఠానే న కిఞ్చి పస్సామా"తి ఆరోచయింసు. "ఇతో పరిబ్బయం హరథ, మా దానం పచ్ఛిన్దథా"తి భరియం పక్కోసాపేత్వా "భద్దే, దానం పవత్తాపేహీ"తి ఆహ. సా సకలగేహం విచినిత్వా అడ్ఢమాసకమత్తమ్పి అదిస్వా "అయ్య, అమ్హాకం నివత్థవత్థం ఠపేత్వా అఞ్ఞం కిఞ్చి న పస్సామి, సకలగేహం తుచ్ఛ"న్తి ఆహ. సత్తరతనగబ్భేసు ద్వారం వివరాపేత్వా న కిఞ్చి అద్దస, సేట్ఠిఞ్చ భరియఞ్చ ఠపేత్వా అఞ్ఞే దాసకమ్మకరాపి న పఞ్ఞాయింసు. పున మహాసత్తో. భరియం ఆమన్తేత్వా "భద్దే, న సక్కా దానం పచ్ఛిన్దితుం, సకలనివేసనం విచినిత్వా కిఞ్చి ఉపధారేహీ"తి ఆహ. తస్మిం ఖణే ఏకో తిణహారకో అసితఞ్చ కాజఞ్చ తిణబన్ధనరజ్జుఞ్చ ద్వారన్తరే ఛడ్డేత్వా పలాయి. సేట్ఠిభరియా తం దిస్వా "సామి, ఇదం ఠపేత్వా అఞ్ఞం న పస్సామీ"తి ఆహరిత్వా అదాసి. మహాసత్తో "భద్దే, మయా ఏత్తకం కాలం తిణం నామ న లాయితపుబ్బం, అజ్జ పన తిణం లాయిత్వా ఆహరిత్వా విక్కిణిత్వా యథానుచ్ఛవికం దానం దస్సామీ"తి దానుపచ్ఛేదభయేన అసితఞ్చేవ కాజఞ్చ రజ్జుఞ్చ గహేత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా తిణవత్థుం గన్త్వా తిణం లాయిత్వా "ఏకో అమ్హాకం భవిస్సతి, ఏకేన దానం దస్సామీ"తి ద్వే తిణకలాపే బన్ధిత్వా కాజే లగ్గేత్వా ఆదాయ గన్త్వా నగరద్వారే విక్కిణిత్వా మాసకే గహేత్వా ఏకం కోట్ఠాసం యాచకానం అదాసి. యాచకా బహూ, తేసం "మయ్హమ్పి దేహి, మయ్హమ్పి దేహీ"తి వదన్తానం ఇతరమ్పి కోట్ఠాసం దత్వా తం దివసం సద్ధిం భరియాయ అనాహారో వీతినామేసి. ఇమినా నియామేన ఛ దివసా వీతివత్తా.

అథస్స సత్తమే దివసే తిణం ఆహరమానస్స సత్తాహం నిరాహారస్స అతిసుఖుమాలస్స నలాటే సూరియాతపేన పహటమత్తే అక్ఖీని భమింసు. సో సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో తిణం అవత్థరిత్వా పతి. సక్కో తస్స కిరియం ఉపధారయమానో విచరతి. సో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౩౭."అదాసి దానాని పురే విసయ్హ, దదతో చ తే ఖయధమ్మో అహోసి;

ఇతో పరం చే న దదేయ్య దానం, తిట్ఠేయ్యుం తే సంయమన్తస్స భోగా"తి.

తస్సత్థో – అమ్భో విసయ్హ త్వం ఇతో పుబ్బే తవ గేహే ధనే విజ్జమానే సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కరిత్వా దానాని అదాసి. తస్స చ తే ఏవం దదతో భోగానం ఖయధమ్మో ఖయసభావో అహోసి, సబ్బం సాపతేయ్యం ఖీణం, ఇతో పరం చేపి త్వం దానం న దదేయ్య, కస్సచి కిఞ్చి న దదేయ్యాసి, తవ సంయమన్తస్స అదదన్తస్స భోగా తథేవ తిట్ఠేయ్యుం, “ఇతో పట్ఠాయ న దస్సామీ”తి త్వం మయ్హం పటిఞ్ఞం దేహి, అహం తే భోగే దస్సేస్సామీతి.

మహాసత్తో తస్స వచనం సుత్వా “కోసి త్వ”న్తి ఆహ. “సక్కోహమస్మీ”తి. బోధిసత్తో “సక్కో నామ సయం దానం దత్వా సీలం సమాదియిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా సత్త వత్తపదాని పూరేత్వా సక్కత్తం పత్తో, త్వం పన అత్తనో ఇస్సరియకారణం దానం వారేసి, అనరియం వత కరోసీ”తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౩౮.“అనరియమరియేన సహస్సనేత్త, సుదుగ్గతేనాపి అకిచ్చమాహు;

మా వో ధనం తం అహు దేవరాజ, యం భోగహేతు విజహేము సద్ధం.

౧౩౯.“యేన ఏకో రథో యాతి, యాతి తేనపరో రథో;

పోరాణం నిహితం వత్తం, వత్తతఞ్ఞేవ వాసవ.

౧౪౦.“యది హేస్సతి దస్సామ, అసన్తే కిం దదామసే;

ఏవంభూతాపి దస్సామ, మా దానం పమదమ్హసే”తి.

తత్థ **అనరియ**న్తి లామకం పాపకమ్మం. **అరియేనా**తి పరిసుద్ధాచారేన అరియేన. **సుదుగ్గతేనాపీ**తి సుదలిద్దేనాపి. **అకిచ్చమాహూ**తి అకత్తబ్బన్తి బుద్ధాదయో అరియా వదన్తి, త్వం పన మం అనరియం మగ్గం ఆరోచేసీతి అధిప్పాయో. **వో**తి నిపాతమత్తం. **యం భోగహేతూ**తి యస్స ధనస్స పరిభుఞ్జనహేతు మయం దానసద్ధం విజహేము పరిచ్చజేయ్యామ, తం ధనమేవ మా అహు, న నో తేన ధనేన అత్థోతి దీపేతి.

రథోతి యంకిఞ్చి యానం. ఇదం వుత్తం హోతి – యేన మగ్గేన ఏకో రథో యాతి, అఞ్ఞోపి రథో “రథస్స గతమగ్గో ఏసో”తి తేనేవ మగ్గేన యాతి. **పోరాణం నిహితం వత్త**న్తి యం మయా పుబ్బే నిహితం వత్తం, తం మయి ధరన్తే వత్తతుయేవ, మా తిట్ఠతూతి అత్థో. **ఏవంభూతా**తి ఏవం తిణహారకభూతాపి మయం యావ జీవామ, తావ దస్సామయేవ. కింకారణా? **మా దానం పమదమ్హసే**తి. అదదన్తో హి దానం పమజ్జతి నామ న సరతి న సల్లక్ఖేతి, అహం పన జీవమానో దానం పముస్సితుం న ఇచ్ఛామి, తస్మా దానం దస్సామియేవాతి దీపేతి.

సక్కో తం పటిబాహితుం అసక్కోన్తో “కిమత్థాయ దానం దదాసీ”తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “నేవ సక్కత్తం, న బ్రహ్మత్తం పత్థయమానో, సబ్బఞ్ఞుతం పత్థేన్తో పనాహం దదామీ”తి ఆహ. సక్కో తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠో హత్థేన పిట్ఠిం పరిమజ్జి. బోధిసత్తస్స తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పరిమజ్జితమత్తస్సేవ సకలసరీరం పరిపూరి. సక్కానుభావేన చస్స సబ్బో విభవపరిచ్ఛేదో పటిపాకతికోవ అహోసి. సక్కో “మహాసేట్ఠి, త్వం ఇతో పట్ఠాయ దివసే దివసే ద్వాదస సతసహస్సాని విస్సజ్జేన్తో దానం దదాహీ”తి తస్స గేహే అపరిమాణం ధనం కత్వా తం ఉయ్యోజేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సేట్ఠిభరియా రాహులమాతా అహోసి, విసయ్హో పన సేట్ఠి అహమేవ అహోసి”న్తి.

విసయ్హజాతకవణ్ణనా దసమా.

కోకిలవగ్గో చతుత్థో.

౫. చూళకుణాలవగ్గో

[౩౪౧] ౧. కణ్డరీజాతకవణ్ణనా

నరానమారామకరాసూతి ఇమస్స జాతకస్స విత్థారకథా **కుణాలజాతకే** (జా. ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి.

కణ్డరీజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౪౨] ౨. వానరజాతకవణ్ణనా

అసక్ఖిం వత అత్తానన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు (జా. అట్ఠ. ౨.౨.సుసుమారజాతకవణ్ణనా) హేట్ఠా విత్థారితమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో గఙ్గాతీరే వసి. అథేకా అన్తోగఙ్గాయం సంసుమారీ బోధిసత్తస్స హదయమంసే దోహళం ఉప్పాదేత్వా సంసుమారస్స కథేసి. సో “తం కపిం ఉదకే నిముజ్జాపేత్వా మారేత్వా హదయమంసం గహేత్వా సంసుమారియా దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా మహాసత్తం ఆహ – “ఏహి, సమ్మ, అన్తరదీపకే ఫలాఫలే ఖాదితుం గచ్ఛామా”తి. “కథం, సమ్మ, అహం గమిస్సామీ”తి. “అహం తం మమ పిట్ఠియం నిసీదాపేత్వా నేస్సామీ”తి. సో తస్స చిత్తం అజానన్తో లఙ్ఘిత్వా పిట్ఠియం నిసీది. సంసుమారో థోకం గన్త్వా నిముజ్జితుం ఆరభి. అథ నం వానరో “కింకారణా, భో, మం ఉదకే నిముజ్జాపేసీ”తి ఆహ. “అహం తం మారేత్వా తవ హదయమంసం మమ భరియాయ దస్సామీ”తి. “దన్ధ త్వం మమ హదయమంసం ఉరే అత్థీతి మఞ్ఞసీ”తి? “అథ కహం తే ఠపిత”న్తి? “ఏతం ఉదుమ్బరే ఓలమ్బన్తం న పస్ససీ”తి? “పస్సామి, దస్ససి పన మే”తి. “ఆమ, దస్సామీ”తి. సంసుమారో దన్ధతాయ తం గహేత్వా నదీతీరే ఉదుమ్బరమూలం గతో. బోధిసత్తో తస్స పిట్ఠితో లఙ్ఘిత్వా ఉదుమ్బరరుక్ఖే నిసిన్నో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౬౧. “అసక్ఖిం వత అత్తానం, ఉద్ధాతుం ఉదకా థలం;
న దానాహం పున తుయ్హం, వసం గచ్ఛామి వారిజ.

౧౬౨. “అలమేతేహి అమ్బేహి, జమ్బూహి పనసేహి చ;
యాని పారం సముద్దస్స, వరం మయ్హం ఉదుమ్బరో.

౧౬౩. “యో చ ఉప్పతితం అత్థం, న ఖిప్పమనుబుజ్ఝతి;
అమిత్తవసమన్వేతి, పచ్ఛా చ అనుతప్పతి.

౧౬౪.“యో చ ఉప్పతితం అత్థం, ఖిప్పమేవ నిబోధతి;

ముచ్చతే సత్తుసమ్బాధా, న చ పచ్ఛానుతప్పతీ”తి.

తత్థ **అసక్ఖిం వతాతి** సమత్థో వత అహోసిం. **ఉద్ధాతున్తి** ఉద్ధరితుం. **వారిజాతి** సంసుమారం ఆలపతి. **యాని పారం సముద్దస్సాతి** గఙ్గం సముద్దనామేనాలపన్తో “యాని సముద్దస్స పారం గన్త్వా ఖాదితబ్బాని, అలం తేహీ”తి వదతి. **పచ్ఛా చ అనుతప్పతీతి** ఉప్పన్నం అత్థం ఖిప్పం అజానన్తో అమిత్తవసం గచ్ఛతి, పచ్ఛా చ అనుతప్పతి.

ఇతి సో చతూహి గాథాహి లోకియకిచ్చానం నిప్ఫత్తికారణం కథేత్వా వనసణ్డమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సంసుమారో దేవదత్తో అహోసి, వానరో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వానరజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౪౩] ౩. కున్తినీజాతకవణ్ణనా

అవసిమ్హ తవాగారేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో గేహే నివుత్థం కున్తినీసకుణికం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర రఞ్ఞో దూతేయ్యహారికా అహోసి. ద్వే పోతకాపిస్సా అత్థి, రాజా తం సకుణికం ఏకస్స రఞ్ఞో పణ్ణం గాహాపేత్వా పేసేసి. తస్సా గతకాలే రాజకులే దారకా తే సకుణపోతకే హత్థేహి పరిమద్దన్తా మారేసుం. సా ఆగన్త్వా తే పోతకే మతే పస్సన్తీ “కేన మే పుత్తకా మారితా”తి పుచ్ఛి. “అసుకేన చ అసుకేన చా”తి. తస్మిఞ్చ కాలే రాజకులే పోసావనికబ్యగ్ఘో అత్థి కక్ఖళో ఫరుసో, బన్ధనబలేన తిట్ఠతి. అథ తే దారకా తం బ్యగ్ఘం దస్సనాయ అగమంసు. సాపి సకుణికా తేహి సద్ధిం గన్త్వా “యథా ఇమేహి మమ పుత్తకా మారితా, తథేవ నే కరిస్సామీ”తి తే దారకే గహేత్వా బ్యగ్ఘస్స పాదమూలే ఖిపి, బ్యగ్ఘో మురామురాపేత్వా ఖాది. సా “ఇదాని మే మనోరథో పరిపుణ్ణో”తి ఉప్పతిత్వా హిమవన్తమేవ గతా. తం కారణం సుత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, రాజకులే కిర అసుకా నామ కున్తినీ సకుణికా యే హిస్సా పోతకా మారితా, తే దారకే బ్యగ్ఘస్స పాదమూలే ఖిపిత్వా హిమవన్తమేవ గతా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేసా అత్తనో పోతకఘాతకే దారకే గహేత్వా బ్యగ్ఘస్స పాదమూలే ఖిపిత్వా హిమవన్తమేవ గతా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బోధిసత్తో ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి. తస్స నివేసనే ఏకా కున్తినీ సకుణికా దూతేయ్యహారికాతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ. అయం పన విసేసో. అయం కున్తినీ బ్యగ్ఘేన దారకే మారాపేత్వా చిన్తేసి “ఇదాని న సక్కా మయా ఇధ వసితుం, గమిస్సామి, గచ్ఛన్తీ చ పన రఞ్ఞో అనారోచేత్వా న గమిస్సామి, ఆరోచేత్వావ గమిస్సామీ”తి. సా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా “సామి, తుమ్హాకం పమాదేన మమ పుత్తకే దారకా మారేసుం, అహం కోధవసికా హుత్వా తే దారకే పటిమారేసిం, ఇదాని మయా ఇధ వసితుం న సక్కా”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౬౫.“అవసిమ్హ తవాగారే, నిచ్చం సక్కతపూజితా,

త్వమేవ దానిమకరి, హన్ద రాజ వజామహ”న్తి.

తత్థ **త్వమేవ దానిమకరీ**తి మం పణ్ణం గాహాపేత్వా పేసేత్వా అత్తనో పమాదేన మమ పియపుత్తకే అరక్ఖన్తో త్వఞ్ఞేవ ఇదాని ఏతం మమ దోమనస్సకారణం అకరి. **హన్దా**తి వవస్సగ్గత్థే నిపాతో. **రాజా**తి బోధిసత్తం ఆలపతి. **వజామహ**న్తి అహం హిమవన్తం గచ్ఛామీతి.

తం సుత్వా రాజా దుతియం గాథమాహ –

౧౬౬.“యో వే కతే పటికతే, కిబ్బిసే పటికిబ్బిసే;

ఏవం తం సమ్మతీ వేరం, వస కున్తిని మాగమా”తి.

తస్సత్థో – యో పుగ్గలో పరేన కతే కిబ్బిసే అత్తనో పుత్తమారణాదికే దారుణే కమ్మే కతే పున అత్తనో తస్స పుగ్గలస్స పటికతే పటికిబ్బిసే “పటికతం మయా తస్సా”తి జానాతి. **ఏవం తం సమ్మతీ వేర**న్తి ఏత్తకేన తం వేరం సమ్మతి వూపసన్తం హోతి, తస్మా వస కున్తిని మాగమాతి.

తం సుత్వా కున్తినీ తతియం గాథమాహ –

౧౬౭.“న కతస్స చ కత్తా చ, మేత్తి సన్ధీయతే పున;

హదయం నానుజానాతి, గచ్ఛఞ్ఞేవ రథేసభా”తి.

తత్థ **న కతస్స చ కత్తా చా**తి కతస్స చ అభిభూతస్స ఉపపీళితస్స పుగ్గలస్స, ఇదాని విభత్తివిపరిణామం కత్వా యో కత్తా తస్స చాతి ఇమేసం ద్విన్నం పుగ్గలానం పున మిత్తభావో నామ న సన్ధీయతి న ఘటీయతీతి అత్థో. **హదయం నానుజానాతీ**తి తేన కారణేన మమ హదయం ఇధ వాసం నానుజానాతి. **గచ్ఛఞ్ఞేవ రథేసభా**తి తస్మా అహం మహారాజ గమిస్సామియేవాతి.

తం సుత్వా రాజా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౬౮.“కతస్స చేవ కత్తా చ, మేత్తి సన్ధీయతే పున;

ధీరానం నో చ బాలానం, వస కున్తిని మాగమా”తి.

తస్సత్థో – కతస్స చేవ పుగ్గలస్స, యో చ కత్తా తస్స మేత్తి సన్ధీయతే పున, సా పన ధీరానం, నో చ బాలానం. ధీరానఞ్హి మేత్తి భిన్నాపి పున ఘటీయతి, బాలానం పన సకిం భిన్నా భిన్నావ హోతి, తస్మా వస కున్తిని మాగమాతి.

సకుణికా “ఏవం సన్తేపి న సక్కా మయా ఇధ వసితుం సామీ”తి రాజానం వన్దిత్వా ఉప్పతిత్వా హిమవన్తమేవ గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కున్తినీయేవ ఏతరహి కున్తినీ అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కున్తినీజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౪౪] ౪. అమ్బజాతకవణ్ణనా

యో నీలియం మణ్డయతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అమ్బగోపకత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర మహల్లకకాలే పబ్బజిత్వా జేతవనపచ్చన్తే అమ్బవనే పణ్ణసాలం కారేత్వా అమ్బే రక్ఖన్తో పతితాని అమ్బపక్కాని ఖాదన్తో విచరతి, అత్తనో సమ్బన్ధమనుస్సానమ్పి దేతి. తస్మిం భిక్ఖాచారం పవిట్ఠే అమ్బచోరకా అమ్బాని పాతేత్వా ఖాదిత్వా చ గహేత్వా చ గచ్ఛన్తి. తస్మిం ఖణే చతస్సో సేట్ఠిధీతరో అచిరవతియం న్హాయిత్వా విచరన్తియో తం అమ్బవనం పవిసింసు. మహల్లకో ఆగన్త్వా తా దిస్వా "తుమ్హేహి మే అమ్బాని ఖాదితానీ"తి ఆహ. "భన్తే, మయం ఇదానేవ ఆగతా, న తుమ్హాకం అమ్బాని ఖాదామా"తి. "తేన హి సపథం కరోథా"తి? "కరోమ, భన్తే"తి సపథం కరింసు. మహల్లకో తా సపథం కారేత్వా లజ్జాపేత్వా విస్సజ్జేసి. తస్స తం కిరియం సుత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, అసుకో కిర మహల్లకో అత్తనో వసనకం అమ్బవనం పవిట్ఠా సేట్ఠిధీతరో సపథం కారేత్వా లజ్జాపేత్వా విస్సజ్జేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస అమ్బగోపకో హుత్వా చతస్సో సేట్ఠిధీతరో సపథం కారేత్వా లజ్జాపేత్వా విస్సజ్జేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కత్తం కారేసి. తదా ఏకో కూటజటిలో బారాణసిం ఉపనిస్సాయ నదీతీరే అమ్బవనే పణ్ణసాలం మాపేత్వా అమ్బే రక్ఖన్తో పతితాని అమ్బపక్కాని ఖాదన్తో సమ్బన్ధమనుస్సానమ్పి దేన్తో నానప్పకారేన మిచ్ఛాజీవేన జీవికం కప్పేన్తో విచరతి. తదా సక్కో దేవరాజా "కే ను ఖో లోకే మాతాపితరో ఉపట్ఠహన్తి, కులే జేట్ఠాపచయనకమ్మం కరోన్తి, దానం దేన్తి, సీలం రక్ఖన్తి, ఉపోసథకమ్మం కరోన్తి, కే పబ్బజితా సమణధమ్మే యుత్తపయుత్తా విహరన్తి, కే అనాచారం చరన్తీ"తి లోకం వోలోకేన్తో ఇమం అమ్బగోపకం అనాచారం కూటజటిలం దిస్వా "అయం కూటజటిలో కసిణపరికమ్మాదిం అత్తనో సమణధమ్మం పహాయ అమ్బవనం రక్ఖన్తో విచరతి, సంవేజేస్సామి న"న్తి తస్స గామం భిక్ఖాయ పవిట్ఠకాలే అత్తనో ఆనుభావేన అమ్బే పాతేత్వా చోరేహి విలుమ్పితే వియ అకాసి.

తదా బారాణసితో చతస్సో సేట్ఠిధీతరో తం అమ్బవనం పవిసింసు. కూటజటిలో తా దిస్వా "తుమ్హేహి మే అమ్బాని ఖాదితానీ"తి పలిబుద్ధి. "భన్తే, మయం ఇదానేవ ఆగతా, న తే అమ్బాని ఖాదామా"తి. "తేన హి సపథం కరోథా"తి? "కత్వా చ పన గన్తుం లభిస్సామా"తి? "ఆమ, లభిస్సథా"తి. "సాధు, భన్తే"తి తాసు జేట్ఠికా సపథం కరోన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧౬౯."యో నీలియం మణ్డయతి, సణ్డాసేన విహఞ్ఞతి;
తస్స సా వసమన్వేతు, యా తే అమ్బే అవాహరీ"తి.

తస్సత్థో – యో పురిసో పలితానం కాళవణ్ణకరణత్థాయ నీలఫలాదీని యోజేత్వా కతం నీలియం మణ్డయతి, నీలకేసన్తరే చ ఉట్ఠితం పలితం ఉద్ధరన్తో సణ్డాసేన విహఞ్ఞతి కిలమతి, తస్స ఏవరూపస్స మహల్లకస్స సా వసం అన్వేతు, తథారూపం పతిం లభతు, యా తే అమ్బే అవాహరీతి.

తాపసో "త్వం ఏకమన్తం తిట్ఠాహీ"తి వత్వా దుతియం సేట్ఠిధీతరం సపథం కారేసి. సా సపథం కరోన్తీ దుతియం గాథమాహ –

౧౭౦."వీసం వా పఞ్చవీసం వా, ఊనతింసంవ జాతియా;

తాదిసా పతి మా లద్ధా, యా తే అమ్బే అవాహరీ”తి.

తస్సత్థో – నారియో నామ పన్నరససోళసవస్సికకాలే పురిసానం పియా హోన్తి. యా పన తవ అమ్బాని అవాహరి, సా ఏవరూపే యోబ్బనే పతిం అలభిత్వా జాతియా వీసం వా పఞ్చవీసం వా ఏకేన ద్వీహి ఊనతాయ ఊనతింసం వా వస్సాని పత్వా తాదిసా పరిపక్కవయా హుత్వాపి పతిం మా లద్ధాతి.

తాయపి సపథం కత్వా ఏకమన్తం ఠితాయ తతియా తతియం గాథమాహ –

౧౭౧. “దీఘం గచ్ఛతు అద్ధానం, ఏకికా అభిసారికా;
సఙ్కేతే పతి మా అద్ద, యా తే అమ్బే అవాహరీ”తి.

తస్సత్థో – యా తే అమ్బే అవాహరి, సా పతిం పత్థయమానా తస్స సన్తికం అభిసరణతాయ అభిసారికా నామ హుత్వా ఏకికా అదుతియా గావుతద్విగావుతమత్తం దీఘం అద్ధానం గచ్ఛతు, గన్త్వాపి చ తస్మిం అసుకట్ఠానం నామ ఆగచ్ఛేయ్యాసీతి కతే సఙ్కేతే తం పతిం మా అద్దసాతి.

తాయపి సపథం కత్వా ఏకమన్తం ఠితాయ చతుత్థా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౭౨. “అలఙ్కతా సువసనా, మాలినీ చన్దనుస్సదా;
ఏకికా సయనే సేతు, యా తే అమ్బే అవాహరీ”తి. – సా ఉత్తానత్థాయేవ;

తాపసో “తుమ్హేహి అతిభారియా సపథా కతా, అఞ్ఞేహి అమ్బాని ఖాదితాని భవిస్సన్తి, గచ్ఛథ దాని తుమ్హే”తి తా ఉయ్యోజేసి. సక్కో భేరవరూపారమ్మణం దస్సేత్వా కూటతాపసం తతో పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటజటిలో అయం అమ్బగోపకో మహల్లకో అహోసి, చతస్సో సేట్ఠిధీతరో ఏతాయేవ, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అమ్బజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౪౫] ౫. రాజకుమ్భజాతకవణ్ణనా

వనం యదగ్గి దహతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అలసభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వాపి అలసో అహోసి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాయోనిసోమనసికారవత్తపటివత్తాదీహి పరిబాహిరో నీవరణాభిభూతో. నిసిన్నట్ఠానాదీసు ఇరియాపథేసు తథా ఏవ హోతి. తస్స తం ఆలసియభావం ఆరబ్భ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఆలసియో కుసీతో నీవరణాభిభూతో విహరతీ”తి . సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఆలసియోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అమచ్చరతనం అహోసి, బారాణసిరాజా ఆలసియజాతికో అహోసి. బోధిసత్తో “రాజానం పబోధేస్సామీ”తి ఏకం ఉపమం ఉపధారేన్తో విచరతి. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానం గన్త్వా

అమచ్చగణపరివుతో తత్థ విచరన్తో ఏకం రాజకుమ్భం నామ ఆలసియం పస్సి. తథారూపా కిర ఆలసియా సకలదివసం గచ్ఛన్తాపి ఏకద్వఙ్గులమత్తమేవ గచ్ఛన్తి. రాజా తం దిస్వా “వయస్స కో నామ సో”తి బోధిసత్తం పుచ్ఛి. మహాసత్తో “రాజకుమ్భో నామేస, మహారాజ, ఆలసియో. ఏవరూపో హి సకలదివసం గచ్ఛన్తోపి ఏకఙ్గులద్వఙ్గులమత్తమేవ గచ్ఛతీ”తి వత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో “అమ్భో, రాజకుమ్భ, తుమ్హాకం దన్ధగమనం ఇమస్మిం అరఞ్ఞే దావగ్గిమ్హి ఉట్ఠితే కిం కరోథా”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౭౩. “వనం యదగ్గి దహతి, పావకో కణ్హవత్తనీ;
కథం కరోసి పచలక, ఏవం దన్ధపరక్కమో”తి.

తత్థ **యదగ్గీ**తి యదా అగ్గి. **పావకో కణ్హవత్తనీ**తి అగ్గినో వేవచనం. **పచలకా**తి తం ఆలపతి. సో హి చలన్తో చలన్తో గచ్ఛతి, నిచ్చం వా పచలాయతి, తస్మా “పచలకో”తి వుచ్చతి. **దన్ధపరక్కమో**తి గరువీరియో.

తం సుత్వా రాజకుమ్భో దుతియం గాథమాహ –

౧౭౪.“బహూని రుక్ఖఛిద్దాని, పథబ్యా వివరాని చ;
తాని చే నాభిసమ్భోమ, హోతి నో కాలపరియాయో”తి.

తస్సత్థో – పణ్డిత, అమ్హాకం ఇతో ఉత్తరిగమనం నామ నత్థి. ఇమస్మిం పన అరఞ్ఞే రుక్ఖఛిద్దాని పథవియం వివరాని చ బహూని. యది తాని న పాపుణామ, **హోతి నో కాలపరియాయో**తి మరణమేవ నో హోతీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౭౫.“యో దన్ధకాలే తరతి, తరణీయే చ దన్ధతి;
సుక్ఖపణ్ణంవ అక్కమ్మ, అత్థం భఞ్జతి అత్తనో.

౧౭౬.“యో దన్ధకాలే దన్ధేతి, తరణీయే చ తారయి;
ససీవ రత్తిం విభజం, తస్సత్థో పరిపూరతీ”తి.

తత్థ **దన్ధకాలే**తి తేసం తేసం కమ్మానం సణికం కత్తబ్బకాలే. **తరతీ**తి తురితతురితో వేగేన తాని కమ్మాని కరోతి. **సుక్ఖపణ్ణంవా**తి యథా వాతాతపసుక్ఖం తాలపణ్ణం బలవా పురిసో అక్కమిత్వా భఞ్జేయ్య, తత్థేవ చుణ్ణవిచుణ్ణం కరేయ్య, ఏవం సో అత్తనో అత్థం వుద్ధిం భఞ్జతి. **దన్ధేతీ**తి దన్ధయతి దన్ధకాతబ్బాని కమ్మాని దన్ధమేవ కరోతి. **తారయీ**తి తురితకాతబ్బాని కమ్మాని తురితోవ కరోతి. **ససీవ రత్తిం విభజ**న్తి యథా చన్దో జుణ్హపక్ఖం రత్తిం జోతయమానో కాళపక్ఖరత్తితో రత్తిం విభజన్తో దివసే దివసే పరిపూరతి, ఏవం తస్స పురిసస్స అత్థో పరిపూరతీతి వుత్తం హోతి.

రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా తతో పట్ఠాయ అనలసో జాతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజకుమ్భో ఆలసియభిక్ఖు అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రాజకుమ్భజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౪౬] ౬. కేసవజాతకవణ్ణనా

మనుస్సిన్దం జహిత్వానాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విస్సాసభోజనం ఆరబ్భ కథేసి. అనాథపిణ్డికస్స కిర గేహే పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం నిబద్ధభత్తం హోతి, గేహం నిచ్చకాలం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఓపానభూతం కాసావపజ్జోతం ఇసివాతపటివాతం. అథేకదివసం రాజా నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో సేట్ఠినో నివేసనే భిక్ఖుసఙ్ఘం దిస్వా “అహమ్పి అరియసఙ్ఘస్స నిబద్ధం భిక్ఖం దస్సామీ”తి విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం నిబద్ధం భిక్ఖం పట్ఠపేసి. తతో పట్ఠాయ రాజనివేసనే నిబద్ధం భిక్ఖా దియ్యతి, తివస్సికగన్ధసాలిభోజనం పణీతం. విస్సాసేనపి సినేహేనపి సహత్థా దాయకా నత్థి, రాజయుత్తే దాపేసి. భిక్ఖూ నిసీదిత్వా భుఞ్జితుం న ఇచ్ఛన్తి, నానగ్గరసభత్తం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో ఉపట్ఠాకకులం గన్త్వా తం భత్తం తేసం దత్వా తేహి దిన్నం లూఖం వా పణీతం వా భుఞ్జన్తి.

అథేకదివసం రఞ్ఞో బహుం ఫలాఫలం ఆహరింసు. రాజా “సఙ్ఘస్స దేథా”తి ఆహ. మనుస్సా భత్తగ్గం గన్త్వా ఏకభిక్ఖుమ్పి అదిస్వా “ఏకో భిక్ఖుపి నత్థీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. “నను వేలాయేవ తావా”తి? “ఆమ, వేలా, భిక్ఖూ పన తుమ్హాకం గేహే భత్తం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో విస్సాసికానం ఉపట్ఠాకానం గేహం గన్త్వా తేసం దత్వా తేహి దిన్నం లూఖం వా పణీతం వా భుఞ్జన్తీ”తి. రాజా “అమ్హాకం భత్తం పణీతం, కేన ను ఖో కారణేన అభుత్వా అఞ్ఞం భుఞ్జన్తి, సత్థారం పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పుచ్ఛి. సత్థా “మహారాజ, భోజనం నామ విస్సాసపరమం, తుమ్హాకం గేహే విస్సాసం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సినేహేన దాయకానం అభావా భిక్ఖూ భత్తం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో విస్సాసికట్ఠానే పరిభుఞ్జన్తి. మహారాజ, విస్సాససదిసో అఞ్ఞో రసో నామ నత్థి, అవిస్సాసికేన దిన్నం చతుమధురమ్పి హి విస్సాసికేన దిన్నం సామాకభత్తం న అగ్ఘతి. పోరాణకపణ్డితాపి రోగే ఉప్పన్నే రఞ్ఞా పఞ్చ వేజ్జకులాని గహేత్వా భేసజ్జే కారితేపి రోగే అవూపసన్తే విస్సాసికానం సన్తికం గన్త్వా అలోణకం సామాకనీవారయాగుఞ్చేవ ఉదకమత్తసిత్తం అలోణకపణ్ణఞ్చ పరిభుఞ్జిత్వా నిరోగా జాతా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, “కప్పకుమారో”తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అపరభాగే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తదా కేసవో నామ తాపసో పఞ్చహి తాపససతేహి పరివుతో గణసత్థా హుత్వా హిమవన్తే వసతి. బోధిసత్తో తస్స సన్తికం గన్త్వా పఞ్చన్నం అన్తేవాసికసతానం జేట్ఠన్తేవాసికో హుత్వా విహాసి, కేసవతాపసస్స హితజ్ఝాసయో ససినేహో అహోసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అతివియ విస్సాసికా అహేసుం. అపరభాగే కేసవో తే తాపసే ఆదాయ లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం గన్త్వా బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరం భిక్ఖాయ పవిసిత్వా రాజద్వారం అగమాసి. రాజా ఇసిగణం దిస్వా పక్కోసాపేత్వా అన్తోనివేసనే భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఉయ్యానే వసాపేసి. అథ వస్సారత్తే అతిక్కన్తే కేసవో రాజానం ఆపుచ్ఛి. రాజా “భన్తే, తుమ్హే మహల్లకా, అమ్హే తావ ఉపనిస్సాయ వసథ, దహరతాపసే హిమవన్తం పేసేథా”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి జేట్ఠన్తేవాసికేన సద్ధిం తే హిమవన్తం పేసేత్వా సయం ఏకకోవ ఓహీయి. కప్పో హిమవన్తం గన్త్వా తాపసేహి సద్ధిం వసి.

కేసవో కప్పేన వినా వసన్తో ఉక్కణ్ఠిత్వా తం దట్ఠుకామో హుత్వా నిద్దం న లభతి, తస్స నిద్దం అలభన్తస్స సమ్మా ఆహారో న పరిణామం గచ్ఛతి, లోహితపక్ఖన్దికా అహోసి, బాళ్హా వేదనా వత్తన్తి. రాజా పఞ్చ వేజ్జకులాని గహేత్వా తాపసం పటిజగ్గి, రోగో న వూపసమ్మతి. కేసవో రాజానం ఆహ "మహారాజ, కిం మయ్హం మరణం ఇచ్ఛథ, ఉదాహు అరోగభావ"న్తి ? "అరోగభావం, భన్తే"తి. "తేన హి మం హిమవన్తం పేసేథా"తి. "సాధు, భన్తే"తి రాజా నారదం నామ అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా "నారద, అమ్హాకం భదన్తం గహేత్వా వనచరకేహి సద్ధిం హిమవన్తం యాహీ"తి పేసేసి. నారదో తం తత్థ నేత్వా పచ్చాగమాసి. కేసవస్సపి కప్పే దిట్ఠమత్తేయేవ చేతసికరోగో వూపసన్తో, ఉక్కణ్ఠా పటిప్పస్సమ్భి. అథస్స కప్పో అలోణకేన అధూపనేన ఉదకమత్తసిత్తపణ్ణేన సద్ధిం సామాకనీవారయాగుం అదాసి, తస్స తఙ్ఖణఞ్ఞేవ లోహితపక్ఖన్దికా పటిప్పస్సమ్భి.

పున రాజా నారదం పేసేసి "గచ్ఛ కేసవస్స తాపసస్స పవత్తిం జానాహీ"తి. సో గన్త్వా తం అరోగం దిస్వా "భన్తే, బారాణసిరాజా పఞ్చ వేజ్జకులాని గహేత్వా పటిజగ్గన్తో తుమ్హే అరోగే కాతుం నాసక్ఖి, కథం తే కప్పో పటిజగ్గీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౭౭. "మనుస్సిన్దం జహిత్వాన, సబ్బకామసమిద్ధినం;
కథం ను భగవా కేసీ, కప్పస్స రమతి అస్సమే"తి.

తత్థ **మనుస్సిన్ద**న్తి మనుస్సానం ఇన్దం బారాణసిరాజానం. **కథం ను భగవా కేసీ**తి కేన ను ఖో ఉపాయేన అయం అమ్హాకం భగవా కేసవతాపసో కప్పస్స అస్సమే రమతీతి.

ఏవం అఞ్ఞేహి సద్ధిం సల్లపన్తో వియ కేసవస్స అభిరతికారణం పుచ్ఛి. తం సుత్వా కేసవో దుతియం గాథమాహ –

౧౭౮."సాదూని రమణీయాని, సన్తి వక్ఖా మనోరమా;
సుభాసితాని కప్పస్స, నారద రమయన్తి మ"న్తి.

తత్థ **వక్ఖా**తి రుక్ఖా. పాళియం పన "రుక్ఖా"త్వేవ లిఖితం. **సుభాసితానీ**తి కప్పేన కథితాని సుభాసితాని మం రమయన్తీతి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "ఏవం మం అభిరమాపేన్తో కప్పో అలోణకం అధూపనం ఉదకసిత్తపణ్ణమిస్సం సామాకనీవారయాగుం పాయేసి, తాయ మే సరీరే బ్యాధి వూపసమితో, అరోగో జాతోమ్హీ"తి ఆహ. తం సుత్వా నారదో తతియం గాథమాహ –

౧౭౯. "సాలీనం ఓదనం భుఞ్జే, సుచిం మంసూపసేచనం;
కథం సామాకనీవారం, అలోణం ఛాదయన్తి త"న్తి.

తత్థ **భుఞ్జే**తి భుఞ్జసి, అయమేవ వా పాఠో. **ఛాదయన్తీ**తి ఛాదయతి పీణేతి తోసేతి. గాథాబన్ధసుఖత్థం పన అనునాసికో కతో. ఇదం వుత్తం హోతి – యో త్వం సుచిం మంసూపసేచనం రాజకులే రాజారహం సాలిభత్తం భుఞ్జసి, తం కథమిదం సామాకనీవారం అలోణం పీణేతి తోసేతి, కథం తే ఏతం రుచ్చతీతి.

తం సుత్వా కేసవో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౮౦.“సాదుం వా యది వాసాదుం, అప్పం వా యది వా బహుం;
విస్సత్థో యత్థ భుఞ్జేయ్య, విస్సాసపరమా రసా”తి.

తత్థ **యది వాసాదున్తి** యది వా అసాదుం. **విస్సత్థోతి** నిరాసఙ్కో విస్సాసపత్తో హుత్వా. **యత్థ భుఞ్జేయ్యాతి** యస్మిం నివేసనే ఏవం భుఞ్జేయ్య, తత్థ ఏవం భుత్తం యంకిఞ్చి భోజనం సాదుమేవ. కస్మా? యస్మా **విస్సాసపరమా రసా,** విస్సాసో పరమో ఉత్తమో ఏతేసన్తి విస్సాసపరమా రసా. విస్సాససదిసో హి అఞ్ఞో రసో నామ నత్థి. అవిస్సాసికేన హి దిన్నం చతుమధురమ్పి విస్సాసికేన దిన్నం అమ్బిలకఞ్జియం న అగ్ఘతీతి.

నారదో తస్స వచనం సుత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “కేసవో ఇదం నామ కథేసీ”తి ఆచిక్ఖి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, నారదో సారిపుత్తో, కేసవో బకబ్రహ్మా, కప్పో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కేసవజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౪౭] ౭. అయకూటజాతకవణ్ణనా

సబ్బాయసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోకత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహాకణ్హజాతకే** (జా॰ ౧.౧౨.౬౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఉగ్గహితసబ్బసిప్పో పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా మనుస్సా దేవమఙ్గలికా హుత్వా బహూ అజేళకాదయో మారేత్వా దేవతానం బలికమ్మం కరోన్తి. బోధిసత్తో “పాణో న హన్తబ్బో”తి భేరిం చరాపేసి. యక్ఖా బలికమ్మం అలభమానా బోధిసత్తస్స కుజ్ఝిత్వా హిమవన్తే యక్ఖసమాగమం గన్త్వా బోధిసత్తస్స మారణత్థాయ ఏకం కక్ఖళం యక్ఖం పేసేసుం. సో కణ్ణికమత్తం మహన్తం ఆదిత్తం అయకూటం గహేత్వా “ఇమినా నం పహరిత్వా మారేస్సామీ”తి ఆగన్త్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే బోధిసత్తస్స సయనమత్థకే అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో తం కారణం ఞత్వా ఇన్దవజిరం ఆదాయ గన్త్వా యక్ఖస్స ఉపరి అట్ఠాసి. బోధిసత్తో యక్ఖం దిస్వా “కిం ను ఖో ఏస మం రక్ఖమానో ఠితో, ఉదాహు మారేతుకామో”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౮౧.“సబ్బాయసం కూటమతిప్పమాణం, పగ్గయ్హ యో తిట్ఠసి అన్తలిక్ఖే;
రక్ఖాయ మే త్వం విహితో నుసజ్జ, ఉదాహు మే చేతయసే వధాయా”తి.

తత్థ **విహితో నుసజ్జాతి** విహితో ను అసి అజ్జ.

బోధిసత్తో పన యక్ఖమేవ పస్సతి, న సక్కం. యక్ఖో సక్కస్స భయేన బోధిసత్తం పహరితుం న సక్కోతి. సో బోధిసత్తస్స కథం సుత్వా “మహారాజ, నాహం తవ రక్ఖణత్థాయ ఠితో, ఇమినా పన జలితేన అయకూటేన పహరిత్వా తం

మారేస్సామీతి ఆగతోమ్హి, సక్కస్స భయేన తం పహరితుం న సక్కోమీ"తి ఏతమత్థం దీపేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౮౨."దూతో అహం రాజిధ రక్ఖసానం, వధాయ తుయ్హం పహితోహమస్మి;

ఇన్దో చ తం రక్ఖతి దేవరాజా, తేనుత్తమఙ్గం న తే ఫాలయామీ"తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౮౩."సచే చ మం రక్ఖతి దేవరాజా, దేవానమిన్దో మఘవా సుజమ్పతి;

కామం పిసాచా వినదన్తు సబ్బే, న సన్తసే రక్ఖసియా పజాయ.

౧౮౪."కామం కన్దన్తు కుమ్భణ్డా, సబ్బే పంసుపిసాచకా;

నాలం పిసాచా యుద్ధాయ, మహతీ సా విభింసికా"తి.

తత్థ **రక్ఖసియా పజాయాతి** రక్ఖసిసఙ్ఖాతాయ పజాయ, రక్ఖససత్తానన్తి అత్థో. **కుమ్భణ్డాతి** కుమ్భమత్తరహస్సఙ్గా మహోదరా యక్ఖా. **పంసుపిసాచకాతి** సఙ్కారట్ఠానే పిసాచా. **నాలన్తి** పిసాచా నామ మయా సద్ధిం యుద్ధాయ న సమత్థా. **మహతీ సా విభింసికాతి** యం పనేతే యక్ఖా సన్నిపతిత్వా విభింసికం దస్సేన్తి, సా మహతీ విభింసికా భయకారణదస్సనమత్తమేవ మయ్హం, న పనాహం భాయామీతి అత్థో.

సక్కో యక్ఖం పలాపేత్వా మహాసత్తం ఓవదిత్వా "మా భాయి, మహారాజ, ఇతో పట్ఠాయ తవ రక్ఖా మమాయత్తా"తి వత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, బారాణసిరాజా అహమేవ అహోసి"న్తి.

అయకూటజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౪౮] ౮. అరఞ్ఞజాతకవణ్ణనా

అరఞ్ఞా గామమాగమ్మాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **చూళనారదకస్సపజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౪౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో భరియాయ కాలకతాయ పుత్తం గహేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే వసన్తో పుత్తం అస్సమపదే ఠపేత్వా ఫలాఫలత్థాయ గచ్ఛతి. తదా చోరేసు పచ్చన్తగామం పహరిత్వా కరమరే గహేత్వా గచ్ఛన్తేసు ఏకా కుమారికా పలాయిత్వా తం అస్సమపదం పత్వా తాపసకుమారం పలోభేత్వా సీలవినాసం పాపేత్వా "ఏహి గచ్ఛామా"తి ఆహ. "పితా తావ మే ఆగచ్ఛతు, తం పస్సిత్వా గమిస్సామీ"తి. "తేన హి దిస్వా ఆగచ్ఛా"తి నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే నిసీది. తాపసకుమారో పితరి ఆగతే పఠమం గాథమాహ –

౧౮౫. “అరఞ్ఞా గామమాగమ్మ, కింసీలం కింవతం అహం;
పురిసం తాత సేవేయ్యం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

తత్థ **అరఞ్ఞా గామమాగమ్మా**తి తాత అహం ఇతో అరఞ్ఞతో మనుస్సపథం వసనత్థాయ గతో వసనగామం పత్వా కిం కరోమీతి.

అథస్స పితా ఓవాదం దదన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౮౬. “యో తం విస్సాసయే తాత, విస్సాసఞ్చ ఖమేయ్య తే;
సుస్సూసీ చ తితిక్ఖీ చ, తం భజేహి ఇతో గతో.

౧౮౭. “యస్స కాయేన వాచాయ, మనసా నత్థి దుక్కటం;
ఉరసీవ పతిట్ఠాయ, తం భజేహి ఇతో గతో.

౧౮౮. “హలిద్దిరాగం కపిచిత్తం, పురిసం రాగవిరాగినం;
తాదిసం తాత మా సేవి, నిమ్మనుస్సమ్పి చే సియా”తి.

తత్థ **యో తం విస్సాసయే**తి యో పురిసో తం విస్సాసేయ్య న పరిసఙ్కేయ్య. **విస్సాసఞ్చ ఖమేయ్య తే**తి యో చ అత్తని కయిరమానం తవ విస్సాసం పత్తో నిరాసఙ్కో తం ఖమేయ్య. **సుస్సూసీ**తి యో చ తవ విస్సాసవచనం సోతుమిచ్ఛతి. **తితిక్ఖీ**తి యో చ తయా కతం అపరాధం ఖమతి. **తం భజేహీ**తి తం పురిసం భజేయ్యాసి పయిరుపాసేయ్యాసి. **ఉరసీవ పతిట్ఠాయా**తి యథా తస్స ఉరసి పతిట్ఠాయ వడ్ఢితో ఓరసపుత్తో త్వమ్పి తాదిసో ఉరసి పతిట్ఠితపుత్తో వియ హుత్వా ఏవరూపం పురిసం భజేయ్యాసీతి అత్థో.

హలిద్దిరాగన్తి హలిద్దిరాగసదిసం అథిరచిత్తం. **కపిచిత్త**న్తి లహుపరివత్తితాయ మక్కటచిత్తం. **రాగవిరాగిన**న్తి ముహుత్తేనేవ రజ్జనవిరజ్జనసభావం. **నిమ్మనుస్సమ్పి చే సియా**తి సచేపి సకలం జమ్బుదీపతలం కాయదుచ్చరితాదివిరహితస్స మనుస్సస్స అభావేన నిమ్మనుస్సం సియా , తథాపి, తాత, తాదిసం లహుచిత్తం మా సేవి, సబ్బమ్పి మనుస్సపథం విచినిత్వా హేట్ఠా వుత్తగుణసమ్పన్నమేవ భజేయ్యాసీతి అత్థో.

తం సుత్వా తాపసకుమారో “అహం, తాత, ఇమేహి గుణేహి సమన్నాగతం పురిసం కత్థ లభిస్సామి, న గచ్ఛామి, తుమ్హాకఞ్ఞేవ సన్తికే వసిస్సామీ”తి వత్వా నివత్తి. అథస్స పితా కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. ఉభోపి అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పుత్తో చ కుమారికా చ ఏతేయేవ అహేసుం, పితా తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అరఞ్ఞజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౪౯] ౯. సన్ధిభేదజాతకవణ్ణనా

నేవ ఇత్థీసు సామఞ్ఞన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిం కిర సమయే సత్థా "ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తీ"తి సుత్వా తే పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూనం భణ్డనజాతానం కలహజాతానం వివాదాపన్నానం పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరథ, తేన అనుప్పన్నాని చేవ భణ్డనాని ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నాని చ భియ్యోభావాయ సంవత్తన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే తే భిక్ఖూ గరహిత్వా "భిక్ఖవే, పిసుణా వాచా నామ తిఖిణసత్తిపహారసదిసా, దళ్హో విస్సాసోపి తాయ ఖిప్పం భిజ్జతి, తఞ్చ పన గహేత్వా అత్తనో మేత్తిభిన్దనకజనో సీహఉసభసదిసో హోతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పుత్తో హుత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో పితు అచ్చయేన ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా ఏకో గోపాలకో అరఞ్ఞే గోకులేసు గావో పటిజగ్గిత్వా ఆగచ్ఛన్తో ఏకం గబ్భినిం అసల్లక్ఖేత్వా పహాయ ఆగతో. తస్సా ఏకాయ సీహియా సద్ధిం విస్సాసో ఉప్పజ్జి. తా ఉభోపి దళ్హమిత్తా హుత్వా ఏకతో విచరన్తి. అపరభాగే గావీ వచ్ఛకం, సీహీ సీహపోతకం విజాయి. తే ఉభోపి జనా కులేన ఆగతమేత్తియా దళ్హమిత్తా హుత్వా ఏకతో విచరన్తి . అథేకో వనచరకో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తేసం విస్సాసం దిస్వా అరఞ్ఞే ఉప్పజ్జనకభణ్డం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా రఞ్ఞో దత్వా "అపి తే, సమ్మ, కిఞ్చి అరఞ్ఞే అచ్ఛరియం దిట్ఠపుబ్బ"న్తి రఞ్ఞా పుట్ఠో "దేవ, అఞ్ఞం కిఞ్చి న పస్సామి, ఏకం పన సీహఞ్చ ఉసభఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సాసికే ఏకతో విచరన్తే అద్దస"న్తి ఆహ. "ఏతేసం తతియే ఉప్పన్నే భయం భవిస్సతి, యదా తేసం తతియం పస్సతి, అథ మే ఆచిక్ఖేయ్యాసీ"తి. "సాధు, దేవా"తి.

వనచరకే పన బారాణసిం గతే ఏకో సిఙ్గాలో సీహఞ్చ ఉసభఞ్చ ఉపట్ఠహి. వనచరకో అరఞ్ఞం గన్త్వా తం దిస్వా "తతియస్స ఉప్పన్నభావం రఞ్ఞో కథేస్సామీ"తి నగరం గతో. సిఙ్గాలో చిన్తేసి "మయా ఠపేత్వా సీహమంసఞ్చ ఉసభమంసఞ్చ అఞ్ఞం అఖాదితపుబ్బం నామ నత్థి, ఇమే భిన్దిత్వా ఇమేసం మంసం ఖాదిస్సామీ"తి. సో "అయం తం ఏవం వదతి, అయం తం ఏవం వదతీ"తి ఉభోపి తే అఞ్ఞమఞ్ఞం భిన్దిత్వా న చిరస్సేవ కలహం కారేత్వా మరణాకారప్పత్తే అకాసి. వనచరకోపి గన్త్వా రఞ్ఞో "తేసం, దేవ, తతియో ఉప్పన్నో"తి ఆహ. "కో సో"తి? "సిఙ్గాలో, దేవా"తి. రాజా "సో ఉభో మిత్తే భిన్దిత్వా మారాపేస్సతి, మయం తేసం మతకాలే సమ్పాపుణిస్సామా"తి వత్వా రథం అభిరుయ్హ వనచరకేన మగ్గదేసకేన గచ్ఛన్తో తేసు అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కత్వా జీవితక్ఖయం పత్తేసు సమ్పాపుణి. సిఙ్గాలో పన హట్ఠతుట్ఠో ఏకవారం సీహస్స మంసం ఖాదతి, ఏకవారం ఉసభస్స మంసం ఖాదతి. రాజా తే ఉభోపి జీవితక్ఖయప్పత్తే దిస్వా రథే ఠితోవ సారథినా సద్ధిం సల్లపన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౮౯."నేవ ఇత్థీసు సామఞ్ఞం, నాపి భక్ఖేసు సారథి;
అథస్స సన్ధిభేదస్స, పస్స యావ సుచిన్తితం.

౧౯౦."అసి తిక్ఖోవ మంసమ్హి, పేసుఞ్ఞం పరివత్తతి;
యత్థూసభఞ్చ సీహఞ్చ, భక్ఖయన్తి మిగాధమా.

౧౯౧."ఇమం సో సయనం సేతి, యమిమం పస్ససి సారథి;
యో వాచం సన్ధిభేదస్స, పిసుణస్స నిబోధతి.

౧౯౨."తే జనా సుఖమేధన్తి, నరా సగ్గగతారివ;

యే వాచం సన్ధిభేదస్స, నావబోధన్తి సారథీ"తి.

తత్థ **నేవ ఇత్థీసూతి** సమ్మ సారథి, ఇమేసం ద్విన్నం జనానం నేవ ఇత్థీసు సామఞ్ఞం అత్థి న , భక్ఖేసుపి. అఞ్ఞమేవ హి ఇత్థిం సీహో సేవతి, అఞ్ఞం ఉసభో, అఞ్ఞం భక్ఖం సీహో ఖాదతి, అఞ్ఞం ఉసభోతి అత్థో. **అథస్సాతి** ఏవం కలహకారణే అవిజ్జమానేపి అథ ఇమస్స మిత్తసన్ధిభేదకస్స దుట్ఠసిఙ్గాలస్స "ఉభిన్నం మంసం ఖాదిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఇమే మారేన్తస్స **పస్స యావ సుచిన్తితం,** సుచిన్తితం జాతన్తి అధిప్పాయో. **యత్థాతి** యస్మిం పేసుఞ్ఞే పరివత్తమానే. ఉసభఞ్చ సీహఞ్చ మిగాధమా సిఙ్గాలా ఖాదన్తి, తం పేసుఞ్ఞం మంసమ్హి తిఖిణో అసి వియ మిత్తభావం ఛిన్దన్తమేవ పరివత్తతీతి దీపేతి.

యమిమం పస్ససీతి సమ్మ సారథి, యం ఇమం పస్ససి ఇమేసం ద్విన్నం మతసయనం, అఞ్ఞోపి యో పుగ్గలో సన్ధిభేదస్స పిసుణస్స పిసుణవాచం నిబోధతి గణ్హాతి, సో ఇమం సయనం సేతి, ఏవమేవం మరతీతి దస్సేతి. **సుఖమేధన్తీతి** సుఖం విన్దన్తి లభన్తి. **నరా సగ్గగతారివాతి** సగ్గగతా దిబ్బభోగసమఙ్గినో నరా వియ తే సుఖం విన్దన్తి. **నావబోధన్తీతి** న సారతో పచ్చేన్తి, తాదిసం పన వచనం సుత్వా చోదేత్వా సారేత్వా మేత్తిం అభిన్దిత్వా పాకతికావ హోన్తీతి.

రాజా ఇమా గాథా భాసిత్వా సీహస్స కేసరచమ్మనఖదాఠా గాహాపేత్వా నగరమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా అహమేవ అహోసి"న్తి.

సన్ధిభేదజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౫౦] ౧౦. దేవతాపఞ్హజాతకవణ్ణనా

హన్తి హత్థేహి పాదేహీతి అయం దేవతాపుచ్ఛా **ఉమఙ్గజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

దేవతాపఞ్హజాతకవణ్ణనా దసమా.

చూళకుణాలవగ్గో పఞ్చమో.

జాతకుద్దానం –

కాలిఙ్గో అస్సారోహో చ, ఏకరాజా చ దద్దరో;
సీలవీమంససుజాతా, పలాసో సకుణో ఛవో;
సేయ్యోతి దస జాతకా.

పుచిమన్దో కస్సపో చ, ఖన్తివాదీ లోహకుమ్భి;
సబ్బమంసలాభీ ససో, మతారోదకణవేరా;
తిత్తిరో సుచ్చజో దస.

కుటిదూసో దుద్దభాయో, బ్రహ్మదత్తచమ్మసాటకో;

గోధరాజా చ కక్కారు, కాకవతీ నను సోచియో;
కాళబాహు సీలవీమంసో దస.

కోకాలికో రథలట్ఠి, పక్కగోధరాజోవాదా;
జమ్బుకబ్రహాఛత్తో చ, పీఠథుసా చ బావేరు;
విసయ్హసేట్ఠి దసధా.

కిన్నరీవానరకున్తినీ, అమ్బహారీ గజకుమ్భో;
కేసవాయకూటారఞ్ఞం, సన్ధిభేదో దేవతాపఞ్హా.

వగ్గుద్దానం –

కాలిఙ్గో పుచిమన్దో చ, కుటిదూసకకోకిలా;
చూళకుణాలవగ్గోతి, పఞ్చవగ్గా చతుక్కమ్హి;
హోన్తి పఞ్ఞాస జాతకా.

చతుక్కనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. పఞ్చకనిపాతో

౧. మణికుణ్డలవగ్గో

[౩౫౧] ౧. మణికుణ్డలజాతకవణ్ణనా

జీనో రథస్సం మణికుణ్డలే చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో అన్తేపురే సబ్బత్థసాధకం పదుట్ఠామచ్చం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ. ఇధ పన బోధిసత్తో బారాణసిరాజా అహోసి. పదుట్ఠామచ్చో కోసలరాజానం ఆనేత్వా కాసిరజ్జం గాహాపేత్వా బారాణసిరాజానం బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారే పక్ఖిపాపేసి. రాజా ఝానం ఉప్పాదేత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది, చోరరఞ్ఞో సరీరే డాహో ఉప్పజ్జి. సో బారాణసిరాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧. "జీనో రథస్సం మణికుణ్డలే చ, పుత్తే చ దారే చ తథేవ జీనో;
సబ్బేసు భోగేసు అసేసకేసు, కస్మా న సన్తప్పసి సోకకాలే"తి.

తత్థ **జీనో రథస్సం మణికుణ్డలే చా**తి మహారాజ, త్వం రథఞ్చ అస్సఞ్చ మణికుణ్డలాని చ జీనో, "జీనో రథస్సే చ మణికుణ్డలే చా"తిపి పాఠో. **అసేసకేసూ**తి నిస్సేసకేసు.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౨. "పుబ్బేవ మచ్చం విజహన్తి భోగా, మచ్చో వా తే పుబ్బతరం జహాతి;
అసస్సతా భోగినో కామకామి, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే.

౩. "ఉదేతి ఆపూరతి వేతి చన్దో, అత్థం తపేత్వాన పలేతి సూరియో;
విదితా మయా సత్తుక లోకధమ్మా, తస్మా న సోచామహం సోకకాలే"తి.

తత్థ **పుబ్బేవ మచ్చ**న్తి మచ్చం వా భోగా పుబ్బేవ పఠమతరఞ్ఞేవ విజహన్తి, మచ్చో వా తే భోగే పుబ్బతరం జహాతి. **కామకామీ**తి చోరరాజానం ఆలపతి. అమ్భో, కామే కామయమాన కామకామి భోగినో నామ లోకే అసస్సతా, భోగేసు వా నట్ఠేసు జీవమానావ అభోగినో హోన్తి, భోగే వా పహాయ సయం నస్సన్తి, తస్మా అహం మహాజనస్స సోకకాలేపి న సోచామీతి అత్థో. **విదితా మయా సత్తుక లోకధమ్మా**తి చోరరాజానం ఆలపతి. అమ్భో, సత్తుక, మయా లాభో అలాభో యసో అయసోతిఆదయో లోకధమ్మా విదితా. యథేవ హి చన్దో ఉదేతి చ పూరతి చ పున చ ఖీయతి, యథా చ సూరియో అన్ధకారం విధమన్తో మహన్తం ఆలోకం తపేత్వాన పున సాయం అత్థం పలేతి అత్థం గచ్ఛతి న దిస్సతి, ఏవమేవ భోగా ఉప్పజ్జన్తి చ నస్సన్తి చ, తత్థ కిం సోకేన, తస్మా న సోచామీతి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో చోరరఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా ఇదాని తమేవ చోరం గరహన్తో ఆహ –

౪. "అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;
రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధు.

౫. “నిసమ్మ ఖత్తియో కయిరా, నానిసమ్మ దిసమ్పతి;
నిసమ్మకారినో రాజ, యసో కిత్తి చ వడ్ఢతీ”తి.

ఇమా పన ద్వే గాథా హేట్ఠా విత్థారితాయేవ. చోరరాజా బోధిసత్తం ఖమాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా అత్తనో జనపదమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కోసలరాజా ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మణికుణ్డలజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౫౨] ౨. సుజాతజాతకవణ్ణనా

కిం ను సన్తరమానోవాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మతపితికం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర పితరి మతే పరిదేవమానో విచరతి, సోకం వినోదేతుం న సక్కోతి. అథ సత్థా తస్స సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా సావత్థిం పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాసమణం ఆదాయ తస్స గేహం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో తం వన్దిత్వా నిసిన్నం “కిం, ఉపాసక, సోచసీ”తి వత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “ఆవుసో, పోరాణకపణ్డితా పణ్డితానం వచనం సుత్వా పితరి కాలకతే న సోచింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కుటుమ్బికగేహే నిబ్బత్తి, “సుజాతకుమారో”తిస్స నామం కరింసు. తస్స వయప్పత్తస్స పితామహో కాలమకాసి. అథస్స పితా పితు కాలకిరియతో పట్ఠాయ సోకసమప్పితో ఆళాహనం గన్త్వా ఆళాహనతో అట్ఠీని ఆహరిత్వా అత్తనో ఆరామే మత్తికాథూపం కత్వా తాని తత్థ నిదహిత్వా గతగతవేలాయ థూపం పుప్ఫేహి పూజేత్వా చేతియం ఆవిజ్ఝన్తో పరిదేవతి, నేవ న్హాయతి న లిమ్పతి న భుఞ్జతి న కమ్మన్తే విచారేతి. తం దిస్వా బోధిసత్తో “పితా మే అయ్యకస్స మతకాలతో పట్ఠాయ సోకాభిభూతో చరతి, ఠపేత్వా పన మం అఞ్ఞో ఏతం సఞ్ఞాపేతుం న సక్కోతి, ఏకేన నం ఉపాయేన నిస్సోకం కరిస్సామీ”తి బహిగామే ఏకం మతగోణం దిస్వా తిణఞ్చ పానీయఞ్చ ఆహరిత్వా తస్స పురతో ఠపేత్వా “ఖాద, ఖాద, పివ, పివా”తి ఆహ. ఆగతాగతా నం దిస్వా “సమ్మ సుజాత, కిం ఉమ్మత్తకోసి, మతగోణస్స తిణోదకం దేసీ”తి వదన్తి. సో న కిఞ్చి పటివదతి. అథస్స పితు సన్తికం గన్త్వా “పుత్తో తే ఉమ్మత్తకో జాతో, మతగోణస్స తిణోదకం దేతీ”తి ఆహంసు. తం సుత్వా కుటుమ్బికస్స పితుసోకో అపగతో, పుత్తసోకో పతిట్ఠితో. సో వేగేనాగన్త్వా “నను త్వం, తాత సుజాత, పణ్డితోసి, కింకారణా మతగోణస్స తిణోదకం దేసీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౬. “కిం ను సన్తరమానోవ, లాయిత్వా హరితం తిణం;
ఖాద ఖాదాతి లపసి, గతసత్తం జరగ్గవం.

౭. “న హి అన్నేన పానేన, మతో గోణో సముట్ఠహే;
త్వఞ్చ తుచ్ఛం విలపసి, యథా తం దుమ్మతీ తథా”తి.

తత్థ **సన్తరమానోవా**తి తురితో వియ హుత్వా. **లాయిత్వా**తి లునిత్వా. **లపసీ**తి విలపసి. **గతసత్తం జరగ్గవ**న్తి విగతజీవితం జిణ్ణగోణం. **యథా త**న్తి ఏత్థ **త**న్తి నిపాతమత్తం, యథా దుమ్మతి అప్పపఞ్ఞో విలపేయ్య, తథా త్వం తుచ్ఛం విలపసీతి.

తతో బోధిసత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౮. “తథేవ తిట్ఠతి సీసం, హత్థపాదా చ వాలధి;
సోతా తథేవ తిట్ఠన్తి, మఞ్ఞే గోణో సముట్ఠహే.

౯. “నేవయ్యకస్స సీసఞ్చ, హత్థపాదా చ దిస్సరే;
రుదం మత్తికథూపస్మిం, నను త్వఞ్ఞేవ దుమ్మతీ”తి.

తత్థ **తథేవా**తి యథా పుబ్బే ఠితం, తథేవ తిట్ఠతి. **మఞ్ఞే**తి ఏతేసం సీసాదీనం తథేవ ఠితత్తా అయం గోణో సముట్ఠహేయ్యాతి మఞ్ఞామి. **నేవయ్యకస్స సీసఞ్చా**తి అయ్యకస్స పన సీసఞ్చ హత్థపాదా చ న దిస్సన్తి. “పిట్ఠిపాదా న దిస్సరే”తిపి పాఠో. **నను త్వఞ్ఞేవ దుమ్మతీ**తి అహం తావ సీసాదీని పస్సన్తో ఏవం కరోమి, త్వం పన న కిఞ్చి పస్ససి, ఝాపితట్ఠానతో అట్ఠీని ఆహరిత్వా మత్తికాథూపం కత్వా పరిదేవసి. ఇతి మం పటిచ్చ సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన నను త్వఞ్ఞేవ దుమ్మతి. భిజ్జనధమ్మా నామ సఙ్ఖారా భిజ్జన్తి, తత్థ కా పరిదేవనాతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తస్స పితా “మమ పుత్తో పణ్డితో ఇధలోకపరలోకకిచ్చం జానాతి, మమ సఞ్ఞాపనత్థాయ ఏతం కమ్మం అకాసీ”తి చిన్తేత్వా “తాత సుజాతపణ్డిత, ‘సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా’తి మే ఞాతా, ఇతో పట్ఠాయ న సోచిస్సామి, పితుసోకహరణకపుత్తేన నామ తాదిసేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా పుత్తస్స థుతిం కరోన్తో ఆహ –

౧౦. “ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;
వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

౧౧. “అబ్బహీ వత మే సల్లం, యమాసి హదయస్సితం;
యో మే సోకపరేతస్స, పితుసోకం అపానుది.

౧౨. “సోహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, వీతసోకో అనావిలో;
న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన మాణవ.

౧౩. “ఏవం కరోన్తి సప్పఞ్ఞా, యే హోన్తి అనుకమ్పకా;
వినివత్తేన్తి సోకమ్హా, సుజాతో పితరం యథా”తి.

తత్థ **నిబ్బాపయే**తి నిబ్బాపయి. **దర**న్తి సోకదరథం. **సుజాతో పితరం యథా**తి యథా మమ పుత్తో సుజాతో మం పితరం సమానం అత్తనో సప్పఞ్ఞతాయ సోకమ్హా వినివత్తయి, ఏవం అఞ్ఞేపి సప్పఞ్ఞా సోకమ్హా వినివత్తయన్తీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా సుజాతో అహమేవ అహోసిన్తి.

సుజాతజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౨౩] ౩. వేనసాఖజాతకవణ్ణనా

నయిదం నిచ్చం భవితబ్బన్తి ఇదం సత్థా భగ్గేసు సంసుమారగిరం నిస్సాయ భేసకళావనే విహరన్తో బోధిరాజకుమారం ఆరబ్భ కథేసి. బోధిరాజకుమారో నామ ఉదేనస్స రఞ్ఞో పుత్తో తస్మిం కాలే సంసుమారగిరే వసన్తో ఏకం పరియోదాతసిప్పం వడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా అఞ్ఞేహి రాజూహి అసదిసం కత్వా కోకనదం నామ పాసాదం కారాపేసి. కారాపేత్వా చ పన "అయం వడ్ఢకీ అఞ్ఞస్సపి రఞ్ఞో ఏవరూపం పాసాదం కరేయ్యా"తి మచ్ఛరాయన్తో తస్స అక్ఖీని ఉప్పాటాపేసి. తేనస్స అక్ఖీనం ఉప్పాటితభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. తస్మా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, బోధిరాజకుమారో కిర తథారూపస్స వడ్ఢకినో అక్ఖీని ఉప్పాటాపేసి, అహో కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికోవ. న కేవలఞ్చ ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఖత్తియసహస్సానం అక్ఖీని ఉప్పాటాపేత్వా మారేత్వా తేసం మంసేన బలికమ్మం కారేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహోసి. జమ్బుదీపతలే ఖత్తియమాణవా బ్రాహ్మణమాణవా చ తస్సేవ సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హింసు. బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారో నామ తస్స సన్తికే తయో వేదే ఉగ్గణ్హి. సో పన పకతియాపి కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో అహోసి. బోధిసత్తో అఙ్గవిజ్జావసేన తస్స కక్ఖళఫరుససాహసికభావం ఞత్వా "తాత, త్వం కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో, ఫరుసేన నామ లద్ధం ఇస్సరియం అచిరట్ఠితికం హోతి, సో ఇస్సరియే వినట్ఠే భిన్ననావో వియ సముద్దే పతిట్ఠం న లభతి, తస్మా మా ఏవరూపో అహోసీ"తి తం ఓవదన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪. "నయిదం నిచ్చం భవితబ్బం బ్రహ్మదత్త, ఖేమం సుభిక్ఖం సుఖతా చ కాయే;
అత్థచ్చయే మా అహు సమ్పమూళ్హో, భిన్నప్లవో సాగరస్సేవ మజ్ఝే.

౧౫. "యాని కరోతి పురిసో, తాని అత్తని పస్సతి;
కల్యాణకారీ కల్యాణం, పాపకారీ చ పాపకం;
యాదిసం వపతే బీజం, తాదిసం హరతే ఫల"న్తి.

తత్థ **సుఖతా చ కాయే**తి తాత బ్రహ్మదత్త, యదేతం ఖేమం వా సుభిక్ఖం వా యా వా ఏసా సుఖతా కాయే, ఇదం సబ్బం ఇమేసం సత్తానం నిచ్చం సబ్బకాలమేవ న భవతి, ఇదం పన అనిచ్చం హుత్వా అభావధమ్మం. **అత్థచ్చయే**తి సో త్వం అనిచ్చతావసేన ఇస్సరియే విగతే అత్తనో అత్థస్స అచ్చయే యథా నామ భిన్నప్లవో భిన్ననావో మనుస్సో సాగరమజ్ఝే పతిట్ఠం అలభన్తో సమ్పమూళ్హో హోతి, ఏవం మా అహు సమ్పమూళ్హో. **తాని అత్తని పస్సతీ**తి తేసం కమ్మానం విపాకం విన్దన్తో తాని అత్తని పస్సతి నామ.

సో ఆచరియం వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా పితు సిప్పం దస్సేత్వా ఓపరజ్జే పతిట్ఠాయ పితు అచ్చయేన రజ్జం పాపుణి. తస్స పిఙ్గియో నామ పురోహితో అహోసి కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో. సో యసలోభేన చిన్తేసి "యంనూనాహం ఇమినా రఞ్ఞా సకలజమ్బుదీపే సబ్బే రాజానో గాహాపేయ్యం, ఏవమేస ఏకరాజా భవిస్సతి, అహమ్పి ఏకపురోహితో భవిస్సామీ"తి. సో తం రాజానం అత్తనో కథం గాహాపేసి. రాజా మహతియా సేనాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా ఏకస్స రఞ్ఞో నగరం రున్ధిత్వా తం రాజానం గణ్హి. ఏతేనుపాయేన సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా రాజసహస్సపరివుతో "తక్కసిలాయం రజ్జం గణ్హిస్సామీ"తి అగమాసి. బోధిసత్తో నగరం పటిసఙ్ఖరిత్వా పరేహి అప్పధంసియం అకాసి.

బారాణసిరాజా గఙ్గానదీతీరే మహతో నిగ్రోధరుక్ఖస్స మూలే సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా ఉపరి వితానం కారాపేత్వా సయనం పఞ్ఞాపేత్వా నివాసం గణ్హి. సో జమ్బుదీపతలే సహస్సరాజానో గహేత్వా యుజ్ఝమానోపి తక్కసిలం గహేతుం అసక్కోన్తో అత్తనో పురోహితం పుచ్ఛి "ఆచరియ, మయం ఏత్తకేహి రాజూహి సద్ధిం ఆగన్త్వాపి తక్కసిలం గహేతుం న సక్కోమ, కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి. "మహారాజ, సహస్సరాజూనం అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా మారేత్వా కుచ్ఛిం ఫాలేత్వా పఞ్చమధురమంసం ఆదాయ ఇమస్మిం నిగ్రోధే అధివత్థాయ దేవతాయ బలికమ్మం కత్వా అన్తవట్టీహి రుక్ఖం పరిక్ఖిపిత్వా లోహితపఞ్చఙ్గలికాని కరోమ, ఏవం నో ఖిప్పమేవ జయో భవిస్సతీ"తి. రాజా "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా అన్తోసాణియం మహాబలే మల్లే ఠపేత్వా ఏకమేకం రాజానం పక్కోసాపేత్వా నిప్పీళనేన విసఞ్ఞం కారేత్వా అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా మారేత్వా మంసం ఆదాయ కళేవరాని గఙ్గాయం పవాహేత్వా వుత్తప్పకారం బలికమ్మం కారేత్వా బలిభేరిం ఆకోటాపేత్వా యుద్ధాయ గతో.

అథస్స అట్టాలకతో ఏకో యక్ఖో ఆగన్త్వా దక్ఖిణక్ఖిం ఉప్పాటేత్వా అగమాసి, అథస్స మహతీ వేదనా ఉప్పజ్జి. సో వేదనాప్పత్తో ఆగన్త్వా నిగ్రోధరుక్ఖమూలే పఞ్ఞత్తాసనే ఉత్తానకో నిపజ్జి. తస్మిం ఖణే ఏకో గిజ్ఝో ఏకం తిఖిణకోటికం అట్ఠిం గహేత్వా రుక్ఖగ్గే నిసిన్నో మంసం ఖాదిత్వా అట్ఠిం విస్సజ్జేసి, అట్ఠికోటి ఆగన్త్వా రఞ్ఞో వామక్ఖిమ్హి అయసూలం వియ పతిత్వా అక్ఖిం భిన్ది. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తస్స వచనం సల్లక్ఖేసి. సో "అమ్హాకం ఆచరియో 'ఇమే సత్తా బీజానురూపం ఫలం వియ కమ్మానురూపం విపాకం అనుభోన్తీ'తి కథేన్తో ఇదం దిస్వా కథేసి మఞ్ఞే"తి వత్వా విలపన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౬. "ఇదం తదాచరియవచో, పారాసరియో యదబ్రవి;
'మా సు త్వం అకరి పాపం, యం త్వం పచ్ఛా కతం తపే'.

౧౭. "అయమేవ సో పిఙ్గియ వేనసాఖో, యమ్హి ఘాతయిం ఖత్తియానం సహస్సం;
అలఙ్కతే చన్దనసారానులిత్తే, తమేవ దుక్ఖం పచ్చాగతం మమ"న్తి.

తత్థ **ఇదం తదాచరియవచో**తి ఇదం తం ఆచరియస్స వచనం. **పారాసరియో**తి తం గోత్తేన కిత్తేతి. **పచ్ఛా కత**న్తి యం పాపం తయా కతం, పచ్ఛా తం తపేయ్య కిలమేయ్య, తం మా కరీతి ఓవాదం అదాసి, అహం పనస్స వచనం న కరిన్తి. **అయమేవా**తి నిగ్రోధరుక్ఖం దస్సేన్తో విలపతి. **వేనసాఖో**తి పత్థటసాఖో. **యమ్హి ఘాతయి**న్తి యమ్హి రుక్ఖే ఖత్తియసహస్సం మారేసిం. **అలఙ్కతే చన్దనసారానులిత్తే**తి రాజాలఙ్కారేహి అలఙ్కతే లోహితచన్దనసారానులిత్తే తే ఖత్తియే యత్థాహం ఘాతేసిం , అయమేవ సో రుక్ఖో ఇదాని మయ్హం కిఞ్చి పరిత్తాణం కాతుం న సక్కోతీతి దీపేతి. **తమేవ దుక్ఖ**న్తి యం మయా పరేసం అక్ఖిఉప్పాటనదుక్ఖం కతం, ఇదం మే తథేవ పటిఆగతం, ఇదాని నో ఆచరియస్స వచనం మత్థకం పత్తన్తి పరిదేవతి.

సో ఏవం పరిదేవమానో అగ్గమహేసిం అనుస్సరిత్వా –

౧౮. "సామా చ ఖో చన్దనలిత్తగత్తా, లట్ఠీవ సోభఞ్జనకస్స ఉగ్గతా;

అదిస్వా కాలం కరిస్సామి ఉబ్బరిం, తం మే ఇతో దుక్ఖతరం భవిస్సతీ"తి. –

గాథమాహ –

తస్సత్థో – మమ భరియా సువణ్ణసామా ఉబ్బరీ యథా నామ సిగ్గురుక్ఖస్స ఉజు ఉగ్గతా సాఖా మన్దమాలుతేరితా కమ్పమానా సోభతి, ఏవం ఇత్థివిలాసం కురుమానా సోభతి, తమహం ఇదాని అక్ఖీనం భిన్నత్తా ఉబ్బరిం అదిస్వావ కాలం కరిస్సామి, తం మే తస్సా అదస్సనం ఇతో మరణదుక్ఖతోపి దుక్ఖతరం భవిస్సతీతి.

సో ఏవం విలపన్తోవ మరిత్వా నిరయే నిబ్బత్తి. న నం ఇస్సరియలుద్ధో పురోహితో పరిత్తాణం కాతుం సక్ఖి, న అత్తనో ఇస్సరియం. తస్మిం మతమత్తేయేవ బలకాయో భిజ్జిత్వా పలాయి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా బోధిరాజకుమారో అహోసి, పిఙ్గియో దేవదత్తో, దిసాపామోక్ఖాచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పేనసాఖజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౫౪] ౪. ఉరగజాతకవణ్ణనా

ఉరగోవ తచం జిణ్ణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మతపుత్తకం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన మతభరియమతపితికవత్థుసదిసమేవ. ఇధాపి తథేవ సత్థా తస్స నివేసనం గన్త్వా తం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం "కిం, ఆవుసో, సోచసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భన్తే , పుత్తస్స మే మతకాలతో పట్ఠాయ సోచామీ"తి వుత్తే "ఆవుసో, భిజ్జనధమ్మం నామ భిజ్జతి, నస్సనధమ్మం నామ నస్సతి, తఞ్చ ఖో న ఏకస్మింయేవ కులే, నాపి ఏకస్మిఞ్ఞేవ గామే, అథ ఖో అపరిమాణేసు చక్కవాళేసు తీసు భవేసు అమరణధమ్మో నామ నత్థి, తబ్భావేనేవ ఠాతుం సమత్థో ఏకసఙ్ఖారోపి సస్సతో నామ నత్థి, సబ్బే సత్తా మరణధమ్మా, సబ్బే సఙ్ఖారా భిజ్జనధమ్మా, పోరాణకపణ్డితాపి పుత్తే మతే 'మరణధమ్మం మతం, నస్సనధమ్మం నట్ఠ'న్తి న సోచింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం ద్వారగామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా కసికమ్మేన జీవికం కప్పేసి. తస్స పుత్తో చ ధీతా చాతి ద్వే దారకా అహేసుం. సో పుత్తస్స వయప్పత్తస్స సమానకులతో కుమారికం ఆహరిత్వా అదాసి, ఇతి తే దాసియా సద్ధిం ఛ జనా అహేసుం – బోధిసత్తో, భరియా, పుత్తో, ధీతా, సుణిసా, దాసీతి. తే సమగ్గా సమ్మోదమానా పియసంవాసా అహేసుం. బోధిసత్తో సేసానం పఞ్చన్నం ఏవం ఓవాదం దేతి "తుమ్హే యథాలద్ధనియామేనేవ దానం దేథ, సీలం రక్ఖథ, ఉపోసథకమ్మం కరోథ, మరణస్సతిం భావేథ, తుమ్హాకం మరణభావం సల్లక్ఖేథ, ఇమేసఞ్హి సత్తానం మరణం ధువం, జీవితం అద్ధువం, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా ఖయవయధమ్మినోవ, రత్తిఞ్చ దివా చ అప్పమత్తా హోథా"తి. తే "సాధూ"తి ఓవాదం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అప్పమత్తా మరణస్సతిం భావేన్తి.

అథేకదివసం బోధిసత్తో పుత్తేన సద్ధిం ఖేత్తం గన్త్వా కసతి. పుత్తో కచవరం సఙ్కడ్ఢిత్వా ఝాపేతి. తస్సావిదూరే ఏకస్మిం వమ్మికే ఆసీవిసో అత్థి. ధూమో తస్స అక్ఖీని పహరి. సో కుద్ధో నిక్ఖమిత్వా "ఇమం నిస్సాయ మయ్హం భయ"న్తి చతస్సో దాఠా నిముజ్జాపేన్తో తం డంసి, సో పరివత్తిత్వా పతితో. బోధిసత్తో పరివత్తిత్వా తం పతితం దిస్వా గోణే ఠపేత్వా గన్త్వా తస్స మతభావం ఞత్వా తం ఉక్ఖిపిత్వా ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే నిపజ్జాపేత్వా పారుపిత్వా నేవ రోది న పరిదేవి – "భిజ్జనధమ్మం పన భిన్నం, మరణధమ్మం మతం, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా మరణనిప్ఫత్తికా"తి అనిచ్చభావమేవ సల్లక్ఖేత్వా కసి. సో ఖేత్తసమీపేన గచ్ఛన్తం ఏకం పటివిస్సకం పురిసం దిస్వా "తాత, గేహం గచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమా"తి వుత్తే తేన హి అమ్హాకమ్పి ఘరం గన్త్వా బ్రాహ్మణిం వదేయ్యాసి "అజ్జ కిర పుబ్బే వియ ద్విన్నం భత్తం అనాహరిత్వా ఏకస్సేవాహారం ఆహరేయ్యాథ, పుబ్బే చ ఏకికావ దాసీ ఆహారం ఆహరతి, అజ్జ పన చత్తారోపి జనా సుద్ధవత్థనివత్థా గన్ధపుప్ఫహత్థా ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి. సో "సాధూ"తి గన్త్వా బ్రాహ్మణియా తథేవ కథేసి. కేన తే, తాత, ఇమం సాసనం దిన్నన్తి. బ్రాహ్మణేన , అయ్యేతి. సా "పుత్తో మే మతో"తి అఞ్ఞాసి, కమ్పనమత్తమ్పిస్సా నాహోసి. ఏవం సుభావితచిత్తా సుద్ధవత్థనివత్థా గన్ధపుప్ఫహత్థా దాసిం పన ఆహారం ఆహరాపేత్వా సేసేహి సద్ధిం ఖేత్తం అగమాసి. ఏకస్సపి రోదితం వా పరిదేవితం వా నాహోసి.

బోధిసత్తో పుత్తస్స నిపన్నఛాయాయమేవ నిసీదిత్వా భుఞ్జి. భుత్తావసానే సబ్బేపి దారూని ఉద్ధరిత్వా తం చితకం ఆరోపేత్వా గన్ధపుప్ఫేహి పూజేత్వా ఝాపేసుం. ఏకస్స చ ఏకబిన్దుపి అస్సు నాహోసి, సబ్బేపి సుభావితమరణస్సతినో హోన్తి. తేసం సీలతేజేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో "కో ను ఖో మం ఠానా చావేతుకామో"తి ఉపధారేన్తో తేసం గుణతేజేన ఉణ్హభావం ఞత్వా పసన్నమానసో హుత్వా "మయా ఏతేసం సన్తికం గన్త్వా సీహనాదం నదాపేత్వా సీహనాదపరియోసానే ఏతేసం నివేసనం సత్తరతనపరిపుణ్ణం కత్వా ఆగన్తుం వట్టతీ"తి వేగేన తత్థ గన్త్వా ఆళాహనపస్సే ఠితో "తాత, కిం కరోథా"తి ఆహ. "ఏకం మనుస్సం ఝాపేమ, సామీ"తి. "న తుమ్హే మనుస్సం ఝాపేస్సథ, ఏకం పన మిగం మారేత్వా పచథ మఞ్ఞే"తి. "నత్థేతం సామి, మనుస్సమేవ ఝాపేమా"తి. "తేన హి వేరిమనుస్సో వో భవిస్సతీ"తి. అథ నం బోధిసత్తో "ఓరసపుత్తో నో సామి, న వేరికో"తి ఆహ. "తేన హి వో అప్పియపుత్తో భవిస్సతీ"తి? "అతివియ పియపుత్తో, సామీ"తి. "అథ కస్మా న రోదసీ"తి? సో అరోదనకారణం కథేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౯. "ఉరగోవ తచం జిణ్ణం, హిత్వా గచ్ఛతి సం తనుం;
ఏవం సరీరే నిబ్భోగే, పేతే కాలకతే సతి.

౨౦. "డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;
తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ"తి.

తత్థ **సం తను**న్తి అత్తనో సరీరం. **నిబ్భోగే**తి జీవితిన్ద్రియస్స అభావేన భోగరహితే. **పేతే**తి పరలోకం పటిగతే. **కాలకతే**తి కతకాలే, మతేతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – సామి, మమ పుత్తో యథా నామ ఉరగో జిణ్ణతచం నిచ్ఛన్దిత్వా అనోలోకేత్వా అనపేక్ఖో ఛడ్డేత్వా గచ్ఛేయ్య, ఏవం అత్తనో సరీరం ఛడ్డేత్వా గచ్ఛతి, తస్స జీవితిన్ద్రియరహితే సరీరే ఏవం నిబ్భోగే తస్మిం ఇచ్చ మే పుత్తే పేతే పున పటిగతే మరణకాలం కత్వా ఠితే సతి కో కారుఞ్ఞేన వా పరిదేవేన వా అత్థో. అయఞ్హి యథా సూలేహి విజ్ఝిత్వా డయ్హమానో సుఖదుక్ఖం న జానాతి, ఏవం ఞాతీనం పరిదేవితమ్పి న జానాతి, తేన కారణేనాహం ఏతం న సోచామి. యా తస్స అత్తనో గతి, తం సో గతోతి.

సక్కో బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా బ్రాహ్మణిం పుచ్ఛి “అమ్మ, తుయ్హం సో కిం హోతీ”తి? “దస మాసే కుచ్ఛినా పరిహరిత్వా థఞ్ఞం పాయేత్వా హత్థపాదే సణ్ఠపేత్వా వడ్ఢితపుత్తో మే, సామీ”తి. “అమ్మ, పితా తావ పురిసభావేన మా రోదతు, మాతు హదయం పన ముదుకం హోతి, త్వం కస్మా న రోదసీ”తి? సా అరోదనకారణం కథేన్తీ –

౨౧. “అనవ్హితో తతో ఆగా, అననుఞ్ఞాతో ఇతో గతో;
యథాగతో తథా గతో, తత్థ కా పరిదేవనా.

౨౨. “డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;
తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ”తి. – గాథాద్వయమాహ –

తత్థ **అనవ్హితోతి** అయం తాత మయా పరలోకతో అనవ్హితో అయాచితో. **ఆగాతి** అమ్హాకం గేహం ఆగతో. **ఇతోతి** ఇతో మనుస్సలోకతో గచ్ఛన్తోపి మయా అననుఞ్ఞాతోవ గతో. **యథాగతోతి** ఆగచ్ఛన్తోపి యథా అత్తనోవ రుచియా ఆగతో, గచ్ఛన్తోపి తథేవ గతో. **తత్థాతి** తస్మిం తస్స ఇతో గమనే కా పరిదేవనా. **డయ్హమానోతి** గాథా వుత్తనయేన వేదితబ్బా.

సక్కో బ్రాహ్మణియా కథం సుత్వా తస్స భగినిం పుచ్ఛి “అమ్మ, తుయ్హం సో కిం హోతీ”తి? “భాతా మే, సామీ”తి. “అమ్మ, భగినియో నామ భాతూసు సినేహా హోన్తి, త్వం కస్మా న రోదసీ”తి? సా అరోదనకారణం కథేన్తీ –

౨౩. “సచే రోదే కిసా అస్సం, తస్సా మే కిం ఫలం సియా;
ఞాతిమిత్తసుహజ్జానం, భియ్యో నో అరతీ సియా.

౨౪. డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;
తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ”తి. – గాథాద్వయమాహ –

తత్థ **సచేతి** యది అహం భాతరి మతే రోదేయ్యం, కిససరీరా అస్సం. భాతు పన మే తప్పచ్చయా వుడ్ఢి నామ నత్థీతి దస్సేతి. **తస్సా మేతి** తస్సా మయ్హం రోదన్తియా కిం ఫలం కో ఆనిసంసో భవేయ్య. మయ్హం అవుద్ధి పన పఞ్ఞాయతీతి దీపేతి. **ఞాతిమిత్తసుహజ్జానన్తి** ఞాతిమిత్తసుహదానం . అయమేవ వా పాఠో. **భియ్యో నోతి** యే అమ్హాకం ఞాతీ చ మిత్తా చ సుహదయా చ, తేసం అధికతరా అరతి సియా.

సక్కో భగినియా కథం సుత్వా భరియం పుచ్ఛి “అమ్మ, తుయ్హం సో కిం హోతీ”తి? “పతి మే, సామీ”తి. “ఇత్థియో నామ పతిమ్హి మతే విధవా హోన్తి అనాథా, త్వం కస్మా న రోదసీ”తి. సాపిస్స అరోదనకారణం కథేన్తీ –

౨౫. “యథాపి దారకో చన్దం, గచ్ఛన్తమనురోదతి;
ఏవంసమ్పదమేవేతం, యో పేతమనుసోచతి.

౨౬. “డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;
తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ”తి. – గాథాద్వయమాహ –

తస్సత్థో – యథా నామ యత్థ కత్థచి యుత్తాయుత్తం లబ్భనీయాలబ్భనీయం అజానన్తో బాలదారకో మాతు ఉచ్ఛఙ్గే నిసిన్నో పుణ్ణమాసియం పుణ్ణం చన్దం ఆకాసే గచ్ఛన్తం దిస్వా "అమ్మ, చన్దం మే దేహి, అమ్మ, చన్దం మే దేహీ"తి పునప్పునం రోదతి, ఏవంసమ్పదమేవేతం, ఏవంనిప్ఫత్తికమేవ ఏతం తస్స రుణ్ణం హోతి, యో పేతం కాలకతం అనుసోచతి. ఇతోపి చ బాలతరం. కింకారణా? సో హి విజ్జమానచన్దం అనురోదతి, మయ్హం పన పతి మతో ఏతరహి అవిజ్జమానో సూలేహి విజ్ఝిత్వా డయ్హమానోపి న కిఞ్చి జానాతీతి.

సక్కో భరియాయ వచనం సుత్వా దాసిం పుచ్ఛి "అమ్మ, తుయ్హం సో కిం హోతీ"తి? "అయ్యో మే, సామీ"తి. "నను త్వం ఇమినా పీళేత్వా పోథేత్వా పరిభుత్తా భవిస్ససి, తస్మా "సుముత్తా అహ"న్తి న రోదసీ"తి. 'సామి, మా ఏవం అవచ, న ఏతం ఏతస్స అనుచ్ఛవికం, ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో మే అయ్యపుత్తో, ఉరే సంవడ్ఢితపుత్తో వియ అహోసీ'తి. "అథ కస్మా న రోదసీ"తి? సాపిస్స అరోదనకారణం కథేన్తీ –

౨౭. "యథాపి ఉదకకుమ్భో, భిన్నో అప్పటిసన్ధియో;
ఏవంసమ్పదమేవేతం, యో పేతమనుసోచతి.

౨౮. "డయ్హమానో న జానాతి, ఞాతీనం పరిదేవితం;
తస్మా ఏతం న సోచామి, గతో సో తస్స యా గతీ"తి. – గాథాద్వయమాహ –

తస్సత్థో – యథా నామ ఉదకకుమ్భో ఉక్ఖిపియమానో పతిత్వా సత్తధా భిన్నో పున తాని కపాలాని పటిపాటియా ఠపేత్వా సంవిదహిత్వా పటిపాకతికం కాతుం న సక్కోతి, యో పేతమనుసోచతి, తస్సపి ఏతమనుసోచనం ఏవంనిప్ఫత్తికమేవ హోతి, మతస్స పున జీవాపేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా ఇద్ధిమతో వా ఇద్ధానుభావేన భిన్నం కుమ్భం సంవిదహిత్వా ఉదకస్స పూరేతుం సక్కా భవేయ్య, కాలకతో పన ఇద్ధిబలేనాపి న సక్కా పటిపాకతికం కాతున్తి. ఇతరా గాథా వుత్తత్థాయేవ.

సక్కో సబ్బేసం ధమ్మకథం సుత్వా పసీదిత్వా "తుమ్హేహి అప్పమత్తేహి మరణస్సతి భావితా, తుమ్హే ఇతో పట్ఠాయ సహత్థేన కమ్మం మా కరిత్థ, అహం, సక్కో దేవరాజా, అహం వో గేహే సత్త రతనాని అపరిమాణాని కరిస్సామి, తుమ్హే దానం దేథ , సీలం రక్ఖథ, ఉపోసథకమ్మం కరోథ, అప్పమత్తా హోథా"తి తేసం ఓవాదం దత్వా గేహం అపరిమితధనం కత్వా పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా దాసీ ఖుజ్జుత్తరా అహోసి, ధీతా ఉప్పలవణ్ణా, పుత్తో రాహులో, మాతా ఖేమా, బ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఉరగజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౫౫] ౫. ఘటజాతకవణ్ణనా

అఞ్ఞే సోచన్తి రోదన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో ఏకం అమచ్చం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితసదిసమేవ. ఇధ పన రాజా అత్తనో ఉపకారస్స అమచ్చస్స మహన్తం యసం దత్వా పరిభేదకానం కథం గహేత్వా తం

బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారే పవేసేసి. సో తత్థ నిసిన్నోవ సోతాపత్తిమగ్గం నిబ్బత్తేసి. రాజా తస్స గుణం సల్లక్ఖేత్వా మోచాపేసి. సో గన్ధమాలం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం సత్థా "అనత్థో కిర తే ఉప్పన్నో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భన్తే, అనత్థేన పన మే అత్థో ఆగతో, సోతాపత్తిమగ్గో నిబ్బత్తో"తి వుత్తే "న ఖో, ఉపాసక, త్వఞ్ఞేవ అనత్థేన అత్థం ఆహరి, పోరాణకపణ్డితాపి ఆహరింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, "ఘటకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. సో అపరేన సమయేన తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్స అన్తేపురే ఏకో అమచ్చో దుబ్భి. సో తం పచ్చక్ఖతో ఞత్వా రట్ఠా పబ్బాజేసి. తదా సావత్థియం ధఙ్కరాజా నామ రజ్జం కారేసి. సో తస్స సన్తికం గన్త్వా తం ఉపట్ఠహిత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేన అత్తనో వచనం గాహాపేత్వా బారాణసిరజ్జం గణ్హాపేసి. సోపి రజ్జం గహేత్వా బోధిసత్తం సఙ్ఖలికాహి బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారం పవేసేసి. బోధిసత్తో ఝానం నిబ్బత్తేత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది, ధఙ్కస్స సరీరే డాహో ఉప్పజ్జి. సో గన్త్వా బోధిసత్తస్స సువణ్ణాదాసఫుల్లపదుమసస్సిరికం ముఖం దిస్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౯. "అఞ్ఞే సోచన్తి రోదన్తి, అఞ్ఞే అస్సుముఖా జనా;
పసన్నముఖవణ్ణోసి, కస్మా ఘట న సోచసీ"తి.

తత్థ **అఞ్ఞే**తి తం ఠపేత్వా సేసమనుస్సా.

అథస్స బోధిసత్తో అసోచనకారణం కథేన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౩౦. "నాబ్భతీతహరో సోకో, నానాగతసుఖావహో;
తస్మా ధఙ్క న సోచామి, నత్థి సోకే దుతీయతా.

౩౧. "సోచం పణ్డు కిసో హోతి, భత్తఞ్చస్స న రుచ్చతి;
అమిత్తా సుమనా హోన్తి, సల్లవిద్ధస్స రుప్పతో.

౩౨. "గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;
ఠితం మం నాగమిస్సతి, ఏవం దిట్ఠపదో అహం.

౩౩. "యస్సత్తా నాలమేకోవ, సబ్బకామరసాహరో;
సబ్బాపి పథవీ తస్స, న సుఖం ఆవహిస్సతీ"తి.

తత్థ **నాబ్భతీతహరో**తి నాబ్భతీతాహారో, అయమేవ వా పాఠో. సోకో నామ అబ్భతీతం అతిక్కన్తం నిరుద్ధం అత్థఙ్గతం పున నాహరతి. **దుతీయతా**తి సహాయతా. అతీతాహరణేన వా అనాగతాహరణేన వా సోకో నామ కస్సచి సహాయో న హోతి, తేనాపి కారణేనాహం న సోచామీతి వదతి. **సోచ**న్తి సోచన్తో. **సల్లవిద్ధస్స రుప్పతో**తి సోకసల్లేన విద్ధస్స తేనేవ ఘట్టియమానస్స "దిట్ఠా వత నో పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠీ"తి అమిత్తా సుమనా హోన్తీతి అత్థో.

ఠితం మం నాగమిస్సతీతి సమ్మ ధఙ్కరాజ, ఏతేసు గామాదీసు యత్థ కత్థచి ఠితం మం పణ్డుకిసభావాదికం సోకమూలకం బ్యసనం న ఆగమిస్సతి. **ఏవం దిట్ఠపదో**తి యథా తం బ్యసనం నాగచ్ఛతి, ఏవం మయా ఝానపదం దిట్ఠం. "అట్ఠలోకధమ్మపద"న్తిపి వదన్తియేవ . పాళియం పన "న మత్తం నాగమిస్సతీ"తి లిఖితం, తం అట్ఠకథాయం నత్థి. పరియోసానగాథాయ ఇచ్ఛితపత్థితత్థేన ఝానసుఖసఙ్ఖాతం సబ్బకామరసం ఆహరతీతి **సబ్బకామరసాహరో**. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్స రఞ్ఞో పహాయ అఞ్ఞసహాయే అత్తావ ఏకో సబ్బకామరసాహరో నాలం, సబ్బం ఝానసుఖసఙ్ఖాతం కామరసం ఆహరితుం అసమత్థో, తస్స రఞ్ఞో సబ్బాపి పథవీ న సుఖం ఆవహిస్సతి. కామాతురస్స హి సుఖం నామ నత్థి, యో పన కిలేసదరథరహితం ఝానసుఖం ఆహరితుం సమత్థో, సో రాజా సుఖీ హోతీతి. యో పనేతాయ గాథాయ "యస్సత్థా నాలమేకో"తిపి పాఠో, తస్సత్థో న దిస్సతి.

ఇతి ధఙ్కో ఇమా చతస్సో గాథా సుత్వా బోధిసత్తం ఖమాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా పక్కామి. బోధిసత్తోపి రజ్జం అమచ్చానం పటినియ్యాదేత్వా హిమవన్తపదేసం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ధఙ్కరాజా ఆనన్దో అహోసి, ఘటరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఘటజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౫౬] ౬. కోరణ్డియజాతకవణ్ణనా

ఏకో అరఞ్ఞేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మసేనాపతిం ఆరబ్భ కథేసి. థేరో కిర ఆగతాగతానం దుస్సీలానం మిగలుద్దకమచ్ఛబన్ధాదీనం దిట్ఠదిట్ఠానఞ్ఞేవ "సీలం గణ్హథ, సీలం గణ్హథా"తి సీలం దేతి. తే థేరే గరుభావేన తస్స కథం భిన్దితుం అసక్కోన్తా సీలం గణ్హన్తి, గహేత్వా చ పన న రక్ఖన్తి, అత్తనో అత్తనో కమ్మమేవ కరోన్తి. థేరో సద్ధివిహారికే ఆమన్తేత్వా "ఆవుసో, ఇమే మనుస్సా మమ సన్తికే సీలం గణ్హింసు, గణ్హిత్వా చ పన న రక్ఖన్తీ"తి ఆహ. "భన్తే, తుమ్హే ఏతేసం అరుచియా సీలం దేథ, ఏతే తుమ్హాకం కథం భిన్దితుం అసక్కోన్తా గణ్హన్తి, తుమ్హే ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపానం సీలం మా అదత్థా"తి. థేరో అనత్తమనో అహోసి. తం పవత్తిం సుత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, సారిపుత్తత్థేరో కిర దిట్ఠదిట్ఠానఞ్ఞేవ సీలం దేతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస దిట్ఠదిట్ఠానం అయాచన్తానఞ్ఞేవ సీలం దేతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స జేట్ఠన్తేవాసికో కోరణ్డియో నామ అహోసి. తదా సో ఆచరియో దిట్ఠదిట్ఠానం కేవట్టాదీనం అయాచన్తానఞ్ఞేవ "సీలం గణ్హథ, సీలం గణ్హథా"తి సీలం దేతి. తే గహేత్వాపి న రక్ఖన్తి ఆచరియో తమత్థం అన్తేవాసికానం ఆరోచేసి. అన్తేవాసికా "భన్తే, తుమ్హే ఏతేసం అరుచియా సీలం దేథ, తస్మా భిన్దన్తి, ఇతో దాని పట్ఠాయ యాచన్తానఞ్ఞేవ దదేయ్యాథ, మా అయాచన్తాన"న్తి వదింసు. సో విప్పటిసారీ అహోసి, ఏవం సన్తేపి దిట్ఠదిట్ఠానం సీలం దేతియేవ.

అథేకదివసం ఏకస్మా గామా మనుస్సా ఆగన్త్వా బ్రాహ్మణవాచనకత్థాయ ఆచరియం నిమన్తయింసు. సో కోరణ్డియమాణవం పక్కోసిత్వా "తాత, అహం న గచ్ఛామి, త్వం ఇమే పఞ్చసతే మాణవే గహేత్వా తత్థ గన్త్వా వాచనకాని

సమ్పటిచ్ఛిత్వా అమ్హాకం దిన్నకోట్ఠాసం ఆహరా”తి పేసేసి. సో గన్త్వా పటినివత్తన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం కన్దరం దిస్వా చిన్తేసి “అమ్హాకం ఆచరియో దిట్ఠదిట్ఠానం అయాచన్తానఞ్ఞేవ సీలం దేతి, ఇతో దాని పట్ఠాయ యథా యాచన్తానఞ్ఞేవ దేతి, తథా నం కరిస్సామీ”తి. సో తేసు మాణవేసు సుఖనిసిన్నేసు ఉట్ఠాయ మహన్తం మహన్తం సేలం ఉక్ఖిపిత్వా కన్దరాయం ఖిపి, పునప్పునం ఖిపియేవ. అథ నం తే మాణవా ఉట్ఠాయ “ఆచరియ, కిం కరోసీ”తి ఆహంసు. సో న కిఞ్చి కథేసి, తే వేగేన గన్త్వా ఆచరియస్స ఆరోచేసుం. ఆచరియో ఆగన్త్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౩౪. “ఏకో అరఞ్ఞే గిరికన్దరాయం, పగ్గయ్హ పగ్గయ్హ సిలం పవేచ్ఛసి;
పునప్పునం సన్తరమానరూపో, కోరణ్డియ కో ను తవ యిధత్థో”తి.

తత్థ **కో ను తవ యిధత్థో**తి కో ను తవ ఇధ కన్దరాయం సిలాఖిపనేన అత్థో.

సో తస్స వచనం సుత్వా ఆచరియం పబోధేతుకామో దుతియం గాథమాహ –

౩౫. “అహఞ్హిమం సాగరసేవితన్తం, సమం కరిస్సామి యథాపి పాణి;
వికిరియ సానూని చ పబ్బతాని చ, తస్మా సిలం దరియా పక్ఖిపామీ”తి.

తత్థ **అహఞ్హిమన్తి** అహఞ్హి ఇమం మహాపథవిం. **సాగరసేవితన్తన్తి** సాగరేహి సేవితం చాతురన్తం. **యథాపి పాణీతి** హత్థతలం వియ సమం కరిస్సామి. **వికిరియాతి** వికిరిత్వా. **సానూని చ పబ్బతాని చాతి** పంసుపబ్బతే చ సిలాపబ్బతే చ.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో తతియం గాథమాహ –

౩౬. “నయిమం మహిం అరహతి పాణికప్పం, సమం మనుస్సో కరణాయ మేకో;
మఞ్ఞామిమఞ్ఞేవ దరిం జిగీసం, కోరణ్డియ హాహసి జీవలోక”న్తి.

తత్థ **కరణాయ మేకోతి** కరణాయ ఏకో కాతుం న సక్కోతీతి దీపేతి. **మఞ్ఞామిమఞ్ఞేవ దరిం జిగీసన్తి** అహం మఞ్ఞామి తిట్ఠతు పథవీ, ఇమఞ్ఞేవ ఏకం దరిం జిగీసం పూరణత్థాయ వాయమన్తో సిలా పరియేసన్తో ఉపాయం విచినన్తోవ త్వం ఇమం జీవలోకం హాహసి జహిస్ససి, మరిస్ససీతి అత్థో.

తం సుత్వా మాణవో చతుత్థం గాథమాహ –

౩౭. “సచే అయం భూతధరం న సక్కా, సమం మనుస్సో కరణాయ మేకో;
ఏవమేవ త్వం బ్రహ్మే ఇమే మనుస్సే, నానాదిట్ఠికే నానయిస్ససి తే”తి.

తస్సత్థో – సచే అయం ఏకో మనుస్సో ఇమం భూతధరం పథవిం సమం కాతుం న సక్కా న సమత్థో, ఏవమేవ త్వం ఇమే దుస్సీలమనుస్సే నానాదిట్ఠికే నానయిస్ససి, తే ఏవం “సీలం గణ్హథ, సీలం గణ్హథా”తి వదన్తో అత్తనో వసం న ఆనయిస్ససి, పణ్డితపురిసాయేవ హి పాణాతిపాతం “అకుసల”న్తి గరహన్తి. సంసారమోచకాదయో పనేత్థ కుసలసఞ్ఞినో, తే త్వం కథం ఆనయిస్ససి, తస్మా దిట్ఠదిట్ఠానం సీలం అదత్వా యాచన్తానఞ్ఞేవ దేహీతి.

తం సుత్వా ఆచరియో “యుత్తం వదతి కోరణ్డియో, ఇదాని న ఏవరూపం కరిస్సామీ”తి అత్తనో విరద్ధభావం ఞత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౩౮. “సంఖిత్తరూపేన భవం మమత్థం, అక్ఖాసి కోరణ్డియ ఏవమేతం;
యథా న సక్కా పథవీ సమాయం, కత్తుం మనుస్సేన తథా మనుస్సా”తి.

తత్థ **సమాయన్తి** సమం అయం. ఏవం ఆచరియో మాణవస్స థుతిం అకాసి, సోపి నం బోధేత్వా సయం ఘరం నేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బ్రాహ్మణో సారిపుత్తో అహోసి, కోరణ్డియమాణవో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కోరణ్డియజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౫౭] ౭. లటుకికజాతకవణ్ణనా

వన్దామి తం కుఞ్జర సట్ఠిహాయనన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి దివసే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో, సత్తేసు కరుణామత్తమ్పిస్స నత్థీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస నిక్కరుణోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హత్థియోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పాసాదికో మహాకాయో అసీతిసహస్సవారణపరివారో యూథపతి హుత్వా హిమవన్తపదేసే విహాసి. తదా ఏకా లటుకికా సకుణికా హత్థీనం విచరణట్ఠానే అణ్డాని నిక్ఖిపి, తాని పరిణతాని భిన్దిత్వా సకుణపోతకా నిక్ఖమింసు. తేసు అవిరుళ్హపక్ఖేసు ఉప్పతితుం అసక్కోన్తేసుయేవ మహాసత్తో అసీతిసహస్సవారణపరివుతో గోచరాయ చరన్తో తం పదేసం పత్తో. తం దిస్వా లటుకికా చిన్తేసి “అయం హత్థిరాజా మమ పోతకే మద్దిత్వా మారేస్సతి, హన్ద నం పుత్తకానం పరిత్తాణత్థాయ ధమ్మికారక్ఖం యాచామీ”తి. సా ఉభో పక్ఖే ఏకతో కత్వా తస్స పురతో ఠత్వా పఠమం గాథమాహ –

౩౯. “వన్దామి తం కుఞ్జర సట్ఠిహాయనం, ఆరఞ్ఞకం యూథపతిం యసస్సిం;
పక్ఖేహి తం పఞ్జలికం కరోమి, మా మే వధీ పుత్తకే దుబ్బలాయా”తి.

తత్థ **సట్ఠిహాయనన్తి** సట్ఠివస్సకాలే హాయనబలం. **యసస్సిన్తి** పరివారసమ్పన్నం. **పక్ఖేహి తం పఞ్చలికం కరోమీతి** అహం పక్ఖేహి తం అఞ్జలికం కరోమీతి అత్థో.

మహాసత్తో “మా చిన్తయి లటుకికే, అహం తే పుత్తకే రక్ఖిస్సామీ”తి సకుణపోతకానం ఉపరి ఠత్వా అసీతియా హత్థిసహస్సేసు గతేసు లటుకికం ఆమన్తేత్వా “లటుకికే అమ్హాకం పచ్ఛతో ఏకో ఏకచారికో హత్థీ ఆగచ్ఛతి, సో అమ్హాకం వచనం న కరిస్సతి, తస్మిం ఆగతే తమ్పి యాచిత్వా పుత్తకానం సోత్థిభావం కరేయ్యాసీ”తి వత్వా పక్కామి. సాపి తస్స పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఉభోహి పక్ఖేహి అఞ్జలిం కత్వా దుతియం గాథమాహ –

౪౦. “వన్దామి తం కుఞ్జర ఏకచారిం, ఆరఞ్ఞకం పబ్బతసానుగోచరం;
పక్ఖేహి తం పఞ్జలికం కరోమి, మా మే వధీ పుత్తకే దుబ్బలాయా”తి.

తత్థ **పబ్బతసానుగోచర**న్తి ఘనసేలపబ్బతేసు చ పంసుపబ్బతేసు చ గోచరం గణ్హన్తం.

సో తస్సా వచనం సుత్వా తతియం గాథమాహ –

౪౧. “వధిస్సామి తే లటుకికే పుత్తకాని, కిం మే తువం కాహసి దుబ్బలాసి;
సతం సహస్సానిపి తాదిసీనం, వామేన పాదేన పపోథయేయ్య”న్తి.

తత్థ **వధిస్సామి తే**తి త్వం కస్మా మమ విచరణమగ్గే పుత్తకాని ఠపేసి, యస్మా ఠపేసి, తస్మా వధిస్సామి తే పుత్తకానీతి వదతి. **కిం మే తువం కాహసీ**తి మయ్హం మహాథామస్స త్వం దుబ్బలా కిం కరిస్ససి. **పపోథయేయ్య**న్తి అహం తాదిసానం లటుకికానం సతసహస్సమ్పి వామేన పాదేన సఞ్చుణ్ణేయ్యం, దక్ఖిణపాదేన పన కథావ నత్థీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సో తస్సా పుత్తకే పాదేన సఞ్చుణ్ణేత్వా ముత్తేన పవాహేత్వా నదన్తోవ పక్కామి. లటుకికా రుక్ఖసాఖాయ నిలీయిత్వా “ఇదాని తావ వారణ నదన్తో గచ్ఛసి, కతిపాహేనేవ మే కిరియం పస్సిస్ససి, కాయబలతో ఞాణబలస్స మహన్తభావం న జానాసి, హోతు, జానాపేస్సామి న”న్తి తం సన్తజ్జయమానావ చతుత్థం గాథమాహ –

౪౨. “న హేవ సబ్బత్థ బలేన కిచ్చం, బలఞ్హి బాలస్స వధాయ హోతి;
కరిస్సామి తే నాగరాజా అనత్థం, యో మే వధీ పుత్తకే దుబ్బలాయా”తి.

తత్థ **బలేనా**తి కాయబలేన. **అనత్థ**న్తి అవుడ్ఢిం. **యో మే**తి యో త్వం మమ దుబ్బలాయ పుత్తకే వధీ ఘాతేసి.

సా ఏవం వత్వా కతిపాహం ఏకం కాకం ఉపట్ఠహిత్వా తేన తుట్ఠేన “కిం తే కరోమీ”తి వుత్తా “సామి, అఞ్ఞం మే కాతబ్బం నత్థి, ఏకస్స పన ఏకచారికవారణస్స తుణ్డేన పహరిత్వా తుమ్హేహి అక్ఖీని భిన్నాని పచ్చాసీసామీ”తి ఆహ. సా తేన “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛితా ఏకం నీలమక్ఖికం ఉపట్ఠహి. తాయపి “కిం తే, కరోమీ”తి వుత్తా “ఇమినా కాకేన ఏకచారికవారణస్స అక్ఖీసు భిన్నేసు తుమ్హేహి తత్థ ఆసాటికం పాతేతుం ఇచ్ఛామీ”తి వత్వా తాయపి “సాధూ”తి వుత్తే ఏకం మణ్డూకం ఉపట్ఠహిత్వా తేన “కిం తే, కరోమీ”తి వుత్తా “యదా ఏకచారికవారణో అన్ధో హుత్వా పానీయం పరియేసతి, తదా పబ్బతమత్థకే ఠితో సద్దం కత్వా తస్మిం పబ్బతమత్థకం అభిరుహన్తే ఓతరిత్వా పపాతే సద్దం కరేయ్యాథ, అహం తుమ్హాకం సన్తికా ఏత్తకం పచ్చాసీసామీ”తి ఆహ. సోపి తస్సా వచనం “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథేకదివసం కాకో వారణస్స ద్వేపి అక్ఖీని తుణ్డేన భిన్ది, నీలమక్ఖికా ఆసాటికం పాతేసి. సో పుళవేహి ఖజ్జన్తో వేదనాప్పత్తో పిపాసాభిభూతో పానీయం పరియేసమానో విచరి. తస్మిం కాలే మణ్డూకో పబ్బతమత్థకే ఠత్వా సద్దమకాసి. వారణో “ఏత్థ పానీయం భవిస్సతీ”తి పబ్బతమత్థకం అభిరుహి. అథ మణ్డూకో ఓతరిత్వా పపాతే ఠత్వా సద్దమకాసి. వారణో “ఏత్థ పానీయం భవిస్సతీ”తి పపాతాభిముఖో గచ్ఛన్తో పరిగళిత్వా పబ్బతపాదే పతిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణి. లటుకికా తస్స మతభావం ఞత్వా “దిట్ఠా మే పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠీ”తి హట్ఠతుట్ఠా తస్స ఖన్ధే చఙ్కమిత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, కేనచి సద్ధిం వేరం నామ కాతబ్బం, ఏవం బలసమ్పన్నమ్పి వారణం ఇమే చత్తారో జనా ఏకతో హుత్వా వారణస్స జీవితక్ఖయం పాపేసు”న్తి –

౪౩. “కాకఞ్చ పస్స లటుకికం, మణ్డూకం నీలమక్ఖికం;
ఏతే నాగం అఘాతేసుం, పస్స వేరస్స వేరినం;
తస్మా హి వేరం న కయిరాథ, అప్పియేనపి కేనచీ”తి. –

ఇమం అభిసమ్బుద్ధగాథం వత్వా జాతకం సమోధానేసి.

తత్థ **పస్సా**తి అనియామితాలపనమేతం, భిక్ఖూ పన సన్ధాయ వుత్తత్తా పస్సథ భిక్ఖవేతి వుత్తం హోతి. **ఏతే**తి ఏతే చత్తారో ఏకతో హుత్వా. **అఘాతేసు**న్తి తం వధింసు. **పస్స వేరస్స వేరిన**న్తి పస్సథ వేరికానం వేరస్స గతిన్తి అత్థో.

తదా ఏకచారికహత్థీ దేవదత్తో అహోసి, యూథపతి పన అహమేవ అహోసిన్తి.

లటుకికజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౫౮] ౮. చూళధమ్మపాలజాతకవణ్ణనా

అహమేవ దూసియా భూనహతాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. అఞ్ఞేసు జాతకేసు దేవదత్తో బోధిసత్తస్స తాసమత్తమ్పి కాతుం నాసక్ఖి, ఇమస్మిం పన చూళధమ్మపాలజాతకే బోధిసత్తస్స సత్తమాసికకాలే హత్థపాదే చ సీసఞ్చ ఛేదాపేత్వా అసిమాలకం నామ కారేసి. **దద్దరజాతకే** (జా॰ ౧.౨.౪౩-౪౪) గీవం గహేత్వా మారేత్వా ఉద్ధనే మంసం పచిత్వా ఖాది. **ఖన్తీవాదీజాతకే** (జా॰ ౧.౪.౪౯ ఆదయో) ద్వీహిపి కసాహి పహారసహస్సేహి తాళాపేత్వా హత్థపాదే చ కణ్ణనాసఞ్చ ఛేదాపేత్వా జటాసు గహేత్వా కడ్ఢాపేత్వా ఉత్తానకం నిపజ్జాపేత్వా ఉరే పాదేన పహరిత్వా గతో. బోధిసత్తో తం దివసంయేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. **చూళనన్దియజాతకేపి** (జా॰ ౧.౨.౧౪౩-౧౪౪) **మహాకపిజాతకేపి** (జా॰ ౧.౫.౮౩ ఆదయో) మారేసియేవ. ఏవమేవ సో దీఘరత్తం వధాయ పరిసక్కన్తో బుద్ధకాలేపి పరిసక్కియేవ. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, దేవదత్తో బుద్ధానం మారణత్థమేవ ఉపాయం కరోతి, ‘సమ్మాసమ్బుద్ధం మారాపేస్సామీ’తి ధనుగ్గహే పయోజేసి, సిలం పవిజ్ఝి, నాళాగిరిం విస్సజ్జాపేసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా ‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మయ్హం వధాయ పరిసక్కియేవ, ఇదాని పన తాసమత్తమ్పి కాతుం న సక్కోతి , పుబ్బే మం చూళధమ్మపాలకుమారకాలే అత్తనో పుత్తం సమానం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా అసిమాలకం కారేసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం మహాపతాపే నామ రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా చన్దాదేవియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, “ధమ్మపాలో”తిస్స నామం కరింసు. తమేనం సత్తమాసికకాలే మాతా గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా అలఙ్కరిత్వా కీళాపయమానా నిసీది. రాజా తస్సా వసనట్ఠానం అగమాసి. సా పుత్తం కీళాపయమానా పుత్తసినేహేన సమప్పితా హుత్వా రాజానం పస్సిత్వాపి న ఉట్ఠహి. సో చిన్తేసి “అయం ఇదానేవ తావ పుత్తం నిస్సాయ మానం కరోతి, మం కిస్మిఞ్చి న మఞ్ఞతి, పుత్తే పన వడ్ఢన్తే మయి ‘మనుస్సో’తిపి సఞ్ఞం న కరిస్సతి, ఇదానేవ నం ఘాతేస్సామీ”తి. సో నివత్తిత్వా రాజాసనే నిసీదిత్వా “అత్తనో విధానేన ఆగచ్ఛతూ”తి చోరఘాతకం పక్కోసాపేసి. సో కాసాయవత్థనివత్థో రత్తమాలాధరో ఫరసుం అంసే

ఠపేత్వా ఉపధానఘటికం హత్థపాదఠపనదణ్డకఞ్చ ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా “కిం కరోమి, దేవా”తి అట్ఠాసి. దేవియా సిరిగబ్భం గన్త్వా ధమ్మపాలం ఆనేహీతి. దేవీపి రఞ్ఞో కుజ్ఝిత్వా నివత్తనభావం ఞత్వా బోధిసత్తం ఉరే నిపజ్జాపేత్వా రోదమానా నిసీది. చోరఘాతకో గన్త్వా తం పిట్ఠియం హత్థేన పహరిత్వా హత్థతో కుమారం అచ్ఛిన్దిత్వా ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం ఆగన్త్వా “కిం కరోమి, దేవా”తి ఆహ. రాజా ఏకం ఫలకం ఆహరాపేత్వా పురతో నిక్ఖిపాపేత్వా “ఇధ నం నిపజ్జాపేహీ”తి ఆహ. సో తథా అకాసి.

చన్దాదేవీ పుత్తస్స పచ్ఛతోవ పరిదేవమానా ఆగచ్ఛి. పున చోరఘాతకో “కిం కరోమీ, దేవా”తి ఆహ. ధమ్మపాలస్స హత్థే ఛిన్దాతి. చన్దాదేవీ “మహారాజ, మమ పుత్తో సత్తమాసికో బాలకో న కిఞ్చి జానాతి, నత్థేతస్స దోసో, దోసో పన హోన్తో మయి భవేయ్య, తస్మా మయ్హం హత్థే ఛేదాపేహీ”తి ఇమమత్థం పకాసేన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౪౪. “అహమేవ దూసియా భూనహతా, రఞ్ఞో మహాపతాపస్స;
ఏతం ముఞ్చతు ధమ్మపాలం, హత్థే మే దేవ ఛేదేహీ”తి.

తత్థ **దూసియాతి** దూసికా, తుమ్హే దిస్వా అనుట్ఠహమానా దోసకారికాతి అత్థో. “దూసికా”తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **భూనహతాతి** హతభూనా, హతవుడ్ఢీతి అత్థో. **రఞ్ఞో**తి ఇదం “దూసియా”తి పదేన యోజేతబ్బం. అహం రఞ్ఞో మహాపతాపస్స అపరాధకారికా, నాయం కుమారో, తస్మా నిరపరాధం ఏతం బాలకం ముఞ్చతు ధమ్మపాలం, సచేపి హత్థే ఛేదాపేతుకామో, దోసకారికాయ హత్థే మే, దేవ, ఛేదేహీతి అయమేత్థ అత్థో.

రాజా చోరఘాతకం ఓలోకేసి. “కిం కరోమి, దేవా”తి? “పపఞ్చం అకత్వా హత్థే ఛేదా”తి. తస్మిం ఖణే చోరఘాతకో తిఖిణఫరసుం గహేత్వా కుమారస్స తరుణవంసకళీరే వియ ద్వే హత్థే ఛిన్ది. సో ద్వీసు హత్థేసు ఛిజ్జమానేసు నేవ రోది న పరిదేవి, ఖన్తిఞ్చ మేత్తఞ్చ పురేచారికం కత్వా అధివాసేసి. చన్దా పన దేవీ ఛిన్నహత్థకోటిం గహేత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా లోహితలిత్తా పరిదేవమానా విచరి. పున చోరఘాతకో “కిం కరోమి, దేవా”తి పుచ్ఛి. “ద్వేపి పాదే ఛిన్దా”తి. తం సుత్వా చన్దాదేవీ దుతియం గాథమాహ –

౪౫. “అహమేవ దూసియా భూనహతా, రఞ్ఞో మహాపతాపస్స;
ఏతం ముఞ్చతు ధమ్మపాలం, పాదే మే దేవ ఛేదేహీ”తి.

తత్థ అధిప్పాయో వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

రాజాపి పున చోరఘాతకం ఆణాపేసి. సో ఉభోపి పాదే ఛిన్ది. చన్దాదేవీ పాదకోటిమ్పి గహేత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా లోహితలిత్తా పరిదేవమానా “సామి మహాపతాప, ఛిన్నహత్థపాదా నామ దారకా మాతరా పోసేతబ్బా హోన్తి, అహం భతిం కత్వా మమ పుత్తకం పోసేస్సామి, దేహి మే ఏత”న్తి ఆహ. చోరఘాతకో “కిం దేవ కతా రాజాణా, నిట్ఠితం మమ కిచ్చ”న్తి పుచ్ఛి. “న తావ నిట్ఠిత”న్తి. “అథ కిం కరోమి, దేవా”తి? “సీసమస్స ఛిన్దా”తి. తం సుత్వా చన్దాదేవీ తతియం గాథమాహ –

౪౬. “అహమేవ దూసియా భూనహతా, రఞ్ఞో మహాపతాపస్స;
ఏతం ముఞ్చతు ధమ్మపాలం, సీసం మే దేవ ఛేదేహీ”తి.

వత్వా చ పన అత్తనో సీసం ఉపనేసి.

పున చోరఘాతకో “కిం కరోమి, దేవా”తి పుచ్ఛి. “సీసమస్స ఛిన్దా”తి. సో సీసం ఛిన్దిత్వా “కతా, దేవ, రాజాణా”తి పుచ్ఛి. “న తావ కతా”తి. “అథ కిం కరోమి, దేవా”తి? “అసితుణ్డేన నం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అసిమాలకం నామ కరోహీ”తి. సో తస్స కళేవరం ఆకాసే ఖిపిత్వా అసితుణ్డేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా అసిమాలకం నామ కత్వా మహాతలే విప్పకిరి. చన్దాదేవీ బోధిసత్తస్స మంసే ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా మహాతలే రోదమానా పరిదేవమానా ఇమా గాథా అభాసి –

౪౬. “న హి నూనిమస్స రఞ్ఞో, మిత్తామచ్చా చ విజ్జరే సుహదా;
యే న వదన్తి రాజానం, మా ఘాతయి ఓరసం పుత్తం.

౪౭. “న హి నూనిమస్స రఞ్ఞో, ఞాతీ మిత్తా చ విజ్జరే సుహదా;
యే న వదన్తి రాజానం, మా ఘాతయి అత్రజం పుత్త”న్తి.

తత్థ **మిత్తామచ్చా చ విజ్జరే సుహదాతి** నూన ఇమస్స రఞ్ఞో దళ్హమిత్తా వా సబ్బకిచ్చేసు సహభావినో అమచ్చా వా ముదుహదయతాయ సుహదా వా కేచి న విజ్జన్తి. **యే న వదన్తీతి** యే అధునా ఆగన్త్వా “అత్తనో పియపుత్తం మా ఘాతయీ”తి న వదన్తి, ఇమం రాజానం పటిసేధేన్తి, తే నత్థియేవాతి మఞ్ఞే. దుతియగాథాయం **ఞాతీతి** ఞాతకా.

ఇమా పన ద్వే గాథా వత్వా చన్దాదేవీ ఉభోహి హత్థేహి హదయమంసం ధారయమానా తతియం గాథమాహ –

౪౮. “చన్దనసారానులిత్తా, బాహా ఛిజ్జన్తి ధమ్మపాలస్స;
దాయాదస్స పథబ్యా, పాణా మే దేవ రుజ్ఝన్తీ”తి.

తత్థ **దాయాదస్స పథబ్యాతి** పితుసన్తకాయ చాతురన్తాయ పథవియా దాయాదస్స లోహితచన్దనసారానులిత్తా హత్థా ఛిజ్జన్తి, పాదా ఛిజ్జన్తి, సీసఞ్చ ఛిజ్జతి, అసిమాలకోపి కతో, తవ వంసం పచ్ఛిన్దిత్వా గతోసి దానీతి ఏవమాదీని విలపన్తి ఏవమాహ. **పాణా మే దేవ రుజ్ఝన్తీతి** దేవ, మయ్హమ్పి ఇమం సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తియా జీవితం రుజ్ఝతీతి.

తస్సా ఏవం పరిదేవమానాయ ఏవ డయ్హమానే వేళువనే వేళు వియ హదయం ఫలి, సా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తా. రాజాపి పల్లఙ్కే ఠాతుం అసక్కోన్తో మహాతలే పతి, పదరతలం ద్విధా భిజ్జి, సో తతోపి భూమియం పతి. తతో చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలాపి ఘనపథవీ తస్స అగుణం ధారేతుం అసక్కోన్తీ భిజ్జిత్వా వివరమదాసి, అవీచితో జాలా ఉట్ఠాయ కులదత్తికేన కమ్బలేన పరిక్ఖిపన్తీ వియ తం గహేత్వా అవీచిమ్హి ఖిపి. చన్దాయ చ బోధిసత్తస్స చ అమచ్చా సరీరకిచ్చం కరింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా దేవదత్తో అహోసి, చన్దాదేవీ మహాపజాపతిగోతమీ, ధమ్మపాలకుమారో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళధమ్మపాలజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౫౯] ౯. సువణ్ణమిగజాతకవణ్ణనా

విక్కమ రే హరిపాదాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సావత్థియం ఏకం కులధీతరం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర సావత్థియం ద్విన్నం అగ్గసావకానం ఉపట్ఠాకకులస్స ధీతా సద్ధా పసన్నా బుద్ధమామకా ధమ్మమామకా సఙ్ఘమామకా ఆచారసమ్పన్నా పణ్డితా దానాదిపుఞ్ఞాభిరతా. తం అఞ్ఞం సావత్థియమేవ సమానజాతికం మిచ్ఛాదిట్ఠికకులం వారేసి. అథస్సా మాతాపితరో “అమ్హాకం ధీతా సద్ధా పసన్నా తీణి రతనాని మమాయతి దానాదిపుఞ్ఞాభిరతా, తుమ్హే మిచ్ఛాదిట్ఠికా ఇమిస్సాపి యథారుచియా దానం వా దాతుం ధమ్మం వా సోతుం విహారం వా గన్తుం సీలం వా రక్ఖితుం ఉపోసథకమ్మం వా కాతుం న దస్సథ, న మయం తుమ్హాకం దేమ, అత్తనా సదిసం మిచ్ఛాదిట్ఠికకులావ కుమారికం గణ్హథా”తి ఆహంసు. తే తేహి పటిక్ఖిత్తా “తుమ్హాకం ధీతా అమ్హాకం ఘరం గన్త్వా యథాధిప్పాయేన సబ్బమేతం కరోతు, మయం న వారేస్సామ, దేథ నో ఏత”న్తి వత్వా “తేన హి గణ్హథా”తి వుత్తా భద్దకేన నక్ఖత్తేన మఙ్గలం కత్వా తం అత్తనో ఘరం నయింసు. సా వత్తాచారసమ్పన్నా పతిదేవతా అహోసి, సస్సుససురసామికవత్తాని కతానేవ హోన్తి.

సా ఏకదివసం సామికం ఆహ – “ఇచ్ఛామహం, అయ్యపుత్త, అమ్హాకం కులూపకత్థేరానం దానం దాతు”న్తి. సాధు, భద్దే, యథాజ్ఝాసయేన దానం దేహీతి. సా థేరే నిమన్తాపేత్వా మహన్తం సక్కారం కత్వా పణీతభోజనం భోజేత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా “భన్తే, ఇమం కులం మిచ్ఛాదిట్ఠికం అస్సద్ధం తిణ్ణం రతనానం గుణం న జానాతి, సాధు, అయ్యా, యావ ఇమం కులం తిణ్ణం రతనానం గుణం జానాతి, తావ ఇధేవ భిక్ఖం గణ్హథా”తి ఆహ. థేరా అధివాసేత్వా తత్థ నిబద్ధం భుఞ్జన్తి. పున సామికం ఆహ “అయ్యపుత్త, థేరా ఇధ నిబద్ధం ఆగచ్ఛన్తి, కింకారణా తుమ్హే న పస్సథా”తి. “సాధు, పస్సిస్సామీ”తి. సా పునదివసే థేరానం భత్తకిచ్చపరియోసానే తస్స ఆరోచేసి . సో ఉపసఙ్కమిత్వా థేరేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథస్స ధమ్మసేనాపతి ధమ్మకథం కథేసి. సో థేరస్స ధమ్మకథాయ చ ఇరియాపథేసు చ పసీదిత్వా తతో పట్ఠాయ థేరానం ఆసనం పఞ్ఞపేతి, పానీయం పరిస్సావేతి, అన్తరాభత్తే ధమ్మకథం సుణాతి, తస్స అపరభాగే మిచ్ఛాదిట్ఠి భిజ్జి.

అథేకదివసం థేరో ద్విన్నమ్పి ధమ్మకథం కథేన్తో సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉభోపి జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. తతో పట్ఠాయ తస్స మాతాపితరో ఆదిం కత్వా అన్తమసో దాసకమ్మకరాపి సబ్బే మిచ్ఛాదిట్ఠిం భిన్దిత్వా బుద్ధధమ్మసఙ్ఘమామకాయేవ జాతా. అథేకదివసం దారికా సామికం ఆహ – “అయ్యపుత్త, కిం మే ఘరావాసేన, ఇచ్ఛామహం పబ్బజితు”న్తి. సో “సాధు భద్దే, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి మహన్తేన పరివారేన తం భిక్ఖునుపస్సయం నేత్వా పబ్బాజేత్వా సయమ్పి సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. తం సత్థా పబ్బాజేసి. ఉభోపి విపస్సనం వడ్ఢేత్వా న చిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణింసు. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకా నామ దహరభిక్ఖునీ అత్తనో చేవ పచ్చయా జాతా సామికస్స చ, అత్తనాపి పబ్బజిత్వా అరహత్తం పత్వా తమ్పి పాపేసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తావ ఏసా సామికం రాగపాసా మోచేసి, పుబ్బేపేసా పోరాణకపణ్డితే పన మరణపాసా మోచేసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అభిరూపో అహోసి పాసాదికో దస్సనీయో సువణ్ణవణ్ణో లాఖారసపరికమ్మకతేహి వియ హత్థపాదేహి రజతదామసదిసేహి విసాణేహి మణిగుళికపటిభాగేహి అక్ఖీహి రత్తకమ్బలగేణ్డుసదిసేన ముఖేన సమన్నాగతో. భరియాపిస్స తరుణమిగీ అభిరూపా అహోసి దస్సనీయా. తే సమగ్గవాసం వసింసు, అసీతిసహస్సచిత్రమిగా బోధిసత్తం ఉపట్ఠహింసు. తదా లుద్దకా మిగవీథీసు పాసే ఓడ్డేసుం. అథేకదివసం బోధిసత్తో మిగానం పురతో గచ్ఛన్తో పాదే పాసేన బజ్ఝిత్వా “ఛిన్దిస్సామి న”న్తి ఆకడ్ఢి, చమ్మం ఛిజ్జి,

పున ఆకడ్ఢన్తస్స మంసం ఛిజ్జి, పున న్హారు ఛిజ్జి, పాసో అట్ఠిమాహచ్చ అట్ఠాసి. సో పాసం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తో మరణభయతజ్జితో బద్ధరవం రవి. తం సుత్వా భీతో మిగగణో పలాయి. భరియా పనస్స పలాయిత్వా మిగానం అన్తరే ఓలోకేన్తీ తం అదిస్వా "ఇదం భయం మయ్హం పియసామికస్స ఉప్పన్నం భవిస్సతీ"తి వేగేన తస్స సన్తికం గన్త్వా అస్సుముఖీ రోదమానా "సామి , త్వం మహాబ్బలో, కిం ఏతం పాసం సన్ధారేతుం న సక్ఖిస్ససి, వేగం జనేత్వా ఛిన్దాహి న"న్తి తస్స ఉస్సాహం జనేన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౨౧౦. "విక్కమ రే హరిపాద, విక్కమ రే మహామిగ;
ఛిన్ద వారత్తికం పాసం, నాహం ఏకా వనే రమే"తి.

తత్థ **విక్కమాతి** పరక్కమ, ఆకడ్ఢాతి అత్థో. **రేతి** ఆమన్తనే నిపాతో. **హరిపాదాతి** సువణ్ణపాద. సకలసరీరమ్పి తస్స సువణ్ణవణ్ణం, అయం పన గారవేనేవమాహ. **నాహం ఏకాతి** అహం తయా వినా ఏకికా వనే న రమిస్సామి, తిణోదకం పన అగ్గహేత్వా సుస్సిత్వా మరిస్సామీతి దస్సేతి.

తం సుత్వా మిగో దుతియం గాథమాహ –

౨౧౧. "విక్కమామి న పారేమి, భూమిం సుమ్భామి వేగసా;
దళ్హో వారత్తికో పాసో, పాదం మే పరికన్తతీ"తి.

తత్థ **విక్కమామీతి** భద్దే, అహం వీరియం కరోమి. **న పారేమీతి** పాసం ఛిన్దితుం పన న సక్కోమీతి అత్థో. **భూమిం సుమ్భామీతి** అపి నామ ఛిజ్జేయ్యాతి పాదేనాపి భూమిం పహరామి. **వేగసాతి** వేగేన. **పరికన్తతీతి** చమ్మాదీని ఛిన్దన్తో సమన్తా కన్తతీతి.

అథ నం మిగీ "మా భాయి, సామి, అహం అత్తనో బలేన లుద్దకం యాచిత్వా తవ జీవితం ఆహరిస్సామి. సచే యాచనాయ న సక్ఖిస్సామి, మమ జీవితమ్పి దత్వా తవ జీవితం ఆహరిస్సామీ"తి మహాసత్తం అస్సాసేత్వా లోహితలిత్తం బోధిసత్తం పరిగ్గహేత్వా అట్ఠాసి. లుద్దకోపి అసిఞ్చ సత్తిఞ్చ గహేత్వా కప్పుట్ఠానగ్గి వియ ఆగచ్ఛతి. సా తం దిస్వా "సామి, లుద్దకో ఆగచ్ఛతి, అహం అత్తనో బలం కరిస్సామి, త్వం మా భాయీ"తి మిగం అస్సాసేత్వా లుద్దకస్స పటిపథం గన్త్వా పటిక్కమిత్వా ఏకమన్తం ఠితా తం వన్దిత్వా "సామి, మమ సామికో సువణ్ణవణ్ణో సీలాచారసమ్పన్నో, అసీతిసహస్సానం మిగానం రాజా"తి బోధిసత్తస్స గుణం కథేత్వా మిగరాజే ఠితేయేవ అత్తనో వధం యాచన్తీ తతియం గాథమాహ –

౨౧౨. "అత్థరస్సు పలాసాని, అసిం నిబ్బాహ లుద్దక;
పఠమం మం వధిత్వాన, హన పచ్ఛా మహామిగ"న్తి.

తత్థ **పలాసానీతి** మంసట్ఠపనత్థం పలాసపణ్ణాని అత్థరస్సు. **అసిం నిబ్బాహాతి** అసిం కోసతో నీహర.

తం సుత్వా లుద్దకో "మనుస్సభూతా తావ సామికస్స అత్థాయ అత్తనో జీవితం న పరిచ్చజన్తి, అయం తిరచ్ఛానగతా జీవితం పరిచ్చజతి, మనుస్సభాసాయ చ మధురేన సరేన కథేతి, అజ్జ ఇమిస్సా చ పతినో చస్సా జీవితం దస్సామీ"తి పసన్నచిత్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౨౩. “న మే సుతం వా దిట్ఠం వా, భాసన్తిం మానుసిం మిగిం;
త్వఞ్చ భద్దే సుఖీ హోహి, ఏసో చాపి మహామిగో”తి.

తత్థ **సుతం వా దిట్ఠం వా**తి మయా ఇతో పుబ్బే ఏవరూపం దిట్ఠం వా సుతం వా నత్థి. **భాసన్తిం మానుసిం మిగి**న్తి అహఞ్హి ఇతో పుబ్బే మానుసిం వాచం భాసన్తిం మిగిం నేవ అద్దసం న అస్సోసిం. యేసం పన “న మే సుతా వా దిట్ఠా వా, భాసన్తీ మానుసీ మిగీ”తి పాళి, తేసం యథాపాళిమేవ అత్థో దిస్సతి. **భద్దే**తి భద్దకే పణ్డికే ఉపాయకుసలే. ఇతి తం ఆలపిత్వా పున “త్వఞ్చ ఏసో చాపి మహామిగోతి ద్వేపి జనా సుఖీ నిద్దుక్ఖా హోథా”తి తం సమస్సాసేత్వా లుద్దకో బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా వాసియా చమ్మపాసం ఛిన్దిత్వా పాదే లగ్గపాసకం సణికం నీహరిత్వా న్హారునా న్హారుం, మంసేన మంసం, చమ్మేన చమ్మం పటిపాటేత్వా పాదం హత్థేన పరిమజ్జి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మహాసత్తస్స పూరితపారమితానుభావేన లుద్దకస్స చ మేత్తచిత్తానుభావేన మిగియా చ మేత్తధమ్మానుభావేన న్హారుమంసచమ్మాని న్హారుమంసచమ్మేహి ఘటయింసు. బోధిసత్తో పన సుఖీ నిద్దుక్ఖో అట్ఠాసి.

మిగీ బోధిసత్తం సుఖితం దిస్వా సోమనస్సజాతా లుద్దకస్స అనుమోదనం కరోన్తీ పఞ్చమం గాథమాహ –

౨౪. “ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
యథాహమజ్జ నన్దామి, ముత్తం దిస్వా మహామిగ”న్తి.

తత్థ **లుద్దకా**తి దారుణకమ్మకిరియాయ లద్ధనామవసేన ఆలపతి.

బోధిసత్తో “అయం లుద్దో మయ్హం అవస్సయో జాతో, మయాపిస్స అవస్సయేనేవ భవితుం వట్టతీ”తి గోచరభూమియం దిట్ఠం ఏకం మణిక్ఖన్ధం తస్స దత్వా “సమ్మ, ఇతో పట్ఠాయ పాణాతిపాతాదీని మా కరి, ఇమినా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా దారకే పోసేన్తో దానసీలాదీని పుఞ్ఞాని కరోహీ”తి తస్సోవాదం దత్వా అరఞ్ఞం పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దకో ఛన్నో అహోసి, మిగీ దహరభిక్ఖునీ, మిగరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సువణ్ణమిగజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౬౦] ౧౦. సుయోనన్దీజాతకవణ్ణనా

వాతి గన్ధో తిమిరానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చ”న్తి వుత్తే “కిం దిస్వా”తి వత్వా “అలఙ్కతమాతుగామ”న్తి వుత్తే “మాతుగామో నామేస భిక్ఖు న సక్కా రక్ఖితుం, పోరాణకపణ్డితా సుపణ్ణభవనే కత్వా రక్ఖన్తాపి రక్ఖితుం నాసక్ఖింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం తమ్బరాజా నామ రజ్జం కారేసి. తస్స సుయోనన్దీ నామ అగ్గమహేసీ అహోసి ఉత్తమరూపధరా. తదా బోధిసత్తో సుపణ్ణయోనియం నిబ్బత్తి, తస్మిం కాలే నాగదీపో సేదుమదీపో నామ అహోసి. బోధిసత్తో తస్మిం దీపే సుపణ్ణభవనే వసతి. సో బారాణసిం గన్త్వా తమ్బరాజేన సద్ధిం మాణవకవేసేన జూతం కీళతి. తస్స రూపసమ్పత్తిం దిస్వా పరిచారికా “అమ్హాకం రఞ్ఞా సద్ధిం ఏవరూపో నామ మాణవకో జూతం కీళతీ”తి సుయోనన్దియా ఆరోచేసుం. సా సుత్వా తం

దట్ఠుకామా హుత్వా ఏకదివసం అలఙ్కరిత్వా జూతమణ్డలం ఆగన్త్వా పరిచారికానం అన్తరే ఠితా నం ఓలోకేసి. సోపి దేవిం ఓలోకేసి. ద్వేపి అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తా అహేసుం. సుపణ్ణరాజా అత్తనో ఆనుభావేన నగరే వాతం సముట్ఠాపేసి, గేహపతనభయేన రాజనివేసనా మనుస్సా నిక్ఖమింసు. సో అత్తనో ఆనుభావేన అన్ధకారం కత్వా దేవిం గహేత్వా ఆకాసేన ఆగన్త్వా నాగదీపే అత్తనో భవనం పావిసి సుయోనన్దియా గతట్ఠానం జానన్తా నామ నాహేసుం. సో తాయ సద్ధిం అభిరమమానో గన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధిం జూతం కీళతి.

రఞ్ఞో పన సగ్గో నామ గన్ధబ్బో అత్థి, సో దేవియా గతట్ఠానం అజానన్తో తం గన్ధబ్బం ఆమన్తేత్వా “గచ్ఛ, తాత, గన్ధబ్బ సబ్బం థలజలపథం అనువిచరిత్వా దేవియా గతట్ఠానం పస్సా”తి ఉయ్యోజేసి. సో పరిబ్బయం గహేత్వా ద్వారగామతో పట్ఠాయ విచినన్తో కురుకచ్ఛం పాపుణి. తదా కురుకచ్ఛవాణిజా నావాయ సువణ్ణభూమిం గచ్ఛన్తి. సో తే ఉపసఙ్కమిత్వా “అహం గన్ధబ్బో నావాయ వేతనం ఖణ్డేత్వా తుమ్హాకం గన్ధబ్బం కరిస్సామి, మమ్పి నేథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి తమ్పి ఆరోపేత్వా నావం విస్సజ్జేసుం. తే సుఖపయాతాయ నావాయ తం పక్కోసిత్వా “గన్ధబ్బం నో కరోహీ”తి ఆహంసు. “అహం చే గన్ధబ్బం కరేయ్యం, మయి పన గన్ధబ్బం కరోన్తే మచ్ఛా చలిస్సన్తి, అథ వో నావో భిజ్జిస్సతీ”తి. “మనుస్సమత్తే గన్ధబ్బం కరోన్తే మచ్ఛానం చలనం నామ నత్థి, కరోహీ”తి. “తేన హి మా మయ్హం కుజ్ఝిత్థా”తి వీణం ముచ్ఛిత్వా తన్తిస్సరేన గీతస్సరం, గీతస్సరేన తన్తిస్సరం అనతిక్కమిత్వా గన్ధబ్బం అకాసి. తేన సద్దేన సమ్మత్తా హుత్వా మచ్ఛా చలింసు.

అథేకో మకరో ఉప్పతిత్వా నావాయ పతన్తో నావం భిన్ది. సగ్గో ఫలకే నిపజ్జిత్వా యథావాతం గచ్ఛన్తో నాగదీపే సుపణ్ణభవనస్స నిగ్రోధరుక్ఖస్స సన్తికం పాపుణి. సుయోనన్దీపి దేవీ సుపణ్ణరాజస్స జూతం కీళితుం గతకాలే విమానా ఓతరిత్వా వేలన్తే విచరన్తీ సగ్గం గన్ధబ్బం దిస్వా సఞ్జానిత్వా “కథం ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో సబ్బం కథేసి. “తేన హి మా భాయీ”తి తం అస్సాసేత్వా బాహాహి పరిగ్గహేత్వా విమానం ఆరోపేత్వా సయనపిట్ఠే నిపజ్జాపేత్వా సమస్సత్థకాలే దిబ్బభోజనం దత్వా దిబ్బగన్ధోదకేన న్హాపేత్వా దిబ్బవత్థేహి అచ్ఛాదేత్వా దిబ్బగన్ధపుప్ఫేహి అలఙ్కరిత్వా పున దిబ్బసయనే నిపజ్జాపేసి. ఏవం దివసం పరిగ్గహమానా సుపణ్ణరఞ్ఞో ఆగమనవేలాయ పటిచ్ఛాదేత్వా గతకాలే తేన సద్ధిం కిలేసవసేన అభిరమి. తతో మాసద్ధమాసచ్చయేన బారాణసివాసినో వాణిజా దారుదకగహణత్థాయ తస్మిం దీపే నిగ్రోధరుక్ఖమూలం సమ్పత్తా. సో తేహి సద్ధిం నావం అభిరుయ్హ బారాణసిం గన్త్వా రాజానం దిస్వావ తస్స జూతకీళనవేలాయ వీణం గహేత్వా రఞ్ఞో గన్ధబ్బం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౫. “వాతి గన్ధో తిమిరానం, కుసముద్దో చ ఘోసవా;
దూరే ఇతో సుయోనన్దీ, తమ్బ కామా తుదన్తి మ”న్తి.

తత్థ **తిమిరాన**న్తి తిమిరరుక్ఖపుప్ఫానం. తం కిర నిగ్రోధం పరివారేత్వా తిమిరరుక్ఖా అత్థి, తే సన్ధాయేవం వదతి. **కుసముద్దో**తి ఖుద్దకసముద్దో. **ఘోసవా**తి మహారవో. తస్సేవ నిగ్రోధస్స సన్తికే సముద్దం సన్ధాయేవమాహ. **ఇతో**తి ఇమమ్హా నగరా. **తమ్బా**తి రాజానం ఆలపతి. అథ వా **తమ్బకామా**తి తమ్బేన కామితకామా తమ్బకామా నామ. తే మం హదయే విజ్ఝన్తీతి దీపేతి.

తం సుత్వా సుపణ్ణో దుతియం గాథమాహ –

౨౬.

"కథం సముద్దమతరి, కథం అద్దక్ఖి సేదుమం;
కథం తస్సా చ తుయ్హఞ్చ, అహు సగ్గ సమాగమో"తి.

తత్థ **సేదుమ**న్తి సేదుమదీపం.

తతో సగ్గో తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౭. "కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;
మకరేహి అభిదా నావా, ఫలకేనాహమప్లవిం.

౨౮. "సా మం సణ్హేన ముదునా, నిచ్చం చన్దనగన్ధినీ;
అఙ్గేన ఉద్ధరీ భద్దా, మాతా పుత్తంవ ఓరసం.

౨౯. "సా మం అన్నేన పానేన, వత్థేన సయనేన చ;
అత్తనాపి చ మన్దక్ఖీ, ఏవం తమ్బ విజానహీ"తి.

తత్థ **సా మం సణ్హేన ముదునా**తి ఏవం ఫలకేన తీరం ఉత్తిణ్ణం మం సముద్దతీరే విచరన్తీ సా దిస్వా "మా భాయీ"తి సణ్హేన ముదునా వచనేన సమస్సాసేత్వాతి అత్థో. **అఙ్గేనా**తి బాహుయుగళం ఇధ "అఙ్గేనా"తి వుత్తం. **భద్దా**తి దస్సనీయా పాసాదికా. **సా మం అన్నే**నాతి సా మం ఏతేన అన్నాదినా సన్తప్పేసీతి అత్థో. **అత్తనాపి చా**తి న కేవలం అన్నాదీహేవ, అత్తనాపి మం అభిరమేన్తీ సన్తప్పేసీతి దీపేతి. **మన్దక్ఖీ**తి మన్దదస్సనీ, ముదునా ఆకారేన ఓలోకనసీలాతి వుత్తం హోతి. "మత్తక్ఖీ"తిపి పాఠో, మదమత్తేహి వియ అక్ఖీహి సమన్నాగతాతి అత్థో. **ఏవం తమ్బా**తి ఏవం తమ్బరాజ జానాహీతి.

సుపణ్ణో గన్ధబ్బస్స కథేన్తస్సేవ విప్పటిసారీ హుత్వా "అహం సుపణ్ణభవనే వసన్తోపి రక్ఖితుం నాసక్ఖిం, కిం మే తాయ దుస్సీలాయా"తి తం ఆనేత్వా రఞ్ఞో పటిదత్వా పక్కామి, తతో పట్ఠాయ పున నాగచ్ఛీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, సుపణ్ణరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సుయోనన్దీజాతకవణ్ణనా దసమా.

మణికుణ్డలవగ్గో పఠమో.

౨. వణ్ణారోహవగ్గో

[౩౬౧] ౧. వణ్ణారోహజాతకవణ్ణనా

వణ్ణారోహేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే అగ్గసావకే ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే ఉభోపి మహాథేరా "ఇమం అన్తోవస్సం సుఞ్ఞాగారం అనుబ్రూహేస్సామా"తి సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా గణం పహాయ సయమేవ పత్తచీవరం ఆదాయ జేతవనా నిక్ఖమిత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ అరఞ్ఞే విహరింసు. అఞ్ఞతరోపి విఘాసాదపురిసో థేరానం ఉపట్ఠానం

కరోన్తో తత్థేవ ఏకమన్తే వసి. సో థేరానం సమగ్గవాసం దిస్వా "ఇమే అతివియ సమగ్గా వసన్తి, సక్కా ను ఖో ఏతే అఞ్ఞమఞ్ఞం భిన్దితు"న్తి చిన్తేత్వా సారిపుత్తత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం ను ఖో, భన్తే, అయ్యేన మహామోగ్గల్లానత్థేరేన సద్ధిం తుమ్హాకం కిఞ్చి వేరం అత్థీ"తి పుచ్ఛి. "కిం పనావుసో"తి. ఏస, భన్తే, మమ ఆగతకాలే "సారిపుత్తో నామ జాతిగోత్తకులపదేసేహి వా సుతగన్థపటివేధఇద్ధీహి వా మయా సద్ధిం కిం పహోతీ"తి తుమ్హాకం అగుణమేవ కథేసీతి. థేరో సితం కత్వా "గచ్ఛ త్వం ఆవుసో"తి ఆహ.

సో అపరస్మిమ్పి దివసే మహామోగ్గల్లానత్థేరమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ కథేసి. సోపి నం సితం కత్వా "గచ్ఛ, త్వం, ఆవుసో"తి వత్వా సారిపుత్తత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఆవుసో, ఏసో విఘాసాదో తుమ్హాకం సన్తికే కిఞ్చి కథేసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమావుసో, మయ్హమ్పి సన్తికే కథేసి, ఇమం నీహరితుం వట్టతీ"తి. "సాధు, ఆవుసో, నీహరా"తి వుత్తే థేరో "మా ఇధ వసీ"తి అచ్ఛరం పహరిత్వా తం నీహరి. తే ఉభోపి సమగ్గవాసం వసిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా పటిసన్థారం కత్వా "సుఖేన వస్సం వసిత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా "భన్తే, ఏకో విఘాసాదో అమ్హే భిన్దితుకామో హుత్వా భిన్దితుం అసక్కోన్తో పలాయీ"తి వుత్తే "న ఖో సో, సారిపుత్త, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస తుమ్హే 'భిన్దిస్సామీ'తి భిన్దితుం అసక్కోన్తో పలాయీ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే రుక్ఖదేవతా అహోసి. తదా సీహో చ బ్యగ్ఘో చ అరఞ్ఞే పబ్బతగుహాయం వసన్తి. ఏకో సిఙ్గాలో తే ఉపట్ఠహన్తో తేసం విఘాసం ఖాదిత్వా మహాకాయో హుత్వా ఏకదివసం చిన్తేసి "మయా సీహబ్యగ్ఘానం మంసం న ఖాదితపుబ్బం, మయా ఇమే ద్వే జనే భిన్దితుం వట్టతి, తతో నేసం కలహం కత్వా మతానం మంసం ఖాదిస్సామీ"తి. సో సీహం ఉపసఙ్కమిత్వా "కిం, సామి, తుమ్హాకం బ్యగ్ఘేన సద్ధిం కిఞ్చి వేరం అత్థీ"తి పుచ్ఛి. "కిం పన, సమ్మా"తి? ఏస, భన్తే, మమాగతకాలే "సీహో నామ సరీరవణ్ణేన వా ఆరోహపరిణాహేన వా జాతిబలవీరియేహి వా మమ కలభాగమ్పి న పాపుణాతీ"తి తుమ్హాకం అగుణమేవ కథేసీతి. అథ నం సీహో "గచ్ఛ త్వం, న సో ఏవం కథేస్సతీ"తి ఆహ. బ్యగ్ఘమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతేనేవ ఉపాయేన కథేసి. తం సుత్వా బ్యగ్ఘోపి సీహం ఉపసఙ్కమిత్వా "సమ్మ, త్వం కిర ఇదఞ్చిదఞ్చ వదేసీ"తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౦. "వణ్ణారోహేన జాతియా, బలనిక్కమనేన చ;
సుబాహు న మయా సేయ్యో, సుదాఠ ఇతి భాససీ"తి.

తత్థ **బలనిక్కమనేన చా**తి కాయబలేన చేవ వీరియబలేన చ. **సుబాహు న మయా సేయ్యో**తి అయం సుబాహు నామ బ్యగ్ఘో ఏతేహి కారణేహి మయా నేవ సదిసో న ఉత్తరితరోతి సచ్చం కిర త్వం సోభనాహి దాఠాహి సమన్నాగత సుదాఠ మిగరాజ, ఏవం వదేసీతి.

తం సుత్వా సుదాఠో సేసా చతస్సో గాథా అభాసి –

౬౧. "వణ్ణారోహేన జాతియా, బలనిక్కమనేన చ;
సుదాఠో న మయా సేయ్యో, సుబాహు ఇతి భాససి.

౬౨. "ఏవం చే మం విహరన్తం, సుబాహు సమ్మ దుబ్భసి;

న దానాహం తయా సద్ధిం, సంవాసమభిరోచయే.

౬౩. “యో పరేసం వచనాని, సద్దహేయ్య యథాతథం;
ఖిప్పం భిజ్జేథ మిత్తస్మిం, వేరఞ్చ పసవే బహుం.

౬౪. “న సో మిత్తో యో సదా అప్పమత్తో, భేదాసఙ్కీ రన్ధమేవానుపస్సీ;
యస్మిఞ్చ సేతీ ఉరసీవ పుత్తో, స వే మిత్తో యో అభేజ్జో పరేహీ”తి.

తత్థ **సమ్మా**తి వయస్స. **దుబ్భసీ**తి యది ఏవం తయా సద్ధిం సమగ్గవాసం వసన్తం మం సిఙ్గాలస్స కథం గహేత్వా త్వం దుబ్భసి హనితుం ఇచ్ఛసి, ఇతో దాని పట్ఠాయ అహం తయా సద్ధిం సంవాసం న అభిరోచయే. **యథాతథ**న్తి తథతో యథాతథం యథాతచ్ఛం అవిసంవాదకేన అరియేన వుత్తవచనం సద్ధాతబ్బం. ఏవం యో యేసం కేసఞ్చి పరేసం వచనాని సద్దహేథాతి అత్థో. **యో సదా అప్పమత్తో**తి యో నిచ్చం అప్పమత్తో హుత్వా మిత్తస్స విస్సాసం న దేతి, సో మిత్తో నామ న హోతీతి అత్థో. **భేదాసఙ్కీ**తి “అజ్జ భిజ్జిస్సతి, స్వే భిజ్జిస్సతీ”తి ఏవం మిత్తస్స భేదమేవ ఆసఙ్కతి. **రన్ధమేవానుపస్సీ**తి ఛిద్దం వివరమేవ పస్సన్తో. **ఉరసీవ పుత్తో**తి యస్మిం మిత్తే మాతు హదయే పుత్తో వియ నిరాసఙ్కో నిబ్భయో సేతి.

ఇతి ఇమాహి చతూహి గాథాహి సీహేన మిత్తగుణే కథితే బ్యగ్ఘో “మయ్హం దోసో”తి సీహం ఖమాపేసి. తే తత్థేవ సమగ్గవాసం వసింసు. సిఙ్గాలో పన పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సిఙ్గాలో విఘాసాదో అహోసి, సీహో సారిపుత్తో, బ్యగ్ఘో మోగ్గల్లానో, తం కారణం పచ్చక్ఖతో దిట్ఠా తస్మిం వనే నివుత్థరుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వణ్ణారోహజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౬౨] ౨. సీలవీమంసజాతకవణ్ణనా

సీలం సేయ్యోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సీలవీమంసకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. తం కిర రాజా “ఏస సీలసమ్పన్నో”తి అఞ్ఞేహి బ్రాహ్మణేహి అతిరేకం కత్వా పస్సతి. సో చిన్తేసి “కిం ను ఖో మం రాజా ‘సీలసమ్పన్నో’తి అఞ్ఞేహి అతిరేకం కత్వా పస్సతి, ఉదాహు ‘సుతధరయుత్తో’తి, వీమంసిస్సామి తావ సీలస్స వా సుతస్స వా మహన్తభావ”న్తి. సో ఏకదివసం హేరఞ్ఞికఫలకతో కహాపణం గణ్హి. హేరఞ్ఞికో గరుభావేన న కిఞ్చి ఆహ, దుతియవారేపి న కిఞ్చి ఆహ. తతియవారే పన తం “విలోపఖాదకో”తి గాహాపేత్వా రఞ్ఞో దస్సేత్వా “కిం ఇమినా కత”న్తి వుత్తే “కుటుమ్బం విలుమ్పతీ”తి ఆహ. “సచ్చం కిర , బ్రాహ్మణా”తి? “న, మహారాజ, కుటుమ్బం విలుమ్పామి, మయ్హం పన ‘సీలం ను ఖో మహన్తం, సుతం ను ఖో’తి కుక్కుచ్చం అహోసి, స్వాహం ‘ఏతేసు కతరం ను ఖో మహన్త’న్తి వీమంసన్తో తయో వారే కహాపణం గణ్హిం, తం మం ఏస బన్ధాపేత్వా తుమ్హాకం దస్సేతి. ఇదాని మే సుతతో సీలస్స మహన్తభావో ఞాతో, న మే ఘరావాసేనత్థో, పబ్బజిస్సామహ”న్తి పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా ఘరద్వారం అనోలోకేత్వావ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. తస్స సత్థా పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ దాపేసి. సో అచిరూపసమ్పన్నో విపస్సనం విపస్సిత్వా అగ్గఫలే పతిట్ఠహి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకబ్రాహ్మణో అత్తనో సీలం వీమంసిత్వా పబ్బజితో విపస్సిత్వా అరహత్తం పత్తో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న,

భిక్ఖవే, ఇదాని అయమేవ, పుబ్బే పణ్డితాపి సీలం వీమంసిత్వా పబ్బజిత్వా అత్తనో పతిట్ఠం కరింసుయేవా''తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసిం ఆగన్త్వా రాజానం పస్సి. రాజా తస్స పురోహితట్ఠానం అదాసి. సో పఞ్చ సీలాని రక్ఖతి. రాజాపి నం ''సీలవా''తి గరుం కత్వా పస్సి. సో చిన్తేసి ''కిం ను ఖో రాజా 'సీలవా'తి మం గరుం కత్వా పస్సతి, ఉదాహు 'సుతధరయుత్తో'''తి. సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ. ఇధ పన సో బ్రాహ్మణో ''ఇదాని మే సుతతో సీలస్స మహన్తభావో ఞాతో''తి వత్వా ఇమా పఞ్చ గాథా అభాసి –

౬౫. ''సీలం సేయ్యో సుతం సేయ్యో, ఇతి మే సంసయో అహు;
సీలమేవ సుతా సేయ్యో, ఇతి మే నత్థి సంసయో.

౬౬. ''మోఘా జాతి చ వణ్ణో చ, సీలమేవ కిరుత్తమం;
సీలేన అనుపేతస్స, సుతేనత్థో న విజ్జతి.

౬౭. ''ఖత్తియో చ అధమ్మట్ఠో, వేస్సో చాధమ్మనిస్సితో;
తే పరిచ్చజ్జుభో లోకే, ఉపపజ్జన్తి దుగ్గతిం.

౬౮. ''ఖత్తియా బ్రాహ్మణా వేస్సా, సుద్దా చణ్డాలపుక్కుసా;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, భవన్తి తిదివే సమా.

౬౯. ''న వేదా సమ్పరాయాయ, న జాతి నాపి బన్ధవా;
సకఞ్చ సీలం సంసుద్ధం, సమ్పరాయాయ సుఖాయ చా''తి.

తత్థ **సీలమేవ సుతా సేయ్యో**తి సుతపరియత్తితో సతగుణేన సహస్సగుణేన సీలమేవ ఉత్తరితరన్తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా సీలం నామేతం ఏకవిధం సంవరవసేన, దువిధం చారిత్తవారిత్తవసేన, తివిధం కాయికవాచసికమానసికవసేన, చతుబ్బిధం పాతిమోక్ఖసంవరఇన్ద్రియసంవరఆజీవపారిసుద్ధిపచ్చయసన్నిస్సితవసేనాతి మాతికం ఠపేత్వా విత్థారేన్తో సీలస్స వణ్ణం అభాసి.

మోఘాతి అఫలా తుచ్ఛా. **జాతీ**తి ఖత్తియకులాదీసు నిబ్బత్తి. **వణ్ణో**తి సరీరవణ్ణో అభిరూపభావో. యా హి యస్మా సీలరహితస్స జాతిసమ్పదా వా వణ్ణసమ్పదా వా సగ్గసుఖం దాతుం న సక్కోతి, తస్మా ఉభయమ్పి తం ''మోఘ''న్తి ఆహ. **సీలమేవ కిరా**తి అనుస్సవవసేన వదతి, న పన సయం జానాతి. **అనుపేతస్సా**తి అనుపగతస్స. **సుతేనత్థో న విజ్జతీ**తి సీలరహితస్స సుతపరియత్తిమత్తేన ఇధలోకే వా పరలోకే వా కాచి వడ్ఢి నామ నత్థి.

తతో పరా ద్వే గాథా జాతియా మోఘభావదస్సనత్థం వుత్తా. తత్థ **తే పరిచ్చజ్జుభో లోకే**తి తే దుస్సీలా దేవలోకఞ్చ మనుస్సలోకఞ్చాతి ఉభోపి లోకే పరిచ్చజిత్వా దుగ్గతిం ఉపపజ్జన్తి. **చణ్డాలపుక్కుసా**తి ఛవఛడ్డకచణ్డాలా చ

పుప్ఫఛడ్డకపుక్కుసా చ. **భవన్తి తిదివే సమా**తి ఏతే సబ్బేపి సీలానుభావేన దేవలోకే నిబ్బత్తా సమా హోన్తి నిబ్బిసేసా, దేవాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛన్తి.

పఞ్చమగాథా సబ్బేసమ్పి సుతాదీనం మోఘభావదస్సనత్థం వుత్తా. తస్సత్థో – మహారాజ, ఏతే వేదాదయో ఠపేత్వా ఇధలోకే యసమత్తదానం సమ్పరాయే దుతియే వా తతియే వా భవే యసం వా సుఖం వా దాతుం నామ న సక్కోన్తి, పరిసుద్ధం పన అత్తనో సీలమేవ తం దాతుం సక్కోతీతి.

ఏవం మహాసత్తో సీలగుణే థోమేత్వా రాజానం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా తం దివసమేవ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ‘‘తదా సీలం వీమంసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితో అహమేవ అహోసి’’న్తి.

సీలవీమంసజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౬౩] ౩. హిరిజాతకవణ్ణనా

హిరిం తరన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స సహాయం పచ్చన్తవాసిసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి. ద్వేపి వత్థూని ఏకకనిపాతే నవమవగ్గస్స పరియోసానజాతకే విత్థారితానేవ. ఇధ పన ‘‘పచ్చన్తవాసిసేట్ఠినో మనుస్సా అచ్ఛిన్నసబ్బసాపతేయ్యా అత్తనో సన్తకస్స అస్సామినో హుత్వా పలాతా’’తి బారాణసిసేట్ఠిస్స ఆరోచితే బారాణసిసేట్ఠి ‘‘అత్తనో సన్తికం ఆగతానం కత్తబ్బం అకరోన్తా నామ పటికారకే న లభన్తియేవా’’తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౦. ‘‘హిరిం తరన్తం విజిగుచ్ఛమానం, తవాహమస్మీ ఇతి భాసమానం;
సేయ్యాని కమ్మాని అనాదియన్తం, నేసో మమన్తి ఇతి నం విజఞ్ఞా.

౨౧. ‘‘యఞ్హి కయిరా తఞ్హి వదే, యం న కయిరా న తం వదే;
అకరోన్తం భాసమానం, పరిజానన్తి పణ్డితా.

౨౨. ‘‘న సో మిత్తో యో సదా అప్పమత్తో, భేదాసఙ్కీ రన్ధమేవానుపస్సీ;
యస్మిఞ్చ సేతీ ఉరసీవ పుత్తో, స వే మిత్తో యో అభేజ్జో పరేహి.

౨౩. ‘‘పామోజ్జకరణం ఠానం, పసంసావహనం సుఖం;
ఫలానిసంసో భావేతి, వహన్తో పోరిసం ధురం.

౨౪. ‘‘పవివేకరసం పిత్వా, రసం ఉపసమస్స చ;
నిద్దరో హోతి నిప్పాపో, ధమ్మప్పీతిరసం పివ’’న్తి.

తత్థ **హిరిం తరన్త**న్తి లజ్జం అతిక్కన్తం. **విజిగుచ్ఛమాన**న్తి మిత్తభావేన జిగుచ్ఛయమానం. **తవాహమస్మీ**తి “తవ అహం మిత్తో”తి కేవలం వచనమత్తేనేవ భాసమానం. **సేయ్యాని కమ్మా**నితి “దస్సామి కరిస్సామీ”తి వచనస్స అనురూపాని ఉత్తమకమ్మాని. **అనాదియన్త**న్తి అకరోన్తం. **నేసో మమ**న్తి ఏవరూపం పుగ్గలం “న ఏసో మమ మిత్తో”తి విజఞ్ఞా.

పామోజ్జకరణం ఠానన్తి దానమ్పి సీలమ్పి భావనాపి పణ్డితేహి కల్యాణమిత్తేహి సద్ధిం మిత్తభావోపి. ఇధ పన వుత్తప్పకారం మిత్తభావమేవ సన్ధాయేవమాహ. పణ్డితేన హి కల్యాణమిత్తేన సద్ధిం మిత్తభావో పామోజ్జమ్పి కరోతి, పసంసమ్పి వహతి. ఇధలోకపరలోకేసు కాయికచేతసికసుఖహేతుతో “సుఖ”న్తిపి వుచ్చతి, తస్మా ఏతం ఫలఞ్చ ఆనిసంసఞ్చ సమ్పస్సమానో ఫలానిసంసో కులపుత్తో పురిసేహి వహితబ్బం దానసీలభావనామిత్తభావసఙ్ఖాతం చతుబ్బిధమ్పి పోరిసం ధురం వహన్తో ఏతం మిత్తభావసఙ్ఖాతం పామోజ్జకరణం ఠానం పసంసావహనం సుఖం భావేతి వడ్ఢేతి, న పణ్డితేహి మిత్తభావం భిన్దతీతి దీపేతి.

పవివేకరసన్తి కాయచిత్తఉపధివివేకానం రసం తే వివేకే నిస్సాయ ఉప్పన్నం సోమనస్సరసం. **ఉపసమస్స చా**తి కిలేసూపసమేన లద్ధసోమనస్సస్స. **నిద్దరో హోతి నిప్పాపో**తి సబ్బకిలేసదరథాభావేన నిద్దరో, కిలేసాభావేన నిప్పాపో హోతి. **ధమ్మప్పీతిరస**న్తి ధమ్మపీతిసఙ్ఖాతం రసం, విముత్తిపీతిం పివన్తోతి అత్థో.

ఇతి మహాసత్తో పాపమిత్తసంసగ్గతో ఉబ్బిగ్గో పవివేకరసేన అమతమహానిబ్బానం పాపేత్వా దేసనాయ కూటం గణ్హి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పచ్చన్తవాసీ ఇదాని పచ్చన్తవాసీయేవ, తదా బారాణసిసేట్ఠి అహమేవ అహోసి”న్తి.

హిరిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౬౪] ౪. ఖజ్జోపనకజాతకవణ్ణనా

కో నుసన్తమ్హి పజ్జోతేతి అయం ఖజ్జోపనకపఞ్హో మహాఉమఙ్గే విత్థారతో ఆవి భవిస్సతి.

ఖజ్జోపనకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౬౫] ౫. అహితుణ్డికజాతకవణ్ణనా

ధుత్తోమ్హీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మహల్లకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **సాలూకజాతకే** (జా. ౧.౩.౧౦౬ ఆదయో) విత్థారితం. ఇధాపి సో మహల్లకో ఏకం గామదారకం పబ్బాజేత్వా అక్కోసతి పహరతి. దారకో పలాయిత్వా విబ్భమి. దుతియమ్పి నం పబ్బాజేత్వా తథేవాకాసి. దుతియమ్పి విబ్భమిత్వా పున యాచియమానో ఓలోకేతుమ్పి న ఇచ్ఛి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకో నామ మహల్లకో అత్తనో సామణేరేన సహాపి వినాపి వత్తితుం న సక్కోతి, ఇతరో తస్స దోసం దిస్వా పున ఓలోకేతుమ్పి న ఇచ్ఛి, సుహదయో కుమారకో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస సామణేరో సుహదయోవ, సకిం దోసం దిస్వా పున ఓలోకేతుమ్పి న ఇచ్ఛీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ధఞ్ఞవాణిజకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ధఞ్ఞవిక్కయేన జీవికం కప్పేసి. అథేకో అహితుణ్డికో మక్కటం గహేత్వా సిక్ఖాపేత్వా అహిం కీళాపేన్తో బారాణసియం ఉస్సవే ఘుట్ఠే తం మక్కటం ధఞ్ఞవాణిజకస్స సన్తికే ఠపేత్వా అహిం కీళాపేన్తో సత్త దివసాని విచరి. సోపి వాణిజో మక్కటస్స ఖాదనీయం భోజనీయం అదాసి. అహితుణ్డికో సత్తమే దివసే ఉస్సవకీళనతో ఆగన్త్వా తం మక్కటం వేళుపేసికాయ తిక్ఖత్తుం పహరిత్వా తం ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా బన్ధిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. మక్కటో బన్ధనం మోచేత్వా అమ్బరుక్ఖం ఆరుయ్హ అమ్బాని ఖాదన్తో నిసీది. సో పబుద్ధో రుక్ఖే మక్కటం దిస్వా "ఏతం మయా ఉపలాపేత్వా గహేతుం వట్టతీ"తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౮౦. "ధుత్తోమ్హి సమ్మ సుముఖ, జూతే అక్ఖపరాజితో;
హరేహి అమ్బపక్కాని, వీరియం తే భక్ఖయామసే"తి.

తత్థ **అక్ఖపరాజితోతి** అక్ఖేహి పరాజితో. **హరేహీతి** పాతేహి. అయమేవ వా పాఠో.

తం సుత్వా మక్కటో సేసగాథా అభాసి –

౮౧. "అలికం వత మం సమ్మ, అభూతేన పసంససి;
కో తే సుతో వా దిట్ఠో వా, సుముఖో నామ మక్కటో.

౮౨. "అజ్జాపి మే తం మనసి, యం మం త్వం అహితుణ్డిక;
ధఞ్ఞాపణం పవిసిత్వా, మత్తో ఛాతం హనాసి మం.

౮౩. "తాహం సరం దుక్ఖసేయ్యం, అపి రజ్జమ్పి కారయే;
నేవాహం యాచితో దజ్జం, తథా హి భయతజ్జితో.

౮౪. "యఞ్చ జఞ్ఞా కులే జాతం, గబ్భే తిత్తం అమచ్ఛరిం;
తేన సఖిఞ్చ మిత్తఞ్చ, ధీరో సన్ధాతుమరహతీ"తి.

తత్థ **అలికం వతాతి** ముసా వత. **అభూతేనాతి** అవిజ్జమానేన. **కో తేతి** క్వ తయా. **సుముఖోతి** సున్దరముఖో. **అహితుణ్డికాతి** తం ఆలపతి. "అహికోణ్డికా"తిపి పాఠో. **ఛాతన్తి** జిఘచ్ఛాభిభూతం దుబ్బలం కపణం. **హనాసీతి** వేళుపేసికాయ తిక్ఖత్తుం పహరసి. **తాహన్తి** తం అహం. **సరన్తి** సరన్తో. **దుక్ఖసేయ్యన్తి** తస్మిం ఆపణే దుక్ఖసయనం. **అపి రజ్జమ్పి కారయేతి** సచేపి బారాణసిరజ్జం గహేత్వా మయ్హం దత్వా మం రజ్జం కారేయ్యాసి, ఏవమ్పి తం నేవాహం యాచితో దజ్జం, తం ఏకమ్పి అమ్బపక్కం అహం తయా యాచితో న దదేయ్యం. కింకారణా? **తథా హి భయతజ్జితోతి**, తథా హి అహం తయా భయేన తజ్జితోతి అత్థో.

గబ్భే తిత్తన్తి సుభోజనరసేన మాతుకుచ్ఛియంయేవ అలఙ్కతపటియత్తే సయనగబ్భేయేవ వా తిత్తం భోగాసాయ అకపణం. **సఖిఞ్చ మిత్తఞ్చాతి** సఖిభావఞ్చ మిత్తభావఞ్చ తథారూపేన కులజాతేన తిత్తేన అకపణేన అమచ్ఛరినా సద్ధిం

పణ్డితో సన్ధాతుం పున ఘటేతుం అరహతి, తయా పన కపణేన అహితుణ్డికేన సద్ధిం కో మిత్తభావం పున ఘటేతున్తి అత్థో. ఏవఞ్చ పన వత్వా వానరో వనం సహసా పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అహితుణ్డికో మహల్లకో అహోసి, మక్కటో సామణేరో, ధఞ్ఞవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అహితుణ్డికజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౬౬] ౬. గుమ్బియజాతకవణ్ణనా

మధువణ్ణం మధురసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కిం దిస్వా”తి వత్వా “అలఙ్కతమాతుగామ”న్తి వుత్తే “భిక్ఖు ఇమే పఞ్చ కామగుణా నామ ఏకేన గుమ్బియేన యక్ఖేన హలాహలవిసం పక్ఖిపిత్వా మగ్గే ఠపితమధుసదిసా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సత్థవాహకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో బారాణసితో పఞ్చహి సకటసతేహి భణ్డం ఆదాయ వోహారత్థాయ గచ్ఛన్తో మహావత్తనిఅటవిద్వారం పత్వా సత్థకే సన్నిపాతాపేత్వా “అమ్భో, ఇమస్మిం మగ్గే విసపణ్ణపుప్ఫఫలాదీని అత్థి, తుమ్హే కిఞ్చి అఖాదితపుబ్బం ఖాదన్తా మం అపుచ్ఛిత్వా మా ఖాదిత్థ, అమనుస్సాపి విసం పక్ఖిపిత్వా భత్తపుటమధుకఫలాని మగ్గే ఠపేన్తి, తానిపి మం అనాపుచ్ఛిత్వా మా ఖాదిత్థా”తి ఓవాదం దత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. అథేకో గుమ్బియో నామ యక్ఖో అటవియా మజ్ఝట్ఠానే మగ్గే పణ్ణాని అత్థరిత్వా హలాహలవిససంయుత్తాని మధుపిణ్డాని ఠపేత్వా సయం మగ్గసామన్తే మధుం గణ్హన్తో వియ రుక్ఖే కోట్టేన్తో విచరతి. అజానన్తా “పుఞ్ఞత్థాయ ఠపితాని భవిస్సన్తీ”తి ఖాదిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణన్తి. అమనుస్సా ఆగన్త్వా తే ఖాదన్తి. బోధిసత్తస్స సత్థకమనుస్సాపి తాని దిస్వా ఏకచ్చే లోలజాతికా అధివాసేతుం అసక్కోన్తా ఖాదింసు, పణ్డితజాతికా “పుచ్ఛిత్వా ఖాదిస్సామా”తి గహేత్వా అట్ఠంసు. బోధిసత్తో తే దిస్వా హత్థగతాని ఛడ్డాపేసి, యేహి పఠమతరం ఖాదితాని, తే మరింసు. యేహి అడ్ఢఖాదితాని, తేసం వమనవిరేచనం దత్వా వన్తకాలే చతుమధురం అదాసి. ఇతి తే తస్స ఆనుభావేన జీవితం పటిలభింసు. బోధిసత్తో సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం గన్త్వా భణ్డం విస్సజ్జేత్వా అత్తనో గేహమేవ అగమాసి. తమత్థం కథేన్తో సత్థా ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా అభాసి –

౮౫. “మధువణ్ణం మధురసం, మధుగన్ధం విసం అహు;
గుమ్బియో ఘాసమేసానో, అరఞ్ఞే ఓదహీ విసం.

౮౬. “మధు ఇతి మఞ్ఞమానా, యే తం విసమఖాదిసుం;
తేసం తం కటుకం ఆసి, మరణం తేనుపాగముం.

౮౭. “యే చ ఖో పటిసఙ్ఖాయ, విసం తం పరివజ్జయుం;
తే ఆతురేసు సుఖితా, డయ్హమానేసు నిబ్బుతా.

౮౮. “ఏవమేవ మనుస్సేసు, విసం కామా సమోహితా;

ఆమిసం బన్ధనఞ్చేతం, మచ్చువేసో గుహాసయో.

౮౯. “ఏవమేవ ఇమే కామే, ఆతురా పరిచారికే;

యే సదా పరివజ్జేన్తి, సఙ్గం లోకే ఉపచ్చగు”న్తి.

తత్థ **గుమ్బియోతి** తస్మిం వనగుమ్బే విచరణేన ఏవంలద్ధనామో యక్ఖో. **ఘాసమేసానోతి** “తం విసం ఖాదిత్వా మతే ఖాదిస్సామీ”తి ఏవం అత్తనో ఘాసం పరియేసన్తో. **ఓదహీతి** తం మధునా సమానవణ్ణగన్ధరసం విసం నిక్ఖిపి. **కటుకం ఆసీతి** తిఖిణం అహోసి. **మరణం తేనుపాగము**న్తి తేన విసేన తే సత్తా మరణం ఉపగతా.

ఆతురేసూతి విసవేగేన ఆసన్నమరణేసు. **డయ్హమానేసూతి** విసతేజేనేవ డయ్హమానేసు. **విసం కామా సమోహితాతి** యథా తస్మిం వత్తనిమహామగ్గే విసం సమోహితం నిక్ఖిత్తం, ఏవం మనుస్సేసుపి యే ఏతే రూపాదయో పఞ్చ వత్థుకామా తత్థ తత్థ సమోహితా నిక్ఖిత్తా, తే “విస”న్తి వేదితబ్బా. **ఆమిసం బన్ధనఞ్చేత**న్తి ఏతే పఞ్చ కామగుణా నామ ఏవం ఇమస్స మచ్ఛభూతస్స లోకస్స మారబాలిసికేన పక్ఖిత్తం ఆమిసఞ్చేవ , భవాభవతో నిక్ఖమితుం అప్పదానేన అన్దుఆదిప్పభేదం నానప్పకారం బన్ధనఞ్చ. **మచ్చువేసో గుహాసయోతి** సరీరగుహాయ వసనకో మరణమచ్చువేసో.

ఏవమేవ ఇమే కామేతి యథా వత్తనిమహామగ్గే విసం నిక్ఖిత్తం, ఏవం తత్థ తత్థ నిక్ఖిత్తే ఇమే కామే. **ఆతురాతి** ఏకన్తమరణధమ్మతాయ ఆతురా ఆసన్నమరణా పణ్డితమనుస్సా. **పరిచారికేతి** కిలేసపరిచారికే కిలేసబన్ధకే. **యే సదా పరివజ్జేన్తీతి** యే వుత్తప్పకారా పణ్డితపురిసా నిచ్చం ఏవరూపే కామే వజ్జేన్తి. **సఙ్గం లోకేతి** లోకే సజ్జనట్ఠేన “సఙ్గ”న్తి లద్ధనామం రాగాదిభేదం కిలేసజాతం. **ఉపచ్చగు**న్తి అతీతా నామాతి వేదితబ్బా, అతిక్కమన్తీతి వా అత్థో.

సత్థా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా సత్థవాహో అహమేవ అహోసిన్తి.

గుమ్బియజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౬౭] ౭. సాళియజాతకవణ్ణనా

య్వాయం సాళియఛాపోతీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో “ఆవుసో, దేవదత్తో తాసకారకోపి భవితుం నాసక్ఖీ”తి వచనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమ తాసకారకోపి భవితుం నాసక్ఖీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గామకే కుటుమ్బికకులే నిబ్బత్తిత్వా తరుణకాలే పంసుకీళకేహి దారకేహి సద్ధిం గామద్వారే నిగ్రోధరుక్ఖమూలే కీళతి. తదా ఏకో దుబ్బలవేజ్జో గామే కిఞ్చి అలభిత్వా నిక్ఖమన్తో తం ఠానం పత్వా ఏకం సప్పం విటపబ్భన్తరేన సీసం నీహరిత్వా నిద్దాయన్తం దిస్వా “మయా గామే కిఞ్చి న లద్ధం, ఇమే దారకే వఞ్చేత్వా సప్పేన డంసాపేత్వా తికిచ్ఛిత్వా కిఞ్చిదేవ గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తం ఆహ “సచే సాళియఛాపం పస్సేయ్యాసి, గణ్హేయ్యాసీ”తి. “ఆమ, గణ్హేయ్య”న్తి . “పస్సేసో విటపబ్భన్తరే సయితో”తి. సో తస్స సప్పభావం అజానన్తో రుక్ఖం

ఆరుయ్హ తం గీవాయం గహేత్వా “సప్పో”తి ఞత్వా నివత్తితుం అదేన్తో సుగ్గహితం గహేత్వా వేగేన ఖిపి. సో గన్త్వా వేజ్జస్స గీవాయం పతితో గీవం పలివేఠేత్వా “కర కరా”తి డంసిత్వా తత్థేవ నం పాతేత్వా పలాయి. మనుస్సా పరివారయింసు.

మహాసత్తో సమ్పత్తపరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౯౦. “య్వాయం సాళియఛాపోతి, కణ్హసప్పం అగాహయి;
తేన సప్పేనయం దట్ఠో, హతో పాపానుసాసకో.

౯౧. “అహన్తారమహన్తారం, యో నరో హన్తుమిచ్ఛతి;
ఏవం సో నిహతో సేతి, యథాయం పురిసో హతో.

౯౨. “అహన్తారమఘాతేన్తం , యో నరో హన్తుమిచ్ఛతి;
ఏవం సో నిహతో సేతి, యథాయం పురిసో హతో.

౯౩. “యథా పంసుముట్ఠిం పురిసో, పటివాతం పటిక్ఖిపే;
తమేవ సో రజో హన్తి, తథాయం పురిసో హతో.

౯౪. “యో అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి, సుద్ధస్స పోసస్స అనఙ్గణస్స;
తమేవ బాలం పచ్చేతి పాపం, సుఖుమో రజో పటివాతంవ ఖిత్తో”తి.

తత్థ **య్వాయన్తి** యో అయం, అయమేవ వా పాఠో. **సప్పేనయన్తి** సో అయం తేన సప్పేన దట్ఠో. **పాపానుసాసకోతి** పాపకం అనుసాసకో.

అహన్తారన్తి అపహరన్తం. **అహన్తారన్తి** అమారేన్తం. **సేతీతి** మతసయనం సయతి. **అఘాతేన్తన్తి** అమారేన్తం. **సుద్ధస్సాతి** నిరపరాధస్స. **పోసస్సాతి** సత్తస్స. **అనఙ్గణస్సాతి** ఇదమ్పి నిరపరాధభావఞ్ఞేవ సన్ధాయ వుత్తం. **పచ్చేతీతి** కమ్మసరిక్ఖకం హుత్వా పతిఏతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుబ్బలవేజ్జో దేవదత్తో అహోసి, పణ్డితదారకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సాళియజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౬౮] ౮. తచసారజాతకవణ్ణనా

అమిత్తహత్థత్థగతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గామకే కుటుమ్బికకులే నిబ్బత్తిత్వాతి సబ్బం పురిమజాతకనియామేనేవ కథేతబ్బం. ఇధ పన వేజ్జే మతే గామవాసినో మనుస్సా “మనుస్సమారకా”తి తే దారకే

కుదణ్డకేహి బన్ధిత్వా “రఞ్ఞో దస్సేస్సామా”తి బారాణసిం నయింసు. బోధిసత్తో అన్తరామగ్గేయేవ సేసదారకానం ఓవాదం అదాసి “తుమ్హే మా భాయథ, రాజానం దిస్వాపి అభీతా తుట్ఠిన్ద్రియా భవేయ్యాథ, రాజా అమ్హేహి సద్ధిం పఠమతరం కథేస్సతి, తతో పట్ఠాయ అహం జానిస్సామీ”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా కరింసు. రాజా తే అభీతే తుట్ఠిన్ద్రియే దిస్వా “ఇమే ‘మనుస్సమారకా’తి కుదణ్డకబద్ధా ఆనీతా, ఏవరూపం దుక్ఖం పత్తాపి న భాయన్తి, తుట్ఠిన్ద్రియాయేవ, కిం ను ఖో ఏతేసం అసోచనకారణం, పుచ్ఛిస్సామి నే”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౫. “అమిత్తహత్థత్థగతా, తచసారసమప్పితా;
పసన్నముఖవణ్ణాత్థ, కస్మా తుమ్హే న సోచథా”తి.

తత్థ **అమిత్తహత్థత్థగతాతి** కుదణ్డకేహి గీవాయం బన్ధిత్వా ఆనేన్తానం అమిత్తానం హత్థగతా. **తచసారసమప్పితాతి** వేళుదణ్డకేహి బద్ధత్తా ఏవమాహ. **కస్మాతి** “ఏవరూపం బ్యసనం పత్తాపి తుమ్హే కింకారణా న సోచథా”తి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో సేసగాథా అభాసి –

౯౬. “న సోచనాయ పరిదేవనాయ, అత్థోవ లబ్భో అపి అప్పకోపి;
సోచన్తమేనం దుఖితం విదిత్వా, పచ్చత్థికా అత్తమనా భవన్తి.

౯౭. “యతో చ ఖో పణ్డితో ఆపదాసు, న వేధతీ అత్థవినిచ్ఛయఞ్ఞూ;
పచ్చత్థికాస్స దుఖితా భవన్తి, దిస్వా ముఖం అవికారం పురాణం.

౯౮. “జప్పేన మన్తేన సుభాసితేన, అనుప్పదానేన పవేణియా వా;
యథా యథా యత్థ లభేథ అత్థం, తథా తథా తత్థ పరక్కమేయ్య.

౯౯. “యతో చ జానేయ్య అలబ్భనేయ్యో, మయావ అఞ్ఞేన వా ఏస అత్థో;
అసోచమానో అధివాసయేయ్య, కమ్మం దళ్హం కిన్తి కరోమి దానీ”తి.

తత్థ **అత్థోతి** వుడ్ఢి. **పచ్చత్థికా అత్తమనాతి** ఏతం పురిసం సోచన్తం దుక్ఖితం విదిత్వా పచ్చామిత్తా తుట్ఠచిత్తా హోన్తి. తేసం తుస్సనకారణం నామ పణ్డితేన కాతుం న వట్టతీతి దీపేతి . **యతోతి** యదా. **న వేధతీతి** చిత్తుత్రాసభయేన న కమ్పతి. **అత్థవినిచ్ఛయఞ్ఞూతి** తస్స తస్స అత్థస్స వినిచ్ఛయకుసలో.

జప్పేనాతి మన్తపరిజప్పనేన. **మన్తేనాతి** పణ్డితేహి సద్ధిం మన్తగ్గహణేన. **సుభాసితేనాతి** పియవచనేన. **అనుప్పదానేనాతి** లఞ్జదానేన. **పవేణియాతి** కులవంసేన. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, పణ్డితేన నామ ఆపదాసు ఉప్పన్నాసు న సోచితబ్బం న కిలమితబ్బం, ఇమేసు పన పఞ్చసు కారణేసు అఞ్ఞతరవసేన పచ్చామిత్తా జినితబ్బా. సచే హి సక్కోతి, మన్తం పరిజప్పిత్వా ముఖబన్ధనం కత్వాపి తే జినితబ్బా, తథా అసక్కోన్తేన పణ్డితేహి సద్ధిం మన్తేత్వా ఏకం ఉపాయం సల్లక్ఖేత్వా జినితబ్బా, పియవచనం వత్తుం సక్కోన్తేన పియం వత్వాపి తే జినితబ్బా, తథా అసక్కోన్తేన వినిచ్ఛయామచ్చానం లఞ్జం దత్వాపి జినితబ్బా, తథా అసక్కోన్తేన కులవంసం కథేత్వా “మయం అసుకపవేణియా ఆగతా,

తుమ్హాకఞ్చ అమ్హాకఞ్చ ఏకోవ పుబ్బపురిసో”తి ఏవం విజ్జమానఞాతికోటిం ఘటేత్వాపి జినితబ్బా ఏవాతి. **యథా యథాతి** ఏతేసు పఞ్చసు కారణేసు యేన యేన కారణేన యత్థ యత్థ అత్తనో వుడ్ఢిం లభేయ్య. **తథా తథాతి** తేన తేన కారణేన తత్థ తత్థ పరక్కమేయ్య, పరక్కమం కత్వా పచ్చత్థికే జినేయ్యాతి అధిప్పాయో.

యతో చ జానేయ్యాతి యదా పన జానేయ్య, మయా వా అఞ్ఞేన వా ఏస అత్థో అలబ్భనేయ్యో నానప్పకారేన వాయమిత్వాపి న సక్కా లద్ధుం, తదా పణ్డితో పురిసో అసోచమానో అకిలమమానో “మయా పుబ్బే కతకమ్మం దళ్హం థిరం న సక్కా పటిబాహితుం, ఇదాని కిం సక్కా కాతు”న్తి అధివాసయేయ్యాతి.

రాజా బోధిసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా కమ్మం సోధేత్వా నిద్దోసభావం ఞత్వా కుదణ్డకే హరాపేత్వా మహాసత్తస్స మహన్తం యసం దత్వా అత్తనో అత్థధమ్మఅనుసాసకం అమచ్చరతనం అకాసి, సేసదారకానమ్పి యసం దత్వా ఠానన్తరాని అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా బారాణసిరాజా ఆనన్దో అహోసి, దారకా థేరానుథేరా, పణ్డితదారకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తచసారజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౬౯] ౯. మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా

క్యాహం దేవానమకరన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహామిత్తవిన్దకజాతకే** (జా. ౧.౫.౧౦౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. అయం పన మిత్తవిన్దకో సముద్దే ఖిత్తో అత్రిచ్ఛో హుత్వా పురతో గన్త్వా నేరయికసత్తానం పచ్చనట్ఠానం ఉస్సదనిరయం దిస్వా “ఏకం నగర”న్తి సఞ్ఞాయ పవిసిత్వా ఖురచక్కం అస్సాదేసి. తదా బోధిసత్తో దేవపుత్తో హుత్వా ఉస్సదనిరయచారికం చరతి. సో తం దిస్వా పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౦.“క్యాహం దేవానమకరం, కిం పాపం పకతం మయా;
యం మే సిరస్మిం ఓహచ్చ, చక్కం భమతి మత్థకే”తి.

తత్థ **క్యాహం దేవానమకర**న్తి సామి దేవపుత్త, కిం నామ అహం దేవానం అకరిం, కిం మం దేవా పోథేన్తీతి. **కిం పాపం పకతం మయాతి** దుక్ఖమహన్తతాయ వేదనాప్పత్తో అత్తనా కతం పాపం అసల్లక్ఖేన్తో ఏవమాహ. **యం మేతి** యేన పాపేన మమ సిరస్మిం ఓహచ్చ ఓహనిత్వా ఇదం ఖురచక్కం మమ మత్థకే భమతి, తం కిం నామాతి?

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౧.“అతిక్కమ్మ రమణకం, సదామత్తఞ్చ దూభకం;
బ్రహ్మత్తరఞ్చ పాసాదం, కేనత్థేన ఇధాగతో”తి.

తత్థ **రమణక**న్తి ఫలికపాసాదం. **సదామత్త**న్తి రజతపాసాదం. **దూభక**న్తి మణిపాసాదం. **బ్రహ్మత్తరఞ్చ పాసాద**న్తి సువణ్ణపాసాదఞ్చ. **కేనత్థేనాతి** త్వం ఏతేసు రమణకాదీసు చతస్సో అట్ఠ సోళస ద్వత్తింసాతి ఏతా దేవధీతరో పహాయ తే

పాసాదే అతిక్కమిత్వా కేన కారణేన ఇధ ఆగతోతి.

తతో మిత్తవిన్దకో తతియం గాథమాహ –

౧౦౨.“ఇతో బహుతరా భోగా, అత్ర మఞ్ఞే భవిస్సరే;
ఇతి ఏతాయ సఞ్ఞాయ, పస్స మం బ్యసనం గత”న్తి.

తత్థ **ఇతో బహుతరా**తి ఇమేసు చతూసు పాసాదేసు భోగేహి అతిరేకతరా భవిస్సన్తి.

తతో బోధిసత్తో సేసగాథా అభాసి –

౧౦౩. “చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమా, అట్ఠాహిపి చ సోళస;
సోళసాహి చ బాత్తింస, అత్రిచ్ఛం చక్కమాసదో;
ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స, చక్కం భమతి మత్థకే.

౧౦౪.“ఉపరివిసాలా దుప్పూరా, ఇచ్ఛా విసటగామినీ;
యే చ తం అనుగిజ్ఝన్తి, తే హోన్తి చక్కధారినో”తి.

తత్థ **ఉపరివిసాలా**తి మిత్తవిన్దక తణ్హా నామేసా ఆసేవియమానా ఉపరివిసాలా హోతి పత్థటా, మహాసముద్దో వియ దుప్పూరా, రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు తం తం ఆరమ్మణం ఇచ్ఛమానాయ ఇచ్ఛాయ పత్థటాయ విసటగామినీ, తస్మా యే పురిసా తం ఏవరూపం తణ్హం అనుగిజ్ఝన్తి, పునప్పునం గిద్ధా హుత్వా గణ్హన్తి. **తే హోన్తి చక్కధారినో**తి తే ఏతం ఖురచక్కం ధారేన్తీతి వదతి.

మిత్తవిన్దకం పన కథేన్తమేవ నిపిసమానం తం ఖురచక్కం భస్సి, తేన సో పున కథేతుం నాసక్ఖి. దేవపుత్తో అత్తనో దేవట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మిత్తవిన్దకో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, దేవపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మిత్తవిన్దకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౨౦] ౧౦. పలాసజాతకవణ్ణనా

హంసో పలాసమవచాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పఞ్ఞాసజాతకే ఆవి భవిస్సతి. ఇధ పన సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “భిక్ఖవే, కిలేసో నామ ఆసఙ్కితబ్బోవ, అప్పమత్తకో సమానోపి నిగ్రోధగచ్ఛో వియ వినాసం పాపేతి, పోరాణకపణ్డితాపి ఆసఙ్కితబ్బం ఆసఙ్కింసుయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సువణ్ణహంసయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో చిత్తకూటపబ్బతే సువణ్ణగుహాయం వసన్తో హిమవన్తపదేసే జాతస్సరే సయంజాతసాలిం ఖాదిత్వా ఆగచ్ఛతి. తస్స

గమనాగమనమగ్గే మహాపలాసరుక్ఖో అహోసి. సో గచ్ఛన్తోపి తత్థ విస్సమిత్వా గచ్ఛతి, ఆగచ్ఛన్తోపి తత్థ విస్సమిత్వా ఆగచ్ఛతి . అథస్స తస్మిం రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతాయ సద్ధిం విస్సాసో అహోసి. అపరభాగే ఏకా సకుణికా ఏకస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖే నిగ్రోధపక్కం ఖాదిత్వా ఆగన్త్వా తస్మిం పలాసరుక్ఖే నిసీదిత్వా విటపన్తరే వచ్చం పాతేసి. తత్థ నిగ్రోధగచ్ఛో జాతో, సో చతురఙ్గులమత్తకాలే రత్తఙ్కురపలాసతాయ సోభతి. హంసరాజా తం దిస్వా రుక్ఖదేవతం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ పలాస, నిగ్రోధో నామ యమ్హి రుక్ఖే జాయతి, వడ్ఢన్తో తం నాసేతి, ఇమస్స వడ్ఢితుం మా దేతి, విమానం తే నాసేస్సతి, పటికచ్చేవ నం ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డేహి, ఆసఙ్కితబ్బయుత్తకం నామ ఆసఙ్కితుం వట్టతీ"తి పలాసదేవతాయ సద్ధిం మన్తేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౫."హంసో పలాసమవచ, నిగ్రోధో సమ్మ జాయతి;
అఙ్కస్మిం తే నిసిన్నోవ, సో తే మమ్మాని ఛేచ్ఛతీ"తి.

పఠమపాదో పనేత్థ అభిసమ్బుద్ధేన హుత్వా సత్థారా వుత్తో. **పలాస**న్తి పలాసదేవతం. **సమ్మా**తి వయస్స. **అఙ్కస్మి**న్తి విటభియం. **సో తే మమ్మాని ఛేచ్ఛతీ**తి సో తే అఙ్కే సంవడ్ఢో సపత్తో వియ జీవితం ఛిన్దిస్సతీతి అత్థో. జీవితసఙ్ఖారా హి ఇధ "మమ్మానీ"తి వుత్తా.

తం సుత్వా తస్స వచనం అగణ్హన్తీ పలాసదేవతా దుతియం గాథమాహ –

౧౦౬."వడ్ఢతామేవ నిగ్రోధో, పతిట్ఠస్స భవామహం;
యథా పితా చ మాతా చ, ఏవం మే సో భవిస్సతీ"తి.

తస్సత్థో – సమ్మ, న త్వం జానాసి వడ్ఢతమేవ ఏస, అహమస్స యథా బాలకాలే పుత్తానం మాతాపితరో పతిట్ఠా హోన్తి, తథా భవిస్సామి, యథా పన సంవడ్ఢా పుత్తా పచ్ఛా మహల్లకకాలే మాతాపితూనం పతిట్ఠా హోన్తి, మయ్హమ్పి పచ్ఛా మహల్లకకాలే ఏవమేవ సో పతిట్ఠో భవిస్సతీతి.

తతో హంసో తతియం గాథమాహ –

౧౦౭."యం త్వం అఙ్కస్మిం వడ్ఢేసి, ఖీరరుక్ఖం భయానకం;
ఆమన్త ఖో తం గచ్ఛామ, వుడ్ఢి మస్స న రుచ్చతీ"తి.

తత్థ **యం త్వ**న్తి యస్మా త్వం ఏతఞ్చ భయదాయకత్తేన భయానకం ఖీరరుక్ఖం సపత్తం వియ అఙ్కే వడ్ఢేసి. **ఆమన్త ఖో త**న్తి తస్మా మయం తం ఆమన్తేత్వా జానాపేత్వా గచ్ఛామ. **వుడ్ఢి మస్సా**తి అస్స వుడ్ఢి మయ్హం న రుచ్చతీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా హంసరాజా పక్ఖే పసారేత్వా చిత్తకూటపబ్బతమేవ గతో. తతో పట్ఠాయ పున నాగచ్ఛి. అపరభాగే నిగ్రోధో వడ్ఢిం, తస్మిం ఏకా రుక్ఖదేవతాపి నిబ్బత్తి. సో వడ్ఢన్తో పలాసం భఞ్జి, సాఖాహి సద్ధింయేవ దేవతాయ విమానం పతి. సా తస్మిం కాలే హంసరఞ్ఞో వచనం సల్లక్ఖేత్వా "ఇదం అనాగతభయం దిస్వా హంసరాజా కథేసి , అహం పనస్స వచనం నాకాసి"న్తి పరిదేవమానా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౮."ఇదాని ఖో మం భాయేతి, మహానేరునిదస్సనం;

హంసస్స అనభిఞ్ఞాయ, మహా మే భయమాగత"న్తి.

తత్థ **ఇదాని ఖో మం భాయేతీ**తి అయం నిగ్రోధో తరుణకాలే తోసేత్వా ఇదాని మం భాయాపేతి సన్తాసేతి. **మహానేరునిదస్సన**న్తి సినేరుపబ్బతసదిసం మహన్తం హంసరాజస్స వచనం సుత్వా అజానిత్వా తరుణకాలేయేవ ఏతస్స అనుద్ధటత్తా. **మహా మే భయమాగత**న్తి ఇదాని మయ్హం మహన్తం భయం ఆగతన్తి పరిదేవి.

నిగ్రోధోపి వడ్ఢన్తో సబ్బం పలాసం భఞ్జిత్వా ఖాణుకమత్తమేవ అకాసి. దేవతాయ విమానం సబ్బం అన్తరధాయి.

౧౦౯."న తస్స వుడ్ఢి కుసలప్పసత్థా, యో వడ్ఢమానో ఘసతే పతిట్ఠం;

తస్సూపరోధం పరిసఙ్కమానో, పతారయీ మూలవధాయ ధీరో"తి. –

పఞ్చమా అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **కుసలప్పసత్థా**తి కుసలేహి పసత్థా. **ఘసతే**తి ఖాదతి, వినాసేతీతి అత్థో. **పతారయీ**తి పతరతి వాయమతి. ఇదం వుత్తం హోతి – భిక్ఖవే, యో వడ్ఢమానో అత్తనో పతిట్ఠం నాసేతి, తస్స వుడ్ఢి పణ్డితేహి న పసత్థా, తస్స పన అబ్భన్తరస్స వా బాహిరస్స వా పరిస్సయస్స "ఇతో మే ఉపరోధో భవిస్సతీ"తి ఏవం ఉపరోధం వినాసం పరిసఙ్కమానో వీరో ఞాణసమ్పన్నో మూలవధాయ పరక్కమతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసు. తదా సువణ్ణహంసో అహమేవ అహోసిన్తి.

పలాసజాతకవణ్ణనా దసమా.

వణ్ణారోహవగ్గో దుతియో.

౩. అడ్ఢవగ్గో

[౩౭౧] ౧. దీఘీతికోసలజాతకవణ్ణనా

ఏవంభూతస్స తే రాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసమ్బకే భణ్డనకారకే ఆరబ్భ కథేసి. తేసఞ్హి జేతవనం ఆగన్త్వా ఖమాపనకాలే సత్థా తే ఆమన్తేత్వా "భిక్ఖవే, తుమ్హే మయ్హం ఓరసా ముఖతో జాతా పుత్తా నామ, పుత్తేహి చ పితరా దిన్నం ఓవాదం భిన్దితుం న వట్టతి, తుమ్హే పన మమ ఓవాదం న కరిత్థ, పోరాణకపణ్డితా అత్తనో మాతాపితరో ఘాతేత్వా రజ్జం గహేత్వా రితచోరేపి అరఞ్ఞే హత్థపథం ఆగతే మాతాపితూహి దిన్నం ఓవాదం న భిన్దిస్సామాతి న మారయింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

ఇమస్మిం పన జాతకే ద్వేపి వత్థూని. **సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే** విత్థారతో ఆవి భవిస్సన్తి. సో పన దీఘావుకుమారో అరఞ్ఞే అత్తనో అఙ్కే నిపన్నం బారాణసిరాజానం చూళాయ గహేత్వా "ఇదాని మయ్హం మాతాపితుఘాతకం చోరం ఖణ్డాఖణ్డం కత్వా

ఛిన్దిస్సామీ”తి అసిం ఉక్ఖిపన్తో తస్మిం ఖణే మాతాపితూహి దిన్నం ఓవాదం సరిత్వా “జీవితం చజన్తోపి తేసం ఓవాదం న భిన్దిస్సామి, కేవలం ఇమం తజ్జేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౦.“ఏవంభూతస్స తే రాజ, ఆగతస్స వసే మమ;

అత్థి ను కోచి పరియాయో, యో తం దుక్ఖా పమోచయే”తి.

తత్థ **వసే మమా**తి మమ వసం ఆగతస్స. **పరియాయో**తి కారణం.

తతో రాజా దుతియం గాథమాహ –

౧౧౧.“ఏవంభూతస్స మే తాత, ఆగతస్స వసే తవ;

నత్థి నో కోచి పరియాయో, యో మం దుక్ఖా పమోచయే”తి.

తత్థ **నో**తి నిపాతమత్థం, నత్థి కోచి పరియాయో, యో మం ఏతస్మా దుక్ఖా పమోచయేతి అత్థో.

తతో బోధిసత్తో అవసేసగాథా అభాసి –

౧౧౨.“నాఞ్ఞం సుచరితం రాజ, నాఞ్ఞం రాజ సుభాసితం;

తాయతే మరణకాలే, ఏవమేవితరం ధనం.

౧౧౩. “అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;

యే చ తం ఉపనయ్హన్తి, వేరం తేసం న సమ్మతి.

౧౧౪.“అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;

యే చ తం నుపనయ్హన్తి, వేరం తేసూపసమ్మతి.

౧౧౫.“న హి వేరేన వేరాని, సమ్మన్తీధ కుదాచనం;

అవేరేన చ సమ్మన్తి, ఏస ధమ్మో సనన్తనో”న్తి.

తత్థ **నాఞ్ఞం సుచరిత**న్తి నాఞ్ఞం సుచరితా, అయమేవ వా పాఠో, ఠపేత్వా సుచరితం అఞ్ఞం న పస్సామీతి అత్థో. ఇధ “సుచరిత”న్తిపి “సుభాసిత”న్తిపి మాతాపితూహి దిన్నం ఓవాదంయేవ సన్ధాయాహ. **ఏవమేవా**తి నిరత్థకమేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, అఞ్ఞత్ర ఓవాదానుసిట్ఠిసఙ్ఖాతా సుచరితసుభాసితా మరణకాలే తాయితుం రక్ఖితుం సమత్థో నామ అఞ్ఞో నత్థి, యం ఏతం ఇతరం ధనం, తం ఏవమేవ నిరత్థకమేవ హోతి, త్వఞ్హి ఇదాని మయ్హం కోటిసతసహస్సమత్తమ్పి ధనం దదన్తో జీవితం న లభేయ్యాసి, తస్మా వేదితబ్బమేతం “ధనతో సుచరితసుభాసితమేవ ఉత్తరితర”న్తి.

సేసగాథాసుపి అయం సఙ్ఖేపత్థో – మహారాజ, యే పురిసా “అయం మం అక్కోసి, అయం మం పహరి, అయం మం అజిని, అయం మమ సన్తకం అహాసీ”తి ఏవం వేరం ఉపనయ్హన్తి బన్ధిత్వా వియ హదయే ఠపేన్తి, తేసం వేరం న ఉపసమ్మతి.

యే చ పనేతం న ఉపనయ్హన్తి హదయే న ఠపేన్తి, తేసం వూపసమ్మతి. వేరాని హి న కదాచి వేరేన సమ్మన్తి, అవేరేనేవ పన సమ్మన్తి. **ఏస ధమ్మో సనన్తనో**తి ఏసో పోరాణకో ధమ్మో చిరకాలప్పవత్తో సభావోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో "అహం, మహారాజ, తయి న దుబ్భామి, త్వం పన మం మారేహీ"తి తస్స హత్థే అసిం ఠపేసి. రాజాపి "నాహం తయి దుబ్భామీ"తి సపథం కత్వా తేన సద్ధిం నగరం గన్త్వా తం అమచ్చానం దస్సేత్వా "అయం, భణే, కోసలరఞ్ఞో పుత్తో దీఘావుకుమారో నామ, ఇమినా మయ్హం జీవితం దిన్నం, న లబ్భా ఇమం కిఞ్చి కాతు"న్తి వత్వా అత్తనో ధీతరం దత్వా పితు సన్తకే రజ్జే పతిట్ఠాపేసి. తతో పట్ఠాయ ఉభోపి సమగ్గా సమ్మోదమానా రజ్జం కారేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, దీఘావుకుమారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దీఘీతికోసలజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౭౨] ౨. మిగపోతకజాతకవణ్ణనా

అగారా పచ్చుపేతస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మహల్లకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరేకం దారకం పబ్బాజేసి. సామణేరో తం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహిత్వా అపరభాగే అఫాసుకేన కాలమకాసి. తస్స కాలకిరియాయ మహల్లకో సోకాభిభూతో మహన్తేన సద్దేన పరిదేవన్తో విచరి. భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తా ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, అసుకో నామ మహల్లకో సామణేరస్స కాలకిరియాయ పరిదేవన్తో విచరతి, మరణస్సతిభావనాయ పరిబాహిరో ఏసో భవిస్సతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఏతస్మిం మతే పరిదేవన్తో విచరీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కత్తం కారేసి. తదా ఏకో కాసిరట్ఠవాసీ బ్రాహ్మణో హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఫలాఫలేహి యాపేసి. సో ఏకదివసం అరఞ్ఞే ఏకం మతమాతికం మిగపోతకం దిస్వా అస్సమం ఆనేత్వా గోచరం దత్వా పోసేసి. మిగపోతకో వడ్ఢన్తో అభిరూపో అహోసి సోభగ్గప్పత్తో. తాపసో తం అత్తనో పుత్తకం కత్వా పరిహరతి. ఏకదివసం మిగపోతకో బహుం తిణం ఖాదిత్వా అజీరకేన కాలమకాసి. తాపసో "పుత్తో మే మతో"తి పరిదేవన్తో విచరతి. తదా సక్కో దేవరాజా లోకం పరిగ్గణ్హన్తో తం తాపసం దిస్వా "సంవేజేస్సామి న"న్తి ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠితో పఠమం గాథమాహ –

౧౧౯. "అగారా పచ్చుపేతస్స, అనగారస్స తే సతో;
సమణస్స న తం సాధు, యం పేతమనుసోచసీ"తి.

తం సుత్వా తాపసో దుతియం గాథమాహ –

౧౨౦. "సంవాసేన హవే సక్క, మనుస్సస్స మిగస్స వా;
హదయే జాయతే పేమం, న తం సక్కా అసోచితు"న్తి.

తత్థ **న తం సక్కా**తి తం మనుస్సం వా తిరచ్ఛానం వా న సక్కా అసోచితుం, సోచామియేవాహన్తి.

తతో సక్కో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౧౮."మతం మరిస్సం రోదన్తి, యే రుదన్తి లపన్తి చ;
తస్మా త్వం ఇసి మా రోది, రోదితం మోఘమాహు సన్తో.

౧౧౯."రోదితేన హవే బ్రహ్మే, మతో పేతో సముట్ఠహే;
సబ్బే సఙ్గమ్మ రోదామ, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఞాతకే"తి.

తత్థ **మరిస్సన్తి** యో ఇదాని మరిస్సతి, తం. **లపన్తి చాతి** విలపన్తి చ. ఇదం వుత్తం హోతి – యే లోకే మతఞ్చ మరిస్సన్తఞ్చ రోదన్తి, తే రుదన్తి చేవ విలపన్తి చ, తేసం అస్సుపచ్ఛిజ్జనదివసో నామ నత్థి. కింకారణా? సదాపి మతానఞ్చ మరిస్సన్తానఞ్చ అత్థితాయ. **తస్మా త్వం ఇసి మా రోది**. కింకారణా ? **రోదితం మోఘమాహు సన్తోతి**, బుద్ధాదయో పన పణ్డితా రోదితం "మోఘ"న్తి వదన్తి. **మతో పేతోతి** యో ఏస మతో పేతోతి వుచ్చతి, యది సో రోదితేన సముట్ఠహేయ్య, ఏవం సన్తే కిం నిక్కమ్మా అచ్ఛామ, సబ్బేవ సమాగమ్మ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఞాతకే రోదామ. యస్మా పన తే రోదితకారణా న ఉట్ఠహన్తి, తస్మా రోదితస్స మోఘభావం సాధేతి.

ఏవం సక్కస్స కథేన్తస్స తాపసో "నిరత్థకం రోదిత"న్తి సల్లక్ఖేత్వా సక్కస్స థుతిం కరోన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౨౦."ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;
వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

౧౨౧."అబ్బహీ వత మే సల్లం, యమాసి హదయస్సితం;
యో మే సోకపరేతస్స, పుత్తసోకం అపానుది.

౧౨౨."సోహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, వీతసోకో అనావిలో;
న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన వాసవా"తి.

తత్థ **యమాసీతి** యం మే ఆసి. **హదయస్సితన్తి** హదయే నిస్సితం. **అపానుదీతి** నీహరి. సక్కో తాపసస్స ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా తాపసో మహల్లకో అహోసి, మిగో సామణేరో, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మిగపోతకజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౨౩] ౩. మూసికజాతకవణ్ణనా

కుహిం గతా కత్థ గతాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అజాతసత్తుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **థుసజాతకే** (జా. ౧.౪.౧౪౯ ఆదయో) విత్థారితమేవ. ఇధాపి సత్థా తథేవ రాజానం సకిం పుత్తేన సద్ధిం కీళమానం సకిం ధమ్మం సుణన్తం

దిస్వా “తం నిస్సాయ రఞ్ఞో భయం ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి ఞత్వా “మహారాజ, పోరాణకరాజానో ఆసఙ్కితబ్బం ఆసఙ్కిత్వా అత్తనో పుత్తం ‘అమ్హాకం ధూమకాలే రజ్జం కారేతూ’తి ఏకమన్తే అకంసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తక్కసిలాయం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా దిసాపామోక్ఖాచరియో అహోసి. తస్స సన్తికే బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో యవకుమారో నామ సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అనుయోగం దత్వా గన్తుకామో తం ఆపుచ్ఛి. ఆచరియో “పుత్తం నిస్సాయ తస్స అన్తరాయో భవిస్సతీ”తి అఙ్గవిజ్జావసేన ఞత్వా “ఏతమస్స హరిస్సామీ”తి ఏకం ఉపమం ఉపధారేతుం ఆరభి. తదా పనస్స ఏకో అస్సో అహోసి, తస్స పాదే వణో ఉట్ఠహి, తం వణానురక్ఖణత్థం గేహేయేవ కరింసు. తస్సావిదూరే ఏకో ఉదపానో అత్థి. అథేకా మూసికా గేహా నిక్ఖమిత్వా అస్సస్స పాదే వణం ఖాదతి, అస్సో వారేతుం న సక్కోతి. సో ఏకదివసం వేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో మూసికం ఖాదితుం ఆగతం పాదేన పహరిత్వా మారేత్వా ఉదపానే పాతేసి. అస్సగోపకా మూసికం అపస్సన్తా “అఞ్ఞేసు దివసేసు మూసికా ఆగన్త్వా వణం ఖాదతి, ఇదాని న పఞ్ఞాయతి, కహం ను ఖో గతా”తి వదింసు.

బోధిసత్తో తం కారణం పచ్చక్ఖం కత్వా “అఞ్ఞే అజానన్తా ‘కహం మూసికా గతా’తి వదన్తి, మూసికాయ పన మారేత్వా ఉదపానే ఖిత్తభావం అహమేవ జానామీ”తి ఇదమేవ కారణం ఉపమం కత్వా పఠమం గాథం బన్ధిత్వా రాజకుమారస్స అదాసి. సో అపరం ఉపమం ఉపధారేన్తో తమేవ అస్సం పరుళ్హవణం నిక్ఖమిత్వా ఏకం యవవత్థుం గన్త్వా “యవం ఖాదిస్సామీ”తి వతిచ్ఛిద్దేన ముఖం పవేసేన్తం దిస్వా తమేవ కారణం ఉపమం కత్వా దుతియం గాథం బన్ధిత్వా తస్స అదాసి. తతియగాథం పన అత్తనో పఞ్ఞాబలేనేవ బన్ధిత్వా తమ్పి తస్స దత్వా “తాత, త్వం రజ్జే పతిట్ఠాయ సాయం న్హానపోక్ఖరణిం గచ్ఛన్తో యావ ధురసోపానా పఠమం గాథం సజ్ఝాయన్తో గచ్ఛేయ్యాసి, తవ నివసనపాసాదం పవిసన్తో యావ సోపానపాదమూలా దుతియం గాథం సజ్ఝాయన్తో గచ్ఛేయ్యాసి, తతో యావ సోపానమత్థకా తతియం గాథం సజ్ఝాయన్తో గచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా పేసేసి.

సో కుమారో గన్త్వా ఉపరాజా హుత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జం కారేసి, తస్సేకో పుత్తో జాయి. సో సోళసవస్సకాలే రజ్జలోభేన “పితరం మారేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఉపట్ఠాకే ఆహ “మయ్హం పితా తరుణో, అహం ఏతస్స ధూమకాలం ఓలోకేన్తో మహల్లకో భవిస్సామి జరాజిణ్ణో, తాదిసే కాలే లద్ధేనపి రజ్జేన కో అత్థో”తి. తే ఆహంసు “దేవ, న సక్కా పచ్చన్తం గన్త్వా చోరత్తం కాతుం, తవ పితరం కేనచి ఉపాయేన మారేత్వా రజ్జం గణ్హా”తి . సో “సాధూ”తి అన్తోనివేసనే రఞ్ఞో సాయం న్హానపోక్ఖరణీసమీపం గన్త్వా “ఏత్థ నం మారేస్సామీ”తి ఖగ్గం గహేత్వా అట్ఠాసి. రాజా సాయం మూసికం నామ దాసిం “గన్త్వా పోక్ఖరణిపిట్ఠిం సోధేత్వా ఏహి, న్హాయిస్సామీ”తి పేసేసి. సా గన్త్వా పోక్ఖరణిపిట్ఠిం సోధేన్తీ కుమారం పస్సి. కుమారో అత్తనో కమ్మస్స పాకటభావభయేన తం ద్విధా ఛిన్దిత్వా పోక్ఖరణియం పాతేసి. రాజా న్హాయితుం అగమాసి . సేసజనో “అజ్జాపి మూసికా దాసీ న పునాగచ్ఛతి, కుహిం గతా కత్థ గతా”తి ఆహ. రాజా –

౧౨౩.“కుహిం గతా కత్థ గతా, ఇతి లాలప్పతీ జనో;
అహమేవేకో జానామి, ఉదపానే మూసికా హతా”తి. –

పఠమం గాథం భణన్తో పోక్ఖరణీతీరం అగమాసి.

తత్థ **కుహిం గతా కత్థ గతాతి** అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనాని. **ఇతి లాలప్పతీతి** ఏవం విప్పలపతి. ఇతి అయం గాథా “అజానన్తో జనో మూసికా దాసీ కుహిం గతాతి విప్పలపతి, రాజకుమారేన ద్విధా ఛిన్దిత్వా మూసికాయ పోక్ఖరణియం పాతితభావం అహమేవ ఏకో జానామీ”తి రఞ్ఞో అజానన్తస్సేవ ఇమమత్థం దీపేతి.

కుమారో “మయా కతకమ్మం మయ్హం పితరా ఞాత”న్తి భీతో పలాయిత్వా తమత్థం ఉపట్ఠాకానం ఆరోచేసి. తే సత్తట్ఠదివసచ్చయేన పున తం ఆహంసు “దేవ, సచే రాజా జానేయ్య, న తుణ్హీ భవేయ్య, తక్కగాహేన పన తేన తం వుత్తం భవిస్సతి, మారేహి న”న్తి. సో పునేకదివసం ఖగ్గహత్థో సోపానపాదమూలే ఠత్వా రఞ్ఞో ఆగమనకాలే ఇతో చితో చ పహరణోకాసం ఓలోకేసి. రాజా –

౧౨౪.“యఞ్చేతం ఇతి చీతి చ, గద్రభోవ నివత్తసి;

ఉదపానే మూసికం హన్త్వా, యవం భక్ఖేతుమిచ్ఛసీ”తి. –

దుతియం గాథం సజ్ఝాయన్తో అగమాసి. అయమ్పి గాథా “యస్మా త్వం ఇతి చీతి చ ఇతో చితో చ పహరణోకాసం ఓలోకేన్తో గద్రభోవ నివత్తసి, తస్మా తం జానామి ‘పురిమదివసే పోక్ఖరణియం మూసికం దాసిం హన్త్వా అజ్జ మం యవరాజానం భక్ఖేతుం మారేతుం ఇచ్ఛసీ’”తి రఞ్ఞో అజానన్తస్సేవ ఇమమత్థం దీపేతి.

కుమారో “దిట్ఠోమ్హి పితరా”తి ఉత్రస్తో పలాయి. సో పున అడ్ఢమాసమత్తం అతిక్కమిత్వా “రాజానం దబ్బియా పహరిత్వా మారేస్సామీ”తి ఏకం దీఘదణ్డకం దబ్బిపహరణం గహేత్వా ఓలుమ్బిత్వా అట్ఠాసి. రాజా –

౧౨౫.“దహరో చాసి దుమ్మేధ, పఠముప్పత్తికో సుసు;

దీఘఞ్చేతం సమాసజ్జ, న తే దస్సామి జీవిత”న్తి. –

తతియం గాథం సజ్ఝాయన్తో సోపానపాదమత్థకం అభిరుహి.

తత్థ **పఠముప్పత్తికోతి** పఠమవయేన ఉప్పత్తితో ఉపేతో, పఠమవయే ఠితోతి అత్థో. **సుసూతి** తరుణో. **దీఘన్తి** దీఘదణ్డకం దబ్బిపహరణం. **సమాసజ్జాతి** గహేత్వా, ఓలుమ్బిత్వా ఠితోసీతి అత్థో. అయమ్పి గాథా “దుమ్మేధ, అత్తనో వయం పరిభుఞ్జితుం న లభిస్ససి, న తే దాని నిల్లజ్జస్స జీవితం దస్సామి, మారేత్వా ఖణ్డాఖణ్డం ఛిన్దిత్వా సూలేయేవ ఆవుణాపేస్సామీ”తి రఞ్ఞో అజానన్తస్సేవ కుమారం సన్తజ్జయమానా ఇమమత్థం దీపేతి.

సో తం దివసం పలాయితుం అసక్కోన్తో “జీవితం మే దేహి, దేవా”తి రఞ్ఞో పాదమూలే నిపజ్జి. రాజా తం తజ్జేత్వా సఙ్ఖలికాహి బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారే కారేత్వా సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా అలఙ్కతరాజాసనే నిసీదిత్వా “అమ్హాకం ఆచరియో దిసాపామోక్ఖో బ్రాహ్మణో ఇమం మయ్హం అన్తరాయం దిస్వా ఇమా తిస్సో గాథా అభాసీ”తి హట్ఠతుట్ఠో ఉదానం ఉదానేన్తో సేసగాథా అభాసి –

౧౨౬.“నాన్తలిక్ఖభవనేన, నాఙ్గపుత్తపిసేన వా;

పుత్తేన హి పత్థయితో, సిలోకేహి పమోచితో.

౧౨౭."సబ్బం సుతమధీయేథ, హీనముక్కట్ఠమజ్ఝిమం;
సబ్బస్స అత్థం జానేయ్య, న చ సబ్బం పయోజయే;
హోతి తాదిసకో కాలో, యత్థ అత్థావహం సుత"న్తి.

తత్థ **నాన్తలిక్ఖభవనేనా**తి అన్తలిక్ఖభవనం వుచ్చతి దిబ్బవిమానం, అహం అజ్జ అన్తలిక్ఖభవనమ్పి న ఆరుళ్హో, తస్మా అన్తలిక్ఖభవనేనాపి అజ్జ మరణతో న పమోచితోమ్హి. **నాఙ్గపుత్తపినేన వా**తి అఙ్గసరిక్ఖకేన వా పుత్తపినేనపి న పమోచితో. **పుత్తేన హి పత్థయితో**తి అహం పన అత్తనో పుత్తేనేవ అజ్జ మారేతుం పత్థితో. **సిలోకేహి పమోచితో**తి సోహం ఆచరియేన బన్ధిత్వా దిన్నాహి గాథాహి పమోచితో.

సుతన్తి పరియత్తిం. **అధీయేథా**తి గణ్హేయ్య సిక్ఖేయ్య. **హీనముక్కట్ఠమజ్ఝిమ**న్తి హీనం వా హోతు ఉత్తమం వా మజ్ఝిమం వా, సబ్బం అధీయితబ్బమేవాతి దీపేతి. **న చ సబ్బం పయోజయే**తి హీనం మన్తం వా సిప్పం వా మజ్ఝిమం వా న పయోజయే, ఉత్తమమేవ పయోజయేయ్యాతి అత్థో. **యత్థ అత్థావహం సుత**న్తి యస్మిం కాలే మహోసధపణ్డితస్స కుమ్భకారకమ్మకరణం వియ యంకిఞ్చి సిక్ఖితసిప్పం అత్థావహం హోతి, తాదిసోపి కాలో హోతియేవాతి అత్థో. అపరభాగే రఞ్ఞో అచ్చయేన కుమారో రజ్జే పతిట్ఠాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహమేవ అహోసి"న్తి.

మూసికజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౭౪] ౪. చూళధనుగ్గహజాతకవణ్ణనా

సబ్బం భణ్డన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తేన భిక్ఖునా "పురాణదుతియికా మం, భన్తే, ఉక్కణ్ఠాపేతీ"తి వుత్తే సత్థా "ఏసా భిక్ఖు, ఇత్థీ న ఇదానేవ తుయ్హం అనత్థకారికా, పుబ్బేపి తే ఏతం నిస్సాయ అసినా సీసం ఛిన్న"న్తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కత్తం కారేసి. తదా ఏకో బారాణసివాసీ బ్రాహ్మణమాణవో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ధనుకమ్మే నిప్ఫత్తిం పత్తో చూళధనుగ్గహపణ్డితో నామ అహోసి. అథస్స ఆచరియో "అయం మయా సదిసం సిప్పం ఉగ్గణ్హీ"తి అత్తనో ధీతరం అదాసి. సో తం గహేత్వా "బారాణసిం గమిస్సామీ"తి మగ్గం పటిపజ్జి. అన్తరామగ్గే ఏకో వారణో ఏకం పదేసం సుఞ్ఞమకాసి, తం ఠానం అభిరుహితుం న కోచి ఉస్సహి. చూళధనుగ్గహపణ్డితో మనుస్సానం వారేన్తానఞ్ఞేవ భరియం గహేత్వా అటవిముఖం అభిరుహి. అథస్స అటవిమజ్ఝే వారణో ఉట్ఠహి, సో తం కుమ్భే సరేన విజ్ఝి. సరో వినివిజ్ఝిత్వా పచ్ఛాభాగేన నిక్ఖమి. వారణో తత్థేవ పతి, ధనుగ్గహపణ్డితో తం ఠానం ఖేమం కత్వా పురతో అఞ్ఞం అటవిం పాపుణి. తత్థాపి పఞ్ఞాస చోరా మగ్గం హనన్తి. తమ్పి సో మనుస్సేహి వారియమానో అభిరుయ్హ తేసం చోరానం మిగే వధిత్వా మగ్గసమీపే మంసం పచిత్వా ఖాదన్తానం ఠితట్ఠానం పాపుణి.

తదా తం చోరా అలఙ్కతపటియత్తాయ భరియాయ సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "గణ్హిస్సామ న"న్తి ఉస్సాహం కరింసు. చోరజేట్ఠకో పురిసలక్ఖణకుసలో, సో తం ఓలోకేత్వావ "ఉత్తమపురిసో అయ"న్తి ఞత్వా ఏకస్సపి ఉట్ఠహితుం నాదాసి. ధనుగ్గహపణ్డితో "గచ్ఛ 'అమ్హాకమ్పి ఏకం మంససూలం దేథా'తి వత్వా మంసం ఆహరా"తి తేసం సన్తికం భరియం పేసేసి.

సా గన్త్వా “ఏకం కిర మంససూలం దేథా”తి ఆహ. చోరజేట్ఠకో “అనగ్ఘో పురిసో”తి మంససూలం దాపేసి. చోరా “అమ్హేహి కిర పక్కం ఖాదిత”న్తి అపక్కమంససూలం అదంసు. ధనుగ్గహో అత్తానం సమ్భావేత్వా “మయ్హం అపక్కమంససూలం దదన్తీ”తి చోరానం కుజ్ఝి. చోరా “కిం అయమేవేకో పురిసో, మయం ఇత్థియో”తి కుజ్ఝిత్వా ఉట్ఠహింసు. ధనుగ్గహో ఏకూనపణ్ణాస జనే ఏకూనపణ్ణాసకణ్డేహి విజ్ఝిత్వా పాతేసి. చోరజేట్ఠకం విజ్ఝితుం కణ్డం నాహోసి. తస్స కిర కణ్డనాళియం సమపణ్ణాసయేవ కణ్డాని. తేసు ఏకేన వారణం విజ్ఝి, ఏకూనపణ్ణాసకణ్డేహి చోరే విజ్ఝిత్వా చోరజేట్ఠకం పాతేత్వా తస్స ఉరే నిసిన్నో “సీసమస్స ఛిన్దిస్సామీ”తి భరియాయ హత్థతో అసిం ఆహరాపేసి. సా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ చోరజేట్ఠకే లోభం కత్వా చోరస్స హత్థే థరుం, సామికస్స హత్థే ధారం ఠపేసి. చోరో థరుదణ్డం పరామసిత్వా అసిం నీహరిత్వా ధనుగ్గహస్స సీసం ఛిన్ది.

సో తం ఘాతేత్వా ఇత్థిం ఆదాయ గచ్ఛన్తో జాతిగోత్తం పుచ్ఛి. సా “తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖాచరియస్స ధీతామ్హీ”తి ఆహ. “కథం త్వం ఇమినా లద్ధా”తి. మయ్హం పితా “అయం మయా సదిసం కత్వా సిప్పం సిక్ఖీ”తి తుస్సిత్వా ఇమస్స మం అదాసి, సాహం తయి సినేహం కత్వా అత్తనో కులదత్తియం సామికం మారాపేసిన్తి. చోరజేట్ఠకో “కులదత్తియం తావేసా సామికం మారేసి, అఞ్ఞం పనేకం దిస్వా మమ్పి ఏవమేవం కరిస్సతి, ఇమం ఛడ్డేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకం కున్నదిం ఉత్తానతలం తఙ్ఖణోదకపూరం దిస్వా “భద్దే, ఇమిస్సం నదియం సుసుమారా కక్ఖళా, కిం కరోమా”తి ఆహ. “సామి, సబ్బం ఆభరణభణ్డం మమ ఉత్తరాసఙ్గేన భణ్డికం కత్వా పరతీరం నేత్వా పున ఆగన్త్వా మం గహేత్వా గచ్ఛా”తి. సో “సాధూ”తి సబ్బం ఆభరణభణ్డం ఆదాయ నదిం ఓతరిత్వా తరన్తో వియ పరతీరం పత్వా తం ఛడ్డేత్వా పాయాసి. సా తం దిస్వా “సామి, కిం మం ఛడ్డేత్వా వియ గచ్ఛసి, కస్మా ఏవం కరోసి, ఏహి మమ్పి ఆదాయ గచ్ఛా”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧౨౮.“సబ్బం భణ్డం సమాదాయ, పారం తిణ్ణోసి బ్రాహ్మణ;
పచ్చాగచ్ఛ లహుం ఖిప్పం, మమ్పి తారేహి దానితో”తి.

తత్థ **లహుం ఖిప్ప**న్తి లహుం పచ్చాగచ్ఛ, ఖిప్పం మమ్పి తారేహి దాని ఇతోతి అత్థో.

చోరో తం సుత్వా పరతీరే ఠితోయేవ దుతియం గాథమాహ –

౧౨౯.“అసన్థుతం మం చిరసన్థుతేన, నిమీని భోతీ అధువం ధువేన;
మయాపి భోతీ నిమినేయ్య అఞ్ఞం, ఇతో అహం దూరతరం గమిస్స”న్తి.

సా హేట్ఠా వుత్తత్థాయేవ –

చోరో పన “ఇతో అహం దూరతరం గమిస్సం, తిట్ఠ త్వ”న్తి వత్వా తస్సా విరవన్తియావ ఆభరణభణ్డికం ఆదాయ పలాతో. తతో సా బాలా అతిచ్ఛతాయ ఏవరూపం బ్యసనం పత్తా అనాథా హుత్వా అవిదూరే ఏకం ఏళగలాగుమ్బం ఉపగన్త్వా రోదమానా నిసీది. తస్మిం ఖణే సక్కో దేవరాజా లోకం ఓలోకేన్తో తం అతిచ్ఛతాహతం సామికా చ జారా చ పరిహీనం రోదమానం దిస్వా “ఏతం నిగ్గణ్హిత్వా లజ్జాపేత్వా ఆగమిస్సామీ”తి మాతలిఞ్చ పఞ్చసిఖఞ్చ ఆదాయ తత్థ గన్త్వా నదీతీరే ఠత్వా “మాతలి, త్వం మచ్ఛో భవ, పఞ్చసిఖ త్వం సకుణో భవ, అహం పన సిఙ్గాలో హుత్వా ముఖేన మంసపిణ్డం గహేత్వా ఏతిస్సా సమ్ముఖట్ఠానం గమిస్సామి, త్వం మయి తత్థ గతే ఉదకతో ఉల్లఙ్ఘిత్వా మమ పురతో పత, అథాహం ముఖేన

గహితమంసపిణ్డం ఛడ్డేత్వా మచ్ఛం గహేతుం పక్ఖన్దిస్సామి, తస్మిం ఖణే త్వం, పఞ్చసిఖ, తం మంసపిణ్డం గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పత, త్వం మాతలి, ఉదకే పతా"తి ఆణాపేసి. "సాధు, దేవా"తి, మాతలి, మచ్ఛో అహోసి, పఞ్చసిఖో సకుణో అహోసి. సక్కో సిఙ్గాలో హుత్వా మంసపిణ్డం ముఖేనాదాయ తస్సా సమ్ముఖట్ఠానం అగమాసి. మచ్ఛో ఉదకా ఉప్పతిత్వా సిఙ్గాలస్స పురతో పతి. సో ముఖేన గహితమంసపిణ్డం ఛడ్డేత్వా మచ్ఛస్సత్థాయ పక్ఖన్ది. మచ్ఛో ఉప్పతిత్వా ఉదకే పతి, సకుణో మంసపిణ్డం గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతి, సిఙ్గాలో ఉభోపి అలభిత్వా ఏళగలాగుమ్బం ఓలోకేన్తో దుమ్ముఖో నిసీది. సా తం దిస్వా "అయం అతిచ్ఛతాహతో నేవ మంసం, న మచ్ఛం లభీ"తి కుటం భిన్దన్తీ వియ మహాహసితం హసి. తం సుత్వా సిఙ్గాలో తతియం గాథమాహ –

౧౩౦. "కాయం ఏళగలాగుమ్బే, కరోతి అహుహాసియం;
నయీధ నచ్చగీతం వా, తాళం వా సుసమాహితం;
అనమ్హికాలే సుసోణి, కిన్ను జగ్ఘసి సోభనే"తి.

తత్థ **కాయన్తి** కా అయం. **ఏళగలాగుమ్బేతి** కమ్బోజిగుమ్బే. **అహుహాసియన్తి** దన్తవిదంసకం మహాహసితం వుచ్చతి, తం కా ఏసా ఏతస్మిం గుమ్బే కరోతీతి పుచ్ఛతి. **నయీధ నచ్చగీతం వాతి** ఇమస్మిం ఠానే కస్సచి నచ్చన్తస్స నచ్చం వా గాయన్తస్స గీతం వా హత్థే సుసమాహితే కత్వా వాదేన్తస్స సుసమాహితం హత్థతాళం వా నత్థి, కం దిస్వా త్వం హసేయ్యాసీతి దీపేతి. **అనమ్హికాలేతి** రోదనకాలే. **సుసోణీతి** సున్దరసోణి. **కిం ను జగ్ఘసీతి** కేన కారణేన త్వం రోదితుం యుత్తకాలే అరోదమానావ మహాహసితం హససి. **సోభనేతి** తం పసంసన్తో ఆలపతి.

తం సుత్వా సా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౩౧. "సిఙ్గాల బాల దుమ్మేధ, అప్పపఞ్ఞోసి జమ్బుక;
జీనో మచ్ఛఞ్చ పేసిఞ్చ, కపణో వియ ఝాయసీ"తి.

తత్థ **జీనోతి** జానిప్పత్తో హుత్వా. **పేసిన్తి** మంసపేసిం. **కపణో వియ ఝాయసీతి** సహస్సభణ్డికం పరాజితో కపణో వియ ఝాయసి సోచసి చిన్తేసి.

తతో సిఙ్గాలో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౩౨. "సుదస్సం వజ్జమఞ్ఞేసం, అత్తనో పన దుద్దసం;
జీనా పతిఞ్చ జారఞ్చ, మఞ్ఞే త్వఞ్ఞేవ ఝాయసీ"తి.

తత్థ **త్వఞ్ఞేవ ఝాయసీతి** పాపధమ్మే దుస్సీలే అహం తావ మమ గోచరం న లభిస్సామి, త్వం పన అతిచ్ఛతాయ హతా తంముహుత్తదిట్ఠకే చోరే పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా తఞ్చ జారం కులదత్తియఞ్చ పతిం జీనా, మం ఉపాదాయ సతగుణేన సహస్సగుణేన కపణతరా హుత్వా ఝాయసి రోదసి పరిదేవసీతి లజ్జాపేత్వా విప్పకారం పాపేన్తో మహాసత్తో ఏవమాహ.

సా తస్స వచనం సుత్వా గాథమాహ –

౧౩౩. “ఏవమేతం మిగరాజ, యథా భాససి జమ్బుక;

సా నూనాహం ఇతో గన్త్వా, భత్తు హేస్సం వసానుగా”తి.

తత్థ **నూనాతి** ఏకంసత్థే నిపాతో. సా అహం ఇతో గన్త్వా పున అఞ్ఞం భత్తారం లభిత్వా ఏకంసేనేవ తస్స భత్తు వసానుగా వసవత్తినీ భవిస్సామీతి.

అథస్సా అనాచారాయ దుస్సీలాయ వచనం సుత్వా సక్కో దేవరాజా ఓసానగాథమాహ –

౧౩౪. “యో హరే మత్తికం థాలం, కంసథాలమ్పి సో హరే;

కతంయేవ తయా పాపం, పునపేవం కరిస్ససీ”తి.

తస్సత్థో – అనాచారే కిం కథేసి, యో మత్తికం థాలం హరతి, సువణ్ణథాలరజతథాలాదిప్పభేదం కంసథాలమ్పి సో హరతేవ, ఇదఞ్చ తయా పాపం కతమేవ, న సక్కా తవ సద్ధాతుం, సా త్వం పునపి ఏవం కరిస్ససియేవాతి. ఏవం సో తం లజ్జాపేత్వా విప్పకారం పాపేత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా ధనుగ్గహో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, సా ఇత్థీ పురాణదుతియికా, సక్కో దేవరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

చూళధనుగ్గహజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౭౫] ౫. కపోతజాతకవణ్ణనా

ఇదాని ఖోమ్హీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. లోలవత్థు అనేకసో విత్థారితమేవ. తం పన సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు, లోలో”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “న ఖో భిక్ఖు ఇదానేవ, పుబ్బేపి త్వం లోలోసి, లోలతాయ పన జీవితక్ఖయం పత్తో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పారావతయోనియం నిబ్బత్తిత్వా బారాణసిసేట్ఠినో మహానసే నీళపచ్ఛియం వసతి. అథేకో కాకో మచ్ఛమంసలుద్ధో తేన సద్ధిం మేత్తిం కత్వా తత్థేవ వసి. సో ఏకదివసం బహుం మచ్ఛమంసం దిస్వా “ఇమం ఖాదిస్సామీ”తి నిత్థునన్తో నీళపచ్ఛియంయేవ నిపజ్జిత్వా పారావతేన “ఏహి, సమ్మ, గోచరాయ గమిస్సామా”తి వుచ్చమానోపి “అజీరకేన నిపన్నోమ్హి, గచ్ఛ త్వ”న్తి వత్వా తస్మిం గతే “గతో మే పచ్చామిత్తకణ్టకో, ఇదాని యథారుచి మచ్ఛమంసం ఖాదిస్సామీ”తి చిన్తేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౫. “ఇదాని ఖోమ్హి సుఖితో అరోగో, నిక్కణ్టకో నిప్పతితో కపోతో;

కాహామి దానీ హదయస్స తుట్ఠిం, తథా హి మం మంససాకం బలేతీ”తి.

తత్థ **నిప్పతితోతి** నిగ్గతో. **కపోతోతి** పారావతో. **కాహామి దానీతి** కరిస్సామి దాని. **తథా హి మం మంససాకం బలేతీతి** తథా హి మంసఞ్చ అవసేసం సాకఞ్చ మయ్హం బలం కరోతి, ఉట్ఠేహి ఖాదాతి వదమానం వియ ఉస్సాహం మమం కరోతీతి

అత్థో.

సో భత్తకారకే మచ్ఛమంసం పచిత్వా మహానసా నిక్ఖమ్మ సరీరతో సేదం పవాహేన్తే పచ్ఛితో నిక్ఖమిత్వా రసకరోటియం నిలీయిత్వా “కిరి కిరీ”తి సద్దమకాసి. భత్తకారకో వేగేనాగన్త్వా కాకం గహేత్వా సబ్బపత్తాని లుఞ్చిత్వా అల్లసిఙ్గీవేరఞ్చ సిద్ధత్థకే చ పిసిత్వా లసుణం పూతితక్కేన మద్దిత్వా సకలసరీరం మక్ఖేత్వా ఏకం కఠలం ఘంసిత్వా విజ్ఝిత్వా సుత్తకేన తస్స గీవాయం బన్ధిత్వా నీళపచ్ఛియంయేవ తం పక్ఖిపిత్వా అగమాసి. పారావతో ఆగన్త్వా తం దిస్వా “కా ఏసా బలాకా మమ సహాయస్స పచ్ఛియం నిపన్నా, చణ్డో హి సో ఆగన్త్వా ఘాతేయ్యాపి న”న్తి పరిహాసం కరోన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౬. “కాయం బలాకా సిఖినీ, చోరీ లఙ్ఘిపితామహా;
ఓరం బలాకే ఆగచ్ఛ, చణ్డో మే వాయసో సఖా”తి.

సా హేట్ఠా (జా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౭౦) వుత్తత్థాయేవ.

తం సుత్వా కాకో తతియం గాథమాహ –

౧౩౭. “అలఞ్హి తే జగ్ఘితాయే, మమం దిస్వాన ఏదిసం;
విలూనం సూదపుత్తేన, పిట్ఠమణ్డేన మక్ఖిత”న్తి.

తత్థ **అల**న్తి పటిసేధత్థే నిపాతో. **జగ్ఘితాయే**తి హసితుం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇదాని మం ఏదిసం ఏవం దుక్ఖప్పత్తం దిస్వా తవ అలం హసితుం, మా ఏదిసే కాలే పరిహాసకేళిం కరోహీతి.

సో పరిహాసకేళిం కరోన్తోవ పున చతుత్థం గాథమాహ –

౧౩౮. “సున్హాతో సువిలిత్తోసి, అన్నపానేన తప్పితో;
కణ్ఠే చ తే వేళురియో, అగమా ను కజఙ్గల”న్తి.

తత్థ **కణ్ఠే చ తే వేళురియో**తి అయం తే వేళురియమణిపి కణ్ఠే పిళన్ధో, త్వం ఏత్తకం కాలం అమ్హాకం ఏతం న దస్సేసీతి కపాలం సన్ధాయేవమాహ. **కజఙ్గల**న్తి ఇధ బారాణసీయేవ “కజఙ్గలా”తి అధిప్పేతా. ఇతో నిక్ఖమిత్వా కచ్చి అన్తోనగరం గతోసీతి పుచ్ఛతి.

తతో కాకో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౩౯. “మా తే మిత్తో అమిత్తో వా, అగమాసి కజఙ్గలం;
పిఞ్ఛాని తత్థ లాయిత్వా, కణ్ఠే బన్ధన్తి వట్టన”న్తి.

తత్థ **పిఞ్ఛానీ**తి పత్తాని. **తత్థ లాయిత్వా**తి తస్మిం బారాణసినగరే లుఞ్చిత్వా. **వట్టన**న్తి కఠలికం.

తం సుత్వా పారావతో ఓసానగాథమాహ –

౧౪౦.“పునపాపజ్జసీ సమ్మ, సీలఞ్హి తవ తాదిసం;
న హి మానుసకా భోగా, సుభుఞ్జా హోన్తి పక్ఖినా”తి.

తత్థ **పునపాపజ్జసీ**తి పునపి ఏవరూపం ఆపజ్జిస్ససి. ఏవరూపఞ్హి తే సీలన్తి.

ఇతి నం సో ఓవదిత్వా తత్థ అవసిత్వా పక్ఖే పసారేత్వా అఞ్ఞత్థ అగమాసి. కాకోపి తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, కపోతో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కపోతజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

అడ్ఢవగ్గో తతియో.

జాతకుద్దానం –

మణికుణ్డల సుజాతా, వేనసాఖఞ్చ ఓరగం;
ఘటం కోరణ్డి లటుకి, ధమ్మపాలం మిగం తథా.

సుయోనన్దీ వణ్ణారోహ, సీలం హిరీ ఖజ్జోపనం;
అహి గుమ్బియ సాళియం, తచసారం మిత్తవిన్దం.

పలాసఞ్చేవ దీఘితి, మిగపోతక మూసికం;
ధనుగ్గహో కపోతఞ్చ, జాతకా పఞ్చవీసతి.

పఞ్చకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛక్కనిపాతో

౧. అవారియవగ్గో

[౩౭౬] ౧. అవారియజాతకవణ్ణనా

మాసు కుజ్ఝ భూమిపతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం తిత్థనావికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర బాలో అహోసి అఞ్ఞాణో, నేవ సో బుద్ధాదీనం రతనానం, న అఞ్ఞేసం పుగ్గలానం గుణం జానాతి, చణ్డో ఫరుసో సాహసికో. అథేకో జానపదో భిక్ఖు "బుద్ధుపట్ఠానం కరిస్సామీ"తి ఆగచ్ఛన్తో సాయం అచిరవతీతిత్థం పత్వా తం ఏవమాహ "ఉపాసక, పరతీరం గమిస్సామి, నావం మే దేహీ"తి. "భన్తే, ఇదాని అకాలో, ఏకస్మిం ఠానే వసస్సూ"తి. "ఉపాసక, ఇధ కుహిం వసిస్సామి, మం గణ్హిత్వా గచ్ఛా"తి. సో కుజ్ఝిత్వా "ఏహి రే సమణ, వహామీ"తి థేరం నావం ఆరోపేత్వా ఉజుకం అగన్త్వా హేట్ఠా నావం నేత్వా ఉల్లోళం కత్వా తస్స పత్తచీవరం తేమేత్వా కిలమేత్వా తీరం పత్వా అన్ధకారవేలాయం ఉయ్యోజేసి. అథ సో విహారం గన్త్వా తం దివసం బుద్ధుపట్ఠానస్స ఓకాసం అలభిత్వా పునదివసే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా సత్థారా కతపటిసన్థారో "కదా ఆగతోసీ"తి వుత్తే "హియ్యో, భన్తే"తి వత్వా "అథ కస్మా అజ్జ బుద్ధుపట్ఠానం ఆగతోసీ"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. తం సుత్వా సత్థా "న ఖో భిక్ఖు ఇదానేవ, పుబ్బేపేస చణ్డో ఫరుసో సాహసికో, ఇదాని పన తేన త్వం కిలమితో, పుబ్బేపేస పణ్డితే కిలమేసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా దీఘమద్ధానం హిమవన్తే ఫలాఫలేన యాపేత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరం భిక్ఖాయ పావిసి. అథ నం రాజఙ్గణప్పత్తం రాజా దిస్వా తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా అన్తేపురం ఆనేత్వా భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా రాజుయ్యానే వసాపేసి, దేవసికం ఉపట్ఠానం అగమాసి. తమేనం బోధిసత్తో "రఞ్ఞా నామ, మహారాజ, చత్తారి అగతిగమనాని వజ్జేత్వా అప్పమత్తేన ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నేన హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేతబ్బ"న్తి వత్వా దేవసికం ఓవదన్తో –

౧. "మాసు కుజ్ఝ భూమిపతి, మాసు కుజ్ఝ రథేసభ;
కుద్ధం అప్పటికుజ్ఝన్తో, రాజా రట్ఠస్స పూజితో.

౨. "గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;
సబ్బత్థ అనుసాసామి, మాసు కుజ్ఝ రథేసభా"తి. – ద్వే గాథా అభాసి;

తత్థ **రట్ఠస్స పూజితో**తి ఏవరూపో రాజా రట్ఠస్స పూజనీయో హోతీతి అత్థో. **సబ్బత్థ అనుసాసామీ**తి ఏతేసు గామాదీసు యత్థ కత్థచి వసన్తోపాహం మహారాజ, ఇమాయ ఏవ అనుసిట్ఠియా తమనుసాసామి, ఏతేసు వా గామాదీసు యత్థ కత్థచి ఏకస్మిమ్పి ఏకసత్తేపి అనుసాసామి. **మాసు కుజ్ఝ రథేసభా**తి ఏవమేవాహం తం అనుసాసామి, రఞ్ఞా నామ కుజ్ఝితుం న వట్టతి. కింకారణా? రాజానో నామ వాచావుధా, తేసం కుద్ధానం వచనమత్తేనేవ బహూ జీవితక్ఖయం పాపుణన్తీతి.

ఏవం బోధిసత్తో రఞ్ఞో ఆగతాగతదివసే ఇమా ద్వే గాథా అభాసి. రాజా అనుసిట్ఠియా పసన్నచిత్తో మహాసత్తస్స సతసహస్సుట్ఠానకం ఏకం గామవరం అదాసి, బోధిసత్తో పటిక్ఖిపి. ఇతి సో తత్థేవ ద్వాదససంవచ్ఛరం వసిత్వా "అతిచిరం నివుత్థోమ్హి, జనపదచారికం తావ చరిత్వా ఆగమిస్సామీ"తి రఞ్ఞో అకథేత్వావ ఉయ్యానపాలం ఆమన్తేత్వా "తాత, ఉక్కణ్ఠితరూపోస్మి, జనపదం చరిత్వా ఆగమిస్సామి, త్వం రఞ్ఞో కథేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కన్తో గఙ్గాయ నావాతిత్థం పాపుణి. తత్థ అవారియపితా నామ నావికో అహోసి. సో బాలో నేవ గుణవన్తానం గుణం జానాతి, న అత్తనో ఆయాపాయం జానాతి, సో గఙ్గం తరితుకామం జనం పఠమం తారేత్వా పచ్ఛా వేతనం యాచతి, వేతనం అదేన్తేహి సద్ధిం కలహం కరోన్తో అక్కోసప్పహారేయేవ బహూ లభతి, అప్పం లాభం, ఏవరూపో అన్ధబాలో. తం సన్ధాయ సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తతియం గాథమాహ –

౩. "అవారియపితా నామ, అహు గఙ్గాయ నావికో;
పుబ్బే జనం తారేత్వాన, పచ్ఛా యాచతి వేతనం;
తేనస్స భణ్డనం హోతి, న చ భోగేహి వడ్ఢతీ"తి.

తత్థ **అవారియపితా నామా**తి అవారియా నామ తస్స ధీతా, తస్సా వసేన అవారియపితా నామ జాతో. **తేనస్స భణ్డన**న్తి తేన కారణేన, తేన వా పచ్ఛా యాచియమానేన జనేన సద్ధిం తస్స భణ్డనం హోతి.

బోధిసత్తో తం నావికం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఆవుసో, పరతీరం మం నేహీ"తి ఆహ. తం సుత్వా సో ఆహ "సమణ, కిం మే నావావేతనం దస్ససీ"తి? "ఆవుసో, అహం భోగవడ్ఢిం అత్థవడ్ఢిం ధమ్మవడ్ఢిం నామ తే కథేస్సామీ"తి. తం సుత్వా నావికో "ధువం ఏస మయ్హం కిఞ్చి దస్సతీ"తి తం పరతీరం నేత్వా "దేహి మే నావాయ వేతన"న్తి ఆహ. సో తస్స "సాధు, ఆవుసో"తి పఠమం భోగవడ్ఢిం కథేన్తో –

౪. "అతిణ్ణంయేవ యాచస్సు, అపారం తాత నావిక;
అఞ్ఞో హి తిణ్ణస్స మనో, అఞ్ఞో హోతి పారేసినో"తి. – గాథమాహ;

తత్థ **అపార**న్తి తాత, నావిక పరతీరం అతిణ్ణమేవ జనం ఓరిమతీరే ఠితఞ్ఞేవ వేతనం యాచస్సు, తతో లద్ధఞ్చ గహేత్వా గుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పచ్ఛా మనుస్సే పరతీరం నేయ్యాసి, ఏవం తే భోగవడ్ఢి భవిస్సతి. **అఞ్ఞో హి తిణ్ణస్స మనో**తి తాత నావిక, పరతీరం గతస్స అఞ్ఞో మనో భవతి, అదత్వావ గన్తుకామో హోతి. యో పనేస పారేసీ నామ పరతీరం ఏసతి, పరతీరం గన్తుకామో హోతి, సో అతిరేకమ్పి దత్వా గన్తుకామో హోతి, ఇతి పారేసినో అఞ్ఞో మనో హోతి, తస్మా త్వం అతిణ్ణమేవ యాచేయ్యాసి, అయం తావ తే భోగానం వడ్ఢి నామాతి.

తం సుత్వా నావికో చిన్తేసి "అయం తావ మే ఓవాదో భవిస్సతి, ఇదాని పనేస అఞ్ఞం కిఞ్చి మయ్హం దస్సతీ"తి. అథ నం బోధిసత్తో "అయం తావ తే, ఆవుసో, భోగవడ్ఢి, ఇదాని అత్థధమ్మవడ్ఢిం సుణాహీ"తి వత్వా ఓవదన్తో –

౫. "గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;
సబ్బత్థ అనుసాసామి, మాసు కుజ్ఝిత్థ నావికా"తి. – గాథమాహ;

ఇతిస్స ఇమాయ గాథాయ అత్థధమ్మవడ్ఢిం కథేత్వా “అయం తే అత్థవడ్ఢి చ ధమ్మవడ్ఢి చా”తి ఆహ. సో పన దన్ధపురిసో తం ఓవాదం న కిఞ్చి మఞ్ఞమానో “ఇదం, సమణ, తయా మయ్హం దిన్నం నావావేతన”న్తి ఆహ. “ఆమావుసో”తి. “మయ్హం ఇమినా కమ్మం నత్థి, అఞ్ఞం మే దేహీ”తి. “ఆవుసో, ఇదం ఠపేత్వా మయ్హం అఞ్ఞం నత్థీ”తి. “అథ త్వం కస్మా మమ నావం ఆరుళ్హోసీ”తి తాపసం గఙ్గాతీరే పాతేత్వా ఉరే నిసీదిత్వా ముఖమేవస్స పోథేసి.

సత్థా “ఇతి సో, భిక్ఖవే, తాపసో యం ఓవాదం దత్వా రఞ్ఞో సన్తికా గామవరం లభి, తమేవ ఓవాదం అన్ధబాలస్స నావికస్స కథేత్వా ముఖపోథనం పాపుణి, తస్మా ఓవాదం దేన్తేన యుత్తజనస్సేవ దాతబ్బో, న అయుత్తజనస్సా”తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తదనన్తరం గాథమాహ –

౬. “యాయేవానుసాసనియా, రాజా గామవరం అదా;
తాయేవానుసాసనియా, నావికో పహరీ ముఖ”న్తి.

తస్స తం పహరన్తస్సేవ భరియా భత్తం గహేత్వా ఆగతా పాపపురిసం దిస్వా “సామి, అయం తాపసో నామ రాజకులూపకో, మా పహరీ”తి ఆహ. సో కుజ్ఝిత్వా “త్వం మే ఇమం కూటతాపసం పహరితుం న దేసీ”తి ఉట్ఠాయ తం పహరిత్వా పాతేసి. అథ భత్తపాతి పతిత్వా భిజ్జి, తస్సా చ పన గరుగబ్భాయ గబ్భో భూమియం పతి. అథ నం మనుస్సా సమ్పరివారేత్వా “పురిసఘాతకచోరో”తి గహేత్వా బన్ధిత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా వినిచ్ఛినిత్వా తస్స రాజాణం కారేసి. సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తమత్థం పకాసేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౭. “భత్తం భిన్నం హతా భరియా, గబ్భో చ పతితో ఛమా;
మిగోవ జాతరూపేన, న తేనత్థం అబన్ధి సూ”తి.

తత్థ **భత్తం భిన్న**న్తి భత్తపాతి భిన్నా. **హతా**తి పహతా. **ఛమా**తి భూమియం. **మిగోవ జాతరూపేనా**తి యథా మిగో సువణ్ణం వా హిరఞ్ఞం వా ముత్తామణిఆదీని వా మద్దిత్వా గచ్ఛన్తోపి అత్థరిత్వా నిపజ్జన్తోపి తేన జాతరూపేన అత్తనో అత్థం వడ్ఢేతుం నిబ్బత్తేతుం న సక్కోతి, ఏవమేవ సో అన్ధబాలో పణ్డితేహి దిన్నం ఓవాదం సుత్వాపి అత్తనో అత్థం వడ్ఢేతుం నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖీతి వుత్తం హోతి. **అబన్ధి సూ**తి ఏత్థ అబన్ధి సోతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. స-ఓఇతి ఇమేసం పదానఞ్హి సూతి సన్ధి హోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా నావికో ఇదాని నావికోవ అహోసి, రాజా ఆనన్దో, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అవారియజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౭౭] ౨. సేతకేతుజాతకవణ్ణనా

మా తాత కుజ్ఝి న హి సాధు కోధోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి, పచ్చుప్పన్నవత్థు **ఉద్దాలజాతకే** (జా॰ ౧.౧౪.౬౨ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చసతే మాణవే మన్తే వాచేసి. తేసం జేట్ఠకో సేతకేతు నామ ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తమాణవో, తస్స జాతిం నిస్సాయ మహన్తో మానో అహోసి. సో ఏకదివసం అఞ్ఞేహి మాణవేహి సద్ధిం నగరా నిక్ఖమన్తో నగరం పవిసన్తం ఏకం చణ్డాలం దిస్వా "కోసి త్వ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "చణ్డాలోహమస్మీ"తి వుత్తే తస్స సరీరం పహరిత్వా ఆగతవాతస్స అత్తనో సరీరే ఫుసనభయేన "నస్స, చణ్డాల, కాళకణ్ణి, అధోవాతం యాహీ"తి వత్వా వేగేన తస్స ఉపరివాతం అగమాసి. చణ్డాలో సీఘతరం గన్త్వా తస్స ఉపరివాతే అట్ఠాసి. అథ నం సో "నస్స కాళకణ్ణీ"తి సుట్ఠుతరం అక్కోసి పరిభాసి. తం సుత్వా చణ్డాలో "త్వం కోసీ"తి పుచ్ఛి. "బ్రాహ్మణమాణవోహమస్మీ"తి . "బ్రాహ్మణో హోతు, మయా పన పుట్ఠపఞ్హం కథేతుం సక్ఖిస్ససీ"తి. "ఆమ, సక్ఖిస్సామీ"తి. "సచే న సక్కోసి, పాదన్తరేన తం గమేమీ"తి. సో అత్తానం తక్కేత్వా "గమేహీ"తి ఆహ.

చణ్డాలపుత్తో తస్స కథం పరిసం గాహాపేత్వా "మాణవ, దిసా నామ కతరా"తి పఞ్హం పుచ్ఛి. "దిసా నామ పురత్థిమాదయో చతస్సో దిసా"తి. చణ్డాలో "నాహం తం ఏతం దిసం పుచ్ఛామి, త్వం ఏత్తకమ్పి అజానన్తో మమ సరీరే పహటవాతం జిగుచ్ఛసీ"తి తం ఖన్ధట్ఠికే గహేత్వా ఓనమేత్వా అత్తనో పాదన్తరేన గమేసి. మాణవా తం పవత్తిం ఆచరియస్స ఆచిక్ఖింసు. తం సుత్వా ఆచరియో "సచ్చం కిర, తాత, సేతకేతు చణ్డాలేనాసి పాదన్తరేన గమితో"తి? "ఆమ, ఆచరియ, సో మం చణ్డాలదాసిపుత్తో దిసామత్తమ్పి న జానాసీ"తి అత్తనో పాదన్తరేన గమేసి, ఇదాని దిస్వా కత్తబ్బం అస్స జానిస్సామీతి కుద్ధో చణ్డాలపుత్తం అక్కోసి పరిభాసి. అథ నం ఆచరియో 'తాత, సేతకేతు మా తస్స కుజ్ఝి, పణ్డితో చణ్డాలదాసిపుత్తో , న సో తం ఏతం దిసం పుచ్ఛతి, అఞ్ఞం దిసం పుచ్ఛి, తయా పన దిట్ఠసుతవిఞ్ఞాతతో అదిట్ఠాసుతావిఞ్ఞాతమేవ బహుతర"న్తి ఓవదన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౮. "మా తాత కుజ్ఝి న హి సాధు కోధో, బహుమ్పి తే అదిట్ఠమస్సుతఞ్చ;
మాతా పితా దిసతా సేతకేతు, ఆచరియమాహు దిసతం పసత్థా.

౯. "అగారినో అన్నదపానవత్థదా, అవ్హాయికా తమ్పి దిసం వదన్తి;
ఏసా దిసా పరమా సేతకేతు, యం పత్వా దుక్ఖీ సుఖినో భవన్తీ"తి.

తత్థ **న హి సాధు కోధో**తి కోధో నామ ఉప్పజ్జమానో సుభాసితదుబ్భాసితం అత్థానత్థం హితాహితం జానితుం న దేతీతి న సాధు న లద్ధకో. **బహుమ్పి తే అదిట్ఠ**న్తి తయా చక్ఖునా అదిట్ఠం సోతేన చ అస్సుతమేవ బహుతరం. **దిసతా**తి దిసా. మాతాపితరో పుత్తానం పురిమతరం ఉప్పన్నత్తా పురత్థిమదిసా నామ జాతాతి వదతి. **ఆచరియమాహు దిసతం పసత్థా**తి ఆచరియా పన దక్ఖిణేయ్యత్తా దిసతం పసత్థా దక్ఖిణా దిసాతి బుద్ధాదయో అరియా ఆహు కథేన్తి దీపేన్తి.

అగారినోతి గహట్ఠా. **అన్నదపానవత్థదా**తి అన్నదా, పానదా, వత్థదా చ. **అవ్హాయికా**తి "ఏథ దేయ్యధమ్మం పటిగ్గణ్హథా"తి పక్కోసనకా. **తమ్పి దిసం వదన్తీ**తి తమ్పి బుద్ధాదయో అరియా ఏకం దిసం వదన్తి. ఇమినా చతుపచ్చయదాయకా గహట్ఠా పచ్చయే అపదిసిత్వా ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణేహి ఉపగన్తబ్బత్తా ఏకా దిసా నామాతి దీపేతి. అపరో నయో – యే ఏతే అగారినో అన్నపానవత్థదా, తేసం ఛకామసగ్గసమ్పత్తిదాయకట్ఠేన ఉపరూపరి అవ్హాయనతో యే అవ్హాయికా ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణా, తమ్పి దిసం వదన్తి, బుద్ధాదయో అరియా ఉపరిమదిసం నామ వదన్తీతి దీపేతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“మాతా పితా దిసా పుబ్బా, ఆచరియా దక్ఖిణా దిసా;
పుత్తదారా దిసా పచ్ఛా, మిత్తామచ్చా చ ఉత్తరా.

“దాసకమ్మకరా హేట్ఠా, ఉద్ధం సమణబ్రాహ్మణా;
ఏతా దిసా నమస్సేయ్య, అలమత్తో కులే గిహీ”తి. (దీ॰ ని॰ ౩.౨౭౩);

ఏసా దిసాతి ఇదం పన నిబ్బానం సన్ధాయ వుత్తం. జాతిఆదినా హి నానప్పకారేన దుక్ఖేన దుక్ఖితా సత్తా యం పత్వా నిద్దుక్ఖా సుఖినో భవన్తి, ఏసా ఏవ చ సత్తేహి అగతపుబ్బా దిసా నామ. తేనేవ చ నిబ్బానం “పరమా”తి ఆహ. వుత్తమ్పి చేతం –

“సమతిత్తికం అనవసేసకం, తేలపత్తం యథా పరిహరేయ్య;
ఏవం సచిత్తమనురక్ఖే, పత్థయానో దిసం అగతపుబ్బ”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౯౬);

ఏవం మహాసత్తో మాణవస్స దిసా కథేసి. సో పన “చణ్డాలేనమ్హి పాదన్తరేన గమితో”తి తస్మిం ఠానే అవసిత్వా తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖాచరియస్స సన్తికే సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆచరియేన అనుఞ్ఞాతో తక్కసిలతో నిక్ఖమిత్వా సబ్బసమయసిప్పం సిక్ఖన్తో విచరి. సో ఏకం పచ్చన్తగామం పత్వా తం నిస్సాయ వసన్తే పఞ్చసతే తాపసే దిస్వా తేసం సన్తికే పబ్బజిత్వా యం తే జానన్తి సిప్పమన్తచరణం, తం ఉగ్గణ్హిత్వా గణసత్థా హుత్వా తేహి పరివారితో బారాణసిం గన్త్వా పునదివసే భిక్ఖం చరన్తో రాజఙ్గణం అగమాసి. రాజా తాపసానం ఇరియాపథే పసీదిత్వా అన్తోనివేసనే భోజేత్వా తే అత్తనో ఉయ్యానే వసాపేసి. సో ఏకదివసం తాపసే పరివిసిత్వా “అజ్జ సాయన్హే ఉయ్యానం గన్త్వా అయ్యే వన్దిస్సామీ”తి ఆహ.

సేతకేతు ఉయ్యానం గన్త్వా తాపసే సన్నిపాతేత్వా “మారిసా, అజ్జ రాజా ఆగమిస్సతి, రాజానో చ నామ సకిం ఆరాధేత్వా యావతాయుకం సుఖం జీవితుం సక్కా, అజ్జ ఏకచ్చే వగ్గులివతం చరథ, ఏకచ్చే కణ్టకసేయ్యం కప్పేథ, ఏకచ్చే పఞ్చాతపం తప్పేథ, ఏకచ్చే ఉక్కుటికప్పధానమనుయుఞ్జథ, ఏకచ్చే ఉదకోరోహణకమ్మం కరోథ, ఏకచ్చే మన్తే సజ్ఝాయథా”తి విచారేత్వా సయం పణ్ణసాలద్వారే అపస్సయపీఠకే నిసీదిత్వా పఞ్చవణ్ణరఙ్గసముజ్జలవాసనం ఏకం పోత్థకం విచిత్రవణ్ణే ఆధారకే ఠపేత్వా సుసిక్ఖితేహి చతూహి పఞ్చహి మాణవేహి పుచ్ఛితే పుచ్ఛితే పఞ్హే కథేసి. తస్మిం ఖణే రాజా ఆగన్త్వా తే మిచ్ఛాతపం కరోన్తే దిస్వా తుట్ఠో సేతకేతుం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో పురోహితేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౦. “ఖరాజినా జటిలా పఙ్కదన్తా, దుమ్మక్ఖరూపా యేమే జప్పన్తి మన్తే;
కచ్చి ను తే మానుసకే పయోగే, ఇదం విదూ పరిముత్తా అపాయా”తి.

తత్థ **ఖరాజినా**తి సఖురేహి అజినచమ్మేహి సమన్నాగతా. **పఙ్కదన్తా**తి దన్తకట్ఠస్స అఖాదనేన మలగ్గహితదన్తా. **దుమ్మక్ఖరూపా**తి అనఞ్జితామణ్డితలూఖనివాసనపారుపనా మాలాగన్ధవిలేపనవజ్జితా , కిలిట్ఠరూపాతి వుత్తం హోతి. **యేమే జప్పన్తీ**తి యే ఇమే మన్తే సజ్ఝాయన్తి. **మానుసకే పయోగే**తి మనుస్సేహి కత్తబ్బపయోగే ఠితా. **ఇదం విదూ పరిముత్తా అపాయా**తి ఇమస్మిం పయోగే ఠత్వా ఇమం లోకం విదిత్వా పాకటం కత్వా “కచ్చి ఏతే ఇసయో చతూహి అపాయేహి ముత్తా”తి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా పురోహితో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౧. “పాపాని కమ్మాని కరిత్వ రాజ, బహుస్సుతో చే న చరేయ్య ధమ్మం;
సహస్సవేదోపి న తం పటిచ్చ, దుక్ఖా పముఞ్చే చరణం అపత్వా”తి.

తత్థ **కరిత్వా**తి కత్వా. **చరణ**న్తి సహ సీలేన అట్ఠ సమాపత్తియో. ఇదం వుత్తం హోతి. మహారాజ, “అహం బహుస్సుతోమ్హీ”తి సహస్సవేదోపి చే తివిధం సుచరితధమ్మం న చరేయ్య, పాపానేవ కరేయ్య, సో తాని పాపాని కమ్మాని కత్వా తం బాహుసచ్చం పటిచ్చ సీలసమాపత్తిసఙ్ఖాతం చరణం అప్పత్వా దుక్ఖా న పముఞ్చే, అపాయదుక్ఖతో న ముచ్చతేవాతి.

తం సుత్వా రాజా తాపసేసు పసాదం హరి. తతో సేతకేతు చిన్తేసి “ఇమస్స రఞ్ఞో తాపసేసు పసాదో ఉదపాది, తం పనేస పురోహితో వాసియా పహరిత్వా వియ ఛిన్ది, మయా ఏతేన సద్ధిం కథేతుం వట్టతీ”తి. సో తేన సద్ధిం కథేన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౨. “సహస్సవేదోపి న తం పటిచ్చ, దుక్ఖా పముఞ్చే చరణం అపత్వా;
మఞ్ఞామి వేదా అఫలా భవన్తి, ససంయమం చరణమేవ సచ్చ”న్తి.

తస్సత్థో – సచే సహస్సవేదోపి తం బాహుసచ్చం పటిచ్చ చరణం అప్పత్వా అత్తానం దుక్ఖా న పముఞ్చే, ఏవం సన్తే అహం మఞ్ఞామి “తయో వేదా అఫలా హోన్తి, ససీలం సమాపత్తిచరణమేవ సచ్చం హోతీ”తి.

తం సుత్వా పురోహితో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౩. “న హేవ వేదా అఫలా భవన్తి, ససంయమం చరణమేవ సచ్చం;
కిత్తిఞ్హి పప్పోతి అధిచ్చ వేదే, సన్తిం పుణేతి చరణేన దన్తో”తి.

తస్సత్థో – తయో వేదా అఫలా న భవన్తి, ససంయమం చరణమేవ సచ్చం సేయ్యం ఉత్తమం పవరం న హేవ హోతి. కింకారణా? **కిత్తిఞ్హి పప్పోతి అధిచ్చ వేదే**తి తయో వేదే అధిచ్చ దిట్ఠధమ్మే కిత్తిమత్తం యసమత్తం లాభమత్తం లభతి, ఇతో పరం అఞ్ఞం నత్థి, తస్మా న తే అఫలా. **సన్తిం పుణేతి చరణేన దన్తో**తి సీలే పతిట్ఠాయ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా సమాపత్తిపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేన్తో అచ్చన్తం సన్తం నిబ్బానం నామ తం ఏతి పాపుణాతి.

ఇతి పురోహితో సేతకేతునో వాదం భిన్దిత్వా తే సబ్బే గిహీ కారేత్వా ఫలకావుధాని గాహాపేత్వా మహన్తతరకే కత్వా రఞ్ఞో ఉపట్ఠాకే కారేసి. అయం కిర మహన్తతరకానం వంసో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సేతకేతు కుహకభిక్ఖు అహోసి, చణ్డాలో సారిపుత్తో, రాజా ఆనన్దో, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సేతకేతుజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౭౮] ౩. దరీముఖజాతకవణ్ణనా

పఞ్చ చ కామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా కథితమేవ.

అతీతే రాజగహనగరే మగధరాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, బ్రహ్మదత్తకుమారోతిస్స నామం అకంసు. తస్స జాతదివసేయేవ పురోహితస్సపి పుత్తో జాయి, తస్స ముఖం అతివియ సోభతి, తేనస్స దరీముఖోతి నామం అకంసు. తే ఉభోపి రాజకులేయేవ సంవడ్ఢా అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసహాయా హుత్వా సోళసవస్సకాలే తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా "సబ్బసమయసిప్పఞ్చ సిక్ఖిస్సామ, దేసచారిత్తఞ్చ జానిస్సామా"తి గామనిగమాదీసు చరన్తా బారాణసిం పత్వా దేవకులే వసిత్వా పునదివసే బారాణసిం భిక్ఖాయ పవిసింసు. తత్థ ఏకస్మిం కులే "బ్రాహ్మణే భోజేత్వా వాచనకం దస్సామా"తి పాయాసం పచిత్వా ఆసనాని పఞ్ఞత్తాని హోన్తి. మనుస్సా తే ఉభోపి భిక్ఖాయ చరన్తే దిస్వా "బ్రాహ్మణా ఆగతా"తి గేహం పవేసేత్వా మహాసత్తస్స ఆసనే సుద్ధవత్థం పఞ్ఞాపేసుం, దరీముఖస్స ఆసనే రత్తకమ్బలం. దరీముఖో తం నిమిత్తం దిస్వా "అజ్జ మయ్హం సహాయో బారాణసిరాజా భవిస్సతి, అహం సేనాపతీ"తి అఞ్ఞాసి. తే తత్థ భుఞ్జిత్వా వాచనకం గహేత్వా మఙ్గలం వత్వా నిక్ఖమ్మ తం రాజుయ్యానం అగమంసు. తత్థ మహాసత్తో మఙ్గలసిలాపట్టే నిపజ్జి, దరీముఖో పనస్స పాదే పరిమజ్జన్తో నిసీది.

తదా బారాణసిరఞ్ఞో మతస్స సత్తమో దివసో హోతి. పురోహితో రఞ్ఞో సరీరకిచ్చం కత్వా అపుత్తకే రజ్జే సత్తమే దివసే ఫుస్సరథం విస్సజ్జేసి. ఫుస్సరథవిస్సజ్జనకిచ్చం **మహాజనకజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౧౨౩ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఫుస్సరథో నగరా నిక్ఖమిత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివుతో అనేకసతేహి తూరియేహి వజ్జమానేహి ఉయ్యానద్వారం పాపుణి. దరీముఖో తూరియసద్దం సుత్వా "సహాయస్స మే ఫుస్సరథో ఆగచ్ఛతి, అజ్జేవేస రాజా హుత్వా మయ్హం సేనాపతిట్ఠానం దస్సతి, కో మే ఘరావాసేనత్థో, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి బోధిసత్తం అనామన్తేత్వావ ఏకమన్తం గన్త్వా పటిచ్ఛన్నే అట్ఠాసి. పురోహితో ఉయ్యానద్వారే రథం ఠపేత్వా ఉయ్యానం పవిట్ఠో బోధిసత్తం మఙ్గలసిలాపట్టే నిపన్నం దిస్వా పాదేసు లక్ఖణాని ఓలోకేత్వా "అయం పుఞ్ఞవా సత్తో ద్విసహస్సదీపపరివారానం చతున్నమ్పి మహాదీపానం రజ్జం కారేతుం సమత్థో, ధితి పనస్స కీదిసా"తి సబ్బతూరియాని పగ్గణ్హాపేసి. బోధిసత్తో పబుజ్ఝిత్వా ముఖతో సాటకం అపనేత్వా మహాజనం ఓలోకేత్వా పున సాటకేన ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా థోకం నిపజ్జిత్వా పస్సద్ధదరథో ఉట్ఠాయ సిలాపట్టే పల్లఙ్కేన నిసీది. పురోహితో జాణుకేన పతిట్ఠాయ "దేవ, రజ్జం తుమ్హాకం పాపుణాతీ"తి ఆహ. "అపుత్తకం భణే రజ్జ"న్తి. "ఆమ, దేవా"తి. "తేన హి సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. తే తస్స ఉయ్యానేయేవ అభిసేకం అకంసు. సో యసమహన్తతాయ దరీముఖం అసరిత్వావ రథం అభిరుయ్హ మహాజనపరివుతో నగరం పవిసిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా రాజద్వారే ఠితోవ అమచ్చానం ఠానన్తరాని విచారేత్వా పాసాదం అభిరుహి.

తస్మిం ఖణే దరీముఖో "సుఞ్ఞం దాని ఉయ్యాన"న్తి ఆగన్త్వా మఙ్గలసిలాయ నిసీది, అథస్స పురతో పణ్డుపలాసం పతి. సో తస్మింయేవ పణ్డుపలాసే ఖయవయం పట్ఠపేత్వా తిలక్ఖణం సమ్మసిత్వా పథవిం ఉన్నాదేన్తో పచ్చేకబోధిం నిబ్బత్తేసి. తస్స తఙ్ఖణఞ్ఞేవ గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, ఇద్ధిమయపత్తచీవరం ఆకాసతో ఓతరిత్వా సరీరే పటిముఞ్చి. తావదేవ అట్ఠపరిక్ఖారధరో ఇరియాపథసమ్పన్నో వస్ససట్ఠికత్థేరో వియ హుత్వా ఇద్ధియా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా హిమవన్తపదేసే నన్దమూలకపబ్భారం అగమాసి. బోధిసత్తోపి ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, యసమహన్తతాయ పన యసేన పమత్తో హుత్వా చత్తాలీస వస్సాని దరీముఖం న సరి, చత్తాలీసే పన సంవచ్ఛరే అతీతే తం సరిత్వా "మయ్హం సహాయో దరీముఖో నామ అత్థి, కహం ను ఖో సో"తి తం దట్ఠుకామో అహోసి. సో తతో పట్ఠాయ అన్తేపురేపి పరిసమజ్ఝేపి "కహం ను ఖో మయ్హం

సహాయో దరీముఖో , యో మే తస్స వసనట్ఠానం కథేతి, మహన్తమస్స యసం దస్సామీ"తి వదతి. ఏవం తస్స పునప్పునం తం సరన్తస్సేవ అఞ్ఞాని దస సంవచ్ఛరాని అతిక్కన్తాని.

దరీముఖపచ్చేకబుద్ధోపి పఞ్ఞాసవస్సచ్చయేన ఆవజ్జేన్తో "మం ఖో సహాయో సరతీ"తి ఞత్వా "ఇదాని సో మహల్లకో పుత్తధీతాదీహి వుద్ధిప్పత్తో, గన్త్వా ధమ్మం కథేత్వా పబ్బాజేస్సామి న"న్తి ఇద్ధియా ఆకాసేన ఆగన్త్వా ఉయ్యానే ఓతరిత్వా సువణ్ణపటిమా వియ సిలాపట్టే నిసీది. ఉయ్యానపాలో తం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, కుతో తుమ్హే ఏథా"తి పుచ్ఛి. "నన్దమూలకపబ్భారతో"తి. "కే నామ తుమ్హే"తి? "దరీముఖపచ్చేకబుద్ధో నామాహం, ఆవుసో"తి. "భన్తే, అమ్హాకం రాజానం జానాథా"తి? "ఆమ జానామి, గిహికాలే నో సహాయో"తి. "భన్తే, రాజా తుమ్హే దట్ఠుకామో, కథేస్సామి తస్స తుమ్హాకం ఆగతభావ"న్తి. "గచ్ఛ కథేహీ"తి. సో "సాధూ"తి వత్వా తురితతురితోవ గన్త్వా తస్స సిలాపట్టే నిసిన్నభావం రఞ్ఞో కథేసి. రాజా "ఆగతో కిర మే సహాయో, పస్సిస్సామి న"న్తి రథం ఆరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధం వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం పచ్చేకబుద్ధో "కిం, బ్రహ్మదత్త, ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, అగతిగమనం న గచ్ఛసి, ధనత్థాయ లోకం న పీళేసి, దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోసీ"తిఆదీని వదన్తో పటిసన్థారం కత్వా "బ్రహ్మదత్త, మహల్లకోసి, ఏతరహి కామే పహాయ పబ్బజితుం తే సమయో"తి వత్వా తస్స ధమ్మం దేసేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౪. "పఙ్కో చ కామా పలిపో చ కామా, భయఞ్చ మేతం తిమూలం పవుత్తం;
రజో చ ధూమో చ మయా పకాసితా, హిత్వా తువం పబ్బజ బ్రహ్మదత్తా"తి.

తత్థ **పఙ్కో**తి ఉదకే జాతాని తిణసేవాలకుముదగచ్ఛాదీని అధిప్పేతాని. యథా హి ఉదకం తరన్తం తాని లగ్గాపేన్తి సజ్జాపేన్తి, తథా సంసారసాగరం తరన్తస్స యోగావచరస్స పఞ్చ కామగుణా సబ్బే వా పన వత్థుకామకిలేసకామా లగ్గాపనవసేన పఙ్కో నామ. ఇమస్మిఞ్హి పఙ్కే ఆసత్తా విసత్తా దేవాపి మనుస్సాపి తిరచ్ఛానాపి కిలమన్తి రోదన్తి పరిదేవన్తి. **పలిపో చ కామా**తి పలిపో వుచ్చతి మహాకద్దమో, యమ్హి లగ్గా సూకరమిగాదయోపి సీహాపి వారణాపి అత్తానం ఉద్ధరిత్వా గన్తుం న సక్కోన్తి, వత్థుకామకిలేసకామాపి తంసరిక్ఖతాయ "పలిపా"తి వుత్తా. పఞ్ఞవన్తోపి హి సత్తా తేసు కామేసు సకిం లగ్గకాలతో పట్ఠాయ తే కామే పదాలేత్వా సీఘం ఉట్ఠాయ అకిఞ్చనం అపలిబోధం రమణీయం పబ్బజ్జం ఉపగన్తుం న సక్కోన్తి. **భయఞ్చ మేత**న్తి భయఞ్చ ఏతం, మ-కారో బ్యఞ్జనసన్ధివసేన వుత్తో. **తిమూల**న్తి తీహి మూలేహి పతిట్ఠితం వియ అచలం. బలవభయస్సేతం నామం. **పవుత్త**న్తి మహారాజ, ఏతే కామా నామ దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికస్స అత్తానువాదభయాదికస్స చేవ ద్వత్తింసకమ్మకరణఛనవుతిరోగవసప్పవత్తస్స చ భయస్స పచ్చయట్ఠేన బలవభయన్తి బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకేహి చేవ సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తేహి చ పవుత్తం కథితం, దీపితన్తి అత్థో. అథ వా **భయఞ్చ మేత**న్తి భయఞ్చ మయా ఏతం తిమూలం పవుత్తన్తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బోయేవ.

రజో చ ధూమో చాతి రజధూమసదిసత్తా "రజో"తి చ "ధూమో"తి చ మయా పకాసితా. యథా హి సున్హాతస్స సువిలిత్తాలఙ్కతస్స పురిసస్స సరీరే సుఖుమరజం పతితం, తం సరీరం దుబ్బణ్ణం సోభారహితం కిలిట్ఠం కరోతి, ఏవమేవ ఇద్ధిబలేన ఆకాసేన ఆగన్త్వా చన్దో వియ చ సూరియో వియ చ లోకే పఞ్ఞాతాపి సకిం కామరజస్స అన్తో పతితకాలతో పట్ఠాయ గుణవణ్ణగుణసోభాగుణసుద్ధీనం ఉపహతత్తా దుబ్బణ్ణా సోభారహితా కిలిట్ఠాయేవ హోన్తి. యథా చ ధూమేన పహటకాలతో పట్ఠాయ సుపరిసుద్ధాపి భిత్తి కాళవణ్ణా హోతి, ఏవం అతిపరిసుద్ధఞ్ఞాణాపి కామధూమేన పహటకాలతో పట్ఠాయ గుణవినాసప్పత్తియా మహాజనమజ్ఝే కాళకావ హుత్వా పఞ్ఞాయన్తి. ఇతి రజధూమసరిక్ఖతాయ ఏతే కామా "రజో

చ ధూమో చా”తి మయా తుయ్హం పకాసితా, తస్మా ఇమే కామే హిత్వా తువం పబ్బజ బ్రహ్మదత్తాతి రాజానం పబ్బజ్జాయ ఉస్సాహం జనేతి.

తం సుత్వా రాజా కిలేసేహి అత్తనో బద్ధభావం కథేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౩. “గధితో చ రత్తో చ అధిముచ్ఛితో చ, కామేస్వహం బ్రాహ్మణ భింసరూపం;
తం నుస్సహే జీవికత్థో పహాతుం, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **గధితో**తి అభిజ్ఝాకాయగన్థేన బద్ధో. **రత్తో**తి పకతిజహాపనేన రాగేన రత్తో. **అధిముచ్ఛితో**తి అతివియ ముచ్ఛితో. **కామేస్వహన్తి** దువిధేసుపి కామేసు అహం. **బ్రాహ్మణా**తి దరీముఖపచ్చేకబుద్ధం ఆలపతి. **భింసరూపన్తి** బలవరూపం. **తం నుస్సహే**తి తం దువిధమ్పి కామం న ఉస్సహామి న సక్కోమి. **జీవికత్థో పహాతున్తి** ఇమాయ జీవికాయ అత్థికో అహం తం కామం పహాతుం న సక్కోమీతి వదతి. **కాహామి పుఞ్ఞానీ**తి ఇదాని దానసీలఉపోసథకమ్మసఙ్ఖాతాని పుఞ్ఞాని అనప్పకాని బహూని కరిస్సామీతి.

ఏవం కిలేసకామో నామేస సకిం అల్లీనకాలతో పట్ఠాయ అపనేతుం న సక్కోతి, యేన సంకిలిట్ఠచిత్తో మహాపురిసో పచ్చేకబుద్ధేన పబ్బజ్జాయ గుణే కథితేపి “పబ్బజితుం న సక్కోమీ”తి ఆహ. యోయం దీపఙ్కరపాదమూలే అత్తని సమ్భవేన ఞాణేన బుద్ధకరధమ్మే విచినన్తో తతియం నేక్ఖమ్మపారమిం దిస్వా –

“ఇమం త్వం తతియం తావ, దళ్హం కత్వా సమాదియ;
నేక్ఖమ్మపారమితం గచ్ఛ, యది బోధిం పత్తుమిచ్ఛసి.

“యథా అన్దుఘరే పురిసో, చిరవుత్థో దుఖట్టితో;
న తత్థ రాగం జనేతి, ముత్తింయేవ గవేసతి.

“తథేవ త్వం సబ్బభవే, పస్స అన్దుఘరే వియ;
నేక్ఖమ్మాభిముఖో హుత్వా, సమ్బోధిం పాపుణిస్ససీ”తి. –

ఏవం నేక్ఖమ్మే గుణం పరికిత్తేసి, సో పచ్చేకబుద్ధేన పబ్బజ్జాయ వణ్ణం వత్వా “కిలేసే ఛడ్డేత్వా సమణో హోహీ”తి వుచ్చమానోపి “నాహం కిలేసే ఛడ్డేత్వా సమణో భవితుం సక్కోమీ”తి వదతి.

ఇమస్మిం కిర లోకే అట్ఠ ఉమ్మత్తకా నామ. తేనాహు పోరాణా “అట్ఠ పుగ్గలా ఉమ్మత్తకసఞ్ఞం పటిలభన్తి, కాముమ్మత్తకో లోభవసం గతో , కోధుమ్మత్తకో దోసవసం గతో, దిట్ఠుమ్మత్తకో విపల్లాసవసం గతో, మోహుమ్మత్తకో అఞ్ఞాణవసం గతో, యక్ఖుమ్మత్తకో యక్ఖవసం గతో, పిత్తుమ్మత్తకో పిత్తవసం గతో, సురుమ్మత్తకో పానవసం గతో, బ్యసనుమ్మత్తకో సోకవసం గతో”తి. ఇమేసు అట్ఠసు ఉమ్మత్తకేసు మహాసత్తో ఇమస్మిం జాతకే కాముమ్మత్తకో హుత్వా లోభవసం గతో పబ్బజ్జాయ గుణం న అఞ్ఞాసి.

ఏవం అనత్థకారకం పన ఇమం గుణపరిధంసకం లోభజాతం కస్మా సత్తా పరిముఞ్చితుం న సక్కోన్తీతి? అనమతగ్గే సంసారే అనేకాని కప్పకోటిసతసహస్సాని ఏకతో బన్ధితభావేన. ఏవం సన్తేపి తం పణ్డితా "అప్పస్సాదా కామా"తిఆదీనం అనేకేసం పచ్చవేక్ఖణానం వసేన పజహన్తి. తేసేవ దరీముఖపచ్చేకబుద్ధో మహాసత్తేన "పబ్బజితుం న సక్కోమీ"తి వుత్తేపి ధురనిక్ఖేపం అకత్వా ఉత్తరిమ్పి ఓవదన్తో ద్వే గాథా ఆహ.

౧౬. "యో అత్థకామస్స హితానుకమ్పినో, ఓవజ్జమానో న కరోతి సాసనం;
ఇదమేవ సేయ్యో ఇతి మఞ్ఞమానో, పునప్పునం గబ్భముపేతి మన్దో.

౧౭. "సో ఘోరరూపం నిరయం ఉపేతి, సుభాసుభం ముత్తకరీసపూరం;
సత్తా సకాయే న జహన్తి గిద్ధా, యే హోన్తి కామేసు అవీతరాగా"తి.

తత్థ **అత్థకామస్సా**తి వుడ్ఢికామస్స. **హితానుకమ్పినో**తి హితేన ముదుచిత్తేన అనుకమ్పన్తస్స. **ఓవజ్జమానో**తి ఓవదియమానో. **ఇదమేవ సేయ్యో**తి యం అత్తనా గహితం అసేయ్యం అనుత్తమమ్పి సమానం, తం ఇదమేవ సేయ్యో ఇతి మఞ్ఞమానో. **మన్దో**తి సో అఞ్ఞాణపుగ్గలో మాతుకుచ్ఛియం వాసం నాతిక్కమతి, పునప్పునం గబ్భం ఉపేతియేవాతి అత్థో.

సో ఘోరరూపన్తి మహారాజ, సో మన్దో తం మాతుకుచ్ఛిం ఉపేన్తో ఘోరరూపం దారుణజాతికం నిరయం ఉపేతి నామ. మాతుకుచ్ఛి హి నిరస్సాదట్ఠేన ఇధ "నిరయో"తి వుత్తో, "చతుకుట్టికనిరయో"తి వుచ్చతి. "చతుకుట్టికనిరయో నామ కతరో"తి వుత్తే మాతుకుచ్ఛిమేవ వత్తుం వట్టతి. అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తసత్తస్స హి అపరాపరం ఆధావనపరిధావనం హోతియేవ, తస్మా తం "చతుకుట్టికనిరయో"తి వత్తుం న లబ్భతి, మాతుకుచ్ఛియం పన నవ వా దస వా మాసే చతూహిపి పస్సేహి ఇతో చితో చ ధావితుం నామ న సక్కా, అతిసమ్బాధే ఓకాసే చతుకోటేన చతుసఙ్కుటితేనేవ హుత్వా అచ్ఛితబ్బం, తస్మా ఏస "చతుకుట్టికనిరయో"తి వుచ్చతి.

సుభాసుభన్తి సుభానం అసుభం. సుభానఞ్హి సంసారభీరుకానం యోగావచరకులపుత్తానం మాతుకుచ్ఛి ఏకన్తం అసుభసమ్మతో. తేన వుత్తం –

"అజఞ్ఞం జఞ్ఞసఙ్ఖాతం, అసుచిం సుచిసమ్మతం;
నానాకుణపపరిపూరం, జఞ్ఞరూపం అపస్సతో.

"ధిరత్థుమమం ఆతురం పూతికాయం, జేగుచ్ఛియం అస్సుచిం బ్యాధిధమ్మం;
యత్థప్పమత్తా అధిముచ్ఛితా పజా, హాపేన్తి మగ్గం సుగతూపపత్తియా"తి. (జా. ౧.౩.౧౨౭-౧౨౮);

సత్తాతి ఆసత్తా విసత్తా లగ్గా లగ్గితా **సకాయే న జహన్తీ**తి తం మాతుకుచ్ఛిం న పరిచ్చజన్తి . **గిద్ధా**తి గధితా. **యే హోన్తీ**తి యే కామేసు అవీతరాగా హోన్తి, తే ఏతం గబ్భవాసం న జహన్తీతి.

ఏవం దరీముఖపచ్చేకబుద్ధో గబ్భఓక్కన్తిమూలకఞ్చ, పరిహారమూలకఞ్చ దుక్ఖం దస్సేత్వా ఇదాని గబ్భవుట్ఠానమూలకం దస్సేతుం దియడ్ఢగాథమాహ.

౧౮. “మీళ్హేన లిత్తా రుహిరేన మక్ఖితా, సేమ్హేన లిత్తా ఉపనిక్ఖమన్తి;

యం యఞ్హి కాయేన ఫుసన్తి తావదే, సబ్బం అసాతం దుఖమేవ కేవలం.

౧౯. “దిస్వా వదామి న హి అఞ్ఞతో సవం, పుబ్బేనివాసం బహుకం సరామీ”తి.

తత్థ **మీళ్హేన లిత్తా**తి మహారాజ, ఇమే సత్తా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమన్తా న చతుజ్జాతిగన్ధేహి విలిమ్పిత్వా సురభిమాలం పిళన్ధిత్వా నిక్ఖమన్తి, పురాణగూథేన పన మక్ఖితా పలిబుద్ధా హుత్వా నిక్ఖమన్తి. **రుహిరేన మక్ఖితా**తి రత్తలోహితచన్దనానులిత్తాపి చ హుత్వా న నిక్ఖమన్తి, రత్తలోహితమక్ఖితా పన హుత్వా నిక్ఖమన్తి. **సేమ్హేన లిత్తా**తి న చాపి సేతచన్దనవిలిత్తా నిక్ఖమన్తి, బహలపిచ్ఛిలసేమ్హలిత్తా పన హుత్వా నిక్ఖమన్తి. ఇత్థీనఞ్హి గబ్భవుట్ఠానకాలే ఏతా అసుచియో నిక్ఖమన్తి. **తావదే**తి తస్మిం సమయే. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, ఇమే సత్తా తస్మిం మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనసమయే ఏవం మీళ్హాదిలిత్తా నిక్ఖమన్తా యం యం నిక్ఖమనమగ్గపదేసం వా హత్థం వా పాదం వా ఫుసన్తి, తం సబ్బం అసాతం అమధురం కేవలం అసమ్మిస్సం దుక్ఖమేవ ఫుసన్తి, సుఖం నామ తేసం తస్మిం సమయే నత్థీతి.

దిస్వా వదామి న హి అఞ్ఞతో సవన్తి మహారాజ, అహం ఇమం ఏత్తకం వదన్తో న అఞ్ఞతో సవం, అఞ్ఞస్స సమణస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా తం సుత్వా న వదామి, అత్తనో పన పచ్చేకబోధిఞాణేన దిస్వా పటివిజ్ఝిత్వా పచ్చక్ఖం కత్వా వదామీతి అత్థో. **పుబ్బేనివాసం బహుక**న్తి ఇదం అత్తనో ఆనుభావం దస్సేన్తో ఆహ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, అహఞ్హి పుబ్బే నివుత్థక్ఖన్ధపటిపాటిసఙ్ఖాతం పుబ్బేనివాసం బహుకం సరామి, సతసహస్సకప్పాధికాని ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సరామీతి.

ఇదాని సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా “ఏవం సో పచ్చేకబుద్ధో రాజానం సుభాసితకథాయ సఞ్ఞపేసీ”తి వత్వా ఓసానే ఉపడ్ఢగాథమాహ –

“చిత్రాహి గాథాహి సుభాసితాహి, దరీముఖో నిజ్ఝాపయి సుమేధ”న్తి.

తత్థ **చిత్రాహీ**తి అనేకత్థసన్నిస్సితాహి. **సుభాసితాహీ**తి సుకథితాహి. **దరీముఖో నిజ్ఝాపయి సుమేధ**న్తి భిక్ఖవే, సో దరీముఖపచ్చేకబుద్ధో తం సుమేధం సున్దరపఞ్ఞం కారణాకారణజాననసమత్థం రాజానం నిజ్ఝాపేసి సఞ్ఞాపేసి, అత్తనో వచనం గణ్హాపేసీతి అత్థో.

ఏవం పచ్చేకబుద్ధో కామేసు దోసం దస్సేత్వా అత్తనో వచనం గాహాపేత్వా “మహారాజ, ఇదాని పబ్బజ వా మా వా, మయా పన తుయ్హం కామేసు ఆదీనవో పబ్బజ్జాయ చ ఆనిసంసో కథితో, త్వం అప్పమత్తో హోహీ”తి వత్వా సువణ్ణరాజహంసో వియ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా వలాహకగబ్భం మద్దన్తో నన్దమూలకపబ్భారమేవ గతో. మహాసత్తో దసనఖసమోధానసముజ్జలం అఞ్జలిం సిరస్మిం ఠపేత్వా నమస్సమానో తస్మిం దస్సనవిసయే అతీతే జేట్ఠపుత్తం పక్కోసాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా మహాజనస్స రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా పణ్ణసాలం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా న చిరస్సేవ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. తదా రాజా అహమేవ అహోసిన్తి.

[౩౭౯] ౯. నేరుజాతకవణ్ణనా

కాకోలా కాకసఙ్ఘా చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం అగమాసి. మనుస్సా తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా తం భోజేత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా అరఞ్ఞే పణ్ణసాలం కత్వా తత్థ వసాపేసుం, అతివియ చస్స సక్కారం కరింసు. అథేకే సస్సతవాదా ఆగమంసు. తే తేసం వచనం సుత్వా థేరస్స వాదం విస్సజ్జేత్వా సస్సతవాదం గహేత్వా తేసఞ్ఞేవ సక్కారం కరింసు. తతో ఉచ్ఛేదవాదా ఆగమంసు తే సస్సతవాదం విస్సజ్జేత్వా ఉచ్ఛేదవాదమేవ గణ్హింసు. అథఞ్ఞే అచేలకా ఆగమింసు. తే ఉచ్ఛేదవాదం విస్సజ్జేత్వా అచేలకవాదం గణ్హింసు. సో తేసం గుణాగుణం అజానన్తానం మనుస్సానం సన్తికే దుక్ఖేన వసిత్వా వుత్థవస్సో పవారేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా కతపటిసన్థారో "కహం వస్సంవుత్థోసీ"తి వుత్తే "పచ్చన్తం నిస్సాయ, భన్తే"తి వత్వా "సుఖం వుత్థోసీ"తి పుట్ఠో "భన్తే, గుణాగుణం అజానన్తానం సన్తికే దుక్ఖం వుత్థోస్మీ"తి ఆహ. సత్థా "భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తాపి గుణాగుణం అజానన్తేహి సద్ధిం ఏకదివసమ్పి న వసింసు, త్వం అత్తనో గుణాగుణం అజాననట్ఠానే కస్మా వసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సువణ్ణహంసయోనియం నిబ్బత్తి, కనిట్ఠభాతాపిస్స అత్థి. తే చిత్తకూటపబ్బతే వసన్తా హిమవన్తపదేసే సయంజాతసాలిం ఖాదన్తి. తే ఏకదివసం తత్థ చరిత్వా చిత్తకూటం ఆగచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే ఏకం నేరుం నామ కఞ్చనపబ్బతం దిస్వా తస్స మత్థకే నిసీదింసు. తం పన పబ్బతం నిస్సాయ వసన్తా సకుణసఙ్ఘా చతుప్పదా చ గోచరభూమియం నానావణ్ణా హోన్తి, పబ్బతం పవిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తే సబ్బే తస్సోభాసేన సువణ్ణవణ్ణా హోన్తి. తం దిస్వా బోధిసత్తస్స కనిట్ఠో తం కారణం అజానిత్వా "కిం ను ఖో ఏత్థ కారణ"న్తి భాతరా సద్ధిం సల్లపన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౦. "కాకోలా కాకసఙ్ఘా చ, మయఞ్చ పతతం వరా;
సబ్బేవ సదిసా హోమ, ఇమం ఆగమ్మ పబ్బతం.

౨౧. "ఇధ సీహా చ బ్యగ్ఘా చ, సిఙ్గాలా చ మిగాధమా;
సబ్బేవ సదిసా హోన్తి, అయం కో నామ పబ్బతో"తి.

తత్థ **కాకోలాతి** వనకాకా. **కాకసఙ్ఘాతి** పకతికాకసఙ్ఘా చ. **పతతం వరాతి** పక్ఖీనం సేట్ఠా. **సదిసా హోమాతి** సదిసవణ్ణా హోమ.

తస్స వచనం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౨౨. "ఇమం నేరూతి జానన్తి, మనుస్సా పబ్బతుత్తమం;
ఇధ వణ్ణేన సమ్పన్నా, వసన్తి సబ్బపాణినో"తి.

తత్థ **ఇధ వణ్ణేనాతి** ఇమస్మిం నేరుపబ్బతే ఓభాసేన వణ్ణసమ్పన్నా హుత్వా.

తం సుత్వా కనిట్ఠో సేసగాథా అభాసి –

౨౩. “అమాననా యత్థ సియా, అన్తానం వా విమాననా;
హీనసమ్మాననా వాపి, న తత్థ వసతింవసే.

౨౪. “యత్థాలసో చ దక్ఖో చ, సూరో భీరు చ పూజియా;
న తత్థ సన్తో వసన్తి, అవిసేసకరే నరే.

౨౫. “నాయం నేరు విభజతి, హీనఉక్కట్ఠమజ్ఝిమే;
అవిసేసకరో నేరు, హన్ద నేరుం జహామసే”తి.

తత్థ పఠమగాథాయ అయమత్థో – యత్థ **సన్తానం** పణ్డితానం సీలసమ్పన్నానం మాననస్స అభావేన **అమాననా** అవమఞ్ఞనా చ అవమానవసేన **విమాననా వా** హీనానం వా దుస్సీలానం సమ్మాననా సియా, తత్థ నివాసే న వసేయ్య. **పూజియాతి** ఏతే ఏత్థ ఏకసదిసాయ పూజాయ పూజనీయా హోన్తి, సమకం సక్కారం లభన్తి. **హీనఉక్కట్ఠమజ్ఝిమేతి** జాతిగోత్తకులప్పదేససీలాచారఞాణాదీహి హీనే చ మజ్ఝిమే చ ఉక్కట్ఠే చ అయం న విభజతి. **హన్దాతి** వవస్సగ్గత్థే నిపాతో. **జహామసేతి** పరిచ్చజామ. ఏవఞ్చ పన వత్వా ఉభోపి తే హంసా ఉప్పతిత్వా చిత్తకూటమేవ గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కనిట్ఠహంసో ఆనన్దో అహోసి, జేట్ఠకహంసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

నేరుజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౮౦] ౫. ఆసఙ్కజాతకవణ్ణనా

ఆసావతీ నామ లతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **ఇన్ద్రియజాతకే** (జా॰ ౧.౮.౬౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఇధ పన సత్థా తం భిక్ఖుం “సచ్చం కిర త్వం ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ”తి వత్వా “పురాణదుతియికాయ, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు ఏసా ఇత్థీ తుయ్హం అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ చతురఙ్గినిసేనం జహిత్వా హిమవన్తపదేసే మహన్తం దుక్ఖం అనుభవన్తో తీణి సంవచ్ఛరాని వసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారో అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే వసి. తస్మిం కాలే ఏకో పుఞ్ఞసమ్పన్నో సత్తో తావతింసభవనతో చవిత్వా తస్మిం ఠానే పదుమసరే ఏకస్మిం పదుమగబ్భే దారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, సేసపదుమేసు పురాణభావం పత్వా పతన్తేసుపి తం మహాకుచ్ఛికం హుత్వా తిట్ఠతేవ. తాపసో నహాయితుం పదుమసరం గతో తం దిస్వా “అఞ్ఞేసు పదుమేసు పతన్తేసుపి ఇదం మహాకుచ్ఛికం హుత్వా తిట్ఠతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి చిన్తేత్వా ఉదకసాటకం నివాసేత్వా ఓతరన్తో గన్త్వా తం పదుమం వివరిత్వా తం దారికం దిస్వా ధీతుసఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా పణ్ణసాలం ఆనేత్వా పటిజగ్గి. సా అపరభాగే సోళసవస్సికా హుత్వా అభిరూపా అహోసి

ఉత్తమరూపధరా అతిక్కన్తా మానుసకవణ్ణం, అపత్తా దేవవణ్ణం. తదా సక్కో బోధిసత్తస్స ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛతి, సో తం దారికం దిస్వా “కుతో ఏసా”తి పుచ్ఛిత్వా లద్ధనియామం సుత్వా “ఇమిస్సా కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి పుచ్ఛి. “నివాసట్ఠానం వత్థాలఙ్కారభోజనవిధానం, మారిసా”తి. సో “సాధు, భన్తే”తి తస్సా వసనట్ఠానస్స ఆసన్నే ఫలికపాసాదం మాపేత్వా దిబ్బసయనదిబ్బవత్థాలఙ్కారదిబ్బన్నపానాని మాపేసి.

సో పాసాదో తస్సా అభిరుహనకాలే ఓతరిత్వా భూమియం పతిట్ఠాతి, అభిరుళ్హకాలే లఙ్ఘిత్వా ఆకాసే తిట్ఠతి. సా బోధిసత్తస్స వత్తపటివత్తం కురుమానా పాసాదే వసతి. తమేకో వనచరకో దిస్వా “అయం, వో భన్తే, కిం హోతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ధీతా మే”తి సుత్వా బారాణసిం గన్త్వా “దేవ, మయా హిమవన్తపదేసే ఏవరూపా నామ ఏకస్స తాపసస్స ధీతా దిట్ఠా”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. తం సుత్వా సో సవనసంసగ్గేన బజ్ఝిత్వా వనచరకం మగ్గదేసకం కత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ తం ఠానం గన్త్వా ఖన్ధావారం నివాసాపేత్వా వనచరకం ఆదాయ అమచ్చగణపరివుతో అస్సమపదం పవిసిత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “భన్తే, ఇత్థియో నామ బ్రహ్మచరియస్స మలం, తుమ్హాకం ధీతరం అహం పటిజగ్గిస్సామీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో పన “కిం ను ఖో ఏతస్మిం పదుమే”తి ఆసఙ్కం కత్వా ఉదకం ఓతరిత్వా ఆనీతభావేన తస్సా కుమారికాయ ఆసఙ్కాతి నామం అకాసి. సో తం రాజానం “ఇమం గహేత్వా గచ్ఛా”తి ఉజుకం అవత్వా “మహారాజ, ఇమాయ కుమారికాయ నామం జానన్తో గణ్హిత్వా గచ్ఛా”తి ఆహ. “తుమ్హేహి కథితే ఞస్సామి, భన్తే”తి. “అహం తే న కథేమి, త్వం అత్తనో పఞ్ఞాబలేన నామం జానన్తోవ గహేత్వా యాహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ అమచ్చేహి సద్ధిం “కిన్నామా ను ఖో ఏసా”తి నామం ఉపధారేతి. సో యాని దుజ్జానాని నామాని, తాని కిత్తేత్వా “అసుకా నామ భవిస్సతీ”తి బోధిసత్తేన సద్ధిం కథేతి. బోధిసత్తో “న ఏవంనామా”తి పటిక్ఖిపతి.

రఞ్ఞో చ నామం ఉపధారేన్తస్స సంవచ్ఛరో అతీతో. తదా హత్థిఅస్సమనుస్సే సీహాదయో వాళా గణ్హన్తి, దీఘజాతికపరిపన్థో హోతి, మక్ఖికపరిపన్థో హోతి, సీతేన కిలమిత్వా బహూ మనుస్సా మరన్తి. అథ రాజా కుజ్ఝిత్వా “కిం మే ఏతాయా”తి బోధిసత్తస్స కథేత్వా పాయాసి. ఆసఙ్కా కుమారికా తం దివసం ఫలికవాతపానం వివరిత్వా అత్తానం దస్సేన్తీ అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా “మయం తవ నామం జానితుం న సక్కోమ, త్వం హిమవన్తేయేవ వస, మయం గమిస్సామా”తి ఆహ. “కహం, మహారాజ, గచ్ఛన్తో మాదిసం ఇత్థిం లభిస్ససి, మమ వచనం సుణాహి, తావతింసదేవలోకే చిత్తలతావనే ఆసావతీ నామ లతా అత్థి, తస్సా ఫలస్స అబ్భన్తరే దిబ్బపానం నిబ్బత్తం, తం ఏకవారం పివిత్వా చత్తారో మాసే మత్తా హుత్వా దిబ్బసయనే సయన్తి, సా పన వస్ససహస్సేన ఫలతి, సురాసోణ్డా దేవపుత్తా ‘ఇతో ఫలం లభిస్సామా’తి దిబ్బపానపిపాసం అధివాసేత్వా వస్ససహస్సం నిబద్ధం గన్త్వా తం లతం ‘అరోగా ను ఖో’తి ఓలోకేన్తి, త్వం పన ఏకసంవచ్ఛరేనేవ ఉక్కణ్ఠితో, ఆసాఫలవతీ నామ సుఖా, మా ఉక్కణ్ఠీ”తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౬. “ఆసావతీ నామ లతా, జాతా చిత్తలతావనే;
తస్సా వస్ససహస్సేన, ఏకం నిబ్బత్తతే ఫలం.

౨౭. “తం దేవా పయిరుపాసన్తి, తావ దూరఫలం సతిం;
ఆసీసేవ తువం రాజ, ఆసా ఫలవతీ సుఖా.

౨౮. “ఆసీసతేవ సో పక్ఖీ, ఆసీసతేవ సో దిజో;

తస్స చాసా సమిజ్ఝతి, తావ దూరగతా సతీ;
ఆసీసేవ తువం రాజ, ఆసా ఫలవతీ సుఖా"తి.

తత్థ **ఆసావతీతి** ఏవంనామికా. సా హి యస్మా తస్సా ఫలే ఆసా ఉప్పజ్జతి, తస్మా ఏతం నామం లభతి. **చిత్తలతావనేతి** ఏవంనామకే ఉయ్యానే. తస్మిం కిర ఉయ్యానే తిణరుక్ఖలతాదీనం పభా తత్థ పవిట్ఠపవిట్ఠానం దేవతానం సరీరవణ్ణం చిత్తం కరోతి, తేనస్స "చిత్తలతావన"న్తి నామం జాతం. **పయిరుపాసన్తీతి** పునప్పునం ఉపేన్తి. **ఆసీసేవాతి** ఆసీసాహియేవ పత్థేహియేవ, మా ఆసచ్ఛేదం కరోహీతి.

రాజా తస్సా కథాయ బజ్ఝిత్వా పున అమచ్చే సన్నిపాతాపేత్వా దసనామకం కారేత్వా నామం గవేసన్తో అపరమ్పి సంవచ్ఛరం వసి. తస్సా దసనామకమ్పి నామం నాహోసి, "అసుకా నామా"తి వుత్తే బోధిసత్తో పటిక్ఖిపతేవ. పున రాజా "కిం మే ఇమాయా"తి తురఙ్గం ఆరుయ్హ పాయాసి. సాపి పున వాతపానే ఠత్వా అత్తానం దస్సేసి. రాజా "తిట్ఠ త్వం, మయం గమిస్సామా"తి ఆహ. "కస్మా యాసి, మహారాజా"తి? "తవ నామం జానితుం న సక్కోమీ"తి. "మహారాజ, కస్మా నామం న జానిస్ససి, ఆసా నామ అసమిజ్ఝనకా నామ నత్థి, ఏకో కిర బకో పబ్బతముద్ధని ఠితో అత్తనా పత్థితం లభి, త్వం కస్మా న లభిస్ససి, అధివాసేహి, మహారాజా"తి. ఏకో కిర బకో ఏకస్మిం పదుమసరే గోచరం గహేత్వా ఉప్పతిత్వా పబ్బతమత్థకే నిలీయి. సో తం దివసం తత్థేవ వసిత్వా పునదివసే చిన్తేసి "అహం ఇమస్మిం పబ్బతమత్థకే సుఖం నిసిన్నో, సచే ఇతో అనోతరిత్వా ఏత్థేవ నిసిన్నో గోచరం గహేత్వా పానీయం పివిత్వా ఇమం దివసం వసేయ్యం, భద్రకం వత అస్సా"తి. అథ తం దివసమేవ సక్కో దేవరాజా అసురనిమ్మథనం కత్వా తావతింసభవనే దేవిస్సరియం లద్ధా చిన్తేసి 'మమ తావ మనోరథో మత్థకం పత్తో, అత్థి ను ఖో అఞ్ఞో కోచి అపరిపుణ్ణమనోరథో'తి ఉపధారేన్తో తం దిస్వా 'ఇమస్స మనోరథం మత్థకం పాపేస్సామీ'తి బకస్స నిసిన్నట్ఠానతో అవిదూరే ఏకా నదీ అత్థి, తం నదిం ఓఘపుణ్ణం కత్వా పబ్బతమత్థకేన పేసేసి. సోపి బకో తత్థేవ నిసిన్నో మచ్ఛే ఖాదిత్వా పానీయం పివిత్వా తం దివసం తత్థేవ వసి, ఉదకమ్పి భస్సిత్వా గతం. "ఏవం, మహారాజ, బకోపి తావ అత్తనో ఆసాఫలం లభి, కిం త్వం న లభిస్ససీ"తి వత్వా **"ఆసీసతేవా"**తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఆసీసతేవాతి** ఆసీసతియేవ పత్థేతియేవ. **పక్ఖీతి** పక్ఖేహి యుత్తతాయ పక్ఖీ. ద్విక్ఖత్తుం జాతతాయ **దిజో. తావ దూరగతా సతీతి** పబ్బతమత్థకతో మచ్ఛానఞ్చ ఉదకస్స చ దూరభావం పస్స, ఏవం దూరగతా సమానా సక్కస్స ఆనుభావేన బకస్స ఆసా పూరియేవాతి.

అథ రాజా తస్సా కథం సుత్వా రూపే బజ్ఝిత్వా కథాయ అల్లీనో గన్తుం అసక్కోన్తో అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా సతనామం కారేసి, సతనామవసేన నామం గవేసతోపిస్స అఞ్ఞం సంవచ్ఛరం అతీతం . సో తిణ్ణం సంవచ్ఛరానం అచ్చయేన బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా సతనామవసేన "అసుకా నామ భవిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. "న జానాసి, మహారాజా"తి. సో "గమిస్సామ దాని మయ"న్తి బోధిసత్తం వన్దిత్వా పాయాసి. ఆసఙ్కా కుమారికా చ పున ఫలికవాతపానం నిస్సాయ ఠితావ. రాజా తం దిస్వా "త్వం అచ్ఛ, మయం గమిస్సామా"తి ఆహ. "కస్మా, మహారాజా"తి. "త్వం మం వచనేనేవ సన్తప్పేసి, న చ కామరతియా, తవ మధురవచనేన బజ్ఝిత్వా వసన్తస్స మమ తీణి సంవచ్ఛరాని అతిక్కన్తాని, ఇదాని గమిస్సామీ"తి ఇమా గాథా ఆహ –

౨౮. "సమ్పేసి ఖో మం వాచాయ, న చ సమ్పేసి కమ్మునా;
మాలా సేరేయ్యకస్సేవ, వణ్ణవన్తా అగన్ధికా.

౩౦. “అఫలం మధురం వాచం, యో మిత్తేసు పకుబ్బతి;

అదదం అవిస్సజం భోగం, సన్ధి తేనస్స జీరతి.

౩౧. “యఞ్హి కయిరా తఞ్హి వదే, యం న కయిరా న తం వదే;

అకరోన్తం భాసమానం, పరిజానన్తి పణ్డితా.

౩౨. “బలఞ్చ వత మే ఖీణం, పాథేయ్యఞ్చ న విజ్జతి;

సఙ్కే పాణూపరోధాయ, హన్ద దాని వజామహ”న్తి.

తత్థ **సమ్పేసీతి** సన్తప్పేసి పీణేసి. **సేరేయ్యకస్సాతి** సువణ్ణకురణ్డకస్స. దేసనాసీసమేవేతం, యంకిఞ్చి పన సువణ్ణకురణ్డకజయసుమనాదికం అఞ్ఞమ్పి పుప్ఫం వణ్ణసమ్పన్నం అగన్ధకం, సబ్బం తం సన్ధాయేవమాహ. **వణ్ణవన్తా అగన్ధికాతి** యథా సేరేయ్యకాదీనం మాలా వణ్ణవన్తతాయ దస్సనేన తప్పేతి, అగన్ధతాయ గన్ధేన న తప్పేతి, ఏవం త్వమ్పి దస్సనేన పియవచనేన చ సన్తప్పేసి, న కమ్మునాతి దీపేతి. **అదదన్తి** భద్దే, యో “ఇమం నామ వో భోగం దస్సామీ”తి మధురవచనేన వత్వా తం భోగం అదదన్తో అవిస్సజ్జేన్తో కేవలం మధురవచనమేవ కరోతి, తేన సద్ధిం అస్స మిత్తస్స సన్ధి జీరతి, మిత్తసన్థవో న ఘటీయతి. **పాథేయ్యఞ్చాతి** భద్దే, మయ్హం తవ మధురవచనేన బజ్ఝిత్వా తీణి సంవచ్ఛరాని వసన్తస్సేవ హత్థిఅస్సరథపత్తిసఙ్ఖాతం బలఞ్చ ఖీణం, మనుస్సానం భత్తవేతనసఙ్ఖాతం పాథేయ్యఞ్చ నత్థి. **సఙ్కే పాణూపరోధాయాతి** స్వాహం ఇధేవ అత్తనో జీవితవినాసం ఆసఙ్కామి, హన్ద దానాహం గచ్ఛామీతి.

ఆసఙ్కా కుమారికా రఞ్ఞో వచనం సుత్వా “మహారాజ, త్వం మయ్హం నామం జానాసి, తయా వుత్తమేవ మమ నామం, ఇదం మే పితు కథేత్వా మం గణ్హిత్వా యాహీ”తి రఞ్ఞా సద్ధిం సల్లపన్తీ ఆహ –

౩౩. “ఏతదేవ హి మే నామం, యంనామస్మి రథేసభ;

ఆగమేహి మహారాజ, పితరం ఆమన్తయామహ”న్తి.

తస్సత్థో – యంనామా అహం అస్మి, తం ఏతం ఆసఙ్కాత్వేవ మమ నామన్తి.

తం సుత్వా రాజా బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, తుమ్హాకం ధీతా ఆసఙ్కా నామా”తి ఆహ. “నామం ఞాతకాలతో పట్ఠాయ తం గహేత్వా గచ్ఛ, మహారాజా”తి. సో మహాసత్తం వన్దిత్వా ఫలికవిమానద్వారం ఆగన్త్వా ఆహ – “భద్దే, పితరాపి తే మయ్హం దిన్నా, ఏహి దాని గమిస్సామా”తి. “ఆగమేహి, మహారాజ, పితరం ఆమన్తయామహ”న్తి పాసాదా ఓతరిత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా రోదిత్వా ఖమాపేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆగతా. రాజా తం గహేత్వా బారాణసిం గన్త్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢన్తో పియసంవాసం వసి. బోధిసత్తో అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా ఆసఙ్కా కుమారికా పురాణదుతియికా అహోసి, రాజా ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఆసఙ్కజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౮౧] ౬. మిగాలోపజాతకవణ్ణనా

న మే రుచ్చీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థా తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే "న ఖో భిక్ఖు ఇదానేవ, పుబ్బేపి త్వం దుబ్బచోయేవ, దుబ్బచభావఞ్చ పన నిస్సాయ పణ్డితానం వచనం అకరోన్తో వేరమ్భవాతముఖే బ్యసనం గతోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గిజ్ఝయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అపనన్దగిజ్ఝో నామ అహోసి. సో గిజ్ఝగణపరివుతో గిజ్ఝకూటపబ్బతే వసి. పుత్తో పనస్స మిగాలోపో నామ థామబలసమ్పన్నో అహోసి, సో అఞ్ఞేసం గిజ్ఝానం సీమం అతిక్కమిత్వా అతిఉచ్చం ఉప్పతి. గిజ్ఝా "పుత్తో తే అతిదూరం ఉప్పతతీ"తి గిజ్ఝరఞ్ఞో ఆచిక్ఖింసు. సో తం పక్కోసేత్వా "త్వం కిర, తాత, అతిఉచ్చం గచ్ఛసి, అతిఉచ్చం గచ్ఛన్తో జీవితక్ఖయం పాపుణిస్ససీ"తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౪. "న మే రుచ్చి మిగాలోప, యస్స తే తాదిసీ గతీ;
అతుచ్చం తాత పతసి, అభూమిం తాత సేవసి.

౩౫. "చతుక్కణ్ణంవ కేదారం, యదా తే పథవీ సియా;
తతో తాత నివత్తస్సు, మాస్సు ఏత్తో పరం గమి.

౩౬. "సన్తి అఞ్ఞేపి సకుణా, పత్తయానా విహఙ్గమా;
అక్ఖిత్తా వాతవేగేన, నట్ఠా తే సస్సతీసమా"తి.

తత్థ **మిగాలోపా**తి పుత్తం నామేన ఆలపతి. **అతుచ్చం తాత పతసీ**తి తాత, త్వం అఞ్ఞేసం గిజ్ఝానం సీమం అతిక్కమిత్వా అతిఉచ్చం గచ్ఛసి. **చతుక్కణ్ణంవ కేదార**న్తి ఇమినాస్స సీమం ఆచిక్ఖతి. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, యదా తే అయం మహాపథవీ చతుక్కణ్ణం కేదారం వియ సియా, ఏవం ఖుద్దికా వియ హుత్వా పఞ్ఞాయేథ, అథ త్వం ఏత్తకా ఠానా నివత్తేయ్యాసి, ఏత్తో పరం మా గమీతి. **సన్తి అఞ్ఞేపీ**తి న కేవలం త్వమేవ, అఞ్ఞేపి గిజ్ఝా ఏవం కరింసూతి దీపేతి. **అక్ఖిత్తా**తి తేపి గిజ్ఝా అమ్హాకం సీమం అతిక్కమిత్వా గతా వాతవేగేన ఆకడ్ఢితా నస్సింసు. **సస్సతీసమా**తి సస్సతీహి పథవీపబ్బతాదీహి సమం అత్తానం మఞ్ఞమానా అత్తనో వస్ససహస్సపరిమాణం ఆయుం అపూరేత్వాపి అన్తరా నట్ఠాతి అత్థో.

మిగాలోపో అనోవాదకత్తా పితు వచనం అకత్వా లఙ్ఘన్తో పితరా అక్ఖాతం సీమం దిస్వా తం అతిక్కమ్మ కాలవాతే పత్వా తేపి ఛిన్దిత్వా ఉప్పతితో వేరమ్భవాతముఖం పక్ఖన్ది, అథ నం వేరమ్భవాతా పహరింసు. సో తేహి పహటమత్తోవ ఖణ్డాఖణ్డం హుత్వా ఆకాసేయేవ అన్తరధాయి.

౩౭. "అకత్వా అపనన్దస్స, పితు వుద్ధస్స సాసనం;
కాలవాతే అతిక్కమ్మ, వేరమ్భానం వసం అగా.

౩౮. "తస్స పుత్తా చ దారా చ, యే చఞ్ఞే అనుజీవినో;
సబ్బే బ్యసనమాపాదుం, అనోవాదకరే దిజే.

౩౯. “ఏవమ్పి ఇధ వుద్ధానం, యో వాక్యం నావబుజ్ఝతి;
అతిసీమచరో దిత్తో, గిజ్ఝోవాతీతసాసనో;
సబ్బే బ్యసనం పప్పోన్తి, అకత్వా వుద్ధసాసన”న్తి. –

ఇమా తిస్సో అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **అనుజీవినో**తి తం నిస్సాయ జీవనకా. **అనోవాదకరే దిజే**తి తస్మిం మిగాలోపే గిజ్ఝే ఓవాదం అగణ్హన్తే సబ్బేపి తే తేన సద్ధిం అతిసీమం గన్త్వా వినాసం పాపుణింసు. **ఏవమ్పీ**తి, భిక్ఖవే, యథా సో గిజ్ఝో, ఏవం యో అఞ్ఞోపి గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా హితానుకమ్పకానం వుద్ధానం వచనం న గణ్హాతి, సోపి అయం సీమం అతిక్కమిత్వా చరన్తో దిత్తో గబ్బితో గిజ్ఝోవ బ్యసనం పాపుణాతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మిగాలోపో దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, అపనన్దో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మిగాలోపజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౮౨] ౭. సిరికాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా

కా ను కాళేన వణ్ణేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ అఖణ్డాని పఞ్చ సీలాని రక్ఖి, భరియాపిస్స పుత్తధీతరోపి దాసాపి భతిం గహేత్వా కమ్మం కరోన్తా కమ్మకరాపి సబ్బే రక్ఖింసుయేవ. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అనాథపిణ్డికో సుచియేవ సుచిపరివారో హుత్వా చరతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బే పోరాణకపణ్డితాపి సుచీయేవ సుచిపరివారా అహేసు”న్తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠి హుత్వా దానం అదాసి, సీలం రక్ఖి, ఉపోసథకమ్మం కరి, భరియాపిస్స పఞ్చ సీలాని రక్ఖి, పుత్తధీతరోపి దాసకమ్మకరపోరిసాపి పఞ్చ సీలాని రక్ఖింసు. సో సుచిపరివారసేట్ఠిత్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. అథేకదివసం సో చిన్తేసి “సచే మయా సుచిపరివారసీలో కోచి ఆగమిస్సతి, తస్స మమ నిసీదనపల్లఙ్కం వా నిపజ్జనసయనం వా దాతుం న యుత్తం, అనుచ్ఛిట్ఠం అపరిభుత్తం దాతుం వట్టతీ”తి అత్తనో వసనట్ఠానేయేవ ఏకపస్సే అపరిభుత్తపల్లఙ్కఞ్చ సేనాసనఞ్చ పఞ్ఞాపేసి. తస్మిం సమయే చాతుమహారాజికదేవలోకతో విరూపక్ఖమహారాజస్స ధీతా కాళకణ్ణీ చ నామ ధతరట్ఠమహారాజస్స ధీతా సిరీ చ నామాతి ఇమా ద్వే బహుం గన్ధమాలం ఆదాయ “అనోతత్తే కీళిస్సామా”తి అనోతత్తతిత్థం ఆగచ్ఛింసు. తస్మిం పన దహే బహూని తిత్థాని, తేసు బుద్ధానం తిత్థే బుద్ధాయేవ న్హాయన్తి, పచ్చేకబుద్ధానం తిత్థే పచ్చేకబుద్ధావ న్హాయన్తి, భిక్ఖూనం తిత్థే భిక్ఖూవ న్హాయన్తి, తాపసానం తిత్థే తాపసావ న్హాయన్తి, చాతుమహారాజికాదీసు ఛసు కామసగ్గేసు దేవపుత్తానం తిత్థే దేవపుత్తావ న్హాయన్తి, దేవధీతానం తిత్థే దేవధీతావ న్హాయన్తి.

తత్రిమా ద్వే ఆగన్త్వా “అహం పఠమం న్హాయిస్సామి, అహం పఠమ”న్తి తిత్థాయ కలహం కరింసు. కాళకణ్ణీ “అహం లోకం పాలేమి విచారేమి, తస్మా పఠమం నాయితుం యుత్తామ్హీ”తి వదతి. సిరీ “అహం మహాజనస్స ఇస్సరియదాయికాయ

పటిపదాయ ఠితా, తస్మా పఠమం న్హాయితుం యుత్తామ్హీ”తి వదతి. తా “అమ్హేసు పఠమం న్హాయితుం యుత్తరూపం వా అయుత్తరూపం వా చత్తారో మహారాజానో జానిస్సన్తీ”తి తేసం సన్తికం గన్త్వా “అమ్హేసు కా పఠమం అనోతత్తదహే న్హాయితుం యుత్తరూపా”తి పుచ్ఛింసు. ధతరట్ఠవిరూపక్ఖా “న సక్కా అమ్హేహి వినిచ్ఛినితు”న్తి విరూళ్హకవేస్సవణానం భారమకంసు. తే “అమ్హేపి న సక్ఖిస్సామ, సక్కస్స పాదమూలే పేసేస్సామా”తి తా సక్కస్స సన్తికం పేసేసుం. సక్కో తాసం వచనం సుత్వా చిన్తేసి “ఇమా ద్వేపి మమ పురిసానఞ్ఞేవ ధీతరో, న సక్కా మయా ఇమం అడ్డం వినిచ్ఛినితు”న్తి. అథ తా సక్కో ఆహ “బారాణసియం సుచిపరివారో నామ సేట్ఠి అత్థి, తస్స ఘరే అనుచ్ఛిట్ఠసయనఞ్చ పఞ్ఞత్తం, యా తత్థ నిసీదితుం వా సయితుం వా లభతి, సా పఠమం న్హాయితుం యుత్తరూపా”తి. తం సుత్వా కాళకణ్ణీ తస్మిం ఖణేయేవ నీలవత్థం నివాసేత్వా నీలవిలేపనం విలిమ్పిత్వా నీలమణిపిళన్ధనం పిళన్ధిత్వా యన్తపాసాణో వియ దేవలోకతో ఓతరిత్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే సేట్ఠినో పాసాదస్స ఉపట్ఠానద్వారే సయనస్స అవిదూరే ఠానే నీలరస్మిం విస్సజ్జేత్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. సేట్ఠి ఓలోకేత్వా తం అద్దస, సహదస్సనేనేవస్స సా అప్పియా అహోసి అమనాపా. సో తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౦. “కా ను కాళేన వణ్ణేన, న చాపి పియదస్సనా;
కా వా త్వం కస్స వా ధీతా, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

తత్థ **కాళేనాతి** నీలేన. **వణ్ణేనాతి** సరీరవత్థాభరణవణ్ణేన. **న చాపి పియదస్సనాతి** ధాతునో, భిక్ఖవే, సత్తా సంసన్దన్తీతి వుత్తం, అయఞ్చ దేవధీతా అనాచారా దుస్సీలా, తస్మా సా సహదస్సనేనేవస్స అప్పియా జాతా, తేనేవమాహ. **కా వా త్వన్తి** “కా చ త్వం, అయమేవ వా పాఠో.

తం సుత్వా కాళకణ్ణీ దుతియం గాథమాహ –

౪౧. “మహారాజస్సహం ధీతా, విరూపక్ఖస్స చణ్డియా;
అహం కాళీ అలక్ఖికా, కాళకణ్ణీతి మం విదూ;
ఓకాసం యాచితో దేహి, వసేము తవ సన్తికే”తి.

తత్థ **చణ్డియాతి** కోధనా. కోధభావేన హి మయ్హం చణ్డీతి నామం కరింసు. **అలక్ఖికాతి** నిప్పఞ్ఞా. **మం విదూతి** ఏవం మం చాతుమహారాజికదేవలోకే జానన్తి. **వసేమూతి** మయం అజ్జ ఏకరత్తం తవ సన్తికే వసేయ్యామ, ఏతస్మిం మే అనుచ్ఛిట్ఠాసనసయనే ఓకాసం దేహీతి.

తతో బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౪౨. “కింసీలే కింసమాచారే, పురిసే నివిససే తువం;
పుట్ఠా మే కాళి అక్ఖాహి, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

తత్థ **నివిససేతి** తవ చిత్తేన నివిససి పతిట్ఠహసీతి.

తతో సా అత్తనో గుణం కథేన్తీ చతుత్థం గాథమాహ –

౪౩. “మక్ఖీ పళాసీ సారమ్భీ, ఇస్సుకీ మచ్ఛరీ సఠో;
నో మయ్హం పురిసో కన్తో, లద్ధం యస్స వినస్సతీ”తి.

తస్సత్థో – యో పురిసో అత్తనో కతగుణం న జానాతి, గుణమక్ఖీ హోతి, అత్తనో కిస్మిఞ్చి కారణే కథితే “కిం అహం ఏతం న జానామీ”తి యుగగ్గాహం గణ్హాతి , అఞ్ఞేహి కిఞ్చి కతం దిస్వా సారమ్భవసేన కరణుత్తరికం కరోతి, పరే లాభం లభన్తే న తుస్సతి, “మయ్హం ఇస్సరియం పరేసం మా హోతు, మయ్హమేవ హోతూ”తి సకసమ్పత్తిం గోపేత్వా పరస్స తిణగ్గేన తేలబిన్దుమ్పి న దేతి, కేరాటికలక్ఖణేన సమన్నాగతో హుత్వా అత్తనో సన్తకం పరస్స అదత్వా తేహి తేహి ఉపాయేహి పరసన్తకమేవ ఖాదతి, యస్స లద్ధం ధఞ్ఞం వా ధనం వా వినస్సతి న తిట్ఠతి, సురాధుత్తో అక్ఖధుత్తో ఇత్థిధుత్తో వా హుత్వా లద్ధం లద్ధం వినాసేతియేవ, అయం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతో పురిసో మయ్హం కన్తో పియో మనాపో, ఏవరూపే అహం చిత్తేన పతిట్ఠహామీతి.

సాయేవ పఞ్చమఛట్ఠసత్తమగాథా అభాసి –

౪౪. “కోధనో ఉపనాహీ చ, పిసుణో చ విభేదకో;
కణ్డకవాచో ఫరుసో, సో మే కన్తతరో తతో.

౪౫. “అజ్జ సువేతి పురిసో, సదత్థం నావబుజ్ఝతి;
ఓవజ్జమానో కుప్పతి, సేయ్యం సో అతిమఞ్ఞతి.

౪౬. “దవప్పలుద్ధో పురిసో, సబ్బమిత్తేహి ధంసతి;
సో మయ్హం పురిసో కన్తో, తస్మిం హోమి అనామయా”తి.

తాపి ఇమినావ నయేన విత్థారేతబ్బా. సఙ్ఖేపత్థో పనేత్థ – **కోధనో**తి అప్పమత్తకేనాపి కుజ్ఝనకో. **ఉపనాహీ**తి పరస్స అపరాధం హదయే ఠపేత్వా సుచిరేనపి తస్స అనత్థకారకో. **పిసుణో**తి పిసుణవాచో. **విభేదకో**తి అప్పమత్తకేనపి మిత్తభిన్దనకో. **కణ్డకవాచో**తి సదోసవాచో. **ఫరుసో**తి థద్ధవాచో. **కన్తతరో**తి సో పురిసో మయ్హం పురిమాపి కన్తతరో పియతరో. **అజ్జ సువే**తి “ఇదం కమ్మం అజ్జ కాతబ్బం, ఇదం స్వే , ఇదం తతియదివసాదీసూ”తి ఏవం సో సదత్థం అత్తనో కిచ్చం నావబుజ్ఝతి న జానాతి. **ఓవజ్జమానో**తి ఓవదియమానో. **సేయ్యం సో అతిమఞ్ఞతీ**తి జాతిగోత్తకులప్పదేససీలాచారగుణేహి ఉత్తరితరం ఉత్తమపుగ్గలం “త్వం మయ్హం కిం పహోసీ”తి అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞతి. **దవప్పలుద్ధో**తి రూపాదీసు కామగుణేసు నిరన్తరదవేన పలుద్ధో అభిభూతో వసం గతో. **ధంసతీ**తి “తయా మయ్హం కిం కత”న్తిఆదీని వత్వా సబ్బేహేవ మిత్తేహి ధంసతి పరిహాయతి. **అనామయా**తి అయం ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతే పుగ్గలే నిద్దుక్ఖా నిసోకా హోమి, తం లభిత్వా అఞ్ఞత్థ అనాలయా హుత్వా వసామీ”తి.

అథ నం గరహన్తో మహాసత్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౪౭. “అపేహి ఏత్తో త్వం కాళి, నేతం అమ్హేసు విజ్జతి;
అఞ్ఞం జనపదం గచ్ఛ, నిగమే రాజధానియో”తి.

తత్థ **అపేహీతి** అపగచ్ఛ. **నేతం అమ్హేసూతి** ఏతం ముక్ఖాదికం తవ పియభావకరణం అమ్హేసుపి న విజ్జతి నత్థి. **నిగమే రాజధానియోతి** అఞ్ఞే నిగమేపి అఞ్ఞా రాజధానియోపి గచ్ఛ, యత్థ మయం తం న పస్సామ, తత్థ గచ్ఛాతి దీపేతి.

తం సుత్వా కాళకణ్ణీ అద్దితా హుత్వా అనన్తరగాథమాహ –

౪౮. “అహమ్పి ఖో తం జానామి, నేతం తుమ్హేసు విజ్జతి;
సన్తి లోకే అలక్ఖికా, సఙ్ఘరన్తి బహుం ధనం;
అహం దేవో చ మే భాతా, ఉభో నం విధమామసే”తి.

తత్థ **నేతం తుమ్హేసూతి** యం మమ పియభావకరణం ముక్ఖాదికం యేన అహం అత్తనాపి సమన్నాగతా, తం తుమ్హేసు నత్థీతి అహమ్పి ఏతం జానామి. **సన్తి లోకే అలక్ఖికాతి** అఞ్ఞే పన లోకే నిస్సిలా నిప్పఞ్ఞా సన్తి. **సఙ్ఘరన్తీతి** తే నిస్సిలా నిప్పఞ్ఞాపి సమానా ఏతేహి ముక్ఖాదీహి బహుం ధనం సఙ్ఘరన్తి పిణ్డం కరోన్తి. **ఉభో నన్తి** తం పన ఏతేహి సఙ్ఘరిత్వా ఠపితం ధనం అహఞ్చ మయ్హమేవ భాతా దేవో చ నామ దేవపుత్తోతి ఉభో ఏకతో హుత్వా విధమామసే నాసేమ, అమ్హాకం పన దేవలోకే బహూ దిబ్బపరిభోగా అత్థి దిబ్బాని సయనాని, త్వం దదేయ్యాసి వా నో వా, కో మే తయా అత్థోతి వత్వా పక్కామి.

తస్సా పక్కన్తకాలే సిరీ దేవధీతా సువణ్ణవణ్ణేహి వత్థవిలేపనేహి సువణ్ణాలఙ్కారేన ఆగన్త్వా ఉపట్ఠానద్వారే పీతరస్మిం విస్సజ్జేత్వా సమేహి పాదేహి సమం పథవియం పతిట్ఠాయ సగారవా అట్ఠాసి. తం దిస్వా మహాసత్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౯. “కా ను దిబ్బేన వణ్ణేన, పథబ్యా సుపతిట్ఠితా;
కా వా త్వం కస్స వా ధీతా, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

తత్థ **దిబ్బేనాతి** విసిట్ఠేన ఉత్తమేన.

తం సుత్వా సిరీ దుతియం గాథమాహ –

౫౦. “మహారాజస్సహం ధీతా, ధతరట్ఠస్స సిరీమతో;
అహం సిరీ చ లక్ఖీ చ, భూరిపఞ్ఞాతి మం విదూ;
ఓకాసం యాచితో దేహి, వసేము తవ సన్తికే”తి.

తత్థ **సిరీ చ లక్ఖీ చాతి** సిరీతి చ లక్ఖీతి చ అహమేవంనామా, న అఞ్ఞా. **భూరిపఞ్ఞాతి మం విదూతి** మం చాతుమహారాజికదేవలోకే పథవీసమాయ విపులాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతాతి జానన్తి. **వసేము తవ సన్తికేతి** తవ అనుచ్ఛిట్ఠాసనే చేవ అనుచ్ఛిట్ఠసయనే చ ఏకరత్తిం వసేయ్యామ, ఓకాసం మే దేహీతి.

తతో పరం బోధిసత్తో ఆహ –

౫౧. “కింసీలే కింసమాచారే, పురిసే నివిససే తువం;
పుట్ఠా మే లక్ఖి అక్ఖాహి, కథం జానేము తం మయం.

౫౨. “యో చాపి సీతే అథ వాపి ఉణ్హే, వాతాతపే డంససరీసపే చ;

ఖుధం పిపాసం అభిభుయ్య సబ్బం, రత్తిన్దివం యో సతతం నియుత్తో.

౫౩. “కాలాగతఞ్చ న హాపేతి అత్థం, సో మే మనాపో నివిసే చ తమ్హి;

అక్కోధనో మిత్తవా చాగవా చ, సీలూపపన్నో అసఠోజుభూతో.

౫౪. “సఙ్గాహకో సఖిలో సణ్హవాచో, మహత్తపత్తోపి నివాతవుత్తి;

తస్మింహం పోసే విపులా భవామి, ఊమి సముద్దస్స యథాపి వణ్ణం.

౫౫. “యో చాపి మిత్తే అథ వా అమిత్తే, సేట్ఠే సరిక్ఖే అథ వాపి హీనే;

అత్థం చరన్తం అథ వా అనత్థం, ఆవీ రహో సఙ్గహమేవ వత్తే.

౫౬. “వాచం న వజ్జా ఫరుసం కదాచి, మతస్స జీవస్స చ తస్స హోమి;

ఏతేసం యో అఞ్ఞతరం లభిత్వా, కన్తా సిరీ మజ్జతి అప్పపఞ్ఞో;

తం దిత్తరూపం విసమం చరన్తం, కరీసఠానంవ వివజ్జయామి.

౫౭. “అత్తనా కురుతే లక్ఖిం, అలక్ఖిం కురుతత్తనా;

న హి లక్ఖిం అలక్ఖిం వా, అఞ్ఞో అఞ్ఞస్స కారకో”తి.

సేట్ఠిస్స పుచ్ఛా హోతి, సిరియా విస్సజ్జనా.

తత్థ **డంససరీసపే చాతి** డంసా వుచ్చన్తి పిఙ్గలమక్ఖికా, సబ్బాపి వా మక్ఖికాజాతికా ఇధ “డంసా”తి అధిప్పేతా. **సరీసపాతి** దీఘజాతికా. డంసా చ సరీసపా చ డంససరీసపా, తస్మిం డంససరీసపే సతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యో మహాసేట్ఠి సీతే వా ఉణ్హే వా వాతాతపే వా డంససరీసపే వా సతి ఏతేహి సీతాదీహి పీళియమానోపి ఏతాని చేవ సీతాదీని ఖుధఞ్చ పిపాసఞ్చాతి సబ్బమ్పేతం పరిస్సయం అభిభుయ్య అభిభవిత్వా తిణం వియ అగణేత్వా రత్తిన్దివం కసివణిజ్జాదీసు చేవ దానసీలాదీసు చ సతతం అత్తనో కమ్మేసు నియుత్తో అత్తానం యోజేత్వా వత్తతి.

కాలాగతఞ్చాతి కసికాలాదీసు కసిఆదీని ధనపరిచ్చాగసీలరక్ఖణధమ్మస్సవనాదికాలేసు చ ధనపరిచ్చజనాదిప్పభేదం దిట్ఠధమ్మసమ్పరాయే సుఖావహం అత్థం న హాపేతి, యుత్తప్పయుత్తకాలే కరోతియేవ, సో మయ్హం మనాపో తస్మిఞ్చ పురిసే అహం నివిసామీతి. **అక్కోధనోతి** అధివాసనఖన్తియా సమన్నాగతో. **మిత్తవాతి** కల్యాణమిత్తేన సమన్నాగతో. **చాగవాతి** ధనపరిచ్చాగయుత్తో.

సఙ్గాహకోతి మిత్తసఙ్గహఆమిససఙ్గహధమ్మసఙ్గహానం కారకో. **సఖిలోతి** ముదువాచో. **సణ్హవాచోతి** మధురవచనో. **మహత్తపత్తోపి నివాతవుత్తీతి** మహన్తం ఠానం విపులం ఇస్సరియం పత్తోపి యసేన అనుద్ధతో నీచవుత్తి పణ్డితానం ఓవాదకరో హోతి. **తస్మింహం పోసేతి** తస్మిం అహం పురిసే. **విపులా భవామీతి** అఖుద్దకా హోమి. సో హి మహతియా

సిరియా పదట్ఠానం. **ఊమి సముద్దస్స యథాపి వణ్ణన్తి** యథా నామ సముద్దస్స వణ్ణం ఓలోకేన్తానం ఉపరూపరి ఆగచ్ఛమానా ఊమి విపులా వియ ఖాయతి, ఏవమహం తస్మిం పుగ్గలే విపులా హోమీతి దీపేతి.

ఆవీ రహోతి సమ్ముఖా చ పరమ్ముఖా చ. **సఙ్గహమేవ వత్తేతి** ఏతస్మిం మిత్తాదిభేదే పుగ్గలే చతుబ్బిధం సఙ్గహమేవ వత్తేతి పవత్తేతి.

న వజ్జాతి యో కదాచి కిస్మిఞ్చి కాలే ఫరుసవచనం న వదేయ్య, మధురవచనోవ హోతి. **మతస్స జీవస్స చాతి** తస్సాహం పుగ్గలస్స మతస్సపి జీవన్తస్సపి భత్తికా హోమి, ఇధలోకేపి పరలోకేపి తాదిసమేవ భజామీతి దస్సేతి. **ఏతేసం యోతి** ఏతేసం సీతాభిభవనాదీనం హేట్ఠా వుత్తగుణానం యో పుగ్గలో ఏకమ్పి గుణం లభిత్వా పమజ్జతి పముస్సతి, పున నానుయుఞ్జతీతి అత్థో. **కన్తా సిరీ, కన్తసిరిం, కన్తం సిరిన్తి** తయోపి పాఠా, తేసం వసేన అయం అత్థయోజనా – యో పుగ్గలో సిరిం లభిత్వా "కన్తా మే సిరి యథారానే రితా"తి ఏతేసం అఞ్ఞతరం గుణం పమజ్జతి, యో వా పుగ్గలో కన్తసిరిం పియసిరిం ఇచ్ఛన్తో ఏతేసం గుణానం అఞ్ఞతరం లభిత్వా పమజ్జతి, యో వా పుగ్గలో సిరిం లభిత్వా కన్తం మనాపం సిరిం ఏతేసం గుణానం అఞ్ఞతరం పమజ్జతి. **అప్పపఞ్ఞోతి** నిప్పఞ్ఞో. **తం దిత్తరూపం విసమం చరన్తన్తి** తం అహం దిత్తసభావం గబ్బితసభావం కాయదుచ్చరితాదిభేదం విసమం చరన్తం సుచిజాతికో మనుస్సో గూథకూపం వియ దూరతో వివజ్జయామీతి.

అఞ్ఞో అఞ్ఞస్స కారకోతి ఏవం సన్తే లక్ఖిం వా అలక్ఖిం వా అఞ్ఞో పురిసో అఞ్ఞస్స కారకో నామ నత్థి, యో కోచి అత్తనా అత్తనో లక్ఖిం వా అలక్ఖిం వా కరోతీతి.

ఏవం మహాసత్తో దేవియా వచనం అభినన్దిత్వా "ఇదం అనుచ్ఛిట్ఠం ఆసనఞ్చ సయనఞ్చ తుయ్హంయేవ అనుచ్ఛవికం, పల్లఙ్కే చ సయనే చ నిసీద చేవ నిపజ్జ చా"తి ఆహ. సా తత్థ వసిత్వా పచ్చూసకాలే నిక్ఖమిత్వా చాతుమహారాజికదేవలోకం గన్త్వా అనోతత్తదహే పఠమం నహాయి. తమ్పి సయనం సిరిదేవతాయ పరిభుత్తభావా సిరిసయనం నామ జాతం. సిరిసయనస్స అయం వంసో, ఇమినా కారణేన యావజ్జతనా "సిరిసయన"న్తి వుచ్చతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిరిదేవీ ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, సుచిపరివారసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సిరికాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౮౩] ౮. కుక్కుటజాతకవణ్ణనా

సుచిత్తపత్తఛదనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా "కస్మా ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం ఇత్థిం దిస్వా కిలేసవసేన, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు ఇత్థియో నామ వఞ్చేత్వా ఉపలాపేత్వా అత్తనో వసం గతకాలే వినాసం పాపేన్తి, లోలబిళారీ వియ హోన్తీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే కుక్కుటయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అనేకసతకుక్కుటపరివారో అరఞ్ఞే వసతి. తస్స అవిదూరే ఏకా బిళారికాపి వసతి. సా ఠపేత్వా బోధిసత్తం అవసేసే కుక్కుటే ఉపాయేన వఞ్చేత్వా ఖాది. బోధిసత్తో తస్సా గహణం న గచ్ఛతి. సా చిన్తేసి "అయం కుక్కుటో అతివియ సఠో అమ్హాకఞ్చ

సఠభావం ఉపాయకుసలభావఞ్చ న జానాతి, ఇమం మయా ‘అహం భరియా తే భవిస్సామీ’తి ఉపలాపేత్వా అత్తనో వసం ఆగతకాలే ఖాదితుం వట్టతీ”తి. సా తేన నిసిన్నరుక్ఖస్స మూలం గన్త్వా వణ్ణసమ్భాసనపుబ్బఙ్గమాయ వాచాయ తం యాచమానా పఠమం గాథమాహ –

౫౮. “సుచిత్తపత్తఛదన, తమ్బచూళ విహఙ్గమ;
ఓరోహ దుమసాఖాయ, ముధా భరియా భవామి తే”తి.

తత్థ **సుచిత్తపత్తఛదనాతి** సుచిత్తేహి పత్తేహి కతచ్ఛదన. **ముధాతి** వినా మూలేన న కిఞ్చి గహేత్వా అహం భరియా తే భవామి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో “ఇమాయ మమ సబ్బే ఞాతకా ఖాదితా, ఇదాని మం ఉపలాపేత్వా ఖాదితుకామా అహోసి, ఉయ్యోజేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౫౯. “చతుప్పదీ త్వం కల్యాణి, ద్విపదాహం మనోరమే;
మిగీ పక్ఖీ అసఞ్ఞుత్తా, అఞ్ఞం పరియేస సామిక”న్తి.

తత్థ **మిగీతి** బిళారిం సన్ధాయాహ. **అసఞ్ఞుత్తాతి** జయమ్పతికా భవితుం అయుత్తా అసమ్బన్ధా, నత్థి తేసం ఈదిసో సమ్బన్ధోతి దీపేతి.

తం సుత్వా తతో సా “అయం అతివియ సఠో, యేన కేనచి ఉపాయేన వఞ్చేత్వా నం ఖాదిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తతియం గాథమాహ –

౬౦. “కోమారికా తే హేస్సామి, మఞ్జుకా పియభాణినీ;
విన్ద మం అరియేన వేదేన, సావయ మం యదిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **కోమారికాతి** అహం ఏత్తకం కాలం అఞ్ఞం పురిసం న జానామి, తవ కోమారికా భరియా భవిస్సామీతి వదతి. **మఞ్జుకా పియభాణినీతి** తవ మధురకథా పియభాణినీయేవ భవిస్సామి. **విన్ద మన్తి** పటిలభ మం. **అరియేన వేదేనాతి** సున్దరేన పటిలాభేన. అహమ్పి హి ఇతో పుబ్బే పురిససమ్ఫస్సం న జానామి, త్వమ్పి ఇత్థిసమ్ఫస్సం న జానాసి, ఇతి పకతియా బ్రహ్మచారీ బ్రహ్మచారినిం మం నిద్దోసేన లాభేన లభ. యది మం ఇచ్ఛసి, అథ మే వచనం న సద్దహసి, ద్వాదసయోజనాయ బారాణసియా భేరిం చరాపేత్వా “అయం మే దాసీ”తి సావయ, మం అత్తనో దాసిం కత్వా గణ్హాహీతి వదతి.

తతో బోధిసత్తో “ఇమం తజ్జేత్వా పలాపేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౬౧. “కుణపాదిని లోహితపే, చోరి కుక్కుటపోథిని;
న త్వం అరియేన వేదేన, మమం భత్తారమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **న త్వం అరియేనాతి** త్వం అరియేన బ్రహ్మచరియవాసలాభేన మం భత్తారం న ఇచ్ఛసి, వఞ్చేత్వా పన మం ఖాదితుకామాసి, నస్స పాపేతి తం పలాపేసి. సా పన పలాయిత్వావ గతా, న పున ఓలోకేతుమ్పి విసహి.

౬౨. “ఏవమ్పి చతురా నారీ, దిస్వాన సధనం నరం;
నేన్తి సణ్హాహి వాచాహి, బిళారీ వియ కుక్కుటం.

౬౩. “యో చ ఉప్పతితం అత్థం, న ఖిప్పమనుబుజ్ఝతి;
అమిత్తవసమన్వేతి, పచ్ఛా చ అనుతప్పతి.

౬౪. “యో చ ఉప్పతితం అత్థం, ఖిప్పమేవ నిబోధతి;
ముచ్చతే సత్తుసమ్బాధా, కుక్కుటోవ బిళారియా”తి. – ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా;

తత్థ **చతురాతి** చాతురియేన సమన్నాగతా. **నారీతి** ఇత్థియో. **నేన్తీతి** అత్తనో వసం ఉపనేన్తి. **బిళారీ వియాతి** యథా సా బిళారీ తం కుక్కుటం నేతుం వాయమతి, ఏవం అఞ్ఞాపి నారియో నేన్తియేవ. **ఉప్పతితం అత్థన్తి** ఉప్పన్నం కిఞ్చిదేవ అత్థం. **న అనుబుజ్ఝతీతి** యథాసభావేన న జానాతి, పచ్ఛా చ అనుతప్పతి. **కుక్కుటోవాతి** యథా సో ఞాణసమ్పన్నో కుక్కుటో బిళారితో ముత్తో, ఏవం సత్తుసమ్బాధతో ముచ్చతీతి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కుక్కుటరాజా అహమేవ అహోసిన్తి.

కుక్కుటజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౮౪] ౯. ధమ్మధజజాతకవణ్ణనా

ధమ్మం చరథ ఞాతయోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “న, భిక్ఖవే, అయం ఇదానేవ కుహకో, పుబ్బేపి కుహకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సకుణసఙ్ఘపరివుతో సముద్దమజ్ఝే దీపకే వసి. అథేకచ్చే కాసిరట్ఠవాసినో వాణిజా దిసాకాకం గహేత్వా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్దింసు, సముద్దమజ్ఝే నావా భిజ్జి. సో దిసాకాకో తం దీపకం గన్త్వా చిన్తేసి “అయం మహాసకుణసఙ్ఘో, మయా కుహకకమ్మం కత్వా ఏతేసం అణ్డకాని చేవ ఛాపకే చ వరం వరం ఖాదితుం వట్టతీ”తి. సో ఓతరిత్వా సకుణసఙ్ఘస్స మజ్ఝే ముఖం వివరిత్వా ఏకేన పాదేన పథవియం అట్ఠాసి. “కో నామ త్వం, సామీ”తి సకుణేహి పుట్ఠో “అహం ధమ్మికో నామా”తి ఆహ. “కస్మా పన ఏకేన పాదేన ఠితోసీ”తి? “మయా దుతియే పాదే నిక్ఖిత్తే పథవీ ధారేతుం న సక్కోతీ”తి. “అథ కస్మా ముఖం వివరిత్వా తిట్ఠసీ”తి? “అహం అఞ్ఞం ఆహారం న ఖాదామి, వాతమేవ ఖాదామీ”తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా తే సకుణే ఆమన్తేత్వా “ఓవాదం వో దస్సామి, తం సుణాథా”తి తేసం ఓవాదవసేన పఠమం గాథమాహ –

౬౫. “ధమ్మం చరథ ఞాతయో, ధమ్మం చరథ భద్దం వో;
ధమ్మచారీ సుఖం సేతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చా”తి.

తత్థ ధమ్మం చరథాతి కాయసుచరితాదిభేదం ధమ్మం కరోథ. **ఞాతయోతి** తే ఆలపతి. **ధమ్మం చరథ భద్దం వోతి** ఏకవారం చరిత్వా మా ఓసక్కథ, పునప్పునం చరథ, ఏవం భద్దం వో భవిస్సతి. **సుఖం సేతీతి** దేసనాసీసమేతం, ధమ్మచారీ పన సుఖం తిట్ఠతి గచ్ఛతి నిసీదతి సేతి, సబ్బిరియాపథేసు సుఖితో హోతీతి దీపేతి.

సకుణా "అయం కాకో కోహఞ్ఞేన అణ్డకాని ఖాదితుం ఏవం వదతీ"తి అజానిత్వా తం దుస్సీలం వణ్ణేన్తా దుతియం గాథమాహంసు –

౬౬. "భద్దకో వతయం పక్ఖీ, దిజో పరమధమ్మికో;
ఏకపాదేన తిట్ఠన్తో, ధమ్మమేవానుసాసతీ"తి.

తత్థ **ధమ్మమేవాతి** సభావమేవ. **అనుసాసతీతి** కథేసి.

సకుణా తస్స దుస్సీలస్స సద్దహిత్వా "త్వం కిర సామి అఞ్ఞం గోచరం న గణ్హసి, వాతమేవ భక్ఖసి, తేన హి అమ్హాకం అణ్డకాని చ ఛాపకే చ ఓలోకేయ్యాసీ"తి వత్వా గోచరాయ గచ్ఛన్తి. సో పాపో తేసం గతకాలే అణ్డకాని చ ఛాపకే చ కుచ్ఛిపూరం ఖాదిత్వా తేసం ఆగమనకాలే ఉపసన్తూపసన్తో హుత్వా ముఖం వివరిత్వా ఏకేన పాదేన తిట్ఠతి. సకుణా ఆగన్త్వా పుత్తకే అపస్సన్తా "కో ను ఖో ఖాదతీ"తి మహాసద్దేన విరవన్తి, "అయం కాకో ధమ్మికో"తి తస్మిం ఆసఙ్కామత్తమ్పి న కరోన్తి. అథేకదివసం మహాసత్తో చిన్తేసి "ఇధ పుబ్బే కోచి పరిపన్థో నత్థి, ఇమస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ జాతో, ఇమం పరిగ్గణ్హితుం వట్టతీ"తి. సో సకుణేహి సద్ధిం గోచరాయ గచ్ఛన్తో వియ హుత్వా నివత్తిత్వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానే అట్ఠాసి. కాకోపి "గతా సకుణా"తి నిరాసఙ్కో హుత్వా ఉట్ఠాయ గన్త్వా అణ్డకాని చ ఛాపకే చ ఖాదిత్వా పునాగన్త్వా ముఖం వివరిత్వా ఏకేన పాదేన అట్ఠాసి.

సకుణరాజా సకుణేసు ఆగతేసు సబ్బే సన్నిపాతాపేత్వా "అహం వో అజ్జ పుత్తకానం పరిపన్థం పరిగ్గణ్హన్తో ఇమం పాపకాకం ఖాదన్తం అద్దసం, ఏథ నం గణ్హామా"తి సకుణసఙ్ఘం ఆమన్తేత్వా పరివారేత్వా "సచే పలాయతి, గణ్హేయ్యాథ న"న్తి వత్వా సేసగాథా అభాసి –

౬౭. "నాస్స సీలం విజానాథ, అనఞ్ఞాయ పసంసథ;
భుత్వా అణ్డఞ్చ పోతఞ్చ, ధమ్మో ధమ్మోతి భాసతి.

౬౮. "అఞ్ఞం భణతి వాచాయ, అఞ్ఞం కాయేన కుబ్బతి;
వాచాయ నో చ కాయేన, న తం ధమ్మం అధిట్ఠితో.

౬౯. "వాచాయ సఖిలో మనోవిదుగ్గో, ఛన్నో కూపసయోవ కణ్హసప్పో;
ధమ్మధజో గామనిగమాసు సాధు, దుజ్జానో పురిసేన బాలిసేన.

౭౦. "ఇమం తుణ్డేహి పక్ఖేహి, పాదా చిమం విహేఠథ;
ఛవఞ్హిమం వినాసేథ, నాయం సంవాసనారహో"తి.

తత్థ **నాస్స సీలన్తి** న అస్స సీలం. **అనఞ్ఞాయాతి** అజానిత్వా. **భుత్వాతి** ఖాదిత్వా. **వాచాయ నో చ కాయేనాతి** అయఞ్హి వచనేనేవ ధమ్మం చరతి, కాయేన పన న కరోతి. **న తం ధమ్మం అధిట్ఠితోతి** తస్మా జానితబ్బో యథాయం ధమ్మం భణతి, న తం అధిట్ఠితో, తస్మిం ధమ్మే న అధిట్ఠితో. **వాచాయ సఖిలోతి** వచనేన ముదు. **మనోవిదుగ్గోతి** మనసా విదుగ్గో దుప్పవేసో విసమో. **ఛన్నోతి** యస్మిం బిలే సయతి, తేన ఛన్నో. **కూపసయోతి** బిలాసయో. **ధమ్మధజోతి** సుచరితధమ్మం ధజం కత్వా విచరణేన ధమ్మద్ధజో. **గామనిగమాసు సాధూతి** గామేసు చ నిగమేసు చ సాధు భద్దకో సమ్భావితో. **దుజ్జానోతి** అయం ఏవరూపో దుస్సీలో పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో బాలిసేన అఞ్ఞాణేన పురిసేన న సక్కా జానితుం. **పాదా చిమన్తి** అత్తనో అత్తనో పాదేన చ ఇమం. **విహేఠథాతి** పహరథ హనథ. **ఛవన్తి** లామకం. **నాయన్తి** అయం అమ్హేహి సద్ధిం ఏకస్మిం ఠానే సంవాసం న అరహతీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సకుణజేట్ఠకో సయమేవ లఙ్ఘిత్వా తస్స సీసం తుణ్డేన పహరి, అవసేసా సకుణా తుణ్డనఖపాదపక్ఖేహి పహరింసు. సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ‘‘తదా కుహకకాకో ఇదాని కుహకభిక్ఖు అహోసి, సకుణరాజా పన అహమేవ అహోసి’’న్తి.

ధమ్మధజజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౮౫] ౧౦. నన్దియమిగరాజజాతకవణ్ణనా

సచే బ్రాహ్మణ గచ్ఛేసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా ‘‘సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు గిహీ పోసేసీ’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘సచ్చం, భన్తే’’తి వుత్తే ‘‘కిం తే హోన్తీ’’తి వుత్తే ‘‘మాతాపితరో మే, భన్తే’’తి వుత్తే ‘‘సాధు సాధు భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితానం వంసం పాలేసి, పోరాణకపణ్డితా హి తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తిత్వాపి మాతాపితూనం జీవితం అదంసూ’’తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కోసలరట్ఠే సాకేతే కోసలరాజే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో నన్దియమిగో నామ హుత్వా సీలాచారసమ్పన్నో మాతాపితరో పోసేసి. తదా కోసలరాజా మిగవిత్తకోవ అహోసి. సో పన మనుస్సానం కసికమ్మాదీని కాతుం అదత్వా మహాపరివారో దేవసికం మిగవం గచ్ఛతి. మనుస్సా సన్నిపతిత్వా ‘‘అయ్యా, అయం రాజా అమ్హాకం కమ్మచ్ఛేదం కరోతి, ఘరావాసోపి నస్సతి, యంనూన మయం అఞ్జనవనం ఉయ్యానం పరిక్ఖిపిత్వా ద్వారం యోజేత్వా పోక్ఖరణిం ఖణిత్వా తిణాని ఆరోపేత్వా దణ్డముగ్గరాదిహత్థా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గుమ్బే పహరన్తా మిగే నీహరిత్వా పరివారేత్వా గోరూపాని వియ వజం ఉయ్యానం పవేసేత్వా ద్వారం పిదహిత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా అత్తనో కమ్మం కరేయ్యామా’’తి మన్తయింసు. ‘‘అత్థేసో ఉపాయో’’తి సబ్బే ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా ఉయ్యానం సజ్జేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా యోజనమత్తట్ఠానం పరిక్ఖిపింసు.

తస్మిం ఖణే నన్దియో ఏకస్మిం ఖుద్దకగుమ్బే మాతాపితరో గహేత్వా భూమియం నిపన్నో హోతి. మనుస్సా నానాఫలకావుధహత్థా బాహునా బాహుం పీళేత్వా తం గుమ్బం పరిక్ఖిపింసు. అథేకచ్చే మిగే ఓలోకేన్తా తం గుమ్బం పవిసింసు. నన్దియో తే దిస్వా ‘‘అజ్జ మయా జీవితం పరిచ్చజిత్వా మాతాపితూనం జీవితం దాతుం వట్టతీ’’తి చిన్తేత్వా ఉట్ఠాయ మాతాపితరో వన్దిత్వా ‘‘అమ్మతాత, ఇమే మనుస్సా ఇమం గుమ్బం పవిసిత్వా అమ్హే తయోపి పస్సిస్సన్తి, తుమ్హే

ఏకేన ఉపాయేన జీవేయ్యాథ, జీవితం వో సేయ్యో, అహం తుమ్హాకం జీవితదానం దత్వా మనుస్సేహి గుమ్బపరియన్తే ఠత్వా గుమ్బే పహటమత్తేయేవ నిక్ఖమిస్సామి, అథ తే ‘ఇమస్మిం ఖుద్దకగుమ్బే ఏకోయేవ మిగో భవిస్సతీ’తి మఞ్ఞమానా గుమ్బం న పవిసిస్సన్తి, తుమ్హే అప్పమత్తా హోథా”తి మాతాపితరో ఖమాపేత్వా గమనసజ్జో అట్ఠాసి. సో మనుస్సేహి గుమ్బపరియన్తే ఠత్వా ఉన్నాదేత్వా గుమ్బే పహటమత్తేయేవ తతో నిక్ఖమి. తే “ఏకోవేత్థ మిగో భవిస్సతీ”తి గుమ్బం న పవిసింసు. అథ నన్దియో గన్త్వా మిగానం అన్తరం పావిసి. మనుస్సా పరివారేత్వా సబ్బే మిగే ఉయ్యానం పవేసేత్వా ద్వారం థకేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా సకసకట్ఠానాని అగమంసు.

తతో పట్ఠాయ రాజా సయమేవ గన్త్వా ఏకం మిగం విజ్ఝిత్వా తం గహేత్వా ఏహీతి ఏకం పేసేత్వా ఆహరాపేసి. మిగా వారం ఠపయింసు, పత్తవారో మిగో ఏకమన్తే తిట్ఠతి, తం విజ్ఝిత్వా గణ్హన్తి. నన్దియో పోక్ఖరణియం పానీయం పివతి, తిణాని ఖాదతి, వారో పనస్స న తావ పాపుణాతి. అథ బహూనం దివసానం అచ్చయేన తస్స మాతాపితరో తం దట్ఠుకామా హుత్వా “అమ్హాకం పుత్తో నన్దియమిగరాజా నాగబలో థామసమ్పన్నో, సచే జీవతి, అవస్సం వతిం లఙ్ఘిత్వా అమ్హాకం దస్సనత్థాయ ఆగమిస్సతి, సాసనమస్స పేసేస్సామా”తి చిన్తేత్వా మగ్గసమీపే ఠత్వా ఏకం బ్రాహ్మణం దిస్వా “అయ్య, కహం గచ్ఛసీ”తి మానుసికాయ వాచాయ పుచ్ఛిత్వా “సాకేత”న్తి వుత్తే పుత్తస్స సాసనం పహిణన్తా పఠమం గాథమాహంసు –

౨౧. “సచే బ్రాహ్మణ గచ్ఛేసి, సాకేతే అఞ్జనం వనం;
వజ్జాసి నన్దియం నామ, పుత్తం అస్మాకమోరసం;
మాతా పితా చ తే వుద్ధా, తే తం ఇచ్ఛన్తి పస్సితు”న్తి.

తస్సత్థో – సచే, త్వం బ్రాహ్మణ, సాకేతం గచ్ఛసి, సాకేతే అఞ్జనవనం నామ ఉయ్యానం అత్థి, తత్థ అమ్హాకం పుత్తో నన్దియో నామ మిగో అత్థి, తం వదేయ్యాసి “మాతాపితరో తే వుడ్ఢా యావ న మరన్తి, తావ తం పస్సితుం ఇచ్ఛన్తీ”తి.

సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సాకేతం గన్త్వా పునదివసే ఉయ్యానం పవిసిత్వా “నన్దియమిగో నామ కతరో”తి పుచ్ఛి. మిగో ఆగన్త్వా తస్స సమీపే ఠత్వా “అహ”న్తి ఆహ. బ్రాహ్మణో తమత్థం ఆరోచేసి. నన్దియో తం సుత్వా “గచ్ఛేయ్యామహం, బ్రాహ్మణ, వతిం లఙ్ఘిత్వా నో న గచ్ఛేయ్యం, మయా పన రఞ్ఞో సన్తకం నివాపపానభోజనం భుత్తం, తం మే ఇణట్ఠానే ఠితం, ఇమేసఞ్చ మిగానం మజ్ఝే చిరవుత్థోస్మి, తస్స మే రఞ్ఞో చేవ ఏతేసఞ్చ సోత్థిభావం అకత్వా అత్తనో బలం అదస్సేత్వా గమనం నామ న యుత్తం, అత్తనో వారే పన సమ్పత్తే అహం ఏతేసం సోత్థిభావం కత్వా సుఖితో ఆగచ్ఛిస్సామీ”తి తమత్థం పకాసేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౨. “భుత్తా మయా నివాపాని, రాజినో పానభోజనం;
తం రాజపిణ్డం అవభోత్తుం, నాహం బ్రాహ్మణ ముస్సహే.

౨౩. “ఓదహిస్సామహం పస్సం, ఖురప్పానిస్స రాజినో;
తదాహం సుఖితో ముత్తో, అపి పస్సేయ్య మాతర”న్తి.

తత్థ **నివాపానీ**తి తేసు తేసు ఠానేసు నివుతాని నివాపాని. **పానభోజన**న్తి పానీయఞ్చ అవసేసతిణఞ్చ. **తం రాజపిణ్డ**న్తి తం రఞ్ఞో సన్తకం సబ్బడ్ఢిత్వా సమోధానకట్టేన పిణ్డం. **అవభోత్తు**న్తి దుబ్భుత్తం భుఞ్జితుం . రఞ్ఞో హి కిచ్చం అనిప్ఫాదేన్తో తం

అవభుత్తం భుఞ్జతి నామ, స్వాహం ఏవం అవభోత్తుం న ఉస్సహామీతి వదతి. **బ్రాహ్మణ ముస్సహేతి** చేత్థ **బ్రాహ్మణా**తి ఆలపనం, మ-కారో పదసన్ధివసేన వుత్తో.

ఓదహిస్సామహం పస్సం, ఖురప్పానిస్స రాజినోతి అహం, బ్రాహ్మణ, అత్తనో వారే సమ్పత్తే ఖురప్పం సన్నయ్హిత్వా ఆగతస్స రఞ్ఞో మిగయూథతో నిక్ఖమిత్వా ఏకమన్తే ఠత్వా "మం విజ్ఝ, మహారాజా"తి వత్వా అత్తనో మహాఫాసుకపస్సం ఓదహిస్సామి ఓడ్డేస్సామి. **సుఖితో ముత్తో**తి తదా అహం మరణభయా ముత్తో సుఖితో నిద్దుక్ఖో రఞ్ఞా అనుఞ్ఞాతో అపి నామ మాతరం పస్సేయ్యన్తి.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో పక్కామి. అపరభాగే తస్స వారదివసే రాజా మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం ఆగచ్ఛి. మహాసత్తో ఏకమన్తే అట్ఠాసి. రాజా "మిగం విజ్ఝిస్సామీ"తి ఖురప్పం సన్నయ్హి. మహాసత్తో యథా అఞ్ఞే మరణభయతజ్జితా పలాయన్తి, ఏవం అపలాయిత్వా నిబ్భయో హుత్వా మేత్తం పురేచారికం కత్వా మహాఫాసుకపస్సం ఓదహిత్వా నిచ్చలోవ అట్ఠాసి. రాజా తస్స మేత్తానుభావేన సరం విస్సజ్జేతుం నాసక్ఖి. మహాసత్తో "కిం, మహారాజ, సరం న ముఞ్చేసి, ముఞ్చాహీ"తి ఆహ. "న సక్కోమి, మిగరాజా"తి. "తేన హి గుణవన్తానం గుణం జాన, మహారాజా"తి. తదా రాజా బోధిసత్తే పసీదిత్వా ధనుం ఛడ్డేత్వా "ఇమం అచిత్తకం కలిఙ్గరకణ్డమ్పి తావ తవ గుణం జానాతి, అహం సచిత్తకో మనుస్సభూతోపి తవ గుణం న జానామి, మిగరాజ, మయ్హం ఖమ, అభయం తే దమ్మీ"తి ఆహ. "మహారాజ, మయ్హం తావ అభయం దేసి, అయం పన ఉయ్యానే మిగగణో కిం కరిస్సతీ"తి? "ఏతస్సపి అభయం దమ్మీ"తి. ఏవం మహాసత్తో **నిగ్రోధజాతకే** (జా. ౧.౧.౧౨) వుత్తనయేనేవ సబ్బేసం అరఞ్ఞే మిగానం ఆకాసగతసకుణానం జలచరమచ్ఛానఞ్చ అభయం దాపేత్వా రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ అగతిగమనం పహాయ దస రాజధమ్మే అకోపేన్తేన ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేతుం వట్టతీ"తి.

"దానం సీలం పరిచ్చాగం, అజ్జవం మద్దవం తపం;
అక్కోధం అవిహింసఞ్చ, ఖన్తిఞ్చ అవిరోధనం.

"ఇచ్చేతే కుసలే ధమ్మే, ఠితే పస్సామి అత్తని;
తతో మే జాయతే పీతి, సోమనస్సఞ్చనప్పక"న్తి. (జా. ౨.౨౧.౧౭౬-౧౭౭) –

ఏవం వుత్తే రాజధమ్మే గాథాబన్ధేనేవ దేసేత్వా కతిపాహం రఞ్ఞో సన్తికే వసిత్వా నగరే సబ్బసత్తానం అభయదానపకాసనత్థం సువణ్ణభేరిం చరాపేత్వా "అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా"తి వత్వా మాతాపితూనం దస్సనత్థాయ గతో.

౭౪. "మిగరాజా పురే ఆసిం, కోసలస్స నికేతనే;
నన్దియో నామ నామేన, అభిరూపో చతుప్పదో.

౭౫. "తం మం వధితుమాగచ్ఛి, దాయస్మిం అజ్జునే వనే;
ధనుం ఆరజ్జం కత్వాన, ఉసుం సన్నయ్హ కోసలో.

౭౬. "తస్సాహం ఓదహిం పస్సం, ఖురప్పానిస్స రాజినో;

తదాహం సుఖితో ముత్తో, మాతరం దట్ఠుమాగతో”తి. –

ఇమా తిస్సో అభిసమ్బుద్ధగాథా హోన్తి.

తత్థ **కోసలస్స నికేతనే**తి కోసలస్స రఞ్ఞో నికేతనే వసనట్ఠానే, తస్స సన్తికే అరఞ్ఞస్మిన్తి అత్థో. **దాయస్మి**న్తి మిగానం వసనత్థాయ దిన్నఉయ్యానే. **ఆరజ్జం కత్వా**నాతి జియాయ సద్ధిం ఏకతో కత్వా , ఆరోపేత్వాతి అత్థో. **సన్నయ్హా**తి సన్నయ్హిత్వా యోజేత్వా. **ఓదహి**న్తి ఓడ్డేసిం. **మాతరం దట్ఠుమాగతో**తి దేసనాసీసమేతం, రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా సబ్బసత్తానం అభయత్థాయ సువణ్ణభేరిం చరాపేత్వా మాతాపితరో దట్ఠుం ఆగతోస్మీతి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, బ్రాహ్మణో సారిపుత్తో, రాజా ఆనన్దో, నన్దియమిగరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

నన్దియమిగరాజజాతకవణ్ణనా దసమా.

అవారియవగ్గో పఠమో.

౨. ఖరపుత్తవగ్గో

[౩౮౬] ౧. ఖరపుత్తజాతకవణ్ణనా

సచ్చం కిరేవమాహంసూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ”తి వత్వా “పురాణదుతియికాయా”తి వుత్తే “భిక్ఖు అయం తే ఇత్థీ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఇమం నిస్సాయ అగ్గిం పవిసిత్వా మరన్తో పణ్డితే నిస్సాయ జీవితం లభీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం సేనకే నామ రఞ్ఞే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కత్తం కారేసి. తదా సేనకస్స రఞ్ఞో ఏకేన నాగరాజేన సద్ధిం మిత్తభావో హోతి. సో కిర నాగరాజా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా థలే గోచరం గణ్హన్తో చరతి. అథ నం గామదారకా దిస్వా “సప్పో అయ”న్తి లేడ్డుదణ్డాదీహి పహరింసు. అథ రాజా ఉయ్యానం కీళితుం గచ్ఛన్తో దిస్వా “కిం ఏతే దారకా కరోన్తీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఏకం సప్పం పహరన్తీ”తి సుత్వా “పహరితుం మా దేథ, పలాపేథ నే”తి పలాపేసి. నాగరాజా జీవితం లభిత్వా నాగభవనం గన్త్వా బహూని రతనాని ఆదాయ అడ్ఢరత్తసమయే రఞ్ఞో సయనఘరం పవిసిత్వా తాని రతనాని దత్వా “మహారాజ, మయా తుమ్హే నిస్సాయ జీవితం లద్ధ”న్తి రఞ్ఞా సద్ధిం మిత్తభావం కత్వా పునప్పునం గన్త్వా రాజానం పస్సతి. సో అత్తనో నాగమాణవికాసు ఏకం కామేసు అతిత్తం నాగమాణవికం రక్ఖణత్థాయ రఞ్ఞో సన్తికే ఠపేత్వా “యదా ఏతం న పస్ససి, తదా ఇమం మన్తం పరివత్తేయ్యాసీ”తి తస్స ఏకం మన్తం అదాసి.

సో ఏకదివసం ఉయ్యానం గన్త్వా నాగమాణవికాయ సద్ధిం పోక్ఖరణియం ఉదకకీళం కీళి. నాగమాణవికా ఏకం ఉదకసప్పం దిస్వా అత్తభావం విజహిత్వా తేన సద్ధిం అసద్ధమ్మం పటిసేవి. రాజా తం అపస్సన్తో “కహం ను ఖో గతా”తి మన్తం పరివత్తేత్వా అనాచారం కరోన్తిం దిస్వా వేళుపేసికాయ పహరి. సా కుజ్ఝిత్వా తతో నాగభవనం గన్త్వా “కస్మా

ఆగతాసీ”తి పుట్ఠా “తుమ్హాకం సహాయో మం అత్తనో వచనం అగణ్హన్తిం పిట్ఠియం పహరీ”తి పహారం దస్సేసి. నాగరాజా తథతో అజానిత్వావ చత్తారో నాగమాణవకే ఆమన్తేత్వా “గచ్ఛథ, సేనకస్స సయనఘరం పవిసిత్వా నాసవాతేన తం భుసం వియ విద్ధంసేథా”తి పేసేసి. తే గన్త్వా రఞ్ఞో సిరిసయనే నిపన్నకాలే గబ్భం పవిసింసు. తేసం పవిసనవేలాయమేవ రాజా దేవిం ఆహ – “జానాసి ను ఖో భద్దే, నాగమాణవికాయ గతట్ఠాన”న్తి? “న జానామి, దేవా”తి. “అజ్జ సా అమ్హాకం పోక్ఖరణియం కీళనకాలే అత్తభావం విజహిత్వా ఏకేన ఉదకసప్పేన సద్ధిం అనాచారం అకాసి, అథ నం అహం ‘ఏవం మా కరీ’తి సిక్ఖాపనత్థాయ వేళుపేసికాయ పహరిం, సా ‘నాగభవనం గన్త్వా సహాయస్స మే అఞ్ఞం కిఞ్చి కథేత్వా మేత్తిం భిన్దేయ్యా’తి మే భయం ఉప్పజ్జతీ”తి. తం సుత్వా నాగమాణవకా తతోవ నివత్తిత్వా నాగభవనం గన్త్వా నాగరాజస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. సో సంవేగప్పత్తో హుత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ రఞ్ఞో సయనఘరం ఆగన్త్వా తమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా ఖమాపేత్వా “ఇదం మే దణ్డకమ్మ”న్తి సబ్బరుతజాననం నామ మన్తం దత్వా “అయం, మహారాజ, అనగ్ఘో మన్తో, సచే ఇమం మన్తం అఞ్ఞస్స దదేయ్యాసి, దత్వావ అగ్గిం పవిసిత్వా మరేయ్యాసీ”తి ఆహ. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సో తతో పట్ఠాయ కిపిల్లికానమ్పి సద్దం జానాతి.

తస్సేకదివసం మహాతలే నిసీదిత్వా మధుఫాణితేహి ఖాదనీయం ఖాదన్తస్స ఏకం మధుబిన్దు చ ఫాణితబిన్దు చ పూవఖణ్డఞ్చ భూమియం పతి. ఏకా కిపిల్లికా తం దిస్వా “రఞ్ఞో మహాతలే మధుచాటి భిన్నా, ఫాణితసకటం పూవసకటం నిక్కుజ్జితం, మధుఫాణితఞ్చ పూవఞ్చ ఖాదథా”తి విరవన్తీ విచరతి. అథ రాజా తస్సా రవం సుత్వా హసి. రఞ్ఞో సమీపే ఠితా దేవీ “కిం ను ఖో దిస్వా రాజా హసీ”తి చిన్తేసి. తస్మిం ఖాదనీయం ఖాదిత్వా న్హత్వా పల్లఙ్కే నిసిన్నే ఏకం మక్ఖికం సామికో “ఏహి భద్దే, కిలేసరతియా రమిస్సామా”తి ఆహ. అథ నం సా “అధివాసేహి తావ సామి, ఇదాని రఞ్ఞో గన్ధే ఆహరిస్సన్తి, తస్స విలిమ్పన్తస్స పాదమూలే గన్ధచుణ్ణం పతిస్సతి, అహం తత్థ వట్టేత్వా సుగన్ధా భవిస్సామి, తతో రఞ్ఞో పిట్ఠియం నిపజ్జిత్వా రమిస్సామా”తి ఆహ. రాజా తమ్పి సద్దం సుత్వా హసి. దేవీపి “కిం ను ఖో దిస్వా హసీ”తి పున చిన్తేసి. పున రఞ్ఞో సాయమాసం భుఞ్జన్తస్స ఏకం భత్తసిత్థం భూమియం పతి. కిపిల్లికా “రాజకులే భత్తసకటం భగ్గం, భత్తం భుఞ్జథా”తి విరవి. తం సుత్వా రాజా పునపి హసి. దేవీ సువణ్ణకటచ్ఛుం గహేత్వా రాజానం పరివిసన్తీ “మం ను ఖో దిస్వా రాజా హసతీ”తి వితక్కేసి.

సా రఞ్ఞా సద్ధిం సయనం ఆరుయ్హ నిపజ్జనకాలే “కింకారణా దేవ, హసీ”తి పుచ్ఛి. సో “కిం తే మమ హసితకారణేనా”తి వత్వా పునప్పునం నిబద్ధో కథేసి. అథ నం సా “తుమ్హాకం జాననమన్తం మయ్హం దేథా”తి వత్వా “న సక్కా దాతు”న్తి పటిక్ఖిత్తాపి పునప్పునం నిబన్ధి . రాజా “సచాహం ఇమం మన్తం తుయ్హం దస్సామి, మరిస్సామీ”తి ఆహ. “మరన్తోపి మయ్హం దేహి, దేవా”తి. రాజా మాతుగామవసికో హుత్వా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా “ఇమిస్సా మన్తం దత్వా అగ్గిం పవిసిస్సామీ”తి రథేన ఉయ్యానం పాయాసి.

తస్మిం ఖణే సక్కో లోకం ఓలోకేన్తో ఇమం కారణం దిస్వా “అయం బాలరాజా మాతుగామం నిస్సాయ ‘అగ్గిం పవిసిస్సామీ’తి గచ్ఛతి, జీవితమస్స దస్సామీ”తి సుజం అసురకఞ్ఞం ఆదాయ బారాణసిం ఆగన్త్వా తం అజికం కత్వా అత్తనా అజో హుత్వా “మహాజనో మా పస్సతూ”తి అధిట్ఠాయ రఞ్ఞో రథస్స పురతో అహోసి. తం రాజా చేవ రథే యుత్తసిన్ధవా చ పస్సన్తి, అఞ్ఞో కోచి న పస్సతి. అజో కథాసముట్ఠాపనత్థం రథపురతో అజికాయ సద్ధిం మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో వియ అహోసి. తమేకో రథే యుత్తసిన్ధవో దిస్వా “సమ్మ అజరాజ, మయం పుబ్బే ‘అజా కిర బాలా అహిరికా’తి

అస్సుప్మ, న చ తం పస్సిమ్హ, త్వం పన రహో పటిచ్ఛన్నట్ఠానే కత్తబ్బం అనాచారం అమ్హాకం ఏత్తకానం పస్సన్తానఞ్ఞేవ కరోసి, న లజ్జసి, తం నో పుబ్బే సుతం ఇమినా దిట్ఠేన సమేతీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౭౭. "సచ్చం కిరేవమాహంసు, వస్తం బాలోతి పణ్డితా;
పస్స బాలో రహోకమ్మం, ఆవికుబ్బం న బుజ్ఝతీ"తి.

తత్థ **వస్తన్తి** అజం. **పణ్డితాతి** ఞాణసమ్పన్నా తం బాలోతి వదన్తి, సచ్చం కిర వదన్తి. **పస్సాతి** ఆలపనం, పస్సథాహి అత్థో. **న బుజ్ఝతీతి** ఏవం కాతుం అయుత్తన్తి న జానాతి.

తం సుత్వా అజో ద్వే గాథా అభాసి –

౭౮. "త్వం ఖోపి సమ్మ బాలోసి, ఖరపుత్త విజానహి;
రజ్జుయా హి పరిక్ఖిత్తో, వఙ్కోట్ఠో ఓహితోముఖో.

౭౯. "అపరమ్పి సమ్మ తే బాల్యం, యో ముత్తో న పలాయసి;
సో చ బాలతరో సమ్మ, యం త్వం వహతి సేనక"న్తి.

తత్థ **త్వం ఖోపి సమ్మాతి** సమ్మ సిన్ధవ మయాపి ఖో త్వం బాలతరో. **ఖరపుత్తాతి** సో కిర గద్రభస్స జాతకో, తేన తం ఏవమాహ. **విజానహీతి** అహమేవ బాలోతి ఏవం జానాహి. **పరిక్ఖిత్తోతి** యుగేన సద్ధిం గీవాయ పరిక్ఖిత్తో. **వఙ్కోట్ఠోతి** వఙ్కఓట్ఠో. **ఓహితోముఖోతి** ముఖబన్ధనేన పిహితముఖో. **యో ముత్తో న పలాయసీతి** యో త్వం రథతో ముత్తో సమానో ముత్తకాలే పలాయిత్వా అరఞ్ఞం న పవిససి, తం తే అపలాయనం అపరమ్పి బాల్యం , **సో చ బాలతరోతి** యం త్వం సేనకం వహసి, సో సేనకో తయాపి బాలతరో.

రాజా తేసం ఉభిన్నమ్పి కథం జానాతి, తస్మా తం సుణన్తో సణికం రథం పేసేసి. సిన్ధవోపి తస్స కథం సుత్వా పున చతుత్థం గాథమాహ –

౮౦. "యం ను సమ్మ అహం బాలో, అజరాజ విజానహి;
అథ కేన సేనకో బాలో, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **యన్తి** కరణత్థే పచ్చత్తవచనం. **నూతి** అనుస్సవత్థే నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ అజరాజ, యేన తావ తిరచ్ఛానగతత్తేన కారణేన అహం బాలో, తం త్వం కారణం జానాహి, సక్కా ఏతం తయా ఞాతుం, అహఞ్హి తిరచ్ఛానగతత్తావ బాలో, తస్మా మం ఖరపుత్తాతిఆదీని వదన్తో సుట్ఠు వదసి, అయం పన సేనకో రాజా కేన కారణేన బాలో, తం మే కారణం పుచ్ఛితో అక్ఖాహీతి.

తం సుత్వా అజో ఆచిక్ఖన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౮౧. "ఉత్తమత్థం లభిత్వాన, భరియాయ యో పదస్సతి;

తేన జహిస్సతత్తానం, సా చేవస్స న హేస్సతీ”తి.

తత్థ **ఉత్తమత్థ**న్తి సబ్బరుతజాననమన్తం. **తేనా**తి తస్సా మన్తప్పదానసఙ్ఖాతేన కారణేన తం దత్వా అగ్గిం పవిసన్తో అత్తానఞ్చ జహిస్సతి, సా చస్స భరియా న భవిస్సతి, తస్మా ఏస తయాపి బాలతరో, యో లద్ధం యసం రక్ఖితుం న సక్కోతీతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా “అజరాజ, అమ్హాకం సోత్థిం కరోన్తోపి త్వఞ్ఞేవ కరిస్ససి, కథేహి తావ నో కత్తబ్బయుత్తక”న్తి ఆహ. అథ నం అజరాజా “మహారాజ, ఇమేసం సత్తానం అత్తనా అఞ్ఞో పియతరో నామ నత్థి, ఏకం పియభణ్డం నిస్సాయ అత్తానం నాసేతుం లద్ధయసం పహాతుం న వట్టతీ”తి వత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౮౨. “న వే పియమ్మేతి జనిన్ద తాదిసో, అత్తం నిరంకత్వా పియాని సేవతి;

అత్తావ సేయ్యో పరమా చ సేయ్యో, లబ్భా పియా ఓచితత్థేన పచ్ఛా”తి.

తత్థ **పియమ్మే**తి పియం మే, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – జనిన్ద, తాదిసో తుమ్హాదిసో యసమహత్తే ఠితో పుగ్గలో ఏకం పియభణ్డం నిస్సాయ “ఇదం పియం మే”తి అత్తం నిరంకత్వా అత్తానం ఛడ్డేత్వా తాని పియాని న సేవతేవ. కింకారణా? **అత్తావ సేయ్యో పరమా చ సేయ్యో**తి, యస్మా సతగుణేన సహస్సగుణేన అత్తావ సేయ్యో వరో ఉత్తమో, పరమా చ సేయ్యో, పరమా ఉత్తమాపి అఞ్ఞస్మా పియభణ్డాతి అత్థో. ఏత్థ హి చ-కారో పి-కారత్థే నిపాతోతి దట్ఠబ్బో. **లబ్భా పియా ఓచితత్థేన పచ్ఛా**తి ఓచితత్థేన వడ్ఢితత్థేన యససమ్పన్నేన పురిసేన పచ్ఛా పియా నామ సక్కా లద్ధుం, న తస్సా కారణా అత్తా నాసేతబ్బోతి.

ఏవం మహాసత్తో రఞ్ఞో ఓవాదం అదాసి. రాజా తుస్సిత్వా “అజరాజ, కుతో ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛి. సక్కో అహం, మహారాజ, తవ అనుకమ్పాయ తం మరణా మోచేతుం ఆగతోమ్హీతి. దేవరాజ, అహం ఏతిస్సా “మన్తం దస్సామీ”తి అవచం, ఇదాని “కిం కరోమీ”తి? “మహారాజ, తుమ్హాకం ఉభిన్నమ్పి వినాసేన కిచ్చం నత్థి, ‘సిప్పస్స ఉపచారో’తి వత్వా ఏతం కతిపయే పహారే పహరాపేహి, ఇమినా ఉపాయేన న గణ్హిస్సతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. మహాసత్తో రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. రాజా ఉయ్యానం గన్త్వా దేవిం పక్కోసాపేత్వా ఆహ “గణ్హిస్ససి భద్దే, మన్త”న్తి? “ఆమ, దేవా”తి. “తేన హి ఉపచారం కరోమీ”తి. “కో ఉపచారో”తి? “పిట్ఠియం పహారసతే పవత్తమానే సద్దం కాతుం న వట్టతీ”తి. సా మన్తలోభేన “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. రాజా చోరఘాతకే పక్కోసాపేత్వా కసా గాహాపేత్వా ఉభోసు పస్సేసు పహరాపేసి. సా ద్వే తయో పహారే అధివాసేత్వా తతో పరం “న మే మన్తేన అత్థో”తి రవి. అథ నం రాజా “త్వం మం మారేత్వా మన్తం గణ్హితుకామాసీ”తి పిట్ఠియం నిచ్చమ్మం కారేత్వా విస్సజ్జాపేసి. సా తతో పట్ఠాయ పున కథేతుం నాసక్ఖి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజా ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, దేవీ పురాణదుతియికా, అస్సో సారిపుత్తో, సక్కో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఖరపుత్తజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౮౭] ౨. సూచిజాతకవణ్ణనా

అకక్కసం అఫరుసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహాఉమఙ్గజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే కమ్మారకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పరియోదాతసిప్పో అహోసి. మాతాపితరో పనస్స దలిద్దా, తేసం గామతో అవిదూరే అఞ్ఞో సహస్సకుటికో కమ్మారగామో. తత్థ కమ్మారసహస్సజేట్ఠకో కమ్మారో రాజవల్లభో అడ్ఢో మహద్ధనో, తస్సేకా ధీతా అహోసి ఉత్తమరూపధరా దేవచ్ఛరాపటిభాగా జనపదకల్యాణిలక్ఖణేహి సమన్నాగతా. సామన్తగామేసు మనుస్సా వాసిఫరసుఫాలపాచనాదికారాపనత్థాయ తం గామం గన్త్వా యేభుయ్యేన తం కుమారికం పస్సన్తి, తే అత్తనో అత్తనో గామం గన్త్వా నిసిన్నట్ఠానాదీసు తస్సా రూపం వణ్ణేన్తి. బోధిసత్తో తం సుత్వా సవనసంసగ్గేన బజ్ఝిత్వా "పాదపరిచారికం నం కరిస్సామీ"తి ఉత్తమజాతికం అయం గహేత్వా ఏకం సుఖుమం ఘనం సూచిం కత్వా పాసే విజ్ఝిత్వా ఉదకే ఉప్పిలాపేత్వా అపరమ్పి తథారూపమేవ తస్సా కోసకం కత్వా పాసే విజ్ఝి. ఇమినా నియామేన తస్సా సత్త కోసకే అకాసి, "కథం అకాసీ"తి న వత్తబ్బం. బోధిసత్తానఞ్హి ఞాణమహన్తతాయ కరణం సమిజ్ఝతియేవ. సో తం సూచిం నాళికాయ పక్ఖిపిత్వా ఓవట్టికాయ కత్వా తం గామం గన్త్వా కమ్మారజేట్ఠకస్స వసనవీథిం పుచ్ఛిత్వా తత్థ గన్త్వా ద్వారే ఠత్వా "కో మమ హత్థతో ఏవరూపం నామ సూచిం మూలేన కిణితుం ఇచ్ఛతీ"తి సూచిం వణ్ణేన్తో జేట్ఠకకమ్మారస్స ఘరద్వారసమీపే ఠత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౩. "అకక్కసం అఫరుసం, ఖరధోతం సుపాసియం;
సుఖుమం తిఖిణగ్గఞ్చ, కో సూచిం కేతుమిచ్ఛతీ"తి.

తస్సత్థో – మమ పటలస్స వా తిలకస్స వా ఓధినో వా అభావేన **అకక్కసం,** సుమట్ఠతాయ **అఫరుసం,** ఖరేన పాసాణేన ధోతత్తా **ఖరధోతం,** సున్దరేన సువిద్ధేన పాసేన సమన్నాగతత్తా **సుపాసియం** , సణ్హతాయ **సుఖుమం,** అగ్గస్స తిఖిణతాయ **తిఖిణగ్గం** సూచిం మమ హత్థతో మూలం దత్వా కో కిణితుం ఇచ్ఛతీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పునపి తం వణ్ణేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౮౪. "సుమజ్జఞ్చ సుపాసఞ్చ, అనుపుబ్బం సువట్టితం;
ఘనఘాతిమం పటిథద్ధం, కో సూచిం కేతుమిచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **సుమజ్జఞ్చా**తి కురువిన్దకచుణ్ణేన సుట్ఠు మజ్జితం. **సుపాసఞ్చా**తి సణ్హేన పాసవేధకేన విద్ధత్తా సున్దరపాసం. **ఘనఘాతిమ**న్తి యా ఘాతియమానా అధికరణిం అనుపవిసతి, అయం "ఘనఘాతిమా"తి వుచ్చతి, తాదిసిన్తి అత్థో. **పటిథద్ధ**న్తి థద్ధం అముదుకం.

తస్మిం ఖణే సా కుమారికా భుత్తపాతరాసం పితరం దరథపటిప్పస్సమ్భనత్థం చూళసయనే నిపన్నం తాలవణ్టేన బీజయమానా బోధిసత్తస్స మధురసద్దం సుత్వా అల్లమంసపిణ్డేన హదయే పహటా వియ ఘటసహస్సేన నిబ్బాపితదరథా వియ హుత్వా "కో ను ఖో ఏస అతిమధురేన సద్దేన కమ్మారానం వసనగామే సూచిం విక్కిణాతి, కేన ను ఖో కమ్మేన ఆగతో, జానిస్సామి న"న్తి తాలవణ్టం ఠపేత్వా గేహా నిక్ఖమ్మ బహిఆళిన్దకే ఠత్వా తేన సద్ధిం కథేసి. బోధిసత్తానఞ్హి పత్థితం

నామ సమిజ్ఝతి, సో హి తస్సాయేవత్థాయ తం గామం ఆగతో. సా చ తేన సద్ధిం కథేన్తీ “మాణవ, సకలరట్ఠవాసినో సూచిఆదీనం అత్థాయ ఇమం గామం ఆగచ్ఛన్తి, త్వం బాలతాయ కమ్మారగామే సూచిం విక్కిణితుం ఇచ్ఛసి, సచేపి దివసం సూచియా వణ్ణం భాసిస్ససి, న తే కోచి హత్థతో సూచిం గణ్హిస్సతి, సచే త్వం మూలం లద్ధుం ఇచ్ఛసి, అఞ్ఞం గామం యాహీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౮౪. “ఇతోదాని పతాయన్తి, సూచియో బళిసాని చ;
కోయం కమ్మారగామస్మిం, సూచిం విక్కేతుమిచ్ఛతి.

౮౫. “ఇతో సత్థాని గచ్ఛన్తి, కమ్మన్తా వివిధా పుథూ;
కోయం కమ్మారగామస్మిం, సూచిం విక్కేతుమిచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **ఇతోదానీ**తి ఇమస్మిం రట్ఠే ఇదాని సూచియో చ బళిసాని చ అఞ్ఞాని చ ఉపకరణాని ఇమమ్హా కమ్మారగామా పతాయన్తి నిక్ఖమన్తి, తం తం దిసం పత్థరన్తా నిగ్గచ్ఛన్తి. **కోయ**న్తి ఏవం సన్తే కో అయం ఇమస్మిం కమ్మారగామే సూచిం విక్కిణితుం ఇచ్ఛతి. **సత్థానీ**తి బారాణసిం గచ్ఛన్తాని నానప్పకారాని సత్థాని ఇతోవ గచ్ఛన్తి. **వివిధా పుథూ**తి నానప్పకారా బహూ కమ్మన్తాపి సకలరట్ఠవాసీనం ఇతో గహితఉపకరణేహేవ పవత్తన్తి.

బోధిసత్తో తస్సా వచనం సుత్వా “భద్దే, త్వం అజానన్తీ అఞ్ఞాణేన ఏవం వదేసీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౮౬. “సూచిం కమ్మారగామస్మిం, విక్కేతబ్బా పజానతా;
ఆచరియావ జానన్తి, కమ్మం సుకతదుక్కటం.

౮౭. “ఇమఞ్చే తే పితా భద్దే, సూచిం జఞ్ఞా మయా కతం;
తయా చ మం నిమన్తేయ్య, యఞ్చత్థఞ్ఞం ఘరే ధన”న్తి.

తత్థ **సూచి**న్తి విభత్తివిపల్లాసో కతో. ఇదం వుత్తం హోతి – సూచి నామ పజానతా పణ్డితేన పురిసేన కమ్మారగామస్మింయేవ విక్కేతబ్బా. కింకారణా? **ఆచరియావ జానన్తి, కమ్మం సుకతదుక్కట**న్తి, తస్స తస్స సిప్పస్స ఆచరియావ తస్మిం తస్మిం సిప్పే సుకతదుక్కటకమ్మం జానన్తి, స్వాహం కమ్మారకమ్మం అజానన్తానం గహపతికానం గామం గన్త్వా మమ సూచియా సుకతదుక్కటభావం కథం జానాపేస్సామి, ఇమస్మిం పన గామే మమ బలం జానాపేస్సామీతి. ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ అత్తనో బలం వణ్ణేసి.

తయా చ మం నిమన్తేయ్యాతి భద్దే సచే తవ పితా ఇమం మయా కతం సూచిం “ఈదిసా వా ఏసా, ఏవం వా కతా”తి జానేయ్య, “ఇమం మే ధీతరం తవ పాదపరిచారికం దమ్మి, గణ్హాహి న”న్తి ఏవం తయా చ మం నిమన్తేయ్య. **యఞ్చత్థఞ్ఞం ఘరే ధన**న్తి యఞ్చ అఞ్ఞం సవిఞ్ఞాణకం వా అవిఞ్ఞాణకం వా ఘరే ధనం అత్థి, తేన మం నిమన్తేయ్య. “యఞ్చస్సఞ్ఞ”న్తిపి పాఠో, యఞ్చ అస్స ఘరే అఞ్ఞం ధనం అత్థీతి అత్థో.

కమ్మారజేట్ఠకో సబ్బం తేసం కథం సుత్వా "అమ్మా"తి ధీతరం పక్కోసిత్వా "కేన సద్ధిం సల్లపసీ"తి పుచ్ఛి. తాత, ఏకో పురిసో సూచిం విక్కిణాతి, తేన సద్ధిం సల్లపేమీతి. "తేన హి పక్కోసాహి న"న్తి. సా గన్త్వా పక్కోసి. బోధిసత్తో గేహం పవిసిత్వా కమ్మారజేట్ఠకం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సో "కతరగామవాసికోసీ"తి పుచ్ఛి. "అహం అసుకగామవాసికోమ్హి అసుకకమ్మారస్స పుత్తో"తి. "కస్మా ఇధాగతోసీ"తి. "సూచివిక్కయత్థాయా"తి . "ఆహర, సూచిం తే పస్సామా"తి . బోధిసత్తో అత్తనో గుణం సబ్బేసం మజ్ఝే పకాసేతుకామో "నను ఏకకానం ఓలోకితతో సబ్బేసం మజ్ఝే ఓలోకేతుం వరతర"న్తి ఆహ. సో "సాధు, తాతా"తి సబ్బే కమ్మారే సన్నిపాతాపేత్వా తేహి పరివుతో "ఆహర, తాత, మయం పస్సామ తే సూచి"న్తి ఆహ. "ఆచరియ, ఏకం అధికరణిఞ్చ ఉదకపూరఞ్చ కంసథాలం ఆహరాపేథా"తి. సో ఆహరాపేసి. బోధిసత్తో ఓవట్టికతో సూచినాళికం నీహరిత్వా అదాసి. కమ్మారజేట్ఠకో తతో సూచిం నీహరిత్వా "తాత, అయం సూచీ"తి పుచ్ఛి. "నాయం సూచి, కోసకో ఏసో"తి. సో ఉపధారేన్తో నేవ అన్తం, న కోటిం అద్దస. బోధిసత్తో ఆహరాపేత్వా నఖేన కోసకం అపనేత్వా "అయం సూచి, అయం కోసకో"తి మహాజనస్స దస్సేత్వా సూచిం ఆచరియస్స హత్థే, కోసకం పాదమూలే ఠపేసి. పున తేన "అయం మఞ్ఞే సూచీ"తి వుత్తో "అయమ్పి సూచికోసకోయేవా"తి వత్వా నఖేన పహరన్తో పటిపాటియా ఛ సూచికోసకే కమ్మారజేట్ఠకస్స పాదమూలే ఠపేత్వా "అయం సూచీ"తి తస్స హత్థే ఠపేసి. కమ్మారసహస్సాని అఙ్గులియో ఫోటేసుం, చేలుక్ఖేపా పవత్తింసు.

అథ నం కమ్మారజేట్ఠకో "తాత, ఇమాయ సూచియా కిం బల"న్తి పుచ్ఛి. "ఆచరియ బలవతా పురిసేన అధికరణిం ఉక్ఖిపాపేత్వా అధికరణియా హేట్ఠా ఉదకపాతిం ఠపాపేత్వా అధికరణియా మజ్ఝే ఇమం సూచిం పహరథా"తి. సో తథా కారేత్వా అధికరణియా మజ్ఝే సూచిం అగ్గేన పహరి. సా అధికరణిం వినివిజ్ఝిత్వా ఉదకపిట్ఠే కేసగ్గమత్తమ్పి ఉద్ధం వా అధో వా అహుత్వా తిరియం పతిట్ఠాసి. సబ్బే కమ్మారా "అమ్హేహి ఏత్తకం కాలం 'కమ్మారా నామ ఏదిసా హోన్తీ'తి సుతివసేనపి న సుతపుబ్బ"న్తి అఙ్గులియో ఫోటేత్వా చేలుక్ఖేపసహస్సం పవత్తయింసు . కమ్మారజేట్ఠకో ధీతరం పక్కోసిత్వా తస్మిఞ్ఞేవ పరిసమజ్ఝే "అయం కుమారికా తుయ్హమేవ అనుచ్ఛవికా"తి ఉదకం పాతేత్వా అదాసి. సో అపరభాగే కమ్మారజేట్ఠకస్స అచ్చయేన తస్మిం గామే కమ్మారజేట్ఠకో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కమ్మారజేట్ఠకస్స ధీతా రాహులమాతా అహోసి, పణ్డితకమ్మారపుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సూచిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౮౮] ౩. తుణ్డిలజాతకవణ్ణనా

నవఛన్నకేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మరణభీరుకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా మరణభీరుకో అహోసి, అప్పమత్తకమ్పి సాఖాచలనం దణ్డకపతనం సకుణచతుప్పదసద్దం వా అఞ్ఞం వా తథారూపం సుత్వా మరణభయతజ్జితో హుత్వా కుచ్ఛియం విద్ధససో వియ కమ్పన్తో విచరి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, అసుకో కిర భిక్ఖు మరణభీరుకో అప్పమత్తకమ్పి సద్దం సుత్వా వికమ్పమానో పలాయతి, ఇమేసఞ్చ సత్తానం మరణమేవ ధువం, జీవితం అద్ధువం, నను తదేవ యోనిసో మనసి కాతబ్బ"న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు మరణభీరుకో"తి వత్వా "ఆమ, భన్తే"తి తేన పటిఞ్ఞాతో "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మరణభీరుకోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సూకరియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సూకరీ పరిణతగబ్భా ద్వే పుత్తే విజాయి. సా ఏకదివసం తే గహేత్వా ఏకస్మిం ఆవాటే నిపజ్జి. అథేకా బారాణసిద్వారగామవాసినీ మహల్లికా కప్పాసఖేత్తతో పచ్ఛిపుణ్ణం కప్పాసం ఆదాయ యట్ఠియా భూమిం ఆకోటేన్తీ ఆగచ్ఛి. సూకరీ తం సద్దం సుత్వా మరణభయేన పుత్తకే ఛడ్డేత్వా పలాయి. మహల్లికా సూకరపోతకే దిస్వా పుత్తసఞ్ఞం పటిలభిత్వా పచ్ఛియం పక్ఖిపిత్వా ఘరం నేత్వా జేట్ఠకస్స మహాతుణ్డిలో, కనిట్ఠస్స చూళతుణ్డిలోతి నామం కరిత్వా తే పుత్తకే వియ పోసేసి. తే అపరభాగే వడ్ఢిత్వా థూలసరీరా అహేసుం. మహల్లికా "ఇమే నో మూలేన దేహీ"తి వుచ్చమానాపి "పుత్తా మే"తి వత్వా కస్సచి న దేతి. అథేకస్మిం ఛణకాలే ధుత్తా సురం పివన్తా మంసే ఖీణే "కుతో ను ఖో మంసం లభిస్సామా"తి వీమంసన్తా మహల్లికాయ గేహే సూకరానం అత్థిభావం ఞత్వా మూలం గహేత్వా తత్థ గన్త్వా "అమ్మ, మూలం గహేత్వా ఏకం నో సూకరం దేహీ"తి ఆహంసు. సా "అలం, తాతా, పుత్తా మే ఏతే, పుత్తం నామ మంసం ఖాదనత్థాయ కిణన్తానం దదన్తా నామ నత్థీ"తి పటిక్ఖిపి. ధుత్తా "అమ్మ, మనుస్సానం సూకరా నామ పుత్తా న హోన్తి, దేహి నో"తి పునప్పునం యాచన్తాపి అలభిత్వా మహల్లికం సురం పాయేత్వా మత్తకాలే "అమ్మ, సూకరేహి కిం కరిస్ససి, మూలం గహేత్వా పరిబ్బయం కరోహీ"తి తస్సా హత్థే కహాపణే ఠపయింసు.

సా కహాపణే గహేత్వా "తాతా, మహాతుణ్డిలం దాతుం న సక్కోమి. చూళతుణ్డిలం పన గణ్హథా"తి ఆహ. "కహం సో"తి? "అయం ఏతస్మిం గచ్ఛేతి, సద్దమస్స దేహీ"తి. "ఆహారం న పస్సామీ"తి. ధుత్తా మూలేన ఏకం భత్తపాతిం ఆహరాపేసుం. మహల్లికా తం గహేత్వా ద్వారే ఠపితం సూకరదోణిం పూరేత్వా దోణిసమీపే అట్ఠాసి. తింసమత్తాపి ధుత్తా పాసహత్థా తత్థేవ అట్ఠంసు. మహల్లికా "తాత, చూళతుణ్డిల, ఏహీ"తి తస్స సద్దమకాసి. తం సుత్వా మహాతుణ్డిలో "ఏత్తకం కాలం మమ మాతరా చూళతుణ్డిలస్స సద్దో న దిన్నపుబ్బో, మంయేవ పఠమం సద్దాయతి, అవస్సం అజ్జ అమ్హాకం భయం ఉప్పన్నం భవిస్సతీ"తి అఞ్ఞాసి. సో కనిట్ఠం ఆమన్తేసి "తాత, మమ మాతా తం పక్కోసతి, గచ్ఛ తావ జానాహీ"తి. సో గచ్ఛా నిక్ఖమిత్వా భత్తదోణిసమీపే తేసం ఠితభావం దిస్వా "అజ్జ మే మరణం ఉప్పన్న"న్తి మరణభయతజ్జితో నివత్తిత్వా కమ్పమానో భాతు సన్తికం ఆగన్త్వా థమ్భితుం నాసక్ఖి, కమ్పమానో పరిబ్భమి. మహాతుణ్డిలో తం దిస్వా "తాత, త్వం అజ్జ పన పవేధసి పరిబ్భమసి, పవిసనట్ఠానం ఓలోకేసి, కిం నామేతం కరోసీ"తి పుచ్ఛి. సో అత్తనా దిట్ఠకారణం కథేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౮౮. "నవఛన్నకేదాని దియ్యతి, పుణ్ణాయం దోణి సువామినీ ఠితా;
బహుకే జనే పాసపాణికే, నో చ ఖో మే పటిభాతి భుఞ్జితు"న్తి.

తత్థ **నవఛన్నకేదాని దియ్యతీ**తి భాతిక, పుబ్బే అమ్హాకం కుణ్డకయాగు వా ఝామభత్తం వా దియ్యతి, అజ్జ పన నవఛన్నకం నవాకారం దానం దియ్యతి. **పుణ్ణాయం దోణీ**తి అయం అమ్హాకం భత్తదోణి సుద్ధభత్తస్స పుణ్ణా. **సువామినీ ఠితా**తి అయ్యాపి నో తస్సా సన్తికే ఠితా. **బహుకే జనే**తి న కేవలఞ్చ అయ్యావ, అఞ్ఞోపి బహుకో జనో పాసపాణికో ఠితో. **నో చ ఖో మే పటిభాతీ**తి అయం ఏవం ఏతేసం ఠితభావోపి ఇదం భత్తం భుఞ్జితుమ్పి మయ్హం న పటిభాతి, న రుచ్చతీతి అత్థో.

తం సుత్వా మహాసత్తో "తాత చూళతుణ్డిల, మమ కిర మాతా ఏత్థేవ సూకరే పోసేన్తీ నామ యదత్థం పోసేతి, స్వాస్సా అత్థో అజ్జ మత్థకం పత్తో, త్వం మా చిన్తయీ"తి వత్వా మధురేన సరేన బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౮౯. "తససి భమసి లేణమిచ్ఛసి, అత్తాణోసి కుహిం గమిస్ససి;

అప్పోస్సుక్కో భుఞ్జ తుణ్డిల, మంసత్థాయ హి పోసితామ్హసే.

౯౦. “ఓగహ రహదం అకద్దమం, సబ్బం సేదమలం పవాహయ;
గణ్హాహి నవం విలేపనం, యస్స గన్ధో న కదాచి ఛిజ్జతీ”తి.

తత్థ **తససి భమసీ**తి మరణభయేన ఉత్తససి, తేనేవ కిలమన్తో భమసి. **లేణమిచ్ఛసీ**తి పతిట్ఠం ఓలోకేసి. **అత్తాణోసీ**తి తాత, పుబ్బే అమ్హాకం మాతా పటిసరణం అహోసి, సా అజ్జ పన నిరపేక్ఖా అమ్హే ఛడ్డేసి, ఇదాని కుహిం గమిస్ససి. **ఓగహా**తి ఓగాహ, అయమేవ వా పాఠో. **పవాహయా**తి పవాహేహి, హారేహీతి అత్థో. **న ఛిజ్జతీ**తి న నస్సతి. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, సచే మరణతో తససి, అకద్దమం పోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా తవ సరీరే సబ్బం సేదఞ్చ మలఞ్చ పవాహేత్వా సురభిగన్ధవిలేపనం విలిమ్పాతి.

తస్స దస పారమియో ఆవజ్జేత్వా మేత్తాపారమిం పురేచారికం కత్వా పఠమం పదం ఉదాహరన్తస్సేవ సద్దో సకలం ద్వాదసయోజనికం బారాణసిం అజ్ఝోత్థరిత్వా గతో. సుతసుతక్ఖణేయేవ రాజఉపరాజాదయో ఆదిం కత్వా బారాణసివాసినో ఆగమంసు. అనాగతాపి గేహే ఠితావ సుణింసు. రాజపురిసా గచ్ఛే ఛిన్దిత్వా భూమిం సమం కత్వా వాలుకం ఓకిరింసు. ధుత్తానం సురామదో ఛిజ్జి. పాసే ఛడ్డేత్వా ధమ్మం సుణమానా అట్ఠంసు. మహల్లికాయపి సురామదో ఛిజ్జి. మహాసత్తో మహాజనమజ్ఝే చూళతుణ్డిలస్స ధమ్మదేసనం ఆరభి. తం సుత్వా చూళతుణ్డిలో “మయ్హం భాతా ఏవం వదేతి, అమ్హాకఞ్చ వంసే పోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా నహానం, సరీరతో సేదమలపవాహనం, పురాణవిలేపనం హారేత్వా నవవిలేపనగహణఞ్చ కిస్మిఞ్చి కాలే నత్థి, కిం ను ఖో సన్ధాయ భాతా మం ఏవ మాహా”తి పుచ్ఛన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౯౧. “కతమో రహదో అకద్దమో, కింసు సేదమలన్తి వుచ్చతి;
కతమఞ్చ నవం విలేపనం, యస్స గన్ధో న కదాచి ఛిజ్జతీ”తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “తేన హి కనిట్ఠ ఓహితసోతో సుణాహీ”తి బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౯౨. “ధమ్మో రహదో అకద్దమో, పాపం సేదమలన్తి వుచ్చతి;
సీలఞ్చ నవం విలేపనం, తస్స గన్ధో న కదాచి ఛిజ్జతి.

౯౩. “నన్దన్తి సరీరఘాతినో, న చ నన్దన్తి సరీరధారినో;
పుణ్ణాయ చ పుణ్ణమాసియా, రమమానావ జహన్తి జీవిత”న్తి.

తత్థ **ధమ్మో**తి పఞ్చసీలఅట్ఠసీలదససీలాని తీణి సుచరితాని సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మా అమతమహానిబ్బానన్తి సబ్బోపేస ధమ్మో నామ. **అకద్దమో**తి రాగదోసమోహమానదిట్ఠికిలేసకద్దమానం అభావేన అకద్దమో. ఇమినా సేసధమ్మతో వినివత్తేత్వా నిబ్బానమేవ దస్సేతి. “యావతా, భిక్ఖవే, ధమ్మా సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వా, విరాగో తేసం ధమ్మానం అగ్గమక్ఖాయతి, యదిదం మదనిమ్మదనో పిపాసవినయో ఆలయసముగ్ఘాతో వట్టుపచ్ఛేదో తణ్హక్ఖయో విరాగో నిరోధో నిబ్బాన”న్తి (అ. ని. ౪.౩౪; ఇతివు. ౯౦) హి వుత్తం, తదేవ దస్సేన్తో, తాత చూళతుణ్డిల, అహం నిబ్బానతళాకం “రహదో”తి

కథేమి. జాతిజరాబ్యాధిమరణాదీని హి తత్థ నత్థి, సచే మరణతో ముఞ్చితుకామో, నిబ్బానగామినిం పటిపదం గణ్హాతి. ఉపనిస్సయపచ్చయవసేన కిర బోధిసత్తో ఏవం కథేసి.

పాపం సేదమలన్తి తాత చూళతుణ్డిల, పాపం సేదమలసదిసత్తా "సేదమల"న్తి పోరాణకపణ్డితేహి కథితం. తం పనేతం ఏకవిధేన పాపం యదిదం మనోపదోసో, దువిధేన పాపం పాపకఞ్చ సీలం, పాపికా చ దిట్ఠి, తివిధేన పాపం తీణి దుచ్చరితాని, చతుబ్బిధేన పాపం చత్తారి అగతిగమనాని, పఞ్చవిధేన పాపం పఞ్చ చేతోఖిలా, ఛబ్బిధేన పాపం ఛ అగారవా, సత్తవిధేన పాపం సత్త అసద్ధమ్మా, అట్ఠవిధేన పాపం అట్ఠ మిచ్చత్తా, నవవిధేన పాపం నవ ఆఘాతవత్థూని, దసవిధేన పాపం దస అకుసలకమ్మపథా, బహువిధేన పాపం రాగో దోసో మోహోతి ఏకకదుకతికాదివసేన విభత్తా అకుసలా ధమ్మా, ఇతి సబ్బమ్పేతం పాపం "సరీరనిస్సితసేదమలసదిస"న్తి పణ్డితేహి కథితం.

సీలన్తి పఞ్చసీలం దససీలం చతుపారిసుద్ధిసీలం. "ఇదం, తాత, సీలం చతుజ్జాతిగన్ధవిలేపనసదిస"న్తి వదతి. **తస్సాతి** తస్స సిలస్స గన్ధో తీసు వయేసు కదాచి న ఛిజ్జతి, సకలలోకం పత్థరిత్వా గచ్ఛతి.

"న పుప్ఫగన్ధో పటివాతమేతి, న చన్దనం తగ్గరమల్లికా వా;
సతఞ్చ గన్ధో పటివాతమేతి, సబ్బా దిసా సప్పురిసో పవాయతి.

"చన్దనం తగరం వాపి, ఉప్పలం అథ వస్సికీ;
ఏతేసం గన్ధజాతానం, సీలగన్ధో అనుత్తరో.

"అప్పమత్తో అయం గన్ధో, య్వాయం తగరచన్దనం;
యో చ సీలవతం గన్ధో, వాతి దేవేసు ఉత్తమో"తి. (ధ॰ ప॰ ౫౪-౫౬);

నన్దన్తి సరీరఘాతినోతి తాత చూళతుణ్డిల, ఇమే అఞ్ఞాణమనుస్సా "మధురమంసం ఖాదిస్సామ, పుత్తదారమ్పి ఖాదాపేస్సామా"తి పాణాతిపాతం కరోన్తా నన్దన్తి తుస్సన్తి, పాణాతిపాతో ఆసేవితో భావితో బహులీకతో నిరయసంవత్తనికో హోతి, తిరచ్ఛానయోని…పే॰… పేత్తివిసయసంవత్తనికో హోతి, యో సబ్బలహుకో పాణాతిపాతస్స విపాకో, సో మనుస్సభూతస్స అప్పాయుకసంవత్తనికో హోతీతి ఇమం పాణాతిపాతే ఆదీనవం న జానన్తి. అజానన్తా –

"మధువా మఞ్ఞతి బాలో, యావ పాపం న పచ్చతి;
యదా చ పచ్చతి పాపం, బాలో దుక్ఖం నిగచ్ఛతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౬౯) –

మధురసఞ్ఞినో హుత్వా –

"చరన్తి బాలా దుమ్మేధా, అమిత్తేనేవ అత్తనా;
కరోన్తా పాపకం కమ్మం, యం హోతి కటుకప్ఫల"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౬౬) –

ఏత్తకమ్పి న జానన్తి.

“న తం కమ్మం కతం సాధు, యం కత్వా అనుతప్పతి;

యస్స అస్సుముఖో రోదం, విపాకం పటిసేవతీ”తి. (ధ॰ ప॰ ౬౭);

న చ నన్దన్తి సరీరధారినోతి తాత చూళతుణ్డిల, యే పనేతే సరీరధారినో సత్తా, తే అత్తనో మరణే ఆగచ్ఛన్తే ఠపేత్వా సీహమిగరాజహత్థాజానీయఅస్సాజానీయఖీణాసవే అవసేసా బోధిసత్తం ఆదిం కత్వా అభాయన్తా నామ నత్థి.

“సబ్బే తసన్తి దణ్డస్స, సబ్బే భాయన్తి మచ్చునో;

అత్తానం ఉపమం కత్వా, న హనేయ్య న ఘాతయే”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౨౯);

పుణ్ణాయాతి గుణపుణ్ణాయ. **పుణ్ణమాసియా**తి పుణ్ణచన్దయుత్తాయ, మాసం వా పూరేత్వా ఠితాయ. తదా కిర పుణ్ణమాసీ ఉపోసథదివసో హోతి. **రమమానావ జహన్తి జీవిత**న్తి తాత చూళతుణ్డిల, మా సోచి మా పరిదేవి, మరణస్స నామ తే భాయన్తి, యేసం అబ్భన్తరే సీలాదిగుణా నత్థి. మయం పన సీలాచారసమ్పన్నా పుఞ్ఞవన్తో, తస్మా అమ్హాదిసా సత్తా రమమానావ జహన్తి జీవితన్తి.

ఏవం మహాసత్తో మధురేన సరేన బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేసి. మహాజనకాయా అఙ్గులియో ఫోటేసుం, చేలుక్ఖేపా చ పవత్తింసు, సాధుకారసద్దపుణ్ణం అన్తలిక్ఖం అహోసి. బారాణసిరాజా బోధిసత్తం రజ్జేన పూజేత్వా మహల్లికాయ యసం దత్వా ఉభోపి తే గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా గన్ధాదీహి విలిమ్పాపేత్వా గీవాసు మణిరతనాని పిళన్ధాపేత్వా ఘరం నేత్వా పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా మహన్తేన పరివారేన పటిజగ్గి. బోధిసత్తో రఞ్ఞో పఞ్చ సీలాని అదాసి. సబ్బే బారాణసివాసినో చ కాసిరట్ఠవాసినో చ పఞ్చ సీలాని రక్ఖింసు. మహాసత్తో నేసం పక్ఖదివసేసు ధమ్మం దేసేసి, వినిచ్ఛయే నిసీదిత్వా అడ్డే తీరేసి. తస్మిం ధరమానే కూటడ్డకారకా నామ నాహేసుం. అపరభాగే రాజా కాలమకాసి. మహాసత్తో తస్స సరీరపరిహారం కారేత్వా వినిచ్ఛయే పోత్థకే లిఖాపేత్వా “ఇమం పోత్థకం ఓలోకేత్వా అడ్డం తీరేయ్యాథా”తి వత్వా మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా అప్పమాదేన ఓవాదం దత్వా సబ్బేసం రోదన్తానం పరిదేవన్తానఞ్ఞేవ సద్ధిం చూళతుణ్డిలేన అరఞ్ఞం పావిసి. తదా బోధిసత్తస్స ఓవాదో సట్ఠి వస్ససహస్సాని పవత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో మరణభీరుకో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, చూళతుణ్డిలో మరణభీరుకో భిక్ఖు, పరిసా బుద్ధపరిసా, మహాతుణ్డిలో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

తుణ్డిలజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౮౯] ౪. సువణ్ణకక్కటకజాతకవణ్ణనా

సిఙ్గీమిగోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరస్స అత్తనో అత్థాయ జీవితపరిచ్చాగం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు యావ ధనుగ్గహపయోజనా **ఖణ్డహాలజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౯౮౨ ఆదయో) ధనపాలవిస్సజ్జనం **చూళహంసమహాహంసజాతకే** (జా॰ ౧.౧౫.౧౩౩ ఆదయో) కథితం. తదా హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, ధమ్మభణ్డాగారికఆనన్దత్థేరో

సేక్ఖపటిసమ్భిదాప్పత్తో హుత్వా ధనపాలకే ఆగచ్ఛన్తే సమ్మాసమ్బుద్ధస్స జీవితం పరిచ్చజీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దో మయ్హం జీవితం పరిచ్చజియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహస్స పుబ్బపస్సే సాలిన్దియో నామ బ్రాహ్మణగామో హోతి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం గామే కస్సకబ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా తస్స గామస్స పుబ్బుత్తరాయ దిసాయ ఏకస్మిం గామఖేత్తే కరీససహస్సమత్తం కసిం కారేసి. సో ఏకదివసం మనుస్సేహి సద్ధిం ఖేత్తం గన్త్వా కమ్మకారే “కసథా”తి ఆణాపేత్వా ముఖధోవనత్థాయ ఖేత్తకోటియం మహన్తం సోబ్భం ఉపసఙ్కమి. తస్మిం ఖో పన సోబ్భే ఏకో సువణ్ణవణ్ణో కక్కటకో పటివసతి అభిరూపో పాసాదికో. బోధిసత్తో దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా తం సోబ్భం ఓతరి. తస్స ముఖధోవనకాలే కక్కటకో సన్తికం ఆగమాసి. అథ నం సో ఉక్ఖిపిత్వా అత్తనో ఉత్తరిసాటకన్తరే నిపజ్జాపేత్వా గహేత్వా ఖేత్తే కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా గచ్ఛన్తో తత్థేవ నం సోబ్భే పక్ఖిపిత్వా గేహం అగమాసి. తతో పట్ఠాయ ఖేత్తం ఆగచ్ఛన్తో పఠమం తం సోబ్భం గన్త్వా కక్కటకం ఉక్ఖిపిత్వా ఉత్తరిసాటకన్తరే నిపజ్జాపేత్వా పచ్ఛా కమ్మన్తం విచారేసి. ఇతి తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సాసో దళ్హో అహోసి.

బోధిసత్తో నిబద్ధం ఖేత్తం ఆగచ్ఛతి, అక్ఖీసు చ పనస్స పఞ్చ పసాదా తీణి మణ్డలాని విసుద్ధాని హుత్వా పఞ్ఞాయన్తి. అథస్స ఖేత్తకోటియం ఏకస్మిం తాలే కాకకులావకే కాకీ అక్ఖీని దిస్వా ఖాదితుకామా హుత్వా కాకం ఆహ – “సామి, దోహళో మే ఉప్పన్నో”తి. “కిం దోహళో నామా”తి? “ఏతస్స బ్రాహ్మణస్స అక్ఖీని ఖాదితుకామామ్హీ”తి. “దుద్దోహళో తే ఉప్పన్నో, కో ఏతాని ఆహరితుం సక్ఖిస్సతీ”తి. “త్వం న సక్కోసీ”తి అహమ్పేతం జానామి, యో పనేస తాలస్స అవిదూరే వమ్మికో, ఏత్థ కణ్హసప్పో వసతి. “తం ఉపట్ఠహ, సో ఏతం డంసిత్వా మారేస్సతి, అథస్స అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా త్వం ఆహరిస్ససీ”తి . సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ కణ్హసప్పం ఉపట్ఠహి. బోధిసత్తేనపి వాపితసస్సానం గబ్భగ్గహణకాలే కక్కటకో మహా అహోసి. అథేకదివసం సప్పో కాకమాహ “సమ్మ, త్వం నిబద్ధం మం ఉపట్ఠహసి, కిం తే కరోమీ”తి. “సామి, తుమ్హాకం దాసియా ఏతస్స ఖేత్తసామికస్స అక్ఖీసు దోహళో ఉప్పజ్జి, స్వాహం తుమ్హాకం ఆనుభావేన తస్స అక్ఖీని లభిస్సామీతి తుమ్హే ఉపట్ఠహామీ”తి. సప్పో “హోతు, నయిదం గరుకం, లభిస్ససీ”తి తం అస్సాసేత్వా పున దివసే బ్రాహ్మణస్స ఆగమనమగ్గే కేదారమరియాదం నిస్సాయ తిణేహి పటిచ్ఛన్నో హుత్వా తస్సాగమనం ఓలోకేన్తో నిపజ్జి.

బోధిసత్తో ఆగచ్ఛన్తో పఠమం సోబ్భం ఓతరిత్వా ముఖం ధోవిత్వా సినేహం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సువణ్ణకక్కటకం ఆలిఙ్గేత్వా ఉత్తరిసాటకన్తరే నిపజ్జాపేత్వా ఖేత్తం పావిసి. సప్పో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ వేగేన పక్ఖన్దిత్వా పిణ్డికమంసే డంసిత్వా తత్థేవ పాతేత్వా వమ్మికం సన్ధాయ పలాయి. బోధిసత్తస్స పతనఞ్చ కక్కటకస్స సాటకన్తరతో లఙ్ఘనఞ్చ కాకస్స ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స ఉరే నిలీయనఞ్చ అపచ్ఛాఅపురిమం అహోసి. కాకో నిలీయిత్వా అక్ఖీని తుణ్డేన పహరి. కక్కటకో “ఇమం కాకం నిస్సాయ మమ సహాయస్స భయం ఉప్పన్నం, ఏతస్మిం గహితే సప్పో ఆగచ్ఛిస్సతీ”తి సణ్డాసేన గణ్హన్తో వియ కాకం గీవాయం అళేన దళ్హం గహేత్వా కిలమేత్వా థోకం సిథిలమకాసి. కాకో “కిస్స మం సమ్మ, ఛడ్డేత్వా పలాయసి, ఏస మం కక్కటకో భియ్యో విహేఠేతి, యావ న మరామి, తావ ఏహీ”తి సప్పం పక్కోసన్తో పఠమం గాథమాహా –

౯౪. “సిఙ్గీమిగో ఆయతచక్ఖునేత్తో, అట్ఠిత్తచో వారిసయో అలోమో;
తేనాభిభూతో కపణం రుదామి, హరే సఖా కిస్స ను మం జహాసీ”తి.

తత్థ **సిఙ్గీమిగో**తి సిఙ్గీసువణ్ణవణ్ణతాయ వా అళసఙ్ఖాతానం వా సిఙ్గానం అత్థితాయ కక్కటకో వుత్తో. **ఆయతచక్ఖునేత్తో**తి దీఘేహి చక్ఖుసఙ్ఖాతేహి నేత్తేహి సమన్నాగతో. అట్ఠిమేవ తచో అస్సాతి **అట్ఠిత్తచో. హరే సఖా**తి ఆలపనమేతం, అమ్భో సహాయాతి అత్థో.

సప్పో తం సుత్వా మహన్తం ఫణం కత్వా కాకం అస్సాసేన్తో అగమాసి. సత్థా ఇమమత్థం దీపేన్తో అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౯౩. “సో పస్ససన్తో మహతా ఫణేన, భుజఙ్గమో కక్కటమజ్ఝపత్తో;
సఖా సఖారం పరితాయమానో, భుజఙ్గమం కక్కటకో గహేసీ”తి.

తత్థ **కక్కటమజ్ఝపత్తో**తి కక్కటకం సమ్పత్తో. **సఖా సఖార**న్తి సహాయో సహాయం. “సకం సఖార”న్తిపి పాఠో, అత్తనో సహాయన్తి అత్థో. **పరితాయమానో**తి రక్ఖమానో. **గహేసీ**తి దుతియేన అళేన గీవాయం దళ్హం గహేసి.

అథ నం కిలమేత్వా థోకం సిథిలమకాసి. అథ సప్పో “కక్కటకా నామ నేవ కాకమంసం ఖాదన్తి, న సప్పమంసం, అథ కేన ను ఖో కారణేన అయం అమ్హే గణ్హీ”తి చిన్తేత్వా తం పుచ్ఛన్తో తతియం గాథమాహ –

౯౪. “న వాయసం నో పన కణ్హసప్పం, ఘాసత్థికో కక్కటకో అదేయ్య;
పుచ్ఛామి తం ఆయతచక్ఖునేత్త, అథ కిస్స హేతుమ్హ ఉభో గహీతా”తి.

తత్థ **ఘాసత్థికో**తి ఆహారత్థికో హుత్వా. **అదేయ్యా**తిఆదియేయ్య, న-కారేన యోజేత్వా న గణ్హేతి అత్థో.

తం సుత్వా కక్కటకో గహణకారణం కథేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౯౫. “అయం పురిసో మమ అత్థకామో, యో మం గహేత్వాన దకాయ నేతి;
తస్మిం మతే దుక్ఖమనప్పకం మే, అహఞ్చ ఏసో చ ఉభో న హోమ.

౯౬. “మమఞ్చ దిస్వాన పవద్ధకాయం, సబ్బో జనో హింసితుమేవ మిచ్ఛే;
సాదుఞ్చ థూలఞ్చ ముదుఞ్చ మంసం, కాకాపి మం దిస్వ విహేఠయేయ్యు”న్తి.

తత్థ **అయ**న్తి బోధిసత్తం నిద్దిసతి. **అత్థకామో**తి హితకామో. **దకాయ నేతీ**తి యో మం సమ్పియాయమానో ఉత్తరిసాటకేన గహేత్వాన ఉదకాయ నేతి, అత్తనో వసనకసోబ్భం పాపేతి. **తస్మిం మతే**తి సచే సో ఇమస్మిం ఠానే మరిస్సతి, ఏతస్మిం మతే మమ కాయికం చేతసికం మహన్తం దుక్ఖం భవిస్సతీతి దీపేతి. **ఉభో న హోమా**తి ద్వేపి జనా న భవిస్సామ. **మమఞ్చ దిస్వానా**తి గాథాయ అయమత్థో – ఇదఞ్చ అపరం కారణం, ఇమస్మిం మతే అనాథం నిప్పచ్చయం మం పవడ్ఢితకాయం దిస్వా సబ్బో జనో “ఇమస్స కక్కటకస్స సాదుఞ్చ థూలఞ్చ ముదుఞ్చ మంస”న్తి మం మారేతుం ఇచ్ఛేయ్య, న కేవలఞ్చ జనో మనుస్సో, తిరచ్ఛానభూతా కాకాపి మం దిస్వా విహేఠయేయ్యుం విహేసేయ్యుం మారేయ్యుం.

తం సుత్వా సప్పో చిన్తేసి “ఏకేనుపాయేన ఇమం వఞ్చేత్వా కాకఞ్చ అత్తానఞ్చ మోచేస్సామీ”తి. అథ నం వఞ్చేతుకామో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౯౯. “సచేతస్స హేతుమ్హ ఉభో గహీతా, ఉట్ఠాతు పోసో విసమావమామి;

మమఞ్చ కాకఞ్చ పముఞ్చ ఖిప్పం, పురే విసం గాళ్హముపేతి మచ్చ”న్తి.

తత్థ **సచేతస్స హేతూ**తి సచే ఏతస్స కారణా. **ఉట్ఠాతూ**తి నిబ్బిసో హోతు. **విసమావమామీ**తి అహమస్స విసం ఆకడ్ఢామి, నిబ్బిసం నం కరోమి. **పురే విసం గాళ్హముపేతి మచ్చ**న్తి ఇమఞ్హి మచ్చం మయా అనావమియమానం విసం గాళ్హం బలవం హుత్వా ఉపగచ్ఛేయ్య, తం యావ న ఉపగచ్ఛతి, తావదేవ అమ్హే ద్వేపి జనే ఖిప్పం ముఞ్చాతి.

తం సుత్వా కక్కటకో చిన్తేసి “అయం ఏకేనుపాయేన మం ద్వేపి జనే విస్సజ్జాపేత్వా పలాయితుకామో, మయ్హం ఉపాయకోసల్లం న జానాతి, అహం దాని యథా సప్పో సఞ్చరితుం సక్కోతి, ఏవం అళం సిథిలం కరిస్సామి, కాకం పన నేవ విస్సజ్జేస్సామీ”తి ఏవం చిన్తేత్వా సత్తమం గాథమాహ –

౧౦౦. “సప్పం పమోక్ఖామి న తావ కాకం, పటిబన్ధకో హోహితి తావ కాకో;

పురిసఞ్చ దిస్వాన సుఖిం అరోగం, కాకం పమోక్ఖామి యథేవ సప్ప”న్తి.

తత్థ **పటిబన్ధకో**తి పాటిభోగో. **యథేవ సప్ప**న్తి యథా భవన్తం సప్పం ముఞ్చామి, తథా కాకం పమోక్ఖామి, కేవలం త్వం ఇమస్స బ్రాహ్మణస్స సరీరతో సీఘం విసం ఆవమాహీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తస్స సుఖసఞ్చారణత్థం అళం సిథిలమకాసి. సప్పో విసం ఆవమిత్వా మహాసత్తస్స సరీరం నిబ్బిసం అకాసి. సో నిద్దుక్ఖో ఉట్ఠాయ పకతివణ్ణేనేవ అట్ఠాసి. కక్కటకో “సచే ఇమే ద్వేపి జనా అరోగా భవిస్సన్తి, మయ్హం సహాయస్స వడ్ఢి నామ న భవిస్సతి, వినాసేస్సామి నే”తి చిన్తేత్వా కత్తరికాయ ఉప్పలమకుళం వియ అళేహి ఉభిన్నమ్పి సీసం కప్పేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. కాకీపి తమ్హా ఠానా పలాయి. బోధిసత్తో సప్పస్స సరీరం దణ్డకే వేఠేత్వా గుమ్బపిట్ఠే ఖిపి. సువణ్ణకక్కటకం సోబ్భే విస్సజ్జేత్వా న్హత్వా సాలిన్దియగామమేవ గతో. తతో పట్ఠాయ కక్కటకేన సద్ధిం అధికతరో విస్సాసో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౧౦౧. “కాకో తదా దేవదత్తో అహోసి, మారో పన కణ్హసప్పో అహోసి;

ఆనన్దభద్దో కక్కటకో అహోసి, అహం తదా బ్రాహ్మణో హోమి సత్థా”తి.

సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. కాకీ పన గాథాయ న వుత్తా, సా చిఞ్చమాణవికా అహోసీతి.

సువణ్ణకక్కటకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౩౯౦] ౫. మయ్హకజాతకవణ్ణనా

సకుణో మయ్హకో నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆగన్తుకసేట్ఠిం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి ఆగన్తుకసేట్ఠి నామ అడ్ఢో అహోసి మహద్ధనో. సో నేవ అత్తనా భోగే భుఞ్జి, న పరేసం అదాసి, నానగ్గరసే పణీతే భోజనే ఉపనీతే తం న భుఞ్జతి, బిలఙ్గదుతియం కణాజకం ఏవ భుఞ్జతి, ధూపితవాసితేసు కాసికవత్థేసు ఉపనీతేసు తాని హారేత్వా థూలథూలసాటకే నివాసేతి, ఆజానీయయుత్తే మణికనకవిచిత్తే రథే ఉపనీతే తమ్పి హరాపేత్వా కత్తరరథకేన గచ్ఛతి, సువణ్ణచ్ఛత్తే ధారియమానే తం అపనేత్వా పణ్ణచ్ఛత్తేన ధారియమానేన. సో యావజీవం దానాదీసు పుఞ్ఞేసు ఏకమ్పి అకత్వా కాలం కత్వా రోరువనిరయే నిబ్బత్తి. తస్స అపుత్తకం సాపతేయ్యం రాజబలం సత్తహి రత్తిదివసేహి రాజకులం పవేసేసి. తస్మిం పవేసితే రాజా భుత్తపాతరాసో జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసిన్నో "కిం, మహారాజ, బుద్ధుపట్ఠానం న కరోసీ"తి వుత్తే "భన్తే, సావత్థియం ఆగన్తుకసేట్ఠినో నామ కాలకతస్స అస్సామికధనే అమ్హాకం ఘరే ఆహరియమానేయేవ సత్త రత్తిదివసా గతా, సో పన ఏతం ధనం లభిత్వాపి నేవ అత్తనా పరిభుఞ్జి, న పరేసం అదాసి, రక్ఖసపరిగ్గహితపోక్ఖరణీ వియస్స ధనం అహోసి, సో ఏకదివసమ్పి పణీతభోజనాదీనం రసం అననుభవిత్వావ మరణముఖం పవిట్ఠో, ఏవం మచ్ఛరీ అపుఞ్ఞసత్తో కిం కత్వా ఏత్తకం ధనం లభి, కేన చస్స భోగేసు చిత్తం న రమీ"తి సత్థారం పుచ్ఛి. సత్థా "మహారాజ, ధనలాభో చ, ధనం లద్ధా అపరిభుఞ్జనకారణఞ్చ తేనేవ కత"న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసిసేట్ఠి అస్సద్ధో అహోసి మచ్ఛరీ, న కస్సచి కిఞ్చి దేతి, న కఞ్చి సఙ్గణ్హాతి. సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో తగరసిఖిం నామ పచ్చేకబుద్ధం పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా వన్దిత్వా "లద్ధా, భన్తే, భిక్ఖా"తి పుచ్ఛిత్వా "నను చరామ మహాసేట్ఠీ"తి వుత్తే పురిసం ఆణాపేసి "గచ్ఛ, ఇమం అమ్హాకం ఘరం ఆనేత్వా మమ పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అమ్హాకం పటియత్తభత్తస్స పత్తం పూరేత్వా దాపేహీ"తి. సో పచ్చేకబుద్ధం ఘరం నేత్వా నిసీదాపేత్వా సేట్ఠిభరియాయ ఆచిక్ఖి. సా నానగ్గరసభత్తస్స పత్తం పూరేత్వా తస్స అదాసి. సో భత్తం గహేత్వా సేట్ఠినివేసనా నిక్ఖమిత్వా అన్తరవీథియం పటిపజ్జి. సేట్ఠి రాజకులతో పచ్చాగచ్ఛన్తో తం దిస్వా వన్దిత్వా "లద్ధం, భన్తే, భత్త"న్తి పుచ్ఛి. "లద్ధం మహాసేట్ఠీ"తి. సో పత్తం ఓలోకేత్వా చిత్తం పసాదేతుం నాసక్ఖి , "ఇమం మే భత్తం దాసా వా కమ్మకరా వా భుఞ్జిత్వా దుక్కరమ్పి కమ్మం కరేయ్యుం, అహో వత మే జానీ"తి అపరచేతనం పరిపుణ్ణం కాతుం నాసక్ఖి. దానఞ్హి నామ తిస్సో చేతనా పరిపుణ్ణం కాతుం సక్కోన్తస్సేవ మహప్ఫలం హోతి.

"పుబ్బేవ దానా సుమనా భవామ, దదమ్పి వే అత్తమనా భవామ;

దత్వాపి వే నానుతప్పామ పచ్ఛా, తస్మా హి అమ్హం దహరా నమియ్యరే. (జా॰ ౧.౧౦.౯౭);

"పుబ్బేవ దానా సుమనో, దదం చిత్తం పసాదయే;

దత్వా అత్తమనో హోతి, ఏసా యఞ్ఞస్స సమ్పదా". (అ॰ ని॰ ౬.౩౭; పే॰ వ॰ ౩౦౫);

ఇతి, మహారాజ, ఆగన్తుకసేట్ఠి తగరసిఖిపచ్చేకబుద్ధస్స దిన్నపచ్చయేన బహుం ధనం లభి, దత్వా అపరచేతనం పణీతం కాతుం అసమత్థతాయ భోగే భుఞ్జితుం నాసక్ఖీతి. "పుత్తం పన కస్మా న లభి, భన్తే"తి? సత్థా "పుత్తస్స అలభనకారణమ్పి తేనేవ కతం, మహారాజా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో మాతాపితూనం అచ్చయేన కనిట్ఠం సఙ్గణ్హిత్వా కుటుమ్బం విచారేన్తో ఘరద్వారే దానసాలం కారేత్వా మహాదానం పవత్తేన్తో

అగారం అజ్ఝావసి. అథస్స ఏకో పుత్తో జాయి. సో తస్స పదసా గమనకాలే కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చానిసంసం దిస్వా సద్ధిం పుత్తదారేన సబ్బం ఘరవిభవం కనిట్ఠస్స నియ్యాతేత్వా "అప్పమత్తో దానం పవత్తేహీ"తి ఓవాదం దత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే విహాసి. కనిట్ఠోపిస్స ఏకం పుత్తం పటిలభి. సో తం వడ్ఢన్తం దిస్వా చిన్తేసి "మమ భాతు పుత్తే జీవన్తే కుటుమ్బం భిన్దిత్వా ద్విధా భవిస్సతి, భాతు పుత్తం మారేస్సామీ"తి. అథ నం ఏకదివసం నదియం ఓపిలాపేత్వా మారేసి. తమేనం న్హత్వా ఆగతం భాతు జాయా "కుహిం మమ పుత్తో"తి పుచ్ఛి. "నదియం ఉదకం కీళి, అథ నం ఉదకే విచినన్తో నాద్దస"న్తి. సా రోదిత్వా కన్దిత్వా తుణ్హీ అహోసి.

బోధిసత్తో తం పవత్తిం ఞత్వా "ఇదం కిచ్చం పాకటం కరిస్సామీ"తి ఆకాసేనాగన్త్వా బారాణసియం ఓతరిత్వా సునివత్థో సుపారుతో తస్స ఘరద్వారే ఠత్వా దానసాలం అదిస్వా "దానసాలాపి ఇమినా అసప్పురిసేన నాసితా"తి చిన్తేసి. కనిట్ఠో తస్స ఆగతభావం ఞత్వా ఆగన్త్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా సుభోజనం భోజేసి. సో భత్తకిచ్చావసానే సుఖకథాయ నిసిన్నో "దారకో న పఞ్ఞాయతి, కహం ను ఖో"తి పుచ్ఛి. "మతో, భన్తే"తి. "కేన కారణేనా"తి? "ఉదకకీళనట్ఠానే అసుకకారణేనాతి న జానామీ"తి. "కిం త్వం అసప్పురిస న జానిస్ససి, తయా కతకిచ్చం మయ్హం పాకటం, నను త్వం ఇమినా నామ కారణేన తం మారేసి, కిం ను త్వం రాజాదీనం వసేన నస్సమానం ధనం రక్ఖితుం సక్కుణేయ్యాసి, మయ్హకసకుణస్స చ తుయ్హఞ్చ కిం నానాకరణ"న్తి? అథస్స మహాసత్తో బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౦౨."సకుణో మయ్హకో నామ, గిరిసానుదరీచరో;
పక్కం పిప్ఫలిమారుయ్హ, 'మయ్హం మయ్హ'న్తి కన్దతి.

౧౦౩. "తస్సేవం విలపన్తస్స, దిజసఙ్ఘా సమాగతా;
భుత్వాన పిప్ఫలిం యన్తి, విలపత్వేవ సో దిజో.

౧౦౪."ఏవమేవ ఇధేకచ్చో, సఙ్ఘరిత్వా బహుం ధనం;
నేవత్తనో న ఞాతీనం, యథోధిం పటిపజ్జతి.

౧౦౫."న సో అచ్ఛాదనం భత్తం, న మాలం న విలేపనం;
అనుభోతి సకిం కిఞ్చి, న సఙ్గణ్హాతి ఞాతకే.

౧౦౬."తస్సేవం విలపన్తస్స, మయ్హం మయ్హన్తి రక్ఖతో;
రాజానో అథ వా చోరా, దాయాదా యేవ అప్పియా;
ధనమాదాయ గచ్ఛన్తి, విలపత్వేవ సో నరో.

౧౦౭. "ధీరో భోగే అధిగమ్మ, సఙ్గణ్హాతి చ ఞాతకే;
తేన సో కిత్తిం పప్పోతి, పేచ్చ సగ్గే పమోదతీ"తి.

తత్థ **మయ్హకోతి** "మయ్హం మయ్హ"న్తి విరవనవసేన ఏవంలద్ధనామో. గిరిసానుదరీసు చరతీతి **గిరిసానుదరీచరో. పక్కం పిప్ఫలిన్తి** హిమవన్తపదేసే ఏకం ఫలభరితం పిప్ఫలిరుక్ఖం. **కన్దతీతి** దిజగణే తం రుక్ఖం పరివారేత్వా పక్కాని ఖాదన్తే వారేతుం

“మయ్హం మయ్హ”న్తి పరిదేవన్తో విచరతి. **తస్సేవం విలపన్తస్సాతి** తస్స విలపన్తస్సేవ. **భుత్వాన విప్ఫలిం యన్తీతి** తం పిప్ఫలిరుక్ఖం పరిభుఞ్జిత్వా అఞ్ఞం ఫలసమ్పన్నం రుక్ఖం గచ్ఛన్తి. **విలపత్వేవాతి** సో పన దిజో విలపతియేవ. **యథోధిన్తి** యథాకోట్ఠాసం, మాతాపితాభాతుభగినీపుత్తధీతాదీనం ఉపభోగపరిభోగవసేన యో యో కోట్ఠాసో దాతబ్బో, తం తం న దేతీతి అత్థో.

సకిన్తి ఏకవారమ్పి నానుభోతి. “సక”న్తిపి పాఠో, అత్తనో సన్తకమ్పీతి అత్థో. **న సఙ్గణ్హాతీతి** భత్తచ్ఛాదనబీజనఙ్గలాదిదానవసేన న సఙ్గణ్హాతి. **విలపత్వేవ సో నరోతి** ఏతేసు రాజాదీసు ధనం గహేత్వా గచ్ఛన్తేసు కేవలం సో పురిసో విలపతియేవ. **ధీరోతి** పణ్డితో. **సఙ్గణ్హాతీతి** అత్తనో సన్తికం ఆగతే దుబ్బలఞాతకే భత్తచ్ఛాదనబీజనఙ్గలాదిదానేన సఙ్గణ్హాతి. **తేనాతి** సో పురిసో తేన ఞాతిసఙ్గహేన చతుపరిసమజ్ఝే కిత్తిఞ్చ అత్తనో వణ్ణభణనఞ్చ పాపుణాతి, పేచ్చ సగ్గే దేవనగరే పమోదతి.

ఏవం మహాసత్తో తస్స ధమ్మం దేసేత్వా దానం పాకతికం కారేత్వా హిమవన్తమేవ గన్త్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఇతి ఖో, మహారాజ, ఆగన్తుకసేట్ఠి భాతు పుత్తస్స మారితత్తా ఏత్తకం కాలం నేవ పుత్తం, న ధీతరం అలభీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కనిట్ఠో ఆగన్తుకసేట్ఠి అహోసి, జేట్ఠకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మయ్హకజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౩౯౧] ౬. విజ్జాధరజాతకవణ్ణనా

దుబ్బణ్ణరూపన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోకత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహాకణ్హజాతకే** (జా. ౧.౧౨.౬౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో లోకత్థచరియం చరియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కో అహోసి. తదా ఏకో విజ్జాధరో విజ్జం పరివత్తేత్వా అడ్ఢరత్తసమయే ఆగన్త్వా బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా సద్ధిం అతిచరతి, తస్సా పరిచారికాయో సఞ్జానింసు. సా సయమేవ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, ఏకో పురిసో అడ్ఢరత్తసమయే సిరిగబ్భం పవిసిత్వా మం దూసేతీ”తి ఆహ. “సక్ఖిస్ససి పన కిఞ్చి సఞ్ఞాణం కాతు”న్తి? “సక్కోమి, దేవా”తి సా జాతిహిఙ్గులికపాతిం ఆహరాపేత్వా తస్స పురిసస్స రత్తిం ఆగన్త్వా అభిరమిత్వా గచ్ఛన్తస్స పిట్ఠియం పఞ్చఙ్గులికం దత్వా పాతోవ రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా మనుస్సే ఆణాపేసి “గచ్ఛథ, సబ్బదిసాసు ఓలోకేత్వా పిట్ఠియం కతజాతిహిఙ్గులపఞ్చఙ్గులికపురిసం గణ్హథా”తి. విజ్జాధరోపి రత్తిం అనాచారం కత్వా దివా సుసానే సూరియం నమస్సన్తో ఏకపాదేన తిట్ఠతి. రాజపురిసా తం దిస్వా పరివారయింసు. సో “పాకటం మే కమ్మం జాత”న్తి విజ్జం పరివత్తేత్వా ఆకాసేన ఉప్పతిత్వా గతో.

రాజా తం దిస్వా ఆగతపురిసే “అద్దసథా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, అద్దసామా”తి. “కో నామేసో”తి? “పబ్బజితో, దేవా”తి. “సో హి రత్తిం అనాచారం కత్వా దివా పబ్బజితవేసేన వసతి”. రాజా “ఇమే దివా సమణవేసేన చరిత్వా రత్తిం అనాచారం కరోన్తీ”తి

పబ్బజితానం కుజ్ఝిత్వా మిచ్ఛాగహణం గహేత్వా "మయ్హం విజితా ఇమే సబ్బే పబ్బజితా పలాయన్తు, దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే రాజాణం కరిస్సన్తూ"తి భేరిం చరాపేసి. తియోజనసతికా కాసిరట్ఠా పలాయిత్వా సబ్బే పబ్బజితా అఞ్ఞరాజధానియో అగమింసు. సకలకాసిరట్ఠే మనుస్సానం ఓవాదదాయకో ఏకోపి ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణో నాహోసి. అనోవాదకా మనుస్సా ఫరుసా అహేసుం, దానసీలవిముఖా మతమతా యేభుయ్యేన అపాయే నిబ్బత్తింసు, సగ్గే నిబ్బత్తనకా నామ నాహేసుం.

సక్కో నవే దేవపుత్తే అపస్సన్తో "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఆవజ్జేత్వా విజ్జాధరం నిస్సాయ బారాణసిరఞ్ఞా కుద్ధేన మిచ్ఛాగహణం గహేత్వా పబ్బజితానం రట్ఠా పబ్బాజితభావం ఞత్వా "ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో ఇమస్స రఞ్ఞో మిచ్ఛాగహణం భిన్దితుం సమత్థో నామ నత్థి, రఞ్ఞో చ రట్ఠవాసీనఞ్చ అవస్సయో భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నన్దమూలపబ్భారే పచ్చేకబుద్ధానం సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా "భన్తే, మయ్హం ఏకం మహల్లకం పచ్చేకబుద్ధం దేథ, కాసిరట్ఠం పసాదేస్సామీ"తి ఆహ. సో సఙ్ఘత్థేరమేవ లభి, అథస్స పత్తచీవరం గహేత్వా తం పురతో కత్వా సయం పచ్ఛతో హుత్వా సిరస్మిం అఞ్జలిం ఠపేత్వా పచ్చేకబుద్ధం నమస్సన్తో ఉత్తమరూపధరో మాణవకో హుత్వా సకలనగరస్స మత్థకేన తిక్ఖత్తుం విచరిత్వా రాజద్వారం ఆగన్త్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. అమచ్చా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం "దేవ, అభిరూపో మాణవకో ఏకం సమణం ఆనేత్వా రాజద్వారే ఆకాసే ఠితో"తి. రాజా ఆసనా ఉట్ఠాయ సీహపఞ్జరే ఠత్వా "మాణవక, కస్మా త్వం అభిరూపో సమానో ఏతస్స విరూపస్స సమణస్స పత్తచీవరం గహేత్వా నమస్సమానో ఠితో"తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౮."దుబ్బణ్ణరూపం తువమరియవణ్ణీ, పురక్ఖత్వా పఞ్జలికో నమస్ససి;
సేయ్యో ను తేసో ఉదవా సరిక్ఖో, నామం పరస్సత్తనో చాపి బ్రూహీ"తి.

తత్థ **అరియవణ్ణీ**తి సున్దరరూపో. **సేయ్యో ను తేసో**తి ఏసో విరూపో పబ్బజితో కిం ను తయా ఉత్తరితరో, ఉదాహు సరిక్ఖో. **నామం పరస్సత్తనో చాపీ**తి ఏతస్స పరస్స చ అత్తనో చ నామం బ్రూహీతి పుచ్ఛతి.

అథ నం సక్కో "మహారాజ, సమణా నామ గరుట్ఠానియా, తేన మే నామం లపితుం న లబ్భతి, మయ్హం పన తే నామం కథేస్సామీ"తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౦౯."న నామగోత్తం గణ్హన్తి రాజ, సమ్మగ్గతానుజ్జుగతాన దేవా;
అహఞ్చ తే నామధేయ్యం వదామి, సక్కోహమస్మీ తిదసానమిన్దో"తి.

తత్థ **సమ్మగ్గతానుజ్జుగతాన దేవా**తి మహారాజ, సబ్బసఙ్ఖారే యథా సభావసరసవసేన సమ్మసిత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం పత్తత్తా సమ్మగ్గతానం, ఉజునా చ అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన నిబ్బానం గతత్తా ఉజుగతానం మహాఖీణాసవానం ఉపపత్తిదేవేహి ఉత్తరితరానం విసుద్ధిదేవానం ఉపపత్తిదేవా నామగోత్తం న గణ్హన్తి. **అహఞ్చ తే నామధేయ్య**న్తి అపిచ అహం అత్తనో నామధేయ్యం తుయ్హం కథేమి.

తం సుత్వా రాజా తతియగాథాయ భిక్ఖునమస్సనే ఆనిసంసం పుచ్ఛి –

౧౧౦."యో దిస్వా భిక్ఖుం చరణూపపన్నం, పురక్ఖత్వా పఞ్జలికో నమస్సతి;
పుచ్ఛామి తం దేవరాజేతమత్థం, ఇతో చుతో కిం లభతే సుఖం సో"తి.

సక్కో చతుత్థగాథాయ కథేసి –

౧౧౧.“యో దిస్వా భిక్ఖుం చరణూపపన్నం, పురక్ఖత్వా పఞ్జలికో నమస్సతి;

దిట్ఠేవ ధమ్మే లభతే పసంసం, సగ్గఞ్చ సో యాతి సరీరభేదా”తి.

తత్థ **భిక్ఖున్తి** భిన్నకిలేసం పరిసుద్ధపుగ్గలం. **చరణూపపన్నన్తి** సీలచరణేన ఉపేతం. **దిట్ఠేవ ధమ్మేతి** న కేవలం ఇతో చుతోయేవ, ఇమస్మిం పన అత్తభావే సో పసంసం లభతి, పసంసాసుఖం విన్దతీతి.

రాజా సక్కస్స కథం సుత్వా అత్తనో మిచ్ఛాగహణం భిన్దిత్వా తుట్ఠమానసో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౧౨.“లక్ఖీ వత మే ఉదపాది అజ్జ, యం వాసవం భూతపతిద్దసామ;

భిక్ఖుఞ్చ దిస్వాన తువఞ్చ సక్క, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **లక్ఖీతి** సిరీ, పఞ్ఞాతిపి వదన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – అజ్జ మమ తవ వచనం సుణన్తస్సేవ కుసలాకుసలవిపాకజాననపఞ్ఞా ఉదపాదీతి. **యన్తి** నిపాతమత్తం. **భూతపతిద్దసామాతి** భూతపతిం అద్దసామ.

తం సుత్వా సక్కో పణ్డితస్స థుతిం కరోన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౧౩.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;

భిక్ఖుఞ్చ దిస్వాన మమఞ్చ రాజ, కరోహి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **బహుఠానచిన్తినోతి** బహూని కారణాని చిన్తనసమత్థా.

తం సుత్వా రాజా ఓసానగాథమాహ –

౧౧౪.“అక్కోధనో నిచ్చపసన్నచిత్తో, సబ్బాతిథీయాచయోగో భవిత్వా;

నిహచ్చ మానం అభివాదయిస్సం, సుత్వాన దేవిన్ద సుభాసితానీ”తి.

తత్థ **సబ్బాతిథీయాచయోగో భవిత్వాతి** సబ్బేసం అతిథీనం ఆగతానం ఆగన్తుకానం యం యం తే యాచన్తి, తస్స తస్స యుత్తో అనుచ్ఛవికో భవిత్వా, సబ్బం తేహి యాచితయాచితం దదమానోతి అత్థో. **సుత్వాన దేవిన్ద సుభాసితానీతి** తవ సుభాసితాని సుత్వా అహం ఏవరూపో భవిస్సామీతి వదతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ పచ్చేకబుద్ధం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. పచ్చేకబుద్ధో ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా “మహారాజ, విజ్జాధరో న సమణో, త్వం ఇతో పట్ఠాయ ‘అతుచ్ఛో లోకో, అత్థి ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణా’తి ఇత్వా దానం దేహి, సీలం రక్ఖ, ఉపోసథకమ్మం కరోహీ”తి రాజానం ఓవది. సక్కోపి సక్కానుభావేన ఆకాసే ఠత్వా “ఇతో పట్ఠాయ అప్పమత్తా హోథా”తి నాగరానం ఓవాదం దత్వా “పలాతా సమణబ్రాహ్మణా ఆగచ్ఛన్తూ”తి భేరిం చరాపేసి. అథ తే ఉభోపి సకట్ఠానమేవ అగమంసు. రాజా తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చేకబుద్ధో పరినిబ్బుతో, రాజా ఆనన్దో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

విజ్జాధరజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౩౯౨] ౭. సిఙ్ఘపుప్ఫజాతకవణ్ణనా

యమేతన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర జేతవనా నిక్ఖమిత్వా కోసలరట్ఠే అఞ్ఞతరం అరఞ్ఞం నిస్సాయ విహరన్తో ఏకదివసం పదుమసరం ఓతరిత్వా సుపుప్ఫితపదుమం దిస్వా అధోవాతే ఠత్వా ఉపసిఙ్ఘి. అథ నం తస్మిం వనే అధివత్థా దేవతా "మారిస, త్వం గన్ధథేనో నామ, ఇదం తే ఏకం థేయ్యఙ్గ"న్తి సంవేజేసి. సో తాయ సంవేజితో పున జేతవనం ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసిన్నో "కహం భిక్ఖు నివుత్థోసీ"తి పుట్ఠో "అసుకవనసణ్డే నామ, తత్థ చ మం దేవతా ఏవం నామ సంవేజేసీ"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "న ఖో భిక్ఖు పుప్ఫం ఉపసిఙ్ఘన్తో త్వమేవ దేవతాయ సంవేజితో, పోరాణకపణ్డితాపి సంవేజితపుబ్బా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం కాసికగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో అపరభాగే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఏకం పదుమసరం నిస్సాయ ఉపవసన్తో ఏకదివసం సరం ఓతరిత్వా సుపుప్ఫితపదుమం ఉపసిఙ్ఘమానో అట్ఠాసి. అథ నం ఏకా దేవధీతా రుక్ఖక్ఖన్ధవివరే ఠత్వా సంవేజయమానా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౫."యమేతం వారిజం పుప్ఫం, అదిన్నం ఉపసిఙ్ఘసి;
ఏకఙ్గమేతం థేయ్యానం, గన్ధథేనోసి మారిసా"తి.

తత్థ **ఏకఙ్గమేత**న్తి ఏకకోట్ఠాసో ఏస.

తతో బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౧౬."న హరామి న భఞ్జామి, ఆరా సిఙ్ఘామి వారిజం;
అథ కేన ను వణ్ణేన, గన్ధథేనోతి వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **ఆరా సిఙ్ఘామీ**తి దూరే ఠితో ఘాయామి. **వణ్ణేనా**తి కారణేన.

తస్మిం ఖణే ఏకో పురిసో తస్మిం సరే భిసాని చేవ ఖణతి, పుణ్డరీకాని చ భఞ్జతి . బోధిసత్తో తం దిస్వా "మం ఆరా ఠత్వా ఉపసిఙ్ఘన్తం 'చోరో'తి వదసి, ఏతం పురిసం కస్మా న భణసీ"తి తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౧౭."యోయం భిసాని ఖణతి, పుణ్డరీకాని భఞ్జతి;
ఏవం ఆకిణ్ణకమ్మన్తో, కస్మా ఏసో న వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **ఆకిణ్ణకమ్మన్తో**తి కక్ఖళకమ్మన్తో దారుణకమ్మన్తో.

అథస్స అవచనకారణం ఆచిక్ఖన్తీ దేవతా చతుత్థపఞ్చమగాథా అభాసి –

౧౧౮."ఆకిణ్ణలుద్దో పురిసో, ధాతిచేలంవ మక్ఖితో;
తస్మిం మే వచనం నత్థి, తఞ్చారహామి వత్తవే.

౧౧౯."అనఙ్గణస్స పోసస్స, నిచ్చం సుచిగవేసినో;
వాలగ్గమత్తం పాపస్స, అబ్భామత్తంవ ఖాయతీ"తి.

తత్థ **ధాతిచేలంవాతి** ఖేళసిఙ్ఘాణికముత్తగూథమక్ఖితం ధాతిదాసియా నివత్థచేలం వియ అయం పాపమక్ఖితోయేవ, తేన కారణేన తస్మిం మమ వచనం నత్థి. **తఞ్చారహామీతి** సమణా పన ఓవాదక్ఖమా హోన్తి పియసీలా, తస్మా తం అప్పమత్తకమ్పి అయుత్తం కరోన్తం వత్తుం అరహామి సమణాతి. **అనఙ్గణస్సాతి** నిద్దోసస్స తుమ్హాదిసస్స. **అబ్భామత్తంవ ఖాయతీతి** మహామేఘప్పమాణం హుత్వా ఉపట్ఠాతి, ఇదాని కస్మా ఏవరూపం దోసం అబ్బోహారికం కరోసీతి.

తాయ పన సంవేజితో బోధిసత్తో సంవేగప్పత్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౨౦."అద్ధా మం యక్ఖ జానాసి, అథో మం అనుకమ్పసి;
పునపి యక్ఖ వజ్జాసి, యదా పస్ససి ఏదిస"న్తి.

తత్థ **యక్ఖాతి** దేవతం ఆలపతి. **వజ్జాసీతి** వదేయ్యాసి. **యదా పస్ససి ఏదిసన్తి** యదా మమ ఏవరూపం దోసం పస్ససి, తదా ఏవం మమ వదేయ్యాసీతి వదతి.

అథస్స సా దేవధీతా సత్తమం గాథమాహ –

౧౨౧."నేవ తం ఉపజీవామి, నపి తే భతకామ్హసే;
త్వమేవ భిక్ఖు జానేయ్య, యేన గచ్ఛేయ్య సుగ్గతి"న్తి.

తత్థ **భతకామ్హసేతి** తవ భతిహతా కమ్మకరాపి న హోమ. కింకారణా తం సబ్బకాలం రక్ఖమానా విచరిస్సామాతి దీపేతి. **యేన గచ్ఛేయ్యాతి** భిక్ఖు యేన కమ్మేన త్వం సుగతిం గచ్ఛేయ్యాసి, త్వమేవ తం జానేయ్యాసీతి.

ఏవం సా తస్స ఓవాదం దత్వా అత్తనో విమానమేవ పవిట్ఠా. బోధిసత్తోపి ఝానం నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సిఙ్ఘపుప్ఫజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౩౯౩] ౮. విఘాసాదజాతకవణ్ణనా

సుసుఖం వత జీవన్తీతి ఇదం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో కేళిసీలకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తేసు హి మహామోగ్గల్లానత్థేరేన పాసాదం కమ్పేత్వా సంవేజితేసు ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ తేసం అగుణం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేతే కేళిసీలకాయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కో అహోసి. అథ అఞ్ఞతరస్మిం కాసికగామే సత్త భాతరో కామేసు దోసం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా మజ్ఝారఞ్ఞే వసన్తా యోగే యోగం అకత్వా కాయదళ్హిబహులా హుత్వా నానప్పకారం కీళం కీళన్తా చరింసు. సక్కో దేవరాజా "ఇమే సంవేజేస్సామీ"తి సుకో హుత్వా తేసం వసనట్ఠానం ఆగన్త్వా ఏకస్మిం రుక్ఖే నిలీయిత్వా తే సంవేజేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౨."సుసుఖం వత జీవన్తి, యే జనా విఘాసాదినో;
దిట్ఠేవ ధమ్మే పాసంసా, సమ్పరాయే చ సుగ్గతీ"తి.

తత్థ **విఘాసాదినో**తి భుత్తాతిరేకం భుఞ్జన్తే సన్ధాయాహ. **దిట్ఠేవ ధమ్మే**తి యే ఏవరూపా, తే దిట్ఠేవ ధమ్మే పాసంసా, సమ్పరాయే చ తేసం సుగతి హోతి, సగ్గే ఉప్పజ్జన్తీతి అధిప్పాయేన వదతి.

అథ తేసు ఏకో తస్స వచనం సుత్వా అవసేసే ఆమన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౨౩."సుకస్స భాసమానస్స, న నిసామేథ పణ్డితా;
ఇదం సుణాథ సోదరియా, అమ్హేవాయం పసంసతీ"తి.

తత్థ **భాసమానస్సా**తి మానుసికాయ వాచాయ భణన్తస్స. **న నిసామేథా**తి న సుణాథ. **ఇదం సుణాథా**తి ఇదమస్స వచనం సుణాథ. **సోదరియా**తి సమానే ఉదరే వుత్థభావేన తే ఆలపన్తో ఆహ.

అథ నే పటిక్ఖిపన్తో సుకో తతియం గాథమాహ –

౧౨౪."నాహం తుమ్హే పసంసామి, కుణపాదా సుణాథ మే;
ఉచ్ఛిట్ఠభోజినో తుమ్హే, న తుమ్హే విఘాసాదినో"తి.

తత్థ **కుణపాదా**తి కుణపఖాదకాతి తే ఆలపతి.

తే తస్స వచనం సుత్వా సబ్బేపి చతుత్థం గాథమాహంసు –

౧౨౫."సత్తవస్సా పబ్బజితా, మజ్ఝారఞ్ఞే సిఖణ్డినో;
విఘాసేనేవ యాపేన్తా, మయఞ్చే భోతో గారయ్హా;
కే ను భోతో పసంసియా"తి.

తత్థ **సిఖణ్డినోతి** చూళాయ సమన్నాగతా. **విఘాసేనేవాతి** ఏత్తకం కాలం సత్త వస్సాని సీహబ్యగ్ఘవిఘాసేనేవ యాపేన్తా యది భోతో గారయ్హా, అథ కే ను తే పసంసియాతి.

తే లజ్జాపేన్తో మహాసత్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౨౯.“తుమ్హే సీహానం బ్యగ్ఘానం, వాళానఞ్చావసిట్ఠకం;
ఉచ్ఛిట్ఠేనేవ యాపేన్తా, మఞ్ఞివ్హో విఘాసాదినో”తి.

తత్థ **వాళానఞ్చావసిట్ఠకన్తి** సేసవాళమిగానఞ్చ అవసిట్ఠకం ఉచ్ఛిట్ఠభోజనం.

తం సుత్వా తాపసా “సచే మయం న విఘాసాదా, అథ కే చరహి తే విఘాసాదా”తి? అథ తేసం సో తమత్థం ఆచిక్ఖన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౩౦.“యే బ్రాహ్మణస్స సమణస్స, అఞ్ఞస్స వా వనిబ్బినో;
దత్వావ సేసం భుఞ్జన్తి, తే జనా విఘాసాదినో”తి.

తత్థ **వనిబ్బినోతి** తం తం భణ్డం యాచనకస్స. ఏవం తే లజ్జాపేత్వా మహాసత్తో సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సత్త భాతరో ఇమే కేళిసీలకా భిక్ఖూ అహేసుం, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

విఘాసాదజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౩౯౪] ౯. వట్టకజాతకవణ్ణనా

పణీతన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు లోలో”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “న ఖో భిక్ఖు ఇదానేవ లోలో, పుబ్బేపి త్వం లోలోయేవ, లోలతాయ పన బారాణసియం హత్థిగవాస్సపురిసకుణపేహి అతిత్తో ‘ఇతో ఉత్తరితరం లభిస్సామీ’తి అరఞ్ఞం పవిట్ఠోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో వట్టకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అరఞ్ఞే లూఖతిణబీజాహారో వసి. తదా బారాణసియం ఏకో లోలకాకో హత్థికుణపాదీహి అతిత్తో “ఇతో ఉత్తరితరం లభిస్సామీ”తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఫలాఫలం ఖాదన్తో బోధిసత్తం దిస్వా “అయం వట్టకో అతివియ థూలసరీరో, మధురం గోచరం ఖాదతి మఞ్ఞే, ఏతస్స గోచరం పుచ్ఛిత్వా తం ఖాదిత్వా అహమ్పి థూలో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తస్స ఉపరిభాగే సాఖాయ నిలీయిత్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛి “భో వట్టక, కిం నామ పణీతాహారం భుఞ్జసి, థూలసరీరో అహోసీ”తి? బోధిసత్తో తేన పుచ్ఛితో తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౧.“పణీతం భుఞ్జసే భత్తం, సప్పితేలఞ్చ మాతుల;
అథ కేన ను వణ్ణేన, కిసో త్వమసి వాయసా”తి.

తత్థ **భత్త**న్తి మనుస్సానం భోజననియామేన పటియాదితభత్తం. **మాతులా**తి తం పియసముదాచారేన ఆలపతి. **కిసో**తి అప్పమంసలోహితో.

తస్స వచనం సుత్వా కాకో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౨౯.“అమిత్తమజ్ఝే వసతో, తేసు ఆమిసమేసతో;
నిచ్చం ఉబ్బిగ్గహదయస్స, కుతో కాకస్స దళ్హియం.

౧౩౦. “నిచ్చం ఉబ్బేగినో కాకా, ధఙ్కా పాపేన కమ్మునా;
లద్ధో పిణ్డో న పీణేతి, కిసో తేనస్మి వట్టక.

౧౩౧. “లూఖాని తిణబీజాని, అప్పస్నేహాని భుఞ్జసి;
అథ కేన ను వణ్ణేన, థూలో త్వమసి వట్టకా”తి.

తత్థ **దళ్హియ**న్తి ఏవరూపస్స మయ్హం కాకస్స కుతో దళ్హీభావో, కుతో థూలతన్తి అత్థో. **ఉబ్బేగినో**తి ఉబ్బేగవన్తో. **ధఙ్కా**తి కాకానమేవ నామం. **పాపేన కమ్మునా లద్ధో**తి కాకేన మనుస్ససన్తకవిలుమ్పనసఙ్ఖాతేన పాపేన కమ్మేన లద్ధో పిణ్డో. **న పీణేతీ**తి న తప్పేతి. **తేనస్మీ**తి తేన కారణేనాహం కిసో అస్మి. **అప్పస్నేహానీ**తి మన్దోజాని. ఇదం కాకో బోధిసత్తం “పణీతభోజనం ఖాదతీ”తి సఞ్ఞీ హుత్వాపి వట్టకానం గహితగోచరం పుచ్ఛన్తో ఆహ.

తం సుత్వా బోధిసత్తో అత్తనో థూలభావకారణం కథేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౩౨.“అప్పిచ్ఛా అప్పచిన్తాయ, అదూరగమనేన చ;
లద్ధాలద్ధేన యాపేన్తో, థూలో తేనస్మి వాయస.

౧౩౩. “అప్పిచ్ఛస్స హి పోసస్స, అప్పచిన్తసుఖస్స చ;
సుసఙ్గహితమానస్స, వుత్తీ సుసముదానయా”తి.

తత్థ **అప్పిచ్ఛా**తి ఆహారేసు అప్పిచ్ఛతాయ నిత్తణ్హతాయ, కేవలం సరీరయాపనవసేనేవ ఆహారాహరణతాయాతి అత్థో. **అప్పచిన్తాయా**తి “అజ్జ కహం ఆహారం లభిస్సామి, స్వే కహ”న్తి ఏవం ఆహారచిన్తాయ అభావేన. **అదూరగమనేన చా**తి “అసుకస్మిం నామ ఠానే మధురం లభిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా అవిదూరగమనేన చ. **లద్ధాలద్ధేనా**తి లూఖం వా హోతు పణీతం వా, యం లద్ధం, తేనేవ. **థూలో తేనస్మీ**తి తేన చతుబ్బిధేన కారణేన థూలో అస్మి. **వాయసా**తి కాకం ఆలపతి. **అప్పచిన్తసుఖస్సా**తి ఆహారచిన్తారహితానం అప్పచిన్తానమరియానం సుఖం అస్సత్థీతి అప్పచిన్తసుఖో, తస్స తాదిసేన సుఖేన సమన్నాగతస్స. **సుసఙ్గహితమానస్సా**తి “ఏత్తకం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం సక్ఖిస్సామీ”తి ఏవం సుట్ఠు సఙ్గహితాహారమానస్స. **వుత్తీ సుసముదానయా**తి ఏవరూపస్స పుగ్గలస్స జీవితవుత్తి సుఖేన సక్కా సముదానేతుం సుసముదానయా సునిబ్బత్తియా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, వట్టకో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

వట్టకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౯౫] ౧౦. పారావతజాతకవణ్ణనా

చిరస్సం వత పస్సామీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోలభిక్ఖుంయేవ ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా వుత్తనయమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పారావతో హుత్వా బారాణసిసేట్ఠినో మహానసే నీళపచ్ఛియం వసతి. కాకోపి తేన సద్ధిం విస్సాసం కత్వా తత్థేవ వసతీతి సబ్బం విత్థారేతబ్బం. భత్తకారకో కాకపత్తాని లుఞ్చిత్వా పిట్ఠేన తం మక్ఖేత్వా ఏకం కపాలఖణ్డం విజ్ఝిత్వా కణ్ఠే పిళన్ధిత్వా పచ్ఛియం పక్ఖిపి. బోధిసత్తో అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా తం దిస్వా పరిహాసం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౪. “చిరస్సం వత పస్సామి, సహాయం మణిధారినం;
సుకతా మస్సుకుత్తియా, సోభతే వత మే సఖా”తి.

తత్థ **మస్సుకుత్తియా**తి ఇమాయ మస్సుకిరియాయ.

తం సుత్వా కాకో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౫. “పరూళ్హకచ్ఛనఖలోమో, అహం కమ్మేసు బ్యావటో;
చిరస్సం న్హాపితం లద్ధా, లోమం తం అజ్జ హారయి”న్తి.

తత్థ **అహం కమ్మేసు బ్యావటో**తి అహం సమ్మ పారావత, రాజకమ్మేసు బ్యావటో ఓకాసం అలభన్తో పరూళ్హకచ్ఛనఖలోమో అహోసిన్తి వదతి. **అజ్జ హారయి**న్తి అజ్జ హారేసిం.

తతో బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౧౩౬. “యం ను లోమం అహారేసి, దుల్లభం లద్ధ కప్పకం;
అథ కిఞ్చరహి తే సమ్మ, కణ్ఠే కిణికిణాయతీ”తి.

తస్సత్థో – యం తావ దుల్లభం కప్పకం లభిత్వా లోమం హరాపేసి, తం హరాపయ, అథ కిఞ్చరహి తే వయస్స ఇదం కణ్ఠే కిణికిణాయతీతి.

తతో కాకో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౭. “మనుస్ససుఖుమాలానం, మణి కణ్ఠేసు లమ్బతి;

తేసాహం అనుసిక్ఖామి, మా త్వం మఞ్ఞి దవా కతం.

౧౩౮. “సచేపిమం పిహయసి, మస్సుకుత్తిం సుకారితం;

కారయిస్సామి తే సమ్మ, మణిఞ్చాపి దదామి తే”తి.

తత్థ **మణీతి** ఏవరూపానం మనుస్సానం ఏకం మణిరతనం కణ్ఠేసు లమ్బతి. **తేసాహన్తి** తేసం అహం. **మా త్వం మఞ్ఞీతి** త్వం పన “ఏతం మయా దవా కత”న్తి మా మఞ్ఞి. **సచేపిమం పిహయసీతి** సచే ఇమం మమ కతం మస్సుకుత్తిం త్వం ఇచ్ఛసి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౩౯. “త్వఞ్ఞేవ మణినా ఛన్నో, సుకతాయ చ మస్సుయా;

ఆమన్త ఖో తం గచ్ఛామి, పియం మే తవదస్సన”న్తి.

తత్థ **మణినాతి** మణినో, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ వాయస, త్వఞ్ఞేవ ఇమస్స మణినో అనుచ్ఛవికో ఇమిస్సా చ సుకతాయ మస్సుయా , మమ పన తవ అదస్సనమేవ పియం, తస్మా తం ఆమన్తయిత్వా గచ్ఛామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో. కాకో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, పారావతో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పారావతజాతకవణ్ణనా దసమా.

ఖరపుత్తవగ్గో దుతియో నిట్ఠితో.

జాతకుద్దానం –

అవారియం సేతకేతు, దరీముఖఞ్చ నేరు చ;

ఆసఙ్కమిగాలోపఞ్చ, కాళకణ్ణీ చ కుక్కుటం.

ధమ్మధజఞ్చ నన్దియం, ఖరపుత్తం సూచి చేవ;

తుణ్డిలం సోణ్ణకక్కటం, మయ్హకం విజ్జాధరఞ్చేవ.

సిఙ్ఘపుప్ఫం విఘాసాదం, వట్టకఞ్చ పారావతం;

సఙ్గాయింసు మహాథేరా, ఛక్కే వీసతి జాతకే.

ఛక్కనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సత్తకనిపాతో

౧. కుక్కువగ్గో

[౩౯౬] ౧. కుక్కుజాతకవణ్ణనా

దియడ్ఢకుక్కూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజోవాదం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **తేసకుణజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. రాజా అగతిగమనే పతిట్ఠాయ అధమ్మేన రజ్జం కారేసి, జనపదం పీళేత్వా ధనమేవ సంహరి. బోధిసత్తో రాజానం ఓవదితుకామో ఏకం ఉపమం ఉపధారేన్తో విచరతి, రఞ్ఞో ఉయ్యానే వాసాగారం విప్పకతం హోతి అనిట్ఠితచ్ఛదనం, దారుకణ్ణికం ఆరోపేత్వా గోపానసియో పవేసితమత్తా హోన్తి. రాజా కీళనత్థాయ ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ విచరిత్వా తం గేహం పవిసిత్వా ఉల్లోకేన్తో కణ్ణికమణ్డలం దిస్వా అత్తనో ఉపరిపతనభయేన నిక్ఖమిత్వా బహి ఠితో పున ఓలోకేత్వా "కిం ను ఖో నిస్సాయ కణ్ణికా ఠితా, కిం నిస్సాయ గోపానసియో"తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. "దియడ్ఢకుక్కూ ఉదయేన కణ్ణికా, విదత్థియో అట్ఠ పరిక్ఖిపన్తి నం;
సా సింసపా, సారమయా అఫేగ్గుకా, కుహిం ఠితా ఉప్పరితో న ధంసతీ"తి.

తత్థ **దియడ్ఢకుక్కూ**తి దియడ్ఢరతనా. **ఉదయేనా**తి ఉచ్చత్తేన. **పరిక్ఖిపన్తి న**న్తి తం పనేతం అట్ఠ విదత్థియో పరిక్ఖిపన్తి, పరిక్ఖేపతో అట్ఠవిదత్థిపమాణాతి వుత్తం హోతి. **కుహిం ఠితా**తి కత్థ పతిట్ఠితా హుత్వా. **న ధంసతీ**తి న పతతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో "లద్ధా దాని మే రఞ్ఞో ఓవాదత్థాయ ఉపమా"తి చిన్తేత్వా ఇమా గాథా ఆహ –

౨. "యా తింసతి సారమయా అనుజ్జుకా, పరికిరియ గోపానసియో సమం ఠితా;
తాహి సుసఙ్గహితా బలసా పీళితా, సమం ఠితా ఉప్పరితో న ధంసతి.

౩. "ఏవమ్పి మిత్తేహి దళ్హేహి పణ్డితో, అభేజ్జరూపేహి సుచీహి మన్తిభి;
సుసఙ్గహీతో సిరియా న ధంసతి, గోపానసీభారవహావ కణ్ణికా"తి.

తత్థ **యా తింసతి సారమయా**తి యా ఏతా సారరుక్ఖమయా తింసతి గోపానసియో. **పరికిరియా**తి పరివారేత్వా. **సమం ఠితా**తి సమభాగేన ఠితా. **బలసా పీళితా**తి తాహి తాహి గోపానసీహి బలేన పీళితా సుట్ఠు సఙ్గహితా ఏకాబద్ధా హుత్వా. **పణ్డితో**తి ఞాణసమ్పన్నో రాజా. **సుచీహీ**తి సుచిసమాచారేహి కల్యాణమిత్తేహి. **మన్తిభీ**తి మన్తకుసలేహి. **గోపానసీభారవహావ కణ్ణికా**తి యథా గోపానసీనం భారం వహమానా కణ్ణికా న ధంసతి న పతతి, ఏవం రాజాపి వుత్తప్పకారేహి మన్తీహి అభిజ్జహదయేహి సుసఙ్గహితో సిరితో న ధంసతి న పతతి న పరిహాయతి.

రాజా బోధిసత్తే కథేన్తేయేవ అత్తనో కిరియం సల్లక్ఖేత్వా కణ్ణికాయ అసతి గోపానసియో న తిట్ఠన్తి, గోపానసీహి అసఙ్గహితా కణ్ణికా న తిట్ఠతి, గోపానసీసు భిజ్జన్తీసు కణ్ణికా పతతి, ఏవమేవ అధమ్మికో రాజా అత్తనో మిత్తామచ్చే చ బలకాయే చ బ్రాహ్మణగహపతికే చ అసఙ్గణ్హన్తో తేసు భిజ్జన్తేసు తేహి అసఙ్గహితో ఇస్సరియా ధంసతి, రఞ్ఞా నామ ధమ్మికేన భవితబ్బన్తి. అథస్స తస్మిం ఖణే పణ్ణాకారత్థాయ మాతులుఙ్గం ఆహరింసు. రాజా "సహాయ, ఇమం మాతులుఙ్గం ఖాదా"తి బోధిసత్తం ఆహ. బోధిసత్తో తం గహేత్వా "మహారాజ, ఇమం ఖాదితుం అజానన్తా తిత్తకం వా కరోన్తి అమ్బిలం వా, జానన్తా పన పణ్డితా తిత్తకం హారేత్వా అమ్బిలం అనీహరిత్వా మాతులుఙ్గరసం అనాసేత్వావ ఖాదన్తీ"తి రఞ్ఞో ఇమాయ ఉపమాయ ధనసఙ్ఖరణూపాయం దస్సేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౪. "ఖరత్తచం బేల్లం యథాపి సత్థవా, అనామసన్తోపి కరోతి తిత్తకం;
సమాహరం సాదుం కరోతి పత్థివ, అసాదుం కయిరా తనుబన్ధముద్ధరం.

౫. "ఏవమ్పి గామనిగమేసు పణ్డితో, అసాహసం రాజధనాని సఙ్ఘరం;
ధమ్మానువత్తీ పటిపజ్జమానో, స ఫాతి కయిరా అవిహేఠయం పర"న్తి.

తత్థ **ఖరత్తచ**న్తి థద్ధతచం. **బేల్ల**న్తి మాతులుఙ్గం. 'బేల"న్తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **సత్థవా**తి సత్థకహత్థో. **అనామసన్తో**తి బహితచం తనుకమ్పి అతచ్ఛన్తో ఇదం ఫలం తిత్తకం కరోతి. **సమాహర**న్తి సమాహరన్తో బహితచం తచ్ఛన్తో అన్తో చ అమ్బిలం అనీహరన్తో తం సాదుం కరోతి. **పత్థివా**తి రాజానం ఆలపతి. **తనుబన్ధముద్ధర**న్తి తనుకం పన తచం ఉద్ధరన్తో సబ్బసో తిత్తకస్స అనపనీతత్తా తం అసాదుమేవ కయిరా. **ఏవ**న్తి ఏవం పణ్డితో రాజాపి అసాహసం సాహసియా తణ్హాయ వసం అగచ్ఛన్తో అగతిగమనం పహాయ రట్ఠం అపీళేత్వా ఉపచికానం వమ్మికవడ్ఢననియామేన మధుకరానం రేణుం గహేత్వా మధుకరణనియామేన చ ధనం సఙ్ఘరన్తో –

"దానం సీలం పరిచ్చాగం, అజ్జవం మద్దవం తపం;
అక్కోధం అవిహింసఞ్చ, ఖన్తిఞ్చ అవిరోధన"న్తి. –

ఇతి ఇమేసం దసన్నం రాజధమ్మానం అనువత్తనేన ధమ్మానువత్తీ హుత్వా పటిపజ్జమానో సో అత్తనో చ పరేసఞ్చ ఫాతిం వడ్ఢిం కరేయ్య పరం అవిహేఠేన్తోయేవాతి.

రాజా బోధిసత్తేన సద్ధిం మన్తేన్తో పోక్ఖరణీతీరం గన్త్వా సుపుప్ఫితం బాలసూరియవణ్ణం ఉదకేన అనుపలిత్తం పదుమం దిస్వా ఆహ – "సహాయ, ఇమం పదుమం ఉదకే సఞ్జాతమేవ ఉదకేన అలిమ్పమానం ఠిత"న్తి. అథ నం బోధిసత్తో "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ ఏవరూపేన భవితబ్బ"న్తి ఓవదన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౬. "ఓదాతమూలం సుచివారిసమ్భవం, జాతం యథా పోక్ఖరణీసు అమ్బుజం;
పదుమం యథా అగ్గినికాసిఫాలిమం, న కద్దమో న రజో న వారి లిమ్పతి.

౭. "ఏవమ్పి వోహారసుచిం అసాహసం, విసుద్ధకమ్మన్తమపేతపాపకం;
న లిమ్పతి కమ్మకిలేస తాదిసో, జాతం యథా పోక్ఖరణీసు అమ్బుజ"న్తి.

తత్థ **ఓదాతమూల**న్తి పణ్డరమూలం. **అమ్బుజ**న్తి పదుమస్సేవ వేవచనం. **అగ్గినికాసిఫాలిమ**న్తి అగ్గినికాసినా సూరియేన ఫాలితం వికసితన్తి అత్థో. **న కద్దమో న రజో న వారి లిమ్పతీ**తి నేవ కద్దమో న రజో న ఉదకం లిమ్పతి, న మక్ఖేతీతి అత్థో. "లిప్పతి"చ్చేవ వా పాఠో, భుమ్మత్థే వా ఏతాని పచ్చత్తవచనాని, ఏతేసు కద్దమాదీసు న లిప్పతి, న అల్లీయతీతి అత్థో. **వోహారసుచి**న్తి పోరాణకేహి ధమ్మికరాజూహి లిఖాపేత్వా ఠపితవినిచ్ఛయవోహారే సుచిం, అగతిగమనం పహాయ ధమ్మేన వినిచ్ఛయకారకన్తి అత్థో. **అసాహస**న్తి ధమ్మికవినిచ్ఛయే ఠితత్తాయేవ సాహసికకిరియాయ విరహితం. **విసుద్ధకమ్మన్త**న్తి తేనేవ అసాహసికట్ఠేన విసుద్ధకమ్మన్తం సచ్చవాదిం నిక్కోధం మజ్ఝత్తం తులాభూతం లోకస్స. **అపేతపాపక**న్తి అపగతపాపకమ్మం. **న లిమ్పతి కమ్మకిలేస తాదిసో**తి తం రాజానం పాణాతిపాతో అదిన్నాదానం కామేసుమిచ్ఛాచారో ముసావాదోతి అయం కమ్మకిలేసో న అల్లీయతి. కింకారణా? **తాదిసో జాతం యథా పోక్ఖరణీసు అమ్బుజం**. తాదిసో హి రాజా యథా పోక్ఖరణీసు జాతం పదుమం అనుపలిత్తం, ఏవం అనుపలిత్తో నామ హోతి.

రాజా బోధిసత్తస్స ఓవాదం సుత్వా తతో పట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కుక్కుజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౩౯౭] ౨. మనోజజాతకవణ్ణనా

యథా చాపో నిన్నమతీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో విపక్ఖసేవకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన హేట్ఠా **మహిళాముఖజాతకే** (జా. ౧.౧.౨౬) విత్థారితమేవ. తదా పన సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస విపక్ఖసేవకోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సీహో హుత్వా సీహియా సద్ధిం సంవసన్తో ద్వే పోతకే లభి – పుత్తఞ్చ ధీతరఞ్చ. పుత్తస్స మనోజోతి నామం అహోసి, సో వయప్పత్తో ఏకం సీహపోతికం గణ్హి. ఇతి తే పఞ్చ జనా అహేసుం. మనోజో వనమహింసాదయో వధిత్వా మంసం ఆహరిత్వా మాతాపితరో చ భగినిఞ్చ పజాపతిఞ్చ పోసేతి. సో ఏకదివసం గోచరభూమియం గిరియం నామ సిఙ్గాలం పలాయితుం అప్పహోన్తం ఉరేన నిపన్నం దిస్వా "కిం, సమ్మా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఉపట్ఠాతుకామోమ్హి, సామీ"తి వుత్తే "సాధు, ఉపట్ఠహస్సూ"తి తం గహేత్వా అత్తనో వసనగుహం ఆనేసి. బోధిసత్తో తం దిస్వా "తాత మనోజ, సిఙ్గాలా నామ దుస్సీలా పాపధమ్మా అకిచ్చే నియోజేన్తి, మా ఏతం అత్తనో సన్తికే కరీ"తి వారేతుం నాసక్ఖి.

అథేకదివసం సిఙ్గాలో అస్సమంసం ఖాదితుకామో మనోజం ఆహ – "సామి, అమ్హేహి ఠపేత్వా అస్సమంసం అఞ్ఞం అఖాదితపుబ్బం నామ నత్థి, అస్సం గణ్హిస్సామా"తి. "కహం పన, సమ్మ, అస్సా హోన్తీ"తి? "బారాణసియం నదీతీరే"తి. సో తస్స వచనం గహేత్వా తేన సద్ధిం అస్సానం నదియా న్హానవేలాయం గన్త్వా ఏకం అస్సం గహేత్వా పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా వేగేన అత్తనో గుహాద్వారమేవ ఆగతో. అథస్స పితా అస్సమంసం ఖాదిత్వా "తాత, అస్సా నామ రాజభోగా, రాజానో చ నామ అనేకమాయా కుసలేహి ధనుగ్గహేహి విజ్ఝాపేన్తి, అస్సమంసఖాదనసీహా నామ దీఘాయుకా న హోన్తి, ఇతో పట్ఠాయ మా

అస్సం గణ్హీ”తి ఆహ. సో పితు వచనం అకత్వా గణ్హతేవ. “సీహో అస్సే గణ్హాతీ”తి సుత్వా రాజా అన్తోనగరేయేవ అస్సానం వోక్ఖరణిం కారాపేసి. తతోపి ఆగన్త్వా గణ్హియేవ. రాజా అస్ససాలం కారేత్వా అన్తోసాలాయమేవ తిణోదకం దాపేసి. సీహో పాకారమత్థకేన గన్త్వా అన్తోసాలాతోపి గణ్హియేవ.

రాజా ఏకం అక్ఖణవేధిం ధనుగ్గహం పక్కోసాపేత్వా “సక్ఖిస్ససి తాత, సీహం విజ్ఝితు”న్తి ఆహ. సో “సక్కోమీ”తి వత్వా పాకారం నిస్సాయ సీహస్స ఆగమనమగ్గే అట్టకం కారేత్వా అట్ఠాసి. సీహో ఆగన్త్వా బహిసుసానే సిఙ్గాలం ఠపేత్వా అస్సగహణత్థాయ నగరం పక్ఖన్ది. ధనుగ్గహో ఆగమనకాలే “అతితిఖిణో వేగో”తి సీహం అవిజ్ఝిత్వా అస్సం గహేత్వా గమనకాలే గరుభారతాయ ఓలీనవేగం సీహం తిఖిణేన నారాచేన పచ్ఛాభాగే విజ్ఝి. నారాచో పురిమకాయేన నిక్ఖమిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. సీహో “విద్ధోస్మీ”తి విరవి. ధనుగ్గహో తం విజ్ఝిత్వా అసని వియ జియం పోథేసి. సిఙ్గాలో సీహస్స చ జియాయ చ సద్దం సుత్వా “సహాయో మే ధనుగ్గహేన విజ్ఝిత్వా మారితో భవిస్సతి, మతకేన హి సద్ధిం విస్సాసో నామ నత్థి, ఇదాని మమ పకతియా వసనవనమేవ గమిస్సామీ”తి అత్తనావ సద్ధిం సల్లపన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౮. “యథా చాపో నిన్నమతి, జియా చాపి నికూజతి;
హఞ్ఞతే నూన మనోజో, మిగరాజా సఖా మమ.

౯. “హన్ద దాని వనన్తాని, పక్కమామి యథాసుఖం;
నేతాదిసా సఖా హోన్తి, లబ్భా మే జీవతో సఖా”తి.

తత్థ **యథాతి** యేనాకారేనేవ చాపో నిన్నమతి. **హఞ్ఞతే నూనాతి** నూన హఞ్ఞతి. **నేతాదిసాతి** ఏవరూపా మతకా సహాయా నామ న హోన్తి. **లబ్భా మేతి** జీవతో మమ సహాయో నామ సక్కా లద్ధుం.

సీహోపి ఏకవేగేన గన్త్వా అస్సం గుహాద్వారే పాతేత్వా సయమ్పి మరిత్వా పతి. అథస్స ఞాతకా నిక్ఖమిత్వా తం లోహితమక్ఖితం పహారముఖేహి పగ్ఘరితలోహితం పాపజనసేవితాయ జీవితక్ఖయం పత్తం అద్దసంసు, దిస్వా చస్స మాతా పితా భగినీ పజాపతీతి పటిపాటియా చతస్సో గాథా భాసింసు –

౧౦. “న పాపజనసంసేవీ, అచ్చన్తం సుఖమేధతి;
మనోజం పస్స సేమానం, గిరియస్సానుసాసనీ.

౧౧. “న పాపసమ్పవఙ్కేన, మాతా పుత్తేన నన్దతి;
మనోజం పస్స సేమానం, అచ్ఛన్నం సమ్హి లోహితే.

౧౨. “ఏవమాపజ్జతే పోసో, పాపియో చ నిగచ్ఛతి;
యో వే హితానం వచనం, న కరోతి అత్థదస్సినం.

౧౩. “ఏవఞ్చ సో హోతి తతో చ పాపియో, యో ఉత్తమో అధమజనూపసేవీ;
పస్సుత్తమం అధమజనూపసేవితం, మిగాధిపం సరవరవేగనిద్ధుత”న్తి.

తత్థ **అచ్చన్తం సుఖమేధతీ**తి న చిరం సుఖం లభతి. **గిరియస్సానుసాసనీ**తి అయం ఏవరూపా గిరియస్సానుసాసనీతి గరహన్తో ఆహ. **పాపసమ్పవఙ్కే**నాతి పాపేసు సమ్పవఙ్కేన పాపసహాయేన. **అచ్చన్న**న్తి నిముగ్గం. **పాపియో చ నిగచ్ఛతీ**తి పాపఞ్చ విన్దతి. **హితాన**న్తి అత్థకామానం. **అత్థదస్సిన**న్తి అనాగతఅత్థం పస్సన్తానం. **పాపియో**తి పాపతరో. **అధమజనూపసేవీ**తి అధమజనం ఉపసేవీ. **ఉత్తమ**న్తి సరీరబలేన జేట్ఠకం.

పచ్ఛిమా అభిసమ్బుద్ధగాథా –

౧౪. “నిహీయతి పురిసో నిహీనసేవీ, న చ హాయేథ కదాచి తుల్యసేవీ;

సేట్ఠముపగమం ఉదేతి ఖిప్పం, తస్మాత్తనా ఉత్తరితరం భజేథా”తి.

తత్థ **నిహీయతీ**తి భిక్ఖవే, నిహీనసేవీ నామ మనోజో సీహో వియ నిహీయతి పరిహాయతి వినాసం పాపుణాతి. **తుల్యసేవీ**తి సీలాదీహి అత్తనా సదిసం సేవమానో న హాయతి, వడ్ఢియేవ పనస్స హోతి. **సేట్ఠముపగమ**న్తి సీలాదీహి ఉత్తరితరంయేవ ఉపగచ్ఛన్తో. **ఉదేతి ఖిప్ప**న్తి సీఘమేవ సీలాదీహి గుణేహి ఉదేతి, వుద్ధిం ఉపగచ్ఛతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే విపక్ఖసేవకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, మనోజో విపక్ఖసేవకో, భగినీ ఉప్పలవణ్ణా, భరియా ఖేమా భిక్ఖునీ, మాతా రాహులమాతా, పితా సీహరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మనోజజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౩౯౮] ౩. సుతనుజాతకవణ్ణనా

రాజా తే భత్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **సామజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో దుగ్గతగహపతికులే నిబ్బత్తి, సుతనూతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో భతిం కత్వా మాతాపితరో పోసేత్వా పితరి కాలకతే మాతరం పోసేతి. తస్మిం పన కాలే బారాణసిరాజా మిగవిత్తకో అహోసి. సో ఏకదివసం మహన్తేన పరివారేన యోజనద్వియోజనమత్తం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా “యస్స ఠితట్ఠానేన మిగో పలాయతి, సో ఇమం నామ జితో”తి సబ్బేసం ఆరోచాపేసి. అమచ్చా రఞ్ఞో ధువమగ్గట్ఠానే కోట్ఠకం ఛాదేత్వా అదంసు. మనుస్సేహి మిగానం వసనట్ఠానాని పరివారేత్వా ఉన్నాదేన్తేహి ఉట్ఠాపితేసు మిగేసు ఏకో ఏణిమిగో రఞ్ఞో ఠితట్ఠానం పటిపజ్జి. రాజా “తం విజ్ఝిస్సామీ”తి సరం ఖిపి . ఉగ్గహితమాయో మిగో సరం మహాఫాసుకాభిముఖం ఆగచ్ఛన్తం ఞత్వా పరివత్తిత్వా సరేన విద్ధో వియ హుత్వా పతి. రాజా “మిగో మే విద్ధో”తి గహణత్థాయ ధావి. మిగో ఉట్ఠాయ వాతవేగేన పలాయి, అమచ్చాదయో రాజానం అవహసింసు. సో మిగం అనుబన్ధిత్వా కిలన్తకాలే ఖగ్గేన ద్విధా ఛిన్దిత్వా ఏకస్మిం దణ్డకే లగ్గిత్వా కాజం వహన్తో వియ ఆగచ్ఛన్తో “థోకం విస్సమిస్సామీ”తి మగ్గసమీపే ఠితం వటరుక్ఖం ఉపగన్త్వా నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి.

తస్మిం పన వటరుక్ఖే నిబ్బత్తో మఘదేవో నామ యక్ఖో తత్థ పవిట్ఠే వేస్సవణస్స సన్తికా ఖాదితుం లభి. సో రాజానం ఉట్ఠాయ గచ్ఛన్తం “తిట్ఠ భక్ఖోసి మే”తి హత్థే గణ్హి. “త్వం కోనామోసీ”తి? “అహం ఇధ నిబ్బత్తయక్ఖో, ఇమం ఠానం పవిట్ఠకే ఖాదితుం లభామీ”తి. రాజా సతిం ఉపట్ఠపేత్వా “కిం అజ్జేవ మం ఖాదిస్ససి, ఉదాహు నిబద్ధం ఖాదిస్ససీ”తి పుచ్ఛి. “లభన్తో నిబద్ధం ఖాదిస్సామీ”తి. రాజా “ఇమం అజ్జ మిగం ఖాదిత్వా మం విస్సజ్జేహి, అహం తే స్వే పట్ఠాయ ఏకాయ భత్తపాతియా సద్ధిం ఏకం మనుస్సం పేసేస్సామీ”తి. “తేన హి అప్పమత్తో హోహి, అపేసితదివసే తఞ్ఞేవ ఖాదిస్సామీ”తి. “అహం బారాణసిరాజా, మయ్హం అవిజ్జమానం నామ నత్థీ”తి. యక్ఖో పటిఞ్ఞం గహేత్వా తం విస్సజ్జేసి. సో నగరం పవిసిత్వా తమత్థం ఏకస్స అత్థచరకస్స అమచ్చస్స కథేత్వా “ఇదాని కిం కాతబ్బ”న్తి పుచ్ఛి. “దివసపరిచ్ఛేదో కతో, దేవా”తి? “న కతో”తి. “అయుత్తం వో కతం, ఏవం సన్తేపి మా చిన్తయిత్థ, బహూ బన్ధనాగారే మనుస్సా”తి. “తేన హి త్వం ఏతం కమ్మం కర, మయ్హం జీవితం దేహీ”తి.

అమచ్చో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా దేవసికం బన్ధనాగారతో మనుస్సం నీహరిత్వా భత్తపాతిం గహేత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వావ యక్ఖస్స పేసేసి. యక్ఖో భత్తం భుఞ్జిత్వా మనుస్సం ఖాదతి. అపరభాగే బన్ధనాగారాని నిమ్మనుస్సాని జాతాని. రాజా భత్తహారకం అలభన్తో మరణభయేన కమ్పి. అథ నం అమచ్చో అస్సాసేత్వా “దేవ, జీవితాసాతో ధనాసావ బలవతరా, హత్థిక్ఖన్ధే సహస్సభణ్డికం ఠపేత్వా ‘కో ఇమం ధనం గహేత్వా యక్ఖస్స భత్తం ఆదాయ గమిస్సతీ’తి భేరిం చరాపేమా”తి వత్వా తథా కారేసి. అథ తం సుత్వా బోధిసత్తో చిన్తేసి “అహం భతియా మాసకడ్ఢమాసకం సఙ్ఘరిత్వా కిచ్ఛేన మాతరం పోసేమి, ఇమం ధనం గహేత్వా మాతు దత్వా యక్ఖస్స సన్తికం గమిస్సామి, సచే యక్ఖం దమేతుం సక్ఖిస్సామి, ఇచ్చేతం కుసలం, నో చే సక్ఖిస్సామి, మాతా మే సుఖం జీవిస్సతీ”తి. సో తమత్థం మాతు ఆరోచేత్వా “అలం తాత, న మమ అత్థో ధనేనా”తి ద్వే వారే పటిక్ఖిపిత్వా తతియవారే తం అనాపుచ్ఛిత్వావ “ఆహరథ, అయ్యా, సహస్సం, అహం భత్తం హరిస్సామీ”తి సహస్సం గహేత్వా మాతు దత్వా “అమ్మ , మా చిన్తయి , అహం యక్ఖం దమేత్వా మహాజనస్స సోత్థిం కరిస్సామి, అజ్జేవ తవ అస్సుకిలిన్నముఖం హాసాపేన్తోవ ఆగచ్ఛిస్సామీ”తి మాతరం వన్దిత్వా రాజపురిసేహి సద్ధిం రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి.

తతో రఞ్ఞా “తాత, త్వం భత్తం హరిస్ససీ”తి వుత్తే “ఆమ, దేవా”తి ఆహ. “కిం తే లద్ధుం వట్టతీ”తి? “తుమ్హాకం సువణ్ణపాదుకా, దేవా”తి. “కింకారణా”తి? “దేవ, సో యక్ఖో అత్తనో రుక్ఖమూలే భూమియం ఠితకే ఖాదితుం లభతి, అహం ఏతస్స సన్తకభూమియం అట్ఠత్వా పాదుకాసు ఠస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “తుమ్హాకం ఛత్తం, దేవా”తి. “ఇదం కిమత్థాయా”తి? “దేవ, యక్ఖో అత్తనో రుక్ఖచ్ఛాయాయ ఠితకే ఖాదితుం లభతి, అహం తస్స రుక్ఖచ్ఛాయాయ అట్ఠత్వా ఛత్తచ్ఛాయాయ ఠస్సామీ”తి. “అఞ్ఞం కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి. “తుమ్హాకం ఖగ్గం, దేవా”తి. “ఇమినా కో అత్థో”తి? “దేవ, అమనుస్సాపి ఆవుధహత్థానం భాయన్తియేవా”తి. “అఞ్ఞం కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “సువణ్ణపాతిం పూరేత్వా తుమ్హాకం భుఞ్జనకభత్తం దేథ, దేవా”తి. “కింకారణా, తాతా”తి? “దేవ, మాదిసస్స నామ పణ్డితస్స పురిసస్స మత్తికపాతియా లూఖభోజనం హరితుం అననుచ్ఛవిక”న్తి. “సాధు, తాతా”తి రాజా సబ్బం దాపేత్వా తస్స వేయ్యావచ్చకరే పటిపాదేసి.

బోధిసత్తో “మహారాజ, మా భాయిత్థ, అజ్జాహం యక్ఖం దమేత్వా తుమ్హాకం సోత్థిం కత్వా ఆగమిస్సామీ”తి రాజానం వన్దిత్వా ఉపకరణాని గాహాపేత్వా తత్థ గన్త్వా మనుస్సే రుక్ఖస్సావిదూరే ఠపేత్వా సువణ్ణపాదుకం ఆరుయ్హ ఖగ్గం సన్నయ్హిత్వా సేతచ్ఛత్తం మత్థకే కత్వా కఞ్చనపాతియా భత్తం గహేత్వా యక్ఖస్స సన్తికం పాయాసి. యక్ఖో మగ్గం ఓలోకేన్తో తం దిస్వా

“అయం పురిసో న అఞ్ఞేసు దివసేసు ఆగమననియామేన ఏతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి చిన్తేసి. బోధిసత్తోపి రుక్ఖసమీపం గన్త్వా అసితుణ్డేన భత్తపాతిం అన్తోఛాయాయ కరిత్వా ఛాయాయ పరియన్తే ఠితో పఠమం గాథమాహ.

౧౩. “రాజా తే భత్తం పాహేసి, సుచిం మంసూపసేచనం;
మఘదేవస్మిం అధివత్థే, ఏహి నిక్ఖమ్మ భుఞ్జసూ”తి.

తత్థ **పాహేసీ**తి పహిణి. **మఘదేవస్మిం అధివత్థే**తి మఘదేవోతి వటరుక్ఖో వుచ్చతి, తస్మిం అధివత్థేతి దేవతం ఆలపతి.

తం సుత్వా యక్ఖో “ఇమం పురిసం వఞ్చేత్వా అన్తోఛాయాయ పవిట్ఠం ఖాదిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౪. “ఏహి మాణవ ఓరేన, భిక్ఖమాదాయ సూపితం;
త్వఞ్చ మాణవ భిక్ఖా చ, ఉభో భక్ఖా భవిస్సథా”తి.

తత్థ **భిక్ఖ**న్తి మమ నిబద్ధభిక్ఖం. **సూపిత**న్తి సూపసమ్పన్నం.

తతో బోధిసత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౫. “అప్పకేన తువం యక్ఖ, థుల్లమత్థం జహిస్ససి;
భిక్ఖం తే నాహరిస్సన్తి, జనా మరణసఞ్ఞినో.

౧౬. “లద్ధాయ యక్ఖా తవ నిచ్చభిక్ఖం, సుచిం పణీతం రససా ఉపేతం;
భిక్ఖఞ్చ తే ఆహరియో నరో ఇధ, సుదుల్లభో హేహితి భక్ఖితే మయీ”తి.

తత్థ **థుల్లమత్థ**న్తి అప్పకేన కారణేన మహన్తం అత్థం జహిస్ససీతి దస్సేతి. **నాహరిస్సన్తీ**తి ఇతో పట్ఠాయ మరణసఞ్ఞినో హుత్వా న ఆహరిస్సన్తి, అథ త్వం మిలాతసాఖో వియ రుక్ఖో నిరాహారో దుబ్బలో భవిస్ససీతి. **లద్ధాయ**న్తి లద్ధఅయం లద్ధాగమనం. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ యక్ఖ, యం అహం అజ్జ ఆహరిం, ఇదం తవ నిచ్చభిక్ఖం సుచిం పణీతం ఉత్తమం రసేన ఉపేతం లద్ధాగమనం దేవసికం తే ఆగచ్ఛిస్సతి. **ఆహరియో**తి ఆహరణకో. ఇదం వుత్తం హోతి – “సచే త్వం ఇమం భిక్ఖం గహేత్వా ఆగతం మం భక్ఖసి, అథేవం మయి భక్ఖితే భిక్ఖఞ్చ తే ఆహరణకో అఞ్ఞో నరో ఇధ సుదుల్లభో భవిస్సతి. కింకారణా? మాదిసో హి బారాణసియం అఞ్ఞో పణ్డితమనుస్సో నామ నత్థి, మయి పన ఖాదితే సుతనుపి నామ యక్ఖేన ఖాదితో, అఞ్ఞస్స కస్స నో లజ్జిస్సతీ”తి భత్తాహరణకం న లభిస్ససి, అథ తే ఇతో పట్ఠాయ భోజనం దుల్లభం భవిస్సతి, అమ్హాకమ్పి రాజానం గణ్హితుం న లభిస్ససి. కస్మా? రుక్ఖతో బహిభావేన. సచే పనిదం భత్తం భుఞ్జిత్వా మం పహిణిస్ససి, అహం తే రఞ్ఞో కథేత్వా నిబద్ధం భత్తం పేసేస్సామి, అత్తానమ్పి చ తే ఖాదితుం న దస్సామి, అహమ్పి తవ సన్తికే ఠానే న ఠస్సామి, పాదుకాసు ఠస్సామి, రుక్ఖచ్ఛాయాయమ్పి తే న ఠస్సామి, అత్తనో ఛత్తచ్ఛాయాయమేవ ఠస్సామి, సచే పన మయా సద్ధిం విరుజ్ఝిస్ససి, ఖగ్గేన తం ద్విధా భిన్దిస్సామి , అహఞ్హి అజ్జ ఏతదత్థమేవ సజ్జో హుత్వా ఆగతోతి. ఏవం కిర నం మహాసత్తో తజ్జేసి.

యక్ఖో "యుత్తరూపం మాణవో వదతీ"తి సల్లక్ఖేత్వా పసన్నచిత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౯. "మమేవ సుతనో అత్థో, యథా భాససి మాణవ;
మయా త్వం సమనుఞ్ఞాతో, సోత్థిం పస్సాహి మాతరం.

౨౦. "ఖగ్గం ఛత్తఞ్చ పాతిఞ్చ, గచ్ఛమాదాయ మాణవ;
సోత్థిం పస్సతు తే మాతా, త్వఞ్చ పస్సాహి మాతర"న్తి.

తత్థ **సుతనో**తి బోధిసత్తం ఆలపతి. **యథా భాససీ**తి యథా త్వం భాససి, తథా యో ఏస తయా భాసితో అత్థో, ఏసో మమేవత్థో, మయ్హమేవ వడ్ఢీతి.

యక్ఖస్స కథం సుత్వా బోధిసత్తో "మమ కమ్మం నిప్ఫన్నం, దమితో మే యక్ఖో, బహుఞ్చ ధనం లద్ధం, రఞ్ఞో చ వచనం కత"న్తి తుట్ఠచిత్తో యక్ఖస్స అనుమోదనం కరోన్తో ఓసానగాథమాహ –

౨౧. "ఏవం యక్ఖ సుఖీ హోహి, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
ధనఞ్చ మే అధిగతం, రఞ్ఞో చ వచనం కత"న్తి. –

వత్వా చ పన యక్ఖం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ, త్వం పుబ్బే అకుసలకమ్మం కత్వా కక్ఖళో ఫరుసో పరేసం లోహితమంసభక్ఖో యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తో, ఇతో పట్ఠాయ పాణాతిపాతాదీని మా కరీ"తి సీలే చ ఆనిసంసం, దుస్సీల్యే చ ఆదీనవం కథేత్వా యక్ఖం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "కిం తే అరఞ్ఞవాసేన, ఏహి నగరద్వారే తం నిసీదాపేత్వా అగ్గభత్తలాభిం కరోమీ"తి యక్ఖేన సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా ఖగ్గాదీని యక్ఖం గాహాపేత్వా బారాణసిం అగమాసి. "సుతను మాణవో యక్ఖం గహేత్వా ఏతీ"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా అమచ్చపరివుతో బోధిసత్తస్స పచ్చుగ్గమనం కత్వా యక్ఖం నగరద్వారే నిసీదాపేత్వా అగ్గభత్తలాభినం కత్వా నగరం పవిసిత్వా భేరిం చరాపేత్వా నాగరే సన్నిపాతాపేత్వా బోధిసత్తస్స గుణం కథేత్వా సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. అయఞ్చ బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా యక్ఖో అఙ్గులిమాలో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, మాణవో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సుతనుజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౩౯౯] ౪. మాతుపోసకగిజ్ఝజాతకవణ్ణనా

తే కథం ను కరిస్సన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **సామజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గిజ్ఝయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో వుద్ధే పరిహీనచక్ఖుకే మాతాపితరో గిజ్ఝగుహాయం ఠపేత్వా గోమంసాదీని ఆహరిత్వా పోసేసి. తస్మిం కాలే బారాణసియం సుసానే ఏకో నేసాదో అనియమేత్వా గిజ్ఝానం పాసే ఓడ్డేసి. అథేకదివసం బోధిసత్తో గోమంసాదిం పరియేసన్తో సుసానం పవిట్ఠో పాదేన పాసే

బజ్ఝిత్వా అత్తనో న చిన్తేసి, వుద్ధే పరిహీనచక్ఖుకే మాతాపితరో అనుస్సరిత్వా “కథం ను ఖో మే మాతాపితరో యాపేస్సన్తి, మమ బద్ధభావమ్పి అజానన్తా అనాథా నిప్పచ్చయా పబ్బతగుహాయమేవ సుస్సిత్వా మరిస్సన్తి మఞ్ఞే”తి విలపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౨. “తే కథం ను కరిస్సన్తి, వుద్ధా గిరిదరీసయా;
అహం బద్ధోస్మి పాసేన, నిలీయస్స వసం గతో”తి.

తత్థ **నిలీయస్సా**తి ఏవంనామకస్స నేసాదపుత్తస్స.

అథ నేసాదపుత్తో గిజ్ఝరాజస్స పరిదేవితసద్దం సుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౩. “కిం గిజ్ఝ పరిదేవసి, కా ను తే పరిదేవనా;
న మే సుతో వా దిట్ఠో వా, భాసన్తో మానుసిం దిజో”తి.

గిజ్ఝో ఆహ –

౨౪. “భరామి మాతాపితరో, వుద్ధే గిరిదరీసయే;
తే కథం ను కరిస్సన్తి, అహం వసం గతో తవా”తి.

నేసాదో ఆహ –

౨౫. “యం ను గిజ్ఝో యోజనసతం, కుణపాని అవేక్ఖతి;
కస్మా జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝసీ”తి.

గిజ్ఝరాజా ఆహ –

౨౬. “యదా పరాభవో హోతి, పోసో జీవితసఙ్ఖయే;
అథ జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝతీ”తి.

౨౭. “భరస్సు మాతాపితరో, వుద్ధే గిరిదరీసయే;
మయా త్వం సమనుఞ్ఞాతో, సోత్థిం పస్సాహి ఞాతకే.

౨౮. “ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
భరిస్సం మాతాపితరో, వుద్ధే గిరిదరీసయే”తి. –

నేసాదపుత్తేన దుతియా, గిజ్ఝేన తతియాతి ఇమా గాథా పటిపాటియా వుత్తా.

తత్థ **యం నూతి** యం ను ఏతం లోకే కథీయతి. **గిజ్ఝో యోజనసతం, కుణపాని అవేక్ఖతీ**తి యోజనసతం అతిక్కమ్మ ఠితానిపి కుణపాని పస్సతి, తం యది తథం, అథ కస్మా త్వం ఇమం జాలఞ్చ పాసఞ్చ ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝసి, సన్తికం ఆగన్త్వాపి న జానాసీతి.

పరాభవోతి వినాసో. **భరస్సూ**తి ఇదం సో బోధిసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా "పణ్డితో గిజ్ఝరాజా పరిదేవన్తో న అత్తనో పరిదేవతి, మాతాపితూనం పరిదేవతి, నాయం మారేతుం యుత్తో"తి తుస్సిత్వా ఆహ, వత్వా చ పన పియచిత్తేన ముదుచిత్తేన పాసం మోచేసి.

అథస్స బోధిసత్తో మరణముఖా పముత్తో సుఖితో అనుమోదనం కరోన్తో ఓసానగాథం వత్వా ముఖపూరం మంసం ఆదాయ మాతాపితూనం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి .

తదా నేసాదపుత్తో ఛన్నో అహోసి, మాతాపితరో మహారాజకులాని, గిజ్ఝరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మాతుపోసకగిజ్ఝజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౦౦] ౫. దబ్భపుప్ఫజాతకవణ్ణనా

అనుతీరచారీ భద్దన్తేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపనన్దం సక్యపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి సాసనే పబ్బజిత్వా అప్పిచ్ఛతాదిగుణే పహాయ మహాతణ్హో అహోసి. వస్సూపనాయికాయ ద్వే తయో విహారే పరిగ్గహేత్వా ఏకస్మిం ఛత్తం వా ఉపాహనం వా ఏకస్మిం కత్తరయట్ఠిం వా ఉదకతుమ్బం వా ఠపేత్వా ఏకస్మిం సయం వసతి. సో ఏకస్మిం జనపదవిహారే వస్సం ఉపగన్త్వా "భిక్ఖూహి నామ అప్పిచ్ఛేహి భవితబ్బ"న్తి ఆకాసే చన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ భిక్ఖూనం పచ్చయసన్తోసదీపకం అరియవంసపటిపదం కథేసి. తం సుత్వా భిక్ఖూ మనాపాని పత్తచీవరాని ఛడ్డేత్వా మత్తికాపత్తాని చేవ పంసుకూలచీవరాని చ గణ్హింసు. సో తాని అత్తనో వసనట్ఠానే ఠపేత్వా వుత్థవస్సో పవారేత్వా యానకం పూరేత్వా జేతవనం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే ఏకస్స అరఞ్ఞవిహారస్స పిట్ఠిభాగే పాదే వల్లియా పలిబుద్ధో "అద్ధా ఏత్థ కిఞ్చి లద్ధబ్బం భవిస్సతీ"తి తం విహారం పావిసి. తత్థ పన ద్వే మహల్లకా భిక్ఖూ వస్సం ఉపగచ్ఛింసు. తే ద్వే చ థూలసాటకే ఏకఞ్చ సుఖుమకమ్బలం లభిత్వా భాజేతుం అసక్కోన్తా తం దిస్వా "థేరో నో భాజేత్వా దస్సతీ"తి తుట్ఠచిత్తా "మయం, భన్తే, ఇమం వస్సావాసికం భాజేతుం న సక్కోమ, ఇమం నో నిస్సాయ వివాదో హోతి, ఇదం అమ్హాకం భాజేత్వా దేథా"తి ఆహంసు. సో "సాధు భాజేస్సామీ"తి ద్వే థూలసాటకే ద్విన్నమ్పి భాజేత్వా "అయం అమ్హాకం వినయధరానం పాపుణాతీ"తి కమ్బలం గహేత్వా పక్కామి.

తేపి థేరా కమ్బలే సాలయా తేనేవ సద్ధిం జేతవనం గన్త్వా వినయధరానం భిక్ఖూనం తమత్థం ఆరోచేత్వా "లబ్భతి ను ఖో, భన్తే, వినయధరానం ఏవం విలోపం ఖాదితు"న్తి ఆహంసు. భిక్ఖూ ఉపనన్దత్థేరేన ఆభతం పత్తచీవరరాసిం దిస్వా "మహాపుఞ్ఞోసి త్వం ఆవుసో, బహుం తే పత్తచీవరం లద్ధ"న్తి వదింసు. సో "కుతో మే ఆవుసో, పుఞ్ఞం, ఇమినా మే ఉపాయేన ఇదం లద్ధ"న్తి సబ్బం కథేసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, ఉపనన్దో సక్యపుత్తో మహాతణ్హో మహాలోభో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ

నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఉపనన్దేన పటిపదాయ అనుచ్ఛవికం కతం, పరస్స పటిపదం కథేన్తేన నామ భిక్ఖునా పఠమం అత్తనో అనుచ్ఛవికం కత్వా పచ్ఛా పరో ఓవదితబ్బో”తి.

“అత్తానమేవ పఠమం, పతిరూపే నివేసయే;

అథఞ్ఞమనుసాసేయ్య, న కిలిస్సేయ్య పణ్డితో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౫౮) –

ఇమాయ ధమ్మపదే గాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఉపనన్దో ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మహాతణ్హో మహాలోభోవ, న చ పన ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఇమేసం సన్తకం విలుమ్పియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో నదీతీరే రుక్ఖదేవతా అహోసి. తదా ఏకో సిఙ్గాలో మాయావిం నామ భరియం గహేత్వా నదీతీరే ఏకస్మిం ఠానే వసి. అథేకదివసం సిఙ్గాలీ సిఙ్గాలం ఆహ “దోహళో మే సామి, ఉప్పన్నో, అల్లరోహితమచ్ఛం ఖాదితుం ఇచ్ఛామీ”తి. సిఙ్గాలో “అప్పోస్సుక్కా హోహి, ఆహరిస్సామి తే”తి నదీతీరే చరన్తో వల్లియా పాదే పలిబుజ్ఝిత్వా అనుతీరమేవ అగమాసి. తస్మిం ఖణే గమ్భీరచారీ చ అనుతీరచారీ చాతి ద్వే ఉద్దా మచ్ఛే పరియేసన్తా తీరే అట్ఠంసు. తేసు గమ్భీరచారీ మహన్తం రోహితమచ్ఛం దిస్వా వేగేన ఉదకే పవిసిత్వా తం నఙ్గుట్ఠే గణ్హి. బలవా మచ్ఛో పరికడ్ఢన్తో యాసి. సో గమ్భీరచారీ ఉద్దో “మహామచ్ఛో ఉభిన్నమ్పి నో పహోస్సతి, ఏహి మే సహాయో హోహీ”తి ఇతరేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౯. “అనుతీరచారీ భద్దన్తే, సహాయమనుధావ మం;
మహా మే గహితో మచ్ఛో, సో మం హరతి వేగసా”తి.

తత్థ **సహాయమనుధావ మ**న్తి సహాయ అనుధావ మం, సన్ధివసేన మ-కారో వుత్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథాహం ఇమినా మచ్ఛేన న సంహీరామి, ఏవం మం నఙ్గుట్ఠఖణ్డే గహేత్వా త్వం అనుధావాతి.

తం సుత్వా ఇతరో దుతియం గాథమాహ –

౩౦. “గమ్భీరచారీ భద్దన్తే, దళ్హం గణ్హాహి థామసా;
అహం తం ఉద్ధరిస్సామి, సుపణ్ణో ఉరగామివా”తి.

తత్థ **థామసాతి** థామేన. **ఉద్ధరిస్సామీ**తి నీహరిస్సామి. **సుపణ్ణో ఉరగామివాతి** గరుళో సప్పం వియ.

అథ ద్వేపి తే ఏకతో హుత్వా రోహితమచ్ఛం నీహరిత్వా థలే ఠపేత్వా మారేత్వా “త్వం భాజేహి, త్వం భాజేహీ”తి కలహం కత్వా భాజేతుం అసక్కోన్తా ఠపేత్వా నిసీదింసు. తస్మిం కాలే సిఙ్గాలో తం ఠానం అనుప్పత్తో. తే తం దిస్వా ఉభోపి పచ్చుగ్గమనం కత్వా “అయం, సమ్మ, దబ్భపుప్ఫమచ్ఛో అమ్హేహి ఏకతో హుత్వా గహితో, తం నో భాజేతుం అసక్కోన్తానం వివాదో ఉప్పన్నో, సమభాగం నో భాజేత్వా దేహీ”తి తతియం గాథమాహంసు –

౩౧. “వివాదో నో సముప్పన్నో, దబ్భపుప్ఫ సుణోహి మే;
సమేహి మేధగం సమ్మ, వివాదో వూపసమ్మతు”న్తి.

తత్థ **దబ్బపుప్ఫాతి** దబ్బపుప్ఫసమానవణ్ణతాయ తం ఆలపన్తి. **మేధగన్తి** కలహం.

తేసం వచనం సుత్వా సిఙ్గాలో అత్తనో బలం దీపేన్తో –

౩౨. “ధమ్మట్ఠోహం పురే ఆసిం, బహూ అడ్డా మే తీరితా;
సమేమి మేధగం సమ్మా, వివాదో వూపసమ్మత”న్తి. –

ఇదం గాథం వత్వా భాజేన్తో –

౩౩. “అనుతీరచారి నఙ్గుట్ఠం, సీసం గమ్భీరచారినో;
అచ్చాయం మజ్ఝిమో ఖణ్డో, ధమ్మట్ఠస్స భవిస్సతీ”తి. –

ఇమం గాథమాహ –

తత్థ పఠమగాథాయ అయమత్థో – అహం పుబ్బే రాజూనం వినిచ్ఛయామచ్చో ఆసిం, తేన మయా వినిచ్ఛయే నిసీదిత్వా బహూ అడ్డా తీరితా, తేసం తేసం బ్రాహ్మణగహపతికాదీనం బహూ అడ్డా తీరితా వినిచ్ఛితా, స్వాహం తుమ్హాదిసానం సమజాతికానం చతుప్పదానం అడ్డం తీరేతుం కిం న సక్ఖిస్సామి, అహం వో సమేమి మేధగం, సమ్మా మం నిస్సాయ తుమ్హాకం వివాదో వూపసమ్మతూతి .

ఏవఞ్చ పన వత్వా మచ్ఛం తయో కోట్ఠాసే కత్వా అనుతీరచారి త్వం నఙ్గుట్ఠం గణ్హ, సీసం గమ్భీరచారినో హోతు. **అచ్చాయం మజ్ఝిమో ఖణ్డో**తి అపిచ అయం మజ్ఝిమో కోట్ఠాసో. అథ వా **అచ్చాతి** అతిచ్చ, ఇమే ద్వే కోట్ఠాసే అతిక్కమిత్వా ఠితో అయం మజ్ఝిమో ఖణ్డో ధమ్మట్ఠస్స వినిచ్ఛయసామికస్స మయ్హం భవిస్సతీతి.

ఏవం తం మచ్ఛం విభజిత్వా “తుమ్హే కలహం అకత్వా నఙ్గుట్ఠఞ్చ సీసఞ్చ ఖాదథా”తి వత్వా మజ్ఝిమఖణ్డం ముఖేన డంసిత్వా తేసం పస్సన్తానంయేవ పలాయి. తే సహస్సం పరాజితా వియ దుమ్ముఖా నిసీదిత్వా గాథమాహంసు –

౩౪. “చిరమ్పి భక్ఖో అభవిస్స, సచే న వివదేమసే;
అసీసకం అనఙ్గుట్ఠం, సిఙ్గాలో హరతి రోహిత”న్తి.

తత్థ **చిరమ్పీతి** ద్వే తయో దివసే సన్ధాయ వుత్తం.

సిఙ్గాలోపి “అజ్జ భరియం రోహితమచ్ఛం ఖాదాపేస్సామీ”తి తుట్ఠచిత్తో తస్సా సన్తికం అగమాసి. సా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా అభినన్దమానా –

౩౫. “యథాపి రాజా నన్దేయ్య, రజ్జం లద్ధాన ఖత్తియో;
ఏవాహమజ్జ నన్దామి, దిస్వా పుణ్ణముఖం పతి”న్తి. –

ఇమం గాథం వత్వా అధిగమూపాయం పుచ్ఛన్తీ –

౩౬. “కథం ను థలజో సన్తో, ఉదకే మచ్ఛం పరామసి;

పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కథం అధిగతం తయా”తి. –

ఇమం గాథమాహ –

తత్థ **కథం నూతి** “ఖాద, భద్దే”తి మచ్ఛఖణ్డే పురతో ఠపితే “కథం ను త్వం థలజో సమానో ఉదకే మచ్ఛం గణ్హీ”తి పుచ్ఛి.

సిఙ్గాలో తస్సా అధిగమూపాయం ఆచిక్ఖన్తో అనన్తరగాథమాహ –

౩౭. “వివాదేన కిసా హోన్తి, వివాదేన ధనక్ఖయా;

జీనా ఉద్దా వివాదేన, భుఞ్జ మాయావి రోహిత”న్తి.

తత్థ **వివాదేన కిసా హోన్తీ**తి భద్దే, ఇమే సత్తా వివాదం కరోన్తా వివాదం నిస్సాయ కిసా అప్పమంసలోహితా హోన్తి. **వివాదేన ధనక్ఖయాతి** హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీనం ధనానం ఖయా వివాదేనేవ హోన్తి. ద్వీసుపి వివదన్తేసు ఏకో పరాజితో పరాజితత్తా ధనక్ఖయం పాపుణాతి, ఇతరో జయభాగదానేన. **జీనా ఉద్దాతి** ద్వే ఉద్దాపి వివాదేనేవ ఇమం మచ్ఛం జీనా, తస్మా త్వం మయా ఆభతస్స ఉప్పత్తిం మా పుచ్ఛ, కేవలం ఇమం భుఞ్జ మాయావి రోహితన్తి.

ఇతరా అభిసమ్బుద్ధగాథా –

౩౮. “ఏవమేవ మనుస్సేసు, వివాదో యత్థ జాయతి;

ధమ్మట్ఠం పటిధావతి, సో హి నేసం వినాయకో;

ధనాపి తత్థ జీయన్తి, రాజకోసో పవడ్ఢతీ”తి.

తత్థ **ఏవమేవాతి** భిక్ఖవే, యథా ఏతే ఉద్దా జీనా, ఏవమేవ మనుస్సేసుపి యస్మిం ఠానే వివాదో జాయతి, తత్థ తే మనుస్సా ధమ్మట్ఠం పతిధావన్తి, వినిచ్ఛయసామికం ఉపసఙ్కమన్తి. కింకారణా? **సో హి నేసం వినాయకో,** సో తేసం వివాదాపన్నానం వివాదవూపసమకోతి అత్థో. **ధనాపి తత్థాతి** తత్థ తే వివాదాపన్నా ధనతోపి జీయన్తి, అత్తనో సన్తకా పరిహాయన్తి, దణ్డేన చేవ జయభాగగ్గహణేన చ రాజకోసో పవడ్ఢతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సిఙ్గాలో ఉపనన్దో అహోసి, ఉద్దా ద్వే మహల్లకా, తస్స కారణస్స పచ్చక్ఖకారికా రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దబ్భపుప్ఫజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౦౧] ౬. పణ్ణకజాతకవణ్ణనా

పణ్ణకం తిఖిణధారన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కేన ఉక్కణ్ఠాపితో”తి వత్వా

“పురాణదుతియికాయా”తి వుత్తే “భిక్ఖు అయం ఇత్థీ తుయ్హం అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఇమం నిస్సాయ చేతసికరోగేన మరన్తో పణ్డితే నిస్సాయ జీవితం అలత్థా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం మద్దవమహారాజే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, సేనకకుమారోతిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా మద్దవరఞ్ఞో అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి, “సేనకపణ్డితో”తి వుత్తే సకలనగరే చన్దో వియ సూరియో వియ చ పఞ్ఞాయి. తదా రఞ్ఞో పురోహితపుత్తో రాజుపట్ఠానం ఆగతో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం ఉత్తమరూపధరం రఞ్ఞో అగ్గమహేసిం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా గేహం గన్త్వా నిరాహారో నిపజ్జిత్వా సహాయకేహి పుట్ఠో తమత్థం ఆరోచేసి. రాజాపి “పురోహితపుత్తో న దిస్సతి, కహం ను ఖో”తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా తం పక్కోసాపేత్వా “అహం తే ఇమం సత్త దివసాని దమ్మి, సత్తాహం ఘరే కత్వా అట్ఠమే దివసే ఆనేయ్యాసీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం గేహం నేత్వా తాయ సద్ధిం అభిరమి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వా అగ్గద్వారేన పలాయిత్వా అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో విజితం అగమంసు, కోచి గతట్ఠానం న జాని, నావాయ గతమగ్గో వియ అహోసి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేత్వా నానప్పకారేన విచినన్తోపి తస్స గతట్ఠానం న అఞ్ఞాసి. అథస్స తం నిస్సాయ బలవసోకో ఉప్పజ్జి, హదయం ఉణ్హం హుత్వా లోహితం పగ్ఘరి. తతో పట్ఠాయ చస్స కుచ్ఛితో లోహితం నిక్ఖమి, బ్యాధి మహన్తో అహోసి. మహన్తాపి రాజవేజ్జా తికిచ్ఛితుం నాసక్ఖింసు.

బోధిసత్తో “ఇమస్స రఞ్ఞో బ్యాధి నత్థి, భరియం పన అపస్సన్తో చేతసికరోగేన ఫుట్ఠో, ఉపాయేన తం తికిచ్ఛిస్సామీ”తి ఆయురఞ్చ పుక్కుసఞ్చాతి ద్వే రఞ్ఞో పణ్డితామచ్చే ఆమన్తేత్వా “రఞ్ఞో దేవియా అదస్సనేన చేతసికం రోగం ఠపేత్వా అఞ్ఞో రోగో నత్థి, బహూపకారో చ ఖో పన అమ్హాకం రాజా, తస్మా ఉపాయేన నం తికిచ్ఛామ, రాజఙ్గణే సమజ్జం కారేత్వా అసిం గిలితుం జానన్తేన అసిం గిలాపేత్వా రాజానం సీహపఞ్జరే కత్వా సమజ్జం ఓలోకాపేస్సామ, రాజా అసిం గిలన్తం దిస్వా ‘అత్థి ను ఖో ఇతో అఞ్ఞం దుక్కరతర’న్తి పఞ్హం పుచ్ఛిస్సతి. తం సమ్మ ఆయుర, త్వం ‘అసుకం నామ దదామీతి వచనం ఇతో దుక్కరతర’న్తి బ్యాకరేయ్యాసి, తతో సమ్మ పుక్కుస, తం పుచ్ఛిస్సతి, అథస్స త్వం ‘మహారాజ, దదామీతి వత్వా అదదతో సా వాచా అఫలా హోతి, తథారూపం వాచం న కేచి ఉపజీవన్తి న ఖాదన్తి న పివన్తి, యే పన తస్స వచనస్సానుచ్ఛవికం కరోన్తి, యథాపటిఞ్ఞాతమత్థం దేన్తియేవ, ఇదం తతో దుక్కరతర’న్తి ఏవం బ్యాకరేయ్యాసి, ఇతో పరం కత్తబ్బం అహం జానిస్సామీ”తి వత్వా సమజ్జం కారేసి.

అథ తే తయోపి పణ్డితా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, రాజఙ్గణే సమజ్జో వత్తతి, తం ఓలోకేన్తానం దుక్ఖమ్పి న దుక్ఖం హోతి, ఏహి గచ్ఛామా”తి రాజానం నేత్వా సీహపఞ్జరం వివరిత్వా సమజ్జం ఓలోకాపేసుం. బహూ జనా అత్తనో అత్తనో జాననకసిప్పం దస్సేసుం. ఏకో పన పురిసో తేత్తింసఙ్గులం తిఖిణధారం అసిరతనం గిలతి. రాజా తం దిస్వా “అయం పురిసో ఏతం అసిం గిలతి, ‘అత్థి ను ఖో ఇతో అఞ్ఞం దుక్కరతర’న్తి ఇమే పణ్డితే పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆయురం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౩౯. “పణ్ణకం తిఖిణధారం, అసిం సమ్పన్నపాయినం;
పరిసాయం పురిసో గిలతి, కిం దుక్కరతరం తతో;
యదఞ్ఞం దుక్కరం ఠానం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

తత్థ **పణ్ణక**న్తి పణ్ణకరట్ఠే ఉప్పన్నం. **సమ్పన్నపాయిన**న్తి సమ్పన్నం పరలోహితపాయినం. **పరిసాయ**న్తి పరిసమజ్ఝే ధనలోభేన అయం పురిసో గిలతి. **యదఞ్ఞ**న్తి ఇతో అసిగిలనతో యం అఞ్ఞం దుక్కరతరం కారణం, తం మయా పుచ్ఛితో కథేహీతి.

అథస్స సో తం కథేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౪౦. "గిలేయ్య పురిసో లోభా, అసిం సమ్పన్నపాయినం;
యో చ వజ్జా దదామీతి, తం దుక్కరతరం తతో;
సబ్బఞ్ఞం సుకరం రాజ, ఏవం జానాహి మద్దవా"తి.

తత్థ **వజ్జా**తి వదేయ్య. **తం దుక్కరతర**న్తి "దదామీ"తి వచనం తతో అసిగిలనతో దుక్కరతరం. **సబ్బఞ్ఞ**న్తి "అసుకం నామ తవ దస్సామీ"తి వచనం ఠపేత్వా అఞ్ఞం సబ్బమ్పి కారణం సుకరం. **మద్దవా**తి రాజానం గోత్తేన ఆలపతి.

రఞ్ఞో ఆయురపణ్డితస్స వచనం సుత్వా "అసిగిలనతో కిర 'ఇదం నామ దమ్మీ'తి వచనం దుక్కరం, అహఞ్చ 'పురోహితపుత్తస్స దేవిం దమ్మీ'తి అవచం, అతిదుక్కరం వత మే కత"న్తి వీమంసన్తస్సేవ హదయసోకో థోకం తనుత్తం గతో. సో తతో "పరస్స ఇమం దమ్మీతి వచనతో పన అఞ్ఞం దుక్కరతరం అత్థి ను ఖో"తి చిన్తేత్వా పుక్కుసపణ్డితేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౪౧. "బ్యాకాసి ఆయురో పఞ్హం, అత్థం ధమ్మస్స కోవిదో;
పుక్కుసం దాని పుచ్ఛామి, కిం దుక్కరతరం తతో;
యదఞ్ఞం దుక్కరం ఠానం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **పఞ్హం అత్థ**న్తి పఞ్హస్స అత్థం బ్యాకాసీతి వుత్తం హోతి. **ధమ్మస్స కోవిదో**తి తదత్థజోతకే గన్థే కుసలో. **తతో**తి తతో వచనతో కిం దుక్కరతరన్తి.

అథస్స బ్యాకరోన్తో పుక్కుసపణ్డితో చతుత్థం గాథమాహ –

౪౨. "న వాచముపజీవన్తి, అఫలం గిరముదీరితం;
యో చ దత్వా అవాకయిరా, తం దుక్కరతరం తతో;
సబ్బఞ్ఞం సుకరం ఠానం, ఏవం జానాహి మద్దవా"తి.

తత్థ **దత్వా**తి "అసుకం నామ దమ్మీ"తి పటిఞ్ఞం దత్వా. **అవాకయిరా**తి తం పటిఞ్ఞాతమత్థం దదన్తో తస్మిం లోభం అవాకరేయ్య ఛిన్దేయ్య, తం భణ్డం దదేయ్యాతి వుత్తం హోతి. **తతో**తి తతో అసిగిలనతో "అసుకం నామ తే దమ్మీ"తి వచనతో చ తదేవ దుక్కరతరం.

రఞ్ఞో తం వచనం సుత్వా "అహం 'పురోహితపుత్తస్స దేవిం దమ్మీ'తి పఠమం వత్వా వాచాయ అనుచ్ఛవికం కత్వా తం అదాసిం, దుక్కరం వత మే కత"న్తి పరివితక్కేన్తస్స సోకో తనుకతరో జాతో. అథస్స ఏతదహోసి "సేనకపణ్డితతో అఞ్ఞో

పణ్డితతరో నామ నత్థి, ఇమం పఞ్హం ఏతం పుచ్ఛిస్సామీ"తి. తతో తం పుచ్ఛన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౩. "బ్యాకాసి పుక్కుసో పఞ్హం, అత్థం ధమ్మస్స కోవిదో;
సేనకం దాని పుచ్ఛామి, కిం దుక్కరతరం తతో;
యదఞ్ఞం దుక్కరం ఠానం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

అథస్స బ్యాకరోన్తో సేనకో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౪౪. "దదేయ్య పురిసో దానం, అప్పం వా యది వా బహుం;
యో చ దత్వా నానుతప్పే, తం దుక్కరతరం తతో;
సబ్బఞ్ఞం సుకరం ఠానం, ఏవం జానాహి మద్దవా"తి.

తత్థ **నానుతప్పే**తి అత్తనో అతికన్తం అతిమనాపం పియభణ్డం పరస్స దత్వా "కిమత్థం మయా ఇదం దిన్న"న్తి ఏవం తం పియభణ్డం ఆరబ్భ యో పచ్ఛా న తప్పతి న సోచతి, తం అసిగిలనతో చ "అసుకం నామ తే దమ్మీ"తి వచనతో చ తస్స దానతో చ దుక్కరతరం.

ఇతి మహాసత్తో రాజానం సఞ్ఞాపేన్తో కథేసి. దానఞ్హి దత్వా అపరచేతనావ దుస్సన్ధారియా, తస్సా సన్ధారణదుక్కరతా వేస్సన్తరజాతకేన దీపితా. వుత్తఞ్హేతం –

"అదు చాపం గహేత్వాన, ఖగ్గం బన్ధియ వామతో;
ఆనేస్సామి సకే పుత్తే, పుత్తానఞ్హి వధో దుఖో.

"అట్ఠానమేతం దుక్ఖరూపం, యం కుమారా విహఞ్ఞరే;
సతఞ్చ ధమ్మమఞ్ఞాయ, కో దత్వా అనుతప్పతీ"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౧౨౪-౨౧౨౫);

రాజాపి బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా సల్లక్ఖేసి "అహం అత్తనో మనేనేవ పురోహితపుత్తస్స దేవిం దత్వా సకమనం సన్ధారేతుం న సక్కోమి, సోచామి కిలమామి, న మే ఇదం అనుచ్ఛవికం, సచే సా మయి ససినేహా భవేయ్య , ఇమం ఇస్సరియం ఛడ్డేత్వా న పలాయేయ్య, మయి పన సినేహం అకత్వా పలాతాయ కిం తాయ మయ్హ"న్తి. తస్సేవం చిన్తేన్తస్స పదుమపత్తే ఉదకబిన్దు వియ సబ్బసోకో నివత్తిత్వా గతో, తఙ్ఖణఞ్ఞేవస్స కుచ్ఛి పరిసణ్ఠాసి. సో నిరోగో సుఖితో హుత్వా బోధిసత్తస్స థుతిం కరోన్తో ఓసానగాథమాహ –

౪౫. "బ్యాకాసి ఆయురో పఞ్హం, అథో పుక్కుసపోరిసో;
సబ్బే పఞ్హే అతిభోతి, యథా భాసతి సేనకో"తి.

తత్థ **యథా భాసతీ**తి యథా పణ్డితో భాసతి, తథేవేతం దానం నామ దత్వా నేవ అనుతప్పితబ్బన్తి. ఇమం పనస్స థుతిం కత్వా తుట్ఠో బహుం ధనమదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజమహేసీ పురాణదుతియికా అహోసి, రాజా ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, ఆయురపణ్డితో మోగ్గల్లానో, పుక్కుసపణ్డితో సారిపుత్తో, సేనకపణ్డితో అహమేవ అహోసిన్తి.

పణ్ణకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౦౨] ౭. సత్తుభస్తజాతకవణ్ణనా

విబ్భన్తచిత్తోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తనో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **ఉమఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే బారాణసియం జనకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి , సేనకకుమారోతిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా రాజానం పస్సి, రాజా తం అమచ్చట్ఠానే ఠపేసి, మహన్తఞ్చస్స యసం అనుప్పదాసి . సో రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసి, మధురకథో ధమ్మకథికో హుత్వా రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా దానే ఉపోసథకమ్మే దససు కుసలకమ్మపథేసూతి ఇమాయ కల్యాణపటిపదాయ పతిట్ఠాపేసి , సకలరట్ఠే బుద్ధానం ఉప్పన్నకాలో వియ అహోసి. పక్ఖదివసేసు రాజా చ ఉపరాజాదయో చ సబ్బే సన్నిపతిత్వా ధమ్మసభం సజ్జేన్తి. మహాసత్తో సజ్జితధమ్మసభాయం రతనపల్లఙ్కవరగతో బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేతి, బుద్ధానం ధమ్మకథాసదిసావస్స కథా హోతి.

అథ అఞ్ఞతరో మహల్లకబ్రాహ్మణో ధనభిక్ఖం చరిత్వా కహాపణసహస్సం లభిత్వా ఏకస్మిం బ్రాహ్మణకులే నిక్ఖిపిత్వా పున "భిక్ఖం చరిస్సామీ"తి గతో. తస్స గతకాలే తం కులం కహాపణే వళఞ్జేసి. సో ఆగన్త్వా కహాపణే ఆహరాపేసి. బ్రాహ్మణో కహాపణే దాతుం అసక్కొన్తో అత్తనో ధీతరం తస్స పాదపరిచారికం కత్వా అదాసి. బ్రాహ్మణో తం గహేత్వా బారాణసితో అవిదూరే ఏకస్మిం బ్రాహ్మణగామే వాసం కప్పేసి. అథస్స భరియా దహరతాయ కామేసు అతిత్తా అఞ్ఞేన తరుణబ్రాహ్మణేన సద్ధిం మిచ్ఛాచారం చరి. **సోళస హి అతప్పనీయవత్థూని** నామ. కతమాని సోళస? సాగరో సబ్బసవన్తీహి న తప్పతి, అగ్గి ఉపాదానేన న తప్పతి, రాజా రట్ఠేన న తప్పతి, బాలో పాపేహి న తప్పతి, ఇత్థీ మేథునధమ్మేన అలఙ్కారేన విజాయనేనాతి ఇమేహి తీహి న తప్పతి, బ్రాహ్మణో మన్తేహి న తప్పతి, ఝాయీ విహారసమాపత్తియా న తప్పతి, సేక్ఖో అపచయేన న తప్పతి, అప్పిచ్ఛో ధుతఙ్గగుణేన న తప్పతి, ఆరద్ధవీరియో వీరియారమ్భేన న తప్పతి, ధమ్మకథికో సాకచ్ఛాయ న తప్పతి, విసారదో పరిసాయ న తప్పతి, సద్ధో సఙ్ఘుపట్ఠానేన న తప్పతి, దాయకో పరిచ్చాగేన న తప్పతి, పణ్డితో ధమ్మస్సవనేన న తప్పతి, చతస్సో పరిసా తథాగతదస్సనేన న తప్పన్తీతి.

సాపి బ్రాహ్మణీ మేథునధమ్మేన, అతిత్తా తం బ్రాహ్మణం నీహరిత్వా విస్సత్థా పాపకమ్మం కాతుకామా హుత్వా ఏకదివసం దుమ్మనా నిపజ్జిత్వా "కిం భోతీ"తి వుత్తా "బ్రాహ్మణ, అహం తవ గేహే కమ్మం కాతుం న సక్కోమి, దాసిదాసం ఆనేహీ"తి ఆహ. "భోతి ధనం మే నత్థి, కిం దత్వా ఆనేమీ"తి. "భిక్ఖం చరిత్వా ధనం పరియేసిత్వా ఆనేహీ"తి. "తేన హి భోతి పాథేయ్యం మే సజ్జేహీ"తి. "సా తస్స బద్ధసత్తూనఞ్చ అబద్ధసత్తూనఞ్చ చమ్మపసిబ్బకం పూరేత్వా అదాసి". బ్రాహ్మణో గామనిగమరాజధానీసు చరన్తో సత్త కహాపణసతాని లభిత్వా "అలం మే ఏత్తకం ధనం దాసిదాసమూలాయా"తి నివత్తిత్వా అత్తనో గామం ఆగచ్ఛన్తో ఏకస్మిం ఉదకఫాసుకట్ఠానే పసిబ్బకం ముఞ్చిత్వా సత్తుం ఖాదిత్వా పసిబ్బకముఖం అబన్ధిత్వావ

పానీయం పివితుం ఓతిణ్ణో. అథేకస్మిం రుక్ఖసుసిరే ఏకో కణ్హసప్పో సత్తుగన్ధం ఘాయిత్వా పసిబ్బకం పవిసిత్వా భోగం ఆభుజిత్వా సత్తుం ఖాదన్తో నిపజ్జి. బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా పసిబ్బకస్స అబ్భన్తరం అనోలోకేత్వా పసిబ్బకం బన్ధిత్వా అంసే కత్వా పాయాసి. అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా ఖన్ధవిటపే ఠత్వా "బ్రాహ్మణ, సచే అన్తరామగ్గే వసిస్ససి, సయం మరిస్ససి, సచే అజ్జ ఘరం గమిస్ససి, భరియా తే మరిస్సతీ"తి వత్వా అన్తరధాయి. సో ఓలోకేన్తో దేవతం అదిస్వా భీతో మరణభయతజ్జితో రోదన్తో పరిదేవన్తో బారాణసినగరద్వారం సమ్పాపుణి.

తదా చ పన్నరసుపోసథో హోతి అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసీదిత్వా బోధిసత్తస్స ధమ్మకథనదివసో. మహాజనో నానాగన్ధపుప్ఫాదిహత్థో వగ్గవగ్గో హుత్వా ధమ్మిం కథం సోతుం గచ్ఛతి. బ్రాహ్మణో తం దిస్వా "కహం గచ్ఛథా"తి పుచ్ఛిత్వా "బ్రాహ్మణ, అజ్జ సేనకపణ్డితో మధురస్సరేన బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేతి, కిం త్వమ్పి న జానాసీ"తి వుత్తే చిన్తేసి "పణ్డితో కిర ధమ్మకథికో, అహఞ్చమ్హి మరణభయతజ్జితో, పణ్డితా ఖో పన మహన్తమ్పి సోకం హరితుం సక్కోన్తి, మయాపి తత్థ గన్త్వా ధమ్మం సోతుం వట్టతీ"తి. సో తేహి సద్ధిం తత్థ గన్త్వా మహాసత్తం పరివారేత్వా నిసిన్నాయ సరాజికాయ పరిసాయ పరియన్తే సత్తుపసిబ్బకేన ఖన్ధగతేన ధమ్మాసనతో అవిదూరే మరణభయతజ్జితో రోదమానో అట్ఠాసి. మహాసత్తో ఆకాసగఙ్గం ఓతరన్తో వియ అమతవస్సం వస్సేన్తో వియ చ ధమ్మం దేసేసి. మహాజనో సఞ్జాతసోమనస్సో సాధుకారం దత్వా ధమ్మం అస్సోసి.

పణ్డితా చ నామ దిసాచక్ఖుకా హోన్తి. తస్మిం ఖణే మహాసత్తో పసన్నపఞ్చపసాదాని అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా సమన్తతో పరిసం ఓలోకేన్తో తం బ్రాహ్మణం దిస్వా చిన్తేసి "ఏత్తకా పరిసా సోమనస్సజాతా సాధుకారం దత్వా ధమ్మం సుణన్తి, అయం పనేకో బ్రాహ్మణో దోమనస్సప్పత్తో రోదతి, ఏతస్స అబ్భన్తరే అస్సుజననసమత్థేన సోకేన భవితబ్బం, తమస్స అమ్బిలేన పహరిత్వా తమ్బమలం వియ పదుమపలాసతో ఉదకబిన్దుం వియ వినివత్తేత్వా ఏత్థేవ నం నిస్సోకం తుట్ఠమానసం కత్వా ధమ్మం దేసేస్సామీ"తి. సో తం ఆమన్తేత్వా "బ్రాహ్మణ, సేనకపణ్డితో నామాహం, ఇదానేవ తం నిస్సోకం కరిస్సామి, విస్సత్థో కథేహీ"తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౬. "విబ్భన్తచిత్తో కుపితిన్ద్రియోసి, నేత్తేహి తే వారిగణా సవన్తి;
కిం తే నట్ఠం కిం పన పత్థయానో, ఇధాగమా బ్రహ్మే తదిఙ్ఘ బ్రూహీ"తి.

తత్థ **కుపితిన్ద్రియోసీ**తి చక్ఖున్ద్రియమేవ సన్ధాయ "కుపితిన్ద్రియోసీ"తి ఆహ. **వారిగణా**తి అస్సుబిన్దూని. **ఇఙ్ఘా**తి చోదనత్థే నిపాతో. తఙ్హి మహాసత్తో చోదేన్తో ఏవమాహ "బ్రాహ్మణ, సత్తా నామ ద్వీహి కారణేహి సోచన్తి పరిదేవన్తి సత్తసఙ్ఖారేసు కిస్మిఞ్చిదేవ పియజాతికే నట్ఠే వా, కిఞ్చిదేవ పియజాతికం పత్థేత్వా అలభన్తా వా. తత్థ కిం తే నట్ఠం, కిం వా పన పత్థయన్తో త్వం ఇధ ఆగతో, ఇదం మే ఖిప్పం బ్రూహీ"తి.

అథస్స అత్తనో సోకకారణం కథేన్తో బ్రాహ్మణో దుతియం గాథమాహ –

౪౭. "మియ్యేథ భరియా వజతో మమజ్జ, అగచ్ఛతో మరణమాహ యక్ఖో;
ఏతేన దుక్ఖేన పవేధితోస్మి, అక్ఖాహి మే సేనక ఏతమత్థ"న్తి.

తత్థ **వజతో**తి గేహం గచ్ఛన్తస్స. **అగచ్ఛతో**తి అగచ్ఛన్తస్స. **యక్ఖో**తి అన్తరామగ్గే ఏకా రుక్ఖదేవతా ఏవమాహాతి వదతి. సా కిర దేవతా "పసిబ్బకే తే బ్రాహ్మణ, కణ్హసప్పో"తి అనాచిక్ఖన్తీ బోధిసత్తస్స ఞాణానుభావప్పకాసనత్థం నాచిక్ఖి. **ఏతేన**

దుక్ఖేనాతి గచ్ఛతో భరియాయ మరణదుక్ఖేన, అగచ్ఛతో అత్తనో మరణదుక్ఖేన, తేనస్మి పవేధితో ఘట్టితో కమ్పితో. **ఏతమత్థన్తి** ఏతం కారణం. యేన మే కారణేన గచ్ఛతో భరియాయ మరణం, అగచ్ఛతో అత్తనో మరణం హోతి, ఏతం మే కారణం ఆచిక్ఖాహీతి అత్థో.

మహాసత్తో బ్రాహ్మణస్స వచనం సుత్వా సముద్దమత్థకే జాలం ఖిపన్తో వియ ఞాణజాలం పత్థరిత్వా "ఇమేసం సత్తానం బహూని మరణకారణాని. సముద్దే నిముగ్గాపి మరన్తి, తత్థ వాళమచ్ఛేహి గహితాపి, గఙ్గాయ పతితాపి, తత్థ సుసుమారేహి గహితాపి, రుక్ఖతో పతితాపి, కణ్టకేన విద్ధాపి, నానప్పకారేహి ఆవుధేహి పహటాపి, విసం ఖాదిత్వాపి, ఉబ్బన్ధిత్వాపి, పపాతే పతితాపి, అతిసీతాదీహి వా నానప్పకారేహి వా రోగేహి ఉపద్దుతాపి మరన్తియేవ, ఏవం బహూసు మరణకారణేసు కతరేన ను ఖో కారణేన అజ్జేస బ్రాహ్మణో అన్తరామగ్గే వసన్తో సయం మరిస్సతి, గేహమస్స వజతో భరియా మరిస్సతీ"తి చిన్తేసి. చిన్తేన్తో ఏవ బ్రాహ్మణస్స ఖన్ధే పసిబ్బకం దిస్వా "ఇమస్మిం పసిబ్బకే ఏకేన సప్పేన పవిట్ఠేన భవితబ్బం, పవిసన్తో చ పనేసో ఇమస్మిం బ్రాహ్మణే పాతరాససమయే సత్తుం ఖాదిత్వా పసిబ్బకముఖం అబన్ధిత్వా పానీయం పాతుం గతే సత్తుగన్ధేన సప్పో పవిట్ఠో భవిస్సతి. బ్రాహ్మణోపి పానీయం పివిత్వా ఆగతో సప్పస్స పవిట్ఠభావం అజానిత్వా పసిబ్బకం బన్ధిత్వా ఆదాయ పక్కన్తో భవిస్సతి, సచాయం అన్తరామగ్గే వసన్తో సాయం వసనట్ఠానే "సత్తుం ఖాదిస్సామీ"తి పసిబ్బకం ముఞ్చిత్వా హత్థం పవేసేస్సతి , అథ నం సప్పో హత్థే డంసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సతి, ఇదమస్స అన్తరామగ్గే వసన్తస్స మరణకారణం. సచే పన గేహం గచ్ఛేయ్య, పసిబ్బకో భరియాయ హత్థగతో భవిస్సతి, సా 'అన్తోభణ్డం ఓలోకేస్సామీ"తి పసిబ్బకం ముఞ్చిత్వా హత్థం పవేసేస్సతి, అథ నం సప్పో డంసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సతి, ఇదమస్స అజ్జ గేహం గతస్స భరియాయ మరణకారణ"న్తి ఉపాయకోసల్లఞాణేనేవ అఞ్ఞాసి.

అథస్స ఏతదహోసి "ఇమినా కణ్హసప్పేన సూరేన నిబ్భయేన భవితబ్బం. అయఞ్హి బ్రాహ్మణస్స మహాఫాసుకం పహరన్తోపి పసిబ్బకే అత్తనో చలనం వా ఫన్దనం వా న దస్సేతి, ఏవరూపాయ పరిసాయ మజ్ఝేపి అత్తనో అత్థిభావం న దస్సేతి, తస్మా ఇమినా కణ్హసప్పేన సూరేన నిబ్భయేన భవితబ్బ"న్తి. ఇదమ్పి సో ఉపాయకోసల్లఞాణేనేవ దిబ్బచక్ఖునా పస్సన్తో వియ అఞ్ఞాసి. ఏవం సరాజికాయ పరిసాయ మజ్ఝే సప్పం పసిబ్బకం పవిసన్తం దిస్వా ఠితపురిసో వియ మహాసత్తో ఉపాయకోసల్లఞాణేనేవ పరిచ్ఛిన్దిత్వా బ్రాహ్మణస్స పఞ్హం కథేన్తో తతియం గాథమాహ –

౪౮. "బహూని ఠానాని విచిన్తయిత్వా, యమేత్థ వక్ఖామి తదేవ సచ్చం;
మఞ్ఞామి తే బ్రాహ్మణ సత్తుభస్తం, అజానతో కణ్హసప్పో పవిట్ఠో"తి.

తత్థ **బహూని ఠానానీ**తి బహూని కారణాని. **విచిన్తయిత్వా**తి పటివిజ్ఝిత్వా చిన్తావసేన పవత్తపటివేధో హుత్వా. **యమేత్థ వక్ఖామీ**తి యం తే అహం ఏతేసు కారణేసు ఏతం కారణం వక్ఖామి. **తదేవ సచ్చన్తి** తదేవ తథం దిబ్బచక్ఖునా దిస్వా కథితసదిసం భవిస్సతీతి దీపేతి. **మఞ్ఞామీ**తి సల్లక్ఖేమి. **సత్తుభస్తన్తి** సత్తుపసిబ్బకం. **అజానతో**తి అజానన్తస్సేవ ఏకో కణ్హసప్పో పవిట్ఠోతి మఞ్ఞామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "అత్థి తే బ్రాహ్మణ, ఏతస్మిం పసిబ్బకే సత్తూ"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, పణ్డితా"తి. "అజ్జ పాతరాసవేలాయ సత్తుం ఖాదీ"తి? "ఆమ, పణ్డితా"తి. "కత్థ నిసీదిత్వా"తి? "అరఞ్ఞే రుక్ఖమూలస్మిం, పణ్డితా"తి. "సత్తుం ఖాదిత్వా పానీయం పాతుం గచ్ఛన్తో పసిబ్బకముఖం బన్ధి, న బన్ధీ"తి? "న బన్ధిం, పణ్డితా"తి. "పానీయం పివిత్వా ఆగతో పసిబ్బకం ఓలోకేత్వా

బన్ధీ”తి. “అనోలోకేత్వావ బన్ధిం, పణ్డితా”తి. “బ్రాహ్మణ, తవ పానీయం పాతుం గతకాలే అజానన్తస్సేవ తే సత్తుగన్ధేన పసిబ్బకం సప్పో పవిట్ఠోతి మఞ్ఞామి, ఏవమేత్థ ఆగతో త్వం, తస్మా పసిబ్బకం ఓతారేత్వా పరిసమజ్ఝే ఠపేత్వా పసిబ్బకముఖం మోచేత్వా పటిక్కమ్మ ఠితో ఏకం దణ్డకం గహేత్వా పసిబ్బకం తావ పహర, తతో పత్థటఫణం సుసూతిసద్దం కత్వా నిక్ఖమన్తం కణ్హసప్పం దిస్వా నిక్కఙ్ఖో భవిస్సతీ”తి చతుత్థం గాథమాహ –

౪౯. “ఆదాయ దణ్డం పరిసుమ్భ భస్తం, పస్సేళమూగం ఉరగం దుజివ్హం;
ఛిన్దజ్జ కఙ్ఖం విచికిచ్ఛితాని, భుజఙ్గమం పస్స పముఞ్చ భస్త”న్తి.

తత్థ **పరిసుమ్భా**తి పహర. **పస్సేళమూగ**న్తి ఏళం పగ్ఘరన్తేన ముఖేన ఏళమూగం పసిబ్బకతో నిక్ఖమన్తం దుజివ్హం ఉరగం పస్స. **ఛిన్దజ్జ కఙ్ఖం విచికిచ్ఛితానీ**తి “అత్థి ను ఖో మే పసిబ్బకే సప్పో, ఉదాహు నత్థీ”తి కఙ్ఖమేవ పునప్పునం ఉప్పజ్జమానాని విచికిచ్ఛితాని చ అజ్జ ఛిన్ద, మయ్హం సద్దహ, అవితథఞ్హి మే వేయ్యాకరణం, ఇదానేవ నిక్ఖమన్తం భుజఙ్గమం పస్స పముఞ్చ భస్తన్తి.

బ్రాహ్మణో మహాసత్తస్స కథం సుత్వా సంవిగ్గో భయప్పత్తో తథా అకాసి. సప్పోపి సత్తుభస్తే దణ్డేన పహటే పసిబ్బకముఖా నిక్ఖమిత్వా మహాజనం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా పఞ్చమం గాథమాహ –

౫౦. “సంవిగ్గరూపో పరిసాయ మజ్ఝే, సో బ్రాహ్మణో సత్తుభస్తం పముఞ్చి;
అథ నిక్ఖమి ఉరగో ఉగ్గతేజో, ఆసీవిసో సప్పో ఫణం కరిత్వా”తి.

సప్పస్స ఫణం కత్వా నిక్ఖన్తకాలే “మహాసత్తస్స సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్సేవ బ్యాకరణం అహోసీ”తి మహాజనో చేలుక్ఖేపసహస్సాని పవత్తేసి, అఙ్గులిఫోటనసహస్సాని పరిబ్భమింసు, ఘనమేఘవస్సం వియ సత్తరతనవస్సం వస్సి, సాధుకారసహస్సాని పవత్తింసు, మహాపథవీభిజ్జనసద్దో వియ అహోసి. ఇదం పన బుద్ధలీళాయ ఏవరూపస్స పఞ్హస్స కథనం నామ నేవ జాతియా బలం, న గోత్తకులప్పదేసానం బలం, కస్స పనేతం బలన్తి? పఞ్ఞాయ బలం. పఞ్ఞవా హి పుగ్గలో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరియమగ్గద్వారం వివరిత్వా అమతమహానిబ్బానం పవిసతి, సావకపారమిమ్పి పచ్చేకబోధిమ్పి సమ్మాసమ్బోధిమ్పి పటివిజ్ఝతి. అమతమహానిబ్బానసమ్పాపకేసు హి ధమ్మేసు పఞ్ఞావ సేట్ఠా, అవసేసా తస్సా పరివారా హోన్తి. తేనేతం వుత్తం –

“పఞ్ఞా హి సేట్ఠా కుసలా వదన్తి, నక్ఖత్తరాజారివ తారకానం;
సీలం సిరీ చాపి సతఞ్చ ధమ్మో, అన్వాయికా పఞ్ఞవతో భవన్తీ”తి. (జా॰ ౨.౧౭.౮౧);

ఏవం కథితే చ పన మహాసత్తేన పఞ్హే ఏకో అహితుణ్డికో సప్పస్స ముఖబన్ధనం కత్వా సప్పం గహేత్వా అరఞ్ఞే విస్సజ్జేసి. బ్రాహ్మణో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా జయాపేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ రఞ్ఞో థుతిం కరోన్తో ఉపడ్ఢగాథమాహ –

౫౧. “సులద్ధలాభా జనకస్స రఞ్ఞో;
యో పస్సతీ సేనకం సాధుపఞ్ఞ”న్తి.

తస్సత్థో – యో సాధుపఞ్ఞం ఉత్తమపఞ్ఞం సేనకపణ్డితం అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే పియచక్ఖూహి పస్సితుం లభతి, తస్స రఞ్ఞో జనకస్స ఏతే ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే దస్సనలాభా సులద్ధలాభా వత, ఏతేన లద్ధేసు సబ్బలాభేసు ఏతేవ లాభా సులద్ధలాభా నామాతి.

బ్రాహ్మణోపి రఞ్ఞో థుతిం కత్వా పున పసిబ్బకతో సత్త కహాపణసతాని గహేత్వా మహాసత్తస్స థుతిం కత్వా తుట్ఠిదాయం దాతుకామో దియడ్ఢగాథమాహ –

"వివట్టఛద్దో నుసి సబ్బదస్సీ, ఞాణం ను తే బ్రాహ్మణ భింసరూపం.

౨౨. "ఇమాని మే సత్తసతాని అత్థి, గణ్హాహి సబ్బాని దదామి తుయ్హం;
తయా హి మే జీవితమజ్జ లద్ధం, అథోపి భరియాయ మకాసి సోత్థి"న్తి.

తత్థ **వివట్టఛద్దో నుసి సబ్బదస్సీ**తి కిం ను ఖో త్వం సబ్బేసు ధమ్మాకారేసు వివట్టఛదనో వివట్టసేయ్యధమ్మో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధోతి థుతివసేన పుచ్ఛతి. **ఞాణం ను తే బ్రాహ్మణ భింసరూప**న్తి ఉదాహు అసబ్బఞ్ఞుస్సపి సతో తవ ఞాణం అతివియ భింసరూపం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం వియ బలవన్తి. **తయా హి మే**తి తయా హి దిన్నత్తా అజ్జ మయా జీవితం లద్ధం. **అథోపి భరియాయ మకాసి సోత్థి**న్తి అథోపి మే భరియాయ త్వమేవ సోత్థిం అకాసి.

ఇతి సో వత్వా "సచేపి సతసహస్సం భవేయ్య, దదేయ్యమేవాహం, ఏత్తకమేవ మే ధనం, ఇమాని మే సత్త సతాని గణ్హా"తి పునప్పునం బోధిసత్తం యాచి. తం సుత్వా బోధిసత్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౨౩. "న పణ్డితా వేతనమాదియన్తి, చిత్రాహి గాథాహి సుభాసితాహి;
ఇతోపి తే బ్రహ్మే దదన్తు విత్తం, ఆదాయ త్వం గచ్ఛ సకం నికేత"న్తి.

తత్థ **వేతన**న్తి వేత్తనం, అయమేవ వా పాఠో. **ఇతోపి తే బ్రహ్మే**తి బ్రాహ్మణ, ఇతో మమ పాదమూలతోపి తుయ్హం ధనం దదన్తు. **విత్తం ఆదాయ త్వం గచ్ఛా**తి ఇతో అఞ్ఞాని తీణి సతాని గహేత్వా సహస్సభణ్డికం ఆదాయ సకనివేసనం గచ్ఛ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో బ్రాహ్మణస్స సహస్సం పూరాపేన్తో కహాపణే దాపేత్వా "బ్రాహ్మణ, కేన త్వం ధనభిక్ఖాయ పేసితో"తి పుచ్ఛి. "భరియాయ మే పణ్డితా"తి. "భరియా పన తే మహల్లికా, దహరా"తి. "దహరా, పణ్డితా"తి. "తేన హి సా అఞ్ఞేన సద్ధిం అనాచారం కరోన్తీ 'నిబ్భయా హుత్వా కరిస్సామీ'తి తం పేసేసి, సచే ఇమే కహాపణే ఘరం నేస్ససి, సా తే దుక్ఖేన లద్ధకహాపణే అత్తనో జారస్స దస్సతి, తస్మా త్వం ఉజుకమేవ గేహం అగన్త్వా బహిగామే రుక్ఖమూలే వా యత్థ కత్థచి వా కహాపణే ఠపేత్వా పవిసేయ్యాసీ"తి వత్వా తం ఉయ్యోజేసి. సో గామసమీపం గన్త్వా ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే కహాపణే ఠపేత్వా సాయం గేహం అగమాసి. భరియాపిస్స తస్మిం ఖణే జారేన సద్ధిం నిసిన్నా అహోసి. బ్రాహ్మణో ద్వారే ఠత్వా "భోతీ"తి ఆహ. సా తస్స సద్దం సల్లక్ఖేత్వా దీపం నిబ్బాపేత్వా ద్వారం వివరిత్వా బ్రాహ్మణే అన్తో పవిట్ఠే ఇతరం నీహరిత్వా ద్వారమూలే ఠపేత్వా గేహం పవిసిత్వా పసిబ్బకే కిఞ్చి అదిస్వా "బ్రాహ్మణ, కిం తే భిక్ఖం చరిత్వా లద్ధ"న్తి పుచ్ఛి. "సహస్సం మే లద్ధ"న్తి. "కహం పన త"న్తి. "అసుకట్ఠానే నామ ఠపితం, పాతోవ ఆహరిస్సామి, మా చిన్తయీ"తి. సా గన్త్వా జారస్స ఆచిక్ఖి. సో నిక్ఖమిత్వా అత్తనా ఠపితం వియ గణ్హి.

బ్రాహ్మణో పునదివసే గన్త్వా కహాపణే అపస్సన్తో బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “కిం, బ్రాహ్మణా”తి వుత్తే “కహాపణే న పస్సామి, పణ్డితా”తి ఆహ. “భరియాయ తే ఆచిక్ఖీ”తి? “ఆమ, పణ్డితా”తి. మహాసత్తో తాయ జారస్స అచిక్ఖితభావం ఞత్వా “అత్థి పన తే బ్రాహ్మణ, భరియాయ కులూపకబ్రాహ్మణో”తి పుచ్ఛి. “అత్థి, పణ్డితా”తి. “తుయ్హమ్పి అత్థీ”తి? “ఆమ, పణ్డితా”తి. అథస్స మహాసత్తో సత్తన్నం దివసానం పరిబ్బయం దాపేత్వా “గచ్ఛ పఠమదివసే తవ సత్త, భరియాయ తే సత్తాతి చుద్దస బ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా భోజేథ, పునదివసతో పట్ఠాయ ఏకేకం హాపేత్వా సత్తమే దివసే తవ ఏకం, భరియాయ తే ఏకన్తి ద్వే బ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా భరియాయ తే సత్త దివసే నిమన్తితబ్రాహ్మణస్స నిబద్ధం ఆగమనభావం ఞత్వా మయ్హం ఆరోచేహీ”తి ఆహ. బ్రాహ్మణో తథా కత్వా “సల్లక్ఖితో మే పణ్డిత, నిబద్ధం భుఞ్జనకబ్రాహ్మణో”తి మహాసత్తస్స ఆరోచేసి.

బోధిసత్తో తేన సద్ధిం పురిసే పేసేత్వా తం బ్రాహ్మణం ఆహరాపేత్వా “అసుకరుక్ఖమూలతో తే ఇమస్స బ్రాహ్మణస్స సన్తకం కహాపణసహస్సం గహిత”న్తి పుచ్ఛి. “న గణ్హామి, పణ్డితా”తి. “త్వం మమ సేనకపణ్డితభావం న జానాసి, ఆహరాపేస్సామి తే కహాపణే”తి. సో భీతో “గహితా మే”తి సమ్పటిచ్ఛి. “కుహిం తే ఠపితా”తి? “తత్థేవ, పణ్డిత, ఠపితా”తి. బోధిసత్తో బ్రాహ్మణం పుచ్ఛి “బ్రాహ్మణ, కిం తే సాయేవ భరియా హోతు, ఉదాహు అఞ్ఞం గణ్హిస్ససీ”తి. “సాయేవ మే హోతు, పణ్డితా”తి. బోధిసత్తో మనుస్సే పేసేత్వా బ్రాహ్మణస్స కహాపణే చ బ్రాహ్మణిఞ్చ ఆహరాపేత్వా చోరబ్రాహ్మణస్స హత్థతో కహాపణే బ్రాహ్మణస్స దాపేత్వా ఇతరస్స రాజాణం కారేత్వా నగరా నీహరాపేత్వా బ్రాహ్మణియాపి రాజాణం కారేత్వా బ్రాహ్మణస్స మహన్తం యసం దత్వా అత్తనోయేవ సన్తికే వసాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని సచ్ఛికరింసు. తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, రుక్ఖదేవతా సారిపుత్తో, పరిసా బుద్ధపరిసా, సేనకపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సత్తుభస్తజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౦౩] ౮. అట్ఠిసేనజాతకవణ్ణనా

యేమే అహం న జానామీతి ఇదం సత్థా ఆళవిం నిస్సాయ అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తో కుటికారసిక్ఖాపదం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా **మణికణ్ఠజాతకే** (జా. ౧.౩.౭ ఆదయో) కథితమేవ. సత్థా పన తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా పుబ్బే అనుప్పన్నే బుద్ధే బాహిరకపబ్బజ్జాయ పబ్బజిత్వా రాజూహి పవారితాపి ‘యాచనా నామ పరేసం అప్పియా అమనాపా’తి న యాచింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం నిగమే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, అట్ఠిసేనకుమారోతిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అపరభాగే కామేసు ఆదీనవం దిస్వా ఘరావాసతో నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం ఓతరిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖాయ చరన్తో రాజఙ్గణం అగమాసి. రాజా తస్సాచారవిహారే పసీదిత్వా తం నిమన్తాపేత్వా పాసాదతలే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా సుభోజనం భోజేత్వా భోజనావసానే అనుమోదనం సుత్వా పసన్నో పటిఞ్ఞం గహేత్వా మహాసత్తం రాజుయ్యానే వసాపేసి, దివసస్స చ ద్వే తయో వారే ఉపట్ఠానం అగమాసి. సో ఏకదివసం ధమ్మకథాయ పసన్నో రజ్జం ఆదిం కత్వా “యేన వో అత్థో,

తం వదేయ్యాథా”తి పవారేసి. బోధిసత్తో “ఇదం నామ మే దేహీ”తి న వదతి. అఞ్ఞే యాచకా “ఇదం దేహి, ఇదం దేహీ”తి ఇచ్ఛితిచ్ఛితం యాచన్తి, రాజా అసజ్జమానో దేతియేవ. సో ఏకదివసం చిన్తేసి “అఞ్ఞే యాచనకవనిబ్బకా ‘ఇదఞ్చిదఞ్చ అమ్హాకం దేహీ’తి మం యాచన్తి, అయ్యో పన అట్ఠిసేనో పవారితకాలతో పట్ఠాయ న కిఞ్చి యాచతి, పఞ్ఞవా ఖో పనేస ఉపాయకుసలో, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి. సో ఏకదివసం భుత్తపాతరాసో గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో అఞ్ఞేసం యాచనకారణం తస్స చ అయాచనకారణం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

၂၄. “యేమే అహం న జానామి, అట్ఠిసేన వనిబ్బకే;
తే మం సఙ్గమ్మ యాచన్తి, కస్మా మం త్వం న యాచసీ”తి.

తత్థ **వనిబ్బకేతి** యాచనకే. **సఙ్గమ్మాతి** సమాగన్త్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – అయ్య, అట్ఠిసేన, యేమే వనిబ్బకే అహం నామగోత్తజాతికులప్పదేసేన “ఇమే నామేతే”తిపి న జానామి, తే మం సమాగన్త్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితం యాచన్తి, త్వం పన కస్మా మం కిఞ్చి న యాచసీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

၂၅. “యాచకో అప్పియో హోతి, యాచం అదదమప్పియో;
తస్మాహం తం న యాచామి, మా మే విదేస్సనా అహూ”తి.

తత్థ **యాచకో అప్పియో హోతీతి** యో హి, మహారాజ, పుగ్గలో “ఇదం మే దేహీ”తి యాచకో, సో మాతాపితూనమ్పి మిత్తామచ్చాదీనమ్పి అప్పియో హోతి అమనాపో. తస్స అప్పియభావో మణికణ్ఠజాతకేన దీపేతబ్బో. **యాచన్తి** యాచితభణ్డం. **అదదన్తి** అదదమానో. ఇదం వుత్తం హోతి – యోపి యాచితం న దేతి, సో మాతాపితరో ఆదిం కత్వా అదదమానో పుగ్గలో యాచకస్స అప్పియో హోతీతి. **తస్మాతి** యస్మా యాచకోపి దాయకస్స, యాచితం భణ్డం అదదన్తోపి యాచకస్స అప్పియో హోతి, తస్మా అహం తం న యాచామి. **మా మే విదేస్సనా అహూతి** సచే హి అహం యాచేయ్యమేవ, తవ విదేస్సో భవేయ్య, సా మే తవ సన్తికా ఉప్పన్నా విదేస్సనా, సచే పన త్వం న దదేయ్యాసి, మమ విదేస్సో భవేయ్యాసి, సా చ మమ తయి విదేస్సనా, ఏవం సబ్బథాపి మా మే విదేస్సనా అహు, మా నో ఉభిన్నమ్పి మేత్తా భిజ్జీతి ఏతమత్థం సమ్పస్సన్తో అహం తం న కిఞ్చి యాచామీతి.

అథస్స వచనం సుత్వా రాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

၂၆. “యో వే యాచనజీవానో, కాలే యాచం న యాచతి;
పరఞ్చ పుఞ్ఞా ధంసేతి, అత్తనాపి న జీవతి.

၂၇. “యో చ యాచనజీవానో, కాలే యాచఞ్హి యాచతి;
పరఞ్చ పుఞ్ఞం లబ్భేతి, అత్తనాపి చ జీవతి.

၂၈. “న వేదేస్సన్తి సప్పఞ్ఞా, దిస్వా యాచకమాగతే;

బ్రహ్మచారి పియో మేసి, వద త్వం భఞ్ఞమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **యాచనజీవానో**తి యాచనజీవమానో, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – అయ్య, అట్ఠిసేన యో యాచనేన జీవమానో ధమ్మికో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా యాచితబ్బయుత్తపత్తకాలే కిఞ్చిదేవ యాచితబ్బం న యాచతి, సో పరఞ్చ దాయకం పుఞ్ఞా ధంసేతి పరిహాపేతి, అత్తనాపి చ సుఖం న జీవతి. **పుఞ్ఞం లబ్భేతీ**తి కాలే పన యాచితబ్బం యాచన్తో పరఞ్చ పుఞ్ఞం అధిగమేతి, అత్తనాపి చ సుఖం జీవతి. **న వేదేస్సన్తీ**తి యం త్వం వదేసి “మా మే విదేస్సనా అహూ”తి, తం కస్మా వదసి. సప్పఞ్ఞా హి దానఞ్చ దానఫలఞ్చ జానన్తా పణ్డితా యాచకే ఆగతే దిస్వా న దేస్సన్తి న కుజ్ఝన్తి, అఞ్ఞదత్థు పన పముదితావ హోన్తీతి దీపేతి. **యాచకమాగతే**తి మ-కారో బ్యఞ్జనసన్ధివసేన వుత్తో, యాచకే ఆగతేతి అత్థో. **బ్రహ్మచారి పియో మేసీ**తి అయ్య అట్ఠిసేన, పరిసుద్ధచారి మహాపుఞ్ఞ, త్వం మయ్హం అతివియ పియో, తస్మా వరం త్వం మం వదేహి యాచాహియేవ. **భఞ్ఞమిచ్ఛసీ**తి యంకిఞ్చి వత్తబ్బం ఇచ్ఛసి, సబ్బం వద, రజ్జమ్పి తే దస్సామియేవాతి.

ఏవం బోధిసత్తో రఞ్ఞా రజ్జేనాపి పవారితో నేవ కిఞ్చి యాచి. రఞ్ఞో పన ఏవం అత్తనో అజ్ఝాసయే కథితే మహాసత్తోపి పబ్బజితపటిపత్తిం దస్సేతుం “మహారాజ, యాచనా హి నామేసా కామభోగీనం గిహీనం ఆచిణ్ణా, న పబ్బజితానం, పబ్బజితేన పన పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ గిహీహి అసమానపరిసుద్ధాజీవేన భవితబ్బ”న్తి పబ్బజితపటిపదం దస్సేన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౫౯. “న వే యాచన్తి సప్పఞ్ఞా, ధీరో చ వేదితుమరహతి;

ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా”తి.

తత్థ **సప్పఞ్ఞా**తి బుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ బోధియా పటిపన్నా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితా బోధిసత్తా చ సబ్బేపి సప్పఞ్ఞా చ సుసీలా చ, ఏతే ఏవరూపా సప్పఞ్ఞా “అమ్హాకం ఇదఞ్చిదఞ్చ దేథా”తి న యాచన్తి. **ధీరో చ వేదితుమరహతీ**తి ఉపట్ఠాకో పన ధీరో పణ్డితో గిలానకాలే చ అగిలానకాలే చ యేన యేనత్థో, తం సబ్బం సయమేవ వేదితుం జానితుం అరహతి. **ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తీ**తి అరియా పన వాచం అభిన్దిత్వా యేనత్థికా హోన్తి, తం ఉద్దిస్స కేవలం భిక్ఖాచారవత్తేన తిట్ఠన్తి, నేవ కాయఙ్గం వా వాచఙ్గం వా కోపేన్తి. కాయవికారం దస్సేత్వా నిమిత్తం కరోన్తో హి కాయఙ్గం కోపేతి నామ, వచీభేదం కరోన్తో వాచఙ్గం కోపేతి నామ, తదుభయం అకత్వా బుద్ధాదయో అరియా తిట్ఠన్తి. **ఏసా అరియాన యాచనా**తి ఏసా కాయఙ్గవాచఙ్గం అకోపేత్వా భిక్ఖాయ తిట్ఠమానా అరియానం యాచనా నామ.

రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా “భన్తే, యది సప్పఞ్ఞో ఉపట్ఠాకో అత్తనావ ఞత్వా కులూపకస్స దాతబ్బం దేతి, అహమ్పి తుమ్హాకం ఇదఞ్చిదఞ్చ దమ్మీ”తి వదన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౬౦. “దదామి తే బ్రాహ్మణ రోహిణీనం, గవం సహస్సం సహ పుఙ్గవేన;

అరియో హి అరియస్స కథం న దజ్జా, సుత్వాన గాథా తవ ధమ్మయుత్తా”తి.

తత్థ **రోహిణీన**న్తి రత్తవణ్ణానం. **గవం సహస్స**న్తి ఖీరదధిఆదిమధురరసపరిభోగత్థాయ ఏవరూపానం గున్నం సహస్సం తుయ్హం దమ్మి, తం మే పటిగ్గణ్హ. **అరియో**తి ఆచారఅరియో. **అరియస్సా**తి ఆచారఅరియస్స. **కథం న దజ్జా**తి కేన కారణేన న దదేయ్య.

ఏవం వుత్తే బోధిసత్తో “అహం మహారాజ, అకిఞ్చనో పబ్బజితో, న మే గామీహి అత్థో”తి పటిక్ఖిపి. రాజా తస్సోవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి. సోపి అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపత్తిఫలాదీసు పతిట్ఠితా. తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, అట్ఠిసేనో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అట్ఠిసేనజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౦౪] ౯. కపిజాతకవణ్ణనా

యత్థ వేరీ నివసతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స పథవిపవేసనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి పథవిం పవిట్ఠే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో సహ పరిసాయ నట్ఠో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో సహ పరిసాయ నట్ఠో, పుబ్బేపి నస్సియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా పఞ్చసతకపిపరివారో రాజుయ్యానే వసి. దేవదత్తోపి కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా పఞ్చసతకపిపరివారో తత్థేవ వసి. అథేకదివసం పురోహితే ఉయ్యానం గన్త్వా న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా నిక్ఖమన్తే ఏకో లోలకపి పురేతరం గన్త్వా రాజుయ్యానద్వారే తోరణమత్థకే నిసీదిత్వా తస్స మత్థకే వచ్చపిణ్డం పాతేత్వా పున ఉద్ధం ఓలోకేన్తస్స ముఖే పాతేసి. సో నివత్తిత్వా “హోతు, జానిస్సామి తుమ్హాకం కత్తబ్బ”న్తి మక్కటే సన్తజ్జేత్వా పున న్హత్వా పక్కామి. తేన వేరం గహేత్వా మక్కటానం సన్తజ్జితభావం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. సో “వేరీనం నివసనట్ఠానే నామ వసితుం న వట్టతి, సబ్బోపి కపిగణో పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతూ”తి కపిసహస్సస్సపి ఆరోచాపేసి. దుబ్బచకపి అత్తనో పరివారమక్కటే గహేత్వా “పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి తత్థేవ నిసీది. బోధిసత్తో అత్తనో పరివారం గహేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. అథేకదివసం ఏకిస్సా వీహికోట్టికాయ దాసియా ఆతపే పసారితవీహిం ఖాదన్తో ఏకో ఏళకో ఉమ్ముక్కేన పహారం లభిత్వా ఆదిత్తసరీరో పలాయన్తో ఏకిస్సా హత్థిసాలం నిస్సాయ తిణకుటియా కుట్టే సరీరం ఘంసి . సో అగ్గి తిణకుటికం గణ్హి, తతో ఉట్ఠాయ హత్థిసాలం గణ్హి, హత్థిసాలాయ హత్థీనం పిట్ఠి ఝాయి, హత్థివేజ్జా హత్థీనం పటిజగ్గన్తి.

పురోహితోపి మక్కటానం గహణూపాయం ఉపధారేన్తో విచరతి. అథ నం రాజుపట్ఠానం ఆగన్త్వా నిసిన్నం రాజా ఆహ “ఆచరియ, బహూ నో హత్థీ వణితా జాతా, హత్థివేజ్జా పటిజగ్గితుం న జానన్తి, జానాసి ను ఖో కిఞ్చి భేసజ్జ”న్తి? “జానామి, మహారాజా”తి. “కిం నామా”తి? “మక్కటవసా, మహారాజా”తి. “కహం లభిస్సామా”తి? “నను ఉయ్యానే బహూ మక్కటా”తి? రాజా “ఉయ్యానే మక్కటే మారేత్వా వసం ఆనేథా”తి ఆహ. ధనుగ్గహా గన్త్వా పఞ్చసతేపి మక్కటే విజ్ఝిత్వా మారేసుం. ఏకో పన జేట్ఠకమక్కటో పలాయన్తో సరపహారం లభిత్వాపి తత్థేవ అపతిత్వా బోధిసత్తస్స వసనట్ఠానం పత్వా పతి. వానరా “అమ్హాకం వసనట్ఠానం పత్వా మతో”తి తస్స పహారం లద్ధా మతభావం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. సో గన్త్వా కపిగణమజ్ఝే నిసిన్నో “పణ్డితానం ఓవాదం అకత్వా వేరిట్ఠానే వసన్తా నామ ఏవం వినస్సన్తీ”తి కపిగణస్స ఓవాదవసేన ఇమా గాథా అభాసి –

౬౧. “యత్థ వేరీ నివసతి, న వసే తత్థ పణ్డితో;
ఏకరత్తం ద్విరత్తం వా, దుక్ఖం వసతి వేరిసు.

౬౨. “దినో వే లహుచిత్తస్స, పోసస్సానువిధీయతో;
ఏకస్స కపినో హేతు, యూథస్స అనయో కతో.

౬౩. “బాలోవ పణ్డితమానీ, యూథస్స పరిహారకో;
సచిత్తస్స వసం గన్త్వా, సయేథాయం యథా కపి.

౬౪. “న సాధు బలవా బాలో, యూథస్స పరిహారకో;
అహితో భవతి ఞాతీనం, సకుణానంవ చేతకో.

౬౫. “ధీరోవ బలవా సాధు, యూథస్స పరిహారకో;
హితో భవతి ఞాతీనం, తిదసానంవ వాసవో.

౬౬. “యో చ సీలఞ్చ పఞ్ఞఞ్చ, సుతఞ్చత్తని పస్సతి;
ఉభిన్నమత్థం చరతి, అత్తనో చ పరస్స చ.

౬౭. “తస్మా తులేయ్య మత్తానం, సీలపఞ్ఞాసుతామివ;
గణం వా పరిహరే ధీరో, ఏకో వాపి పరిబ్బజే”తి.

తత్థ **లహుచిత్తస్సా**తి లహుచిత్తో అస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – యో పోసో లహుచిత్తస్స మిత్తస్స వా ఞాతినో వా అనువిధీయతి అనువత్తతి, తస్స పోసస్స అనువిధీయతో సో లహుచిత్తో దినో హోతి, వేరికిచ్చం కరోతి. **ఏకస్స కపినో**తి పస్సథ ఏకస్స లహుచిత్తస్స అన్ధబాలస్స కపినో హేతు అయం సకలస్స యూథస్స అనయో అవుడ్ఢి మహావినాసో కతోతి. **పణ్డితమానీ**తి యో సయం బాలో హుత్వా “అహం పణ్డితో”తి అత్తానం మఞ్ఞమానో పణ్డితానం ఓవాదం అకత్వా సకస్స చిత్తస్స వసం గచ్ఛతి, సో సచిత్తస్స వసం గన్త్వా యథాయం దుబ్బచకపి మతసయనం సయితో, ఏవం సయేథాతి అత్థో.

న సాధూతి బాలో నామ బలసమ్పన్నో యూథస్స పరిహారకో న సాధు న లద్ధకో. కింకారణా? సో హి **అహితో భవతి ఞాతీనం,** వినాసమేవ వహతి. **సకుణానంవ చేతకో**తి యథా హి తిత్తిరసకుణానం దీపకతిత్తిరో దివసమ్పి వస్సన్తో అఞ్ఞే సకుణే న మారేతి, ఞాతకేవ మారేతి, తేసఞ్ఞేవ అహితో హోతి, ఏవన్తి అత్థో. **హితో భవతీ**తి కాయేనపి వాచాయపి మనసాపి హితకారకోయేవ. **ఉభిన్నమత్థం చరతీ**తి యో ఇధ పుగ్గలో ఏతే సీలాదయో గుణే అత్తని పస్సతి, సో “మయ్హం ఆచారసీలమ్పి అత్థి, పఞ్ఞాపి సుతపరియత్తిపి అత్థీ”తి తథతో జానిత్వా గణం పరిహరన్తో అత్తనో చ పరేసఞ్చ అత్తానం పరివారేత్వా చరన్తానన్తి ఉభిన్నమ్పి అత్థమేవ చరతి.

తులేయ్య మత్తానన్తి తులేయ్య అత్తానం. **తులేయ్యా**తి తులేత్వా. **సీలపఞ్ఞాసుతామివా**తి ఏతాని సీలాదీని వియ. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా సీలాదీని అత్తని సమనుపస్సన్తో ఉభిన్నమత్థం చరతి, తస్మా పణ్డితో ఏతాని సీలాదీని వియ అత్తానమ్పి తేసు తులేత్వా “పతిట్ఠితో ను ఖోమ్హి సీలే పఞ్ఞాయ సుతే”తి తీరేత్వా పతిట్ఠితభావం పచ్చక్ఖం కత్వా ధీరో గణం వా పరిహరేయ్య, చతూసు ఇరియాపథేసు ఏకో వా హుత్వా పరిబ్బజేయ్య వత్తేయ్య, పరిసుపట్ఠాకేనపి వివేకచారినాపి ఇమేహి తీహి ధమ్మేహి సమన్నాగతేనేవ భవితబ్బన్తి. ఏవం మహాసత్తో కపిరాజా హుత్వాపి వినయపరియత్తికిచ్చం కథేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుబ్బచకపి దేవదత్తో అహోసి, పరిసాపిస్స దేవదత్తపరిసా, పణ్డితకపిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కపిజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౦౫] ౧౦. బకజాతకవణ్ణనా

ద్వాసత్తతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బకబ్రహ్మానం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స హి “ఇదం నిచ్చం ధువం సస్సతం అచవనధమ్మం, ఇతో అఞ్ఞం లోకనిస్సరణం నిబ్బానం నామ నత్థీ”తి ఏవం దిట్ఠి ఉప్పజ్జి. హేట్ఠూపపత్తికో కిరేస బ్రహ్మా పుబ్బే ఝానం భావేత్వా వేహప్ఫలేసు నిబ్బత్తో, తత్థ పఞ్చకప్పసతపరిమాణం ఆయుం ఖేపేత్వా సుభకిణ్హేసు నిబ్బత్తిత్వా చతుసట్ఠికప్పం ఖేపేత్వా తతో చుతో అట్ఠకప్పాయుకేసు ఆభస్సరేసు నిబ్బత్తి, తత్రస్స ఏసా దిట్ఠి ఉప్పజ్జి. సో హి నేవ ఉపరిబ్రహ్మలోకతో చుతిం, న తత్థ ఉపపత్తిం అనుస్సరి, తదుభయమ్పి అపస్సన్తో ఏవం దిట్ఠిం గణ్హి. భగవా తస్స చేతసా చేతోపరివితక్కమఞ్ఞాయ సేయ్యథాపి నామ బలవా పురిసో సమిఞ్జితం వా బాహం పసారేయ్య, పసారితం వా బాహం సమిఞ్జేయ్య, ఏవమేవ జేతవనే అన్తరహితో తస్మిం బ్రహ్మలోకే పాతురహోసి. అథ బ్రహ్మా భగవన్తం దిస్వా “ఏహి ఖో, మారిస, స్వాగతం మారిస, చిరస్సం ఖో, మారిస, ఇమం పరియాయమకాసి, యదిదం ఇధాగమనాయ. ఇదఞ్హి మారిస, నిచ్చం ఇదం ధువం ఇదం సస్సతం ఇదం కేవలం ఇదం అచవనధమ్మం, ఇదఞ్హి న చ జాయతి న జీయతి న మీయతి న చవతి న ఉపపజ్జతి, ఇతో చ పనఞ్ఞం ఉత్తరి నిస్సరణం నత్థీ”తి ఆహ.

ఏవం వుత్తే భగవా బకం బ్రహ్మానం ఏతదవోచ “అవిజ్జాగతో వత భో బకో బ్రహ్మా, అవిజ్జాగతో వత భో బకో బ్రహ్మా, యత్ర హి నామ అనిచ్చఞ్ఞేవ సమానం నిచ్చన్తి వక్ఖతి...పే.... సన్తఞ్చ పనఞ్ఞం ఉత్తరి నిస్సరణం, నత్థఞ్ఞం ఉత్తరి నిస్సరణన్తి వక్ఖతీ”తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౭౫). తం సుత్వా బ్రహ్మా “త్వం ఏవం కథేసి, త్వం ఏవం కథేసి, ఇతి మం ఏస అనుయుఞ్జన్తో అనుబన్ధతీ”తి చిన్తేత్వా యథా నామ దుబ్బలో చోరో కతిపయే పహారే లభిత్వా “కిం అహమేవ చోరో, అసుకోపి చోరో అసుకోపి చోరో”తి సబ్బేపి సహాయకే ఆచిక్ఖతి, తథేవ భగవతో అనుయోగభయేన భీతో అఞ్ఞేపి అత్తనో సహాయకే ఆచిక్ఖన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౮. “ద్వాసత్తతి గోతమ పుఞ్ఞకమ్మా, వసవత్తినో జాతిజరం అతీతా;

అయమన్తిమా వేదగూ బ్రహ్మపత్తి, అస్మాభిజప్పన్తి జనా అనేకా”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౭౫);

తత్థ **ద్వాసత్తతీ**తి న కేవలం భో గోతమ, అహమేవ, అథ ఖో ఇమస్మిం బ్రహ్మలోకే మయం ద్వాసత్తతి జనా పుఞ్ఞకమ్మా అఞ్ఞేసం ఉపరి అత్తనో వసం వత్తనేన **వసవత్తినో** జాతిఞ్చ జరఞ్చ అతీతా, అయం నో వేదేహి గతత్తా **వేదగూ,** అయం భో గోతమ **అన్తిమా బ్రహ్మపత్తి,** పచ్ఛిమకోటిప్పత్తి సేట్ఠభావప్పత్తి. **అస్మాభిజప్పన్తి జనా అనేకా**తి అమ్హే అఞ్ఞే బహూ జనా పఞ్జలికా హుత్వా – “అయం ఖో భవం బ్రహ్మా మహాబ్రహ్మా”తిఆదీని వదన్తా నమస్సన్తి పత్థేన్తి పిహయన్తి, “అహో వత మయమ్పి ఏవరూపా భవేయ్యామా”తి ఇచ్ఛన్తీతి అత్థో.

తస్స వచనం సుత్వా సత్థా దుతియం గాథమాహ –

౬౯. “అప్పం హి ఏతం న హి దీఘమాయు, యం త్వం బక మఞ్ఞసి దీఘమాయుం;

సతం సహస్సాని నిరబ్బుదానం, ఆయుం పజానామి తవాహ బ్రహ్మే”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౭౫);

తత్థ **సతం సహస్సాని నిరబ్బుదాన**న్తి నిరబ్బుదసఙ్ఖాతానం గణనానం సతసహస్సాని. వస్సానఞ్హి దసదసకం సతం, దస సతానం సహస్సం, సతం సహస్సానం సతసహస్సం, సతం సతసహస్సానం కోటి నామ, సతం కోటిసతసహస్సానం పకోటి నామ, సతం పకోటిసతసహస్సానం కోటిపకోటి నామ, సతం కోటిపకోటిసతసహస్సానం ఏకం నహుతం నామ, సతం నహుతసతసహస్సానం ఏకం నిన్నహుతం నామ. ఛేకో గణకో ఏత్తకం గణేతుం సక్కోతి, తతో పరం గణనా నామ బుద్ధానమేవ విసయో. తత్థ సతం నిన్నహుతసతసహస్సానం ఏకం అబ్బుదం, వీసతి అబ్బుదాని ఏకం నిరబ్బుదం, తేసం నిరబ్బుదసతసహస్సానం ఏకం అహహం నామ, ఏత్తకం బకస్స బ్రహ్మునో తస్మిం భవే అవసిట్ఠం ఆయు, తం సన్ధాయ భగవా ఏవమాహ.

తం సుత్వా బకో తతియం గాథమాహ –

౨౦. “అనన్తదస్సీ భగవాహమస్మి, జాతిజ్జరం సోకముపాతివత్తో;
కిం మే పురాణం వతసీలవత్తం, ఆచిక్ఖ మే తం యమహం విజఞ్ఞా”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౭౫);

తత్థ **భగవా**తి భగవా తుమ్హే “ఆయుం పజానామి తవాహ”న్తి వదన్తా “అహం అనన్తదస్సీ జాతిజరఞ్చ సోకఞ్చ ఉపాతివత్తోస్మీ”తి వదథ. **వతసీలవత్త**న్తి వతసమాదానఞ్చ సీలవత్తఞ్చ. ఇదం వుత్తం హోతి – యది తుమ్హే సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా, ఏవం సన్తే కిం మయ్హం పురాణం వతఞ్చ సీలవత్తఞ్చ, ఆచిక్ఖ మే తం, యమహం తయా ఆచిక్ఖితం యాథావసరసతో విజానేయ్యన్తి.

అథస్స భగవా అతీతాని వత్థూని ఆహరిత్వా ఆచిక్ఖన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౨౧. “యం త్వం అపాయేసి బహూ మనుస్సే, పిపాసితే ఘమ్మని సమ్పరేతే;
తం తే పురాణం వతసీలవత్తం, సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామి.

౨౨. “యం ఏణికూలస్మి జనం గహీతం, అమోచయీ గయ్హక నీయమానం;
తం తే పురాణం వతసీలవత్తం, సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామి.

౨౩. “గఙ్గాయ సోతస్మిం గహీతనావం, లుద్దేన నాగేన మనుస్సకప్పా;
అమోచయి త్వం బలసా పసయ్హ, తం తే పురాణం వతసీలవత్తం;
సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామి.

౨౪. “కప్పో చ తే బద్ధచరో అహోసిం, సమ్బుద్ధిమన్తం వతినం అమఞ్ఞం;
తం తే పురాణం వతసీలవత్తం, సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౭౫);

తత్థ **అపాయేసీ**తి పాయేసి. **ఘుమ్మని సమ్పరేతే**తి ఘుమ్మేన సమ్పరేతే అతివియ ఘుట్ఠే ఘుమ్మకిలన్తే. **సుత్తప్పబుద్ధోవా**తి పచ్చూసకాలే సుపన్తో సుపినం పస్సిత్వా తం సుపినకం వియ అనుస్సరామి. సో కిర బకబ్రహ్మా ఏకస్మిం కప్పే తాపసో హుత్వా మరుకన్తారే వసన్తో బహూనం కన్తారపటిపన్నానం పానీయం ఆహరిత్వా అదాసి. అథేకదివసం ఏకో సత్థవాహో పఞ్చహి సకటసతేహి మరుకన్తారం పటిపజ్జి. మనుస్సా దిసా వవత్థపేతుం అసక్కోన్తా సత్త దివసాని ఆహిణ్డిత్వా ఖీణదారుదకా నిరాహారా ఉణ్హాభిభూతా "ఇదాని నో జీవితం నత్థీ"తి సకటే పరివత్తేత్వా గోణే మోచేత్వా హేట్ఠాసకటేసు నిపజ్జింసు. తదా తాపసో ఆవజ్జేన్తో తే దిస్వా "మయి పస్సన్తే మా నస్సింసూ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో ఇద్ధానుభావేన గఙ్గాసోతం ఉబ్బత్తేత్వా సత్థవాహాభిముఖం అకాసి, అవిదూరే చ ఏకం వనసణ్డం మాపేసి. మనుస్సా పానీయం పివిత్వా న్హత్వా గోణే సన్తప్పేత్వా వనసణ్డతో తిణం లాయిత్వా దారూని గహేత్వా దిసం సల్లక్ఖేత్వా అరోగా కన్తారం అతిక్కమింసు, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

ఏణికూలస్మిన్తి ఏణియా నామ నదియా కూలే. **గయ్హక నీయమాన**న్తి కరమరగాహం గహేత్వా నీయమానం. సో కిర తాపసో అపరస్మిం కాలే ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ నదీతీరే వనసణ్డే విహాసి. అథేకస్మిం దివసే పబ్బతతో చోరా ఓతరిత్వా తం గామం పహరిత్వా మహాజనం గహేత్వా పబ్బతం ఆరోపేత్వా అన్తరామగ్గే చారకమనుస్సే ఠపేత్వా పబ్బతబిలం పవిసిత్వా ఆహారం పచాపేన్తా నిసీదింసు. తాపసో గోమహింసాదీనఞ్చేవ దారకదారికాదీనఞ్చ మహన్తం అట్టస్సరం సుత్వా "మయి పస్సన్తే మా నస్సింసూ"తి ఇద్ధానుభావేన అత్తభావం జహిత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివుతో రాజా హుత్వా యుద్ధభేరిం ఆకోటాపేన్తో తం ఠానం అగమాసి. చారకమనుస్సా తం దిస్వా చోరానం ఆరోచేసుం. చోరా "రఞ్ఞా సద్ధిం విగ్గహో నామ న యుత్తో"తి సబ్బం గహితగహితం భణ్డకం ఛడ్డేత్వా భత్తం అభుఞ్జిత్వావ పలాయింసు. తాపసో తే సబ్బే ఆనేత్వా సకగామేయేవ పతిట్ఠాపేసి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

గహీతనావన్తి నిగ్గహితనావం. **లుద్దేనా**తి కక్ఖళేన. **మనుస్సకప్యా**తి మనుస్సే వినాసేతుకామతాయ. **బలసా**తి బలేన. **పసయ్హా**తి అభిభవిత్వా. అపరస్మిం కాలే సో తాపసో గఙ్గాతీరే విహాసి. తదా మనుస్సా ద్వే తయో నావాసఙ్ఘాటే బన్ధిత్వా సఙ్ఘాటమత్థకే పుప్ఫమణ్డపం కారేత్వా సఙ్ఘాటే నిసీదిత్వా ఖాదన్తా పివన్తా సమ్బన్ధకులం గచ్ఛన్తి. తే పీతావసేసం సురం భుత్తఖాదితావసేసాని భత్తమచ్ఛమంసతమ్బులాదీని గఙ్గాయమేవ పాతేన్తి. గఙ్గేయ్యో నాగరాజా "ఇమే ఉచ్ఛిట్ఠకం మమ ఉపరి ఖిపన్తీ"తి కుజ్ఝిత్వా "సబ్బే తే జనే గహేత్వా గఙ్గాయ ఓసీదాపేస్సామీ"తి మహన్తం ఏకదోణికనావప్పమాణం అత్తభావం మాపేత్వా ఉదకం భిన్దిత్వా ఫణం ధారయమానో తేసం అభిముఖో పాయాసి. తే నాగరాజానం దిస్వా మరణభయతజ్జితా ఏకప్పహారేనేవ మహాసద్దం కరింసు. తాపసో తేసం పరిదేవితసద్దం సుత్వా నాగరాజస్స చ కుద్ధభావం ఞత్వా "మయి పస్సన్తే మా నస్సింసూ"తి ఖిప్పనిసన్తియా అత్తనో ఆనుభావేన ఖిప్పం సుపణ్ణవణ్ణం అత్తానం మాపేత్వా అగమాసి . నాగరాజా తం దిస్వా మరణభయతజ్జితో ఉదకే నిముజ్జి. మనుస్సా సోత్థిభావం పత్వా అగమంసు, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

బద్ధచరోతి అన్తేవాసికో. **సమ్బుద్ధిమన్తం వతినం అమఞ్ఞ**న్తి బుద్ధిసమ్పన్నో చేవ వతసమ్పన్నో చ తాపసోతి తం మఞ్ఞమానో. ఇమినా కిం దస్సేతి? మహాబ్రహ్మా అహం అతీతే తవ కేసవతాపసకాలే కప్పో నామ అన్తేవాసికో వేయ్యావచ్చకరో హుత్వా తుయ్హం నారదేన నామ అమచ్చేన బారాణసితో హిమవన్తం ఆనీతస్స రోగం వూపసమేసిం. అథ నం నారదో దుతియవారే ఆగన్త్వా నిరోగం దిస్వా ఇమం గాథం అభాసి –

"మనుస్సిన్దం జహిత్వాన, సబ్బకామసమిద్ధినం;

కథం ను భగవా కేసి, కప్పస్స రమతి అస్సమే”తి. (జా॰ ౧.౪.౧౮౧);

తమేనం త్వం ఏతదవోచ –

“సాధూని రమణీయాని, సన్తి వక్ఖా మనోరమా;

సుభాసితాని కప్పస్స, నారద రమయన్తి మ”న్తి. (జా॰ ౧.౪.౧౮౨);

ఇతిస్స భగవా ఇమం అత్తనా అన్తేవాసికేన హుత్వా రోగస్స వూపసమితభావం దీపేన్తో ఏవమాహ. తఞ్చ పన బ్రహ్మునా మనుస్సలోకే కతకమ్మం సబ్బం మహాబ్రహ్మానం సల్లక్ఖాపేన్తోవ కథేసి.

సో సత్థు వచనేన అత్తనా కతకమ్మం సరిత్వా తథాగతస్స థుతిం కరోన్తో ఓసానగాథమాహ –

౭౦. “అద్ధా పజానాసి మమేతమాయుం, అఞ్ఞమ్పి జానాసి తథా హి బుద్ధో;
తథా హి తాయం జలితానుభావో, ఓభాసయం తిట్ఠతి బ్రహ్మలోక”న్తి.

తత్థ **తథా హి బుద్ధో**తి తథా హి త్వం బుద్ధో. బుద్ధానఞ్హి అఞ్ఞాతం నామ నత్థి, సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తాయేవ హి తే బుద్ధా నామాతి దస్సేతి. **తథా హి తాయ**న్తి బుద్ధత్తాయేవ చ పన తవ అయం జలితో సరీరప్పభానుభావో. **ఓభాసయం తిట్ఠతీ**తి ఇమం సకలమ్పి బ్రహ్మలోకం ఓభాసేన్తో తిట్ఠతి.

ఏవం సత్థా అత్తనో బుద్ధగుణం జానాపేన్తో ధమ్మం దేసేత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సమ్పత్తానం దసమత్తానం బ్రహ్మసహస్సానం అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తాని విముచ్చింసు. ఇతి భగవా బహూనం బ్రహ్మానం అవస్సయో హుత్వా బ్రహ్మలోకా జేతవనం ఆగన్త్వా తత్థ కథితనియామేనేవ తం ధమ్మదేసనం భిక్ఖూనం కథేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కేసవతాపసో బకబ్రహ్మా అహోసి, కప్పమాణవో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బకజాతకవణ్ణనా దసమా.

కుక్కువగ్గో పఠమో.

౨. గన్ధారవగ్గో

[౪౦౬] ౧. గన్ధారజాతకవణ్ణనా

హిత్వా గామసహస్సానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో భేసజ్జసన్నిధికారసిక్ఖాపదం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన రాజగహే సముట్ఠితం. ఆయస్మతా హి పిలిన్దవచ్ఛేన ఆరామికకులం మోచేతుం రాజనివేసనం గన్త్వా రఞ్ఞో పాసాదే ఇద్ధిబలేన సోవణ్ణమయే కతే మనుస్సా పసీదిత్వా థేరస్స పఞ్చ భేసజ్జాని పహిణింసు. సో తాని పరిసాయ విస్సజ్జేసి. పరిసా పనస్స బాహుల్లికా అహోసి, లద్ధం లద్ధం కోళమ్బేపి ఘటేపి పత్తత్థవికాయోపి పూరేత్వా పటిసామేసి. మనుస్సా దిస్వా “మహిచ్ఛా ఇమే సమణా అన్తోకోట్ఠాగారికా”తి ఉజ్ఝాయింసు. సత్థా తం పవత్తిం సుత్వా “యాని ఖో పన తాని గిలానానం భిక్ఖూన”న్తి (పారా॰ ౬౨౨-౬౨౩) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేత్వా “భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా

పఞ్చసీలమత్తకం రక్ఖన్తాపి లోణసక్ఖరమత్తకం పునదివసత్థాయ నిదహన్తే గరహింసు, తుమ్హే పన ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా దుతియతతియదివసత్థాయ సన్నిధిం కరోన్తా అయుత్తం కరోథా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే గన్ధారరట్ఠే బోధిసత్తో గన్ధారరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. మజ్ఝిమపదేసేపి విదేహరట్ఠే విదేహో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తే ద్వేపి రాజానో అదిట్ఠసహాయా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం థిరవిస్సాసా అహేసుం. తదా మనుస్సా దీఘాయుకా హోన్తి, తింస వస్ససహస్సాని జీవన్తి. అథేకదా గన్ధారరాజా పుణ్ణముపోసథదివసే సమాదిన్నసీలో మహాతలే పఞ్ఞత్తవరపల్లఙ్కమజ్ఝగతో వివటేన సీహపఞ్జరేన పాచీనలోకధాతుం ఓలోకేన్తో అమచ్చానం ధమ్మత్థయుత్తకథం కథేన్తో నిసీది. తస్మిం ఖణే గగనతలం అతిలఙ్ఘన్తమివ పరిపుణ్ణం చన్దమణ్డలం రాహు అవత్థరి, చన్దప్పభా అన్తరధాయి. అమచ్చా చన్దాలోకం అపస్సన్తా చన్దస్స రాహునా గహితభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా చన్దం ఓలోకేత్వా "అయం చన్దో ఆగన్తుకఉపక్కిలేసేన ఉపక్కిలిట్ఠో నిప్పభో జాతో, మయ్హమ్పేస రాజపరివారో ఉపక్కిలేసో, న ఖో పన మేతం పతిరూపం, యాహం రాహునా గహితచన్దో వియ నిప్పభో భవేయ్యం, విసుద్ధే గగనతలే విరోచన్తం చన్దమణ్డలం వియ రజ్జం పహాయ పబ్బజిస్సామి, కిం మే పరేన ఓవదితేన , కులే చ గణే చ అలగ్గో హుత్వా అత్తానమేవ ఓవదన్తో విచరిస్సామి, ఇదం మే పతిరూప"న్తి చిన్తేత్వా "యం ఇచ్ఛథ, తం రాజానం కరోథా"తి రజ్జం అమచ్చానం నియ్యాదేసి. సో రజ్జం ఛడ్డేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా ఝానరతిసమప్పితో హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి.

విదేహరాజాపి "సుఖం మే సహాయస్సా"తి వాణిజే పుచ్ఛిత్వా తస్స పబ్బజితభావం సుత్వా "మమ సహాయే పబ్బజితే అహం రజ్జేన కిం కరిస్సామీ"తి సత్తయోజనికే మిథిలనగరే తియోజనసతికే విదేహరట్ఠే సోళససు గామసహస్సేసు పూరితాని కోట్ఠాగారాని, సోళససహస్సా చ నాటకిత్థియో ఛడ్డేత్వా పుత్తధీతరో అమనసికత్వా హిమవన్తపదేసం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా పవత్తఫలభోజనో హుత్వా సమప్పవత్తవాసం వసన్తో విచరి. తే ఉభోపి సమవత్తచారం చరన్తా అపరభాగే సమాగచ్ఛింసు, న పన అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్జానింసు, సమ్మోదమానా ఏకతోవ సమప్పవత్తవాసం వసింసు. తదా విదేహతాపసో గన్ధారతాపసస్స ఉపట్ఠానం కరోతి. తేసం ఏకస్మిం పుణ్ణమదివసే అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా ధమ్మత్థయుత్తకథం కథేన్తానం గగనతలే విరోచమానం చన్దమణ్డలం రాహు అవత్థరి. విదేహతాపసో "కిం ను ఖో చన్దస్స పభా నట్ఠా"తి ఓలోకేత్వా రాహునా గహితం చన్దం దిస్వా "కో ను ఖో ఏస ఆచరియ, చన్దం అవత్థరిత్వా నిప్పభమకాసీ"తి పుచ్ఛి. అన్తేవాసిక అయం రాహు నామ చన్దస్సేకో ఉపక్కిలేసో, విరోచితుం న దేతి, అహమ్పి రాహుగహితం చన్దమణ్డలం దిస్వా "ఇదం పరిసుద్ధస్స చన్దమణ్డలస్స ఆగన్తుకేన ఉపక్కిలేసేన నిప్పభం జాతం, మయ్హమ్పి ఇదం రజ్జం ఉపక్కిలేసో, యావ చన్దమణ్డలం రాహు వియ ఇదం నిప్పభం న కరోతి, తావ పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తదేవ రాహుగహితం చన్దమణ్డలం ఆరమ్మణం కత్వా మహారజ్జం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితోతి. "ఆచరియ, త్వం గన్ధారరాజా"తి ? "ఆమ, అహ"న్తి. "ఆచరియ, అహమ్పి విదేహరట్ఠే మిథిలనగరే విదేహరాజా నామ, నను మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం అదిట్ఠసహాయా"తి. "కిం పన తే ఆరమ్మణం అహోసీ"తి? అహం "తుమ్హే పబ్బజితా"తి సుత్వా "అద్ధా పబ్బజ్జాయ మహన్తం గుణం అద్దసా"తి తుమ్హేయేవ ఆరమ్మణం కత్వా రజ్జం పహాయ పబ్బజితోతి. తే తతో పట్ఠాయ అతివియ సమగ్గా సమ్మోదమానా పవత్తఫలభోజనా హుత్వా విహరింసు. తత్థ దీఘరత్తం వసిత్వా చ పన లోణమ్బిలసేవనత్థాయ హిమవన్తతో ఓతరిత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం సమ్పాపుణింసు.

మనుస్సా తేసం ఇరియాపథే పసీదిత్వా భిక్ఖం దత్వా పటిఞ్ఞం గహేత్వా అరఞ్ఞే రత్తిదివట్ఠానాదీని మాపేత్వా వసాపేసుం. అన్తరామగ్గేపి నేసం భత్తకిచ్చకరణత్థాయ ఉదకఫాసుకట్ఠానే పణ్ణసాలం కారేసుం. తే పచ్చన్తగామే భిక్ఖం చరిత్వా తాయ పణ్ణసాలాయ నిసీదిత్వా పరిభుఞ్జిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛన్తి. తేపి మనుస్సా తేసం ఆహారం దదమానా ఏకదా లోణం పత్తే పక్ఖిపిత్వా దేన్తి, ఏకదా పణ్ణపుటే బన్ధిత్వా దేన్తి, ఏకదా అలోణకాహారమేవ దేన్తి. తే ఏకదివసం పణ్ణపుటే బహుతరం లోణం అదంసు. విదేహతాపసో లోణం ఆదాయ గన్త్వా బోధిసత్తస్స భత్తకిచ్చకాలే పహోనకం దత్వా అత్తనోపి పమాణయుత్తం గహేత్వా అతిరేకం పణ్ణపుటే బన్ధిత్వా "అలోణకదివసే భవిస్సతీ"తి తిణవట్టికఅన్తరే ఠపేసి. అథేకదివసం అలోణకే ఆహారే లద్ధే విదేహో గన్ధారస్స భిక్ఖాభాజనం దత్వా తిణవట్టికఅన్తరతో లోణం ఆహరిత్వా "ఆచరియ, లోణం గణ్హథా"తి ఆహ. "అజ్జ మనుస్సేహి లోణం న దిన్నం, త్వం కుతో లభసీ"తి? "ఆచరియ, పురిమదివసే మనుస్సా బహుం లోణమదంసు, అథాహం 'అలోణకదివసే భవిస్సతీ'తి అతిరేకం లోణం ఠపేసి"న్తి. అథ నం బోధిసత్తో "మోఘపురిస, తియోజనసతికం విదేహరట్ఠం పహాయ పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనభావం పత్వా ఇదాని లోణసక్ఖరాయ తణ్హం జనేసీ"తి తజ్జేత్వా ఓవదన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౬. "హిత్వా గామసహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సోళస;
కోట్ఠాగారాని ఫీతాని, సన్నిధిం దాని కుబ్బసీ"తి.

తత్థ **కోట్ఠాగారానీ**తి సువణ్ణరజతమణిముత్తాదిరతనకోట్ఠాగారాని చేవ దుస్సకోట్ఠాగారాని చ ధఞ్ఞకోట్ఠాగారాని చ. **ఫీతానీ**తి పూరాని. **సన్నిధిం దాని కుబ్బసీ**తి ఇదాని "స్వే భవిస్సతి, తతియదివసే భవిస్సతీ"తి లోణమత్తం సన్నిధిం కరోసీతి.

విదేహో ఏవం గరహియమానో గరహం అసహన్తో పటిపక్ఖో హుత్వా "ఆచరియ, తుమ్హే అత్తనో దోసం అదిస్వా మయ్హమేవ దోసం పస్సథ, నను తుమ్హే 'కిం మే పరేన ఓవదితేన, అత్తానమేవ ఓవదిస్సామీ'తి రజ్జం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితా, తుమ్హే ఇదాని మం కస్మా ఓవదథా"తి చోదేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౭. "హిత్వా గన్ధారవిసయం, పహూతధనధారియం;
పసాసనతో నిక్ఖన్తో, ఇధ దాని పసాససీ"తి.

తత్థ **పసాసనతో**తి ఓవాదానుసాసనీదానతో. **ఇధ దానీ**తి ఇదాని ఇధ అరఞ్ఞే కస్మా మం ఓవదథాతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౭౮. "ధమ్మం భణామి వేదేహ, అధమ్మో మే న రుచ్చతి;
ధమ్మం మే భణమానస్స, న పాపముపలిమ్పతీ"తి.

తత్థ **ధమ్మ**న్తి సభావం, బుద్ధాదీహి వణ్ణితం పసత్థం కారణమేవ. **అధమ్మో మే న రుచ్చతీ**తి అధమ్మో నామ అసభావో మయ్హం కదాచిపి న రుచ్చతి. **న పాపముపలిమ్పతీ**తి మమ సభావమేవ కారణమేవ భణన్తస్స పాపం నామ హదయే న లిమ్పతి న అల్లీయతి. ఓవాదదానం నామేతం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకబోధిసత్తానం పవేణీ. తేహి దిన్నోవాదం బాలా న గణ్హన్తి, ఓవాదదాయకస్స పన పాపం నామ నత్థి.

“నిధీనంవ పవత్తారం, యం పస్సే వజ్జదస్సినం;
నిగ్గయ్హవాదిం మేధావిం, తాదిసం పణ్డితం భజే;
తాదిసం భజమానస్స, సేయ్యో హోతి న పాపియో.

“ఓవదేయ్యానుసాసేయ్య, అసబ్భా చ నివారయే;
సతఞ్హి సో పియో హోతి, అసతం హోతి అప్పియో”తి. (ధ॰ ప॰ ౭౬-౭౭);

విదేహతాపసో బోధిసత్తస్స కథం సుత్వా “ఆచరియ, అత్థనిస్సితం కథేన్తేనపి పరం ఘట్టేత్వా రోసేత్వా కథేతుం న వట్టతి, త్వం మం కుణ్ఠసత్థకేన ముణ్డేన్తో వియ అతిఫరుసం కథేసీ”తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౭౯. “యేన కేనచి వణ్ణేన, పరో లభతి రుప్పనం;
మహత్థియమ్పి చే వాచం, న తం భాసేయ్య పణ్డితో”తి.

తత్థ **యేన కేనచీ**తి ధమ్మయుత్తేనాపి కారణేన. **లభతి రుప్పన**న్తి ఘట్టనం దుస్సనం కుప్పనం లభతియేవ. **న తం భాసేయ్యా**తి తస్మా తం పరపుగ్గలం యాయ సో వాచాయ దుస్సతి, తం మహత్థియం మహన్తం అత్థనిస్సితమ్పి వాచం న భాసేయ్యాతి అత్థో.

అథస్స బోధిసత్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౮౦. “కామం రుప్పతు వా మా వా, భుసంవ వికిరీయతు;
ధమ్మం మే భణమానస్స, న పాపముపలిమ్పతీ”తి.

తత్థ **కామ**న్తి ఏకంసేన. ఇదం వుత్తం హోతి – అయుత్తకారకో పుగ్గలో “అయుత్తం తే కత”న్తి ఓవదియమానో ఏకంసేనేవ కుజ్ఝతు వా మా వా కుజ్ఝతు, అథ వా భుసముట్ఠి వియ వికిరీయతు, మయ్హం పన ధమ్మం భణన్తస్స పాపం నామ నత్థీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “న వో అహం, ఆనన్ద, తథా పరక్కమిస్సామి, యథా కుమ్భకారో ఆమకే ఆమకమత్తే. నిగ్గయ్హ నిగ్గయ్హాహం ఆనన్ద, వక్ఖామి, యో సారో సో ఠస్సతీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౯౬) ఇమస్స సుగతోవాదస్స అనురూపాయ పటిపత్తియా ఠత్వా “యథా కుమ్భకారో భాజనేసు పునప్పునం ఆకోటేత్వా ఆకోటేత్వా ఆమకం అగ్గహేత్వా సుపక్కమేవ భాజనం గణ్హాతి, ఏవం పునప్పునం ఓవదిత్వా నిగ్గణ్హిత్వా పక్కభాజనసదిసో పుగ్గలో గహేతబ్బో”తి దస్సేతుం పున తం ఓవదన్తో –

౮౧. “నో చే అస్స సకా బుద్ధి, వినయో వా సుసిక్ఖితో;
వనే అన్ధమహింసోవ, చరేయ్య బహుకో జనో.

౮౨. “యస్మా చ పనిధేకచ్చే, ఆచేరమ్హి సుసిక్ఖితా;
తస్మా వినీతవినయా, చరన్తి సుసమాహితా”తి. – ఇదం గాథాద్వయమాహ;

తస్సత్థో – సమ్మ వేదేహ, ఇమేసఞ్హి సత్తానం సచే అత్తనో బుద్ధి వా పణ్డితే ఓవాదదాయకే నిస్సాయ ఆచారపణ్ణత్తివినయో వా సుసిక్ఖితో న భవేయ్య, ఏవం సన్తే యథా తిణలతాదిగహనే వనే అన్ధమహింసో గోచరాగోచరం సాసఙ్కనిరాసఙ్కఞ్చ ఠానం అజానన్తో చరతి, తథా తుమ్హాదిసో బహుకో జనో చరేయ్య. యస్మా పన ఇధ ఏకచ్చే సకాయ బుద్ధియా రహితా సత్తా ఆచరియసన్తికే ఆచారపణ్ణత్తిసుసిక్ఖితా, తస్మా ఆచరియేహి అత్తనో అత్తనో అనురూపేన వినయేన వినీతత్తా వినీతవినయా సుసమాహితా ఏకగ్గచిత్తా హుత్వా చరన్తీతి.

ఇమినా ఇదం దస్సేతి – ఇమినా హి సత్తేన గిహినా హుత్వా అత్తనో కులానురూపా, పబ్బజితేన పబ్బజితానురూపా సిక్ఖా సిక్ఖితబ్బా. గిహినోపి హి అత్తనో కులానురూపేసు కసిగోరక్ఖాదీసు సిక్ఖితావ సమ్పన్నాజీవా హుత్వా సుసమాహితా చరన్తి, పబ్బజితాపి పబ్బజితానురూపేసు పాసాదికేసు అభిక్కన్తపటిక్కన్తాదీసు అధిసీలఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసిక్ఖాసు సిక్ఖితావ విగతవిక్ఖేపా సుసమాహితా చరన్తి. లోకస్మిఞ్హి –

"బాహుసచ్చఞ్చ సిప్పఞ్చ, వినయో చ సుసిక్ఖితో;
సుభాసితా చ యా వాచా, ఏతం మఙ్గలముత్తమ"న్తి. (ఖు॰ పా॰ ౫.౫; సు॰ ని॰ ౨౬౪);

తం సుత్వా వేదేహతాపసో "ఆచరియ, ఇతో పట్ఠాయ మం ఓవదథ అనుసాసథ, అహం అనధివాసనజాతికతాయ తుమ్హేహి సద్ధిం కథేసిం, తం మే ఖమథా"తి వన్దిత్వా మహాసత్తం ఖమాపేసి. తే సమగ్గవాసం వసిత్వా పున హిమవన్తమేవ అగమంసు. తత్ర బోధిసత్తో వేదేహతాపసస్స కసిణపరికమ్మం కథేసి. సో తం కత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేసి. ఇతి తే ఉభోపి అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వేదేహో ఆనన్దో అహోసి, గన్ధారరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గన్ధారజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౦౭] ౨. మహాకపిజాతకవణ్ణనా

అత్తానం సఙ్కమం కత్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఞాతత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **భద్దసాలజాతకే** (జా॰ ౧.౧౨.౧౩ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, సమ్మాసమ్బుద్ధో ఞాతకానం అత్థం చరతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో ఞాతీనం అత్థం చరియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఆరోహపరిణాహసమ్పన్నో థామబలూపేతో పఞ్చహత్థిబలపరిమాణో అసీతిసహస్సకపిగణపరివుతో హిమవన్తపదేసే వసతి. తత్థ గఙ్గాతీరం నిస్సాయ సాఖావిటపసమ్పన్నో సన్దచ్ఛాయో బహలపత్తో పబ్బతకూటం వియ సముగ్గతో అమ్బరుక్ఖో అహోసి "నిగ్రోధరుక్ఖో"తిపి వదన్తి. తస్స మధురాని ఫలాని దిబ్బగన్ధరసాని మహన్తాని మహన్తకుమ్భప్పమాణాని. తస్స ఏకిస్సా సాఖాయ ఫలాని థలే పతన్తి, ఏకిస్సా సాఖాయ గఙ్గాజలే, ద్విన్నం సాఖానం ఫలాని మజ్ఝే రుక్ఖమూలే పతన్తి. బోధిసత్తో కపిగణం ఆదాయ తత్థ ఫలాని ఖాదన్తో "ఏకస్మిం కాలే ఇమస్స రుక్ఖస్స ఉదకే పతితం ఫలం నిస్సాయ అమ్హాకం భయం

ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి ఉదకమత్థకే సాఖాయ ఏకఫలమ్పి అనవసేసేత్వా పుప్ఫకాలే కళాయమత్తకాలతో పట్ఠాయ ఖాదాపేతి చేవ పాతాపేతి చ. ఏవం సన్తేపి అసీతివానరసహస్సేహి అదిట్ఠం కిపిల్లికపుటపటిచ్ఛన్నం ఏకం పక్కఫలం నదియం పతిత్వా ఉద్ధఞ్చ అధో చ జాలం బన్ధాపేత్వా ఉదకకీళం కీళన్తస్స బారాణసిరఞ్ఞో ఉద్ధంజాలే లగ్గి. రఞ్ఞో దివసం కీళిత్వా సాయం గమనసమయే కేవట్టా జాలం ఉక్ఖిపన్తా తం దిస్వా “అసుకఫలం నామా”తి అజానన్తా రఞ్ఞో దస్సేసుం.

రాజా “కింఫలం నామేత”న్తి పుచ్ఛి. “న జానామ, దేవా”తి. “కే జానిస్సన్తీ”తి? “వనచరకా, దేవా”తి. సో వనచరకే పక్కోసాపేత్వా తేసం సన్తికా “అమ్బపక్క”న్తి సుత్వా ఛురికాయ ఛిన్దిత్వా పఠమం వనచరకే ఖాదాపేత్వా పచ్ఛా అత్తనాపి ఖాది, ఇత్థాగారస్సాపి అమచ్చానమ్పి దాపేసి. రఞ్ఞో అమ్బపక్కరసో సకలసరీరం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. సో రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా తస్స రుక్ఖస్స ఠితట్ఠానం వనచరకే పుచ్ఛిత్వా తేహి “హిమవన్తపదేసే నదీతీరే”తి వుత్తే బహూ నావాసఙ్ఘాటే బన్ధాపేత్వా వనచరకేహి దేసితమగ్గేన ఉద్ధంసోతం అగమాసి. “ఏత్తకాని దివసానీ”తి పరిచ్ఛేదో న కథితో, అనుపుబ్బేన పన తం ఠానం పత్వా “ఏసో దేవ, రుక్ఖో”తి వనచరకా రఞ్ఞో ఆచిక్ఖింసు. రాజా నావం ఠపేత్వా మహాజనపరివుతో పదసా తత్థ గన్త్వా రుక్ఖమూలే సయనం పఞ్ఞాపేత్వా అమ్బపక్కాని ఖాదిత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా నిపజ్జి, సబ్బదిసాసు ఆరక్ఖం ఠపేత్వా అగ్గిం కరింసు.

మహాసత్తో మనుస్సేసు నిద్దం ఓక్కన్తేసు అడ్ఢరత్తసమయే పరిసాయ సద్ధిం అగమాసి. అసీతిసహస్సవానరా సాఖాయ సాఖం చరన్తా అమ్బాని ఖాదన్తి. రాజా పబుజ్ఝిత్వా కపిగణం దిస్వా మనుస్సే ఉట్ఠాపేత్వా ధనుగ్గహే పక్కోసాపేత్వా “యథా ఏతే ఫలఖాదకా వానరా న పలాయన్తి, తథా తే పరిక్ఖిపిత్వా విజ్ఝథ, స్వే అమ్బాని చేవ వానరమంసఞ్చ ఖాదిస్సామీ”తి ఆహ. ధనుగ్గహా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రుక్ఖం పరివారేత్వా సరే సన్నయ్హిత్వా అట్ఠంసు. తే దిస్వా వానరా మరణభయభీతా పలాయితుం అసక్కోన్తా మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, ‘పలాయనమక్కటే విజ్ఝిస్సామా’తి రుక్ఖం పరివారేత్వా ధనుగ్గహా ఠితా, కిం కరోమా”తి పుచ్ఛిత్వా కమ్పమానా అట్ఠంసు. బోధిసత్తో “మా భాయిత్థ, అహం వో జీవితం దస్సామీ”తి వానరగణం సమస్సాసేత్వా ఉజుకం ఉగ్గతసాఖం ఆరుయ్హ గఙ్గాభిముఖం గతసాఖం గన్త్వా తస్సా పరియన్తతో పక్ఖన్దిత్వా ధనుసతమత్తం ఠానం అతిక్కమ్మ గఙ్గాతీరే ఏకస్మిం గుమ్బమత్థకే పతిత్వా తతో ఓరుయ్హ “మమాగతట్ఠానం ఏత్తకం భవిస్సతీ”తి ఆకాసం పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఏకం వేత్తలతం మూలే ఛిన్దిత్వా సోధేత్వా “ఏత్తకం ఠానం రుక్ఖే బజ్ఝిస్సతి, ఏత్తకం ఆకాసట్ఠం భవిస్సతీ”తి ఇమాని ద్వే ఠానాని వవత్థపేత్వా అత్తనో కటియం బన్ధనట్ఠానం న సల్లక్ఖేసి.

సో తం లతం ఆదాయ ఏకం కోటిం గఙ్గాతీరే పతిట్ఠితరుక్ఖే బన్ధిత్వా ఏకం అత్తనో కటియం బన్ధిత్వా వాతచ్ఛిన్నవలాహకో వియ వేగేన ధనుసతమత్తం ఠానం లఙ్ఘిత్వా కటియం బన్ధనట్ఠానస్స అసల్లక్ఖితత్తా రుక్ఖం పాపుణితుం అసక్కోన్తో ఉభోహి హత్థేహి అమ్బసాఖం దళ్హం గణ్హిత్వా వానరగణస్స సఞ్ఞమదాసి “సీఘం మమ పిట్ఠిం మద్దమానా వేత్తలతాయ సోత్థిగమనం గచ్ఛథా”తి. అసీతిసహస్సవానరా మహాసత్తం వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా తథా అగమంసు. తదా దేవదత్తోపి మక్కటో హుత్వా తేసం అబ్భన్తరే హోతి. సో “అయం మే పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం పస్సితుం కాలో”తి ఉచ్చం సాఖం ఆరుయ్హ వేగం జనేత్వా తస్స పిట్ఠియం పతి. మహాసత్తస్స హదయం భిజ్జి, బలవవేదనా ఉప్పజ్జి. సోపి తం వేదనాప్పత్తం కత్వా పక్కామి. మహాసత్తో ఏకకోవ అహోసి. రాజా అనిద్దాయన్తో వానరేహి చ మహాసత్తేన చ కతకిరియం సబ్బం దిస్వా “అయం తిరచ్ఛానో హుత్వా అత్తనో జీవితం అగణేత్వా పరిసాయ సోత్థిభావమేవ అకాసీ”తి చిన్తేన్తో నిపజ్జి.

నో పభాతాయ రత్తియా మహాసత్తస్స తుస్సిత్వా “న యుత్తం ఇమం కపిరాజానం నాసేతుం, ఉపాయేన నం ఓతారేత్వా పటిజగ్గిస్సామీ”తి అన్తోగఙ్గాయ నావాసఙ్ఘాటం ఠపేత్వా తత్థ అట్టకం బన్ధాపేత్వా సణికం మహాసత్తం ఓతారాపేత్వా పిట్ఠియం కాసావవత్థం పత్థరాపేత్వా గఙ్గోదకేన న్హాపేత్వా ఫాణితోదకం పాయేత్వా పరిసుద్ధసరీరం సహస్సపాకతేలేన అబ్భఞ్జాపేత్వా సయనపిట్ఠే ఏళకచమ్మం సన్థరాపేత్వా సణికం తత్థ నిపజ్జాపేత్వా అత్తనా నీచే ఆసనే నిసీదిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౩. “అత్తానం సఙ్కమం కత్వా, యో సోత్థిం సమతారయి;
కిం త్వం తేసం కిమే తుయ్హం, హోన్తి ఏతే మహాకపీ”తి.

తస్సత్థో – అమ్భో మహాకపి, యో త్వం అత్తానం సఙ్కమం కత్వా తులం ఆరోపేత్వా జీవితం పరిచ్చజిత్వా ఇమే వానరే సోత్థిం సమతారయి, ఖేమేన సన్తారేసి; కిం త్వం తేసం హోసి, కిమే తుయ్హం వా కింసు ఏతే హోన్తీతి?

తం సుత్వా బోధిసత్తో రాజానం ఓవదన్తో సేసగాథా అభాసి –

౮౪. “రాజాహం ఇస్సరో తేసం, యూథస్స పరిహారకో;
తేసం సోకపరేతానం, భీతానం తే అరిన్దమ.

౮౫. “ఉల్లఙ్ఘయిత్వా అత్తానం, విస్సట్ఠధనునో సతం;
తతో అపరపాదేసు, దళ్హం బన్ధం లతాగుణం.

౮౬. “ఛిన్నబ్భమివ వాతేన, నుణ్ణో రుక్ఖం ఉపాగమిం;
సోహం అప్పభవం తత్థ, సాఖం హత్థేహి అగ్గహిం.

౮౭. “తం మం వియాయతం సన్తం, సాఖాయ చ లతాయ చ;
సమనుక్కమన్తా పాదేహి, సోత్థిం సాఖామిగా గతా.

౮౮. “తం మం న తపతే బన్ధో, మతో మే న తపేస్సతి;
సుఖమాహరితం తేసం, యేసం రజ్జమకారయిం.

౮౯. “ఏసా తే ఉపమా రాజ, తం సుణోహి అరిన్దమ;
రఞ్ఞా రట్ఠస్స యోగ్గస్స, బలస్స నిగమస్స చ;
సబ్బేసం సుఖమేట్ఠబ్బం, ఖత్తియేన పజానతా”తి.

తత్థ **తేసన్తి** తేసం అసీతిసహస్సానం వానరానం. **భీతానం తేతి** తవ విజ్ఝనత్థాయ ఆణాపేత్వా ఠితస్స భీతానం. **అరిన్దమాతి** రాజానం ఆలపతి. రాజా హి చోరాదీనం అరీనం దమనతో “అరిన్దమో”తి వుచ్చతి. **విస్సట్ఠధనునో సతన్తి** అనారోపితధనుసతప్పమాణం ఠానం అత్తానం ఆకాసే ఉల్లఙ్ఘయిత్వా విస్సజ్జేత్వా తతో ఇమమ్హా రుక్ఖా లఙ్ఘయిత్వా గతట్ఠానతో. **అపరపాదేసూతి** పచ్ఛాపాదేసు. ఇదం కటిభాగం సన్ధాయ వుత్తం. బోధిసత్తో హి కటిభాగే తం లతాగుణం దళ్హం బన్ధిత్వా పచ్ఛిమపాదేహి భూమియం అక్కమిత్వా విస్సజ్జేత్వా వాతవేగేన ఆకాసం పక్ఖన్ది. **నుణ్ణో రుక్ఖం ఉపాగమిన్తి**

వాతచ్ఛిన్నం అబ్భమివ అత్తనో వేగజనితేన వాతేన నుణ్ణో. యథా వాతచ్ఛిన్నబ్భం వాతేన, ఏవం అత్తనో వేగేన నుణ్ణో హుత్వా ఇమం అమ్బరుక్ఖం ఉపాగమిం . **అప్పభవ**న్తి సో అహం తత్థ ఆకాసప్పదేసే రుక్ఖం పాపుణితుం అప్పహోన్తో తస్స రుక్ఖస్స సాఖం హత్థేహి అగ్గహేసిన్తి అత్థో.

వియాయతన్తి రుక్ఖసాఖాయ చ వేత్తలతాయ చ వీణాయ భమరతన్తి వియ వితతం ఆకడ్ఢితసరీరం. **సమనుక్కమన్తాతి** మయా అనుఞ్ఞాతా మం వన్దిత్వా పాదేహి అనుక్కమన్తా నిరన్తరమేవ అక్కమన్తా సోత్థిం గతా. **తం మం న తపతే బన్ధో**తి తం మం నాపి సో వల్లియా బన్ధో తపతి, నాపి ఇదాని మరణం తపేస్సతి. కింకారణా? **సుఖమాహరితం తేస**న్తి యస్మా యేసం అహం రజ్జమకారయిం, తేసం మయా సుఖమాహరితం. ఏతే హి "మహారాజ, అయం నో ఉప్పన్నం దుక్ఖం హరిత్వా సుఖం ఆహరిస్సతీ"తి మం రాజానం అకంసు. అహమ్పి "తుమ్హాకం ఉప్పన్నం దుక్ఖం హరిస్సామి"చ్చేవ ఏతేసం రాజా జాతో. తం అజ్జ మయా ఏతేసం మరణదుక్ఖం హరిత్వా జీవితసుఖం ఆహటం, తేన మం నాపి బన్ధో తపతి, న మరణవధో తపేస్సతి.

ఏసా తే ఉపమాతి ఏసా తే మహారాజ, మయా కతకిరియాయ ఉపమా. **తం సుణోహీ**తి తస్మా ఇమాయ ఉపమాయ సంసన్దేత్వా అత్తనో దియ్యమానం ఓవాదం సుణాహి. **రఞ్ఞా రట్ఠస్సా**తి మహారాజ, రఞ్ఞా నామ ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుం వియ రట్ఠం అపీళేత్వా చతుబ్బిధం అగతిగమనం పహాయ చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గణ్హన్తేన దససు రాజధమ్మేసు పతిట్ఠాయ మయా వియ అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా "కిన్తిమే రట్ఠవాసినో విగతభయా గిమ్హకాలే వివటద్వారే ఞాతీహి చ పరివారకేహి చ పరివారితా ఉరే పుత్తే నచ్చేన్తా సీతేన వాతేన బీజియమానా యథారుచి అత్తనో అత్తనో సన్తకం పరిభుఞ్జన్తా కాయికచేతసికసుఖసమఙ్గినో భవేయ్యు"న్తి సకలరట్ఠస్స చ రథసకటాదియుత్తవాహనస్స **యోగ్గస్స** చ పత్తిసఙ్ఖాతస్స **బలస్స** చ నిగమజనపదసఙ్ఖాతస్స **నిగమస్స** చ సబ్బేసం సుఖమేవ ఏసితబ్బం గవేసితబ్బన్తి అత్థో. **ఖత్తియేన పజానతా**తి ఖేత్తానం అధిపతిభావేన "ఖత్తియో"తి లద్ధనామేన పన ఏతేన అవసేససత్తే అతిక్కమ్మ పజానతా ఞాణసమ్పన్నేన భవితబ్బన్తి.

ఏవం మహాసత్తో రాజానం ఓవదన్తో అనుసాసన్తోవ కాలమకాసి. రాజా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "ఇమస్స కపిరాజస్స రాజూనం వియ సరీరకిచ్చం కరోథా"తి వత్వా ఇత్థాగారమ్పి ఆణాపేసి "తుమ్హే రత్తవత్థనివత్థా వికిణ్ణకేసా దణ్డదీపికహత్థా కపిరాజానం పరివారేత్వా ఆళాహనం గచ్ఛథా"తి. అమచ్చా దారూనం సకటసతమత్తేన చితకం కరిత్వా రాజూనం కరణనియామేనేవ మహాసత్తస్స సరీరకిచ్చం కత్వా సీసకపాలం గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రాజా మహాసత్తస్స ఆళాహనే చేతియం కారేత్వా దీపే జాలాపేత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా సీసకపాలం సువణ్ణఖచితం కారేత్వా కున్తగ్గే ఠపేత్వా పురతో కత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేన్తో బారాణసిం గన్త్వా అన్తోరాజద్వారే ఠపేత్వా సకలనగరం సజ్జాపేత్వా సత్తాహం ధాతుపూజం కారేసి. అథ నం ధాతుం గహేత్వా చేతియం కారేత్వా యావజీవం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా బోధిసత్తస్స ఓవాదే పతిట్ఠాయ దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, దుట్ఠకపి దేవదత్తో, పరిసా బుద్ధపరిసా, కపిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మహాకపిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౦౮] ౩. కుమ్భకారజాతకవణ్ణనా

అమ్బాహమద్దం వనమన్తరస్మిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **పానీయజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౩౯ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సావత్థియం పఞ్చసతా సహాయకా పబ్బజిత్వా అన్తోకోటిసన్థారే వసమానా అడ్ఢరత్తసమయే కామవితక్కం వితక్కయింసు. సత్థా అత్తనో సావకే రత్తియా తయో వారే, దివసస్స తయో వారేతి రత్తిన్దివం ఛ వారే ఓలోకేన్తో కికీ అణ్డం వియ, చమరీ వాలధిం వియ, మాతా పియపుత్తం వియ, ఏకచక్ఖుకో పురిసో చక్ఖుం వియ రక్ఖతి, తస్మిం తస్మింయేవ ఖణే ఉప్పన్నకిలేసం నిగ్గణ్హాతి. సో తం దివసం అడ్ఢరత్తసమయే జేతవనం పరిగ్గణ్హన్తో తేసం భిక్ఖూనం వితక్కసముదాచారం ఞత్వా "ఇమేసం భిక్ఖూనం అబ్భన్తరే అయం కిలేసో వడ్ఢన్తో అరహత్తస్స హేతుం భిన్దిస్సతి, ఇదానేవ నేసం కిలేసం నిగ్గణ్హిత్వా అరహత్తం దస్సామీ"తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ఆనన్దత్థేరం పక్కోసాపేత్వా "ఆనన్ద, అన్తోకోటిసన్థారే వసనకభిక్ఖూ సబ్బే సన్నిపాతేహీ"తి సన్నిపాతాపేత్వా పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదిత్వా "న, భిక్ఖవే, అన్తోపవత్తకిలేసానం వసే వత్తితుం వట్టతి, కిలేసో హి వడ్ఢమానో పచ్చామిత్తో వియ మహావినాసం పాపేతి, భిక్ఖునా నామ అప్పమత్తకమ్పి కిలేసం నిగ్గణ్హితుం వట్టతి, పోరాణకపణ్డితా అప్పమత్తకం ఆరమ్మణం దిస్వా అబ్భన్తరే పవత్తకిలేసం నిగ్గణ్హిత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసినగరస్స ద్వారగామే కుమ్భకారకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా ఏకం పుత్తఞ్చ ధీతరఞ్చ లభిత్వా కుమ్భకారకమ్మం నిస్సాయ పుత్తదారం పోసేసి. తదా కలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే కరణ్డకో నామ రాజా మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో ఉయ్యానద్వారే ఫలభారభరితం మధురఫలం అమ్బరుక్ఖం దిస్వా హత్థిక్ఖన్ధవరగతోయేవ హత్థం పసారేత్వా ఏకం అమ్బపిణ్డం గహేత్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా మఙ్గలసిలాయ నిసిన్నో దాతబ్బయుత్తకానం దత్వా అమ్బం పరిభుఞ్జి. "రఞ్ఞా గహితకాలతో పట్ఠాయ సేసేహి నామ గహేతబ్బమేవా"తి అమచ్చాపి బ్రాహ్మణగహపతికాదయోపి అమ్బాని పాతేత్వా ఖాదింసు. పచ్ఛా ఆగతా రుక్ఖం ఆరుయ్హ ముగ్గరేహి పోథేత్వా ఓభగ్గవిభగ్గసాఖం కత్వా ఆమకఫలమ్పి అసేసేత్వా ఖాదింసు.

రాజా దివసం ఉయ్యానే కీళిత్వా సాయన్హసమయే అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో తం రుక్ఖం దిస్వా హత్థితో ఓతరిత్వా రుక్ఖమూలం గన్త్వా రుక్ఖం ఓలోకేత్వా "అయం పాతోవ పస్సన్తానం అతిత్తికరో ఫలభారభరితో సోభమానో అట్ఠాసి, ఇదాని గహితఫలో ఓభగ్గవిభగ్గో అసోభమానో ఠితో"తి చిన్తేత్వా పున అఞ్ఞతో ఓలోకేన్తో అపరం నిప్ఫలం అమ్బరుక్ఖం దిస్వా "ఏస రుక్ఖో అత్తనో నిప్ఫలభావేన ముణ్డమణిపబ్బతో వియ సోభమానో ఠితో, అయం పన సఫలభావేన ఇమం బ్యసనం పత్తో, ఇదం అగారమజ్ఝమ్పి ఫలితరుక్ఖసదిసం, పబ్బజ్జా నిప్ఫలరుక్ఖసదిసా, సధనస్సేవ భయం అత్థి, నిద్ధనస్స భయం నత్థి, మయాపి నిప్ఫలరుక్ఖేన వియ భవితబ్బ"న్తి ఫలరుక్ఖం ఆరమ్మణం కత్వా రుక్ఖమూలే ఠితకోవ తీణి లక్ఖణాని సల్లక్ఖేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా "విద్ధంసితా దాని మే మాతుకుచ్ఛికుటికా, ఛిన్నా తీసు భవేసు పటిసన్ధి, సోధితా సంసారఉక్కారభూమి, సోసితో మయా అస్సుసముద్దో, భిన్నో అట్ఠిపాకారో, నత్థి మే పున పటిసన్ధీ"తి ఆవజ్జేన్తో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితోవ అట్ఠాసి.

అథ నం అమచ్చా ఆహంసు "అతిబహుం ఠితత్థ, మహారాజా"తి. "న మయం మహారాజానో, పచ్చేకబుద్ధా నామ మయ"న్తి. "పచ్చేకబుద్ధా నామ తుమ్హాదిసా న హోన్తి, దేవా"తి. "అథ కీదిసా హోన్తీ"తి?
"ఓరోపితకేసమస్సుకాసావవత్థపటిచ్ఛన్నా కులే వా గణే వా అలగ్గా వాతచ్ఛిన్నవలాహకరాహుముత్తచన్దమణ్డలపటిభాగా

హిమవన్తే నన్దమూలకపబ్భారే వసన్తి, ఏవరూపా దేవ, పచ్చేకబుద్ధా”తి. తస్మిం ఖణే రాజా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా సీసం పరామసి, తావదేవస్స గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, సమణలిఙ్గం పాతురహోసి.

“తిచీవరఞ్చ పత్తో చ, వాసి సూచి చ బన్ధనం;
పరిస్సావనేన అట్ఠేతే, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునో”తి. –

ఏవం వుత్తా సమణపరిక్ఖారా కాయపటిబద్ధావ అహేసుం. సో ఆకాసే ఠత్వా మహాజనస్స ఓవాదం దత్వా అనిలపథేన ఉత్తరహిమవన్తే నన్దమూలకపబ్భారమేవ అగమాసి.

గన్ధారరట్ఠేపి తక్కసిలనగరే నగ్గజి నామ రాజా ఉపరిపాసాదే పల్లఙ్కమజ్ఝగతో ఏకం ఇత్థిం ఏకేకహత్థే ఏకేకం మణివలయం పిళన్ధిత్వా అవిదూరే నిసీదిత్వా గన్ధం పిసమానం దిస్వా “ఏతాని వలయాని ఏకేకభావేన న ఘట్టేన్తి న విరవన్తీ”తి ఓలోకేన్తో నిసీది. అథ సా దక్ఖిణహత్థతో వలయం వామహత్థేయేవ పిళన్ధిత్వా దక్ఖిణహత్థేన గన్ధం సఙ్కడ్ఢిత్వా పిసితుం ఆరభి, వామహత్థే వలయం దుతియం ఆగమ్మ ఘట్టియమానం సద్దమకాసి. రాజా తాని ద్వే వలయాని అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘట్టేన్తాని విరవన్తాని దిస్వా చిన్తేసి “ఇదం వలయం ఏకేకకాలే న ఘట్టేసి, దుతియం ఆగమ్మ ఘట్టేతి, సద్దం కరోతి, ఏవమేవ ఇమే సత్తాపి ఏకేకా న ఘట్టేన్తి న వివదన్తి, ద్వే తయో హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘట్టేన్తి, కలహం కరోన్తి. అహం పన కస్మీరగన్ధారేసు ద్వీసు రజ్జేసు రట్ఠవాసినో విచారేమి, మయాపి ఏకవలయసదిసేన హుత్వా పరం అవిచారేత్వా అత్తానమేవ విచారేన్తేన వసితుం వట్టతీ”తి సఙ్ఘట్టనవలయం ఆరమ్మణం కత్వా యథానిసిన్నోవ తీణి లక్ఖణాని సల్లక్ఖేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేసి. సేసం పురిమసదిసమేవ.

విదేహరట్ఠే మిథిలనగరే నిమి నామ రాజా భుత్తపాతరాసో అమచ్చగణపరివుతో వివటసీహపఞ్జరేన అన్తరవీథిం పేక్ఖమానో అట్ఠాసి. అథేకో సేనో సూనాపణతో మంసపేసిం గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తమేనం ఇతో చితో చ గిజ్ఝాదయో సకుణా సమ్పరివారేత్వా ఆహారహేతు తుణ్డేన విజ్ఝన్తా పక్ఖేహి పహరన్తా పాదేహి మద్దన్తా అగమంసు. సో అత్తనో వధం అసహమానో తం మంసం ఛడ్డేసి. అఞ్ఞో గణ్హి, సకుణా ఇమం ముఞ్చిత్వా తం అనుబన్ధింసు. తేనపి విస్సట్ఠం అఞ్ఞో అగ్గహేసి, తమ్పి తథేవ విహేఠేసుం. రాజా తే సకుణే దిస్వా చిన్తేసి “యో యో మంసపేసిం గణ్హి, తస్స తస్సేవ దుక్ఖం, యో యో తం విస్సజ్జేసి, తస్స తస్సేవ సుఖం, ఇమేపి పఞ్చ కామగుణే యో యో గణ్హాతి, తస్స తస్సేవ దుక్ఖం, ఇతరస్స సుఖం, ఇమే హి బహూనం సాధారణా, మయ్హం ఖో పన సోళస ఇత్థిసహస్సాని, మయా విస్సట్ఠమంసపిణ్డేన వియ సేనేన పఞ్చ కామగుణే పహాయ సుఖితేన భవితుం వట్టతీ”తి. సో యోనిసో మనసి కరోన్తో యథానిసిన్నోవ తీణి లక్ఖణాని సల్లక్ఖేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేసి. సేసం పురిమసదిసమేవ.

ఉత్తరపఞ్చాలరట్ఠే కపిలనగరే దుమ్ముఖో నామ రాజా భుత్తపాతరాసో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో అమచ్చగణపరివుతో వివటసీహపఞ్జరే రాజఙ్గణం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే గోపాలకా వజద్వారం వివరింసు, ఉసభా వజతో నిక్ఖమిత్వా కిలేసవసేన ఏకం గావిం అనుబన్ధింసు. తత్థేకో తిఖిణసిఙ్గో మహాఉసభో అఞ్ఞం ఉసభం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా కిలేసమచ్ఛేరాభిభూతో తిఖిణేన సిఙ్గేన అన్తరసత్థిమ్హి పహరి. తస్స పహారముఖేన అన్తాని నిక్ఖమింసు, సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. రాజా తం దిస్వా చిన్తేసి “ఇమే సత్తా తిరచ్ఛానగతే ఆదిం కత్వా కిలేసవసేన దుక్ఖం పాపుణన్తి, అయం ఉసభో కిలేసం నిస్సాయ జీవితక్ఖయం పత్తో, అఞ్ఞేపి సత్తా కిలేసేహేవ కమ్పన్తి, మయా ఇమేసం సత్తానం కమ్పనకిలేసే

పహాతుం వట్టతీ”తి. సో ఠితకోవ తీణి లక్ఖణాని సల్లక్ఖేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేసి. సేసం పురిమసదిసమేవ.

అథేకదివసం చత్తారో పచ్చేకబుద్ధా భిక్ఖాచారవేలం సల్లక్ఖేత్వా నన్దమూలకపబ్భారా నిక్ఖమ్మ అనోతత్తదహే నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా కతసరీరపటిజగ్గనా మనోసిలాతలే ఠత్వా నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఇద్ధియా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పఞ్చవణ్ణవలాహకే మద్దమానా గన్త్వా బారాణసినగరద్వారగామకస్స అవిదూరే ఓతరిత్వా ఏకస్మిం ఫాసుకట్ఠానే చీవరం పారుపిత్వా పత్తం గహేత్వా ద్వారగామం పవిసిత్వా పిణ్డాయ చరన్తా బోధిసత్తస్స గేహద్వారం సమ్పాపుణింసు. బోధిసత్తో తే దిస్వా తుట్ఠచిత్తో హుత్వా గేహం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా సఙ్ఘత్థేరం వన్దిత్వా “భన్తే, తుమ్హాకం పబ్బజ్జా అతివియ సోభతి, విప్పసన్నాని వో ఇన్ద్రియాని, పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో, కిం ను ఖో ఆరమ్మణం దిస్వా తుమ్హే ఇమం భిక్ఖాచరియపబ్బజ్జం ఉపగతా”తి పుచ్ఛి. యథా చ సఙ్ఘత్థేరం, ఏవం సేసేపి ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి. అథస్స తే చత్తారోపి జనా “అహం అసుకనగరే అసుకరట్ఠే అసుకరాజా నామ హుత్వా”తిఆదినా నయేన అత్తనో అత్తనో అభినిక్ఖమనవత్థూని కథేత్వా పటిపాటియా ఏకేకం గాథమాహంసు –

౯౦. “అమ్బాహమద్దం వనమన్తరస్మిం, నిలోభాసం ఫలితం సంవిరూళ్హం;
తమద్దసం ఫలహేతు విభగ్గం, తం దిస్వా భిక్ఖాచరియం చరామి.

౯౧. “సేలం సుమట్ఠం నరవీరనిట్ఠితం, నారీ యుగం ధారయి అప్పసద్దం;
దుతియఞ్చ ఆగమ్మ అహోసి సద్దో, తం దిస్వా భిక్ఖాచరియం చరామి.

౯౨. “దిజా దిజం కుణపమాహరన్తం, ఏకం సమానం బహుకా సమేచ్చ;
ఆహారహేతూ పరిపాతయింసు, తం దిస్వా భిక్ఖాచరియం చరామి.

౯౩. “ఉసభాహమద్దం యూథస్స మజ్ఝే, చలక్కకుం వణ్ణబలూపపన్నం;
తమద్దసం కామహేతు వితున్నం, తం దిస్వా భిక్ఖాచరియం చరామీ”తి.

తత్థ **అమ్బాహమద్దన్తి** అమ్బరుక్ఖం అహం అద్దసం. **వనమన్తరస్మిన్తి** వనఅన్తరే, అమ్బవనమజ్ఝేతి అత్థో. **సంవిరూళ్హన్తి** సువడ్ఢితం. **తమద్దసన్తి** తం ఉయ్యానతో నిక్ఖన్తో ఫలహేతు విభగ్గం పున అద్దసం. **తం దిస్వాతి** తం ఫలహేతు విభగ్గం దిస్వా పటిలద్ధసంవేగో పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఇమం భిక్ఖాచరియపబ్బజ్జం ఉపగతోస్మి, తస్మా భిక్ఖాచరియం చరామీతి. ఇదం సో ఫలహేతు విభగ్గం అమ్బరుక్ఖం దస్సనతో పట్ఠాయ సబ్బం చిత్తాచారం కథేసి. సేసానం విస్సజ్జనేసుపి ఏసేవ నయో. అయం పనేత్థ అనుత్తానపదవణ్ణనా – **సేలన్తి** మణివలయం. **నరవీరనిట్ఠితన్తి** వీరనరేహి నిట్ఠితం, పణ్డితపురిసేహి కతన్తి అత్థో. **యుగన్తి** ఏకేకస్మిం ఏకేకం కత్వా ఏకం వలయయుగళం. **దిజా దిజన్తి** గహితమంసపిణ్డం దిజం అవసేసదిజా. **కుణపమాహరన్తన్తి** మంసపిణ్డం ఆదాయ ఆహరన్తం. **సమేచ్చాతి** సమాగన్త్వా సన్నిపతిత్వా. **పరిపాతయింసూతి** కోట్టేన్తా అనుబన్ధింసు. **ఉసభాహమద్దన్తి** ఉసభం అహం అద్దసం. **చలక్కకున్తి** చలక్కకుధం.

బోధిసత్తో ఏకేకం గాథం సుత్వా "సాధు, భన్తే, తుమ్హాకమేవ తం ఆరమ్మణం అనురూప"న్తి ఏకేకస్స పచ్చేకబుద్ధస్స థుతిం అకాసి. తఞ్చ పన చతూహి జనేహి దేసితం ధమ్మకథం సుత్వా ఘరావాసే అనపేక్ఖో హుత్వా పక్కన్తేసు పచ్చేకబుద్ధేసు భుత్తపాతరాసో సుఖనిసిన్నో భరియం ఆమన్తేత్వా "భద్దే, ఏతే చత్తారో పచ్చేకబుద్ధా రజ్జం పహాయ పబ్బజిత్వా అకిఞ్చనా అపలిబోధా పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేన్తి, అహం పన భతియా జీవికం కప్పేమి, కిం మే ఘరావాసేన, త్వం పుత్తకే సఙ్గణ్హన్తీ గేహే వసా"తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౬౪. "కరణ్డకో కలిఙ్గానం, గన్ధారానఞ్చ నగ్గజి;
నిమిరాజా విదేహానం, పఞ్చాలానఞ్చ దుమ్ముఖో;
ఏతే రట్ఠాని హిత్వాన, పబ్బజింసు అకిఞ్చనా.

౬౫. "సబ్బేపిమే దేవసమా సమాగతా, అగ్గీ యథా పజ్జలితో తథేవిమే;
అహమ్పి ఏకో చరిస్సామి భగ్గవి, హిత్వాన కామాని యథోధికానీ"తి.

తాసం అత్థో – భద్దే, ఏస సబ్బజేట్ఠో పచ్చేకబుద్ధో దన్తపురే నామ నగరే కరణ్డకో నామ కలిఙ్గానం జనపదస్స రాజా, దుతియో తక్కసిలనగరే నగ్గజి నామ గన్ధారానం జనపదస్స రాజా, తతియో మిథిలనగరే నిమి నామ విదేహానం జనపదస్స రాజా, చతుత్థో కపిలనగరే దుమ్ముఖో నామ ఉత్తరపఞ్చాలానం జనపదస్స రాజా, ఏతే ఏవరూపాని రట్ఠాని హిత్వా అకిఞ్చనా హుత్వా పబ్బజింసు. **సబ్బేపిమే**తి ఇమే పన సబ్బేపి విసుద్ధిదేవేహి పురిమపచ్చేకబుద్ధేహి సమానా ఏకతో సమాగతా. **అగ్గీ యథా**తి యథా హి అగ్గి పజ్జలితో ఓభాసతి. **తథేవిమే**తి ఇమేపి తథేవ సీలాదీహి పఞ్చహి గుణేహి ఓభాసన్తి. యథా ఏతే, తథా అహమ్పి పబ్బజిత్వా ఏకో చరిస్సామీతి అత్థో. **భగ్గవీ**తి భరియం ఆలపతి. **హిత్వాన కామానీ**తి రూపాదయో వత్థుకామే హిత్వా. **యథోధికానీ**తి అత్తనో ఓధివసేన ఠితాని. ఇదం వుత్తం హోతి – రూపాదిఓధివసేన యథాఠితే కామే పహాయ అహమ్పి పబ్బజిత్వా ఏకో చరిస్సామీతి. "యతోధికానీ"తిపి పాఠో, తస్సత్థో – యతో ఉపరతో ఓధి ఏతేసన్తి యతోధికాని, ఉపరతకోట్ఠాసాని. పబ్బజిస్సామీతి చిన్తితకాలతో పట్ఠాయ హి కిలేసకామానం ఏకో కోట్ఠాసో ఉపరతో నామ హోతి నిరుద్ధో, తస్స వత్థుభూతో కామకోట్ఠాసోపి ఉపరతోవ హోతీతి.

సా తస్స కథం సుత్వా "మయ్హమ్పి ఖో సామి, పచ్చేకబుద్ధానం ధమ్మకథం సుతకాలతో పట్ఠాయ అగారే చిత్తం న సణ్ఠాతీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౬. "అయమేవ కాలో న హి అఞ్ఞో అత్థి, అనుసాసితా మే న భవేయ్య పచ్ఛా;
అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి భగ్గవ, సకుణీవ ముత్తా పురిసస్స హత్థా"తి.

తత్థ **అనుసాసితా మే న భవేయ్య పచ్ఛా**తి అనుసాసకో ఓవాదకో న భవేయ్య దుల్లభత్తా ఓవాదకానం, తస్మా అయమేవ పబ్బజితుం కాలో, న హి అఞ్ఞో అత్థీతి దస్సేతి. **సకుణీవ ముత్తా**తి యథా సాకుణికేన గహేత్వా సకుణపచ్ఛియం ఖిత్తాసు సకుణీసు తస్స హత్థతో ముత్తా ఏకా సకుణీ అనిలపథం లఙ్ఘయిత్వా యథారుచితట్ఠానం గన్త్వా ఏకికావ చరేయ్య, తథా అహమ్పి తవ హత్థతో ముత్తా ఏకికా చరిస్సామీతి సయమ్పి పబ్బజితుకామా హుత్వా ఏవమాహ.

బోధిసత్తో తస్సా కథం సుత్వా తుణ్హీ అహోసి. సా పన బోధిసత్తం వఞ్చేత్వా పురేతరం పబ్బజితుకామా “సామి, పానీయతిత్థం గమిస్సామి, దారకే ఓలోకేహీ”తి ఘటం ఆదాయ గచ్ఛన్తీ వియ పలాయిత్వా నగరసామన్తే తాపసానం సన్తికే గన్త్వా పబ్బజి. బోధిసత్తో తస్సా అనాగమనం ఞత్వా సయం దారకే పోసేసి. అపరభాగే తేసు థోకం వడ్ఢిత్వా అత్తనో అయానయజాననసమత్థతం సమ్పత్తేసు తేసం వీమంసనత్థం ఏకదివసం భత్తం పచన్తో థోకం ఉత్తణ్డులం పచి, ఏకదివసం థోకం కిలిన్నం, ఏకదివసం సుపక్కం, ఏకదివసం అతికిలిన్నం, ఏకదివసం అలోణకం, ఏకదివసం అతిలోణకం. దారకా “తాత, అజ్జ భత్తం ఉత్తణ్డులం, అజ్జ కిలిన్నం, అజ్జ సుపక్కం, అజ్జ అతికిలిన్నం, అజ్జ అలోణకం, అజ్జ అతిలోణక”న్తి ఆహంసు. తం సుత్వా బోధిసత్తో “ఆమ, తాతా”తి వత్వా చిన్తేసి “ఇమే దారకా ఇదాని ఆమపక్కలోణికఅతిలోణికాని జానన్తి, అత్తనో ధమ్మతాయ జీవితుం సక్ఖిస్సన్తి, మయా పబ్బజితుం వట్టతీ”తి. అథ తే దారకే ఞాతకానం దత్వా పటిచ్ఛాపేత్వా “అమ్మతాతా, ఇమే దారకే సాధుకం పోసేథా”తి వత్వా నో ఞాతకానం పరిదేవన్తానఞ్ఞేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా నగరస్స సామన్తేయేవ వసి.

అథ నం ఏకదివసం బారాణసియం భిక్ఖాయ చరన్తం పరిబ్బాజికా దిస్వా వన్దిత్వా “అయ్య, దారకా తే నాసితా మఞ్ఞే”తి ఆహ. మహాసత్తో “నాహం దారకే నాసేమి, తేసం అత్తనో అయానయజాననకాలే పబ్బజితోమ్హి , త్వం తేసం అచిన్తేత్వా పబ్బజ్జాయ అభిరమా”తి వత్వా ఓసానగాథమాహ –

౯౨. “ఆమం పక్కఞ్చ జానన్తి, అథో లోణం అలోణకం;
తమహం దిస్వాన పబ్బజిం, చరేవ త్వం చరామహ”న్తి.

తత్థ **తమహన్తి** తం అహం దారకానం కిరియం దిస్వా పబ్బజితో. **చరేవ త్వం చరామహన్తి** త్వమ్పి భిక్ఖాచరియమేవ చర, అహమ్పి భిక్ఖాచరియమేవ చరిస్సామీతి.

ఇతి సో పరిబ్బాజికం ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. సాపి ఓవాదం గహేత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా యథారుచితం ఠానం గతా. ఠపేత్వా కిర తం దివసం న తే పున అఞ్ఞమఞ్ఞం అద్దసంసు. బోధిసత్తో చ ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే తే పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు. తదా ధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, పుత్తో రాహులకుమారో, పరిబ్బాజికా రాహులమాతా, పరిబ్బాజకో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కుమ్భకారజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౦౯] ౪. దళ్హధమ్మజాతకవణ్ణనా

అహం చే దళ్హధమ్మస్సాతి ఇదం సత్థా కోసమ్బిం నిస్సాయ ఘోసితారామే విహరన్తో ఉదేనస్స రఞ్ఞో భద్దవతికం హత్థినిం ఆరబ్భ కథేసి. తస్సా పన హత్థినియా లద్ధవిధానఞ్చ ఉదేనస్స రాజవంసో చ **మాతఙ్గజాతకే** (జా. ౧.౧౫.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఏకదివసం పన సా హత్థినీ నగరా నిక్ఖమన్తీ భగవన్తం పాతోవ అరియగణపరివుతం అనోమాయ బుద్ధసిరియా నగరం పిణ్డాయ పవిసన్తం దిస్వా తథాగతస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా “భగవా సబ్బఞ్ఞు సబ్బలోకనిత్థరణ ఉదేనో వంసరాజా

మం తరుణకాలే కమ్మం నిత్థరితుం సమత్థకాలే ‘ఇమం నిస్సాయ మయా జీవితఞ్చ రజ్జఞ్చ దేవీ చ లద్ధా’తి పియాయిత్వా మహన్తం పరిహారం అదాసి, సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా ఠితట్ఠానం గన్ధేన పరిభణ్డం కారేత్వా మత్థకే సువణ్ణతారకఖచితవితానం బన్ధాపేత్వా సమన్తా చిత్రసాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా గన్ధతేలేన దీపం జాలాపేత్వా ధూమతట్టకం ఠపాపేత్వా కరీసఛడ్డనట్ఠానే సువణ్ణకటాహం పతిట్ఠపాపేత్వా మం చిత్తత్థరణపిట్ఠే ఠపేసి, రాజారహఞ్చ మే నానగ్గరసభోజనం దాపేసి. ఇదాని పన మే మహల్లకకాలే కమ్మం నిత్థరితుం అసమత్థకాలే సబ్బం తం పరిహారం అచ్ఛిన్ది, అనాథా నిప్పచ్చయా హుత్వా అరఞ్ఞే కేతకాని ఖాదన్తీ జీవామి, అఞ్ఞం మయ్హం పటిసరణం నత్థి, ఉదేనం మమ గుణం సల్లక్ఖాపేత్వా పోరాణకపరిహారం మే పటిపాకతికం కారేథ భగవా”తి పరిదేవమానా తథాగతం యాచి.

సత్థా “గచ్ఛ త్వం, అహం తే రఞ్ఞో కథేత్వా యసం పటిపాకతికం కారేస్సామీ”తి వత్వా రఞ్ఞో నివేసనద్వారం అగమాసి. రాజా తథాగతం అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స మహాదానం పవత్తేసి. సత్థా భత్తకిచ్చపరియోసానే అనుమోదనం కరోన్తో “మహారాజ, భద్దవతికా కహ”న్తి పుచ్ఛి. “న జానామి, భన్తే”తి. “మహారాజ, ఉపకారకానం యసం దత్వా మహల్లకకాలే గహేతుం నామ న వట్టతి, కతఞ్ఞునా కతవేదినా భవితుం వట్టతి. భద్దవతికా ఇదాని మహల్లికా జరాజిణ్ణా అనాథా హుత్వా అరఞ్ఞే కేతకాని ఖాదన్తీ జీవతి, తం జిణ్ణకాలే అనాథం కాతుం తుమ్హాకం అయుత్త”న్తి భద్దవతికాయ గుణం కథేత్వా “సబ్బం పోరాణకపరిహారం పటిపాకతికం కరోహీ”తి వత్వా పక్కామి. రాజా తథా అకాసి. “తథాగతేన కిర భద్దవతికాయ గుణం కథేత్వా పోరాణకయసో పటిపాకతికో కారితో”తి సకలనగరం పత్థరి, భిక్ఖుసఙ్ఘేపి సా పవత్తి పాకటా జాతా. అథ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సత్థారా కిర భద్దవతికాయ గుణం కథేత్వా పోరాణకయసో పటిపాకతికో కారితో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో ఏతిస్సా గుణం కథేత్వా నట్ఠయసం పటిపాకతికం కారేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం దళ్హధమ్మో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తం రాజానం ఉపట్ఠహి. సో తస్స సన్తికా మహన్తం యసం లభిత్వా అమచ్చరతనట్ఠానే అట్ఠాసి. తదా తస్స రఞ్ఞో ఏకా ఓట్ఠిబ్యాధి హత్థినీ థామబలసమ్పన్నా మహబ్బలా అహోసి. సా ఏకదివసం యోజనసతం గచ్ఛతి, రఞ్ఞో దూతేయ్యహారణకిచ్చం కరోతి, సఙ్గామే యుద్ధం కత్వా సత్తు మద్దనం కరోతి. రాజా “అయం మే బహూపకారా”తి తస్సా సబ్బాలఙ్కారం దత్వా ఉదేనేన భద్దవతికాయ దిన్నసదిసం సబ్బం పరిహారం దాపేసి. అథస్సా జిణ్ణదుబ్బలకాలే రాజా సబ్బం యసం గణ్హి. సా తతో పట్ఠాయ అనాథా హుత్వా అరఞ్ఞే తిణపణ్ణాని ఖాదన్తీ జీవతి. అథేకదివసం రాజకులే భాజనేసు అప్పహోన్తేసు రాజా కుమ్భకారం పక్కోసాపేత్వా “భాజనాని కిర నప్పహోన్తీ”తి ఆహ. “గోమయాహరణయానకే యోజేతుం గోణే న లభామి, దేవా”తి. రాజా తస్స కథం సుత్వా “అమ్హాకం ఓట్ఠిబ్యాధి కహ”న్తి పుచ్ఛి. “అత్తనో ధమ్మతాయ చరతి, దేవా”తి. రాజా “ఇతో పట్ఠాయ తం యోజేత్వా గోమయం ఆహరా”తి తం కుమ్భకారస్స అదాసి. కుమ్భకారో “సాధు, దేవా”తి తథా అకాసి.

అథేకదివసం సా నగరా నిక్ఖమమానా నగరం పవిసన్తం బోధిసత్తం దిస్వా వన్దిత్వా తస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా పరిదేవమానా “సామి, రాజా మం ‘తరుణకాలే బహూపకారా’తి సల్లక్ఖేత్వా మహన్తం యసం దత్వా ఇదాని మహల్లకకాలే సబ్బం అచ్ఛిన్దిత్వా మయి చిత్తమ్పి న కరోతి, అహం పన అనాథా అరఞ్ఞే తిణపణ్ణాని ఖాదన్తీ జీవామి, ఏవం దుక్ఖప్పత్తం

మం ఇదాని యానకే యోజేతుం కుమ్భకారస్స అదాసి, ఠపేత్వా తుమ్హే అఞ్ఞం మయ్హం పటిసరణం నత్థి, మయా రఞ్ఞో కతూపకారం తుమ్హే జానాథ, సాధు ఇదాని మే నట్ఠం యసం పటిపాకతికం కరోథా"తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౯౮. "అహం చే దళ్హధమ్మస్స, వహన్తీ నాభిరాధయిం;
ధరన్తీ ఉరసి సల్లం, యుద్ధే విక్కన్తచారినీ.

౯౯. "నూన రాజా న జానాతి, మమ విక్కమపోరిసం;
సఙ్గామే సుకతన్తాని, దూతవిప్పహితాని చ.

౧౦౦."సా నూనాహం మరిస్సామి, అబన్ధు అపరాయినీ;
తదా హి కుమ్భకారస్స, దిన్నా ఛకణహారికా"తి.

తత్థ **వహన్తీ**తి దూతేయ్యహరణం సఙ్గామే బలకోట్ఠకభిన్దనం తం తం కిచ్చం వహన్తీ నిత్థరన్తీ. **ధరన్తీ ఉరసి సల్ల**న్తి ఉరస్మిం బద్ధం కణ్డం వా అసిం వా సత్తిం వా యుద్ధకాలే సత్తూనం ఉపరి అభిహరన్తీ. **విక్కన్తచారినీ**తి విక్కమం పరక్కమం కత్వా పరబలవిజయేన యుద్ధే విక్కన్తగామినీ. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే సామి, అహం ఇమాని కిచ్చాని కరోన్తీ రఞ్ఞో దళ్హధమ్మస్స చిత్తం నారాధయిం న పరితోసేసిం, కో దాని అఞ్ఞో తస్స చిత్తం ఆరాధయిస్సతీతి.

మమ విక్కమపోరిసన్తి మయా కతం పురిసపరక్కమం. **సుకతన్తానీ**తి సుకతాని. యథా హి కమ్మానేవ కమ్మన్తాని, వనానేవ వనన్తాని, ఏవమిధ సుకతానేవ "సుకతన్తానీ"తి వుత్తాని. **దూతవిప్పహితాని చా**తి గలే పణ్ణం బన్ధిత్వా "అసుకరఞ్ఞో నామ దేహీ"తి పహితాయ మయా ఏకదివసేనేవ యోజనసతం గన్త్వా కతాని దూతపేసనాని చ. **నూన రాజా న జానాతీ**తి నూన తుమ్హాకం ఏస రాజా ఏతాని మయా కతాని కిచ్చాని న జానాతి. **అపరాయినీ**తి అప్పతిట్ఠా అప్పటిసరణా. **తదా హీ**తి తథా హి, అయమేవ వా పాఠో. **దిన్నా**తి అహం రఞ్ఞా ఛకణహారికా కత్వా కుమ్భకారస్స దిన్నాతి.

బోధిసత్తో తస్సా కథం సుత్వా "త్వం మా సోచి, అహం రఞ్ఞో కథేత్వా తవ యసం పటిపాకతికం కరిస్సామీ"తి తం సమస్సాసేత్వా నగరం పవిసిత్వా భుత్తపాతరాసో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా కథం సముట్ఠాపేత్వా "మహారాజ, నను తుమ్హాకం అసుకా నామ ఓట్ఠిబ్యాధి అసుకట్ఠానే చ అసుకట్ఠానే చ ఉరే సల్లం బన్ధిత్వా సఙ్గామం నిత్థరి, అసుకదివసం నామ గీవాయ పణ్ణం బన్ధిత్వా పేసితా యోజనసతం అగమాసి, తుమ్హేపిస్సా మహన్తం యసం అదత్థ, సా ఇదాని కహ"న్తి పుచ్ఛి. "తమహం కుమ్భకారస్స గోమయహరణత్థాయ అదాసి"న్తి. అథ నం బోధిసత్తో "అయుత్తం ఖో, మహారాజ, తుమ్హాకం తం కుమ్భకారస్స యానకే యోజనత్థాయ దాతు"న్తి వత్వా రఞ్ఞో ఓవాదవసేన చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౦౧."యావతాసీసతీ పోసో, తావదేవ పవీణతి;
అత్థాపాయే జహన్తి నం, ఓట్ఠిబ్యాధింవ ఖత్తియో.

౧౦౨."యో పుబ్బే కతకల్యాణో, కతత్థో నావబుజ్ఝతి;
అత్థా తస్స పలుజ్జన్తి, యే హోన్తి అభిపత్థితా.

౧౦౩. “యో పుబ్బే కతకల్యాణో, కతత్థో మనుబుజ్ఝతి;
అత్థా తస్స పవడ్ఢన్తి, యే హోన్తి అభిపత్థికా.

౧౦౪. “తం వో వదామి భద్దన్తే, యావన్తేత్థ సమాగతా;
సబ్బే కతఞ్ఞునో హోథ, చిరం సగ్గమ్హి ఠస్సథా”తి.

తత్థ పఠమగాథాయ తావ అత్థో – ఇధేకచ్చో అఞ్ఞాణజాతికో పోసో **యావతాసీసతీ,** యావ “ఇదం నామ మే అయం కాతుం సక్ఖిస్సతీ”తి పచ్చాసీసతి, **తావదేవ** తం పురిసం **పవీణతి** భజతి సేవతి, తస్స పన **అత్థాపాయే** వడ్ఢియా అపగమనే పరిహీనకాలే తం నానాకిచ్చేసు పత్థితం పోసం ఏకచ్చే బాలా ఇమం ఓట్ఠిబ్యాధిం అయం ఖత్తియో వియ జహన్తి.

కతకల్యాణోతి పరేన అత్తనో కతకల్యాణకమ్మో. **కతత్థో**తి నిప్ఫాదితకిచ్చో. **నావబుజ్ఝతీ**తి పచ్ఛాపి తం పరేన కతం ఉపకారం తస్స జరాజిణ్ణకాలే అసమత్థకాలే న సరతి, అత్తనా దిన్నమ్పి యసం పున గణ్హాతి. **పలుజ్జన్తీ**తి భిజ్జన్తి నస్సన్తి. **యే హోన్తి అభిపత్థితా**తి యే కేచి అత్థా ఇచ్ఛితా నామ హోన్తి, సబ్బే నస్సన్తీతి దీపేతి. మిత్తదుబ్భిపుగ్గలస్స హి పత్థితపత్థితం అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తబీజం వియ నస్సతి. **కతత్థో మనుబుజ్ఝతీ**తి కతత్థో అనుబుజ్ఝతి, మ-కారో బ్యఞ్జనసన్ధివసేన గహితో. **తం వో వదామీ**తి తేన కారణేన తుమ్హే వదామి. **ఠస్సథా**తి కతఞ్ఞునో హుత్వా చిరకాలం సగ్గమ్హి దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవన్తా పతిట్ఠహిస్సథ.

ఏవం మహాసత్తో రాజానం ఆదిం కత్వా సన్నిపతితానం సబ్బేసం ఓవాదం అదాసి. తం సుత్వా రాజా ఓట్ఠిబ్యాధియా యసం పటిపాకతికం అకాసి. బోధిసత్తస్స చ ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఓట్ఠిబ్యాధి భద్దవతికా అహోసి, రాజా ఆనన్దో, అమచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దళ్హధమ్మజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౧౦] ౫. సోమదత్తజాతకవణ్ణనా

యో మం పురే పచ్చుడ్డేతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం మహల్లకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరేకం సామణేరం పబ్బాజేసి, సామణేరో తస్స ఉపకారకో హుత్వా తథారూపేన రోగేన కాలమకాసి. మహల్లకో తస్మిం కాలకతే రోదన్తో పరిదేవన్తో విచరతి. తం దిస్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అసుకమహల్లకో సామణేరస్స కాలకిరియాయ రోదన్తో పరిదేవన్తో విచరతి, మరణస్సతికమ్మట్ఠానరహితో మఞ్ఞే”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస ఇమస్మిం మతే రోదియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తావతింసభవనే సక్కత్తం కారేసి. అథేకో కాసిగామవాసీ బ్రాహ్మణమహాసాలో కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాఫలేహి యాపేన్తో వాసం కప్పేసి. ఏకదివసం ఫలాఫలత్థాయ గతో ఏకం హత్థిఛాపం దిస్వా అత్తనో అస్సమం ఆనేత్వా పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా సోమదత్తోతిస్స నామం కత్వా తిణపణ్ణాని ఖాదాపేన్తో పటిజగ్గి. సో వయప్పత్తో మహాసరీరో

హుత్వా ఏకదివసం బహుం భోజనం గహేత్వా అజీరకేన దుబ్బలో అహోసి. తాపసో తం అస్సమపదే కత్వా ఫలాఫలత్థాయ గతో, తస్మిం అనాగతేయేవ హత్థిపోతకో కాలమకాసి. తాపసో ఫలాఫలం గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తో "అఞ్ఞేసు దివసేసు మే పుత్తో పచ్చుగ్గమనం కరోతి, అజ్జ న దిస్సతి, కహం ను ఖో గతో"తి పరిదేవన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౩.“యో మం పురే పచ్చుడ్డేతి, అరఞ్ఞే దూరమాయతో;
సో న దిస్సతి మాతఙ్గో, సోమదత్తో కుహిం గతో”తి.

తత్థ **పురే**తి ఇతో పురే. **పచ్చుడ్డేతీ**తి పచ్చుగ్గచ్ఛతి. **అరఞ్ఞే దూర**న్తి ఇమస్మిం నిమ్మనుస్సే అరఞ్ఞే మం దూరం పచ్చుడ్డేతి. **ఆయతో**తి ఆయామసమ్పన్నో.

ఏవం పరిదేవమానో ఆగన్త్వా తం చఙ్కమనకోటియం పతితం దిస్వా గలే గహేత్వా పరిదేవమానో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౬.“అయం వా సో మతో సేతి, అల్లసిఙ్గంవ వచ్ఛితో;
భూమ్యా నిపతితో సేతి, అమరా వత కుఞ్జరో”తి.

తత్థ **అయం వా**తి విభావనత్థే వా-సద్దో. అయమేవ సో, న అఞ్ఞోతి తం విభావేన్తో ఏవమాహ. **అల్లసిఙ్గ**న్తి మాలువలతాయ అగ్గపవాలం. **వచ్ఛితో**తి ఛిన్నో, గిమ్హకాలే మజ్ఝన్హికసమయే తత్తవాలికాపులినే నఖేన ఛిన్దిత్వా పాతితో మాలువలతాయ అఙ్కురో వియాతి వుత్తం హోతి. **భూమ్యా**తి భూమియం. **అమరా వతా**తి మతో వత, “అమరీ”తిపి పాఠో.

తస్మిం ఖణే సక్కో లోకం ఓలోకేన్తో తం దిస్వా “అయం తాపసో పుత్తదారం పహాయ పబ్బజితో, ఇదాని హత్థిపోతకే పుత్తసఞ్ఞం కత్వా పరిదేవతి, సంవేజేత్వా నం సతిం పటిలభాపేస్సామీ”తి తస్స అస్సమపదం ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠితోవ తతియం గాథమాహ –

౧౦౭.“అనగారియుపేతస్స , విప్పముత్తస్స తే సతో;
సమణస్స న తం సాధు, యం పేతమనుసోచసీ”తి.

అథస్స వచనం సుత్వా తాపసో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౮.“సంవాసేన హవే సక్క, మనుస్సస్స మిగస్స వా;
హదయే జాయతే పేమం, తం న సక్కా అసోచితు”న్తి.

తత్థ **మిగస్స వా**తి ఇమస్మిం ఠానే సబ్బేపి తిరచ్ఛానా “మిగా”తి వుత్తా. **త**న్తి పియాయితం సత్తం.

అథ నం ఓవదన్తో సక్కో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౦౯.“మతం మరిస్సం రోదన్తి, యే రుదన్తి లపన్తి చ;
తస్మా త్వం ఇసి మా రోది, రోదితం మోఘమాహు సన్తో.

౧౧౦."కన్దితేన హవే బ్రహ్మే, మతో పేతో సముట్ఠహే;
సబ్బే సఙ్గమ్మ రోదామ, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఞాతకే"తి.

తత్థ **యే రుదన్తి లపన్తి చాతి** బ్రహ్మే యే సత్తా రోదన్తి పరిదేవన్తి చ, సబ్బే తే మతం, యో చ మరిస్సతి, తం రోదన్తి, తేసంయేవ ఏవం రోదన్తానం అస్సుసుక్ఖనకాలో నత్థి, తస్మా త్వం ఇసి మా రోది. కింకారణా? **రోదితం మోఘమాహు సన్తో,** పణ్డితా హి "రోదితం నిప్ఫల"న్తి వదన్తి. **మతో పేతో**తి యది ఏస పేతోతి సఙ్ఖ్యం గతో మతో రోదితేన సముట్ఠహేయ్య, ఏవం సన్తే సబ్బేపి మయం సమాగన్త్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఞాతకే రోదామ, కిం నిక్కమ్మా అచ్ఛామాతి.

తాపసో సక్కస్స వచనం సుత్వా సతిం పటిలభిత్వా విగతసోకో అస్సూని పుఞ్ఛిత్వా సక్కస్స థుతివసేన సేసగాథా ఆహ –

౧౧౧."ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;
వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

౧౧౨."అబ్బహీ వత మే సల్లం, యమాసి హదయస్సితం;
యో మే సోకపరేతస్స, పుత్తసోకం అపానుది.

౧౧౩. "సోహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, వీతసోకో అనావిలో;
న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన వాసవా"తి.

తా హేట్ఠా వుత్తత్థాయేవ. ఏవం సక్కో తాపసస్స ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా హత్థిపోతకో సామణేరో అహోసి, తాపసో మహల్లకో, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సోమదత్తజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౧౧] ౬. సుసీమజాతకవణ్ణనా

కాళాని కేసాని పురే అహేసున్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా దసబలస్స నిక్ఖమనం వణ్ణయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, మయా దాని అనేకాని కప్పకోటిసతసహస్సాని పూరితపారమినా మహాభినిక్ఖమనం, పుబ్బేపాహం తియోజనసతికే కాసిరట్ఠే రజ్జం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, తస్స జాతదివసేయేవ బారాణసిరఞ్ఞోపి పుత్తో జాయి. తేసం నామగ్గహణదివసే మహాసత్తస్స సుసీమకుమారోతి నామం అకంసు, రాజపుత్తస్స బ్రహ్మదత్తకుమారోతి. బారాణసిరాజా "పుత్తేన మే సద్ధిం ఏకదివసే జాతో"తి బోధిసత్తం ఆణాపేత్వా ధాతియో

దత్వా తేన సద్ధిం ఏకతో వడ్ఢేసి. తే ఉభోపి వయప్పత్తా అభిరూపా దేవకుమారవణ్ణినో హుత్వా తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగమింసు. రాజపుత్తో ఉపరాజా హుత్వా బోధిసత్తేన సద్ధిం ఏకతో ఖాదన్తో పివన్తో నిసీదన్తో సయన్తో పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా మహాసత్తస్స మహన్తం యసం దత్వా పురోహితట్ఠానే తం ఠపేత్వా ఏకదివసం నగరం సజ్జాపేత్వా సక్కో దేవరాజా వియ అలఙ్కతో అలఙ్కతఏరావణపటిభాగస్స మత్తవరవారణస్స ఖన్ధే నిసీదిత్వా బోధిసత్తం పచ్ఛాసనే హత్థిపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం అకాసి. మాతాపిస్స "పుత్తం ఓలోకేస్సామీ"తి సీహపఞ్జరే ఠత్వా తస్స నగరం పదక్ఖిణం కత్వా ఆగచ్ఛన్తస్స పచ్ఛతో నిసిన్నం పురోహితం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా సయనగబ్భం పవిసిత్వా "ఇమం అలభన్తీ ఏత్థేవ మరిస్సామీ"తి ఆహారం పచ్ఛిన్దిత్వా నిపజ్జి.

రాజా మాతరం అపస్సన్తో "కుహిం మే మాతా"తి పుచ్ఛిత్వా "గిలానా"తి సుత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా "కిం అమ్మ, అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. సా లజ్జాయ న కథేసి. సో గన్త్వా రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా అత్తనో అగ్గమహేసిం పక్కోసిత్వా "గచ్ఛ అమ్మాయ అఫాసుకం జానాహీ"తి పేసేసి. సా గన్త్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తీ పుచ్ఛి, ఇత్థియో నామ ఇత్థీనం రహస్సం న నిగుహన్తి, సా తస్సా తమత్థం ఆరోచేసి. ఇతరాపి తం సుత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "హోతు, గచ్ఛ నం సమస్సాసేహి, పురోహితం రాజానం కత్వా తస్స తం అగ్గమహేసిం కరిస్సామీ"తి ఆహ. సా ఆగన్త్వా తం సమస్సాసేసి. రాజాపి పురోహితం పక్కోసాపేత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేత్వా "సమ్మ, మాతు మే జీవితం దేహి, త్వం రాజా భవిస్ససి, సా అగ్గమహేసీ, అహం ఉపరాజా"తి ఆహ. సో "న సక్కా ఏవం కాతు"న్తి పటిక్ఖిపిత్వా తేన పునప్పునం యాచియమానో సమ్పటిచ్ఛి. రాజా పురోహితం రాజానం, మాతరం అగ్గమహేసిం కారేత్వా సయం ఉపరాజా అహోసి.

తేసం సమగ్గవాసం వసన్తానం అపరభాగే బోధిసత్తో అగారమజ్ఝే ఉక్కణ్ఠితో కామే పహాయ పబ్బజ్జాయ నిన్నచిత్తో కిలేసరతిం అనల్లీయన్తో ఏకకోవ తిట్ఠతి, ఏకకోవ నిసీదతి, ఏకకోవ సయతి, బన్ధనాగారే బద్ధో వియ పఞ్జరే పక్ఖిత్తకుక్కుటో వియ చ అహోసి. అథస్స అగ్గమహేసీ "అయం రాజా మయా సద్ధిం నాభిరమతి, ఏకకోవ తిట్ఠతి నిసీదతి సెయ్యం కప్పేతి, అయం ఖో పన దహరో తరుణో, అహం మహల్లికా, సీసే మే పలితాని పఞ్ఞాయన్తి, యంనూనాహం 'సీసే తే దేవ, ఏకం పలితం పఞ్ఞాయతీ'తి ముసావాదం కత్వా ఏకేనుపాయేన రాజానం పత్తియాపేత్వా మయా సద్ధిం అభిరమాపేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా ఏకదివసం రఞ్ఞో సీసే ఊకా విచినన్తీ వియ హుత్వా "దేవ, మహల్లకోసి జాతో, సీసే తే ఏకం పలితం పఞ్ఞాయతీ"తి ఆహ. "తేన హి భద్దే, ఏతం పలితం లుఞ్చిత్వా మయ్హం హత్థే ఠపేహీ"తి. సా తస్స సీసతో ఏకం కేసం లుఞ్చిత్వా అత్తనో సీసే పలితం గహేత్వా "ఇదం తే, దేవ, పలిత"న్తి తస్స హత్థే ఠపేసి. బోధిసత్తస్స తం దిస్వావ భీతతసితస్స కఞ్చనపట్టసదిసా నలాటా సేదా ముచ్చింసు.

సో అత్తానం ఓవదన్తో "సుసీమ, త్వం దహరో హుత్వా మహల్లకో జాతో, ఏత్తకం కాలం గూథకలలే నిముగ్గో గామసూకరో వియ కామకలలే నిముజ్జిత్వా తం కలలం జహితుం న సక్కోసి, నను కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా బ్రహ్మచరియవాసస్స తే కాలో"తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౪."కాళాని కేసాని పురే అహేసుం, జాతాని సీసస్మిం యథాపదేసే;
తానజ్జ సేతాని సుసీమ దిస్వా, ధమ్మం చర బ్రహ్మచరియస్స కాలో"తి.

తత్థ **యథాపదేసేతి** తవ సీసే తస్మిం తస్మిం కేసానం అనురూపే పదేసే ఇతో పుబ్బే కాళాని భమరపత్తవణ్ణాని కేసాని జాతాని అహేసున్తి వదతి. **ధమ్మం చరాతి** దసకుసలకమ్మపథధమ్మం చరాతి అత్తానమేవ ఆణాపేతి. **బ్రహ్మచరియస్సాతి** మేథునవిరతియా తే కాలోతి అత్థో.

ఏవం బోధిసత్తేన బ్రహ్మచరియవాసస్స గుణే వణ్ణితే ఇతరా "అహం 'ఇమస్స లగ్గనం కరిస్సామీ'తి విస్సజ్జనమేవ కరి"న్తి భీతతసితా "ఇదానిస్స అపబ్బజ్జనత్థాయ సరీరవణ్ణం వణ్ణయిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౧౫."మమేవ దేవ పలితం న తుయ్హం, మమేవ సీసం మమ ఉత్తమఙ్గం;
'అత్థం కరిస్స'న్తి ముసా అభాణిం, ఏకాపరాధం ఖమ రాజసేట్ఠ.

౧౧౬."దహరో తువం దస్సనియోసి రాజ, పఠముగ్గతో హోతి యథా కళీరో;
రజ్జఞ్చ కారేహి మమఞ్చ పస్స, మా కాలికం అనుధావీ జనిన్దా"తి.

తత్థ **మమేవ సీసన్తి** మమేవ సీసే సఞ్జాతం పలితన్తి దీపేతి. ఇతరం తస్సేవ వేవచనం. **అత్థన్తి** అత్తనో వుడ్ఢిం కరిస్సామీతి ముసా కథేసిం. **ఏకాపరాధన్తి**. ఇమం మయ్హం ఏకం అపరాధం. **పఠముగ్గతోతి** పఠమవయేన ఉగ్గతో. **హోహీతి** హోసి, పఠమవయే పతిట్ఠితోసీతి అత్థో. "హోసీ"తియేవ వా పాఠో. **యథా కళీరోతి** యథా సినిద్ధఛవితరుణకళీరో మన్దవాతేరితో అతివియ సోభతి, ఏవరూపోసి త్వన్తి దస్సేతి. "పఠముగ్గతో హోతీ"తిపి పాఠో, తస్సత్థో – యథా పఠముగ్గతో తరుణకళీరో దస్సనీయో హోతి, ఏవం త్వమ్పి దస్సనీయోతి. **మమఞ్చ పస్సాతి** మమఞ్చ ఓలోకేహి, మా మం అనాథం విధవం కరోహీతి అత్థో. **కాలికన్తి** బ్రహ్మచరియచరణం నామ దుతియే వా తతియే వా అత్తభావే విపాకదానతో కాలికం నామ, రజ్జం పన ఇమస్మింయేవ అత్తభావే కామగుణసుఖుప్పాదనతో అకాలికం, సో త్వం ఇమం అకాలికం పహాయ మా కాలికం అనుధావీతి వదతి.

బోధిసత్తో తస్సా వచనం సుత్వా "భద్దే, త్వం భవితబ్బమేవేతం కథం కథేసి, పరిణమన్తే హి మమ వయే ఇమేహి కాళకేసేహి పరివత్తేత్వా సాణవాకసదిసేహి పణ్డరేహి భవితబ్బం. అహఞ్హి నీలుప్పలాదికుసుమదామసదిసకుమారానం కఞ్చనరూపపటిభాగానం ఉత్తమయోబ్బనవిలాససమ్పత్తానం ఖత్తియకఞ్ఞాదీనం వయే పరిణమన్తే జరం పత్తానం వేవణ్ణియఞ్చేవ సరీరభఙ్గఞ్చ పస్సామి. ఏవం విపత్తిపరియోసానోపేస భద్దే, జీవలోకో"తి వత్వా ఉపరి బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౧౭."పస్సామి వోహం దహరిం కుమారిం, సామట్ఠపస్సం సుతనుం సుమజ్ఝం;
కాళప్పవాళావ పవేల్లమానా, పలోభయన్తీవ నరేసు గచ్ఛతి.

౧౧౮."తమేన పస్సామిపరేన నారిం, ఆసీతికం నావుతికంవ జచ్చా;
దణ్డం గహేత్వాన పవేధమానం, గోపానసీభోగ్గసమం చరన్తి"న్తి.

తత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం. **సామట్ఠపస్సన్తి** సమ్మట్ఠపస్సం. అయమేవ వా పాఠో, సబ్బపస్సేసు మట్ఠఛవివణ్ణన్తి అత్థో. **సుతనున్తి** సున్దరసరీరం. **సుమజ్ఝన్తి** సుసణ్ఠితమజ్ఝం. **కాళప్పవాళావ పవేల్లమానాతి** యథా నామ తరుణకాలే సుసముగ్గతా

కాళవల్లీ పవాళా వా హుత్వా మన్దవాతేరితా ఇతో చితో చ పవేల్లతి, ఏవం పవేల్లమానా ఇత్థివిలాసం దస్సయమానా కుమారికా **పలోభయన్తీవ నరేసు గచ్ఛతి**. సమీపత్థే భుమ్మవచనం, పురిసానం సన్తికే తే పురిసే కిలేసవసేన పలోభయన్తీ వియ గచ్ఛతి.

తమేన పస్సామిపరేన నారిన్తి తమేనం నారిం అపరేన సమయేన జరం పత్తం అన్తరహితరూపసోభగ్గప్పత్తం పస్సామి. బోధిసత్తో హి పఠమగాథాయ రూపే అస్సాదం కథేత్వా ఇదాని ఆదీనవం దస్సేన్తో ఏవమాహ. **ఆసీతికం నావుతికంవ జచ్చా**తి అసీతిసంవచ్ఛరం వా నవుతిసంవచ్ఛరం వా జాతియా. **గోపానసీభోగ్గసమ**న్తి గోపానసీసమం భోగ్గం, గోపానసీఆకారేన భగ్గసరీరం ఓనమిత్వా నట్ఠకాకణికం పరియేసన్తిం వియ చరమానన్తి అత్థో. కామఞ్చ బోధిసత్తేన దహరకాలే దిస్వా పున నావుతికకాలే దిట్ఠపుబ్బా నామ నత్థి, ఞాణేన దిట్ఠభావం సన్ధాయ పనేతం వుత్తం.

ఇతి మహాసత్తో ఇమాయ గాథాయ రూపస్స ఆదీనవం దస్సేత్వా ఇదాని అగారమజ్ఝే అత్తనో అనభిరతిం పకాసేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౧౯.“సోహం తమేవానువిచిన్తయన్తో, ఏకో సయామి సయనస్స మజ్ఝే;
‘అహమ్పి ఏవం’ ఇతి పేక్ఖమానో, న గేహే రమే బ్రహ్మచరియస్స కాలో.

౧౨౦.“రజ్జువాలమ్బనీ చేసా, యా గేహే వసతో రతి;
ఏతమ్పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా, అనపేక్ఖినో కామసుఖం పహాయా”తి.

తత్థ **సోహ**న్తి సో అహం. **తమేవానువిచిన్తయన్తో**తి తమేవ రూపానం అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ చిన్తేన్తో. **ఏవం ఇతి పేక్ఖమానో**తి “యథా ఏసా పరిణతా, అహమ్పి జరం పత్తో భగ్గసరీరో భవిస్సామీ”తి పేక్ఖమానో. **న గేహే రమే**తి గేహే న రమామి. **బ్రహ్మచరియస్స కాలో**తి భద్దే, బ్రహ్మచరియస్స మే కాలో, తస్మా పబ్బజిస్సామీతి దీపేతి.

రజ్జువాలమ్బనీ చేసాతి చ-కారో నిపాతమత్తో, ఆలమ్బనరజ్జు వియ ఏసాతి అత్థో. కతరా? **యా గేహే వసతో రతి**, యా గేహే వసన్తస్స రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు కామరతీతి అత్థో. ఇమినా కామానం అప్పస్సాదతం దస్సేతి. అయం ఏత్థాధిప్పాయో – యథా గిలానస్స మనుస్సస్స అత్తనో బలేన పరివత్తితుం అసక్కోన్తస్స “ఇమం ఆలమ్బిత్వా పరివత్తేయ్యాసీ”తి ఆలమ్బనరజ్జుం బన్ధేయ్యుం, తస్స తం ఆలమ్బిత్వా పరివత్తన్తస్స అప్పమత్తకం కాయికచేతసికసుఖం భవేయ్య, ఏవం కిలేసాతురానం సత్తానం వివేకసుఖవసేన పరివత్తితుం అసక్కోన్తానం అగారమజ్ఝే ఠపితాని కామరతిదాయకాని రూపాదీని ఆరమ్మణాని తేసం కిలేసపరిళాహకాలే మేథునధమ్మపటిసేవనవసేన తాని ఆరబ్భ పరివత్తమానానం కాయికచేతసికసుఖసఙ్ఖాతా కామరతి నామ తం ముహుత్తం ఉప్పజ్జమానా అప్పమత్తికా హోతి, ఏవం అప్పస్సాదా కామాతి. **ఏతమ్పి ఛేత్వానా**తి యస్మా పన బహుదుక్ఖా కామా బహుపాయాసా, ఆదీనవో ఏత్థ భియ్యో, తస్మా తం ఆదీనవం సమ్పస్సమానా పణ్డితా ఏతమ్పి రజ్జుం ఛేత్వా గూథకూపే నిముగ్గపురిసో తం పజహన్తో వియ అనపేక్ఖినో ఏతం అప్పమత్తకం బహుదుక్ఖం కామసుఖం **పహాయ వజన్తి**, నిక్ఖమిత్వా మనోరమం పబ్బజ్జం పబ్బజన్తీతి.

ఏవం మహాసత్తో కామేసు అస్సాదఞ్చ ఆదీనవఞ్చ దస్సేన్తో బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేత్వా సహాయం పక్కోసాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా ఞాతిమిత్తసుహజ్జానం రోదన్తానం పరిదేవన్తానమేవ సిరివిభవం ఛడ్డేత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా

ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా బహూ జనే అమతపానం పాయేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అగ్గమహేసీ రాహులమాతా అహోసి, సహాయరాజా ఆనన్దో, సుసీమరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సుసీమజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౧౨] ౭. కోటసిమ్బలిజాతకవణ్ణనా

అహం దససతంబ్యామన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన **పానీయజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౫౯ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఇధాపి సత్థా అన్తోకోటిసన్థారే కామవితక్కాభిభూతే పఞ్చసతే భిక్ఖూ దిస్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా “భిక్ఖవే, ఆసఙ్కితబ్బయుత్తకం నామ ఆసఙ్కితుం వట్టతి, కిలేసా నామ వడ్ఢన్తా వనే నిగ్రోధాదయో వియ రుక్ఖం, పురిసం భఞ్జన్తి, తేనేవ పుబ్బేపి కోటసిమ్బలియం నిబ్బత్తదేవతా ఏకం సకుణం నిగ్రోధబీజాని ఖాదిత్వా అత్తనో రుక్ఖస్స సాఖన్తరే వచ్చం పాతేన్తం దిస్వా ‘ఇతో మే విమానస్స వినాసో భవిస్సతీ’తి భయప్పత్తా అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కోటసిమ్బలియం రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకో సుపణ్ణరాజా దియడ్ఢయోజనసతికం అత్తభావం మాపేత్వా పక్ఖవాతేహి మహాసముద్దే ఉదకం ద్విధా కత్వా ఏకం బ్యామసహస్సాయామం నాగరాజానం నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా ముఖేనస్స గహితగోచరం ఛడ్డాపేత్వా కోటసిమ్బలిం సన్ధాయ వనమత్థకేన పాయాసి. నాగరాజా “ఓలమ్బన్తో అత్తానం మోచేస్సామీ”తి నిగ్రోధరుక్ఖే భోగం పవేసేత్వా నిగ్రోధం వేఠేత్వా గణ్హి. సుపణ్ణరఞ్ఞో మహాబలతాయ నాగరాజస్స చ మహాసరీరతాయ నిగ్రోధరుక్ఖో సముగ్ఘాటం అగమాసి. నాగరాజా నేవ రుక్ఖం విస్సజ్జేసి, సుపణ్ణరాజా సద్ధిం నిగ్రోధరుక్ఖేన నాగరాజానం గహేత్వా కోటసిమ్బలిం పత్వా నాగరాజానం ఖన్ధపిట్ఠే నిపజ్జాపేత్వా ఉదరమస్స ఫాలేత్వా నాగమేదం ఖాదిత్వా సేసకళేవరం సముద్దే విస్సజ్జేసి. తస్మిం పన నిగ్రోధే ఏకా సకుణికా అత్థి, సా నిగ్రోధరుక్ఖే విస్సట్ఠే ఉప్పతిత్వా కోటసిమ్బలియా సాఖన్తరే నిసీది. రుక్ఖదేవతా తం దిస్వా “అయం సకుణికా మమ రుక్ఖక్ఖన్ధే వచ్చం పాతేస్సతి, తతో నిగ్రోధగచ్ఛో వా పిలక్ఖగచ్ఛో వా ఉట్ఠహిత్వా సకలరుక్ఖం ఓత్థరిత్వా గచ్ఛిస్సతి, అథ మే విమానం నస్సిస్సతీ”తి భీతతసితా పవేధి. తస్సా పవేధన్తియా కోటసిమ్బలీపి యావ మూలా పవేధి. సుపణ్ణరాజా తం పవేధమానం దిస్వా కారణం పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౧. “అహం దససతంబ్యామం, ఉరగమాదాయ ఆగతో;
తఞ్చ మఞ్చ మహాకాయం, ధారయం నప్పవేధసి.

౧౨౨. “అథిమం ఖుద్దకం పక్ఖిం, అప్పమంసతరం మయా;
ధారయం బ్యథసి భీతా, కమత్థం కోటసిమ్బలీ”తి.

తత్థ **దససతంబ్యామ**న్తి సహస్సబ్యామమత్తాయామం. **ఉరగమాదాయ ఆగతో**తి ఏవం మహన్తం ఉరగం ఆదాయ ఇధ ఆగతో. **తఞ్చ మఞ్చా**తి తఞ్చ ఉరగం మఞ్చ. **ధారయ**న్తి ధారయమానా. **బ్యథసీ**తి కమ్పసి. **కమత్థ**న్తి కిం అత్థం, కేన

కారణేనాతి పుచ్ఛతి, కం వా అత్థం సమ్పస్సమానాతిపి అత్థో. **కోటసిమ్బలీ**తి రుక్ఖనామేన దేవపుత్తం ఆలపతి. సో హి సిమ్బలిరుక్ఖో ఖన్ధసాఖమహన్తతాయ కోటసిమ్బలినామం లభతి, తస్మిం అధివత్థదేవపుత్తస్సపి తదేవ నామం.

అథస్స కారణం కథేన్తో దేవపుత్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౨౩.“మంసభక్ఖో తువం రాజ, ఫలభక్ఖో అయం దిజో;
అయం నిగ్రోధబీజాని, పిలక్ఖుదుమ్బరాని చ;
అస్సత్థాని చ భక్ఖిత్వా, ఖన్ధే మే ఓహదిస్సతి.

౧౨౪.“తే రుక్ఖా సంవిరూహన్తి, మమ పస్సే నివాతజా;
తే మం పరియోనన్ధిస్సన్తి, అరుక్ఖం మం కరిస్సరే.

౧౨౫.“సన్తి అఞ్ఞేపి రుక్ఖా సే, మూలినో ఖన్ధినో దుమా;
ఇమినా సకుణజాతేన, బీజమాహరితా హతా.

౧౨౬.“అజ్ఝారూహాభివడ్ఢన్తి, బ్రహన్తమ్పి వనప్పతిం;
తస్మా రాజ పవేధామి, సమ్పస్సంనాగతం భయ”న్తి.

తత్థ **ఓహదిస్సతీ**తి వచ్చం పాతేస్సతి. **తే రుక్ఖా**తి తేహి బీజేహి జాతా నిగ్రోధాదయో రుక్ఖా. **సంవిరూహన్తీ**తి సంవిరుహిస్సన్తి వడ్ఢిస్సన్తి. **మమ పస్సే**తి మమ సాఖన్తరాదీసు. **నివాతజా**తి మమ సాఖాహి వాతస్స నివారితత్తా నివాతే జాతా. **తే మం పరియోనన్ధిస్సన్తీ**తి ఏతే ఏవం వడ్ఢితా మం పరియోనన్ధిస్సన్తీతి అయమేత్థాధిప్పాయో. **కరిస్సరే**తి అథేవం పరియోనన్ధిత్వా మం అరుక్ఖమేవ కరిస్సన్తి సబ్బసో భఞ్జిస్సన్తి. **రుక్ఖా సే**తి రుక్ఖా. **మూలినో ఖన్ధినో**తి మూలసమ్పన్నా చేవ ఖన్ధసమ్పన్నా చ. **దుమా**తి రుక్ఖపేవచనమేవ. **బీజమాహరితా**తి బీజం ఆహరిత్వా. **హతా**తి అఞ్ఞేపి ఇమస్మిం వనే రుక్ఖా వినాసితా సన్తి. **అజ్ఝారూహాభివడ్ఢన్తీ**తి నిగ్రోధాదయో రుక్ఖా అజ్ఝారూహా హుత్వా మహన్తమ్పి అఞ్ఞం వనప్పతిం అతిక్కమ్మ వడ్ఢన్తీతి దస్సేతి. ఏత్థ పన వనే పతి, వనస్స పతి, వనప్పతీతి తయోపి పాఠాయేవ. **రాజా**తి సుపణ్ణం ఆలపతి.

రుక్ఖదేవతాయ వచనం సుత్వా సుపణ్ణో ఓసానగాథమాహ –

౧౨౭.“సఙ్కేయ్య సఙ్కితబ్బాని, రక్ఖేయ్యానాగతం భయం;
అనాగతభయా ధీరో, ఉభో లోకే అవేక్ఖతీ”తి.

తత్థ **అనాగతం భయ**న్తి పాణాతిపాతాదీహి విరమన్తో దిట్ఠధమ్మికమ్పి సమ్పరాయికమ్పి అనాగతం భయం రక్ఖతి నామ, పాపమిత్తే వేరిపుగ్గలే చ అనుపసఙ్కమన్తో అనాగతభయం రక్ఖతి నామ. ఏవం అనాగతం భయం రక్ఖేయ్య. **అనాగతభయా**తి అనాగతభయకారణా తం భయం పస్సన్తో ధీరో ఇధలోకఞ్చ పరలోకఞ్చ అవేక్ఖతి ఓలోకేతి నామ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సుపణ్ణో అత్తనో ఆనుభావేన తం పక్ఖిం తమ్హా రుక్ఖా పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఆసఙ్కితబ్బయుత్తకం ఆసఙ్కితుం వట్టతీ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు.

తదా సుపణ్ణరాజా సారిపుత్తో అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కోటసిమ్బలిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౧౩] ౮. ధూమకారిజాతకవణ్ణనా

రాజా అపుచ్ఛి విధురన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో ఆగన్తుకసఙ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర ఏకస్మిం సమయే పవేణిఆగతానం పోరాణకయోధానం సఙ్గహం అకత్వా అభినవాగతానం ఆగన్తుకానఞ్ఞేవ సక్కారసమ్మానం అకాసి. అథస్స పచ్చన్తే కుపితే యుజ్ఝనత్థాయ గతస్స “ఆగన్తుకా లద్ధసక్కారా యుజ్ఝిస్సన్తీ”తి పోరాణకయోధా న యుజ్ఝింసు, “పోరాణకయోధా యుజ్ఝిస్సన్తీ”తి ఆగన్తుకాపి న యుజ్ఝింసు. చోరా రాజానం జినింసు. రాజా పరాజితో ఆగన్తుకసఙ్గహదోసేన అత్తనో పరాజితభావం ఞత్వా సావత్థిం పచ్చాగన్త్వా “కిం ను ఖో అహమేవ ఏవం కరోన్తో పరాజితో, ఉదాహు అఞ్ఞేపి రాజానో పరాజితపుబ్బాతి దసబలం పుచ్ఛిస్సామీ”తి భుత్తపాతరాసో జేతవనం గన్త్వా సక్కారం కత్వా సత్థారం వన్దిత్వా తమత్థం పుచ్ఛి. సత్థా “న ఖో, మహారాజ, త్వమేవేకో, పోరాణకరాజానోపి ఆగన్తుకసఙ్గహం కత్వా పరాజితా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే యుధిట్ఠిలగోత్తో ధనఞ్చయో నామ కోరబ్యరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో తస్స పురోహితకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఇన్దపత్థం పచ్చాగన్త్వా పితు అచ్చయేన పురోహితట్ఠానం లభిత్వా రఞ్ఞో అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి, విధురపణ్డితోతిస్స నామం కరింసు. తదా ధనఞ్చయరాజా పోరాణకయోధే అగణేత్వా ఆగన్తుకానఞ్ఞేవ సఙ్గహం అకాసి. తస్స పచ్చన్తే కుపితే యుజ్ఝనత్థాయ గతస్స “ఆగన్తుకా జానిస్సన్తీ”తి నేవ పోరాణకా యుజ్ఝింసు, “పోరాణకా యుజ్ఝిస్సన్తీ”తి న ఆగన్తుకా యుజ్ఝింసు. రాజా పరాజితో ఇన్దపత్థమేవ పచ్చాగన్త్వా “ఆగన్తుకసఙ్గహస్స కతభావేన పరాజితోమ్హీ”తి చిన్తేసి. సో ఏకదివసం “కిం ను ఖో అహమేవ ఆగన్తుకసఙ్గహం కత్వా పరాజితో, ఉదాహు అఞ్ఞేపి రాజానో పరాజితపుబ్బా అత్థీతి విధురపణ్డితం పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తం రాజుపట్ఠానం ఆగన్త్వా నిసిన్నం తమత్థం పుచ్ఛి. అథస్స తం పుచ్ఛనాకారం ఆవికరోన్తో సత్థా ఉపడ్ఢం గాథమాహ –

“**రాజా** అపుచ్ఛి విధురం, ధమ్మకామో యుధిట్ఠిలో”తి.

తత్థ **ధమ్మకామో**తి సుచరితధమ్మప్పియో.

“అపి బ్రాహ్మణ జానాసి, కో ఏకో బహు సోచతీ”తి –

సేసఉపడ్ఢగాథాయ పన అయమత్థో – అపి నామ, బ్రాహ్మణ, త్వం జానాసి “కో ఇమస్మిం లోకే

ఏకో బహు సోచతి, నానాకారణేన సోచతీ”తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో “మహారాజ, కిం సోకో నామ తుమ్హాకం సోకో, పుబ్బే ధూమకారీ నామేకో అజపాలబ్రాహ్మణో మహన్తం అజయూథం గహేత్వా అరఞ్ఞే వజం కత్వా తత్థ అజా ఠపేత్వా అగ్గిఞ్చ ధూమఞ్చ కత్వా అజయూథం పటిజగ్గన్తో

ఖీరాదీని పరిభుఞ్జన్తో వసి. సో తత్థ ఆగతే సువణ్ణవణ్ణే సరభే దిస్వా తేసు సినేహం కత్వా అజా అగణేత్వా అజానం సక్కారం సరభానం కత్వా సరదకాలే సరభేసు పలాయిత్వా హిమవన్తం గతేసు అజాసుపి నట్ఠాసు సరభే అపస్సన్తో సోకేన పణ్డురోగీ హుత్వా జీవితక్ఖయం పత్తో, అయం ఆగన్తుకసఙ్గహం కత్వా తుమ్హేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన సోచిత్వా కిలమిత్వా వినాసం పత్తో”తి ఇదం ఉదాహరణం ఆనేత్వా దస్సేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౧౨౯.“బ్రాహ్మణో అజయూథేన, పహూతేజో వనే వసం;

ధూమం అకాసి వాసేట్ఠో, రత్తిన్దివమతన్దితో.

౧౩౦. “తస్స తంధూమగన్ధేన, సరభా మకసడ్డితా;

వస్సావాసం ఉపగచ్ఛుం, ధూమకారిస్స సన్తికే.

౧౩౧. “సరభేసు మనం కత్వా, అజా సో నావబుజ్ఝథ;

ఆగచ్ఛన్తీ వజన్తీ వా, తస్స తా వినసుం అజా.

౧౩౨.“సరభా సరదే కాలే, పహీనమకసే వనే;

పావిసుం గిరిదుగ్గాని, నదీనం పభవాని చ.

౧౩౩. “సరభే చ గతే దిస్వా, అజా చ విభవం గతా;

కిసో చ వివణ్ణో చాసి, పణ్డురోగీ చ బ్రాహ్మణో.

౧౩౪.“ఏవం యో సం నిరంకత్వా, ఆగన్తుం కురుతే పియం;

సో ఏకో బహూ సోచతి, ధూమకారీవ బ్రాహ్మణో”తి.

తత్థ **పహూతేజో**తి పహూతఇన్ధనో. **ధూమం అకాసీ**తి మక్ఖికపరిపన్థహరణత్థాయ అగ్గిఞ్చ ధూమఞ్చ అకాసి. **వాసేట్ఠో**తి తస్స గోత్తం. **అతన్దితో**తి అనలసో హుత్వా. **తంధూమగన్ధేనా**తి తేన ధూమగన్ధేన. **సరభా**తి సరభమిగా. **మకసడ్డితా**తి మకసేహి ఉపద్దుతా పీళితా. సేసమక్ఖికాపి మకసగ్గహణేనేవ గహితా. **వస్సావాస**న్తి వస్సారత్తవాసం వసింసు. **మనం కత్వా**తి సినేహం ఉప్పాదేత్వా. **నావబుజ్ఝథా**తి అరఞ్ఞతో చరిత్వా వజం ఆగచ్ఛన్తీ చేవ వజతో అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తీ చ “ఏత్తకా ఆగతా, ఏత్తకా అనాగతా”తి న జానాతి. **తస్స తా వినసు**న్తి తస్స తా ఏవం అపచ్చవేక్ఖన్తస్స సీహపరిపన్థాదితో అరక్ఖియమానా అజా సీహపరిపన్థాదీహి వినస్సింసు, సబ్బావ వినట్ఠా.

నదీనం పభవాని చాతి పబ్బతేయ్యానం నదీనం పభవట్ఠానాని చ పవిట్ఠా. **విభవ**న్తి అభావం. అజా చ వినాసం పత్తా దిస్వా జానిత్వా. **కిసో చ వివణ్ణో**తి ఖీరాదిదాయికా అజా పహాయ సరభే సఙ్గణ్హిత్వా తేపి అపస్సన్తో ఉభతో పరిహీనో సోకాభిభూతో కిసో చేవ దుబ్బణ్ణో చ అహోసి. **ఏవం యో సం నిరంకత్వా**తి ఏవం మహారాజ, యో సకం పోరాణం అజ్ఝత్తికం జనం నీహరిత్వా పహాయ కిస్మిఞ్చి అగణేత్వా ఆగన్తుకం పియం కరోతి, **సో** తుమ్హాదిసో **ఏకో బహూ సోచతి**, అయం తే మయా దస్సితో ధూమకారీ బ్రాహ్మణో వియ బహూ సోచతీతి.

ఏవం మహాసత్తో రాజానం సఞ్ఞాపేన్తో కథేసి. సోపి సఞ్ఞత్తిం గన్త్వా తస్స పసీదిత్వా బహుం ధనం అదాసి. తతో పట్ఠాయ చ అజ్ఝత్తికసఙ్గహమేవ కరోన్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కోరబ్యరాజా ఆనన్దో అహోసి, ధూమకారీ పసేనదికోసలో, విధురపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ధూమకారిజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౧౪] ౯. జాగరజాతకవణ్ణనా

కోధ జాగరతం సుత్తోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి సోతాపన్నో అరియసావకో సావత్థితో సకటసత్థేన సద్ధిం కన్తారమగ్గం పటిపజ్జి. సత్థవాహో తత్థ ఏకస్మిం ఉదకఫాసుకట్ఠానే పఞ్చ సకటసతాని మోచేత్వా ఖాదనీయభోజనీయం సంవిదహిత్వా వాసం ఉపగచ్ఛి. తే మనుస్సా తత్థ తత్థ నిపజ్జిత్వా సుపింసు, ఉపాసకో పన సత్థవాహస్స సన్తికే ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే చఙ్కమం అధిట్ఠాసి. అథ నం సత్థం విలుమ్పితుకామా పఞ్చసతా చోరా నానావుధాని గహేత్వా సత్థం పరివారేత్వా అట్ఠంసు. తే తం ఉపాసకం చఙ్కమన్తం దిస్వా "ఇమస్స నిద్దాయనకాలే విలుమ్పిస్సామా"తి తత్థ తత్థ అట్ఠంసు, సోపి తియామరత్తిం చఙ్కమియేవ. చోరా పచ్చూససమయే గహితగహితా పాసాణముగ్గరాదయో ఛడ్డేత్వా "భో సత్థవాహ, ఇమం అప్పమాదేన జగ్గన్తం పురిసం నిస్సాయ జీవితం లభిత్వా తవ సన్తకస్స సామికో జాతో, ఏతస్స సక్కారం కరేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కమింసు. మనుస్సా కాలస్సేవ వుట్ఠాయ తేహి ఛడ్డితపాసాణముగ్గరాదయో దిస్వా "ఇమం నిస్సాయ అమ్హేహి జీవితం లద్ధ"న్తి ఉపాసకస్స సక్కారం అకంసు. ఉపాసకోపి ఇచ్ఛితట్ఠానం గన్త్వా కతకిచ్చో పున సావత్థిం ఆగన్త్వా జేతవనం గన్త్వా తథాగతం పూజేత్వా వన్దిత్వా నిసిన్నో "కిం, ఉపాసక, న పఞ్ఞాయసీ"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, ఉపాసక, త్వంయేవ అనిద్దాయిత్వా జగ్గన్తో విసేసం లభి, పోరాణకపణ్డితాపి జగ్గన్తా విసేసం గుణం లభింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగన్త్వా అగారమజ్ఝే వసన్తో అపరభాగే నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా న చిరస్సేవ ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే ఠానచఙ్కమిరియాపథో హుత్వా వసన్తో నిద్దం అనుపగన్త్వా సబ్బరత్తిం చఙ్కమతి. అథస్స చఙ్కమనకోటియం నిబ్బత్తరుక్ఖదేవతా తుస్సిత్వా రుక్ఖవిటపే ఠత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧౩౫. "కోధ జాగరతం సుత్తో, కోధ సుత్తేసు జాగరో;

కో మమేతం విజానాతి, కో తం పటిభణాతి మే"తి.

తత్థ **కోధా**తి కో ఇధ. **కో మమేత**న్తి కో మమ ఏతం పఞ్హం విజానాతి. **కో తం పటిభణాతి మే**తి ఏతం మయా పుట్ఠం పఞ్హం మయ్హం కో పటిభణాతి, కో బ్యాకరితుం సక్ఖిస్సతీతి పుచ్ఛతి.

బోధిసత్తో తస్సా వచనం సుత్వా –

౧౩౬. "అహం జాగరతం సుత్తో, అహం సుత్తేసు జాగరో;

అహమేతం విజానామి, అహం పటిభణామి తే"తి. –

ఇమం గాథం వత్వా పున తాయ –

౧౩౭. “కథం జాగరతం సుత్తో, కథం సుత్తేసు జాగరో;

కథం ఏతం విజానాసి, కథం పటిభణాసి మే”తి. –

ఇమం గాథం పుట్ఠో తమత్థం బ్యాకరోన్తో –

౧౩౮. “యే ధమ్మం నప్పజానన్తి, సంయమోతి దమోతి చ;

తేసు సుప్పమానేసు, అహం జగ్గామి దేవతే.

౧౩౯. “యేసం రాగో చ దోసో చ, అవిజ్జా చ విరాజితా;

తేసు జాగరమానేసు, అహం సుత్తోస్మి దేవతే.

౧౪౦. “ఏవం జాగరతం సుత్తో, ఏవం సుత్తేసు జాగరో;

ఏవమేతం విజానామి, ఏవం పటిభణామి తే”తి. – ఇమా గాథా ఆహ;

తత్థ **కథం జాగరతం సుత్తో**తి కథం త్వం జాగరతం సత్తానం అన్తరే సుత్తో నామ హోసి. ఏస నయో సబ్బత్థ. **యే ధమ్మ**న్తి యే సత్తా నవవిధం లోకుత్తరధమ్మం న పజానన్తి. **సంయమోతి దమోతి చా**తి “అయం సంయమో, అయం దమో”తి ఏవఞ్చ యే మగ్గేన ఆగతం సీలఞ్చేవ ఇన్ద్రియసంవరఞ్చ న జానన్తి. ఇన్ద్రియసంవరో హి మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియానం దమనతో “దమో”తి వుచ్చతి. **తేసు సుప్పమానేసూ**తి తేసు కిలేసనిద్దావసేన సుపన్తేసు సత్తేసు అహం అప్పమాదవసేన జగ్గామి.

“యేసం రాగో చా”తి గాథాయ యేసం మహాఖీణాసవానం పదసతేన నిద్దిట్ఠదియడ్ఢసహస్సతణ్హాలోభసఙ్ఖాతో రాగో చ నవఆఘాతవత్థుసముట్ఠానో దోసో చ దుక్ఖాదీసు అట్ఠసు వత్థూసు అఞ్ఞాణభూతా అవిజ్జా చాతి ఇమే కిలేసా విరాజితా పహీనా, తేసు అరియేసు సబ్బాకారేన జాగరమానేసు తే ఉపాదాయ అహం సుత్తో నామ దేవతేతి అత్థో. **ఏవం జాగరత**న్తి ఏవం దేవతే అహం ఇమినా కారణేన జాగరతం సుత్తో నామాతి. ఏస నయో సబ్బపదేసు.

ఏవం మహాసత్తేన పఞ్హే కథితే తుట్ఠా దేవతా తస్స థుతిం కరోన్తీ ఓసానగాథమాహ –

౧౪౧. “సాధు జాగరతం సుత్తో, సాధు సుత్తేసు జాగరో;

సాధు మేతం విజానాసి, సాధు పటిభణాసి మే”తి.

తత్థ **సాధూ**తి భద్దకం కత్వా త్వం ఇమం పఞ్హం కథేసి, మయమ్పి నం ఏవమేవ కథేమాతి. ఏవం సా బోధిసత్తస్స థుతిం కత్వా అత్తనో విమానమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

జాగరజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౧౫] ౧౦. కుమ్మాసపిణ్డిజాతకవణ్ణనా

న కిరత్థీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మల్లికం దేవిం ఆరబ్భ కథేసి. సా హి సావత్థియం ఏకస్స మాలాకారజేట్ఠకస్స ధీతా ఉత్తమరూపధరా మహాపుఞ్ఞా సోళసవస్సికకాలే ఏకదివసం కుమారికాహి సద్ధిం పుప్ఫారామం గచ్ఛన్తీ తయో కుమ్మాసపిణ్డే గహేత్వా పుప్ఫపచ్ఛియం ఠపేత్వా గచ్ఛతి. సా నగరతో నిక్ఖమనకాలే భగవన్తం సరీరప్పభం విస్సజ్జేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం నగరం పవిసన్తం దిస్వా తయో కుమ్మాసపిణ్డే ఉపనామేసి. సత్థా చతుమహారాజదత్తియం పత్తం ఉపనేత్వా పటిగ్గహేసి. సాపి తథాగతస్స పాదే సిరసా వన్దిత్వా బుద్ధారమ్మణం పీతిం గహేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సత్థా తం ఓలోకేత్వా సితం పాత్వాకాసి. ఆయస్మా ఆనన్దో "కో ను ఖో, భన్తే, హేతు కో పచ్చయో తథాగతస్స సితకరణే"తి భగవన్తం పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా "ఆనన్ద, అయం కుమారికా ఇమేసం కుమ్మాసపిణ్డానం ఫలేన అజ్జేవ కోసలరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ భవిస్సతీ"తి సితకారణం కథేసి.

కుమారికాపి పుప్ఫారామం గతా . తం దివసమేవ కోసలరాజా అజాతసత్తునా సద్ధిం యుజ్ఝన్తో యుద్ధపరాజితో పలాయిత్వా అస్సం అభిరుయ్హ ఆగచ్ఛన్తో తస్సా గీతసద్దం సుత్వా పటిబద్ధచిత్తో అస్సం తం ఆరామాభిముఖం పేసేసి. పుఞ్ఞసమ్పన్నా కుమారికా రాజానం దిస్వా అపలాయిత్వావ ఆగన్త్వా అస్సస్స నాసరజ్జుయా గణ్హి, రాజా అస్సపిట్ఠియం నిసిన్నోవ "ససామికాసి, అసామికాసీ"తి పుచ్ఛిత్వా అసామికభావం ఞత్వా అస్సా ఓరుయ్హ వాతాతపకిలన్తో తస్సా అఙ్కే నిపన్నో ముహుత్తం విస్సమిత్వా తం అస్సపిట్ఠియం నిసీదాపేత్వా బలకాయపరివుతో నగరం పవిసిత్వా అత్తనో కులఘరం పేసేత్వా సాయన్హసమయే యానం పహిణిత్వా మహన్తేన సక్కారసమ్మానేన కులఘరతో ఆహరాపేత్వా రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసేకం దత్వా అగ్గమహేసిం అకాసి. తతో పట్ఠాయ చ సా రఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా, పుబ్బుట్ఠాయికాదీహి పఞ్చహి కల్యాణధమ్మేహి సమన్నాగతా పతిదేవతా, బుద్ధానమ్పి వల్లభా అహోసి. తస్సా సత్థు తయో కుమ్మాసపిణ్డే దత్వా తం సమ్పత్తిం అధిగతభావో సకలనగరం పత్థరిత్వా గతో.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, మల్లికా దేవీ బుద్ధానం తయో కుమ్మాసపిణ్డే దత్వా తేసం ఫలేన తం దివసఞ్ఞేవ అభిసేకం పత్తా, అహో బుద్ధానం మహాగుణతా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, మల్లికాయ ఏకస్స సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్స తయో కుమ్మాసపిణ్డే దత్వా కోసలరఞ్ఞో అగ్గమహేసిభావాధిగమో. కస్మా? బుద్ధానం గుణమహన్తతాయ. పోరాణకపణ్డితా పన పచ్చేకబుద్ధానం అలోణకం అస్నేహం అఫాణితం కుమ్మాసం దత్వా తస్స ఫలేన దుతియే అత్తభావే తియోజనసతికే కాసిరట్ఠే రజ్జసిరిం పాపుణింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం దలిద్దకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఏకం సేట్ఠిం నిస్సాయ భతియా కమ్మం కరోన్తో జీవికం కప్పేసి. సో ఏకదివసం "పాతరాసత్థాయ మే భవిస్సతీ"తి అన్తరాపణతో చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డే గహేత్వా కమ్మన్తం గచ్ఛన్తో చత్తారో పచ్చేకబుద్ధే భిక్ఖాచారత్థాయ బారాణసినగరాభిముఖే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా "ఇమే భిక్ఖం సన్ధాయ బారాణసిం గచ్ఛన్తి , మయ్హమ్పిమే చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డా అత్థి, యంనూనాహం ఇమే ఇమేసం దదేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా తే ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "భన్తే, ఇమే మే హత్థే చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డా, అహం ఇమే తుమ్హాకం దదామి, సాధు మే, భన్తే, పటిగ్గణ్హథ, ఏవమిదం పుఞ్ఞం మయ్హం భవిస్సతి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా"తి వత్వా తేసం అధివాసనం విదిత్వా వాలికం ఉస్సాపేత్వా చత్తారి ఆసనాని పఞ్ఞపేత్వా తేసం ఉపరి సాఖాభఙ్గం అత్థరిత్వా పచ్చేకబుద్ధే

పటిపాటియా నిసీదాపేత్వా పణ్ణపుటేన ఉదకం ఆహరిత్వా దక్ఖిణోదకం పాతేత్వా చతూసు పత్తేసు చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డే పతిట్ఠాపేత్వా వన్దిత్వా "భన్తే, ఏతేసం నిస్సన్దేన దలిద్దగేహే నిబ్బత్తి నామ మా హోతు, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పటివేధస్స పచ్చయో హోతూ"తి ఆహ. పచ్చేకబుద్ధా పరిభుఞ్జింసు, పరిభోగావసానే అనుమోదనం కత్వా ఉప్పతిత్వా నన్దమూలకపబ్భారమేవ అగమంసు.

బోధిసత్తో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ పచ్చేకబుద్ధగతం పీతిం గహేత్వా తేసు చక్ఖుపథం అతీతేసు అత్తనో కమ్మన్తం గన్త్వా యావతాయుకం దానం అనుస్సరిత్వా కాలం కత్వా తస్స ఫలేన బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, బ్రహ్మదత్తకుమారోతిస్స నామం అకంసు. సో అత్తనో పదసా గమనకాలతో పట్ఠాయ "అహం ఇమస్మింయేవ నగరే భతకో హుత్వా కమ్మన్తం గచ్ఛన్తో పచ్చేకబుద్ధానం చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డే దత్వా తస్స దానస్స ఫలేన ఇధ నిబ్బత్తో"తి పసన్నాదాసే ముఖనిమిత్తం వియ సబ్బం పురిమజాతికిరియం జాతిస్సరఞాణేన పాకటం కత్వా పస్సి. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగన్త్వా సిక్ఖితసిప్పం పితు దస్సేత్వా తుట్ఠేన పితరా ఓపరజ్జే పతిట్ఠాపితో, అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాసి. అథస్స ఉత్తమరూపధరం కోసలరఞ్ఞో ధీతరం ఆనేత్వా అగ్గమహేసిం అకంసు, ఛత్తమఙ్గలదివసే పనస్స సకలనగరం దేవనగరం వియ అలఙ్కరింసు.

సో నగరం పదక్ఖిణం కత్వా అలఙ్కతపాసాదం అభిరుహిత్వా మహాతలమజ్ఝే సముస్సితసేతచ్ఛత్తం పల్లఙ్కం అభిరుయ్హ నిసిన్నో పరివారేత్వా ఠితే ఏకతో అమచ్చే, ఏకతో బ్రాహ్మణగహపతిఆదయో నానావిభవే సిరివిలాససముజ్జలే, ఏకతో నానావిధపణ్ణాకారహత్థే నాగరమనుస్సే, ఏకతో అలఙ్కతదేవచ్ఛరసఙ్ఘం వియ సోళససహస్ససఙ్ఖం నాటకిత్థిగణన్తి ఇమం అతిమనోరమం సిరివిభవం ఓలోకేన్తో అత్తనో పుబ్బకమ్మం అనుస్సరిత్వా "ఇదం సువణ్ణపిణ్డికం కఞ్చనమాలం సేతచ్ఛత్తం, ఇమాని చ అనేకసహస్సాని హత్థివాహనఅస్సవాహనరథవాహనాని, మణిముత్తాదిపూరితా సారగబ్భా, నానావిధధఞ్ఞపూరితా మహాపథవీ, దేవచ్ఛరపటిభాగా నారియో చాతి సబ్బోపేస మయ్హం సిరివిభవో న అఞ్ఞస్స సన్తకో, చతున్నం పచ్చేకబుద్ధానం దిన్నస్స చతుకుమ్మాసపిణ్డదానస్సేవ సన్తకో, తే నిస్సాయ మయా ఏస లద్ధో"తి పచ్చేకబుద్ధానం గుణం అనుస్సరిత్వా అత్తనో కమ్మం పాకటం అకాసి. తస్స తం అనుస్సరన్తస్స సకలసరీరం పీతియా పూరి. సో పీతియా తేమితహదయో మహాజనస్స మజ్ఝే ఉదానగీతం గాయన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪౨."న కిరత్థి అనోమదస్సిసు, పారిచరియా బుద్ధేసు అప్పికా;
సుక్ఖాయ అలోణికాయ చ, పస్స ఫలం కుమ్మాసపిణ్డియా.

౧౪౩."హత్థిగవాస్సా చిమే బహూ, ధనధఞ్ఞం పథవీ చ కేవలా;
నారియో చిమా అచ్ఛరూపమా, పస్స ఫలం కుమ్మాసపిణ్డియా"తి.

తత్థ **అనోమదస్సిసూ**తి అనోమస్స అలామకస్స పచ్చేకబోధిఞాణస్స దిట్ఠత్తా పచ్చేకబుద్ధా అనోమదస్సినో నామ. **పారిచరియా**తి అభివాదనపచ్చుట్ఠానఞ్జలికమ్మాదిభేదా సామీచికిరియాపి, సమ్పత్తే దిస్వా అత్తనో సన్తకం అప్పం వా బహుం వా లూఖం వా పణీతం వా దేయ్యధమ్మం చిత్తం పసాదేత్వా గుణం సల్లక్ఖేత్వా తిస్సో చేతనా విసోధేత్వా ఫలం సద్దహిత్వా పరిచ్చజనకిరియాపి . **బుద్ధేసూ**తి పచ్చేకబుద్ధేసు. **అప్పికా**తి మన్దా పరిత్తా నామ నత్థి కిర. **సుక్ఖాయా**తి నిస్నేహాయ. **అలోణికాయా**తి ఫాణితవిరహితాయ. నిప్ఫాణితత్తా హి సా "అలోణికా"తి వుత్తా. **కుమ్మాసపిణ్డియా**తి చత్తారో కుమ్మాసపిణ్డే

ఏకతో కత్వా గహితం కుమ్మాసం సన్ధాయ ఏవమాహ. గుణవన్తానం సమణబ్రాహ్మణానం గుణం సల్లక్ఖేత్వా చిత్తం పసాదేత్వా ఫలుప్పత్తిం పాటికఙ్ఖమానానం తిస్సో చేతనా విసోధేత్వా దిన్నపదక్ఖిణా అప్పికా నామ నత్థి, నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మహాసమ్పత్తిమేవ దేతీతి వుత్తం హోతి. హోతి చేత్థ –

"నత్థి చిత్తే పసన్నమ్హి, అప్పికా నామ దక్ఖిణా;
తథాగతే వా సమ్బుద్ధే, అథ వా తస్స సావకే.

"తిట్ఠన్తే నిబ్బుతే చాపి, సమే చిత్తే సమం ఫలం;
చేతోపణిధిహేతు హి, సత్తా గచ్ఛన్తి సుగ్గతి"న్తి. (వి॰ వ॰ ౮౦౪, ౮౦౬);

ఇమస్స పనత్థస్స దీపనత్థాయ –

"ఖీరోదనం అహమదాసిం, భిక్ఖునో పిణ్డాయ చరన్తస్స; (వి॰ వ॰ ౪౧౩);
తస్సా మే పస్స విమానం, అచ్ఛరా కామవణ్ణినీహమస్మి. (వి॰ వ॰ ౩౩౪);

"అచ్ఛరాసహస్సస్సాహం , పవరా పస్స పుఞ్ఞానం విపాకం;
తేన మేతాదిసో వణ్ణో, తేన మే ఇధ మిజ్ఝతి.

"ఉప్పజ్జన్తి చ మే భోగా, యే కేచి మనసో పియా;
తేనమ్హి ఏవం జలితానుభావా, వణ్ణో చ మే సబ్బదిసా పభాసతీ"తి. (వి॰ వ॰ ౩౩౪-౩౩౬) –

ఏవమాదీని విమానవత్థూని ఆహరితబ్బాని.

ధనధఞ్ఞన్తి ముత్తాదిధనఞ్చ సత్త ధఞ్ఞాని చ. **పథవీ చ కేవలా**తి సకలా చేసా మహాపథవీతి సకలపథవిం హత్థగతం మఞ్ఞమానో వదతి. **పస్స ఫలం కుమ్మాసపిణ్డియా**తి అత్తనో దానఫలం అత్తనావ దస్సేన్తో ఏవమాహ. దానఫలం కిర బోధిసత్తా చ సబ్బఞ్ఞుబుద్ధాయేవ చ జానన్తి. తేనేవ సత్థా ఇతివుత్తకే సుత్తన్తం కథేన్తో –

"ఏవఞ్చే, భిక్ఖవే, సత్తా జానేయ్యుం దానసంవిభాగస్స విపాకం, యథాహం జానామి, న అదత్వా భుఞ్జేయ్యుం, న చ నేసం మచ్ఛేరమలం చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠేయ్య. యోపి నేసం అస్స చరిమో ఆలోపో చరిమం కబళం, తతోపి న అసంవిభజిత్వా భుఞ్జేయ్యుం, సచే నేసం పటిగ్గాహకా అస్సు. యస్మా చ ఖో, భిక్ఖవే, సత్తా న ఏవం జానన్తి దానసంవిభాగస్స విపాకం, యథాహం జానామి, తస్మా అదత్వా భుఞ్జన్తి, మచ్ఛేరమలఞ్చ నేసం చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠతీ"తి (ఇతివు॰ ౨౬).

బోధిసత్తోపి అత్తనో ఛత్తమఙ్గలదివసే సఞ్జాతపీతిపామోజ్జో ఇమాహి ద్వీహి గాథాహి ఉదానగీతం గాయి. తతో పట్ఠాయ "రఞ్ఞో పియగీత"న్తి బోధిసత్తస్స నాటకిత్థియో చ సేసనాటకగన్ధబ్బాదయోపి చ అన్తేపురజనోపి అన్తోనగరవాసినోపి బహినగరవాసినోపి పానాగారేసుపి అమచ్చమణ్డలేసుపి "అమ్హాకం రఞ్ఞో పియగీత"న్తి తదేవ గీతం గాయన్తి. ఏవం అద్ధానే గతే అగ్గమహేసీ తస్స గీతస్స అత్థం జానితుకామా అహోసి, మహాసత్తం పన పుచ్ఛితుం న విసహతి. అథస్సా ఏకస్మిం గుణే

పసీదిత్వా ఏకదివసం రాజా “భద్దే, వరం తే దస్సామి, వరం గణ్హాహీ”తి ఆహ. “సాధు, దేవ, గణ్హామీ”తి. “హత్థిఅస్సాదీసు తే కిం దమ్మీ”తి? “దేవ, తుమ్హే నిస్సాయ మయ్హం న కిఞ్చి నత్థి, న మే ఏతేహి అత్థో, సచే పన దాతుకామాత్థ, తుమ్హాకం గీతస్స అత్థం కథేత్వా దేథా”తి. “భద్దే, కో తే ఇమినా వరేన అత్థో, అఞ్ఞం గణ్హాహీ”తి. “దేవ, అఞ్ఞేన మే అత్థో నత్థి, ఏతదేవ గణ్హామీ”తి. “సాధు భద్దే, కథేస్సామి, తుయ్హం పన ఏకికాయ రహో న కథేస్సామి, ద్వాదసయోజనికాయ బారాణసియా భేరిం చరాపేత్వా రాజద్వారే రతనమణ్డపం కారేత్వా రతనపల్లఙ్కం పఞ్ఞాపేత్వా అమచ్చబ్రాహ్మణాదీహి చ నాగరేహి చేవ సోళసహి ఇత్థిసహస్సేహి చ పరివుతో తేసం మజ్ఝే రతనపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా కథేస్సామీ”తి. సా “సాధు, దేవా”తి సమ్పటిచ్ఛి.

రాజా తథా కారేత్వా అమరగణపరివుతో సక్కో దేవరాజా వియ మహాజనకాయపరివుతో రతనపల్లఙ్కే నిసీది. దేవీపి సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా కఞ్చనభద్దపీఠం అత్థరిత్వా ఏకమన్తే అక్ఖికోటియా ఓలోకేత్వా తథారూపే ఠానే నిసీదిత్వా “దేవ, తుమ్హాకం తుస్సిత్వా గాయనమఙ్గలగీతస్స తావ మే అత్థం గగనతలే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ పాకటం కత్వా కథేథా”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౧౪౪.“అభిక్ఖణం రాజకుఞ్జర, గాథా భాససి కోసలాధిప;
పుచ్ఛామి తం రట్ఠవడ్ఢన, బాళ్హం పీతిమనో పభాససీ”తి.

తత్థ **కోసలాధిపాతి** న సో కోసలరట్ఠాధిపో, కుసలే పన ధమ్మే అధిపతిం కత్వా విహరతి, తేన నం ఆలపన్తీ ఏవమాహ, కుసలాధిప కుసలజ్ఝాసయాతి అత్థో. **బాళ్హం పీతిమనో పభాససీతి** అతివియ పీతియుత్తచిత్తో హుత్వా భాససి, తస్మా కథేథ తావ మే ఏతాసం గాథానం అత్థన్తి.

అథస్స గాథానమత్థం ఆవి కరోన్తో మహాసత్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౪౫.“ఇమస్మింయేవ నగరే, కులే అఞ్ఞతరే అహుం;
పరకమ్మకరో ఆసిం, భతకో సీలసంవుతో.

౧౪౬.“కమ్మాయ నిక్ఖమన్తోహం, చతురో సమణేద్దసం;
ఆచారసీలసమ్పన్నే, సీతిభూతే అనాసవే.

౧౪౭.“తేసు చిత్తం పసాదేత్వా, నిసీదేత్వా పణ్ణసన్థతే;
అదం బుద్ధానం కుమ్మాసం, పసన్నో సేహి పాణిభి.

౧౪౮.“తస్స కమ్మస్స కుసలస్స, ఇదం మే ఏదిసం ఫలం;
అనుభోమి ఇదం రజ్జం, ఫీతం ధరణిముత్తమ”న్తి.

తత్థ **కులే అఞ్ఞతరేతి** నామేన వా గోత్తేన వా అపాకటే ఏకస్మింయేవ కులే. **అహున్తి** నిబ్బత్తిం. **పరకమ్మకరో ఆసిన్తి** తస్మిం కులే జాతోవాహం దలిద్దతాయ పరస్స కమ్మం కత్వా జీవికం కప్పేన్తో పరకమ్మకరో ఆసిం. **భతకోతి** పరవేతనభతో. **సీలసంవుతోతి** పఞ్చసీలసంవరే ఠితో, భతియా జీవన్తోపి దుస్సీల్యం పహాయ సీలసమ్పన్నోవ అహోసిన్తి దీపేతి. **కమ్మాయ**

నిక్ఖమన్తోహన్తి తం దివసం కత్తబ్బకిచ్చస్స కరణత్థాయ నిక్ఖన్తో అహం. **చతురో సమణేద్దస**న్తి భద్దే, అహం నగరా నిక్ఖమ్మ మహామగ్గం ఆరుయ్హ అత్తనో కమ్మభూమిం గచ్ఛన్తో భిక్ఖాయ బారాణసినగరం పవిసన్తే సమితపాపే చత్తారో పబ్బజితే అద్దసం. **ఆచారసీలసమ్పన్నే**తి ఏకవీసతియా అనేసనాహి జీవికకప్పనం అనాచారో నామ, తస్స పటిపక్ఖేన ఆచారేన చేవ మగ్గఫలేహి ఆగతేన సీలేన చ సమన్నాగతే. **సీతిభూతే**తి రాగాదిపరిళాహవూపసమేన చేవ ఏకాదసఅగ్గినిబ్బాపనేన చ సీతిభావప్పత్తే. **అనాసవే**తి కామాసవాదివిరహితే. **నిసీదేత్వా**తి వాలికాసనానం ఉపరి సన్థతే పణ్ణసన్థరే నిసీదాపేత్వా. సన్థరో హి ఇధ సన్థతోతి వుత్తో. **అద**న్తి నేసం ఉదకం దత్వా సక్కచ్చం సకేహి హత్థేహి కుమ్మాసం అదాసిం. **కుసలస్సా**తి ఆరోగ్యానవజ్జట్ఠేన కుసలస్స. **ఫల**న్తి తస్స నిస్సన్దఫలం. **ఫీత**న్తి సబ్బసమ్పత్తిఫుల్లితం.

ఏవఞ్చ మహాసత్తస్స అత్తనో కమ్మఫలం విత్థారేత్వా కథేన్తస్స సుత్వా దేవీ పసన్నమనా "సచే, మహారాజ, ఏవం పచ్చక్ఖతో దానఫలం జానాథ, ఇతో దాని పట్ఠాయ ఏకం భత్తపిణ్డం లభిత్వా ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం దత్వావ పరిభుఞ్జేయ్యాథా"తి బోధిసత్తస్స థుతిం కరోన్తీ –

౧౪౯."దదం భుఞ్జ మా చ పమాదో, చక్కం వత్తయ కోసలాధిప;

మా రాజ అధమ్మికో అహు, ధమ్మం పాలయ కోసలాధిపా"తి. – ఇమం గాథమాహ;

తత్థ **దదం భుఞ్జా**తి అఞ్ఞేసం దత్వావ అత్తనా భుఞ్జ. **మా చ పమాదో**తి దానాదీసు పుఞ్ఞేసు మా పమజ్జి. **చక్కం వత్తయ కోసలాధిపా**తి కుసలఞ్ఞాసయ, మహారాజ, పతిరూపదేసవాసాదికం చతుబ్బిధం ధమ్మచక్కం పవత్తేహి. పకతిరథో హి ద్వీహి చక్కేహి గచ్ఛతి, అయం పన కాయో ఇమేహి చతూహి చక్కేహి దేవలోకం గచ్ఛతి, తేన తే "ధమ్మచక్క"న్తి సఙ్ఖ్యం గతా, తం త్వం చక్కం పవత్తేహి. **అధమ్మికో**తి యథా అఞ్ఞే ఛన్దాగతిం గచ్ఛన్తా లోకం ఉచ్ఛుయన్తే పీళేత్వా వియ ధనమేవ సంకడ్ఢన్తా అధమ్మికా హోన్తి, తథా త్వం మా అధమ్మికో అహు. **ధమ్మం పాలయా**తి –

"దానం సీలం పరిచ్చాగం, అజ్జవం మద్దవం తపం;

అక్కోధం అవిహింసఞ్చ, ఖన్తిఞ్చ అవిరోధన"న్తి. (జా. ౨.౨౧.౧౭౬) –

ఇమం పన దసవిధం రాజధమ్మమేవ పాలయ రక్ఖ, మా పరిచ్చజి.

మహాసత్తో తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛన్తో –

౧౫౦."సోహం తదేవ పునప్పునం, వటుమం ఆచరిస్సామి సోభనే;

అరియాచరితం సుకోసలే, అరహన్తో మే మనాపావ పస్సితు"న్తి. – గాథమాహ;

తత్థ **వటుమ**న్తి మగ్గం. **అరియాచరిత**న్తి అరియేహి బుద్ధాదీహి ఆచిణ్ణం. **సుకోసలే**తి సోభనే కోసలరఞ్ఞో ధీతేతి అత్థో. **అరహన్తో**తి కిలేసేహి ఆరకత్తా, అరానఞ్చ అరీనఞ్చ హతత్తా, పచ్చయానం అరహత్తా ఏవంలద్ధనామా పచ్చేకబుద్ధా. ఇదం వుత్తం హోతి – భద్దే, కోసలరాజధీతే సో అహం "దానం మే దిన్న"న్తి తిత్తిం అకత్వా పునప్పునం తదేవ అరియాచరితం దానమగ్గం ఆచరిస్సామి. మయ్హఞ్హి అగ్గదక్ఖిణేయ్యత్తా అరహన్తో మనాపదస్సనా, చీవరాదీని దాతుకామతాయ తేయేవ పస్సితుం ఇచ్ఛామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజా దేవియా సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా “భద్దే, మయా తావ పురిమభవే అత్తనో కుసలకమ్మం విత్థారేత్వా కథితం, ఇమాసం పన నారీనం మజ్ఝే రూపేన వా లీళావిలాసేన వా తయా సదిసీ ఏకాపి నత్థి, సా త్వం కిం కమ్మం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పటిలభీ”తి పుచ్ఛన్తో పున గాథమాహ –

౧౩౧.“దేవీ వియ అచ్ఛరూపమా, మజ్ఝే నారిగణస్స సోభసి;

కిం కమ్మమకాసి భద్దకం, కేనాసి వణ్ణవతీ సుకోసలే”తి.

తస్సత్థో – భద్దే **సుకోసలే** కోసలరఞ్ఞో సుధీతే త్వం రూపసమ్పత్తియా **అచ్ఛరూపమా** తిదసపురే సక్కస్స దేవరఞ్ఞో అఞ్ఞతరా దేవధీతా వియ ఇమస్స నారీగణస్స మజ్ఝే సోభసి, పుబ్బే కిం నామ **భద్దకం** కల్యాణకమ్మం అకాసి, కేనాసి కారణేన ఏవం వణ్ణవతీ జాతాతి.

అథస్స సా పురిమభవే కల్యాణకమ్మం కథేన్తీ సేసగాథాద్వయమాహ –

౧౩౨.“అమ్బట్ఠకులస్స ఖత్తియ, దాస్యాహం పరపేసియా అహుం;

సఞ్ఞతా చ ధమ్మజీవినీ, సీలవతీ చ అపాపదస్సనా.

౧౩౩.“ఉద్ధటభత్తం అహం తదా, చరమానస్స అదాసిం భిక్ఖునో;

విత్తా సుమనా సయం అహం, తస్స కమ్మస్స ఫలం మమేదిస”న్తి.

సాపి కిర జాతిస్సరావ అహోసి, తస్మా అత్తనో జాతిస్సరఞాణేన పరిచ్ఛిన్దిత్వావ కథేసి.

తత్థ **అమ్బట్ఠకులస్సాతి** కుటుమ్బియకులస్స. **దాస్యాహన్తి** దాసీ అహం, “దాసాహ”న్తిపి పాఠో. **పరపేసియాతి** పరేహి తస్స తస్స కిచ్చస్స కరణత్థాయ పేసితబ్బా పేసనకారికా. **సఞ్ఞతాతి** దాసియో నామ దుస్సీలా హోన్తి, అహం పన తీహి ద్వారేహి సఞ్ఞతా సీలసమ్పన్నా. **ధమ్మజీవినీతి** పరవఞ్చనాదీని అకత్వా ధమ్మేన సమేన పవత్తితజీవికా. **సీలవతీతి** ఆచారసమ్పన్నా గుణవతీ. **అపాపదస్సనాతి** కల్యాణదస్సనా పియధమ్మా.

ఉద్ధటభత్తన్తి అత్తనో పత్తకోట్ఠాసవసేన ఉద్ధరిత్వా లద్ధభాగభత్తం. **భిక్ఖునోతి** భిన్నకిలేసస్స పచ్చేకబుద్ధస్స. **విత్తా సుమనాతి** తుట్ఠా సోమనస్సజాతా కమ్మఫలం సద్దహన్తీ. **తస్స కమ్మస్సాతి** తస్స ఏకభిక్ఖాదానకమ్మస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – అహం, మహారాజ, పుబ్బే సావత్థియం అఞ్ఞతరస్స కుటుమ్బియకులస్స దాసీ హుత్వా అత్తనో లద్ధభాగభత్తం ఆదాయ నిక్ఖమన్తీ ఏకం పచ్చేకబుద్ధం పిణ్డాయ చరన్తం దిస్వా అత్తనో తణ్హం మిలాపేత్వా సఞ్ఞతాదిగుణసమ్పన్నా కమ్మఫలం సద్దహన్తీ తస్స తం భత్తం అదాసిం, సాహం యావతాయుకం ఠత్వా కాలం కత్వా తత్థ సావత్థియం కోసలరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా ఇదాని తవ పాదే పరిచరమానా ఏవరూపం సమ్పత్తిం అనుభవామి, తస్స మమ కమ్మస్స ఇదమీదిసం ఫలన్తి. తత్థ గుణసమ్పన్నానం దిన్నదానస్స మహప్ఫలభావదస్సనత్థం –

“అగ్గతో వే పసన్నాన”న్తి (ఇతివు. ౯౦) చ.

“ఏస దేవమనుస్సానం, సబ్బకామదదో నిధీ”తి (ఖు. పా. ౮.౧౦) చ. –

ఆదిగాథా విత్థారేతబ్బా.

ఇతి తే ఉభోపి అత్తనో పురిమకమ్మం విత్థారతో కథేత్వా తతో పట్ఠాయ చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా సీలం రక్ఖిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దేవీ రాహులమాతా అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కుమ్మాసపిణ్డిజాతకవణ్ణనా దసమా.

[౪౧౬] ౧౧. పరన్తపజాతకవణ్ణనా

ఆగమిస్సతి మే పాపన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, దేవదత్తో తథాగతస్స మారణత్థమేవ పరిసక్కతి, ధనుగ్గహే పయోజేసి, సిలం పవిజ్ఝి, నాళాగిరిం విస్సజ్జాపేసి, తథాగతస్స వినాసత్థమేవ ఉపాయం కరోతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమ వధాయ పరిసక్కి, తాసమత్తమ్పి పన కాతుం అసక్కోన్తో అత్తనావ దుక్ఖం అనుభోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని సిక్ఖి, సబ్బరుతజాననమన్తం ఉగ్గణ్హి. సో ఆచరియస్స అనుయోగం దత్వా బారాణసిం పచ్చాగచ్ఛి, పితా తం ఓపరజ్జే ఠపేసి. కిఞ్చాపి ఓపరజ్జే ఠపేతి, మారాపేతుకామో పన నం హుత్వా దట్ఠుమ్పి న ఇచ్ఛి. అథేకా సిఙ్గాలీ ద్వే పోతకే గహేత్వా రత్తిం మనుస్సేసు పటిసల్లీనేసు నిద్ధమనేన నగరం పావిసి. బోధిసత్తస్స చ పాసాదే సయనగబ్భస్స అవిదూరే ఏకా సాలా అత్థి, తత్థేకో అద్ధికమనుస్సో ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా పాదమూలే భూమియం ఠపేత్వా ఏకస్మిం ఫలకే నిపజ్జి, న తావ నిద్దాయతి. తదా సిఙ్గాలియా పోతకా ఛాతా విరవింసు. అథ తేసం మాతా "తాతా, మా సద్దం కరిత్థ, ఏతిస్సా సాలాయ ఏకో మనుస్సో ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా భూమియం ఠపేత్వా ఫలకే నిపన్నో న తావ నిద్దాయతి, ఏతస్స నిద్దాయనకాలే ఏతా ఉపాహనా ఆహరిత్వా తుమ్హే ఖాదాపేస్సామీ"తి అత్తనో భాసాయ ఆహ. బోధిసత్తో మన్తానుభావేన తస్సా భాసం జానిత్వా సయనగబ్భా నిక్ఖమ్మ వాతపానం వివరిత్వా "కో ఏత్థా"తి ఆహ. "అహం, దేవ, అద్ధికమనుస్సో"తి. "ఉపాహనా తే కుహి"న్తి? "భూమియం, దేవా"తి. "ఉక్ఖిపిత్వా ఓలమ్బేత్వా ఠపేహీ"తి. తం సుత్వా సిఙ్గాలీ బోధిసత్తస్స కుజ్ఝి.

పున ఏకదివసం సా తథేవ నగరం పావిసి. తదా ఏకో మత్తమనుస్సో "పానీయం పివిస్సామీ"తి పోక్ఖరణిం ఓతరన్తో పతిత్వా నిముగ్గో నిరస్సాసో మరి. నివత్థా పనస్స ద్వే సాటకా నివాసనన్తరే కహాపణసహస్సం అఙ్గులియా చ ముద్దికా అత్థి. తదాపి సా పుత్తకే "ఛాతమ్హా, అమ్మా"తి విరవన్తే "తాతా, మా సద్దం కరిత్థ, ఏతిస్సా పోక్ఖరణియా మనుస్సో మతో, తస్స ఇదఞ్చిదఞ్చ అత్థి, సో పన మరిత్వా సోపానేయేవ నిపన్నో, తుమ్హే ఏతం మనుస్సం ఖాదాపేస్సామీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో తం సుత్వా వాతపానం వివరిత్వా "సాలాయ కో అత్థీ"తి వత్వా ఏకేనుట్ఠాయ "అహం, దేవా"తి వుత్తే "గచ్ఛ ఏతిస్సా పోక్ఖరణియా మతమనుస్సస్స సాటకే చ కహాపణసహస్సఞ్చ అఙ్గులిముద్దికఞ్చ గహేత్వా సరీరమస్స యథా న ఉట్ఠహతి, ఏవం ఉదకే

ఓసీదాపేహీ”తి ఆహ. సో తథా అకాసి. సా పునపి కుజ్ఝిత్వా “పురిమదివసే తావ మే పుత్తకానం ఉపాహనా ఖాదితుం న అదాసి, అజ్జ మతమనుస్సం ఖాదితుం న దేతి, హోతు, ఇతో దాని తతియదివసే ఏకో సపత్తరాజా ఆగన్త్వా నగరం పరిక్ఖిపిస్సతి. అథ నం పితా యుద్ధత్థాయ పేసేస్సతి, తత్ర తే సీసం ఛిన్దిస్సన్తి, అథ తే గలలోహితం పివిత్వా వేరం ముఞ్చిస్సామి. త్వం మయా సద్ధిం వేరం బన్ధసి, జానిస్సామీ”తి విరవిత్వా బోధిసత్తం తజ్జేత్వా పుత్తకే గహేత్వా నిక్ఖమతి.

తతియదివసే ఏకో సపత్తరాజా ఆగన్త్వా నగరం పరివారేసి. రాజా బోధిసత్తం “గచ్ఛ, తాత, తేన సద్ధిం యుజ్ఝా”తి ఆహ. “మయా, దేవ, ఏకం దిట్ఠం అత్థి, గన్తుం న విసహామి, జీవితన్తరాయం భాయామీ”తి. “మయ్హం తయి మతే వా అమతే వా కిం, గచ్ఛాహేవ త్వ”న్తి? సో “సాధు, దేవా”తి మహాసత్తో పరిసం గహేత్వా సపత్తరఞ్ఞో ఠితద్వారేన అనిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞం ద్వారం వివరిత్వా నిక్ఖమి. తస్మిం గచ్ఛన్తే సకలనగరం తుచ్ఛం వియ అహోసి. సబ్బే తేనేవ సద్ధిం నిక్ఖమింసు. సో ఏకస్మిం సభాగట్ఠానే ఖన్ధావారం నివాసేత్వా అచ్ఛి. రాజా చిన్తేసి “ఉపరాజా నగరం తుచ్ఛం కత్వా బలం గహేత్వా పలాయి, సపత్తరాజాపి నగరం పరివారేత్వా ఠితో, ఇదాని మయ్హం జీవితం నత్థీ”తి. సో “జీవితం రక్ఖిస్సామీ”తి దేవిఞ్చ పురోహితఞ్చ పరన్తపం నామేకం పాదమూలికఞ్చ దాసం గహేత్వా రత్తిభాగే అఞ్ఞాతకవేసేన పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. బోధిసత్తో తస్స పలాతభావం ఞత్వా నగరం పవిసిత్వా యుద్ధం కత్వా సపత్తం పలాపేత్వా రజ్జం గణ్హి. పితాపిస్స ఏకస్మిం నదీతీరే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఫలాఫలేన యాపేన్తో వసి. రాజా చ పురోహితో చ ఫలాఫలత్థాయ గచ్ఛన్తి. పరన్తపదాసో దేవియా సద్ధిం పణ్ణసాలాయమేవ హోతి. తత్రాపి రాజానం పటిచ్చ దేవియా కుచ్ఛిస్మిం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సా అభిణ్హసంసగ్గవసేన పరన్తపేన సద్ధిం అతిచరి. సా ఏకదివసం పరన్తపం ఆహ “రఞ్ఞా ఞాతే నేవ తవ, న మయ్హం జీవితం అత్థి, తస్మా మారేహి న”న్తి. “కథం మారేమీ”తి? ఏస తం ఖగ్గఞ్చ న్హానసాటకఞ్చ గాహాపేత్వా న్హాయితుం గచ్ఛతి, తత్రస్స న్హానట్ఠానే పమాదం ఞత్వా ఖగ్గేన సీసం ఛిన్దిత్వా సరీరం ఖణ్డాఖణ్డికం కత్వా భూమియం నిఖణాహీతి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథేకదివసం పురోహితోయేవ ఫలాఫలత్థాయ గన్త్వా అవిదూరే రఞ్ఞో న్హానతిత్థసామన్తే ఏకం రుక్ఖం ఆరుయ్హ ఫలాఫలం గణ్హాతి. రాజా “న్హాయిస్సామీ”తి పరన్తపం ఖగ్గఞ్చ న్హానసాటకఞ్చ గాహాపేత్వా నదీతీరం అగమాసి. తత్థ నం న్హానకాలే పమాదమాపన్నం “మారేస్సామీ”తి పరన్తపో గీవాయ గహేత్వా ఖగ్గం ఉక్ఖిపి. సో మరణభయేన విరవి. పురోహితో తం సద్దం సుత్వా ఓలోకేన్తో పరన్తపం రాజానం మారేన్తం దిస్వా భీతతసితో సాఖం విస్సజ్జేత్వా రుక్ఖతో ఓరుయ్హ ఏకం గుమ్బం పవిసిత్వా నిలీయి. పరన్తపో తస్స సాఖావిస్సజ్జనసద్దం సుత్వా రాజానం మారేత్వా భూమియం ఖణిత్వా “ఇమస్మిం ఠానే సాఖావిస్సజ్జనసద్దో అహోసి, కో ను ఖో ఏత్థా”తి విచినన్తో కఞ్చి అదిస్వా న్హత్వా గతో. తస్స గతకాలే పురోహితో నిసిన్నట్ఠానా నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞో సరీరం ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా ఆవాటే నిఖాతభావం ఞత్వా న్హత్వా అత్తనో వధభయేన అన్ధవేసం గహేత్వా పణ్ణసాలం అగమాసి. తం దిస్వా పరన్తపో “కిం తే, బ్రాహ్మణ, కత”న్తి ఆహ. సో అజానన్తో వియ “దేవ, అక్ఖీని మే నాసేత్వా ఆగతోమ్హి, ఉస్సన్నాసీవిసే అరఞ్ఞే ఏకస్మిం వమ్మికపస్సే అట్ఠాసిం, తత్రేకేన ఆసీవిసేన నాసవాతో విస్సట్ఠో మే భవిస్సతీ”తి ఆహ. పరన్తపో “న మం సఞ్జానాతి, ‘దేవా’తి వదతి, సమస్సాసేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా “బ్రాహ్మణ, మా చిన్తయి, అహం తం పటిజగ్గిస్సామీ”తి అస్సాసేత్వా ఫలాఫలం దత్వా సన్తప్పేసి. తతో పట్ఠాయ పరన్తపదాసో ఫలాఫలం ఆహరి, దేవీపి పుత్తం విజాయి. సా పుత్తే వడ్ఢన్తే ఏకదివసం పచ్చూససమయే సుఖనిసిన్నా సణికం పరన్తపదాసం ఏతదవోచ “త్వం రాజానం మారేన్తో కేనచి దిట్ఠో”తి. “న మం కోచి అద్దస, సాఖావిస్సజ్జనసద్దం పన అస్సోసిం, తస్సా సాఖాయ మనుస్సేన వా తిరచ్ఛానేన వా విస్సట్ఠభావం న జానామి, యదా కదాచి పన మే భయం ఆగచ్ఛన్తం సాఖావిస్సట్ఠట్ఠానతో ఆగమిస్సతీ”తి తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౪.“ఆగమిస్సతి మే పాపం, ఆగమిస్సతి మే భయం;
తదా హి చలితా సాఖా, మనుస్సేన మిగేన వా”తి.

తత్థ **పాప**న్తి లామకం అనిట్ఠం అకన్తం. **భయ**న్తి చిత్తుత్రాసభయమ్పి మే ఆగమిస్సతి, న సక్కా నాగన్తుం. కింకారణా? **తదా హి చలితా సాఖా మనుస్సేన మిగేన వా**తి న పఞ్ఞాయతి, తస్మా తతో మం భయం ఆగమిస్సతి.

తే “పురోహితో నిద్దాయతీ”తి మఞ్ఞింసు. సో పన అనిద్దాయమానోవ తేసం కథం అస్సోసి. అథేకదివసం పురోహితో పరన్తపదాసే ఫలాఫలత్థాయ గతే అత్తనో బ్రాహ్మణిం సరిత్వా విలపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౫.“భీరుయా నూన మే కామో, అవిదూరే వసన్తియా;
కరిస్సతి కిసం పణ్డుం, సావ సాఖా పరన్తప”న్తి.

తత్థ **భీరుయా**తి ఇత్థీ చ నామ అప్పమత్తకేనాపి భాయతి, తస్మా “భీరూ”తి వుచ్చతి. **అవిదూరే**తి నాతిదూరే ఇతో కతిపయయోజనమత్థకే వసన్తియా భీరుయా మయ్హం బ్రాహ్మణియా యో మమ కామో ఉప్పన్నో, సో నూన మం కిసఞ్చ పణ్డుఞ్చ కరిస్సతీతి దస్సేతి. **“సావ సాఖా”**తి ఇమినా పన ఓపమ్మం దస్సేతి, యథా సాఖా పరన్తపం కిసం పణ్డుం కరోతి, ఏవన్తి అత్థో.

ఇతి బ్రాహ్మణో గాథమేవ వదతి, అత్థం పన న కథేతి, తస్మా ఇమాయ గాథాయ కిచ్చం దేవియా అపాకటం. అథ నం “కిం కథేసి బ్రాహ్మణా”తి ఆహ. సోపి “సల్లక్ఖితం మే”తి వత్వా పున ఏకదివసం తతియం గాథమాహ –

౧౩౬.“సోచయిస్సతి మం కన్తా, గామే వసమనిన్దితా;
కరిస్సతి కిసం పణ్డుం, సావ సాఖా పరన్తప”న్తి.

తత్థ **సోచయిస్సతీ**తి సోకుప్పాదనేన సుక్ఖాపేస్సతి. **కన్తా**తి ఇట్ఠభరియా. **గామే వస**న్తి బారాణసియం వసన్తీతి అధిప్పాయో. **అనిన్దితా**తి అగరహితా ఉత్తమరూపధరా.

పునేకదివసం చతుత్థం గాథమాహ –

౧౩౭.“తయా మం అసితాపఙ్గి, సితాని భణితాని చ;
కిసం పణ్డుం కరిస్సన్తి, సావ సాఖా పరన్తప”న్తి.

తత్థ **తయా మం అసితాపఙ్గీ**తి తయా మం అసితా అపఙ్గి. ఇదం వుత్తం హోతి – భద్దే, అక్ఖికోటితో అఞ్జనసలాకాయ నీహరిత్వా అభిసఙ్ఖతఅసితాపఙ్గి తయా పవత్తితాని మన్దహసితాని చ మధురభాసితాని చ మం సా విస్సట్ఠసాఖా విరవమానా పరన్తపం వియ కిసం పణ్డుం కరిస్సతీతి. ప-కారస్స వ-కారం కత్వా “వఙ్గీ”తిపి పాఠోయేవ.

అపరభాగే కుమారో వయప్పత్తో అహోసి సోళసవస్సుద్దేసికో. అథ నం బ్రాహ్మణో యట్ఠికోటిం గాహాపేత్వా న్హానతిత్థం గన్త్వా అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేసి. కుమారో “నను త్వం బ్రాహ్మణ, అన్ధో”తి ఆహ. సో “నాహం అన్ధో, ఇమినా మే ఉపాయేన

జీవితం రక్ఖామీ”తి వత్వా “తవ పితరం జానాసీ”తి ఆహ. “అయం మే పితా”తి వుత్తే “నాయం తవ పితా, పితా పన తే బారాణసిరాజా, అయం తుమ్హాకం దాసో, సో మాతరి తే విప్పటిపజ్జిత్వా ఇమస్మిం ఠానే తవ పితరం మారేత్వా నిఖణీ”తి అట్ఠీని నీహరిత్వా దస్సేసి. కుమారస్స బలవకోధో ఉప్పజ్జి. అథ నం “ఇదాని కిం కరోమీ”తి పుచ్ఛి. “యం తే ఇస్మింయేవ తిత్థే పితు తేన కతం, తం కరోహీ”తి సబ్బం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా కుమారం కతిపాహం థరుగణ్హనం సిక్ఖాపేసి. అథేకదివసం కుమారో ఖగ్గఞ్చ న్హానసాటకఞ్చ గహేత్వా “న్హాయితుం గచ్ఛామ, తాతా”తి ఆహ. పరన్తపో “సాధూ”తి తేన సద్ధిం గతో. అథస్స న్హాయితుం ఓతిణ్ణకాలే దక్ఖిణహత్థేన అసిం, వామహత్థేన చూళం గహేత్వా “త్వం కిర ఇమస్మింయేవ తిత్థే మమ పితరం చూళాయ గహేత్వా విరవన్తం మారేసి, అహమ్పి తం తథేవ కరిస్సామీ”తి ఆహ. సో మరణభయభీతో పరిదేవమానో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౮.“ఆగమా నూన సో సద్దో, అసంసి నూన సో తవ;
అక్ఖాతం నూన తం తేన, యో తం సాఖమకమ్పయి.

౧౩౯.“ఇదం ఖో తం సమాగమ్మ, మమ బాలస్స చిన్తితం;
తదా హి చలితా సాఖా, మనుస్సేన మిగేన వా”తి.

తత్థ **ఆగమాతి** సో సాఖసద్దో నూన తం ఆగతో సమ్పత్తో. **అసంసి నూన సో తవాతి** సో సద్దో తవ ఆరోచేసి మఞ్ఞే. **అక్ఖాతం నూన తం తేనాతి** యో సత్తో తదా తం సాఖం అకమ్పయి, తేన “ఏవం తే పితా మారితో”తి నూన తం కారణం అక్ఖాతం. **సమాగమ్మాతి** సఙ్గమ్మ, సమాగతన్తి అత్థో. యం మమ బాలస్స “తదా చలితా సాఖా మనుస్సేన మిగేన వా, తతో మే భయం ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి చిన్తితం పరివితక్కితం అహోసి, ఇదం తయా సద్ధిం సమాగతన్తి వుత్తం హోతి.

తతో కుమారో ఓసానగాథమాహ –

౧౪౦.“తథేవ త్వం అవేదేసి, అవఞ్చి పితరం మమ;
హన్త్వా సాఖాహి ఛాదేన్తో, ఆగమిస్సతి మే భయ”న్తి.

తత్థ **తథేవ త్వం అవేదేసీతి** తథేవ త్వం అఞ్ఞాసి. **అవఞ్చి పితరం మమాతి** త్వం మమ పితరం “న్హాయితుం గచ్ఛామా”తి విస్సాసేత్వా న్హాయన్తం మారేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా నిఖణిత్వా “సచే కోచి జానిస్సతి, మయ్హమ్పి ఏవరూపం భయం ఆగచ్ఛిస్సతీ”తి వఞ్చేసి, ఇదం ఖో పన మరణభయం ఇదాని తవాగతన్తి.

ఇతి తం వత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపేత్వా నిఖణిత్వా సాఖాహి పటిచ్ఛాదేత్వా ఖగ్గం ధోవిత్వా న్హత్వా పణ్ణసాలం గన్త్వా తస్స మారితభావం పురోహితస్స కథేత్వా మాతరం పరిభాసిత్వా “ఇధ కిం కరిస్సామా”తి తయో జనా బారాణసిమేవ అగమంసు. బోధిసత్తో కనిట్ఠస్స ఓపరజ్జం దత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపదం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పితురాజా దేవదత్తో అహోసి, పురోహితో ఆనన్దో, పుత్తరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పరన్తపజాతకవణ్ణనా ఏకాదసమా.

గన్ధారవగ్గో దుతియో.

జాతకుద్దానం –

కుక్కు మనోజ సుతనో, గిజ్ఝ దబ్బపుప్ఫ పణ్ణకో;
సత్తుభస్త అట్ఠిసేనో, కపి బకబ్రహ్మా దస.

గన్ధారో మహాకపి చ, కుమ్భకారో దళ్హధమ్మో;
సోమదత్తో సుసీమో చ, కోటసిమ్బలి ధూమకారీ;
జాగరో కుమ్మాసపిణ్డో, పరన్తపా ఏకాదస.

సత్తకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠకనిపాతో

[౪౧౭] ౧. కచ్చానిజాతకవణ్ణనా

ఓదాతవత్థా సుచి అల్లకేసాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం మాతుపోసకం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థియం కులదారకో ఆచారసమ్పన్నో పితరి కాలకతే మాతుదేవతో హుత్వా ముఖధోవనదన్తకట్ఠదాననహాపనపాదధోవనాదివేయ్యావచ్చకమ్మేన చేవ యాగుభత్తాదీహి చ మాతరం పటిజగ్గి. అథ నం మాతా "తాత, తవ అఞ్ఞానిపి ఘరావాసకిచ్చాని అత్థి, ఏకం సమజాతికం కులకుమారికం గణ్హాహి, సా మం పోసేస్సతి, త్వమ్పి అత్తనో కమ్మం కరిస్ససీ"తి ఆహ. "అమ్మ, అహం అత్తనో హితసుఖం అపచ్చాసీసమానో తుమ్హే ఉపట్ఠహామి, కో అఞ్ఞో ఏవం ఉపట్ఠహిస్సతీ"తి? "కులవడ్ఢనకమ్మం నామ తాత, కాతుం వట్టతీ"తి. "న మయ్హం ఘరావాసేన అత్థో, అహం తుమ్హే ఉపట్ఠహిత్వా తుమ్హాకం ధూమకాలే పబ్బజిస్సామీ"తి. అథస్స మాతా పునప్పునం యాచిత్వాపి మనం అలభమానా తస్స ఛన్దం అగ్గహేత్వా సమజాతికం కులకుమారికం ఆనేసి. సో మాతరం అప్పటిక్ఖిపిత్వా తాయ సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి. సాపి "మయ్హం సామికో మహన్తేన ఉస్సాహేన మాతరం ఉపట్ఠహతి, అహమ్పి నం ఉపట్ఠహిస్సామి, ఏవమస్స పియా భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహి. సో "అయం మే మాతరం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహీ"తి తతో పట్ఠాయ లద్ధలద్ధాని మధురఖాదనీయాదీని తస్సాయేవ దేతి. సా అపరభాగే చిన్తేసి "అయం లద్ధలద్ధాని మధురఖాదనీయాదీని మయ్హఞ్ఞేవ దేతి, అద్ధా మాతరం నీహరితుకామో భవిస్సతి, నీహరణూపాయమస్సా కరిస్సామీ"తి ఏవం అయోనిసో ఉమ్ముజ్జిత్వా ఏకం దివసం ఆహ – "సామి, తయి బహి నిక్ఖమన్తే తవ మాతా మం అక్కోసతీ"తి. సో తుణ్హీ అహోసి.

సా చిన్తేసి – "ఇమం మహల్లికం ఉజ్ఝాపేత్వా పుత్తస్స పటికూలం కారేస్సామీ"తి. తతో పట్ఠాయ యాగుం దదమానా అచ్చుణ్హం వా అతిసీతలం వా అతిలోణం వా అలోణం వా దేతి. "అమ్మ, అచ్చుణ్హా"తి వా "అతిలోణా"తి వా వుత్తే పూరేత్వా సీతోదకం పక్ఖిపతి. పున "అతిసీతలా , అలోణాయేవా"తి వుత్తే "ఇదానేవ 'అచ్చుణ్హా, అతిలోణా'తి వత్వా పున 'అతిసీతలా, అలోణా'తి వదసి, కా తం తోసేతుం సక్ఖిస్సతీ"తి మహాసద్దం కరోతి. న్హానోదకమ్పి అచ్చుణ్హం కత్వా పిట్ఠియం ఆసిఞ్చతి. "అమ్మ, పిట్ఠి మే దహతీ"తి చ వుత్తే పున పూరేత్వా సీతోదకం పక్ఖిపతి. "అతిసీతం, అమ్మా"తి వుత్తే "ఇదానేవ 'అచ్చుణ్హ'న్తి వత్వా పున 'అతిసీత'న్తి వదతి, కా ఏతిస్సా అవమానం సహితుం సక్ఖిస్సతీ"తి పటివిస్సకానం కథేసి. "అమ్మ, మఞ్చకే మే బహూ మఙ్గులా"తి చ వుత్తా మఞ్చకం నీహరిత్వా తస్స ఉపరి అత్తనో మఞ్చకం పోథేత్వా "పోథితో మే"తి అతిహరిత్వా పఞ్ఞపేతి. మహాఉపాసికా దిగుణేహి మఙ్గులేహి ఖజ్జమానా సబ్బరత్తిం నిసిన్నావ వీతినామేత్వా "అమ్మ, సబ్బరత్తిం మఙ్గులేహి ఖాదితామ్హీ"తి వదతి. ఇతరా "హియ్యో తే మఞ్చకో పోథితో, కా ఇమిస్సా కిచ్చం నిత్థరితుం సక్కోతీ"తి పటివత్వా "ఇదాని నం పుత్తేన ఉజ్ఝాపేస్సామీ"తి తత్థ తత్థ ఖేళసిఙ్ఘాణికాదీని విప్పకిరిత్వా "కా ఇమం సకలగేహం అసుచిం కరోతీ"తి వుత్తే "మాతా తే ఏవరూపం కరోతి, 'మా కరీ'తి వుచ్చమానా కలహం కరోతి, అహం ఏవరూపాయ కాళకణ్ణియా సద్ధిం ఏకగేహే వసితుం న సక్కోమి, ఏతం వా ఘరే వసాపేహి, మం వా"తి ఆహ.

సో తస్సా వచనం సుత్వా "భద్దే, త్వం తరుణా యత్థ కత్థచి గన్త్వా జీవితుం సక్కా, మాతా పన మే జరాదుబ్బలా, అహమేవస్సా పటిసరణం, త్వం నిక్ఖమిత్వా అత్తనో కులగేహం గచ్ఛాహీ"తి ఆహ. సా తస్స వచనం సుత్వా భీతా చిన్తేసి "న సక్కా ఇమం మాతు అన్తరే భిన్దితుం, ఏకంసేనస్స మాతా పియా, సచే పనాహం కులఘరం గమిస్సం, విధవవాసం వసన్తీ దుక్ఖితా భవిస్సామి, పురిమనయేనేవ సస్సుం ఆరాధేత్వా పటిజగ్గిస్సామీ"తి . సా తతో పట్ఠాయ పురిమసదిసమేవ తం

పటిజగ్గి. అథేకదివసం సో ఉపాసకో ధమ్మస్సవనత్థాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. “కిం, ఉపాసక, త్వం పుఞ్ఞకమ్మేసు న పమజ్జసి, మాతుఉపట్ఠానకమ్మం పూరేసీ”తి చ వుత్తో “ఆమ, భన్తే, సా పన మమ మాతా మయ్హం అరుచియాయేవ ఏకం కులదారికం ఆనేసి, సా ఇదఞ్చిదఞ్చ అనాచారకమ్మం అకాసీ”తి సబ్బం సత్థు ఆచిక్ఖిత్వా “ఇతి భగవా సా ఇత్థీ నేవ మం మాతు అన్తరే భిన్దితుం సక్ఖి, ఇదాని నం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహతీ”తి ఆహ. సత్థా తస్స కథం సుత్వా “ఇదాని తావ త్వం ఉపాసక, తస్సా వచనం న అకాసి, పుబ్బే పనేతిస్సా వచనేన తవ మాతరం నిక్కడ్ఢిత్వా మం నిస్సాయ పున గేహం ఆనేత్వా పటిజగ్గీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే అఞ్ఞతరస్స కులస్స పుత్తో పితరి కాలకతే మాతుదేవతో హుత్వా వుత్తనియామేనేవ మాతరం పటిజగ్గీతి సబ్బం హేట్ఠా కథితనయేనేవ విత్థారేతబ్బం . “అహం ఏవరూపాయ కాళకణ్ణియా సద్ధిం వసితుం న సక్కోమి, ఏతం వా ఘరే వసాపేహి, మం వా”తి వుత్తే తస్సా కథం గహేత్వా “మాతుయేవ మే దోసో”తి మాతరం ఆహ “అమ్మ, త్వం నిచ్చం ఇమస్మిం ఘరే కలహం కరోసి, ఇతో నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞస్మిం యథారుచితే ఠానే వసాహీ”తి. సా “సాధూ”తి రోదమానా నిక్ఖమిత్వా ఏకం సమిద్ధకులం నిస్సాయ భతిం కత్వా దుక్ఖేన జీవికం కప్పేసి. సస్సుయా ఘరా నిక్ఖన్తకాలే సుణిసాయ గబ్భో పతిట్ఠహి. సా “తాయ కాళకణ్ణియా గేహే వసమానాయ గబ్భమ్పి న పటిలభిం, ఇదాని మే గబ్భో లద్ధో”తి పతినో చ పటివిస్సకానఞ్చ కథేన్తీ విచరతి.

అపరభాగే పుత్తం విజాయిత్వా సామికం ఆహ “తవ మాతరి గేహే వసమానాయ పుత్తం న లభిం, ఇదాని మే లద్ధో, ఇమినాపి కారణేన తస్సా కాళకణ్ణిభావం జానాహీ”తి. ఇతరో “మమ కిర నిక్కడ్ఢితకాలే పుత్తం లభీ”తి సుత్వా చిన్తేసి “అద్ధా ఇమస్మిం లోకే ధమ్మో మతో భవిస్సతి, సచే హి ధమ్మో మతో న భవేయ్య, మాతరం పోథేత్వా నిక్కడ్ఢన్తా పుత్తం న లభేయ్యుం, సుఖం న జీవేయ్యుం, ధమ్మస్స మతకభత్తం దస్సామీ”తి. సా ఏకదివసం తిలపిట్ఠఞ్చ తణ్డులఞ్చ పచనథాలిఞ్చ దబ్బిఞ్చ ఆదాయ ఆమకసుసానం గన్త్వా తీహి మనుస్ససీసేహి ఉద్ధనం కత్వా అగ్గిం జాలేత్వా ఉదకం ఓరుయ్హ ససీసం న్హత్వా సాటకం నివాసేత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉద్ధనట్ఠానం గన్త్వా కేసే మోచేత్వా తణ్డులే ధోవితుం ఆరభి. తదా బోధిసత్తో సక్కో దేవరాజా అహోసి. బోధిసత్తా చ నామ అప్పమత్తా హోన్తి, సో తస్మిం ఖణే లోకం ఓలోకేన్తో తం దుక్ఖప్పత్తం “ధమ్మో మతో”తి సఞ్ఞాయ ధమ్మస్స మతకభత్తం దాతుకామం దిస్వా “అజ్జ మయ్హం బలం దస్సేస్సామీ”తి బ్రాహ్మణవేసేన మహామగ్గం పటిపన్నో వియ హుత్వా తం దిస్వా మగ్గా ఓక్కమ్మ తస్సా సన్తికే ఠత్వా “అమ్మ, సుసానే ఆహారం పచన్తా నామ నత్థి, త్వం ఇమినా ఇధ పక్కేన తిలోదనేన కిం కరిస్ససీ”తి కథం సముట్ఠాపేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. “ఓదాతవత్థా సుచి అల్లకేసా, కచ్చాని కిం కుమ్భిమధిస్సయిత్వా;
పిట్ఠా తిలా ధోవసి తణ్డులాని, తిలోదనో హేహితి కిస్సహేతూ”తి.

తత్థ **కచ్చానీ**తి తం గోత్తేన ఆలపతి. **కుమ్భిమధిస్సయిత్వా**తి పచనథాలికం మనుస్ససీసుద్ధనం ఆరోపేత్వా. **హేహితీ**తి అయం తిలోదనో కిస్స హేతు భవిస్సతి, కిం అత్తనా భుఞ్జిస్ససి, ఉదాహు అఞ్ఞం కారణమత్థీతి.

అథస్స సా ఆచిక్ఖన్తీ దుతియం గాథమాహ –

౨. “న ఖో అయం బ్రాహ్మణ భోజనత్థా, తిలోదనో హేహితి సాధుపక్కో;

ధమ్మో మతో తస్స పహుత్తమజ్జ, అహం కరిస్సామి సుసానమజ్ఝే”తి.

తత్థ **ధమ్మోతి** జేట్ఠాపచాయనధమ్మో చేవ తివిధసుచరితధమ్మో చ. **తస్స పహుత్తమజ్జాతి** తస్సాహం ధమ్మస్స ఇదం మతకభత్తం కరిస్సామీతి అత్థో.

తతో సక్కో తతియం గాథమాహ –

౩. “అనువిచ్చ కచ్చాని కరోహి కిచ్చం, ధమ్మో మతో కో ను తవేవ సంసి;
సహస్సనేత్తో అతులానుభావో, న మియ్యతీ ధమ్మవరో కదాచీ”తి.

తత్థ **అనువిచ్చాతి** ఉపపరిక్ఖిత్వా జానిత్వా. **కో ను తవేవ సంసీతి** కో ను తవ ఏవం ఆచిక్ఖి. **సహస్సనేత్తోతి** అత్తానం ధమ్మవరం ఉత్తమధమ్మం కత్వా దస్సేన్తో ఏవమాహ.

తం వచనం సుత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౪. “దళ్హప్పమాణం మమ ఏత్థ బ్రహ్మే, ధమ్మో మతో నత్థి మమేత్థ కఙ్ఖా;
యే యేవ దాని పాపా భవన్తి, తే తేవ దాని సుఖితా భవన్తి.

౫. “సుణిసా హి మయ్హం వఞ్ఝా అహోసి, సా మం వధిత్వాన విజాయి పుత్తం;
సా దాని సబ్బస్స కులస్స ఇస్సరా, అహం పనమ్హి అపవిద్ధా ఏకికా”తి.

తత్థ **దళ్హప్పమాణన్తి** దళ్హం థిరం నిస్సంసయం బ్రాహ్మణ ఏత్థ మమ పమాణన్తి వదతి. **యే యేతి** తస్స మతభావే కారణం దస్సేన్తీ ఏవమాహ. **వధిత్వానాతి** పోథేత్వా నిక్కడ్ఢిత్వా. **అపవిద్ధాతి** ఛడ్డితా అనాథా హుత్వా ఏకికా వసామి.

తతో సక్కో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬. “జీవామి వోహం న మతోహమస్మి, తవేవ అత్థాయ ఇధాగతోస్మి;
యా తం వధిత్వాన విజాయి పుత్తం, సహేవ పుత్తేన కరోమి భస్మ”న్తి.

తత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం.

ఇతరా తం సుత్వా “ధీ అహం కిం కథేసిం, మమ నత్తు అమరణకారణం కరిస్సామీ”తి సత్తమం గాథమాహ –

౭. “ఏవఞ్చ తే రుచ్చతి దేవరాజ, మమేవ అత్థాయ ఇధాగతోసి;
అహఞ్చ పుత్తో సుణిసా చ నత్తా, సమ్మోదమానా ఘరమావసేమా”తి.

అథస్సా సక్కో అట్ఠమం గాథమాహ –

౮. “ఏవఞ్చ తే రుచ్చతి కాతియాని, హతాపి సన్తా న జహాసి ధమ్మం;

తువఞ్చ పుత్తో సుణిసా చ నత్తా, సమ్మోదమానా ఘరమావసేథా”తి.

తత్థ **హతాపి సన్తా**తి యది త్వం పోథితాపి నిక్కడ్ఢితాపి సమానా తవ దారకేసు మేత్తధమ్మం న జహాసి, ఏవం సన్తే యథా త్వం ఇచ్ఛసి, తథా హోతు, అహం తే ఇమస్మిం గుణే పసన్నోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా అలఙ్కతపటియత్తో సక్కో అత్తనో ఆనుభావేన ఆకాసే ఠత్వా “కచ్చాని త్వం మా భాయి, పుత్తో చ తే సుణిసా చ మమానుభావేన ఆగన్త్వా అన్తరామగ్గే తం ఖమాపేత్వా ఆదాయ గమిస్సన్తి, అప్పమత్తా హోహీ”తి వత్వా అత్తనో ఠానమేవ గతో. తేపి సక్కానుభావేన తస్సా గుణం అనుస్సరిత్వా “కహం నో మాతా”తి అన్తోగామే మనుస్సే పుచ్ఛిత్వా “సుసానాభిముఖం గతా”తి సుత్వా “అమ్మ, అమ్మా”తి సుసానమగ్గం పటిపజ్జిత్వా తం దిస్వావ పాదేసు పతిత్వా “అమ్మ, అమ్హాకం దోసం ఖమాహీ”తి తం ఖమాపేసుం. సాపి నత్తారం గణ్హి. ఇతి తే సమ్మోదమానా గేహం గన్త్వా తతో పట్ఠాయ సమగ్గవాసం వసింసు.

౬. “సా కాతియానీ సుణిసాయ సద్ధిం, సమ్మోదమానా ఘరమావసిత్థ;
పుత్తో చ నత్తా చ ఉపట్ఠహింసు, దేవానమిన్దేన అధిగ్గహీతా”తి. –

అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **సా కాతియానీ**తి భిక్ఖవే, సా కచ్చానగోత్తా. **దేవానమిన్దేన అధిగ్గహీతా**తి దేవిన్దేన సక్కేన అనుగ్గహితా హుత్వా తస్సానుభావేన సమగ్గవాసం వసింసూతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతుపోసకో ఏతరహి మాతుపోసకో అహోసి , భరియాపిస్స తదా భరియాయేవ, సక్కో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కచ్చానిజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౧౮] ౨. అట్ఠసద్దజాతకవణ్ణనా

ఇదం పురే నిన్నమాహూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో అడ్ఢరత్తసమయే సుతం భింసనకం అవినిబ్భోగసద్దం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **లోహకుమ్భిజాతకే** (జా॰ ౧.౪.౫౩ ఆదయో) కథితసదిసమేవ. ఇధ పన సత్థా “మయ్హం, భన్తే, ఇమేసం సద్దానం సుతత్తా కిన్తి భవిస్సతీ”తి వుత్తే “మా భాయి, మహారాజ, న తే ఏతేసం సుతపచ్చయా కోచి అన్తరాయో భవిస్సతి, న హి, మహారాజ, ఏవరూపం భయానకం అవినిబ్భోగసద్దం త్వమేవేకో సుణి, పుబ్బేపి రాజానో ఏవరూపం సద్దం సుత్వా బ్రాహ్మణానం కథం గహేత్వా సబ్బచతుక్కయఞ్ఞం యజితుకామా పణ్డితానం వచనం సుత్వా యఞ్ఞహరణత్థాయ గహితసత్తే విస్సజ్జేత్వా నగరే మాఘాతభేరిం చరాపేసు”న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో మాతాపితూనం అచ్చయేన రతనవిలోకనం కత్వా సబ్బం విభవజాతం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా అపరభాగే

లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం చరన్తో బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసి. తదా బారాణసిరాజా సిరిసయనే నిసిన్నో అడ్ఢరత్తసమయే అట్ఠ సద్దే అస్సోసి – పఠమం రాజనివేసనసామన్తా ఉయ్యానే ఏకో బకో సద్దమకాసి, దుతియం తస్మిం సద్దే అనుపచ్ఛిన్నేయేవ హత్థిసాలాయ తోరణనివాసినీ కాకీ సద్దమకాసి, తతియం రాజగేహే కణ్ణికాయం నివుత్థఘుణపాణకో సద్దమకాసి, చతుత్థం రాజగేహే పోసావనియకోకిలో సద్దమకాసి, పఞ్చమం తత్థేవ పోసావనియమిగో సద్దమకాసి, ఛట్ఠం తత్థేవ పోసావనియవానరో సద్దమకాసి, సత్తమం తత్థేవ పోసావనియకిన్నరో సద్దమకాసి, అట్ఠమం తస్మిం సద్దే అనుపచ్ఛిన్నేయేవ రాజనివేసనమత్థకేన ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో పచ్చేకబుద్ధో ఏకం ఉదానం ఉదానేన్తో సద్దమకాసి.

బారాణసిరాజా ఇమే అట్ఠ సద్దే సుత్వా భీతతసితో పునదివసే బ్రాహ్మణే పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా "అన్తరాయో తే, మహారాజ, భవిస్సతి, సబ్బచతుక్కయఞ్ఞం యజిస్సామా"తి వత్వా రఞ్ఞా "యథారుచితం కరోథా"తి అనుఞ్ఞాతా హట్ఠపహట్ఠా రాజకులతో నిక్ఖమిత్వా యఞ్ఞకమ్మం ఆరభింసు. అథ నేసం జేట్ఠకస్స యఞ్ఞకారబ్రాహ్మణస్స అన్తేవాసీ మాణవో పణ్డితో బ్యత్తో ఆచరియం ఆహ – "ఆచరియ, ఏవరూపం కక్ఖళం ఫరుసం అసాతం బహూనం సత్తానం వినాసకమ్మం మా కరీ"తి. "తాత, త్వం కిం జానాసి, సచేపి అఞ్ఞం కిఞ్చి న భవిస్సతి, మచ్ఛమంసం తావ బహుం ఖాదితుం లభిస్సామా"తి. "ఆచరియ, కుచ్ఛిం నిస్సాయ నిరయే నిబ్బత్తనకమ్మం మా కరోథా"తి. తం సుత్వా సేసబ్రాహ్మణా "అయం అమ్హాకం లాభన్తరాయం కరోతీ"తి తస్స కుజ్ఝింసు. మాణవో తేసం భయేన "తేన హి తుమ్హేవ మచ్ఛమంసఖాదనూపాయం కరోథా"తి వత్వా నిక్ఖమిత్వా బహినగరే రాజానం నివారేతుం సమత్థం ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణం ఉపధారేన్తో రాజుయ్యానం గన్త్వా బోధిసత్తం దిస్వా వన్దిత్వా "భన్తే, కిం తుమ్హాకం సత్తేసు అనుకమ్పా నత్థి, రాజా బహూ సత్తే మారేత్వా యఞ్ఞం యజాపేతి, కిం వో మహాజనస్స బన్ధనమోక్ఖం కాతుం న వట్టతీ"తి ఆహ. "మాణవ, ఏత్థ నేవ రాజా అమ్హే జానాతి, న మయం రాజానం జానామా"తి. "జానాథ పన, భన్తే, రఞ్ఞా సుతసద్దానం నిప్ఫత్తి"న్తి? "ఆమ, జానామీ"తి. "జానన్తా రఞ్ఞో కస్మా న కథేథా"తి? "మాణవ కిం సక్కా 'అహం జానామీ'తి నలాటే సిఙ్గం బన్ధిత్వా చరితుం, సచే ఇధాగన్త్వా పుచ్ఛిస్సతి, కథేస్సామీ"తి.

మాణవో వేగేన రాజకులం గన్త్వా "కిం, తాతా"తి వుత్తే "మహారాజ, తుమ్హేహి సుతసద్దానం నిప్ఫత్తిం జాననకో ఏకో తాపసో తుమ్హాకం ఉయ్యానే మఙ్గలసిలాయం నిసిన్నో 'సచే మం పుచ్ఛిస్సతి, కథేస్సామీ'తి వదతి, గన్త్వా తం పుచ్ఛితుం వట్టతీ"తి ఆహ. రాజా వేగేన తత్థ గన్త్వా తాపసం వన్దిత్వా కతపటిసన్థారో నిసీదిత్వా "సచ్చం కిర, భన్తే, తుమ్హే మయా సుతసద్దానం నిప్ఫత్తిం జానాథా"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "తేన హి కథేథ తం మే"తి. "మహారాజ, తేసం సుతపచ్చయా తవ కోచి అన్తరాయో నత్థి , పోరాణుయ్యానే పన తే ఏకో బకో అత్థి, సో గోచరం అలభన్తో జిఘచ్ఛాయ పరేతో పఠమం సద్దమకాసీ"తి తస్స కిరియం అత్తనో ఞాణేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౦. "ఇదం పురే నిన్నమాహు, బహుమచ్ఛం మహోదకం;
ఆవాసో బకరాజస్స, పేత్తికం భవనం మమ;
త్యజ్జ భేకేన యాపేమ, ఓకం న విజహామసే"తి.

తత్థ **ఇద**న్తి మఙ్గలపోక్ఖరణిం సన్ధాయ వదతి. సా హి పుబ్బే ఉదకతుమ్బేన ఉదకే పవిసన్తే మహోదకా బహుమచ్ఛా, ఇదాని పన ఉదకస్స పచ్ఛిన్నత్తా న మహోదకా జాతా. **త్యజ్జ భేకేనా**తి తే మయం అజ్జ మచ్ఛే అలభన్తా మణ్డూకమత్తేన యాపేమ. **ఓక**న్తి ఏవం జిఘచ్ఛాయ పీళితాపి వసనట్ఠానం న విజహామ.

ఇతి, మహారాజ, సో బకో జిఘుచ్ఛాపీళితో సద్దమకాసి. సచేపి తం జిఘుచ్ఛాతో మోచేతుకామో, తం ఉయ్యానం సోధాపేత్వా పోక్ఖరణిం ఉదకస్స పూరేహీతి. రాజా తథా కారేతుం ఏకం అమచ్చం ఆణాపేసి.

“హత్థిసాలతోరణే పన తే, మహారాజ, ఏకా కాకీ వసమానా అత్తనో పుత్తసోకేన దుతియం సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౧. “కో దుతియం అసీలిస్స, బన్ధరస్సక్ఖి భేచ్ఛతి;
కో మే పుత్తే కులావకం, మఞ్చ సోత్థిం కరిస్సతీ”తి.

వత్వా చ పన “కో నామ తే, మహారాజ, హత్థిసాలాయ హత్థిమేణ్డో”తి పుచ్ఛి. “బన్ధరో నామ, భన్తే”తి. “ఏకక్ఖికాణో సో, మహారాజా”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. మహారాజ, హత్థిసాలాయ తే ద్వారతోరణే ఏకా కాకీ కులావకం కత్వా అణ్డకాని నిక్ఖిపి. తాని పరిణతాని కాకపోతకా నిక్ఖన్తా, హత్థిమేణ్డో హత్థిం ఆరుయ్హ సాలతో నిక్ఖమన్తో చ పవిసన్తో చ అఙ్కుసకేన కాకిమ్పి పుత్తకేపిస్సా పహరతి, కులావకమ్పి విద్ధంసేతి. సా తేన దుక్ఖేన పీళితా తస్స అక్ఖిభేదనం ఆయాచన్తీ ఏవమాహ, సచే తే కాకియా మేత్తచిత్తం అత్థి, ఏతం బన్ధరం పక్కోసాపేత్వా కులావకవిద్ధంసనతో వారేహీతి . రాజా తం పక్కోసాపేత్వా పరిభాసిత్వా హారేత్వా అఞ్ఞస్స తం హత్థిం అదాసి.

“పాసాదకణ్ణికాయ పన తే, మహారాజ, ఏకో ఘుణపాణకో వసతి. సో తత్థ ఫేగ్గుం ఖాదిత్వా తస్మిం ఖీణే సారం ఖాదితుం నాసక్ఖి, సో భక్ఖం అలభిత్వా నిక్ఖమితుమ్పి అసక్కోన్తో పరిదేవమానో తతియం సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి వత్వా తస్స కిరియం అత్తనో ఞాణేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా తతియం గాథమాహ –

౧౨. “సబ్బా పరిక్ఖతా ఫేగ్గు, యావ తస్సా గతీ అహు;
ఖీణభక్ఖో మహారాజ, సారే న రమతీ ఘుణో”తి.

తత్థ **యావ తస్సా గతీ అహూ**తి యావ తస్సా ఫేగ్గుయా నిప్ఫత్తి అహోసి, సా సబ్బా ఖాదితా. **న రమతీ**తి “మహారాజ, సో పాణకో తతో నిక్ఖమిత్వా గమనట్ఠానమ్పి అపస్సన్తో పరిదేవతి, నీహరాపేహి న”న్తి ఆహ. రాజా ఏకం పురిసం ఆణాపేత్వా ఉపాయేన నం నీహరాపేసి.

“నివేసనే పన తే, మహారాజ, ఏకా పోసావనియా కోకిలా అత్థీ”తి? “అత్థి, భన్తే”తి. “మహారాజ, సా అత్తనా నివుత్థపుబ్బం వనసణ్డం సరిత్వా ఉక్కణ్ఠిత్వా ‘కదా ను ఖో ఇమమ్హా పఞ్జరా ముచ్చిత్వా రమణీయం వనసణ్డం గచ్ఛిస్సామీ’తి చతుత్థం సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౧౩. “సా నూనాహం ఇతో గన్త్వా, రఞ్ఞో ముత్తా నివేసనా;
అత్తానం రమయిస్సామి, దుమసాఖనికేతినీ”తి.

తత్థ **దుమసాఖనికేతినీ**తి సుపుప్ఫితాసు రుక్ఖసాఖాసు సకనికేతా హుత్వా. ఏవఞ్చ పన వత్వా “ఉక్కణ్ఠితా, మహారాజ, సా కోకిలా, విస్సజ్జేహి న”న్తి ఆహ. రాజా తథా కారేసి.

“నివేసనే పన తే, మహారాజ, ఏకో పోసావనియో మిగో అత్థీ”తి? “అత్థి, భన్తే”తి. “మహారాజ, సో ఏకో యూథపతి అత్తనో మిగిం అనుస్సరిత్వా కిలేసవసేన ఉక్కణ్ఠితో పఞ్చమం సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి వత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౪. “సో నూనాహం ఇతో గన్త్వా, రఞ్ఞో ముత్తో నివేసనా;
అగ్గోదకాని పిస్సామి, యూథస్స పురతో వజ”న్తి.

తత్థ **అగ్గోదకానీ**తి అగ్గఉదకాని, అఞ్ఞేహి మిగేహి పఠమతరం అపీతాని అనుచ్ఛిట్ఠోదకాని యూథస్స పురతో గచ్ఛన్తో కదా ను ఖో పివిస్సామీతి.

మహాసత్తో తమ్పి మిగం విస్సజ్జాపేత్వా “నివేసనే పన తే, మహారాజ, పోసావనియో మక్కటో అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “అత్థి, భన్తే”తి వుత్తే “సోపి, మహారాజ, హిమవన్తపదేసే యూథపతి మక్కటీహి సద్ధిం కామగిద్ధో హుత్వా విచరన్తో భరతేన నామ లుద్దేన ఇధ ఆనీతో, ఇదాని ఉక్కణ్ఠిత్వా తత్థేవ గన్తుకామో ఛట్ఠం సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి వత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౫. “తం మం కామేహి సమ్మత్తం, రత్తం కామేసు ముచ్ఛితం;
ఆనయీ భరతో లుద్దో, బాహికో భద్దమత్థు తే”తి.

తత్థ **బాహికో**తి బాహికరట్ఠవాసీ. **భద్దమత్థు తే**తి ఇమమత్థం సో వానరో ఆహ, తుయ్హం పన భద్దమత్థు, విస్సజ్జేహి నన్తి.

మహాసత్తో తం వానరం విస్సజ్జాపేత్వా “నివేసనే పన తే, మహారాజ, పోసావనియో కిన్నరో అత్థీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అత్థీ”తి వుత్తే “సో, మహారాజ, అత్తనో కిన్నరియా కతగుణం అనుస్సరిత్వా కిలేసాతురో సద్దమకాసి. సో హి తాయ సద్ధిం ఏకదివసం తుఙ్గపబ్బతసిఖరం ఆరుహి. తే తత్థ వణ్ణగన్ధరససమ్పన్నాని నానాపుప్ఫాని ఓచినన్తా పిళన్ధన్తా సూరియం అత్థఙ్గతం న సల్లక్ఖేసుం, అత్థఙ్గతే సూరియే ఓతరన్తానం అన్ధకారో అహోసి. తత్ర నం కిన్నరీ ‘సామి, అన్ధకారో వత్తతి, అపక్ఖలన్తో అప్పమాదేన ఓతరాహీ’తి వత్వా హత్థే గహేత్వా ఓతారేసి, సో తాయ తం వచనం అనుస్సరిత్వా సద్దమకాసి, తతోపి తే భయం నత్థీ”తి తం కారణం అత్తనో ఞాణబలేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా పాకటం కరోన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౧౬. “అన్ధకారతిమిసాయం, తుఙ్గే ఉపరిపబ్బతే;
సా మం సణ్హేన ముదునా, మా పాదం ఖలి యస్మనీ”తి.

తత్థ **అన్ధకారతిమిసాయ**న్తి అన్ధభావకారకే తమే. **తుఙ్గే**తి తిఖిణే. **సణ్హేన ముదునా**తి మట్ఠేన ముదుకేన వచనేన. **మా పాదం ఖలి యస్మనీ**తి య-కారో బ్యఞ్జనసన్ధివసేన గహితో. ఇదం వుత్తం హోతి – సా మం కిన్నరీ సణ్హేన ముదకేన వచనేన “సామి, అప్పమత్తో హోహి, మా పాదం ఖలి అస్మని, యథా తే ఉపక్ఖలిత్వా పాదో పాసాణస్మిం న ఖలతి, తథా ఓతరా”తి వత్వా హత్థేన గహేత్వా ఓతారేసీతి.

ఇతి మహాసత్తో కిన్నరేన కతసద్దకారణం కథేత్వా తం విస్సజ్జాపేత్వా “మహారాజ, అట్ఠమో ఉదానసద్దో అహోసి. నన్దమూలకపబ్భారస్మిం కిర ఏకో పచ్చేకబుద్ధో అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారపరిక్ఖయం ఞత్వా ‘మనుస్సపథం గన్త్వా బారాణసిరఞ్ఞో

ఉయ్యానే పరినిబ్బాయిస్సామి, తస్స మే మనుస్సా సరీరనిక్ఖేపం కారేత్వా సాధుకీళం కీళిత్వా ధాతుపూజం కత్వా సగ్గపథం పూరేస్సన్తీ'తి ఇద్ధానుభావేన ఆగచ్ఛన్తో తవ పాసాదస్స మత్థకం పత్తకాలే ఖన్ధభారం ఓతారేత్వా నిబ్బానపురపవేసనదీపనం ఉదానం ఉదానేసీ"తి పచ్చేకబుద్ధేన వుత్తం గాథమాహ –

౧౨. "అసంసయం జాతిఖయన్తదస్సీ, న గబ్భసేయ్యం పునరావజిస్సం;
అయమన్తిమా పచ్ఛిమా గబ్భసేయ్యా, ఖీణో మే సంసారో పునబ్భవాయా"తి.

తస్సత్థో – జాతియా ఖయన్తసఙ్ఖాతస్స నిబ్బానస్స దిట్ఠత్తా **జాతిఖయన్తదస్సీ** అహం **అసంసయం** పున గబ్భసేయ్యం న ఆవజిస్సం, అయం మే అన్తిమా జాతి, పచ్ఛిమా గబ్భసేయ్యా, ఖీణో మే పునబ్భవాయ ఖన్ధపటిపాటిసఙ్ఖాతో సంసారోతి.

"ఇదఞ్చ పన నో ఉదానం వత్వా ఇమం ఉయ్యానవనం ఆగమ్మ ఏకస్స సుపుప్ఫితస్స సాలస్స మూలే పరినిబ్బుతో, ఏహి, మహారాజ, సరీరకిచ్చమస్స కరిస్సామా"తి మహాసత్తో రాజానం గహేత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పరినిబ్బుతట్ఠానం గన్త్వా సరీరం దస్సేసి. రాజా తస్స సరీరం దిస్వా సద్ధిం బలకాయేన గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా బోధిసత్తస్స వచనం నిస్సాయ యఞ్ఞం హారేత్వా సబ్బసత్తానం జీవితదానం దత్వా నగరే మాఘాతభేరిం చరాపేత్వా సత్తాహం సాధుకీళం కీళిత్వా సబ్బగన్ధచితకే మహన్తేన సక్కారేన పచ్చేకబుద్ధస్స సరీరం ఝాపేత్వా ధాతుయో చతుమహాపథే థూపం కారేసి. బోధిసత్తోపి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా "అప్పమత్తో హోహీ"తి ఓవదిత్వా హిమవన్తమేవ పవిసిత్వా బ్రహ్మవిహారేసు పరికమ్మం కత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "మహారాజ, తస్స సద్దస్స సుతకారణా తవ కోచి అన్తరాయో నత్థీ"తి యఞ్ఞం హరాపేత్వా "మహాజనస్స జీవితం దేహీ"తి జీవితదానం దాపేత్వా నగరే ధమ్మభేరిం చరాపేత్వా ధమ్మం దేసేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, మాణవో సారిపుత్తో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అట్ఠసద్దజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౧౯] ౩. సులసాజాతకవణ్ణనా

ఇదం సువణ్ణకాయూరన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనాథపిణ్డికస్స దాసిం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర ఏకస్మిం ఉస్సవదివసే దాసిగణేన సద్ధిం ఉయ్యానం గచ్ఛన్తీ అత్తనో సామినిం పుఞ్ఞలక్ఖణదేవిం ఆభరణం యాచి. సా తస్సా సతసహస్సమూలం అత్తనో ఆభరణం అదాసి. సా తం పిళన్ధిత్వా దాసిగణేన సద్ధిం ఉయ్యానం పావిసి. అథేకో చోరో తస్సా ఆభరణే లోభం ఉప్పాదేత్వా "ఇమం మారేత్వా ఆభరణం హరిస్సామీ"తి తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో ఉయ్యానం గన్త్వా తస్సా మచ్ఛమంససురాదీని అదాసి. సా "కిలేసవసేన దేతి మఞ్ఞే"తి గహేత్వా ఉయ్యానకీళం కీళిత్వా వీమంసనత్థాయ సాయన్హసమయే నిపన్నే దాసిగణే ఉట్ఠాయ తస్స సన్తికం అగమాసి. సో "భద్దే, ఇమం ఠానం అప్పటిచ్ఛన్నం, థోకం పురతో గచ్ఛామా"తి ఆహ. తం సుత్వా ఇతరా "ఇమస్మిం ఠానే సక్కా రహస్సకమ్మం కాతుం, అయం పన నిస్సంసయం మం మారేత్వా పిళన్ధనభణ్డం హరితుకామో భవిస్సతి, హోతు, సిక్ఖాపేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా "సామి, సురామదేన మే సుక్ఖం సరీరం, పానీయం తావ మం పాయేహీ"తి ఏకం కూపం నేత్వా "ఇతో మే పానీయం ఓసిఞ్చా"తి రజ్జుఞ్చ ఘటఞ్చ దస్సేసి. చోరో రజ్జుం కూపే ఓతారేసి, అథ నం ఓనమిత్వా ఉదకం ఓసిఞ్చన్తం మహబ్బలదాసీ ఉభోహి హత్థేహి ఆణిసదం పహరిత్వా కూపే ఖిపిత్వా "న త్వం ఏత్తకేన మరిస్ససీ"తి ఏకం మహన్తం ఇట్ఠకం మత్థకే ఆసుమ్భి. సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో. సాపి

నగరం పవిసిత్వా సామినియా ఆభరణం దదమానా “మనమ్హి అజ్జ ఇమం ఆభరణం నిస్సాయ మతా”తి సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి, సాపి అనాథపిణ్డికస్స ఆరోచేసి, అనాథపిణ్డికో తథాగతస్స ఆరోచేసి. సత్థా “న ఖో, గహపతి, ఇదానేవ సా దాసీ ఠానుప్పత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతా, పుబ్బేపి సమన్నాగతావ, న చ ఇదానేవ తాయ సో మారితో, పుబ్బేపి నం మారేసియేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే సులసా నామ నగరసోభినీ పఞ్చసతవణ్ణదాసిపరివారా అహోసి, సహస్సేన రత్తిం గచ్ఛతి. తస్మింయేవ నగరే సత్తుకో నామ చోరో అహోసి నాగబలో, రత్తిభాగే ఇస్సరఘరాని పవిసిత్వా యథారుచిం విలుమ్పతి. నాగరా సన్నిపతిత్వా రఞ్ఞో ఉపక్కోసింసు. రాజా నగరగుత్తికం ఆణాపేత్వా తత్థ తత్థ గుమ్బం ఠపాపేత్వా చోరం గణ్హాపేత్వా “సీసమస్స ఛిన్దథా”తి ఆహ. తం పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి తాళేత్వా ఆఘాతనం నేన్తి. “చోరో కిర గహితో”తి సకలనగరం సఙ్ఖుభి. తదా సులసా వాతపానే ఠత్వా అన్తరవీథిం ఓలోకేన్తీ తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా “సచే ఇమం చోరోతి గహితపురిసం మోచేతుం సక్ఖిస్సామి, ఇదం కిలిట్ఠకమ్మం అకత్వా ఇమినావ సద్ధిం సమగ్గవాసం కప్పేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా హేట్ఠా **కణవేరజాతకే** (జా. ౧.౪.౬౯ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ నగరగుత్తికస్స సహస్సం పేసేత్వా తం మోచేత్వా తేన సద్ధిం సమ్మోదమానా సమగ్గవాసం వసి. చోరో తిణ్ణం చతున్నం మాసానం అచ్చయేన చిన్తేసి “అహం ఇమస్మింయేవ ఠానే వసితుం న సక్ఖిస్సామి, తుచ్ఛహత్థేన పలాయితుమ్పి న సక్కా, సులసాయ పిళన్ధనభణ్డం సతసహస్సం అగ్ఘతి, సులసం మారేత్వా ఇదం గణ్హిస్సామీ”తి. అథ నం ఏకదివసం ఆహ – “భద్దే, అహం తదా రాజపురిసేహి నీయమానో అసుకపబ్బతమత్థకే రుక్ఖదేవతాయ బలికమ్మం పటిస్సుణిం, సా మం బలికమ్మం అలభమానా భాయాపేతి, బలికమ్మమస్సా కరోమా”తి. “సాధు, సామి, సజ్జేత్వా పేసేహీ”తి. “భద్దే, పేసేతుం న వట్టతి, మయం ఉభోపి సబ్బాభరణపటిమణ్డితా మహన్తేన పరివారేన గన్త్వా దస్సామా”తి. “సాధు, సామి, తథా కరోమా”తి.

అథ నం తథా కారేత్వా పబ్బతపాదం గతకాలే ఆహ – “భద్దే, మహాజనం దిస్వా దేవతా బలికమ్మం న సమ్పటిచ్ఛిస్సతి, మయం ఉభోవ అభిరుహిత్వా దేమా”తి. సో తాయ “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛితో తం బలిపాతిం ఉక్ఖిపాపేత్వా సయం సన్నద్ధపఞ్చావుధో హుత్వా పబ్బతమత్థకం అభిరుహిత్వా ఏకం సతపోరిసపపాతం నిస్సాయ జాతరుక్ఖమూలే బలిభాజనం ఠపాపేత్వా “భద్దే, నాహం బలికమ్మత్థాయ ఆగతో, తం పన మారేత్వా పిళన్ధనం తే గహేత్వా గమిస్సామీతి ఆగతోమ్హి, తవ పిళన్ధనం ఓముఞ్చిత్వా ఉత్తరసాటకేన భణ్డికం కరోహీ”తి ఆహ. “సామి, మం కస్మా మారేసీ”తి? “ధనకారణా”తి. “సామి, మయా కతగుణం అనుస్సర, అహం తం బన్ధిత్వా నీయమానం సేట్ఠిపుత్తేన పరివత్తేత్వా బహుం ధనం దత్వా జీవితం లభాపేసిం, దేవసికం సహస్సం లభమానాపి అఞ్ఞం పురిసం న ఓలోకేమి, ఏవఞ్హి తవ ఉపకారికం మా మం మారేహి, బహుఞ్చ తే ధనం దస్సామి, తవ దాసీ చ భవిస్సామీ”తి యాచన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧౮. “ఇదం సువణ్ణకాయూరం, ముత్తా వేళురియా బహూ;
సబ్బం హరస్సు భద్దన్తే, మఞ్చ దాసీతి సావయా”తి.

తత్థ **కాయూర**న్తి గీవాయం పిళన్ధనపసాధనం కాయూరం. **సావయా**తి మహాజనమజ్ఝే సావేత్వా దాసిం కత్వా గణ్హాతి.

తతో సత్తుకేన –

౧౯. “ఓరోపయస్సు కల్యాణి, మా బాళ్హం పరిదేవసి;
న చాహం అభిజానామి, అహన్త్వా ధనమాభత”న్తి. –

అత్తనో అజ్ఝాసయానురూపం దుతియగాథాయ వుత్తాయ సులసా ఠానుప్పత్తికారణం పటిలభిత్వా “అయం చోరో మయ్హం జీవితం న దస్సతి, ఉపాయేన నం పఠమతరం పపాతే పాతేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గాథాద్వయమాహ –

౨౦. “యతో సరామి అత్తానం, యతో పత్తాస్మి విఞ్ఞుతం;
న చాహం అభిజానామి, అఞ్ఞం పియతరం తయా.

౨౧. “ఏహి తం ఉపగూహిస్సం, కరిస్సఞ్చ పదక్ఖిణం;
న హి దాని పున అత్థి, మమ తుయ్హఞ్చ సఙ్గమో”తి.

సత్తుకో తస్సాధిప్పాయం అజానన్తో “సాధు, భద్దే, ఏహి ఉపగూహస్సు మ”న్తి ఆహ. సులసా తం తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా ఉపగూహిత్వా “ఇదాని తం, సామి, చతూసు పస్సేసు వన్దిస్సామీ”తి వత్వా పాదపిట్ఠియం సీసం ఠపేత్వా బాహుపస్సే వన్దిత్వా పచ్ఛిమపస్సం గన్త్వా వన్దమానా వియ హుత్వా నాగబలా గణికా చోరం ద్వీసు పచ్ఛాపాదేసు గహేత్వా హేట్ఠా సీసం కత్వా సతపోరిసే నరకే ఖిపి. సో తత్థేవ చుణ్ణవిచుణ్ణం పత్వా మరి. తం కిరియం దిస్వా పబ్బతమత్థకే నిబ్బత్తదేవతా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౨. “న హి సబ్బేసు ఠానేసు, పురిసో హోతి పణ్డితో;
ఇత్థీపి పణ్డితా హోతి, తత్థ తత్థ విచక్ఖణా.

౨౩. “న హి సబ్బేసు ఠానేసు, పురిసో హోతి పణ్డితో;
ఇత్థీపి పణ్డితా హోతి, లహుం అత్థం విచిన్తికా.

౨౪. “లహుఞ్చ వత ఖిప్పఞ్చ, నికట్ఠే సమచేతయి;
మిగం పుణ్ణాయతేనేవ, సులసా సత్తుకం వధి.

౨౫. “యోధ ఉప్పతితం అత్థం, న ఖిప్పమనుబుజ్ఝతి;
సో హఞ్ఞతి మన్దమతి, చోరోవ గిరిగబ్భరే.

౨౬. “యో చ ఉప్పతితం అత్థం, ఖిప్పమేవ నిబోధతి;
ముచ్చతే సత్తుసమ్బాధా, సులసా సత్తుకామివా”తి.

తత్థ **పణ్డితా హోతీ**తి ఇత్థీపి పణ్డితా తత్థ తత్థ విచక్ఖణా హోతి, అథ వా ఇత్థీ పణ్డితా చేవ తత్థ తత్థ విచక్ఖణా చ హోతి. **లహుం అత్థం విచిన్తికా**తి లహుం ఖిప్పం అత్థం విచిన్తికా. **లహుఞ్చ వతా**తి అదన్ధఞ్చ వత. **ఖిప్పఞ్చా**తి అచిరేనేవ. **నికట్ఠే సమచేతయీ**తి సన్తికే ఠితావ తస్స మరణూపాయం చిన్తేసి. **పుణ్ణాయతేనేవా**తి పూరితధనుస్మిం. ఇదం వుత్తం హోతి –

యథా ఛేకో మిగలుద్దకో సకణ్డపుణ్ణధనుస్మిం ఖిప్పం మిగం వధతి, ఏవం సులసా సత్తుకం వధీతి. **యోధాతి** యో ఇమస్మిం సత్తలోకే. **నిబోధతీతి** జానాతి. **సత్తుకామివాతి** సత్తుకా ఇవ, యథా సులసా ముత్తా, ఏవం ముచ్చతీతి అత్థో.

ఇతి సులసా చోరం వధిత్వా పబ్బతా ఓరుయ్హ అత్తనో పరిజనస్స సన్తికం గన్త్వా "అయ్యపుత్తో కహ"న్తి పుట్ఠా "మా తం పుచ్ఛథా"తి వత్వా రథం అభిరుహిత్వా నగరమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా తే ఉభోపి ఇమేయేవ అహేసుం, దేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సులసాజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౨౦] ౪. సుమఙ్గలజాతకవణ్ణనా

భుసమ్హి కుద్ధోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజోవాదసుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తదా పన సత్థా రఞ్ఞా యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జం కారేసి, మహాదానం పవత్తేసి. తస్స సుమఙ్గలో నామ ఉయ్యానపాలో అహోసి. అథేకో పచ్చేకబుద్ధో నన్దమూలకపబ్భారా నిక్ఖమిత్వా చారికం చరమానో బారాణసిం పత్వా ఉయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరం పిణ్డాయ పావిసి. తమేనం రాజా దిస్వా పసన్నచిత్తో వన్దిత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా రాజాసనే నిసీదాపేత్వా నానగ్గరసేహి ఖాదనీయభోజనీయేహి పరివిసిత్వా అనుమోదనం సుత్వా పసన్నో అత్తనో ఉయ్యానే వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గాహాపేత్వా ఉయ్యానం పవేసేత్వా సయమ్పి భుత్తపాతరాసో తత్థ గన్త్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీని సంవిదహిత్వా సుమఙ్గలం నామ ఉయ్యానపాలం వేయ్యావచ్చకరం కత్వా నగరం పావిసి. పచ్చేకబుద్ధో తతో పట్ఠాయ నిబద్ధం రాజగేహే భుఞ్జన్తో తత్థ చిరం వసి, సుమఙ్గలోపి నం సక్కచ్చం ఉపట్ఠహి.

అథేకదివసం పచ్చేకబుద్ధో సుమఙ్గలం ఆమన్తేత్వా "అహం కతిపాహం అసుకగామం నిస్సాయ వసిత్వా ఆగచ్ఛిస్సామి, రఞ్ఞో ఆరోచేహీ"తి వత్వా పక్కామి. సుమఙ్గలోపి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. పచ్చేకబుద్ధో కతిపాహం తత్థ వసిత్వా సాయం సూరియే అత్థఙ్గతే తం ఉయ్యానం పచ్చాగమి. సుమఙ్గలో తస్స ఆగతభావం అజానన్తో అత్తనో గేహం అగమాసి. పచ్చేకబుద్ధోపి పత్తచీవరం పటిసామేత్వా థోకం చఙ్కమిత్వా పాసాణఫలకే నిసీది. తం దివసం పన ఉయ్యానపాలస్స ఘరం పాహునకా ఆగమింసు. సో తేసం సూపబ్యఞ్జనత్థాయ "ఉయ్యానే అభయలద్ధం మిగం మారేస్సామీ"తి ధనుం ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా మిగం ఉపధారేన్తో పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా "మహామిగో భవిస్సతీ"తి సఞ్ఞాయ సరం సన్నయ్హిత్వా విజ్ఝి. పచ్చేకబుద్ధో సీసం వివరిత్వా "సుమఙ్గలా"తి ఆహ. సో సంవేగప్పత్తో వన్దిత్వా "భన్తే, అహం తుమ్హాకం ఆగతభావం అజానన్తో 'మిగో'తి సఞ్ఞాయ విజ్ఝిం, ఖమథ మే"తి వత్వా "హోతు దాని కిం కరిస్ససి, ఏహి సరం లుఞ్చిత్వా గణ్హాహీ"తి వుత్తే వన్దిత్వా సరం లుఞ్చి, మహతీ వేదనా ఉప్పజ్జి. పచ్చేకబుద్ధో తత్థేవ పరినిబ్బాయి. ఉయ్యానపాలో "సచే రాజా జానిస్సతి, నాసేస్సతీ"తి పుత్తదారం గహేత్వా తతోవ పలాయి. తావదేవ "పచ్చేకబుద్ధో పరినిబ్బుతో"తి దేవతానుభావేన సకలనగరం ఏకకోలాహలం జాతం.

పునదివసే మనుస్సా ఉయ్యానం గన్త్వా పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా “ఉయ్యానపాలో పచ్చేకబుద్ధం మారేత్వా పలాతో”తి రఞ్ఞో కథయింసు. రాజా మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా సత్తాహం సరీరపూజం కత్వా మహన్తేన సక్కారేన ఝాపేత్వా ధాతుయో ఆదాయ చేతియం కత్వా తం పూజేన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సుమఙ్గలోపి ఏకసంవచ్ఛరం వీతినామేత్వా “రఞ్ఞో చిత్తం జానిస్సామీ”తి ఆగన్త్వా ఏకం అమచ్చం పస్సిత్వా “మయి రఞ్ఞో చిత్తం జానాహీ”తి ఆహ. అమచ్చోపి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తస్స గుణం కథేసి. రాజా అసుణన్తో వియ అహోసి. పున కిఞ్చి అవత్వా రఞ్ఞో అనత్తమనభావం సుమఙ్గలస్స కథేసి. సో దుతియసంవచ్ఛరేపి ఆగన్త్వా తథేవ రాజా తుణ్హీ అహోసి. తతియసంవచ్ఛరే ఆగన్త్వా పుత్తదారం గహేత్వావ ఆగమి. అమచ్చో రఞ్ఞో చిత్తముదుభావం ఞత్వా తం రాజద్వారే ఠపేత్వా తస్సాగతభావం రఞ్ఞో కథేసి. రాజా తం పక్కోసాపేత్వా పటిసన్థారం కత్వా “సుమఙ్గల, కస్మా తయా మమ పుఞ్ఞక్ఖేత్తం పచ్చేకబుద్ధో మారితో”తి పుచ్ఛి. సో “నాహం, దేవ, ‘పచ్చేకబుద్ధం మారేమీ’తి మారేసిం, అపిచ ఖో ఇమినా నామ కారణేన ఇదం నామ అకాసి”న్తి తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. అథ నం రాజా “తేన హి మా భాయీ”తి సమస్సాసేత్వా పున ఉయ్యానపాలమేవ అకాసి.

అథ నం సో అమచ్చో పుచ్ఛి “దేవ, కస్మా తుమ్హే ద్వే వారే సుమఙ్గలస్స గుణం సుత్వాపి కిఞ్చి న కథయిత్థ, కస్మా పన తతియవారే సుత్వా తం పక్కోసిత్వా అనుకమ్పిత్థా”తి? రాజా “తాత, రఞ్ఞో నామ కుద్ధేన సహసా కిఞ్చి కాతుం న వట్టతి, తేనాహం పుబ్బే తుణ్హీ హుత్వా తతియవారే సుమఙ్గలే మమ చిత్తస్స ముదుభావం ఞత్వా తం పక్కోసాపేసి”న్తి రాజవత్తం కథేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౨౬. “భుసమ్హి కుద్ధోతి అవేక్ఖియాన, న తావ దణ్డం పణయేయ్య ఇస్సరో;
అట్ఠానసో అప్పతిరూపమత్తనో, పరస్స దుక్ఖాని భుసం ఉదీరయే.

౨౭. “యతో చ జానేయ్య పసాదమత్తనో, అత్థం నియుఞ్జేయ్య పరస్స దుక్కటం;
తదాయమత్థోతి సయం అవేక్ఖియ, అథస్స దణ్డం సదిసం నివేసయే.

౨౮. “న చాపి ఝాపేతి పరం న అత్తనం, అముచ్ఛితో యో నయతే నయానయం;
యో దణ్డధారో భవతీధ ఇస్సరో, స వణ్ణగుత్తో సిరియా న ధంసతి.

౩౦. “యే ఖత్తియా సే అనిసమ్మకారినో, పణేన్తి దణ్డం సహసా పముచ్ఛితా;
అవణ్ణసంయుతా జహన్తి జీవితం, ఇతో విముత్తాపి చ యన్తి దుగ్గతిం.

౩౧. “ధమ్మే చ యే అరియప్పవేదితే రతా, అనుత్తరా తే వచసా మనసా కమ్మునా చ;
తే సన్తిసోరచ్చసమాధిసణ్ఠితా, వజన్తి లోకం దుభయం తథావిధా.

౩౨. “రాజాహమస్మి నరపమదానమిస్సరో, సచేపి కుజ్ఝామి ఠపేమి అత్తనం;
నిసేధయన్తో జనతం తథావిధం, పణేమి దణ్డం అనుకమ్ప యోనిసో”తి.

తత్థ **అవేక్ఖియానాతి** అపేక్ఖిత్వా జానిత్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, పథవిస్సరో రాజా నామ “అహం భుసం కుద్ధో బలవకోధాభిభూతో”తి ఞత్వా అట్ఠవత్థుకాదిభేదం దణ్డం పరస్స న పణయేయ్య న వత్తేయ్య. కింకారణా? కుద్ధో హి

అట్ఠవత్థుకం సోళసవత్థుకం కత్వా అట్ఠానేన అకారణేన అత్తనో రాజభావస్స అననురూపం “ఇమం ఏత్తకం నామ ఆహరథ, ఇదఞ్చ తస్స కరోథా”తి పరస్స భుసం దుక్ఖాని బలవదుక్ఖాని ఉదీరయే.

యతోతి యదా. ఇదం వుత్తం హోతి – యదా పన రాజా పరస్మిం ఉప్పన్నం అత్తనో పసాదం జానేయ్య, అథ పరస్స దుక్కటం అత్థం నియుఞ్జేయ్య ఉపపరిక్ఖేయ్య, తదా ఏవం నియుఞ్జన్తో “అయం నామేత్థ అత్థో, అయం ఏతస్స దోసో”తి సయం అత్తపచ్చక్ఖం కత్వా అథస్స అపరాధకారకస్స అట్ఠవత్థుకహేతు అట్ఠేవ, సోళసవత్థుకహేతు సోళసేవ కహాపణే గణ్హమానో దణ్డం సదిసం కతదోసానురూపం నివేసయే ఠపేయ్య పవత్తేయ్యాతి.

అముచ్ఛితోతి ఛన్దాదీహి అగతికిలేసేహి అముచ్ఛితో అనభిభూతో హుత్వా యో నయానయం నయతే ఉపపరిక్ఖతి, సో సేవ పరం ఝాపేతి, న అత్తానం. ఛన్దాదివసేన హి అహేతుకం దణ్డం పవత్తేన్తో పరమ్పి తేన దణ్డేన ఝాపేతి దహతి పీళేతి, అత్తానమ్పి తతోనిదానేన పాపేన. అయం పన న పరం ఝాపేతి, న అత్తానం. **యో దణ్డధారో భవతీధ ఇస్సరో**తి యో ఇధ పథవిస్సరో రాజా ఇధ సత్తలోకే దోసానుచ్ఛవికం దణ్డం పవత్తేన్తో దణ్డధారో హోతి. **స వణ్ణగుత్తో**తి గుణవణ్ణేన చేవ యసవణ్ణేన చ గుత్తో రక్ఖితో సిరియా న ధంసతి న పరిహాయతి . **అవణ్ణసంయుతా జహన్తీ**తి అధమ్మికా లోలరాజానో అవణ్ణేన యుత్తా హుత్వా జీవితం జహన్తి.

ధమ్మే చ యే అరియప్పవేదితేతి యే రాజానో ఆచారఅరియేహి ధమ్మికరాజూహి పవేదితే దసవిధే రాజధమ్మే రతా. **అనుత్తరా తే**తి తే వచసా మనసా కమ్మునా చ తీహిపి ఏతేహి అనుత్తరా జేట్ఠకా. **తే సన్తిసోరచ్చసమాధిసణ్ఠితా**తి తే అగతిపహానేన కిలేససన్తియఞ్చ సుసీల్యసఙ్ఖాతే సోరచ్చే చ ఏకగ్గతాసమాధిమ్హి చ సణ్ఠితా పతిట్ఠితా ధమ్మికరాజానో. **వజన్తి లోకం దుభయ**న్తి ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా మనుస్సలోకతో దేవలోకం, దేవలోకతో మనుస్సలోకన్తి ఉభయలోకమేవ వజన్తి, నిరయాదీసు న నిబ్బత్తన్తి. **నరపమదాన**న్తి నరానఞ్చ నారీనఞ్చ. **ఠపేమి అత్తన**న్తి కుద్ధోపి కోధవసేన అగన్త్వా అత్తానం పోరాణకరాజూహి ఠపితనయస్మింయేవ ధమ్మే ఠపేమి, వినిచ్ఛయధమ్మం న భిన్దామీతి.

ఏవం ఛహి గాథాహి రఞ్ఞా అత్తనో గుణే కథితే సబ్బాపి రాజపరిసా తుట్ఠా “అయం సీలాచారగుణసమ్పత్తి తుమ్హాకఞ్ఞేవ అనురూపా”తి రఞ్ఞో గుణే కథేసుం. సుమఙ్గలో పన పరిసాయ కథితావసానే ఉట్ఠాయ రాజానం వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ రఞ్ఞో థుతిం కరోన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౩. “సిరీ చ లక్ఖీ చ తవేవ ఖత్తియ, జనాధిప మా విజహి కుదాచనం;
అక్కోధనో నిచ్చపసన్నచిత్తో, అనీఘో తువం వస్ససతాని పాలయ.

౩౪. “గుణేహి ఏతేహి ఉపేత ఖత్తియ, ఠితమరియవత్తీ సువచో అకోధనో;
సుఖీ అనుప్పీళ పసాస మేదినిం, ఇతో విముత్తోపి చ యాహి సుగ్గతిం.

౩౫. “ఏవం సునీతేన సుభాసితేన, ధమ్మేన ఞాయేన ఉపాయసో నయం;
నిబ్బాపయే సఙ్ఖుభితం మహాజనం, మహావ మేఘో సలిలేన మేదిని”న్తి.

తత్థ **సిరీ చ లక్ఖీ చా**తి పరివారసమ్పత్తి చ పఞ్ఞా చ. **అనీఘో**తి నిద్దుక్ఖో హుత్వా. **ఉపేత ఖత్తియా**తి ఉపేతో ఖత్తియ, అయమేవ వా పాఠో. **రితమరియవత్తీ**తి రితఅరియవత్తి, అరియవత్తి నామ దసరాజధమ్మసఙ్ఖాతం పోరాణరాజవత్తం, తత్థ పతిట్ఠితత్తా రితరాజధమ్మో హుత్వాతి అత్థో. **అనుప్పీళ పసాస మేదిని**న్తి అనుప్పీళం పసాస మేదినిఞ్చ, అయమేవ వా పాఠో. **సునీతేనా**తి సునయేన సుట్ఠు కారణేన. **ధమ్మేనా**తి దసకుసలకమ్మపథధమ్మేన. **ఞాయేనా**తి పురిమపదస్సేవ వేవచనం. **ఉపాయసో**తి ఉపాయకోసల్లేన. **నయ**న్తి నయన్తో రజ్జం అనుసాసన్తో ధమ్మికరాజా. **నిబ్బాపయే**తి ఇమాయ పటిపత్తియా కాయికచేతసికదుక్ఖం దరథం అపనేన్తో కాయికచేతసికదుక్ఖసఙ్ఖభితమ్పి మహాజనం మహామేఘో సలిలేన మేదినిం వియ నిబ్బాపేయ్య, త్వమ్పి తథేవ నిబ్బాపేహీతి దస్సేన్తో ఏవమాహ.

సత్థా కోసలరఞ్ఞో ఓవాదవసేన ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చేకబుద్ధో పరినిబ్బుతో, సుమఙ్గలో ఆనన్దో అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుమఙ్గలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౨౧] ౫. గఙ్గమాలజాతకవణ్ణనా

అఙ్గారజాతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి సత్థా ఉపోసథికే ఉపాసకే ఆమన్తేత్వా "ఉపాసకా సాధురూపం వో కతం ఉపోసథం ఉపవసన్తేహి, దానం దాతబ్బం, సీలం రక్ఖితబ్బం, కోధో న కాతబ్బో, మేత్తా భావేతబ్బా, ఉపోసథవాసో వసితబ్బో, పోరాణకపణ్డితా హి ఏకం ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మం నిస్సాయ మహాయసం లభింసూ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్మిం నగరే సుచిపరివారో నామ సేట్ఠి అహోసి అసీతికోటిధనవిభవో దానాదిపుఞ్ఞాభిరతో. తస్స పుత్తదారాపి పరిజనోపి అన్తమసో తస్మిం ఘరే వచ్ఛపాలకాపి సబ్బే మాసస్స ఛ దివసే ఉపోసథం ఉపవసన్తి. తదా బోధిసత్తో ఏకస్మిం దలిద్దకులే నిబ్బత్తిత్వా భతిం కత్వా కిచ్ఛేన జీవతి. సో "భతిం కరిస్సామీ"తి తస్స గేహం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో "కిం ఆగతోసీ"తి వుత్తే "తుమ్హాకం గేహే భతియా కమ్మకరణత్థ"న్తి ఆహ. సేట్ఠి అఞ్ఞేసం భతికానం ఆగతదివసేయేవ "ఇమస్మిం గేహే కమ్మం కరోన్తా సీలం రక్ఖన్తి, సీలం రక్ఖితుం సక్కోన్తా కమ్మం కరోథా"తి వదతి, బోధిసత్తస్స పన సీలరక్ఖణఆచిక్ఖణే సఞ్ఞం అకత్వా "సాధు , తాత, అత్తనో భతిం జానిత్వా కమ్మం కరోహీ"తి ఆహ. సో తతో పట్ఠాయ సువచో హుత్వా ఉరం దత్వా అత్తనో కిలమథం అగణేత్వా తస్స సబ్బకిచ్చాని కరోతి, పాతోవ కమ్మన్తం గన్త్వా సాయం ఆగచ్ఛతి.

అథేకదివసం నగరే ఛణం ఘోసేసుం. మహాసేట్ఠి దాసిం ఆమన్తేత్వా "అజ్జుపోసథదివసో, గేహే కమ్మకరానం పాతోవ భత్తం పచిత్వా దేహి, కాలస్సేవ భుఞ్జిత్వా ఉపోసథికా భవిస్సన్తీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో కాలస్సేవ ఉట్ఠాయ కమ్మన్తం అగమాసి, "అజ్జుపోసథికో భవేయ్యాసీ"తి తస్స కోచి నారోచేసి. సేసకమ్మకరా పాతోవ భుఞ్జిత్వా ఉపోసథికావ అహేసుం. సేట్ఠిపి సపుత్తదారో సపరిజనో ఉపోసథం అధిట్ఠహి, సబ్బేపి ఉపోసథికా అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా సీలం ఆవజ్జేన్తా నిసీదింసు. బోధిసత్తో సకలదివసం కమ్మం కత్వా సూరియత్థఙ్గమనవేలాయ ఆగతో. అథస్స భత్తకారికా హత్థధోవనం దత్వా పాతియం భత్తం వడ్ఢేత్వా ఉపనామేసి. బోధిసత్తో "అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమాయ వేలాయ మహాసద్దో హోతి, అజ్జ కహం గతా"తి పుచ్ఛి. "సబ్బే ఉపోసథం సమాదియిత్వా అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానాని గతా"తి. తం సుత్వా బోధిసత్తో చిన్తేసి "ఏత్తకానం సీలవన్తానం అన్తరే అహం ఏకో దుస్సీలో హుత్వా న వసిస్సామి, ఇదాని ఉపోసథఙ్గేసు అధిట్ఠితేసు హోతి ను ఖో ఉపోసథకమ్మం, నో"తి.

సో గన్త్వా సేట్ఠిం పుచ్ఛి. అథ నం సేట్ఠి "తాత పాతోవ అనధిట్ఠితత్తా సకలం ఉపోసథకమ్మం న హోతి, ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మం పన హోతీ"తి ఆహ.

సో "ఏత్తకమ్పి హోతూ"తి సేట్ఠిస్స సన్తికే సమాదిన్నసీలో హుత్వా ఉపోసథకమ్మం అధిట్ఠాయ అత్తనో వసనోకాసం పవిసిత్వా సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. అథస్స సకలదివసం నిరాహారతాయ పచ్ఛిమయామసమనన్తరే సత్థకవాతా సముట్ఠహింసు. సేట్ఠినా నానావిధాని భేసజ్జాని ఆహరిత్వా "భుఞ్జా"తి వుచ్చమానోపి "ఉపోసథం న భిన్దిస్సామి, జీవితపరియన్తికం కత్వా సమాదియి"న్తి ఆహ. బలవవేదనా ఉప్పజ్జి, అరుణుగ్గమనవేలాయ సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం నాసక్ఖి. అథ నం "ఇదాని మరిస్సతీ"తి నీహరిత్వా "ఓసారకే నిపజ్జాపేసుం. తస్మిం ఖణే బారాణసిరాజా రథవరగతో మహన్తేన పరివారేన నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో తం ఠానం సమ్పాపుణి. బోధిసత్తో తస్స సిరిం ఓలోకేత్వా తస్మిం లోభం ఉప్పాదేత్వా రజ్జం పత్థేసి. సో చవిత్వా ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మనిస్సన్దేన తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సా లద్ధగబ్భపరిహారా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి, "ఉదయకుమారో"తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పాపుణి, జాతిస్సరఞాణేన అత్తనో పుబ్బకమ్మం సరిత్వా "అప్పకస్స కమ్మస్స ఫలం మమ ఇద"న్తి అభిక్ఖణం ఉదానం ఉదానేసి. సో పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వాపి అత్తనో మహన్తం సిరివిభవం ఓలోకేత్వా తదేవ ఉదానం ఉదానేసి.

అథేకదివసం నగరే ఛణం సజ్జయింసు, మహాజనో కీళాపసుతో అహోసి. తదా బారాణసియా ఉత్తరద్వారవాసీ ఏకో భతికో ఉదకభతిం కత్వా లద్ధం అడ్ఢమాసకం పాకారిట్ఠకాయ అన్తరే ఠపేత్వా భతిం కరోన్తో దక్ఖిణద్వారం పత్వా తత్థ ఉదకభతిమేవ కత్వా జీవమానాయ ఏకాయ కపణిత్థియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి. సా తం ఆహ – "సామి, నగరే ఛణో వత్తతి, సచే తే కిఞ్చి అత్థి, మయమ్పి కీళేయ్యామా"తి? "ఆమ, అత్థీ"తి. "కిత్తకం, సామీ"తి? "అడ్ఢమాసకో"తి. "కహం సో"తి? "ఉత్తరద్వారే ఇట్ఠకబ్భన్తరే ఠపితోతి ఇతో మే ద్వాదసయోజనన్తరే నిధానం, తవ పన హత్థే కిఞ్చి అత్థీ"తి? "ఆమ, అత్థీ"తి. "కిత్తక"న్తి? "అడ్ఢమాసకోవా"తి. "ఇతి తవ అడ్ఢమాసకో, మమ అడ్ఢమాసకోతి మాసకోవ హోతి, తతో ఏకేన కోట్ఠాసేన మాలం, ఏకేన కోట్ఠాసేన గన్ధం, ఏకేన కోట్ఠాసేన సురం గహేత్వా కీళిస్సామ, గచ్ఛ తయా ఠపితం అడ్ఢమాసకం ఆహరా"తి. సో "భరియాయ మే సన్తికా కథా లద్ధా"తి హట్ఠతుట్ఠో "భద్దే, మా చిన్తయి, ఆహరిస్సామి న"న్తి వత్వా పక్కామి. నాగబలో భతికో ఛ యోజనాని అతిక్కమ్మ మజ్ఝన్హికసమయే వీతచ్చికఙ్గారసన్థతం వియ ఉణ్హం వాలుకం మద్దన్తో ధనలోభేన హట్ఠపహట్ఠో కసావరత్తనివాసనో కణ్ణే తాలపణ్ణం పిళన్ధిత్వా ఏకేన ఆయోగవత్తేన గీతం గాయన్తో రాజఙ్గణేన పాయాసి.

ఉదయరాజా సీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఠితో తం తథా గచ్ఛన్తం దిస్వా "కిం ను ఖో ఏస ఏవరూపం వాతాతపం అగణేత్వా హట్ఠతుట్ఠో గాయన్తో గచ్ఛతి, పుచ్ఛిస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా పక్కోసనత్థాయ ఏకం పురిసం పహిణి. తేన గన్త్వా "రాజా తం పక్కోసతీ"తి వుత్తే "రాజా మయ్హం కిం హోతి, నాహం రాజానం జానామీ"తి వత్వా బలక్కారేన నీతో ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం రాజా పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౩౮. "అఙ్గారజాతా పథవీ, కుక్కుళానుగతా మహీ;
అథ గాయసి వత్తాని, న తం తపతి ఆతపో.

౩౯. "ఉద్ధం తపతి ఆదిచ్చో, అధో తపతి వాలుకా;
అథ గాయసి వత్తాని, న తం తపతి ఆతపో"తి.

తత్థ **అఙ్గారజాతాతి** భో పురిస, అయం పథవీ వీతచ్చికఙ్గారా వియ ఉణ్హజాతా. **కుక్కుళానుగతాతి** ఆదిత్తఛారికసఙ్ఖాతేన కుక్కుళేన వియ ఉణ్హవాలుకాయ అనుగతా. **వత్తానీతి** ఆయోగవత్తాని ఆరోపేత్వా గీతం గాయసీతి.

సో రఞ్ఞో కథం సుత్వా తతియం గాథమాహ –

౩౮. “న మం తపతి ఆతపో, ఆతపా తపయన్తి మం;

అత్థా హి వివిధా రాజ, తే తపన్తి న ఆతపో”తి.

తత్థ **ఆతపాతి** వత్థుకామకిలేసకామా. పురిసఞ్హి తే అభితపన్తి, తస్మా “ఆతపా”తి వుత్తా. **అత్థా హి వివిధాతి**, మహారాజ, మయ్హం వత్థుకామకిలేసకామే నిస్సాయ కత్తబ్బా నానాకిచ్చసఙ్ఖాతా వివిధా అత్థా అత్థి, తే మం తపన్తి, న ఆతపోతి.

అథ నం రాజా “కో నామ తే అత్థో”తి పుచ్ఛి. సో ఆహ “అహం, దేవ, దక్ఖిణద్వారే కపణిత్థియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేసిం, సా మం ‘ఛణం కీళిస్సామ, అత్థి తే కిఞ్చి హత్థే’తి పుచ్ఛి, అథ నం అహం ‘మమ నిధానం ఉత్తరద్వారే పాకారన్తరే ఠపిత’న్తి అవచం, సా ‘గచ్ఛ తం ఆహర, ఉభోపి కీళిస్సామా’తి మం పహిణి, సా మే తస్సా కథా హదయం న విజహతి, తం మం అనుస్సరన్తం కామతపో తపతి, అయం మే, దేవ, అత్థో”తి. అథ “ఏవరూపం వాతాతపం అగణేత్వా కిం తే తుస్సనకారణం, యేన గాయన్తో గచ్ఛసీ”తి? “దేవ, తం నిధానం ఆహరిత్వా ‘తాయ సద్ధిం అభిరమిస్సామీ’తి ఇమినా కారణేన తుట్ఠో గాయామీ”తి. “కిం పన తే, భో పురిస, ఉత్తరద్వారే ఠపితనిధానం సతసహస్సమత్తం అత్థీ”తి? “నత్థి, దేవా”తి. రాజా “తేన హి పఞ్ఞాస సహస్సాని, చత్తాలీస, తింస, వీస, దస, సహస్సం, పఞ్చ సతాని, చత్తారి, తీణి, ద్వే, ఏకం, సతం, పఞ్ఞాసం, చత్తాలీసం, తింసం, వీసం, దస, పఞ్చ, చత్తారి, తయో, ద్వే, ఏకో కహాపణో, అడ్ఢో, పాదో, చత్తారో మాసకా, తయో, ద్వే, ఏకో మాసకో”తి పుచ్ఛి. సబ్బం పటిక్ఖిపిత్వా “అడ్ఢమాసకో”తి వుత్తో “ఆమ, దేవ, ఏత్తకం మయ్హం ధనం, తం ఆహరిత్వా తాయ సద్ధిం అభిరమిస్సామీతి గచ్ఛామి, తాయ పీతియా తేన సోమనస్సేన న మం ఏస వాతాతపో తపతీ”తి ఆహ.

అథ నం రాజా “భో పురిస, ఏవరూపే ఆతపే తత్థ మా గమి, అహం తే అడ్ఢమాసకం దస్సామీ”తి ఆహ. “దేవ, అహం తుమ్హాకం కథాయ ఠత్వా తఞ్చ గణ్హిస్సామి, ఇతరఞ్చ ధనం న నాసేస్సామి, మమ గమనం అహాపేత్వా తమ్పి గహేస్సామీ”తి. “భో పురిస, నివత్త, మాసకం తే దస్సామి, ద్వే మాసకేహి ఏవం వడ్ఢేత్వా కోటిం కోటిసతం అపరిమితం ధనం దస్సామి, నివత్తా”తి వుత్తేపి “దేవ, తం గహేత్వా ఇతరమ్పి గణ్హిస్సామి”ఇచ్చేవ ఆహ. తతో సేట్ఠిట్ఠానాదీహి ఠానన్తరేహి పలోభితో యావ ఉపరజ్జా తథేవ వత్వా “ఉపడ్ఢరజ్జం తే దస్సామి, నివత్తా”తి వుత్తే సమ్పటిచ్ఛి. రాజా “గచ్ఛథ మమ సహాయస్స కేసమస్సుం కారేత్వా న్హాపేత్వా అలఙ్కరిత్వా ఆనేథ న”న్తి అమచ్చే ఆణాపేసి. అమచ్చా తథా అకంసు. రాజా రజ్జం ద్విధా భిన్దిత్వా తస్స ఉపడ్ఢరజ్జం అదాసి. “సో పన తం గహేత్వాపి అడ్ఢమాసకపేమేన ఉత్తరపస్సం గతోయేవా”తి వదన్తి. సో అడ్ఢమాసకరాజా నామ అహోసి. తే సమగ్గా సమ్మోదమానా రజ్జం కారేన్తా ఏకదివసం ఉయ్యానం గమింసు. తత్థ కీళిత్వా ఉదయరాజా అడ్ఢమాసకరఞ్ఞో అఙ్కే సీసం కత్వా నిపజ్జి. తస్మిం నిద్దం ఓక్కన్తే పరివారమనుస్సా కీళానుభవనవసేన తత్థ తత్థ అగమంసు.

అడ్ఢమాసకరాజా “కిం మే నిచ్చకాలం ఉపడ్ఢరజ్జేన, ఇమం మారేత్వా అహమేవ సకలరజ్జం కారేస్సామీ”తి ఖగ్గం అబ్బాహిత్వా “పహరిస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా పున “అయం రాజా మం దలిద్దకపణం మనుస్సం అత్తనా సమానం కత్వా

మహన్తే ఇస్సరియే పతిట్ఠపేసి, ఏవరూపం నామ యసదాయకం మారేత్వా రజ్జం కారేస్సామీతి మమ ఇచ్ఛా ఉప్పన్నా, అయుత్తం వత మే కమ్మ"న్తి సతిం పటిలభిత్వా అసిం పవేసేసి. అథస్స దుతియమ్పి తతియమ్పి తథేవ చిత్తం ఉప్పజ్జి. తతో చిన్తేసి "ఇదం చిత్తం పునప్పునం ఉప్పజ్జమానం మం పాపకమ్మే నియోజేయ్యా"తి. సో అసిం భూమియం ఖిపిత్వా రాజానం ఉట్ఠాపేత్వా "ఖమాహి మే, దేవా"తి పాదేసు పతి. "నను సమ్మ, తవ మమన్తరే దోసో నత్థీ"తి? "అత్థి, మహారాజ, అహం ఇదం నామ అకాసి"న్తి. "తేన హి సమ్మ, ఖమామి తే, ఇచ్ఛన్తో పన రజ్జం కారేహి, అహం ఉపరాజా హుత్వా తం ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి. సో "న మే, దేవ, రజ్జేన అత్థో, అయఞ్హి తణ్హా మం అపాయేసు నిబ్బత్తాపేస్సతి, తవ రజ్జం త్వమేవ గణ్హ, అహం పబ్బజిస్సామి, దిట్ఠం మే కామస్స మూలం, అయఞ్హి సఙ్కప్పేన వడ్ఢతి, న దాని నం తతో పట్ఠాయ సఙ్కప్పేస్సామీ"తి ఉదానేన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౩౯. "అద్దసం కామ తే మూలం, సఙ్కప్పా కామ జాయసి;
న తం సఙ్కప్పయిస్సామి, ఏవం కామ న హేహిసీ"తి.

తత్థ **ఏవ**న్తి ఏవం మమన్తరే. **న హేహిసీ**తి న ఉప్పజ్జిస్ససీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పున కామేసు అనుయుఞ్జన్తస్స మహాజనస్స ధమ్మం దేసేన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౦. "అప్పాపి కామా న అలం, బహూహిపి న తప్పతి;
అహహా బాలలపనా, పరివజ్జేథ జగ్గతో"తి.

తత్థ **అహహా**తి సంవేగదీపనం. **జగ్గతో**తి జగ్గన్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, ఇమస్స మహాజనస్స అప్పకాపి వత్థుకామకిలేసకామా న అలం పరియత్తావ, బహూహిపి చ తేహి న తప్పతేవ, "అహో ఇమే మమ రూపా మమ సద్దా"తి లపనతో బాలలపనా కామా, ఇమే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా బోధిపక్ఖియానం ధమ్మానం భావనానుయోగమనుయుత్తో జగ్గన్తో కులపుత్తో పరివజ్జేథ, పరిఞ్ఞాపహానాభిసమయేహి అభిసమేత్వా పజహేయ్యాతి.

ఏవం సో మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా ఉదయరాజానం రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా మహాజనం అస్సుముఖం రోదమానం పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా విహాసి. తస్స పబ్బజితకాలే రాజా తం ఉదానం సకలం కత్వా ఉదానేన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౪౧. "అప్పస్స కమ్మస్స ఫలం మమేదం, ఉదయో అజ్ఝాగమా మహత్తపత్తం;
సులద్ధలాభో వత మాణవస్స, యో పబ్బజీ కామరాగం పహాయా"తి.

తత్థ **ఉదయో**తి అత్తానం సన్ధాయ వదతి. **మహత్తపత్త**న్తి మహన్తభావప్పత్తం విపులం ఇస్సరియం అజ్ఝాగమా. **మాణవస్సా**తి సత్తస్స మయ్హం సహాయస్స సులద్ధలాభో, యో కామరాగం పహాయ పబ్బజితోతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

ఇమిస్సా పన గాథాయ న కోచి అత్థం జానాతి. అథ నం ఏకదివసం అగ్గమహేసీ గాథాయ అత్థం పుచ్ఛి, రాజా న కథేసి. ఏకో పనస్స గఙ్గమాలో నామ మఙ్గలన్హాపితో, సో రఞ్ఞో మస్సుం కరోన్తో పఠమం ఖురపరికమ్మం కత్వా పచ్ఛా సణ్డాసేన లోమాని గణ్హాతి, రఞ్ఞో చ ఖురపరికమ్మకాలే సుఖం హోతి, లోమహరణకాలే దుక్ఖం. సో పఠమం తస్స వరం

దాతుకామో హోతి, పచ్ఛా సీసచ్ఛేదనమాకఙ్ఖతి. అథేకదివసం “భద్దే, అమ్హాకం గఙ్గమాలకప్పకో బాలో”తి దేవియా తమత్థం ఆరోచేత్వా “కి పన, దేవ, కాతుం వట్టతీ”తి వుత్తే “పఠమం సణ్డాసేన లోమాని గహేత్వా పచ్ఛా ఖురపరికమ్మ”న్తి ఆహ. సా తం కప్పకం పక్కోసాపేత్వా “తాత, ఇదాని రఞ్ఞో మస్సుకరణదివసే పఠమం లోమాని గహేత్వా పచ్ఛా ఖురపరికమ్మం కరేయ్యాసి, రఞ్ఞా చ ‘వరం గణ్హాహీ’తి వుత్తే ‘అఞ్ఞేన, దేవ, మే అత్థో నత్థి, తుమ్హాకం ఉదానగాథాయ అత్థం ఆచిక్ఖథా’తి వదేయ్యాసి, అహం తే బహుం ధనం దస్సామీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మస్సుకరణదివసే పఠమం సణ్డాసం గణ్హి. “కిం, భణే గఙ్గమాల, అపుబ్బం తే కరణ”న్తి రఞ్ఞా వుత్తే “దేవ, కప్పకా నామ అపుబ్బమ్పి కరోన్తీ”తి వత్వా పఠమం లోమాని గహేత్వా పచ్ఛా ఖురపరికమ్మం అకాసి. రాజా “వరం గణ్హాహీ”తి ఆహ. “దేవ, అఞ్ఞేన మే అత్థో నత్థి, తుమ్హాకం ఉదానగాథాయ అత్థం కథేథా”తి. రాజా అత్తనో దలిద్దకాలే కతం కథేతుం లజ్జన్తో “తాత, ఇమినా తే వరేన కో అత్థో, అఞ్ఞం గణ్హాహీ”తి ఆహ. “ఏతమేవ దేహి, దేవా”తి. సో ముసావాదభయేన “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా కుమ్మాసపిణ్డిజాతకే వుత్తనయేనేవ సబ్బం సంవిదహాపేత్వా రతనపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా “అహం గఙ్గమాల, పురిమభవే ఇమస్మింయేవ నగరే”తి సబ్బం పురిమకిరియం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇమినా కారణేన ఉపడ్ఢగాథం, ‘సహాయో పన మే పబ్బజితో, అహం పమత్తో హుత్వా రజ్జమేవ కారేమీ’తి ఇమినా కారణేన పచ్ఛా ఉపడ్ఢగాథం వదామీ”తి ఉదానస్స అత్థం కథేసి.

తం సుత్వా కప్పకో “ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మేన కిర రఞ్ఞా అయం సమ్పత్తి లద్ధా, కుసలం నామ కాతబ్బమేవ, యంనూనాహం పబ్బజిత్వా అత్తనో పతిట్ఠం కరేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా ఞాతిభోగపరివట్టం పహాయ రాజానం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా హిమవన్తం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తిలక్ఖణం ఆరోపేన్తో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిం పత్వా ఇద్ధియా నిబ్బత్తపత్తచీవరధరో గన్ధమాదనపబ్బతే పఞ్చ వస్సాని వసిత్వా “బారాణసిరాజానం ఓలోకేస్సామీ”తి ఆకాసేనాగన్త్వా ఉయ్యానే మఙ్గలసిలాయం నిసీది. ఉయ్యానపాలో సఞ్జానిత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి “దేవ, గఙ్గమాలో పచ్చేకబుద్ధో హుత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా ఉయ్యానే నిసిన్నో”తి. రాజా తం సుత్వా “పచ్చేకబుద్ధం వన్దిస్సామీ”తి వేగేన నిక్ఖమి. రాజమాతా చ పుత్తేన సద్ధింయేవ నిక్ఖమి. రాజా ఉయ్యానం పవిసిత్వా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది సద్ధిం పరిసాయ. సో రఞ్ఞా సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో “కిం, బ్రహ్మదత్త, అప్పమత్తోసి, ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోసీ”తి రాజానం కులనామేన ఆలపిత్వా పటిసన్థారం కరోతి. తం సుత్వా రఞ్ఞో మాతా “అయం హీనజచ్చో మలమజ్జకో న్హాపితపుత్తో అత్తానం న జానాతి, మమ పుత్తం పథవిస్సరం జాతిఖత్తియం ‘బ్రహ్మదత్తా’తి నామేనాలపతీ”తి కుజ్ఝిత్వా సత్తమం గాథమాహ –

౪౨. “తపసా పజహన్తి పాపకమ్మం, తపసా న్హాపితకుమ్భకారభావం;
తపసా అభిభుయ్య గఙ్గమాల, నామేనాలపసజ్జ బ్రహ్మదత్తా”తి.

తస్సత్థో – ఇమే తావ సత్తా **తపసా** అత్తనా కతేన తపోగుణేన **పాపకమ్మం** జహన్తి, కిం పనేతే తపసా **న్హాపితకుమ్భకారభావ**మ్పి జహన్తి, యం త్వం గఙ్గమాల, అత్తనో **తపసా** అభిభుయ్య మమ పుత్తం బ్రహ్మదత్తం నామేనాలపసి, పతిరూపం ను తే ఏతన్తి?

రాజా మాతరం వారేత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స గుణం పకాసేన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౪౩. “సన్దిట్ఠికమేవ అమ్మ పస్సథ, ఖన్తీసోరచ్చస్స అయం విపాకో;
యో సబ్బజనస్స వన్దితోహు, తం వన్దామ సరాజికా సమచ్చా”తి.

తత్థ **ఖన్తీసోరచ్చస్సాతి** అధివాసనఖన్తియా చ సోరచ్చస్స చ. **తం వన్దామాతి** తం ఇదాని మయం సరాజికా సమచ్చా సబ్బే వన్దామ, పస్సథ అమ్మ, ఖన్తీసోరచ్చానం విపాకన్తి.

రఞ్ఞా మాతరి వారితాయ సేసమహాజనో ఉట్ఠహిత్వా "అయుత్తం వత, దేవ, ఏవరూపస్స హీనజచ్చస్స తుమ్హే నామేనాలపన"న్తి ఆహ. రాజా మహాజనమ్పి పటిబాహిత్వా తస్స గుణకథం కథేతుం ఓసానగాథమాహ –

౪౪. "మా కిఞ్చి అవచుత్థ గఙ్గమాలం, మునినం మోనపథేసు సిక్ఖమానం;
ఏసో హి అతరి అణ్ణవం, యం తరిత్వా చరన్తి వీతసోకా"తి.

తత్థ **మునినన్తి** అగారికానగారికసేక్ఖాసేక్ఖపచ్చేకమునీసు పచ్చేకమునిం. **మోనపథేసు సిక్ఖమానన్తి** పుబ్బభాగపటిపదాబోధిపక్ఖియధమ్మసఙ్ఖాతేసు మోనపథేసు సిక్ఖమానం. **అణ్ణవన్తి** సంసారమహాసముద్దం.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజా పచ్చేకబుద్ధం వన్దిత్వా "భన్తే, మయ్హం మాతు ఖమథా"తి ఆహ. "ఖమామి, మహారాజా"తి. రాజపరిసాపి నం ఖమాపేసి. రాజా అత్తానం నిస్సాయ వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం యాచి. పచ్చేకబుద్ధో పన పటిఞ్ఞం అదత్వా సరాజికాయ పరిసాయ పస్సన్తియావ ఆకాసే ఠత్వా రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా గన్ధమాదనమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవఞ్చ ఉపాసకా ఉపోసథవాసో నామ వసితబ్బయుత్తకో"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చేకబుద్ధో పరినిబ్బాయి, అడ్ఢమాసకరాజా ఆనన్దో అహోసి, రఞ్ఞో మాతా మహామాయా, అగ్గమహేసీ రాహులమాతా, ఉదయరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గఙ్గమాలజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౨౨] ౬. చేతియజాతకవణ్ణనా

ధమ్మో హవే హతో హన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స పథవిపవేసనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి దివసే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, దేవదత్తో ముసావాదం కత్వా పథవిం పవిట్ఠో అవీచిపరాయణో జాతో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి పథవిం పవిట్ఠోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే పఠమకప్పే మహాసమ్మతో నామ రాజా అసఙ్ఖ్యేయ్యాయుకో అహోసి. తస్స పుత్తో రోజో నామ, తస్స పుత్తో వరరోజో నామ, తస్స పుత్తో కల్యాణో నామ, కల్యాణస్స పుత్తో వరకల్యాణో నామ, వరకల్యాణస్స పుత్తో ఉపోసథో నామ, ఉపోసథస్స పుత్తో వరఉపోసథో నామ, వరఉపోసథస్స పుత్తో మన్ధాతా నామ, మన్ధాతుస్స పుత్తో వరమన్ధాతా నామ, వరమన్ధాతుస్స పుత్తో వరో నామ, వరస్స పుత్తో ఉపవరో నామ అహోసి, ఉపరివరోతిపి తస్సేవ నామం. సో చేతియరట్ఠే సోత్థియనగరే రజ్జం కారేసి, చతూహి రాజిద్ధీహి సమన్నాగతో అహోసి ఉపరిచరో ఆకాసగామీ, చత్తారో నం దేవపుత్తా చతూసు దిసాసు ఖగ్గహత్థా రక్ఖన్తి, కాయతో చన్దనగన్ధో వాయతి, ముఖతో ఉప్పలగన్ధో. తస్స కపిలో నామ బ్రాహ్మణో పురోహితో అహోసి. కపిలబ్రాహ్మణస్స పన కనిట్ఠో కోరకలమ్బో నామ రఞ్ఞా సద్ధిం ఏకాచరియకులే ఉగ్గహితసిప్పో బాలసహాయో. సో తస్స కుమారకాలేయేవ "అహం రజ్జం పత్వా తుయ్హం పురోహితట్ఠానం దస్సామీ"తి పటిజాని. సో రజ్జం పత్వా పితు పురోహితం కపిలబ్రాహ్మణం పురోహితట్ఠానతో చావేతుం నాసక్ఖి. పురోహితే పన అత్తనో ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తే

తస్మిం గారవేన అపచితాకారం దస్సేసి. బ్రాహ్మణో తం సల్లక్ఖేత్వా “రజ్జం నామ సమవయేహి సద్ధిం సుపరిహారం హోతి, అహం రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “దేవ, అహం మహల్లకో, గేహే కుమారకో అత్థి, తం పురోహితం కరోహి, అహం పబ్బజిస్సామీ”తి రాజానం అనుజానాపేత్వా పుత్తం పురోహితట్ఠానే ఠపాపేత్వా రాజుయ్యానం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా పుత్తం నిస్సాయ తత్థేవ వాసం కప్పేసి.

కోరకలమ్బో “అయం పబ్బజన్తోపి న మయ్హం ఠానన్తరం దాపేసీ”తి భాతరి ఆఘాతం బన్ధిత్వా ఏకదివసం సుఖకథాయ నిసిన్నసమయే రఞ్ఞా “కోరకలమ్బ కిం త్వం పురోహితట్ఠానం న కరోసీ”తి వుత్తే “ఆమ, దేవ, న కరోమి, భాతా మే కరోతీ”తి ఆహ. “నను తే భాతా పబ్బజితో”తి? “ఆమ పబ్బజితో, ఠానన్తరం పన పుత్తస్స దాపేసీ”తి. “తేన హి త్వం కరోహీ”తి? “దేవ, పవేణియా ఆగతం ఠానన్తరం మమ భాతరం అపనేత్వా న సక్కా మయా కాతు”న్తి. “ఏవం సన్తే అహం తం మహల్లకం కత్వా భాతరం తే కనిట్ఠం కరిస్సామీ”తి. “కథం, దేవా”తి? “ముసావాదం కత్వా”తి. “కిం దేవ, న జానాథ, యదా మమ భాతా మహన్తేన అబ్భుతధమ్మేన సమన్నాగతో విజ్జాధరో, సో అబ్భుతధమ్మేన తుమ్హే వఞ్చేస్సతి, చత్తారో దేవపుత్తే అన్తరహితే వియ కరిస్సతి, కాయతో చ ముఖతో చ సుగన్ధం దుగ్గన్ధం వియ కరిస్సతి, తుమ్హే ఆకాసా ఓతారేత్వా భూమియం ఠితే వియ కరిస్సతి, తుమ్హే పథవిం పవిసన్తా వియ భవిస్సథ, తదా తుమ్హాకం కథాయ పతిట్ఠాతుం న సక్ఖిస్సథా”తి. “త్వం ఏవం సఞ్ఞం మా కరి, అహం కాతుం సక్ఖిస్సామీ”తి. “కదా కరిస్సథ, దేవా”తి? “ఇతో సత్తమే దివసే”తి. సా కథా సకలనగరే పాకటా అహోసి. “రాజా కిర ముసావాదం కత్వా మహల్లకం ఖుద్దకం, ఖుద్దకం మహల్లకం కరిస్సతి, ఠానన్తరం ఖుద్దకస్స దాపేస్సతి, కీదిసో ను ఖో ముసావాదో నామ, కిం నీలకో, ఉదాహు పీతకాదీసు అఞ్ఞతరవణ్ణో”తి ఏవం మహాజనస్స వితక్కో ఉదపాది . తదా కిర లోకస్స సచ్చవాదీకాలో, “ముసావాదో నామ ఏవరూపో”తి న జానన్తి.

పురోహితపుత్తోపి తం కథం సుత్వా పితు సన్తికం గన్త్వా కథేసి “తాత, రాజా కిర ముసావాదం కత్వా తుమ్హే ఖుద్దకే కత్వా అమ్హాకం ఠానన్తరం మమ చూళపితుస్స దస్సతీ”తి. “తాత, రాజా ముసావాదం కత్వాపి అమ్హాకం ఠానన్తరం హరితుం న సక్ఖిస్సతి. కతరదివసే పన కరిస్సతీ”తి? “ఇతో కిర సత్తమే దివసే”తి. “తేన హి తదా మయ్హం ఆరోచేయ్యాసీ”తి. సత్తమే దివసే మహాజనా “ముసావాదం పస్సిస్సామా”తి రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా మఞ్చాతిమఞ్చే బన్ధిత్వా అట్ఠంసు. కుమారో గన్త్వా పితు ఆరోచేసి. రాజా అలఙ్కతపటియత్తో నిక్ఖమ్మ మహాజనమజ్ఝే రాజఙ్గణే ఆకాసే అట్ఠాసి. తాపసో ఆకాసేనాగన్త్వా రఞ్ఞో పురతో నిసీదనచమ్మం అత్థరిత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా “సచ్చం కిర త్వం మహారాజ, ముసావాదం కత్వా ఖుద్దకం మహల్లకం కత్వా తస్స ఠానన్తరం దాతుకామోసీ”తి? “ఆమ ఆచరియ, ఏవం మే కథిత”న్తి. అథ నం సో ఓవదన్తో “మహారాజ, ముసావాదో నామ భారియో గుణపరిధంసకో చతూసు అపాయేసు నిబ్బత్తాపేతి. రాజా నామ ముసావాదం కరోన్తో ధమ్మం హనతి, సో ధమ్మం హనిత్వా సయమేవ హఞ్ఞతీ”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౪౨. “ధమ్మో హవే హతో హన్తి, నాహతో హన్తి కిఞ్చనం;
తస్మా హి ధమ్మం న హనే, మా త్వం ధమ్మో హతో హనీ”తి.

తత్థ **ధమ్మో**తి జేట్ఠాపచాయనధమ్మో ఇధాధిప్పేతో.

అథ నం ఉత్తరిపి ఓవదన్తో “సచే, మహారాజ, ముసావాదం కరిస్ససి, చతస్సో ఇద్ధియో అన్తరధాయిస్సన్తీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౪౬. “అలికం భాసమానస్స, అపక్కమన్తి దేవతా;

పూతికఞ్చ ముఖం వాతి, సకట్ఠానా చ ధంసతి;

యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే”తి.

తత్థ **అపక్కమన్తి దేవతాతి** మహారాజ, సచే అలికం భణిస్ససి, చత్తారో దేవపుత్తా ఆరక్ఖం ఛడ్డేత్వా అన్తరధాయిస్సన్తీతి అధిప్పాయేనేతం వదతి. **పూతికఞ్చ ముఖం వాతీతి** ముఖఞ్చ తే కాయో చ ఉభో పూతిగన్ధం వాయిస్సన్తీతి సన్ధాయాహ. **సకట్ఠానా చ ధంసతీతి** ఆకాసతో భస్సిత్వా పథవిం పవిసిస్ససీతి దీపేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా రాజా భీతో కోరకలమ్బం ఓలోకేసి. అథ నం సో “మా భాయి, మహారాజ, నను మయా పఠమమేవ తుమ్హాకం ఏతం కథిత”న్తి ఆహ. రాజా కపిలస్స వచనం సుత్వాపి అనాదియిత్వా అత్తనా కథితమేవ పురతో కరోన్తో “త్వంసి, భన్తే, కనిట్ఠో, కోరకలమ్బో జేట్ఠో”తి ఆహ. అథస్స సహ ముసావాదేన చత్తారో దేవపుత్తా “తాదిసస్స ముసావాదినో ఆరక్ఖం న గణ్హిస్సామా”తి ఖగ్గే పాదమూలే ఛడ్డేత్వా అన్తరధాయింసు, ముఖం భిన్నకుక్కుటణ్డపూతి వియ, కాయో వివటవచ్చకుటీ వియ దుగ్గన్ధం వాయి, ఆకాసతో భస్సిత్వా పథవియం పతిట్ఠహి, చతస్సోపి ఇద్ధియో పరిహాయింసు. అథ నం మహాపురోహితో “మా భాయి, మహారాజ, సచే సచ్చం భణిస్ససి, సబ్బం తే పాకతికం కరిస్సామీ”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౪౭. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;

ముసా చే భాససే రాజ, భూమియం తిట్ఠ చేతియా”తి.

తత్థ **భూమియం తిట్ఠాతి** భూమియంయేవ పతిట్ఠ, పున ఆకాసం లఙ్ఘితుం న సక్ఖిస్ససీతి అత్థో.

సో “పస్స, మహారాజ, పఠమం ముసావాదేనేవ తే చతస్సో ఇద్ధియో అన్తరహితా, సల్లక్ఖేహి, ఇదానిపి సక్కా పాకతికం కాతు”న్తి వుత్తోపి “ఏవం వత్వా తుమ్హే మం వఞ్చేతుకామా”తి దుతియమ్పి ముసావాదం భణిత్వా యావ గోప్ఫకా పథవిం పావిసి. అథ నం పునపి బ్రాహ్మణో “సల్లక్ఖేహి, మహారాజ, ఇదానిపి సక్కా పాకతికం కాతు”న్తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౪౮. “అకాలే వస్సతీ తస్స, కాలే తస్స న వస్సతి;

యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే”తి.

తత్థ **తస్సాతి** యో జానన్తో పుచ్ఛితం పఞ్హం ముసావాదం కత్వా అఞ్ఞథా బ్యాకరోతి, తస్స రఞ్ఞో విజితే దేవో యుత్తకాలే అవస్సిత్వా అకాలే వస్సతీతి అత్థో.

అథ నం పునపి ముసావాదఫలేన యావ జఙ్ఘా పథవిం పవిట్ఠం “సల్లక్ఖేహి, మహారాజా”తి వత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౯. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;

ముసా చే భాససే రాజ, భూమిం పవిస చేతియా”తి.

సో తతియమ్హి “త్వంసి, భన్తే, కనిట్ఠో, జేట్ఠో కోరకలమ్బో”తి ముసావాదమేవ కత్వా యావ జాణుకా పథవిం పావిసి. అథ నం పునపి “సల్లక్ఖేహి, మహారాజా”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౫౦. “జివ్హా తస్స ద్విధా హోతి, ఉరగస్సేవ దిసమ్పతి;
యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే.

౫౧. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;
ముసా చే భాససే రాజ, భియ్యో పవిస చేతియా”తి.

ఇమా ద్వే గాథా వత్వా “ఇదాని సక్కా పాకతికం కాతు”న్తి ఆహ. రాజా తస్స వచనం సుత్వాపి అనాదియిత్వా “త్వంసి, భన్తే, కనిట్ఠో, జేట్ఠో కోరకలమ్బో”తి చతుత్థమ్హి ముసావాదం కత్వా యావ కటితో పథవిం పావిసి. అథ నం బ్రాహ్మణో “సల్లక్ఖేహి, మహారాజా”తి వత్వా పున ద్వే గాథా అభాసి –

౫౨. “జివ్హా తస్స న భవతి, మచ్ఛస్సేవ దిసమ్పతి;
యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే.

౫౩. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;
ముసా చే భాససే రాజ, భియ్యో పవిస చేతియా”తి.

తత్థ **మచ్ఛస్సేవాతి** నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ముసావాదినో మచ్ఛస్స వియ కథనసమత్థా జివ్హా న హోతి, మూగోవ హోతీతి అత్థో.

సో పఞ్చమమ్హి “త్వంసి కనిట్ఠో, జేట్ఠో కోరకలమ్బో”తి ముసావాదం కత్వా యావ నాభితో పథవిం పావిసి. అథ నం బ్రాహ్మణో పునపి “సల్లక్ఖేహి, మహారాజా”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౫౪. “థియోవ తస్స జాయన్తి, న పుమా జాయరే కులే;
యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే.

౫౫. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;
ముసా చే భాససే రాజ, భియ్యో పవిస చేతియా”తి.

తత్థ **థియోవాతి** నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ముసావాదిస్స ధీతరోవ జాయన్తి, పుత్తా న జాయన్తీతి అత్థో.

రాజా తస్స వచనం అనాదియిత్వా ఛట్ఠమ్హి తథేవ ముసావాదం భణిత్వా యావ థనా పథవిం పావిసి. అథ నం పునపి బ్రాహ్మణో “సల్లక్ఖేహి, మహారాజా”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౫౬. “పుత్తా తస్స న భవన్తి, పక్కమన్తి దిసోదిసం;

యో జానం పుచ్ఛితో పఞ్హం, అఞ్ఞథా నం వియాకరే.

౫౭. “సచే హి సచ్చం భణసి, హోహి రాజ యథా పురే;
ముసా చే భాససే రాజ, భియ్యో పవిస చేతియా”తి.

తత్థ **పక్కమన్తీ**తి సచే ముసావాదిస్స పుత్తా భవన్తి, మాతాపితూనం అనుపకారా హుత్వా పలాయన్తీతి అత్థో.

సో పాపమిత్తసంసగ్గదోసేన తస్స వచనం అనాదియిత్వా సత్తమమ్పి తథేవ ముసావాదం అకాసి. అథస్స పథవీ వివరం అదాసి, అవీచితో జాలా ఉట్ఠహిత్వా గణ్హి.

౫౮. “స రాజా ఇసినా సత్తో, అన్తలిక్ఖచరో పురే;
పావేక్ఖి పథవిం చేచ్చో, హీనత్తో పత్వ పరియాయం.

౫౯. తస్మా హి ఛన్దాగమనం, నప్పసంసన్తి పణ్డితా;
అదుట్ఠచిత్తో భాసేయ్య, గిరం సచ్చూపసంహిత”న్తి. –

ఇమా ద్వే అభిసమ్బుద్ధగాథా హోన్తి.

తత్థ **స రాజా**తి భిక్ఖవే, సో రాజా చేతియో పుబ్బే అన్తలిక్ఖచరో హుత్వా పచ్ఛా ఇసినా అభిసత్తో పరిహీనసభావో హుత్వా. **పత్వ పరియాయ**న్తి అత్తనో కాలపరియాయం పత్వా పథవిం పావిసీతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా చేతియరాజా ఛన్దాగమనేన అవీచిపరాయణో జాతో, తస్మా. **అదుట్ఠచిత్తో**తి ఛన్దాదీహి అదూసితచిత్తో హుత్వా సచ్చమేవ భాసేయ్య.

మహాజనో “చేతియరాజా ఇసిం అక్కోసిత్వా ముసావాదం కత్వా అవీచిం పవిట్ఠో”తి భయప్పత్తో అహోసి. రఞ్ఞో పఞ్చ పుత్తా ఆగన్త్వా బ్రాహ్మణస్స పాదేసు పతిత్వా “అమ్హాకం అవస్సయో హోహీ”తి వదింసు. బ్రాహ్మణో “తాతా, తుమ్హాకం పితా ధమ్మం నాసేత్వా ముసావాదం కత్వా ఇసిం అక్కోసిత్వా అవీచిం ఉపపన్నో, ధమ్మో నామేస హతో హనతి, తుమ్హేహి న సక్కా ఇధ వసితు”న్తి వత్వా తేసు సబ్బజేట్ఠకం “ఏహి త్వం, తాత, పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉజుకం గచ్ఛన్తో సబ్బసేతం సత్తపతిట్ఠం హత్థిరతనం పస్సిస్ససి, తాయ సఞ్ఞాయ తత్థ నగరం మాపేత్వా వస, తం నగరం **హత్థిపురం** నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. దుతియం ఆమన్తేత్వా “త్వం, తాత, దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తో సబ్బసేతం అస్సరతనం పస్సిస్ససి, తాయ సఞ్ఞాయ తత్థ నగరం మాపేత్వా వస, తం నగరం **అస్సపురం** నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. తతియం ఆమన్తేత్వా “త్వం, తాత, పచ్ఛిమద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తో కేసరసీహం పస్సిస్ససి, తాయ సఞ్ఞాయ తత్థ నగరం మాపేత్వా వస, తం నగరం **సీహపురం** నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. చతుత్థం ఆమన్తేత్వా “త్వం, తాత, ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తో సబ్బరతనమయం చక్కపఞ్జరం పస్సిస్ససి, తాయ సఞ్ఞాయ తత్థ నగరం మాపేత్వా వస, తం నగరం **ఉత్తరపఞ్చాలం** నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. పఞ్చమం ఆమన్తేత్వా “తాత, తయా ఇమస్మిం ఠానే వసితుం న సక్కా, ఇమస్మిం నగరే మహాథూపం కత్వా నిక్ఖమిత్వా పచ్ఛిముత్తరాయ దిసాయ ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తో ద్వే పబ్బతే అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా పహరిత్వా దద్దరసద్దం కరోన్తే పస్సిస్ససి, తాయ సఞ్ఞాయ తత్థ నగరం మాపేత్వా వస, తం నగరం **దద్దరపురం** నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. తే పఞ్చపి జనా తాయ తాయ సఞ్ఞాయ గన్త్వా తస్మిం తస్మిం ఠానే నగరాని మాపేత్వా వసింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో ముసావాదం కత్వా పథవిం పవిట్ఠో”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా చేతియరాజా దేవదత్తో అహోసి, కపిలబ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చేతియజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౨౩] ౭. ఇన్ద్రియజాతకవణ్ణనా

యో ఇన్ద్రియానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా “న సక్కా అగారమజ్ఝే వసన్తేన ఏకన్తపరిపుణ్ణం ఏకన్తపరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం చరితుం, నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామీ”తి ఘరే విభవం పుత్తదారస్స నియ్యాదేత్వా నిక్ఖమిత్వా సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. సత్థాపిస్స పబ్బజ్జం దాపేసి. తస్స ఆచరియుపజ్ఝాయేహి సద్ధిం పిణ్డాయ చరతో నవకత్తా చేవ భిక్ఖూనం బహుభావేన చ కులఘరే వా ఆసనసాలాయ వా ఆసనం న పాపుణాతి, సఙ్ఘనవకానం కోటియం పీఠకం వా ఫలకం వా పాపుణాతి. ఆహారోపి ఉళుఙ్కపిట్ఠేన ఘట్టితా భిన్నసిత్థకయాగు వా పూతిసుక్ఖఖజ్జకం వా ఝామసుక్ఖకూరో వా పాపుణాతి, యాపనపమాణం న హోతి. సో అత్తనా లద్ధం గహేత్వా పురాణదుతియికాయ సన్తికం గచ్ఛతి. అథస్స సా పత్తం గహేత్వా వన్దిత్వా పత్తతో భత్తం నీహరిత్వా సుసమ్పాదితాని యాగుభత్తసూపబ్యఞ్జనాని దేతి. మహల్లకో రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా పురాణదుతియికం జహితుం న సక్కోతి. సా చిన్తేసి “బద్ధో ను ఖో, నోతి వీమంసిస్సామి న”న్తి.

అథేకదివసం జనపదమనుస్సం సేతమత్తికాయ న్హాపేత్వా గేహే నిసీదాపేత్వా అఞ్ఞేపిస్స కతిపయే పరివారమనుస్సే ఆణాపేత్వా థోకథోకం పానభోజనం దాపేసి. తే ఖాదన్తా భుఞ్జన్తా నిసీదింసు. గేహద్వారే చ చక్కేసు గోణే బన్ధాపేత్వా ఏకం సకటమ్పి ఠపాపేసి, సయం పన పిట్ఠిగబ్భే నిసీదిత్వా పూవే పచి. మహల్లకో ఆగన్త్వా ద్వారే అట్ఠాసి. తం దిస్వా ఏకో మహల్లకపురిసో “అయ్యే, ఏకో థేరో ద్వారే ఠితో”తి ఆహ. “వన్దిత్వా అతిచ్ఛాపేహీ”తి. సో “అతిచ్ఛథ, భన్తే”తి పునప్పునం కథేత్వాపి తం అగచ్ఛన్తం దిస్వా “అయ్యే, థేరో న గచ్ఛతీ”తి ఆహ. సా ఆగన్త్వా సాణిం ఉక్ఖిపిత్వా ఓలోకేత్వా “అమ్భో అయం మమ దారకపితా”తి వత్వా నిక్ఖమిత్వా పత్తం గహేత్వా గేహం పవేసేత్వా పరివిసిత్వా భోజనపరియోసానే వన్దిత్వా “భన్తే, తుమ్హే ఇధేవ పరినిబ్బాయథ, మయం ఏత్తకం కాలం అఞ్ఞం కులం న గణ్హిమ్హ, అసామికే పన ఘరే ఘరావాసో న సణ్ఠాతి, మయం అఞ్ఞం కులం గణ్హామ, దూరం జనపదం గచ్ఛిస్సామ, తుమ్హే అప్పమత్తా హోథ, సచే మే దోసో అత్థి, ఖమథా”తి ఆహ. మహల్లకస్స హదయఫాలనకాలో వియ అహోసి. అథ నం “అహం తం జహితుం న సక్కోమి, మా గచ్ఛ, విబ్భమిస్సామి, అసుకట్ఠానే మే సాటకం పేసేహి, పత్తచీవరం పటిచ్ఛాపేత్వా ఆగచ్ఛిస్సామీ”తి ఆహ. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. మహల్లకో విహారం గన్త్వా ఆచరియుపజ్ఝాయే పత్తచీవరం పటిచ్ఛాపేన్తో “కస్మా, ఆవుసో, ఏవం కరోసీ”తి వుత్తో “పురాణదుతియికం జహితుం న సక్కోమి విబ్భమిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం తే అనిచ్ఛన్తఞ్ఞేవ సత్థు సన్తికం నేత్వా “కిం, భిక్ఖవే, ఇమం అనిచ్ఛన్తఞ్ఞేవ ఆనయిత్థా”తి వుత్తే “భన్తే, అయం ఉక్కణ్ఠిత్వా విబ్భమితుకామో”తి వదింసు. అథ నం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛి. “సచ్చం, భన్తే”తి. “కో తం ఉక్కణ్ఠాపేసీ”తి? “పురాణదుతియికా భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు న ఇదానేవ సా ఇత్థీ తుయ్హం అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం తం నిస్సాయ చతూహి ఝానేహి పరిహీనో మహాదుక్ఖం పత్వా మం నిస్సాయ తమ్హా దుక్ఖా ముచ్చిత్వా నట్ఠజ్ఝానం పటిలభీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితం పటిచ్చ తస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. జాతదివసే చస్స సకలనగరే ఆవుధాని పజ్జలింసు, తేనస్స “జోతిపాలకుమారో”తి నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో

తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా రఞ్ఞో సిప్పం దస్సేత్వా ఇస్సరియం పహాయ కఞ్చి అజానాపేత్వా అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సక్కదత్తియే కవిట్ఠకఅస్సమే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేసి. తం తత్థ వసన్తం అనేకాని ఇసిసతాని పరివారేసుం, మహాసమాగమో అహోసి. సో సరభఙ్గసత్థా నామ అహోసి, తస్స సత్త అన్తేవాసికజేట్ఠకా అహేసుం. తేసు సాలిస్సరో నామ ఇసి కవిట్ఠకఅస్సమా నిక్ఖమిత్వా సురట్ఠజనపదే పురత్థిమజనపదే సాతోదికాయ నామ నదియా తీరే అనేకసహస్సఇసిపరివారో వసి. మేణ్డిస్సరో నామ ఇసి పజ్జోతకపఞ్చాలరఞ్ఞో విజితే కలబ్బచూళకం నామ నిగమం నిస్సాయ అనేకసహస్సఇసిపరివారో వసి. పబ్బతో నామ ఇసి ఏకం అటవిజనపదం నిస్సాయ అనేకసహస్సఇసిపరివారో వసి. కాళదేవిలో నామ ఇసి అవన్తిదక్ఖిణాపథే ఏకఘనసేలం నిస్సాయ అనేకసహస్సఇసిపరివారో వసి. కిసవచ్ఛో నామ ఇసి ఏకకోవ దణ్డకిరఞ్ఞో కుమ్భవతీనగరం నిస్సాయ ఉయ్యానే వసి. అనుసిస్సతాపసో పన బోధిసత్తస్స ఉపట్ఠాకో తస్స సన్తికే వసి. నారదో నామ ఇసి కాళదేవిలస్స కనిట్ఠో మజ్ఝిమదేసే అరఞ్జరగిరిమ్హి పబ్బతజాలన్తరే ఏకకోవ ఏకస్మిం గుహాలేణే వసి.

అరఞ్జరగిరినో నామ అవిదూరే ఏకో ఆకిణ్ణమనుస్సో నిగమో అత్థి, తేసం అన్తరే మహతీ నదీ అత్థి, తం నదిం బహూ మనుస్సా ఓతరన్తి. ఉత్తమరూపధరా వణ్ణదాసియోపి పురిసే పలోభయమానా తస్సా నదియా తీరే నిసీదన్తి. నారదతాపసో తాసు ఏకం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా ఝానం అన్తరధాపేత్వా నిరాహారో పరిసుస్సన్తో కిలేసవసం గన్త్వా సత్తాహం వసిత్వా నిపజ్జి. అథస్స భాతా కాళదేవిలో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా లేణం పావిసి. నారదో తం దిస్వా "కస్మా భవం ఆగతోసీ"తి ఆహ. "భవం 'అకల్లకో'తి భవన్తం పటిజగ్గితుం ఆగతోమ్హీ"తి. అథ నం సో "అభూతం కథం కథేసి, అలికం తుచ్ఛం కథేసీ"తి ముసావాదేన నిగ్గణ్హి. సో "నేతం పహాతుం వట్టతీ"తి సాలిస్సరం ఆనేసి, మేణ్డిస్సరం ఆనేసి, పబ్బతమ్పి ఆనేసి. ఇతరోపి తే తయో ముసావాదేన నిగ్గణ్హి. కాళదేవిలో "సరభఙ్గసత్థారం ఆనేస్సామీ"తి ఆకాసేనాగన్త్వా తం ఆనేసి. సో ఆగన్త్వా తం దిస్వా "ఇన్ద్రియవసం గతో"తి ఞత్వా "కచ్చి నారద, ఇన్ద్రియానం వసం గతో"తి పుచ్ఛి. ఇతరేన తం సుత్వావ ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా "ఆమ, ఆచరియా"తి వుత్తే "నారద, ఇన్ద్రియవసం గతా నామ ఇమస్మిం అత్తభావే సుస్సన్తా దుక్ఖం అనుభవిత్వా దుతియే అత్తభావే నిరయే నిబ్బత్తన్తీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౬౦. "యో ఇన్ద్రియానం కామేన, వసం నారద గచ్ఛతి;
నో పరిచ్చజ్జుభో లోకే, జీవన్తోవ విసుస్సతీ"తి.

తత్థ **యో ఇన్ద్రియాన**న్తి నారద, యో పురిసో రూపాదీసు సుభాకారం గహేత్వా కిలేసకామవసేన ఛన్నం ఇన్ద్రియానం వసం గచ్ఛతి. **పరిచ్చజ్జుభో లోకే**తి సో మనుస్సలోకఞ్చ దేవలోకఞ్చాతి ఉభోలోకే పరిచ్చజిత్వా నిరయాదీసు నిబ్బత్తన్తీతి అత్థో. **జీవన్తోవ విసుస్సతీ**తి జీవన్తోయేవ అత్తనా ఇచ్ఛితం కిలేసవత్థుం అలభన్తో సోకేన విసుస్సతి, మహాదుక్ఖం పాపుణాతీతి.

తం సుత్వా నారదో "ఆచరియ, కామసేవనం నామ సుఖం, ఏవరూపం సుఖం కిం సన్ధాయ దుక్ఖన్తి వదసీ"తి పుచ్ఛి. అథస్స సరభఙ్గో "తేన హి సుణాహీ"తి దుతియం గాథమాహ –

౬౧. "సుఖస్సానన్తరం దుక్ఖం, దుక్ఖస్సానన్తరం సుఖం;
సోసి పత్తో సుఖా దుక్ఖం, పాటికఙ్ఖ వరం సుఖ"న్తి.

తత్థ **సుఖస్సానన్తరన్తి** కామసుఖస్స అనన్తరం నిరయదుక్ఖం. **దుక్ఖస్సాతి** సీలరక్ఖణదుక్ఖస్స అనన్తరం దిబ్బమానుసకసుఖఞ్చేవ నిబ్బానసుఖఞ్చ. ఇదం వుత్తం హోతి – నారద, ఇమే హి సత్తా కామసేవనసమయే కాలం కత్వా ఏకన్తదుక్ఖే నిరయే నిబ్బత్తన్తి, సీలం రక్ఖన్తా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తా చ పన కిలమన్తి, తే దుక్ఖేన సీలం రక్ఖిత్వా సీలబలేన వుత్తప్పకారం సుఖం లభన్తి, ఇదం దుక్ఖం సన్ధాయాహం ఏవం వదామీతి. **సోసి పత్తోతి** సో త్వం నారద, ఇదాని ఝానసుఖం నాసేత్వా తతో సుఖా మహన్తం కామనిస్సితం చేతసికదుక్ఖం పత్తో. **పాటికఙ్ఖాతి** ఇదం కిలేసదుక్ఖం ఛడ్డేత్వా పున తదేవ వరం ఉత్తమం ఝానసుఖం ఇచ్ఛ పత్థేహీతి.

నారదో "ఇదం ఆచరియ, దుక్ఖం దుస్సహం, న తం అధివాసేతుం సక్కోమీ"తి ఆహ. అథ నం మహాసత్తో "నారద, దుక్ఖం నామ ఉప్పన్నం అధివాసేతబ్బమేవా"తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౬౨. "కిచ్ఛకాలే కిచ్ఛసహో, యో కిచ్ఛం నాతివత్తతి;
స కిచ్ఛన్తం సుఖం ధీరో, యోగం సమధిగచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **నాతివత్తతీతి** నానువత్తతి, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – నారద, యో కాయికచేతసికదుక్ఖసఙ్ఖాతస్స కిచ్ఛస్స ఉప్పన్నకాలే అప్పమత్తో తస్స కిచ్ఛస్స హరణూపాయం కరోన్తో కిచ్ఛసహో హుత్వా తం కిచ్ఛం నానువత్తతి, తస్స వసే అవత్తిత్వా తేహి తేహి ఉపాయేహి తం కిచ్ఛం అభిభవతి వినాసేతి, సో ధీరో కిచ్ఛస్స అన్తిమసఙ్ఖాతం నిరామిససుఖసఙ్ఖాతం ఝానసుఖం అధిగచ్ఛతి, తం వా కిచ్ఛన్తం యోగసుఖం అధిగచ్ఛతి, అకిలమన్తోవ పాపుణాతీతి.

సో "ఆచరియ, కామసుఖం నామ ఉత్తమసుఖం, న తం జహితుం సక్కోమీ"తి ఆహ. అథ నం మహాసత్తో "నారద, ధమ్మో నామ న కేనచి కారణేన నాసేతబ్బో"తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౬౩. "న హేవ కామాన కామా, నానత్థా నాత్థకారణా;
న కతఞ్చ నిరఙ్కత్వా, ధమ్మా చవితుమరహసీ"తి.

తత్థ **కామాన కామాతి** కామానం కామా, వత్థుకామానం పత్థనాయాతి అత్థో. **నానత్థా నాత్థకారణాతి** న అనత్థతో న అత్థకారణా. **న కతఞ్చ నిరఙ్కత్వాతి** కతఞ్చ నిప్ఫాదితం ఝానం నిరంకత్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – నారద, న హేవ వత్థుకామపత్థనాయ ధమ్మా చవితుమరహసి, ఏకస్మిం అనత్థే ఉప్పన్నే తం పటిహనితుకామో నానత్థా న అత్థేనపి కారణభూతేన ధమ్మా చవితుమరహసి, "అసుకో నామ మే అత్థో ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి ఏవమ్పి అత్థకారణాపి న ధమ్మా చవితుమరహసి, కతం పన నిప్ఫాదితం ఝానసుఖం నిరంకత్వా వినాసేత్వా నేవ ధమ్మా చవితుమరహసీసి.

ఏవం సరభఙ్గేన చతూహి గాథాహి ధమ్మే దేసితే కాళదేవిలో అత్తనో కనిట్ఠం ఓవదన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౬౪. "దక్ఖం గహపతీ సాధు, సంవిభజ్జఞ్చ భోజనం;
అహాసో అత్థలాభేసు, అత్థబ్యాపత్తి అబ్యధో"తి.

తత్థ **దక్ఖం గహపతీతి** నారద ఘరావాసం వసన్తానం గహపతీనం భోగుప్పాదనత్థాయ అనలస్యఛేకకుసలభావసఙ్ఖాతం దక్ఖం నామ సాధు, దక్ఖభావో భద్దకో. **సంవిభజ్జఞ్చ భోజనన్తి** దుక్ఖేన ఉప్పాదితభోగానం ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణేహి సద్ధిం

సంవిభజిత్వా పరిభోగకరణం దుతియం సాధు. **అహో నో అత్థలాభే సూ**తి మహన్తే ఇస్సరియే ఉప్పన్నే అప్పమాదవసేన అహో నో అనుప్పిలావితత్తం తతియం సాధు. **అత్థబ్యాపత్తీ**తి యదా పన అత్తనో అత్థబ్యాపత్తి యసవినాసో హోతి, తదా **అబ్యథో** అకిలమనం చతుత్థం సాధు, తస్మా త్వం, నారద, "ఝానం మే అన్తరహిత"న్తి మా సోచి, సచే ఇన్ద్రియానం వసం న గమిస్ససి, నట్ఠమ్పి తే ఝానం పున పాకతికమేవ భవిస్సతీతి.

తం పున కాళదేవిలేన నారదస్స ఓవదితభావం ఞత్వా సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬౫. "ఏత్తావతేతం పణ్డిచ్చం, అపి సో దేవిలో బ్రవి;
న యితో కిఞ్చి పాపియో, యో ఇన్ద్రియానం వసం వజే"తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, ఏత్తకం ఏతం పణ్డిచ్చం సోయం దేవిలో అబ్రవి. యో పన కిలేసవసేన ఇన్ద్రియానం వసం వజతి, ఇతో అఞ్ఞో పాపియో నత్థీతి.

అథ నం సరభఙ్గో ఆమన్తేత్వా "నారద, ఇదం తావ సుణ, యో హి పఠమమేవ కత్తబ్బయుత్తకం న కరోతి, సో అరఞ్ఞం పవిట్ఠమాణవకో వియ సోచతి పరిదేవతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఏకస్మిం కాసినిగమే ఏకో బ్రాహ్మణమాణవో అభిరూపో అహోసి థామసమ్పన్నో నాగబలో. సో చిన్తేసి – "కిం మే కసికమ్మాదీని కత్వా మాతాపితూహి పుట్ఠేహి, కిం పుత్తదారేన, కిం దానాదీహి పుఞ్ఞేహి కతేహి, కఞ్చి అపోసేత్వా కిఞ్చి పుఞ్ఞం అకత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిగే మారేత్వా అత్తానంయేవ పోసేస్సామీ"తి? సో పఞ్చావుధసన్నద్ధో హిమవన్తం గన్త్వా నానామిగే వధిత్వా ఖాదన్తో అన్తోహిమవన్తే విధవాయ నామ నదియా తీరే గిరిపరిక్ఖిత్తం మహన్తం పబ్బతజాలం పత్వా తత్థ మిగే వధిత్వా అఙ్గారే పక్కమంసం ఖాదన్తో వాసం కప్పేసి. సో చిన్తేసి "అహం సబ్బదా థామసమ్పన్నో న భవిస్సామి, దుబ్బలకాలే అరఞ్ఞే చరితుం న సక్ఖిస్సామి, ఇదానేవ నానావణ్ణే మిగే పబ్బతజాలం పవేసేత్వా ద్వారం యోజేత్వా అరఞ్ఞం అనాహిణ్డన్తోవ యథారుచియా మిగే వధిత్వా ఖాదిస్సామీ"తి తథా అకాసి. అథస్స కాలే అతిక్కన్తే తం కమ్మం మత్థకప్పత్తం దిట్ఠధమ్మవేదనీయం జాతం, అత్తనో హత్థపాదేహి న లభి గన్తుం, అపరాపరం పరివత్తేతుం నాసక్ఖి, నేవ కిఞ్చి ఖాదనీయం భోజనీయం, న పానీయం పస్సి, సరీరం మిలాయి, మనుస్సపేతో అహోసి, గిమ్హకాలే పథవీ వియ సరీరం భిజ్జిత్వా రాజియో దస్సేసి, సో దురూపో దుస్సణ్ఠితో మహాదుక్ఖం అనుభవి.

ఏవం అద్ధానే గతే సివిరట్ఠే సివిరాజా నామ "అరఞ్ఞే అఙ్గారపక్కమంసం ఖాదిస్సామీ"తి అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాదేత్వా పఞ్చావుధసన్నద్ధో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిగే వధిత్వా మంసం ఖాదమానో అనుపుబ్బేన తం పదేసం పత్వా తం పురిసం దిస్వా భీతోపి సతిం ఉపట్ఠపేత్వా "కోసి త్వం అమ్భో పురిసా"తి పుచ్ఛి. "సామి, మనుస్సపేతో అహం, అత్తనో కతకమ్మస్స ఫలం అనుభోమి, త్వం పన కోసీ"తి? "సివిరాజాహమస్మీ"తి. "అథ కస్మా ఇధాగతోసీ"తి? "మిగమంసం ఖాదనత్థాయా"తి. అథస్స సో "అహమ్పి మహారాజ, ఇమినావ కారణేన ఆగన్త్వా మనుస్సపేతో జాతో"తి సబ్బం విత్థారేన కథేత్వా అత్తనో దుక్ఖితభావం రఞ్ఞో ఆచిక్ఖన్తో సేసగాథా ఆహ –

౬౬. "అమిత్తానంవ హత్థత్థం, సివి పప్పోతి మామివ;
కమ్మం విజ్జఞ్చ దక్ఖేయ్యం, వివాహం సీలమద్దవం;

ఏతే చ యసే హాపేత్వా, నిబ్బత్తో సేహి కమ్మేహి.

౬౭. “సోహం సహస్సజీనోవ, అబన్ధు అపరాయణో;
అరియధమ్మా అపక్కన్తో, యథా పేతో తథేవహం.

౬౮. “సుఖకామే దుక్ఖాపేత్వా, ఆపన్నోస్మి పదం ఇమం;
సో సుఖం నాధిగచ్ఛామి, ఠితో భాణుమతామివా”తి.

తత్థ **అమిత్తానంవ హత్థత్థ**న్తి అమిత్తానం హత్థే అత్థం వినాసం వియ. **సివీ**తి రాజానం ఆలపతి. **పప్పోతి మామివా**తి మాదిసో పాపకమ్మేన పాపుణాతి, అత్తనోవ కమ్మేన వినాసం పాపుణాతీతి వుత్తం హోతి. **కమ్మ**న్తి కసికమ్మాదిభేదం ఆజీవసాధకం కిచ్చం. **విజ్జ**న్తి నానప్పకారకం హత్థిసిప్పాదికం సిప్పం. **దక్ఖేయ్య**న్తి నానప్పకారేన భోగుప్పాదనకోసల్లం. **వివాహ**న్తి ఆవాహవివాహసమ్బన్ధం. **సీలమద్దవ**న్తి పఞ్చవిధసీలఞ్చేవ ముదువచనం హితకామం పాపనివారణం కల్యాణమిత్తతఞ్చ. సో హి ఇధ మద్దవోతి అధిప్పేతో. **ఏతే చ యసే హాపేత్వా**తి ఏతే ఏత్తకే యసదాయకే ధమ్మే హాపేత్వా చ. **నిబ్బత్తో సేహి కమ్మేహీ**తి అత్తనో కమ్మేహి నిబ్బత్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – అహం, మహారాజ, ఇమస్మిం లోకే ఇస్సరియదాయకం కత్తబ్బయుత్తకం కమ్మం అకత్వా సిప్పం అసిక్ఖిత్వా ఉపాయేన భోగే అనుప్పాదేత్వా ఆవాహవివాహం అకత్వా సీలం అరక్ఖిత్వా మం అకిచ్చం కరోన్తం పాపనివారణసమత్థే కల్యాణమిత్తే అభజిత్వా ఇమే ఏత్తకే యసదాయకత్తా “యసే”తి సఙ్ఖ్యం గతే లోకప్పవత్తిధమ్మే హాపేత్వా ఛడ్డేత్వా ఇమం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సయం కతేహి పాపకమ్మేహి ఇదాని మనుస్సపేతో హుత్వా నిబ్బత్తోస్మీతి.

సహస్సజీనోవాతి సహస్సజీనపురిసో వియాతి అత్థో. స్వాహం సమ్మా పటిపజ్జిత్వా భోగే ఉప్పాదేయ్యం, తేహి అనేకసహస్సేహి భోగేహి జితోతిపి అత్థో. **అపరాయణో**తి అసరణో, నిప్పతిట్ఠోతి అత్థో. **అరియధమ్మా**తి సప్పురిసధమ్మతో. **యథా పేతో**తి యథా మతో పేతో హుత్వా ఉప్పజ్జేయ్య, జీవమానోయేవ తథా మనుస్సపేతో జాతోస్మీతి అత్థో. **సుఖకామే దుక్ఖాపేత్వా**తి సుఖకామే సత్తే దుక్ఖాపేత్వా. “సుఖకామో”తిపి పాఠో, సయం సుఖకామో పరం దుక్ఖాపేత్వాతి అత్థో. **ఆపన్నోస్మి పదం ఇమ**న్తి ఏవరూపం కోట్ఠాసం పత్తోస్మి. పథన్తిపి పాఠో, ఇదం దుక్ఖస్స పథభూతం అత్తభావం పత్తోస్మీతి అత్థో. **ఠితో భాణుమతామివా**తి భాణుమా వుచ్చతి అగ్గి, వీతచ్చికఙ్గారేహి సమన్తా పరికిణ్ణో వియ సరీరే ఉట్ఠితేన మహాదాహేన దయ్హన్తో కాయికచేతసికసుఖం న విన్దామీతి వదతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “అహం, మహారాజ, సుఖకామో పరం దుక్ఖాపేత్వా దిట్ఠేవ ధమ్మే మనుస్సపేతో జాతో, తస్మా త్వం పాపం మా కరి, అత్తనో నగరం గన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోహీ”తి ఆహ. రాజా తథా కత్వా సగ్గపురం పూరేసి. సరభఙ్గసత్థా ఇమం కారణం ఆహరిత్వా తాపసం సఞ్ఞాపేసి. సో తస్స ధమ్మకథాయ సంవేగం పటిలభిత్వా తం వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా నట్ఠం ఝానం పటిపాకతికం అకాసి. సరభఙ్గో తస్స తత్థ వసితుం అదత్వా తం ఆదాయ అత్తనో అస్సమం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా నారదో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, నగరసోభిణీ పురాణదుతియికా, సాలిస్సరో సారిపుత్తో, మేణ్డిస్సరో కస్సపో, పబ్బతో అనురుద్ధో, కాళదేవిలో కచ్చాయనో, అనుపియో ఆనన్దో, కిసవచ్ఛో మహామోగ్గల్లానో, సరభఙ్గో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఇన్ద్రియజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౨౪] ౮. ఆదిత్తజాతకవణ్ణనా

ఆదిత్తస్మిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అసదిసదానం ఆరబ్భ కథేసి. అసదిసదానం **మహాగోవిన్దసుత్తవణ్ణనాతో** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౯౬) విత్థారేత్వా కథేతబ్బం. తస్స పన దిన్నదివసతో దుతియదివసే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, కోసలరాజా విచినిత్వావ , పుఞ్ఞక్ఖేత్తం ఞత్వా బుద్ధప్పముఖస్స అరియసఙ్ఘస్స అసదిసదానం అదాసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, రఞ్ఞో విచినిత్వా అనుత్తరే పుఞ్ఞక్ఖేత్తే దానపతిట్ఠాపనం, పోరాణకపణ్డితాపి విచినిత్వావ మహాదానం అదంసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే సివిరట్ఠే రోరువనగరే రోరువమహారాజా నామ దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా చతూహి సఙ్గహవత్థూహి జనం సఙ్గణ్హన్తో మహాజనస్స మాతాపితుట్ఠానే ఠత్వా కపణద్ధికవనిబ్బకయాచకాదీనం మహాదానం పవత్తేసి. తస్స సముద్దవిజయా నామ అగ్గమహేసీ అహోసి పణ్డితా ఞాణసమ్పన్నా. సో ఏకదివసం దానగ్గం ఓలోకేన్తో “మయ్హం దానం దుస్సీలా లోలసత్తా భుఞ్జన్తి, తం మం న హాసేతి, అహం ఖో పన సీలవన్తానం అగ్గదక్ఖిణేయ్యానం పచ్చేకబుద్ధానం దాతుకామో, తే చ హిమవన్తపదేసే వసన్తి, కో ను ఖో తే నిమన్తేత్వా ఆనేస్సతి, కం పేసేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తమత్థం దేవియా ఆరోచేసి. అథ నం సా ఆహ “మహారాజ, మా చిన్తయిత్థ, అమ్హాకం దాతబ్బదానబలేన సీలబలేన సచ్చబలేన పుప్ఫాని పేసేత్వా పచ్చేకబుద్ధే నిమన్తేత్వా తేసం ఆగతకాలే సబ్బపరిక్ఖారసమ్పన్నదానం దస్సామా”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా “సకలనగరవాసినో సీలం సమాదియన్తూ”తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా సయమ్పి సపరిజనో ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ మహాదానం పవత్తేత్వా సుమనపుప్ఫపుణ్ణం సువణ్ణసముగ్గం గాహాపేత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ రాజఙ్గణే ఠత్వా పఞ్చఙ్గాని పథవియం పతిట్ఠాపేత్వా పాచీనదిసాభిముఖో వన్దిత్వా “పాచీనదిసాయ అరహన్తే వన్దామి, సచే అమ్హాకం కోచి గుణో అత్థి, అమ్హేసు అనుకమ్పం కత్వా అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథా”తి వత్వా సత్త పుప్ఫముట్ఠియో ఖిపి. పాచీనదిసాయ పచ్చేకబుద్ధానం అభావేన పునదివసే నాగమింసు. దుతియదివసే దక్ఖిణదిసం నమస్సి, తతోపి నాగతా. తతియదివసే పచ్ఛిమదిసం నమస్సి, తతోపి నాగతా. చతుత్థదివసే ఉత్తరదిసం నమస్సి, నమస్సిత్వా చ పన “ఉత్తరహిమవన్తపదేసవాసినో పచ్చేకబుద్ధా అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హన్తూ”తి సత్త పుప్ఫముట్ఠియో విస్సజ్జేసి. పుప్ఫాని గన్త్వా నన్దమూలకపబ్భారే పఞ్చన్నం పచ్చేకబుద్ధసతానం ఉపరి పతింసు.

తే ఆవజ్జమానా రఞ్ఞా అత్తనో నిమన్తితభావం ఞత్వా పునదివసే సత్త పచ్చేకబుద్ధే ఆమన్తేత్వా “మారిసా, రాజా వో నిమన్తేతి, తస్స సఙ్గహం కరోథా”తి వదింసు. సత్త పచ్చేకబుద్ధా ఆకాసేనాగన్త్వా రాజద్వారే ఓతరింసు. తే దిస్వా రాజా సోమనస్సజాతో వన్దిత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా మహన్తం సక్కారం కత్వా దానం దత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే పునదివసత్థాయ పునదివసత్థాయాతి ఏవం ఛ దివసే నిమన్తేత్వా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారదానం సజ్జేత్వా సత్తరతనఖచితాని మఞ్చపీఠాదీని పఞ్ఞపేత్వా తిచీవరాదికే సబ్బసమణపరిభోగే సత్తన్నం పచ్చేకబుద్ధానం సన్తికే ఠపేత్వా

“మయం ఇమే పరిక్ఖారే తుమ్హాకం దేమా”తి వత్వా తేసం భత్తకిచ్చపరియోసానే రాజా చ దేవీ చ ఉభోపి నమస్సమానా అట్ఠంసు. అథ నేసం అనుమోదనం కరోన్తో సఙ్ఘత్థేరో ద్వే గాథా అభాసి –

౯౯. “ఆదిత్తస్మిం అగారస్మిం, యం నీహరతి భాజనం;
తం తస్స హోతి అత్థాయ, నో చ యం తత్థ డయ్హతి.

౨౦. “ఏవమాదీపితో లోకో, జరాయ మరణేన చ;
నీహరేథేవ దానేన, దిన్నం హోతి సునీహత”న్తి.

తత్థ **ఆదిత్తస్మి**న్తి తఙ్ఖణే పజ్జలితే. **భాజన**న్తి ఉపకరణం. **నో చ యం తత్థ డయ్హతీ**తి యం పన తత్థ డయ్హతి, అన్తమసో తిణసన్థారోపి, సబ్బం తస్స అనుపకరణమేవ హోతి. **జరాయ మరణేన చా**తి దేసనాసీసమేతం, అత్థతో పనేస ఏకాదసహి అగ్గీహి ఆదీపితో నామ. **నీహరేథేవా**తి తతో ఏకాదసతి అగ్గీహి పజ్జలితలోకా దసవిధదానవత్థుభేదం తం తం పరిక్ఖారదానం చేతనాయ నిక్కడ్ఢేథేవ. **దిన్నం హోతీ**తి అప్పం వా బహుం వా యం దిన్నం, తదేవ సునీహతం నామ హోతీతి.

ఏవం సఙ్ఘత్థేరో అనుమోదనం కత్వా “అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా”తి రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పాసాదకణ్ణికం ద్విధా కత్వా గన్త్వా నన్దమూలకపబ్భారేయేవ ఓతరి. తస్స దిన్నపరిక్ఖారోపి తేనేవ సద్ధిం ఉప్పతిత్వా నన్దమూలకపబ్భారేయేవ ఓతరి. రఞ్ఞో చ దేవియా చ సకలసరీరం పీతియా పుణ్ణం అహోసి. ఏవం తస్మిం గతే అవసేసాపి –

౨౧. “యో ధమ్మలద్ధస్స దదాతి దానం, ఉట్ఠానవీరియాధిగతస్స జన్తు;
అతిక్కమ్మ సో వేతరణిం యమస్స, దిబ్బాని ఠానాని ఉపేతి మచ్చో.

౨౨. “దానఞ్చ యుద్ధఞ్చ సమానమాహు, అప్పాపి సన్తా బహుకే జినన్తి;
అప్పమ్పి చే సద్దహానో దదాతి, తేనేవ సో హోతి సుఖీ పరత్థ.

౨౩. “విచేయ్య దానం సుగతప్పసత్థం, యే దక్ఖిణేయ్యా ఇధ జీవలోకే;
ఏతేసు దిన్నాని మహప్ఫలాని, బీజాని వుత్తాని యథా సుఖేత్తే.

౨౪. “యో పాణభూతాని అహేఠయం చరం, పరూపవాదా న కరోతి పాపం;
భీరుం పసంసన్తి న తత్థ సూరం, భయా హి సన్తో న కరోన్తి పాపం.

౨౫. “హీనేన బ్రహ్మచరియేన, ఖత్తియే ఉపపజ్జతి;
మజ్ఝిమేన చ దేవత్తం, ఉత్తమేన విసుజ్ఝతి.

౨౬. “అద్ధా హి దానం బహుధా పసత్థం, దానా చ ఖో ధమ్మపదంవ సేయ్యో;
పుబ్బేవ హి పుబ్బతరేవ సన్తో, నిబ్బానమేవజ్ఝగముం సపఞ్ఞా”తి. –

ఏవమేకేకాయ గాథాయ అనుమోదనం కత్వా తథేవ అగమింసు సద్ధిం పరిక్ఖారేహి.

తత్థ **ధమ్మలద్ధస్సాతి** ఖీణాసవం ఆదిం కత్వా యావ సుక్ఖవిపస్సకయోగావచరో పుగ్గలో ధమ్మస్స లద్ధత్తా ధమ్మలద్ధో నామ. స్వేవ ఉట్ఠానవీరియేన తస్స ధమ్మస్స అధిగతత్తా ఉట్ఠానవీరియాధిగతో నామ. తస్స పుగ్గలస్స యో జన్తు దదాతి దానన్తి అత్థో, ధమ్మేన లద్ధస్స ఉట్ఠానసఙ్ఖాతేన వీరియేన అధిగతస్స దేయ్యధమ్మస్స అగ్గం గహేత్వా యో జన్తు సీలవన్తేసు దానం దదాతీతిపి అత్థో. ఉపయోగత్థే వా సామివచనం కత్వాపేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **వేతరణిన్తి** దేసనాసీసమేతం, అట్ఠ మహానిరయే సోళస చ ఉస్సదే అతిక్కమిత్వాతి అత్థో. **దిబ్బాని ఠానాని ఉపేతీతి** దేవలోకే ఉప్పజ్జతి.

సమానమాహూతి సదిసం వదన్తి. ఖయభీరుకస్స హి దానం నత్థి, భయభీరుకస్స యుద్ధం నత్థి. జీవితే ఆలయం విజహిత్వా యుజ్ఝన్తోవ యుజ్ఝితుం సక్కోతి, భోగేసు ఆలయం విజహిత్వా దాయకో దాతుం సక్కోతి, తేనేవ తం ఉభయం "సమాన"న్తి వదన్తి. **అప్పాపి సన్తాతి** థోకాపి సమానా పరిచ్చత్తజీవితా బహుకే జినన్తి, ఏవమేవ అప్పాపి ముఞ్చచేతనా బహుమ్పి మచ్ఛేరచిత్తం లోభాదిం వా కిలేసగహనం జినాతి. **అప్పమ్పి చేతి** థోకమ్పి చే దేయ్యధమ్మం కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహన్తో దేతి. **తేనేవ సోతి** తేన పరిత్తదేయ్యధమ్మవత్థుకేన పరిత్తకేనాపి చాగేన సో పరత్థ సుఖీ హోతి, మహారాజాతి.

విచేయ్య దానన్తి దక్ఖిణఞ్చ దక్ఖిణేయ్యఞ్చ విచినిత్వా దిన్నదానం. తత్థ యం వా తం వా అదత్వా అగ్గం పణీతం దేయ్యధమ్మం విచినిత్వా దదన్తో దక్ఖిణం విచినాతి నామ, యేసం తేసం వా అదత్వా సీలాదిగుణసమ్పన్నే విచినిత్వా తేసం దదన్తో దక్ఖిణేయ్యం విచినాతి నామ. **సుగతప్పసత్థ**న్తి ఏవరూపం దానం బుద్ధేహి పసత్థం. తత్థ దక్ఖిణేయ్యవిచిననం దస్సేతుం **''యే దక్ఖిణేయ్యా''**తిఆది వుత్తం. తత్థ **దక్ఖిణేయ్యాతి** దక్ఖిణాయ అనుచ్ఛవికా బుద్ధాదయో.

పాణభూతానీతి పాణసఙ్ఖాతాని భూతాని. **అహేఠయం చర**న్తి కారుఞ్ఞేన అవిహేఠయన్తో చరమానో. **పరూపవాదాతి** పరూపవాదభయేన పాపం న కరోతి. **భీరు**న్తి ఉపవాదభీరుకం. **న తత్థ సూర**న్తి యో పన అయోనిసోమనసికారేన తస్మిం ఉపవాదే సూరో హోతి, తం పణ్డితా నప్పసంసన్తి. **భయా హీతి** ఉపవాదభయేన హి పణ్డితా పాపం న కరోన్తి.

హీనేన బ్రహ్మచరియేనాతి బాహిరతిత్థాయతనే తావ మేథునవిరతిసీలమత్తకం హీనం బ్రహ్మచరియం నామ, తేన ఖత్తియకులే ఉప్పజ్జతి. ఝానస్స ఉపచారమత్తం మజ్ఝిమం, తేన దేవలోకే ఉప్పజ్జతి. అట్ఠ సమాపత్తియో ఉత్తమం, తేన బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జన్తో విసుజ్ఝతి నామ. సాసనే పన సీలవన్తస్సేవ ఏకం దేవనికాయం పణిధాయ బ్రహ్మచరియం హీనం నామ, పరిసుద్ధసీలస్సేవ సమాపత్తినిబ్బత్తనం మజ్ఝిమం నామ, పరిసుద్ధసీలే ఠత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తుప్పత్తి ఉత్తమం నామ.

ఓసానగాథాయ అయమత్థో – మహారాజ, కిఞ్చాపి ఏకంసేనేవ దానం బహుధా పసత్థం వణ్ణితం, దానతో పన సమథవిపస్సనాసఙ్ఖాతం నిబ్బానసఙ్ఖాతఞ్చ ధమ్మకోట్ఠాసభూతం ధమ్మపదమేవ ఉత్తరితరం. కింకారణా? పుబ్బేవ హి ఇమస్మిం కప్పే కస్సపదసబలాదయో పుబ్బతరేవ వేస్సభూదసబలాదయో సన్తో సప్పురిసా సపఞ్ఞా సమథవిపస్సనం భావేత్వా నిబ్బానమేవ అజ్ఝగముం అధిగతాతి.

ఏవం సత్త పచ్చేకబుద్ధా అనుమోదనాయ రఞ్ఞో అమతమహానిబ్బానం వణ్ణేత్వా రాజానం అప్పమాదేన ఓవదిత్వా వుత్తనయేనేవ అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. రాజాపి సద్ధిం అగ్గమహేసియా దానం దత్వా యావజీవం ఠత్వా తతో చవిత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం పుబ్బేపి పణ్డితా విచేయ్య దానం అదంసూ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పచ్చేకబుద్ధా పరినిబ్బాయింసు, సముద్దవిజయా రాహులమాతా అహోసి, రోరువమహారాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఆదిత్తజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౨౫] ౯. అట్ఠానజాతకవణ్ణనా

గఙ్గా కుముదినీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కింకారణా”తి వత్వా “కిలేసవసేనా”తి వుత్తే “భిక్ఖు మాతుగామో నామ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ అవిస్సాసనీయో. అతీతే పణ్డితా దేవసికం సహస్సం దేన్తాపి మాతుగామం తోసేతుం నాసక్ఖింసు. సా ఏకదివసమత్తం సహస్సం అలభిత్వావ తే గీవాయం గాహాపేత్వా నీహరాపేసి , ఏవం అకతఞ్ఞూ మాతుగామో, మా తస్స కారణా కిలేసవసం గచ్ఛా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స చ పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారో, బారాణసిసేట్ఠినో చ పుత్తో మహాధనకుమారో నామ. తే ఉభోపి సహపంసుకీళకా సహాయకా అహేసుం, ఏకాచరియకులేయేవ సిప్పం గణ్హింసు. రాజకుమారో పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాసి, సేట్ఠిపుత్తోపిస్స సన్తికేయేవ అహోసి. బారాణసియఞ్చ ఏకా నగరసోభిణీ వణ్ణదాసీ అభిరూపా అహోసి సోభగ్గప్పత్తా. సేట్ఠిపుత్తో దేవసికం సహస్సం దత్వా నిచ్చకాలే తాయేవ సద్ధిం అభిరమన్తో పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం లభిత్వాపి న తం విజహి, తథేవ దేవసికం సహస్సం దత్వా అభిరమి. సేట్ఠిపుత్తో దివసస్స తయో వారే రాజుపట్ఠానం గచ్ఛతి. అథస్స ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గతస్స రఞ్ఞా సద్ధిం సముల్లపన్తస్సేవ సూరియో అత్థఙ్గమి, అన్ధకారం జాతం. సో రాజకులా నిక్ఖమిత్వా “ఇదాని గేహం గన్త్వా ఆగమనవేలా నత్థి, నగరసోభిణియాయేవ గేహం గమిస్సామీ”తి ఉపట్ఠాకే ఉయ్యోజేత్వా ఏకకోవ తస్సా గేహం పావిసి. అథ నం సా దిస్వా “అయ్యపుత్త, సహస్సం ఆభతం”న్తి ఆహ. “భద్దే, అహం అజ్జేవ అతివికాలో జాతో, తస్మా గేహం అగన్త్వా మనుస్సే ఉయ్యోజేత్వా ఏకకోవ పవిట్ఠోస్మి, స్వే పన తే ద్వే సహస్సాని దస్సామీ”తి.

సా చిన్తేసి “సచాహం అజ్జ ఓకాసం కరిస్సామి, అఞ్ఞేసుపి దివసేసు తుచ్ఛహత్థకోవ ఆగమిస్సతి, ఏవం మే ధనం పరిహాయిస్సతి, న దానిస్స ఓకాసం కరిస్సామీ”తి. అథ నం ఏవమాహ “సామి, మయం వణ్ణదాసియో నామ, అమ్హాకం సహస్సం అదత్వా కేళి నామ నత్థీ”తి. “భద్దే, స్వే దిగుణం ఆహరిస్సామీ”తి పునప్పునం యాచి. నగరసోభిణీ దాసియో ఆణాపేసి “ఏతస్స ఇధ ఠత్వా మం ఓలోకేతుం మా అదత్థ, గీవాయం తం గహేత్వా నీహరిత్వా ద్వారం పిదహథా”తి. తం సుత్వా దాసియో తథా కరింసు. అథ సో చిన్తేసి “అహం ఇమాయ సద్ధిం అసీతికోటిధనం ఖాదిం, సా మం ఏకదివసం తుచ్ఛహత్థం దిస్వా గీవాయం గహేత్వా నీహరాపేసి, అహో మాతుగామో నామ పాపో నిల్లజ్జో అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ”తి. సో మాతుగామస్స అగుణం అనుస్సరన్తోవ విరజ్జి, పటికూలసఞ్ఞం పటిలభి, ఘరావాసేపి ఉక్కణ్ఠితో “కిం మే ఘరావాసేన, అజ్జేవ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి పున గేహం అగన్త్వా రాజానమ్పి అదిస్వావ నగరా నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గఙ్గాతీరే అస్సమం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో ఉప్పాదేత్వా వనమూలఫలాహారో తత్థ వాసం కప్పేసి.

రాజా తం అపస్సన్తో “కహం మమ సహాయో”తి పుచ్ఛి. నగరసోభిణియాపి కతకమ్మం సకలనగరే పాకటం జాతం. అథస్స తమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇతి తే దేవ, సహాయో లజ్జాయ ఘరమ్పి అగన్త్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పబ్బజితో భవిస్సతీ”తి

ఆహంసు. రాజా తం సుత్వా నగరసోభిణిం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం ఏకదివసం సహస్సం అలభిత్వా మమ సహాయం గీవాయం గాహాపేత్వా నీహరాపేసీ"తి పుచ్ఛి. "సచ్చం, దేవా"తి. "పాపే జమ్మి, సీఘం మమ సహాయస్స గతట్ఠానం గన్త్వా తం ఆనేహి, నో చే ఆనేస్ససి, జీవితం తే నత్థీ"తి. సా రఞ్ఞో వచనం సుత్వా భీతా రథం ఆరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన నగరా నిక్ఖమిత్వా తస్స వసనట్ఠానం పరియేసన్తీ సుతవసేన తం ఠానం సుత్వా తత్థ గన్త్వా వన్దిత్వా "అయ్య, మయా అన్ధబాలభావేన కతం దోసం ఖమథ, అహం న పునేవం కరిస్సామీ"తి యాచిత్వా "సాధు, ఖమామి తే, నత్థి మే తయి ఆఘాతో"తి వుత్తే "సచే మే ఖమథ, మయా సద్ధిం రథం అభిరుహథ, నగరం గచ్ఛిస్సామ, గతకాలే యం మమ ఘరే ధనం అత్థి, సబ్బం దస్సామీ"తి ఆహ. సో తస్సా వచనం సుత్వా "భద్దే, ఇదాని తయా సద్ధిం గన్తుం న సక్కా, యదా పన ఇమస్మిం లోకే యేన న భవితబ్బం, తం భవిస్సతి, అపి నామ తదా గచ్ఛేయ్యా"న్తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౭౭. "గఙ్గా కుముదినీ సన్తా, సఙ్ఖవణ్ణా చ కోకిలా;
జమ్బు తాలఫలం దజ్జా, అథ నూన తదా సియా"తి.

తస్సత్థో – భద్దే, యథా హి కుముదసరా కుముదేహి సఞ్ఛన్నా తిట్ఠన్తి, తథేవ సచే సకలాపి మహాగఙ్గా కుముదినీ సీఘసోతం పహాయ సన్తా ఉపసన్తా సియా, సబ్బే కోకిలా చ సఙ్ఖవణ్ణా భవేయ్యుం, సబ్బో జమ్బురుక్ఖో చ తాలఫలం దదేయ్య. **అథ నూన తదా సియాతి** అథ తాదిసే కాలే అమ్హాకమ్పి సమాగమో నూన సియా, భవేయ్య నామాతి వుత్తం హోతి.

ఏవఞ్చ వత్వా పునపి తాయ "ఏహి, అయ్య, గచ్ఛామా"తి వుత్తే "గచ్ఛిస్సామా"తి వత్వా "కస్మిం కాలే"తి వుత్తే "అసుకస్మిఞ్చ అసుకస్మిఞ్చా"తి వత్వా సేసగాథా అభాసి –

౭౮. "యదా కచ్ఛపలోమానం, పావారో తివిధో సియా;
హేమన్తికం పావురణం, అథ నూన తదా సియా.

౭౯. "యదా మకసపాదానం, అట్టాలో సుకతో సియా;
దళ్హో చ అవికమ్పీ చ, అథ నూన తదా సియా.

౮౦. "యదా ససవిసాణానం, నిస్సేణీ సుకతా సియా;
సగ్గస్సారోహణత్థాయ, అథ నూన తదా సియా.

౮౧. "యదా నిస్సేణిమారుయ్హ, చన్దం ఖాదేయ్యు మూసికా;
రాహుఞ్చ పరిపాతేయ్యుం, అథ నూన తదా సియా.

౮౨. "యదా సురాఘటం పిత్వా, మక్ఖికా గణచారిణీ;
అఙ్గారే వాసం కప్పేయ్యుం, అథ నూన తదా సియా.

౮౩. "యదా బిమ్బోట్ఠసమ్పన్నో, గద్రభో సుముఖో సియా;

కుసలో నచ్చగీతస్స, అథ నూన తదా సియా.

౮౪. "యదా కాకా ఉలూకా చ, మన్తయేయ్యుం రహోగతా;
అఞ్ఞమఞ్ఞం పిహయ్యేయ్యుం, అథ నూన తదా సియా.

౮౫. "యదా ముళాలపత్తానం, ఛత్తం థిరతరం సియా;
వస్సస్స పటిఘాతాయ, అథ నూన తదా సియా.

౮౬. "యదా కులకో సకుణో, పబ్బతం గన్ధమాదనం;
తుణ్డేనాదాయ గచ్ఛేయ్య, అథ నూన తదా సియా.

౮౭. "యదా సాముద్దికం నావం, సయన్తం సవటాకరం;
చేటో ఆదాయ గచ్ఛేయ్య, అథ నూన తదా సియా"తి.

తత్థ **తివిధో**తి ఏకో కచ్ఛపలోమమయేన పుప్ఫేన, ఏకో తూలేన, ఏకో ఉభయేనాతి ఏవం తిప్పకారో. **హేమన్తికం పావురణ**న్తి హిమపాతసమయే పావురణాయ భవితుం సమత్థో. **అథ నూన తదా సియా**తి అథ తస్మిం కాలే మమ తయా సద్ధిం ఏకంసేనేవ సంసగ్గో సియా. ఏవం సబ్బత్థ పచ్ఛిమపదం యోజేతబ్బం. **అట్టాలో సుకతో**తి అభిరుహిత్వా యుజ్ఝన్తం పురిససతం ధారేతుం యథా సక్కోతి, ఏవం సుకతో. **పరిపాతేయ్యు**న్తి పలాపేయ్యుం. **అఙ్గారే**తి వీతచ్చికఙ్గారసన్థరే. **వాసం కప్పేయ్యు**న్తి ఏకేకం సురాఘటం పివిత్వా మత్తా వసేయ్యుం. **బిమ్బోట్ఠసమ్పన్నో**తి బిమ్బఫలసదిసేహి ఓట్ఠేహి సమన్నాగతో. **సుముఖో**తి సువణ్ణఆదాససదిసో ముఖో. **పిహయేయ్యు**న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సమ్పత్తిం ఇచ్ఛన్తా పిహయేయ్యుం పత్థేయ్యుం. **ముళాలపత్తాన**న్తి సణ్డానం ముళాలగచ్ఛపత్తానం. **కులకో**తి ఏకో ఖుద్దకసకుణో. **సాముద్దిక**న్తి సముద్దపక్ఖన్దనమహానావం. **సయన్తం సవటాకర**న్తి యన్తేన చేవ వటాకరేన చ సద్ధిం సబ్బసమ్భారయుత్తం. **చేటో ఆదాయా**తి యదా ఏవరూపం నావం ఖుద్దకో గామదారకో హత్థేన గహేత్వా గచ్ఛేయ్యాతి అత్థో.

ఇతి మహాసత్తో ఇమినా అట్ఠానపరికప్పేన ఏకాదస గాథా అభాసి. తం సుత్వా నగరసోభిణీ మహాసత్తం ఖమాపేత్వా నగరం గన్త్వా రఞ్ఞో తం కారణం ఆరోచేత్వా అత్తనో జీవితం యాచిత్వా గణ్హి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం భిక్ఖు మాతుగామో నామ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ"తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అట్ఠానజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౨౬] ౧౦. దీపిజాతకవణ్ణనా

ఖమనీయం యాపనీయన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం ఏళికం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే మహామోగ్గల్లానత్థేరో గిరిపరిక్ఖిత్తే ఏకద్వారే గిరిబ్బజసేనాసనే విహాసి. ద్వారసమీపేయేవస్స చఙ్కమో అహోసి. తదా ఏళకపాలకా "ఏళకా ఏత్థ చరన్తూ"తి గిరిబ్బజం పవేసేత్వా కీళన్తా విహరన్తి. తేసు ఏకదివసం సాయం ఆగన్త్వా ఏళకే గహేత్వా

గచ్ఛన్తేసు ఏకా ఏళికా దూరే చరమానా ఏళకే నిక్ఖమన్తే అదిస్వా ఓహీయి. తం పచ్ఛా నిక్ఖమన్తిం ఏకో దీపికో దిస్వా "ఖాదిస్సామి న"న్తి గిరిబ్బజద్వారే అట్ఠాసి. సాపి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తీ తం దిస్వా "ఏస మం మారేత్వా ఖాదితుకామతాయ ఠితో, సచే నివత్తిత్వా పలాయిస్సామి, జీవితం మే నత్థి, అజ్జ మయా పురిసకారం కాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా సిఙ్గాని ఉక్ఖిపిత్వా తస్స అభిముఖం వేగేన పక్ఖన్దిత్వా దీపికస్స "ఇతో గణ్హిస్సామి, ఇతో గణ్హిస్సామీ"తి విప్ఫన్దతోవ గహణం అనుపగన్త్వా వేగేన పలాయిత్వా ఏళకానం అన్తరం పావిసి. అథ థేరో తం తేసం కిరియం దిస్వా పునదివసే గన్త్వా తథాగతస్స ఆరోచేత్వా "ఏవం భన్తే, సా ఏళికా అత్తనో ఉపాయకుసలతాయ పరక్కమం కత్వా దీపికతో ముచ్చీ"తి ఆహ. సత్థా "మోగ్గల్లాన, ఇదాని తావ సో దీపికో తం గహేతుం నాసక్ఖి, పుబ్బే పన నం విరవన్తిం మారేత్వా ఖాదీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామే మహాభోగకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా చిరం హిమవన్తే వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ రాజగహం గన్త్వా ఏకస్మింయేవ గిరిబ్బజే పణ్ణసాలం మాపేత్వా వాసం కప్పేసి. తదా ఇమినావ నియామేన ఏళకపాలకేసు ఏళకే చరన్తేసు ఏకదివసం ఏవమేవ ఏకం ఏళికం పచ్ఛా నిక్ఖమన్తిం దిస్వా ఏకో దీపికో "ఖాదిస్సామి న"న్తి ద్వారే అట్ఠాసి. సాపి తం దిస్వా "అజ్జ మయ్హం జీవితం నత్థి, ఏకేనుపాయేన ఇమినా సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా హదయమస్స ముదుకం జనేత్వా జీవితం రక్ఖిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా దూరతోవ తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తీ ఆగచ్ఛమానా పఠమం గాథమాహ –

౮౮. "ఖమనీయం యాపనీయం, కచ్చి మాతుల తే సుఖం;
సుఖం తే అమ్మా అవచ, సుఖకామావ తే మయ"న్తి.

తత్థ **సుఖం తే అమ్మా**తి మయ్హం మాతాపి "తుమ్హాకం సుఖం పుచ్ఛేయ్యాసీ"తి అజ్జ మం అవచాతి అత్థో. **మయన్తి** మాతుల మయమ్పి తుమ్హాకం సుఖం ఏవ ఇచ్ఛామాతి.

తం సుత్వా దీపికో "అయం ధుత్తికా మం మాతులవాదేన వఞ్చేతుకామా, న మే కక్ఖళభావం జానాతీ"తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౮౯. "నఙ్గుట్ఠం మే అవక్కమ్మ, హేఠయిత్వాన ఏళికే;
సాజ్జ మాతులవాదేన, ముఞ్చితబ్బా ను మఞ్ఞసీ"తి.

తస్సత్థో – త్వం మమ నఙ్గుట్ఠమణ్డలం అక్కమిత్వా హేఠయిత్వా ఆగచ్ఛసి, సా త్వం "అజ్జ మాతులవాదేన ముఞ్చితబ్బాహమస్మీ"తి మఞ్ఞసి ను, ఏవం మఞ్ఞసి మఞ్ఞేతి.

తం సుత్వా ఇతరా "మాతుల, మా ఏవం కరీ"తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౯౦. "పురత్థాముఖో నిసిన్నోసి, అహం తే ముఖమాగతా;
పచ్ఛతో తుయ్హం నఙ్గుట్ఠం, కథం ఖ్వాహం అవక్కమి"న్తి.

తత్థ **ముఖన్తి** అభిముఖం. **కథం ఖ్వాహం అవక్కమిన్తి** తవ పచ్ఛతో ఠితం అహం కథం అవక్కమిన్తి అత్థో.

అథ నం సో "కిం కథేసి ఏళికే, మమ నఙ్గుట్ఠస్స అట్ఠితట్ఠానం నామ నత్థీ"తి వత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౯౧. "యావతా చతురో దీపా, ససముద్దా సపబ్బతా;
తావతా మయ్హం నఙ్గుట్ఠం, కథం ఖో తం వివజ్జయీ"తి.

తత్థ తావతాతి ఏత్తకం ఠానం మమ నఙ్గుట్ఠం పరిక్ఖిపిత్వా గతన్తి వదతి.

తం సుత్వా ఏళికా "అయం పాపో మధురకథాయ న అల్లీయతి, పటిసత్తు హుత్వా తస్స కథేస్సామీ"తి వత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౯౨. "పుబ్బేవ మేతమక్ఖింసు, మాతా పితా చ భాతరో;
దీఘం దుట్ఠస్స నఙ్గుట్ఠం, సామ్హి వేహాయసాగతా"తి.

తత్థ **అక్ఖింసూ**తి పుబ్బేవ మే ఏతం మాతా చ పితా చ భాతరో చ ఆచిక్ఖింసు. **సామ్హీ**తి సా అహం ఞాతకానం సన్తికా తవ నఙ్గుట్ఠస్స దీఘభావం సుత్వా తవ నఙ్గుట్ఠం పరిహరన్తీ **వేహాయసా** ఆకాసేన ఆగతాతి.

అథ నం సో "జానామి తే అహం ఆకాసేన ఆగతభావం, ఏవం ఆగచ్ఛన్తీ పన మయ్హం భక్ఖే నాసేత్వా ఆగతాసీ"తి వత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౯౩. "తఞ్చ దిస్వాన ఆయన్తిం, అన్తలిక్ఖస్మి ఏళికే;
మిగసఙ్ఘో పలాయిత్థ, భక్ఖో మే నాసితో తయా"తి.

తం సుత్వా ఇతరా మరణభయభీతా అఞ్ఞం కారణం ఆహరితుం అసక్కోన్తీ "మాతుల, మా ఏవరూపం కక్ఖళకమ్మం కరి, జీవితం మే దేహీ"తి విలపి. ఇతరోపి నం విలపన్తింయేవ ఖన్ధే గహేత్వా మారేత్వా ఖాది.

౯౪. "ఇచ్చేవం విలపన్తియా, ఏళకియా రుహగ్ఘసో;
గలకం అన్వావమద్ది, నత్థి దుట్ఠే సుభాసితం.

౯౫. "నేవ దుట్ఠే నయో అత్థి, న ధమ్మో న సుభాసితం;
నిక్కమం దుట్ఠే యుఞ్జేథ, సో చ సబ్భిం న రఞ్జతీ"తి. –

ఇమా ద్వే అభిసమ్బుద్ధగాథా –

తత్థ **రుహగ్ఘసో**తి రుహిరభక్ఖో లోహితపాయీ సాహసికదీపికో. **గలకం అన్వావమద్దీ**తి గీవం మద్ది, డంసిత్వా ఫాలేసీతి అత్థో. **నయో**తి కారణం. **ధమ్మో**తి సభావో. **సుభాసిత**న్తి సుకథితవచనం, సబ్బమేతం దుట్ఠే నత్థీతి అత్థో. **నిక్కమం దుట్ఠే యుఞ్జేథా**తి భిక్ఖవే, దుట్ఠపుగ్గలే పరక్కమమేవ యుఞ్జేయ్య. **సో చ సబ్భిం న రఞ్జతీ**తి సో పన పుగ్గలో సబ్భిం సున్దరం సుభాసితం న రఞ్జతి, న పియాయతీతి అత్థో. తాపసో తేసం కిరియం సబ్బం అద్దస.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ‘‘తదా ఏళికావ ఏతరహి ఏళికా అహోసి, దీపికోపి ఏతరహి దీపికోవ, తాపసో పన అహమేవ అహోసి’’న్తి.

దీపిజాతకవణ్ణనా దసమా.

జాతకుద్దానం –

కచ్చానీ అట్ఠసద్దఞ్చ, సులసా చ సుమఙ్గలం;
గఙ్గమాలఞ్చ చేతియం, ఇన్ద్రియఞ్చేవ ఆదిత్తం;
అట్ఠానఞ్చేవ దీపి చ, దస అట్ఠనిపాతకే.

అట్ఠకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవకనిపాతో

[౪౨౭] ౧. గిజ్ఝజాతకవణ్ణనా

పరిసఙ్కుపథో నామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర ఏకో కులపుత్తో నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వాపి అత్థకామేహి ఆచరియుపజ్ఝాయేహి చేవ సబ్రహ్మచారీహి చ "ఏవం తే అభిక్కమితబ్బం, ఏవం పటిక్కమితబ్బం, ఏవం ఆలోకితబ్బం, ఏవం విలోకితబ్బం, ఏవం సమిఞ్జితబ్బం, ఏవం పసారితబ్బం, ఏవం నివాసేతబ్బం, ఏవం పారుపితబ్బం, ఏవం పత్తో గహేతబ్బో, యాపనమత్తం భత్తం గహేత్వా పచ్చవేక్ఖిత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బం, ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారేన భోజనే మత్తఞ్ఞునా జాగరియమనుయుత్తేన భవితబ్బం, ఇదం ఆగన్తుకవత్తం నామ జానితబ్బం, ఇదం గమికవత్తం నామ, ఇమాని చుద్దస ఖన్ధకవత్తాని, అసీతి మహావత్తాని. తత్థ తే సమ్మా వత్తితబ్బం, ఇమే తేరస ధుతఙ్గగుణా నామ, ఏతే సమాదాయ వత్తితబ్బ"న్తి ఓవదియమానో దుబ్బచో అహోసి అక్ఖమో అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ అనుసాసనిం. "అహం తుమ్హే న వదామి, తుమ్హే పన మం కస్మా వదథ, అహమేవ అత్తనో అత్థం వా అనత్థం వా జానిస్సామీ"తి అత్తానం అవచనీయం అకాసి. అథస్స దుబ్బచభావం ఞత్వా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం అగుణకథం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "కస్మా భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా అత్థకామానం వచనం న కరోసి, పుబ్బేపి త్వం పణ్డితానం వచనం అకత్వా వేరమ్భవాతముఖే చుణ్ణవిచుణ్ణో జాతో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే గిజ్ఝకూటే పబ్బతే బోధిసత్తో గిజ్ఝయోనియం నిబ్బత్తి. పుత్తో పనస్స సుపత్తో నామ గిజ్ఝరాజా అనేకసహస్సగిజ్ఝపరివారో థామసమ్పన్నో అహోసి. సో మాతాపితరో పోసేసి, థామసమ్పన్నత్తా పన అతిదూరం ఉప్పతతి. అథ నం పితా "తాత, ఏత్తకం నామ ఠానం అతిక్కమిత్వా న గన్తబ్బ"న్తి ఓవది. సో "సాధూ"తి వత్వాపి ఏకదివసం పన వుట్ఠే దేవే గిజ్ఝేహి సద్ధిం ఉప్పతిత్వా సేసే ఓహాయ అతిభూమిం గన్త్వా వేరమ్భవాతముఖం పత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణభావం పాపుణి. సత్థా తమత్థం దస్సేన్తో అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧. "పరిసఙ్కుపథో నామ, గిజ్ఝపన్థో సనన్తనో;
తత్రాసి మాతాపితరో, గిజ్ఝో పోసేసి జిణ్ణకే;
తేసం అజగరమేదం, అచ్చహాసి బహుత్తసో.

౨. "పితా చ పుత్తం అవచ, జానం ఉచ్చం పపాతినం;
సుపత్తం థామసమ్పన్నం, తేజస్సిం దూరగామినం.

౩. "పరిప్లవన్తం పథవిం, యదా తాత విజానహి;
సాగరేన పరిక్ఖిత్తం, చక్కంవ పరిమణ్డలం;
తతో తాత నివత్తస్సు, మాస్సు ఏత్తో పరం గమి.

౪. "ఉదపత్తోసి వేగేన, బలీ పక్ఖీ దిజుత్తమో;

ఓలోకయన్తో వక్కఙ్గో, పబ్బతాని వనాని చ.

౫. “అద్దస్స పథవిం గిజ్ఝో, యథాసాసి పితుస్సుతం;
సాగరేన పరిక్ఖిత్తం, చక్కంవ పరిమణ్డలం.

౬. “తఞ్చ సో సమతిక్కమ్మ, పరమేవచ్చవత్తథ;
తఞ్చ వాతసిఖా తిక్ఖా, అచ్చహాసి బలిం దిజం.

౭. “నాసక్ఖాతిగతో పోసో, పునదేవ నివత్తితుం;
దిజో బ్యసనమాపాది, వేరమ్భానం వసం గతో.

౮. “తస్స పుత్తా చ దారా చ, యే చఞ్ఞే అనుజీవినో;
సబ్బే బ్యసనమాపాదుం, అనోవాదకరే దిజే.

౯. “ఏవమ్పి ఇధ వుడ్ఢానం, యో వాక్యం నావబుజ్ఝతి;
అతిసీమచరో దిత్తో, గిజ్ఝోవాతీతసాసనో;
స వే బ్యసనం పప్పోతి, అకత్వా వుడ్ఢసాసన”న్తి.

తత్థ **పరిసఙ్కుపథోతి** సఙ్కుపథో. మనుస్సా హిరఞ్ఞసువణ్ణత్థాయ గచ్ఛన్తా తస్మిం పదేసే ఖాణుకే కోట్టేత్వా తేసు రజ్జుయో బన్ధిత్వా గచ్ఛన్తి, తేన సో గిజ్ఝపబ్బతే జఙ్ఘమగ్గో “సఙ్కుపథో”తి వుచ్చతి. **గిజ్ఝపన్థోతి** గిజ్ఝపబ్బతమత్థకే మహామగ్గో. **సనన్తనోతి** పోరాణో. **తత్రాసీతి** తస్మిం గిజ్ఝపబ్బతమత్థకే సఙ్కుపథే ఏకో గిజ్ఝో ఆసి, సో జిణ్ణకే మాతాపితరో పోసేసి. **అజగరమేదన్తి** అజగరానం మేదం. **అచ్చహాసీతి** అతివియ ఆహరి. **బహుత్తసోతి** బహుసో. **జానం ఉచ్చం పపాతినన్తి** “పుత్తో తే అతిఉచ్చం ఠానం లఙ్ఘతీ”తి సుత్వా “ఉచ్చే పపాతీ అయ”న్తి జానన్తో. **తేజస్సిన్తి** పురిసతేజసమ్పన్నం. **దూరగామినన్తి** తేనేవ తేజేన దూరగామిం. **పరిప్లవన్తన్తి** ఉప్పలపత్తం వియ ఉదకే ఉప్లవమానం. **విజానహీతి** విజానాసి. **చక్కంవ పరిమణ్డలన్తి** యస్మిం తే పదేసే ఠితస్స సముద్దేన పరిచ్ఛిన్నో జమ్బుదీపో చక్కమణ్డలంవ పఞ్ఞాయతి, తతో తాత నివత్తాహీతి ఓవదన్తో ఏవమాహ.

ఉదపత్తోసీతి పితు ఓవాదం అకత్వా ఏకదివసం గిజ్ఝేహి సద్ధిం ఉప్పతితో తే ఓహాయ పితరా కథితట్ఠానం అగమాసి. **ఓలోకయన్తోతి** తం ఠానం పత్వా హేట్ఠా ఓలోకేన్తో. **వక్కఙ్గోతి** వఙ్కగీవో. **యథాసాసి పితుస్సుతన్తి** యథాస్స పితు సన్తికా సుతం ఆసి, తథేవ అద్దస, “యథాస్సాసీ”తిపి పాఠో. **పరమేవచ్చవత్తథాతి** పితరా అక్ఖాతట్ఠానతో పరం అతివత్తోవ. **తఞ్చ వాతసిఖా తిక్ఖాతి** తం అనోవాదకం బలిమ్పి సమానం దిజం తిఖిణవేరమ్భవాతసిఖా అచ్చహాసి అతిహరి, చుణ్ణవిచుణ్ణం అకాసి. **నాసక్ఖాతిగతోతి** నాసక్ఖి అతిగతో. **పోసోతి** సత్తో. **అనోవాదకరేతి** తస్మిం దిజే పణ్డితానం ఓవాదం అకరోన్తే సబ్బేపి తే మహాదుక్ఖం పాపుణింసు. **అకత్వా వుడ్ఢసాసనన్తి** వుడ్ఢానం హితకామానం వచనం అకత్వా ఏవమేవ బ్యసనం మహాదుక్ఖం పాపుణాతి. తస్మా త్వం భిక్ఖు మా గిజ్ఝసదిసో భవ, అత్థకామానం వచనం కరోహీతి. సో సత్థారా ఏవం ఓవదితో తతో పట్ఠాయ సువచో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుబ్బచగిజ్ఝో ఏతరహి దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, గిజ్ఝపితా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గిజ్ఝజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౨౮] ౨. కోసమ్బియజాతకవణ్ణనా

పుథుసద్దోతి ఇదం సత్థా కోసమ్బిం నిస్సాయ ఘోసితారామే విహరన్తో కోసమ్బియం భణ్డనకారకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **కోసమ్బకక్ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౪౫౧ ఆదయో) ఆగతమేవ, అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో. తదా కిర ద్వే భిక్ఖూ ఏకస్మిం ఆవాసే వసింసు వినయధరో చ సుత్తన్తికో చ. తేసు సుత్తన్తికో ఏకదివసం సరీరవలఞ్జం కత్వా ఉదకకోట్ఠకే ఆచమనఉదకావసేసం భాజనే ఠపేత్వా నిక్ఖమి. పచ్ఛా వినయధరో తత్థ పవిట్ఠో తం ఉదకం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా ఇతరం పుచ్ఛి “ఆవుసో, తయా ఉదకం ఠపిత”న్తి. “ఆమావుసో”తి. “కిం పనేత్థ ఆపత్తిభావం న జానాసీ”తి? “ఆమావుసో న జానామీ”తి. “హోతి, ఆవుసో, ఏత్థ ఆపత్తీ”తి? “తేన హి పటికరిస్సామి న”న్తి. “సచే పన తే, ఆవుసో, అసఞ్చిచ్చ అసతియా కతం, నత్థి ఆపత్తీ”తి. సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసి. వినయధరోపి అత్తనో నిస్సితకానం “అయం సుత్తన్తికో ఆపత్తిం ఆపజ్జమానోపి న జానాతీ”తి ఆరోచేసి. తే తస్స నిస్సితకే దిస్వా “తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాపి ఆపత్తిభావం న జానాతీ”తి ఆహంసు. తే గన్త్వా అత్తనో ఉపజ్ఝాయస్స ఆరోచేసుం. సో ఏవమాహ – “అయం వినయధరో పుబ్బే ‘అనాపత్తీ’తి వత్వా ఇదాని ‘ఆపత్తీ’తి వదతి, ముసావాదీ ఏసో”తి. తే గన్త్వా “తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ముసావాదీ”తి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం వడ్ఢయింసు. తతో వినయధరో ఓకాసం లభిత్వా తస్స ఆపత్తియా అదస్సనేన ఉక్ఖేపనీయకమ్మం అకాసి. తతో పట్ఠాయ తేసం పచ్చయదాయకా ఉపాసకాపి ద్వే కోట్ఠాసా అహేసుం. ఓవాదపటిగ్గాహికా భిక్ఖునియోపి ఆరక్ఖదేవతాపి ద్వే కోట్ఠాసా అహేసుం. తాసం సన్దిట్ఠసమ్భత్తా ఆకాసట్ఠదేవతాపి యావ బ్రహ్మలోకా సబ్బే పుథుజ్జనా ద్వే పక్ఖా అహేసుం. యావ అకనిట్ఠభవనా పన ఇదం కోలాహలం అగమాసి.

అథేకో భిక్ఖు తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా ఉక్ఖేపకానం “ధమ్మికేనేవ కమ్మేన అయం ఉక్ఖిత్తో, ఉక్ఖిత్తానువత్తకానం అధమ్మికేన కమ్మేన ఉక్ఖిత్తో”తి లద్ధిం, ఉక్ఖేపకేహి వారియమానానమ్పి తేసం తం అనుపరివారేత్వా చరణభావఞ్చ సత్థు ఆరోచేసి. భగవా “సమగ్గా కిర హోన్తూ”తి ద్వే వారే పేసేత్వా “న ఇచ్ఛన్తి భన్తే సమగ్గా భవితు”న్తి సుత్వా తతియవారే “భిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో”తి తేసం సన్తికం గన్త్వా ఉక్ఖేపకానం ఉక్ఖేపనే, ఇతరేసఞ్చ అసఞ్చిచ్చ ఆపత్తియా అదస్సనే ఆదీనవం వత్వా పక్కామి. పున తేసం తత్థేవ ఏకసీమాయం ఉపోసథాదీని కారేత్వా భత్తగ్గాదీసు భణ్డనజాతానం “ఆసనన్తరికాయ నిసీదితబ్బ”న్తి భత్తగ్గే వత్తం పఞ్ఞాపేత్వా “ఇదానిపి భణ్డనజాతా విహరన్తీ”తి సుత్వా తత్థ గన్త్వా “అలం, భిక్ఖవే, మా భణ్డన”న్తిఆదీని వత్వా అఞ్ఞతరేన భిక్ఖునా ధమ్మవాదినా భగవతో విహేసం అనిచ్ఛన్తేన “ఆగమేతు, భన్తే, భగవా ధమ్మసామి, అప్పోస్సుక్కో భన్తే, భగవా దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారం అనుయుత్తో విహరతు, మయం తేన భణ్డనేన కలహేన విగ్గహేన వివాదేన పఞ్ఞాయిస్సామా”తి వుత్తే –

భూతపుబ్బం, భిక్ఖవే, బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో నామ కాసిరాజా అహోసీతి బ్రహ్మదత్తేన దీఘీతిస్స కోసలరఞ్ఞో రజ్జం అచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన వసన్తస్స మారితభావఞ్చేవ దీఘావుకుమారేన అత్తనో జీవితే దిన్నే తతో పట్ఠాయ తేసం సమగ్గభావఞ్చ కథేత్వా “తేసఞ్హి నామ, భిక్ఖవే, రాజూనం ఆదిన్నదణ్డానం ఆదిన్నసత్థానం ఏవరూపం ఖన్తిసోరచ్చం భవిస్సతి. ఇధ ఖో తం, భిక్ఖవే, సోభేథ, యం తుమ్హే ఏవం స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే పబ్బజితా సమానా ఖమా చ భవేయ్యాథ

నోరతా చా”తి ఓవదిత్వా దుతియమ్పి తతియమ్పి “అలం, భిక్ఖవే, మా భణ్డన”న్తి వారేత్వా అనోరమన్తే దిస్వా “పరియాదిణ్ణరూపా ఖో ఇమే మోఘపురిసా, న యిమే సుకరా సఞ్ఞాపేతు”న్తి పక్కమిత్వా పునదివసే పిణ్డపాతపటిక్కన్తో గన్ధకుటియా థోకం విస్సమిత్వా సేనాసనం సంసామేత్వా అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ సఙ్ఘమజ్ఝే ఆకాసే ఠత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

౧౦. “పుథుసద్దో సమజనో, న బాలో కోచి మఞ్ఞథ;
సఙ్ఘస్మిం భిజ్జమానస్మిం, నాఞ్ఞం భియ్యో అమఞ్ఞరుం.

౧౧. “పరిముట్ఠా పణ్డితాభాసా, వాచాగోచరభాణినో;
యావిచ్ఛన్తి ముఖాయామం, యేన నీతా న తం విదూ.

౧౨. “అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;
యే చ తం ఉపనయ్హన్తి, వేరం తేసం న సమ్మతి.

౧౩. “అక్కోచ్ఛి మం అవధి మం, అజిని మం అహాసి మే;
యే చ తం నుపనయ్హన్తి, వేరం తేసూపసమ్మతి.

౧౪. “న హి వేరేన వేరాని, సమ్మన్తీధ కుదాచనం;
అవేరేన చ సమ్మన్తి, ఏస ధమ్మో సనన్తనో.

౧౫. “పరే చ న విజానన్తి, మయమేత్థ యమామసే;
యే చ తత్థ విజానన్తి, తతో సమ్మన్తి మేధగా.

౧౬. “అట్ఠిచ్ఛిన్నా పాణహరా, గవాస్సధనహారినో;
రట్ఠం విలుమ్పమానానం, తేసమ్పి హోతి సఙ్గతి;
కస్మా తుమ్హాక నో సియా.

౧౭. “సచే లభేథ నిపకం సహాయం, సద్ధించరం సాధువిహారిధీరం;
అభిభుయ్య సబ్బాని పరిస్సయాని, చరేయ్య తేనత్తమనో సతీమా.

౧౮. “నో చే లభేథ నిపకం సహాయం, సద్ధించరం సాధువిహారిధీరం;
రాజావ రట్ఠం విజితం పహాయ, ఏకో చరే మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో.

౧౯. “ఏకస్స చరితం సేయ్యో, నత్థి బాలే సహాయతా;
ఏకో చరే న పాపాని కయిరా, అప్పోస్సుక్కో మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగో”తి.

తత్థ పుథు మహాసద్దో అస్సాతి **పుథుసద్దో. సమజనోతి** సమానో ఏకసదిసో జనో, సబ్బోవాయం భణ్డనకారకజనో సమన్తతో సద్దనిచ్ఛారణేన పుథుసద్దో చేవ సదిసో చాతి వుత్తం హోతి. **న బాలో కోచి మఞ్ఞథాతి** తత్థ కోచి ఏకోపి "అహం బాలో"తి న మఞ్ఞిత్థ, సబ్బే పణ్డితమానినో, సబ్బోవాయం భణ్డనకారకో జనోయేవ. **నాఞ్ఞం భియ్యో అమఞ్ఞరున్తి** కోచి ఏకోపి "అహం బాలో"తి న మఞ్ఞిత్థ, భియ్యో చ సఙ్ఘస్మిం భిజ్జమానే అఞ్ఞమ్పి ఏకం "మయ్హం కారణా సఙ్ఘో భిజ్జతీ"తి ఇదం కారణం న మఞ్ఞిత్థాతి అత్థో.

పరిముట్ఠాతి ముట్ఠస్సతినో. **పణ్డితాభాసాతి** అత్తనో పణ్డితమానేన పణ్డితసదిసా. **వాచాగోచరభాణినోతి** రా-కారస్స రస్సాదేసో కతో, వాచాగోచరా చ న సతిపట్ఠానాదిఅరియధమ్మగోచరా, భాణినో చ. కథం భాణినో? **యావిచ్ఛన్తి ముఖాయామన్తి**, యావ ముఖం పసారేతుం ఇచ్ఛన్తి, తావ పసారేత్వా అగ్గపాదేహి ఠత్వా భాణినో, ఏకోపి సఙ్ఘగారవేన ముఖసఙ్కోచనం న కరోతీతి అత్థో. **యేన నీతాతి** యేన భణ్డనేన ఇమం నిల్లజ్జభావం నీతా. **న తం విదూతి** ఏవం "ఆదీనవం ఇద"న్తి తం న జానన్తి.

యే చ తం ఉపనయ్హన్తీతి తం "అక్కోచ్ఛి మ"న్తిఆదికం ఆకారం యే ఉపనయ్హన్తి. **సనన్తనోతి** పోరాణో. **పరేతి** పణ్డితే ఠపేత్వా తతో అఞ్ఞే భణ్డనకారకా పరే నామ. తే ఏత్థ సఙ్ఘమజ్ఝే కోలాహలం కరోన్తా "మయం యమామసే ఉపయమామ నస్సామ, సతతం సమితం మచ్చుసన్తికం గచ్ఛామా"తి న జానన్తి. **యే చ తత్థ విజానన్తీతి** యే తత్థ పణ్డితా "మయం మచ్చుసమీపం గచ్ఛామా"తి విజానన్తి. **తతో సమ్మన్తి మేధగాతి** భిక్ఖవే, ఏవఞ్హి తే జానన్తా యోనిసోమనసికారం ఉప్పాదేత్వా మేధగానం కలహానం వూపసమాయ పటిపజ్జన్తి.

అట్ఠిచ్ఛిన్నాతి అయం గాథా బ్రహ్మదత్తఞ్చ దీఘావుకుమారఞ్చ సన్ధాయ వుత్తా. తేసమ్పి హోతి సఙ్గతి. కస్మా తుమ్హాకం న హోతి? యేసం వో నేవ మాతాపితూనం అట్ఠీని ఛిన్నాని, న పాణా హటా, న గవాస్సధనాని హటాని. ఇదం వుత్తం హోతి – భిక్ఖవే, తేసఞ్హి నామ ఆదిన్నదణ్డానం ఆదిన్నసత్థానం రాజూనం ఏవరూపా సఙ్గతి సమాగమో ఆవాహవివాహసమ్బన్ధం కత్వా ఏకతో పానభోజనం హోతి, తుమ్హే ఏవరూపే సాసనే పబ్బజిత్వా అత్తనో వేరమత్తమ్పి జహితుం న సక్కోథ, కో తుమ్హాకం భిక్ఖుభావోతి.

సచే లభేథాతిఆదిగాథాయో పణ్డితసహాయస్స చ బాలసహాయస్స చ వణ్ణావణ్ణదీపనత్థం వుత్తా. **అభిభుయ్య సబ్బాని పరిస్సయానీతి** సబ్బే పాకటపరిస్సయే చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయే చ అభిభవిత్వా తేన సద్ధిం అత్తమనో సతిమా చరేయ్య. **రాజావ రట్ఠం విజితం పహాయాతి** యథా అత్తనో విజితం రట్ఠం మహాజనకరాజా చ అరిన్దమరాజా చ పహాయ ఏకకోవ చరింసు, ఏవం చరేయ్యాతి అత్థో. **మాతఙ్గరఞ్ఞేవ నాగోతి** మాతఙ్గో అరఞ్ఞే నాగోవ. **మాతఙ్గోతి** హత్థీ వుచ్చతి, **నాగోతి** మహన్తాధివచనమేతం. యథా హి మాతుపోసకో మాతఙ్గనాగో అరఞ్ఞే ఏకకో చరి, న చ పాపాని అకాసి, యథా చ సీలవహత్థినాగో. యథా చ పాలిలేయ్యకో, ఏవం ఏకో చరే, న చ పాపాని కయిరాతి వుత్తం హోతి.

సత్థా ఏవం కథేత్వాపి తే భిక్ఖూ సమగ్గే కాతుం అసక్కోన్తో బాలకలోణకగామం గన్త్వా భగుత్థేరస్స ఏకీభావే ఆనిసంసం కథేత్వా తతో తిణ్ణం కులపుత్తానం వసనట్ఠానం గన్త్వా తేసం సామగ్గివాసే ఆనిసంసం కథేత్వా తతో పాలిలేయ్యకవనసణ్డం గన్త్వా తత్థ తేమాసం వసిత్వా పున కోసమ్బిం అగన్త్వా సావత్థిమేవ అగమాసి. కోసమ్బివాసినోపి ఉపాసకా "ఇమే ఖో అయ్యా, కోసమ్బకా భిక్ఖూ బహునో అమ్హాకం అనత్థస్స కారకా, ఇమేహి ఉబ్బాళ్హో భగవా పక్కన్తో, ఇమేసం నేవ

అభివాదనాదీని కరిస్సామ, న ఉపగతానం పిణ్డపాతం దస్సామ, ఏవం ఇమే పక్కమిస్సన్తి వా వేరం విరమిస్సన్తి వా భగవన్తం వా పసాదేస్సన్తీ"తి సమ్మన్తయిత్వా తథేవ అకంసు. తే తేన దణ్డకమ్మేన పీళితా సావత్థిం గన్త్వా భగవన్తం ఖమాపేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "పితా సుద్ధోదనమహారాజా అహోసి, మాతా మహామాయా, దీఘావుకుమారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కోసమ్బియజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౨౯] ౩. మహాసువజాతకవణ్ణనా

దుమో యదా హోతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా కోసలజనపదే అఞ్ఞతరం పచ్చన్తగామం ఉపనిస్సాయ అరఞ్ఞే విహాసి. మనుస్సా తస్స రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని సమ్పాదేత్వా గమనాగమనసమ్పన్నే ఠానే సేనాసనం కత్వా సక్కచ్చం ఉపట్ఠహింసు. తస్స వస్సూపగతస్స పఠమమాసేయేవ సో గామో ఝాయి, మనుస్సానం బీజమత్తమ్పి అవసిట్ఠం నాహోసి. తే తస్స పణీతం పిణ్డపాతం దాతుం నాసక్ఖింసు. సో సప్పాయసేనాసనేపి పిణ్డపాతేన కిలమన్తో మగ్గం వా ఫలం వా నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి. అథ నం తేమాసచ్చయేన సత్థారం వన్దితుం ఆగతం సత్థా పటిసన్థారం కత్వా "కచ్చి భిక్ఖు పిణ్డపాతేన న కిలమన్తోసి, సేనాసనసప్పాయఞ్చ అహోసీ"తి పుచ్ఛి. సో తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "తస్స సేనాసనం సప్పాయ"న్తి ఞత్వా "భిక్ఖు సమణేన నామ సేనాసనసప్పాయే సతి లోలుప్పచారం పహాయ కిఞ్చిదేవ యథాలద్ధం పరిభుఞ్జిత్వా సన్తుట్ఠేన సమణధమ్మం కాతుం వట్టతి. పోరాణకపణ్డితా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అత్తనో నివాసరుక్ఖే చుణ్ణం ఖాదన్తాపి లోలుప్పచారం పహాయ సన్తుట్ఠా మిత్తధమ్మం అభిన్దిత్వా అఞ్ఞత్థ న గమింసు, త్వం పన కస్మా 'పిణ్డపాతో పరిత్తో లూఖో'తి సప్పాయసేనాసనం పరిచ్చజీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే హిమవన్తే గఙ్గాతీరే ఏకస్మిం ఉదుమ్బరవనే అనేకసతసహస్సా సుకా వసింసు. తత్ర ఏకో సువరాజా అత్తనో నివాసరుక్ఖస్స ఫలేసు ఖీణేసు యదేవ అవసిట్ఠం హోతి అఙ్కురో వా పత్తం వా తచో వా పపటికా వా, తం ఖాదిత్వా గఙ్గాయ పానీయం పివిత్వా పరమప్పిచ్ఛసన్తుట్ఠో హుత్వా అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతి. తస్స అప్పిచ్ఛసన్తుట్ఠభావగుణేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జమానో తం దిస్వా తస్స వీమంసనత్థం అత్తనో ఆనుభావేన తం రుక్ఖం సుక్ఖాపేసి. రుక్ఖో ఖాణుకమత్తో హుత్వా ఛిద్దావఛిద్దో వాతే పహరన్తే ఆకోటియమానో వియ అట్ఠాసి. తస్స ఛిద్దేహి చుణ్ణాని నిక్ఖమన్తి. సువరాజా తాని చుణ్ణాని ఖాదిత్వా గఙ్గాయ పానీయం పివిత్వా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా వాతాతపం అగణేత్వా ఉదుమ్బరఖాణుకే నిసీది. సక్కో తస్స పరమప్పిచ్ఛభావం ఞత్వా "మిత్తధమ్మగుణం కథాపేత్వా వరమస్స దత్వా ఉదుమ్బరం అమతఫలం కరిత్వా ఆగమిస్సామీ"తి ఏకో హంసరాజా హుత్వా సుజం అసురకఞ్ఞం పురతో కత్వా తం ఉదుమ్బరవనం గన్త్వా అవిదూరే ఏకరుక్ఖస్స సాఖాయ నిసీదిత్వా తేన సద్ధిం కథం సముట్ఠాపేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౦. "దుమో యదా హోతి ఫలూపపన్నో, భుఞ్జన్తి నం విహఙ్గమా సమ్పతన్తా;
ఖీణన్తి ఞత్వాన దుమం ఫలచ్చయే, దిసోదిసం యన్తి తతో విహఙ్గమా"తి.

తస్సత్థో – సువరాజ, రుక్ఖో నామ యదా ఫలసమ్పన్నో హోతి, తదా తం సాఖతో సాఖం సమ్పతన్తావ విహఙ్గమా భుఞ్జన్తి, తం పన ఖీణం ఞత్వా ఫలానం అచ్చయేన తతో రుక్ఖతో దిసోదిసం విహఙ్గమా గచ్ఛన్తీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తతో నం ఉయ్యోజేతుం దుతియం గాథమాహ –

౨౧. “చర చారికం లోహితతుణ్డ మా మరి, కిం త్వం సువ సుక్ఖదుమమ్హి ఝాయసి;
తదిఙ్ఘ మం బ్రూహి వసన్తసన్నిభ, కస్మా సువ సుక్ఖదుమం న రిఞ్చసీ”తి.

తత్థ **ఝాయసీ**తి కింకారణా సుక్ఖఖాణుమత్తకే ఝాయన్తో పజ్ఝాయన్తో తిట్ఠసి. **ఇఙ్ఘా**తి చోదనత్థే నిపాతో. **వసన్తసన్నిభా**తి వసన్తకాలే వనసణ్డో సువగణసమోకిణ్ణో వియ నీలోభాసో హోతి, తేన తం “వసన్తసన్నిభా”తి ఆలపతి. **న రిఞ్చసీ**తి న ఛడ్డేసి.

అథ నం సువరాజా “అహం హంస అత్తనో కతఞ్ఞుకతవేదితాయ ఇమం రుక్ఖం న జహామీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౨. “యే వే సఖీనం సఖారో భవన్తి, పాణచ్చయే దుక్ఖసుఖేసు హంస;
ఖీణం అఖీణమ్పి న తం జహన్తి, సన్తో సతం ధమ్మమనుస్సరన్తా.

౨౩. “సోహం సతం అఞ్ఞతరోస్మి హంస, ఞాతీ చ మే హోతి సఖా చ రుక్ఖో;
తం నుస్సహే జీవికత్థో పహాతుం, ఖీణన్తి ఞత్వాన న హేస ధమ్మో”తి.

తత్థ **యే వే సఖీనం సఖారో భవన్తీ**తి యే సహాయానం సహాయా హోన్తి. **ఖీణం అఖీణమ్పీ**తి పణ్డితా నామ అత్తనో సహాయం భోగపరిక్ఖయేన ఖీణమ్పి అఖీణమ్పి న జహన్తి. **సతం ధమ్మమనుస్సరన్తా**తి పణ్డితానం పవేణిం అనుస్సరమానా. **ఞాతీ చ మే**తి హంసరాజ, అయం రుక్ఖో సమ్పియాయనత్థేన మయ్హం ఞాతి చ సమాచిణ్ణచరణతాయ సఖా చ. **జీవికత్థో**తి తమహం జీవికాయ అత్థికో హుత్వా పహాతుం న సక్కోమి.

సక్కో తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠో పసంసిత్వా వరం దాతుకామో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౪. “సాధు సక్ఖి కతం హోతి, మేత్తి సంసతి సన్థవో;
సచేతం ధమ్మం రోచేసి, పాసంసోసి విజానతం.

౨౫. “సో తే సువ వరం దమ్మి, పత్తయాన విహఙ్గమ;
వరం వరస్సు వక్కఙ్గ, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **సాధూ**తి సమ్పహంసనం. **సక్ఖి కతం హోతి, మేత్తి సంసతి సన్థవో**తి సఖిభావో చ మేత్తి చ పరిసమజ్ఝే సన్థవో చాతి తయా మిత్తం కతం సాధు హోతి లద్ధకం భద్దకమేవ. **సచేతం ధమ్మ**న్తి సచే ఏతం మిత్తధమ్మం. **విజానత**న్తి ఏవం సన్తే విఞ్ఞూనం పసంసితబ్బయుత్తకోసీతి అత్థో. **సో తే**తి సో అహం తుయ్హం. **వరస్సూ**తి ఇచ్ఛస్సు. **యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ**తి యం కిఞ్చి మనసా ఇచ్ఛసి, సబ్బం తం వరం దదామి తేతి.

తం సుత్వా సువరాజా వరం గణ్హన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౨౬. “వరఞ్చ మే హంస భవం దదేయ్య, అయఞ్చ రుక్ఖో పునరాయుం లభేథ;
సో సాఖవా ఫలిమా సంవిరూళ్హో, మధుత్థికో తిట్ఠతు సోభమానో”తి.

తత్థ **సాఖవా**తి సాఖసమ్పన్నో. **ఫలిమా**తి ఫలేన ఉపేతో. **సంవిరూళ్హో**తి సమన్తతో విరూళ్హపత్తో తరుణపత్తసమ్పన్నో హుత్వా. **మధుత్థికో**తి సంవిజ్జమానమధురఫలేసు పక్ఖిత్తమధు వియ మధురఫలో హుత్వాతి అత్థో.

అథస్స సక్కో వరం దదమానో అట్ఠమం గాథమాహ –

౨౭. “తం పస్స సమ్మ ఫలిమం ఉళారం, సహావ తే హోతు ఉదుమ్బరేన;
సో సాఖవా ఫలిమా సంవిరూళ్హో, మధుత్థికో తిట్ఠతు సోభమానో”తి.

తత్థ **సహావ తే హోతు ఉదుమ్బరేనా**తి తవ ఉదుమ్బరేన సద్ధిం సహ ఏకతోవ వాసో హోతు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సక్కో తం అత్తభావం విజహిత్వా అత్తనో చ సుజాయ చ ఆనుభావం దస్సేత్వా గఙ్గాతో హత్థేన ఉదకం గహేత్వా ఉదుమ్బరఖాణుకం పహరి. తావదేవ సాఖావిటపసచ్ఛన్నో మధురఫలో రుక్ఖో ఉట్ఠహిత్వా ముణ్డమణిపబ్బతో వియ విలాససమ్పన్నో అట్ఠాసి. సువరాజా తం దిస్వా సోమనస్సప్పత్తో సక్కస్స థుతిం కరోన్తో నవమం గాథమాహ –

౨౮. “ఏవం సక్క సుఖీ హోహి, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
యథాహమజ్జ సుఖితో, దిస్వాన సఫలం దుమ”న్తి.

సక్కోపి తస్స వరం దత్వా ఉదుమ్బరం అమతఫలం కత్వా సద్ధిం సుజాయ అత్తనో ఠానమేవ గతో. తమత్థం దీపయమానా ఓసానే అభిసమ్బుద్ధగాథా ఠపితా –

౨౯. “సువస్స చ వరం దత్వా, కత్వాన సఫలం దుమం;
పక్కామి సహ భరియాయ, దేవానం నన్దనం వన”న్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తాపి అలోలుప్పచారా అహేసుం. త్వం పన కస్మా ఏవరూపే సాసనే పబ్బజిత్వా లోలుప్పచారం చరసి, గచ్ఛ తత్థేవ వసాహీ”తి కమ్మట్ఠానమస్స కథేత్వా జాతకం సమోధానేసి. సో భిక్ఖు తత్థ గన్త్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో అరహత్తం పాపుణి. తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, సువరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మహాసువజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౩౦] ౪. చూళసువజాతకవణ్ణనా

సన్తి రుక్ఖాతి ఇదం సత్థా సావత్థియం జేతవనే విహరన్తో వేరఞ్జకణ్డం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థరి వేరఞ్జాయం వస్సం వసిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం అనుప్పత్తే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, తథాగతో ఖత్తియసుఖుమాలో బుద్ధసుఖుమాలో మహన్తేన ఇద్ధానుభావేన సమన్నాగతోపి వేరఞ్జబ్రాహ్మణేన నిమన్తితో తేమాసం వసన్తో మారావట్టనవసేన తస్స సన్తికా ఏకదివసమ్పి భిక్ఖం అలభిత్వా లోలుప్పచారం పహాయ తేమాసం పత్థపులకపిట్ఠోదకేన యాపేన్తో అఞ్ఞత్థ న అగమాసి, అహో తథాగతానం అప్పిచ్ఛసన్తుట్ఠభావో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, తథాగతస్స ఇదాని లోలుప్పచారప్పహానం, పుబ్బేపి తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి లోలుప్పచారం పహాసి”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి. సబ్బమ్పి వత్థు పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం.

౩౦. “సన్తి రుక్ఖా హరిపత్తా, దుమా నేకఫలా బహూ;
కస్మా ను సుక్ఖే కోళాపే, సువస్స నిరతో మనో.

౩౧. “ఫలస్స ఉపభుఞ్జిమ్హా, నేకవస్సగణే బహూ;
అఫలమ్పి విదిత్వాన, సావ మేత్తి యథా పురే.

౩౨. “సుక్ఖఞ్చ రుక్ఖం కోళాపం, ఓపత్తమఫలం దుమం;
ఓహాయ సకుణా యన్తి, కిం దోసం పస్ససే దిజ.

౩౩. “యే ఫలత్థా సమ్భజన్తి, అఫలోతి జహన్తి నం;
అత్తత్థపఞ్ఞా దుమ్మేధా, తే హోన్తి పక్ఖపాతినో.

౩౪. “సాధు సక్ఖి కతం హోతి, మేత్తి సంసతి సన్థవో;
సచేతం ధమ్మం రోచేసి, పాసంసోసి విజానతం.

౩౫. “సో తే సువ వరం దమ్మి, పత్తయాన విహఙ్గమ;
వరం వరస్సు వక్కఙ్గ, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౩౬. “అపి నామ నం పస్సేయ్యం, సపత్తం సఫలం దుమం;
దలిద్దోవ నిధిం లద్ధా, నన్దేయ్యాహం పునప్పునం.

౩౭. “తతో అమతమాదాయ, అభిసిఞ్చి మహీరుహం;
తస్స సాఖా విరూహింసు, సీతచ్ఛాయా మనోరమా.

౩౮. “ఏవం సక్క సుఖీ హోహి, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
యథాహమజ్జ సుఖితో, దిస్వాన సఫలం దుమం.

౩౯. “సువస్స చ వరం దత్వా, కత్వాన సఫలం దుమం;

పక్కామి సహ భరియాయ, దేవానం నన్దనం వన”న్తి. –

పఞ్హపటిపఞ్హాపి అత్థోపి పురిమనయేనేవ వేదితబ్బో, అనుత్తానపదమేవ పన వణ్ణయిస్సామ.

హరిపత్తాతి నీలపత్తసచ్ఛన్నా. **కోళాపే**తి వాతే పహరన్తే ఆకోటితసద్దం వియ ముఞ్చమానే నిస్సారే. **సువస్సా**తి ఆయస్మతో సువరాజస్స కస్మా ఏవరూపే రుక్ఖే మనో నిరతో. **ఫలస్సా**తి ఫలం అస్స రుక్ఖస్స. **నేకవస్సగణే**తి అనేకవస్సగణే. **బహూ**తి సమానేపి అనేకసతే న ద్వే తయో, అథ ఖో బహూవ. **విదిత్వానా**తి హంసరాజ ఇదాని అమ్హాకం ఇమం రుక్ఖం అఫలం విదిత్వాపి యథా పురే ఏతేన సద్ధిం మేత్తి, సావ మేత్తి, తస్మా మయం న భిన్దామ, మేత్తిం భిన్దన్తా హి అనరియా అసప్పురిసా నామ హోన్తీతి పకాసేన్తో ఏవమాహ.

ఓపత్తన్తి అవపత్తం నిప్పత్తం పతితపత్తం. **కిం దోసం పస్ససే**తి అఞ్ఞే సకుణా ఏతం ఓహాయ అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తి, త్వం ఏవం గమనే కిం నామ దోసం పస్ససి. **యే ఫలత్థా**తి యే పక్ఖినో ఫలత్థాయ ఫలకారణా సమ్భజన్తి ఉపగచ్ఛన్తి, అఫలోతి ఞత్వా ఏతం జహన్తి. **అత్తత్థపఞ్ఞా**తి అత్తనో అత్థాయ పఞ్ఞా, పరం అనోలోకేత్వా అత్తనియేవ వా రతా ఏతేసం పఞ్ఞాతి అత్తత్థపఞ్ఞా. **పక్ఖపాతినో**తి తే అత్తనోయేవ వుడ్ఢిం పచ్చాసీసమానా మిత్తపక్ఖం పాతేన్తి నాసేన్తీతి పక్ఖపాతినో నామ హోన్తి. అత్తపక్ఖేయేవ వా పతన్తీతి **పక్ఖపాతినో**.

అపి నామ నన్తి హంసరాజ, సచే మే మనోరథో నిప్ఫజ్జేయ్య, తయా దిన్నో వరో సమ్పజ్జేయ్య, అపి నామ అహం ఇమం రుక్ఖం సపత్తం సఫలం పున పస్సేయ్యం, తతో దలిద్దో నిధిం లభిత్వావ పునప్పునం ఏతం అభినన్దేయ్యం, తం దిస్వావ పమోదేయ్యం. **అమతమాదాయా**తి అత్తనో ఆనుభావేన రితో గఙ్గోదకం గహేత్వా అభిసిఞ్చయీతి అత్థో. ఇమస్మిం జాతకే ఇమాయ సద్ధిం ద్వే అభిసమ్బుద్ధగాథా హోన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, సువరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళసువజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౩౧] ౫. హరితచజాతకవణ్ణనా

సుతం మేతం మహాబ్రహ్మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం ఏకం అలఙ్కతమాతుగామం దిస్వా ఉక్కణ్ఠితం దీఘకేసనఖలోమం విబ్భమితుకామం ఆచరియుపజ్ఝాయేహి అరుచియా ఆనీతం. సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కింకారణా”తి వత్వా “అలఙ్కతమాతుగామం దిస్వా కిలేసవసేన, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు కిలేసో నామ గుణవిద్ధంసకో అప్పస్సాదో నిరయే నిబ్బత్తాపేతి, ఏస పన కిలేసో కింకారణా తం న కిలమేస్సతి? న హి సినేరుం పహరిత్వా పహరణవాతో పురాణపణ్ణస్స లజ్జతి, ఇమఞ్హి కిలేసం నిస్సాయ బోధిఞాణస్స అనుపదం చరమానా పఞ్చఅభిఞ్ఞఅట్ఠసమాపత్తిలాభినో విసుద్ధమహాపురిసాపి సతిం ఉపట్ఠపేతుం అసక్కోన్తా ఝానం అన్తరధాపేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం నిగమే అసీతికోటివిభవే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, కఞ్చనఛవితాయ పనస్స "హరితచకుమారో"తి నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా ఉగ్గహితసిప్పో కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా మాతాపితూనం అచ్చయేన ధనవిలోకనం కత్వా "ధనమేవ పఞ్ఞాయతి, ధనస్స ఉప్పాదకా న పఞ్ఞాయన్తి, మయాపి మరణముఖే చుణ్ణవిచుణ్ణేన భవితబ్బ"న్తి మరణభయభీతో మహాదానం దత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సత్తమే దివసే అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా తత్థ చిరం వనమూలఫలాహారో యాపేత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ పబ్బతా ఓతరిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే బారాణసియం భిక్ఖాయ చరన్తో రాజద్వారం సమ్పాపుణి. రాజా తం దిస్వా పసన్నచిత్తో పక్కోసాపేత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా నానగ్గరసభోజనం భోజేత్వా అనుమోదనావసానే అతిరేకతరం పసీదిత్వా "కహం, భన్తే, గచ్ఛథా"తి వత్వా "వస్సావాసట్ఠానం ఉపధారేమ, మహారాజా"తి వుత్తే "సాధు, భన్తే"తి భుత్తపాతరాసో తం ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీని కారాపేత్వా ఉయ్యానపాలం పరిచారకం కత్వా దత్వా వన్దిత్వా నిక్ఖమి. మహాసత్తో తతో పట్ఠాయ నిబద్ధం రఞ్ఞో గేహే భుఞ్జన్తో ద్వాదస వస్సాని తత్థ వసి.

అథేకదివసం రాజా పచ్చన్తం కుపితం వూపసమేతుం గచ్ఛన్తో "అమ్హాకం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం మా పమజ్జీ"తి మహాసత్తం దేవియా నియ్యాదేత్వా అగమాసి. తతో పట్ఠాయ సా మహాసత్తం సహత్థా పరివిసతి. అథేకదివసం సా భోజనం సమ్పాదేత్వా తస్మిం చిరాయమానే గన్ధోదకేన న్హత్వా సణ్హం మట్ఠసాటకం నివాసేత్వా సీహపఞ్జరం వివరాపేత్వా సరీరే వాతం పహరాపేన్తీ ఖుద్దకమఞ్చకే నిపజ్జి. మహాసత్తోపి దివాతరం సునివత్థో సుపారుతో భిక్ఖాభాజనం ఆదాయ ఆకాసేనాగన్త్వా సీహపఞ్జరం పాపుణి. దేవియా తస్స వాకచీరసద్దం సుత్వా వేగేన ఉట్ఠహన్తియా మట్ఠసాటకో భస్సి, మహాసత్తస్స విసభాగారమ్మణం చక్ఖుం పటిహఞ్ఞి. అథస్స అనేకవస్సకోటిసతసహస్సకాలే అబ్భన్తరే నివుత్థకిలేసో కరణ్డకే సయితఆసీవిసో వియ ఉట్ఠహిత్వా ఝానం అన్తరధాపేసి. సో సతిం ఉపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో గన్త్వా దేవిం హత్థే గణ్హి, తావదేవ సాణిం పరిక్ఖిపింసు. సో తాయ సద్ధిం లోకధమ్మం సేవిత్వా భుఞ్జిత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా తతో పట్ఠాయ దేవసికం తథేవ అకాసి. తస్స తాయ సద్ధిం లోకధమ్మపటిసేవనం సకలనగరే పాకటం జాతం. అమచ్చా "హరితచతాపసో ఏవమకాసీ"తి రఞ్ఞో పణ్ణం పహిణింసు. రాజా "మం భిన్దితుకామా ఏవం వదన్తీ"తి అసద్దహిత్వా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా దేవియా సన్తికం గన్త్వా "సచ్చం, కిర మమ అయ్యో హరితచతాపసో తయా సద్ధిం లోకధమ్మం పటిసేవతీ"తి పుచ్ఛి. "సచ్చం, దేవా"తి. సో తస్సాపి అసద్దహిత్వా "తమేవ పటిపుచ్ఛిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౦. "సుతం మేతం మహాబ్రహ్మే, కామే భుఞ్జతి హారితో;
కచ్చేతం వచనం తుచ్ఛం, కచ్చి సుద్ధో ఇరియ్యసీ"తి.

తత్థ **కచ్చేత**న్తి కచ్చి ఏతం "హారితో కామే పరిభుఞ్జతీ"తి అమ్హేహి సుతం వచనం తుచ్ఛం అభూతం, కచ్చి త్వం సుద్ధో ఇరియ్యసి విహరసీతి.

సో చిన్తేసి – "అయం రాజా 'నాహం పరిభుఞ్జామీ'తి వుత్తేపి మమ సద్దహిస్సతేవ, ఇమస్మిం లోకే సచ్చసదిసీ పతిట్ఠా నామ నత్థి. ఉజ్ఝితసచ్చా హి బోధిమూలే నిసీదిత్వా బోధిం పాపుణితుం న సక్కోన్తి, మయా సచ్చమేవ కథేతుం వట్టతీ"తి. బోధిసత్తస్స హి ఏకచ్చేసు ఠానేసు పాణాతిపాతోపి అదిన్నాదానమ్పి కామేసుమిచ్ఛాచారోపి సురామేరయమజ్జపానమ్పి

హోతియేవ, అత్థభేదకవిసంవాదనం పురక్ఖత్వా ముసావాదో నామ న హోతి, తస్మా నో సచ్చమేవ కథేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౪౧. “ఏవమేతం మహారాజ, యథా తే వచనం సుతం;
కుమ్మగ్గం పటిపన్నోస్మి, మోహనేయ్యేసు ముచ్ఛితో”తి.

తత్థ **మోహనేయ్యేసూ**తి కామగుణేసు. కామగుణేసు హి లోకో ముయ్హతి, తే చ లోకం మోహయన్తి, తస్మా తే “మోహనేయ్యా”తి వుచ్చన్తీతి.

తం సుత్వా రాజా తతియం గాథమాహ –

౪౨. “అదు పఞ్ఞా కిమత్థియా, నిపుణా సాధుచిన్తినీ;
యాయ ఉప్పతితం రాగం, కిం మనో న వినోదయే”తి.

తత్థ **అదూ**తి నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – భన్తే, గిలానస్స నామ భేసజ్జం, పిపాసితస్స పానీయం పటిసరణం, తుమ్హాకం పనేసా నిపుణా సాధూనం అత్థానం చిన్తినీ పఞ్ఞా కిమత్థియా, యాయ పున ఉప్పతితం రాగం **కిం మనో న వినోదయే,** కిం చిత్తం వినోదేతుం నాసక్ఖీతి.

అథస్స కిలేసబలం దస్సేన్తో హారితో చతుత్థం గాథమాహ –

౪౩. “చత్తారోమే మహారాజ, లోకే అతిబలా భుసా;
రాగో దోసో మదో మోహో, యత్థ పఞ్ఞా న గాధతీ”తి.

తత్థ **యత్థా**తి యేసు పరియుట్ఠానం పత్తేసు మహోఘే పతితా వియ పఞ్ఞా గాధం పతిట్ఠం న లభతి.

తం సుత్వా రాజా పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౪. “అరహా సీలసమ్పన్నో, సుద్ధో చరతి హారితో;
మేధావీ పణ్డితో చేవ, ఇతి నో సమ్మతో భవ”న్తి.

తత్థ **ఇతి నో సమ్మతో**తి ఏవం అమ్హాకం సమ్మతో సమ్భావితో భవం.

తతో హారితో ఛట్ఠమం గాథమాహ –

౪౫. “మేధావీనమ్పి హింసన్తి, ఇసిం ధమ్మగుణే రతం;
వితక్కా పాపకా రాజ, సుభా రాగూపసంహితా”తి.

తత్థ **సుభా**తి సుభనిమిత్తగ్గహణేన పవత్తాతి.

అథ నం కిలేసప్పహానే ఉస్సాహం కారేన్తో రాజా సత్తమం గాథమాహ –

౪౬. “ఉప్పన్నాయం సరీరజో, రాగో వణ్ణవిదూసనో తవ;
తం పజహ భద్దమత్థు తే, బహున్నాసి మేధావిసమ్మతో”తి.

తత్థ **వణ్ణవిదూసనో తవా**తి తవ సరీరవణ్ణస్స చ గుణవణ్ణస్స చ విదూసనో. **బహున్నాసీ**తి బహూనం అసి మేధావీతి సమ్మతో.

తతో మహాసత్తో సతిం లభిత్వా కామేసు ఆదీనవం సల్లక్ఖేత్వా అట్ఠమం గాథమాహ –

౪౭. “తే అన్ధకారకే కామే, బహుదుక్ఖే మహావిసే;
తేసం మూలం గవేసిస్సం, ఛేచ్ఛం రాగం సబన్ధన”న్తి.

తత్థ **అన్ధకారకే**తి పఞ్ఞాచక్ఖువినాసనతో అన్ధభావకరే. **బహుదుక్ఖే**తి ఏత్థ “అప్పస్సాదా కామా”తిఆదీని (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; పాచి॰ ౪౧౭; చూళవ॰ ౬౫) సుత్తాని హరిత్వా తేసం బహుదుక్ఖతా దస్సేతబ్బా. **మహావిసే**తి సమ్పయుత్తకిలేసవిసస్స చేవ విపాకవిసస్స చ మహన్తతాయ మహావిసే. **తేసం మూల**న్తి తే వుత్తప్పకారే కామే పహాతుం తేసం మూలం గవేసిస్సం పరియేసిస్సామి. కిం పన తేసం మూలన్తి? అయోనిసోమనసికారో. **ఛేచ్ఛం రాగం సబన్ధన**న్తి మహారాజ, ఇదానేవ పఞ్ఞాఖగ్గేన పహరిత్వా సుభనిమిత్తబన్ధనేన సబన్ధనం రాగం ఛిన్దిస్సామీతి.

ఇదఞ్చ పన వత్వా “మహారాజ, ఓకాసం తావ మే కరోహీ”తి ఓకాసం కారేత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కసిణమణ్డలం ఓలోకేత్వా పున నట్ఠజ్ఝానం ఉప్పాదేత్వా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా “మహారాజ, అహం అట్ఠానే వుత్థకారణా మహాజనమజ్ఝే గరహప్పత్తో, అప్పమత్తో హోహి, పున దాని అహం అనిత్థిగన్ధవనసణ్డమేవ గమిస్సామీ”తి రఞ్ఞో రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స హిమవన్తమేవ గన్త్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా తం కారణం ఞత్వా –

౪౮. “ఇదం వత్వాన హారితో, ఇసి సచ్చపరక్కమో;
కామరాగం విరాజేత్వా, బ్రహ్మలోకూపగో అహూ”తి. –

అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథం వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి.

తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, హారితచతాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

హారితచజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౩౨] ౬. పదకుసలమాణవజాతకవణ్ణనా

బహుస్సుతన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దారకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థియం కుటుమ్బికపుత్తో సత్తవస్సకాలేయేవ పదకుసలో అహోసి. అథస్స పితా “ఇమం వీమంసిస్సామీ”తి తస్స అజానన్తస్సేవ మిత్తఘరం అగమాసి. సో పితు గతట్ఠానం అపుచ్ఛిత్వావ తస్స పదానుసారేన గన్త్వా పితు సన్తికే అట్ఠాసి. అథ నం పితా ఏకదివసం పుచ్ఛి “తాత, త్వం మయి తం అజానాపేత్వా గతేపి మమ గతట్ఠానం కిం జానాసీ”తి? “తాత , పదం తే సఞ్జానామి, పదకుసలో అహ”న్తి. అథస్స వీమంసనత్థాయ పితా భుత్తపాతరాసో ఘరా నిక్ఖమిత్వా అనన్తరం పటివిస్సకఘరం గన్త్వా తతో దుతియం, తతో తతియం ఘరం పవిసిత్వా తతియఘరా నిక్ఖమిత్వా పున అత్తనో ఘరం ఆగన్త్వా తతో ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా నగరం వామం కరోన్తో జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ధమ్మం సుణన్తో నిసీది. దారకో “కహం మే పితా”తి పుచ్ఛిత్వా “న జానామా”తి వుత్తే తస్స పదానుసారేన అనన్తరపటివిస్సకస్స ఘరం ఆదిం కత్వా పితు గతమగ్గేనేవ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పితు సన్తికే అట్ఠాసి. పితరా చ “కథం తాత, మమ ఇధాగతభావం అఞ్ఞాసీ”తి పుట్ఠో “పదం తే సఞ్జానిత్వా పదానుసారేన ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. సత్థా “కిం కథేసి ఉపాసకా”తి పుచ్ఛిత్వా “భన్తే, అయం దారకో పదకుసలో, అహం ఇమం వీమంసన్తో ఇమినా నామ ఉపాయేన ఆగతో, అయమ్పి మం గేహే అదిస్వా మమ పదానుసారేన ఆగతో”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, ఉపాసక, భూమియం పదసఞ్జాననం, పోరాణకపణ్డితా ఆకాసే పదం సఞ్జానింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స అగ్గమహేసీ అతిచరిత్వా రఞ్ఞా పుచ్ఛితా “సచే అహం తుమ్హే అతిచరామి, అస్సముఖీ యక్ఖినీ హోమీ”తి సపథం కత్వా తతో కాలం కత్వా ఏకస్మిం పబ్బతపాదే అస్సముఖీ యక్ఖినీ హుత్వా లేణగుహాయం వసమానా మహాఅటవియం పుబ్బన్తతో అపరన్తం గమనమగ్గే అనుసఞ్చరన్తే మనుస్సే గహేత్వా ఖాదతి. సా కిర తీణి వస్సాని వేస్సవణం ఉపట్ఠహిత్వా ఆయామతో తింసయోజనే విత్థారతో పఞ్చయోజనే ఠానే మనుస్సే ఖాదితుం లభి. అథేకదివసం ఏకో అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో అభిరూపో బ్రాహ్మణో బహూహి మనుస్సేహి పరివుతో తం మగ్గం అభిరుహి. తం దిస్వా యక్ఖినీ తుస్సిత్వా పక్ఖన్ది, తం దిస్వా పరివారమనుస్సా పలాయింసు. సా వాతవేగేన గన్త్వా బ్రాహ్మణం గహేత్వా పిట్ఠియా నిపజ్జాపేత్వా గుహం గచ్ఛన్తీ పురిససమ్ఫస్సం పటిలభిత్వా కిలేసవసేన తస్మిం సినేహం ఉప్పాదేత్వా తం అఖాదిత్వా అత్తనో సామికం అకాసి. తే ఉభోపి సమగ్గసంవాసం వసింసు తతో పట్ఠాయ యక్ఖినీ మనుస్సే గణ్హన్తీ వత్థతణ్డులతేలాదీనిపి గహేత్వా తస్స నానగ్గరసభోజనం ఉపనేత్వా అత్తనా మనుస్సమంసం ఖాదతి. గమనకాలే తస్స పలాయనభయేన మహతియా సిలాయ గుహాద్వారం పిదహిత్వా గచ్ఛతి. ఏవం తేసు సమ్మోదమానేసు వసన్తేసు బోధిసత్తో నిబ్బత్తట్ఠానా చవిత్వా బ్రాహ్మణం పటిచ్చ తస్సా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయిత్వా పుత్తే చ బ్రాహ్మణే చ బలవసినేహా హుత్వా ఉభోపి పోసేసి. సా అపరభాగే పుత్తే వుడ్ఢిప్పత్తే పుత్తమ్పి పితరా సద్ధిం అన్తోగుహాయం పవేసేత్వా ద్వారం పిదహి.

అథేకదివసం బోధిసత్తో తస్సా గతకాలం ఞత్వా సిలం అపనేత్వా పితరం బహి అకాసి. సా ఆగన్త్వా “కేన సిలా అపనీతా”తి వత్వా “అమ్మ, మయా అపనీతా, అన్ధకారే నిసీదితుం న సక్కోమీ”తి వుత్తే పుత్తసినేహేన న కిఞ్చి అవోచ. అథేకదివసం బోధిసత్తో పితరం పుచ్ఛి “తాత, మయ్హం మాతు ముఖం అఞ్ఞాదిసం, తుమ్హాకం ముఖం అఞ్ఞాదిసం, కిం ను ఖో కారణ”న్తి? “తాత, తవ మాతా మనుస్సమంసఖాదికా యక్ఖినీ, మయం ఉభో మనుస్సా”తి. “తాత, యది ఏవం, ఇధ కస్మా వసామ, ఏహి మనుస్సపథం గచ్ఛామా”తి. “తాత, సచే మయం పలాయిస్సామ, ఉభోపి అమ్హే తవ మాతా ఖాదిస్సతీ”తి. బోధిసత్తో “మా భాయి, తాత, తవ మనుస్సపథసమ్పాపనం మమ భారో”తి పితరం సమస్సాసేత్వా

పునదివసే మాతరి గతాయ పితరం గహేత్వా పలాయి. యక్ఖినీ ఆగన్త్వా తే అదిస్వా వాతవేగేన పక్ఖన్దిత్వా తే గహేత్వా “బ్రాహ్మణ, కిం పలాయసి, కిం తే ఇధ నత్థీ”తి వత్వా “భద్దే, మా మయ్హం కుజ్ఝి, పుత్తో తే మం గహేత్వా పలాయతీ”తి వుత్తే పుత్తసినేహేన కిఞ్చి అవత్వా తే అస్సాసేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానఞ్ఞేవ తే గహేత్వా గన్త్వా ఏవం పునపి కతిపయే దివసే పలాయన్తే ఆనేసి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి “మయ్హం మాతు పరిచ్ఛిన్నేన ఓకాసేన భవితబ్బం, యంనూనాహం ఇమిస్సా ఆణాపవత్తిట్ఠానసీమం పుచ్ఛేయ్యం, అథ నం అతిక్కమిత్వా పలాయిస్సామా”తి. సో ఏకదివసం మాతరం గహేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “అమ్మ, మాతుసన్తకం నామ పుత్తానం పాపుణాతి, అక్ఖాహి తావ మే అత్తనో సన్తకాయ భూమియా పరిచ్ఛేద”న్తి ఆహ. సా సబ్బదిసాసు పబ్బతనదీనిమిత్తాదీని కథేత్వా ఆయామతో తింసయోజనం, విత్థారతో పఞ్చయోజనం పుత్తస్స కథేత్వా “ఇదం ఏత్తకం ఠానం సల్లక్ఖేహి పుత్తా”తి ఆహ. సో ద్వే తయో దివసే అతిక్కమిత్వా మాతు అటవిగతకాలే పితరం ఖన్ధం ఆరోపేత్వా తస్సా దిన్నసఞ్ఞాయ వాతవేగేన పక్ఖన్దో పరిచ్ఛేదనదీతీరం సమ్పాపుణి. సాపి ఆగన్త్వా తే అపస్సన్తీ అనుబన్ధి. బోధిసత్తో పితరం గహేత్వా నదీమజ్ఝం అగమాసి. సా ఆగన్త్వా నదీతీరే ఠత్వా అత్తనో పరిచ్ఛేదం అతిక్కన్తభావం ఞత్వా తత్థేవ ఠత్వా “తాత, పితరం గహేత్వా ఏహి, కో మయ్హం దోసో, తుమ్హాకం మం నిస్సాయ కిం నామ న సమ్పజ్జతి, నివత్త, సామీ”తి పుత్తఞ్చ పతిఞ్చ యాచి. అథ బ్రాహ్మణో నదిం ఉత్తరి. సా పుత్తమేవ యాచన్తీ “తాత, మా ఏవం కరి, నివత్తాహీ”తి ఆహ. “అమ్మ, మయం మనుస్సా, త్వం యక్ఖినీ, న సక్కా సబ్బకాలం తవ సన్తికే వసితు”న్తి. “నేవ నివత్తిస్ససి, తాతా”తి. “ఆమ, అమ్మా”తి. “తాత, యది న నివత్తిస్ససి, మనుస్సలోకే జీవితం నామ దుక్ఖం, సిప్పం అజానన్తా జీవితుం న సక్కోన్తి, అహం ఏకం చిన్తామణిం నామ విజ్జం జానామి, తస్సానుభావేన ద్వాదససంవచ్ఛరమత్థకే హటభణ్డమ్పి పదానుపదం గన్త్వా సక్కా జానితుం. అయం తే జీవికా భవిస్సతి, ఉగ్గణ్హ, తాత, అనగ్ఘం మన్త”న్తి తథారూపేన దుక్ఖేన అభిభూతాపి పుత్తసినేహేన మన్తం అదాసి.

బోధిసత్తో నదియా ఠితకోవ మాతరం వన్దిత్వా అతిసక్కచ్చం సుతం కత్వా మన్తం గహేత్వా మాతరం వన్దిత్వా “గచ్ఛథ, అమ్మా”తి ఆహ. “తాత, తుమ్హేసు అనివత్తన్తేసు మయ్హం జీవితం నత్థీ”తి వత్వా –

> “ఏహి పుత్త నివత్తస్సు, మా అనాథం కరోహి మే;
> అజ్జ పుత్తం అపస్సన్తీ, యక్ఖినీ మరణం గతా”తి.

యక్ఖినీ ఉరం పహరి, తావదేవస్సా పుత్తసోకేన హదయం ఫలి. సా మరిత్వా తత్థేవ పతితా. తదా బోధిసత్తో తస్సా మతభావం ఞత్వా పితరం పక్కోసిత్వా మాతు సన్తికం గన్త్వా చితకం కత్వా ఝాపేత్వా ఆళాహనం నిబ్బాపేత్వా నానావణ్ణేహి పుప్ఫేహి పూజేత్వా వన్దిత్వా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా పితరం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా రాజద్వారే ఠత్వా “పదకుసలో మాణవో ద్వారే ఠితో”తి రఞ్ఞో పటివేదేత్వా “తేన హి ఆగచ్ఛతూ”తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా “తాత, కిం సిప్పం జానాసీ”తి వుత్తే “దేవ, ద్వాదససంవచ్ఛరమత్థకే హటభణ్డం పదానుపదం గన్త్వా గణ్హితుం జానామీ”తి ఆహ. “తేన హి మం ఉపట్ఠాహీ”తి. “దేవ, దేవసికం సహస్సం లభన్తో ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి. “సాధు తాత, ఉపట్ఠహా”తి. రాజా దేవసికం సహస్సం దాపేసి.

అథేకదివసం పురోహితో రాజానం ఆహ – “మహారాజ, మయం తస్స మాణవస్స సిప్పానుభావేన కస్సచి కమ్మస్స అకతత్తా ‘సిప్పం అత్థి వా నత్థి వా’తి న జానామ, వీమంసిస్సామ తావ న”న్తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఉభోపి జనా నానారతనగోపకానం సఞ్ఞం దత్వా రతనసారభణ్డికం గహేత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ రాజనివేసనన్తరే తిక్ఖత్తుం ఆవిజ్ఝిత్వా నిస్సేణిం అత్థరిత్వా పాకారమత్థకేన బహి ఓతరిత్వా వినిచ్ఛయసాలం పవిసిత్వా తత్థ నిసీదిత్వా పున గన్త్వా నిస్సేణిం అత్థరిత్వా పాకారమత్థకేన ఓతరిత్వా అన్తేపురే పోక్ఖరణియా తీరం గన్త్వా పోక్ఖరణిం తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా ఓతరిత్వా అన్తోపోక్ఖరణియం భణ్డికం ఠపేత్వా పాసాదం అభిరుహింసు. పునదివసే “రాజనివేసనతో కిర రతనం హరింసూ”తి ఏకకోలాహలం అహోసి. రాజా అజానన్తో వియ హుత్వా బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా “తాత, రాజనివేసనతో బహురతనభణ్డం హటం, హన్ద నం అనువిచినితుం వట్టతీ”తి ఆహ . “మహారాజ, ద్వాదససంవచ్ఛరమత్థకే హటభణ్డం చోరానం పదానుపదం గన్త్వా ఆహరణసమత్థస్స మమ అనచ్ఛరియం అజ్జ రత్తిం హటభణ్డం ఆహరితుం, ఆహరిస్సామి తం, మా చిన్తయిత్థా”తి. “తేన హి ఆహరా”తి. సో “సాధు, దేవా”తి వత్వా మాతరం వన్దిత్వా మన్తం పరివత్తేత్వా మహాతలే ఠితోవ “మహారాజ, ద్విన్నం చోరానం పదం పఞ్ఞాయతీ”తి వత్వా రఞ్ఞో చ పురోహితస్స చ పదానుసారేన సిరిగబ్భం పవిసిత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ రాజనివేసనన్తరే తిక్ఖత్తుం పరిగన్త్వా పదానుసారేనేవ పాకారసమీపం గన్త్వా పాకారే ఠత్వా “మహారాజ, ఇమస్మిం ఠానే పాకారతో ముచ్చిత్వా ఆకాసే పదం పఞ్ఞాయతి, నిస్సేణిం అత్థరాపేత్వా దేథా”తి నిస్సేణిం పాకారమత్థకేన ఓతరిత్వా పదానుసారేనేవ వినిచ్ఛయసాలం గన్త్వా పున రాజనివేసనం ఆగన్త్వా నిస్సేణిం అత్థరాపేత్వా పాకారమత్థకేన ఓరుయ్హ పోక్ఖరణిం గన్త్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా “మహారాజ, చోరా ఇమం పోక్ఖరణిం ఓతిణ్ణా”తి వత్వా అత్తనా ఠపితం వియ భణ్డికం నీహరిత్వా రఞ్ఞో దత్వా “మహారాజ, ఇమే ద్వే చోరా అభిఞ్ఞాతమహాచోరా ఇమినా మగ్గేన రాజనివేసనం అభిరుళ్హా”తి ఆహ. మహాజనా తుట్ఠపహట్ఠా అఙ్గులియో ఫోటేసుం, చేలుక్ఖేపా పవత్తింసు.

రాజా చిన్తేసి – “అయం మాణవో పదానుసారేన గన్త్వా చోరేహి ఠపితభణ్డట్ఠానమేవ మఞ్ఞే జానాతి, చోరే పన గణ్హితుం న సక్కోతీ”తి. అథ నం ఆహ “చోరేహి హటభణ్డం తావ నో తయా ఆహటం, చోరా పన న ఆహటా”తి. “మహారాజ, ఇధేవ చోరా, న దూరే”తి. “కో చ కో చా”తి. “యో మహారాజ, ఇచ్ఛతి, సోవ చోరో హోతి, తతో తుమ్హాకం భణ్డికస్స లద్ధకాలతో పట్ఠాయ చోరేహి కో అత్థో, మా పుచ్ఛిత్థా”తి. “తాత, అహం తుయ్హం దేవసికం సహస్సం దమ్మి, చోరే మే గహేత్వా దేహీ”తి. “మహారాజ, ధనే లద్ధే కిం చోరేహీ”తి. “ధనతోపి నో, తాత, చోరే లద్ధుం వట్టతీ”తి. “తేన హి, మహారాజ, ‘ఇమే నామ చోరా’తి తుమ్హాకం న కథేస్సామి, అతీతే పవత్తకారణం పన తే ఆహరిస్సామి, సచే తుమ్హే పఞ్ఞవన్తో, తం కారణం జానాథా”తి సో ఏవం వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసితో అవిదూరే నదీతీరగామకే పాటలి నామ ఏకో నటో వసతి. సో ఏకస్మిం ఉస్సవదివసే భరియమాదాయ బారాణసిం పవిసిత్వా నచ్చిత్వా వీణం వాదిత్వా గాయిత్వా ధనం లభిత్వా ఉస్సవపరియోసానే బహుం సురాభత్తం గాహాపేత్వా అత్తనో గామం గచ్ఛన్తో నదీతీరం పత్వా నవోదకం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా భత్తం భుఞ్జన్తో సురం పివన్తో నిసీదిత్వా మత్తో హుత్వా అత్తనో బలం అజానన్తో “మహావీణం గీవాయ బన్ధిత్వా నదిం ఉత్తరిత్వా గమిస్సామీ”తి భరియం హత్థే గహేత్వా నదిం ఓతరి. వీణాఛిద్దేహి ఉదకం పావిసి. అథ నం సా వీణా ఉదకే ఓసీదాపేసి . భరియా పనస్స ఓసీదనభావం ఇత్వా తం విస్సజ్జేత్వా ఉత్తరిత్వా తీరే అట్ఠాసి. నటపాటలి సకిం ఉమ్ముజ్జతి, సకిం నిముజ్జతి, ఉదకం పవిసిత్వా ఉద్ధుమాతఉదరో అహోసి. అథస్స భరియా చిన్తేసి “మయ్హం సామికో ఇదాని మరిస్సతి, ఏకం నం గీతకం

యాచిత్వా పరిసమజ్జే తం గాయన్తీ జీవికం కప్పేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “సామి, త్వం ఉదకే నిముజ్జసి, ఏకం మే గీతకం దేహి, తేన జీవికం కప్పేస్సామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౮. “బహుస్సుతం చిత్తకథిం, గఙ్గా వహతి పాటలిం;
వుయ్హమానక భద్దన్తే, ఏకం మే దేహి గాథక”న్తి.

తత్థ **గాథక**న్తి ఖుద్దకం గాథం.

అథ నం నటపాటలి “భద్దే, కథం తవ గీతకం దస్సామి, ఇదాని మహాజనస్స పటిసరణభూతం ఉదకం మం మారేతీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౫౦. “యేన సిఞ్చన్తి దుక్ఖితం, యేన సిఞ్చన్తి ఆతురం;
తస్స మజ్ఝే మరిస్సామి, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

బోధిసత్తో ఇమం గాథం వత్వా “మహారాజ, యథా ఉదకం మహాజనస్స పటిసరణం, తథా రాజానోపి, తేసం సన్తికా భయే ఉప్పన్నే తం భయం కో పటిబాహిస్సతీ”తి వత్వా “మహారాజ, ఇదం కారణం పటిచ్ఛన్నం, మయా పన పణ్డితవేదనీయం కత్వా కథితం, జానాహి, మహారాజా”తి ఆహ. “తాత అహం ఏవరూపం పటిచ్ఛన్నకథం న జానామి, చోరే మే గహేత్వా దేహీ”తి. అథస్స మహాసత్తో “తేన హి, మహారాజ, ఇదం సుత్వా జానాహీ”తి అపరమ్పి కారణం ఆహరి. దేవ, పుబ్బే ఇమిస్సావ బారాణసియా ద్వారగామే ఏకో కుమ్భకారో భాజనత్థాయ మత్తికం ఆహరన్తో ఏకస్మింయేవ ఠానే నిబద్ధం గణ్హిత్వా అన్తోపబ్భారం మహన్తం ఆవాటం ఖణి. అథేకదివసం తస్స మత్తికం గణ్హన్తస్స అకాలమహామేఘో ఉట్ఠహిత్వా మహావుట్ఠిం పాతేసి. ఉదకం అవత్థరమానం ఆవాటం పాతేసి, తేనస్స మత్థకో భిజ్జి. సో పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౫౧. “యత్థ బీజాని రూహన్తి, సత్తా యత్థ పతిట్ఠితా;
సా మే సీసం నిపీళేతి, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

తత్థ **నిపీళేతీ**తి నిపతిత్వా పీళేతి భిన్దతి.

యథా హి దేవ, మహాజనస్స పటిసరణభూతా మహాపథవీ కుమ్భకారస్స సీసం భిన్ది, ఏవమేవ మహాపథవీసమే సబ్బలోకస్స పటిసరణే నరిన్దే ఉట్ఠాయ చోరకమ్మం కరోన్తే కో బాహిస్సతి, సక్ఖిస్ససి, మహారాజ, ఏవం పటిచ్ఛాదేత్వా కథితం చోరం జానితున్తి. తాత, మయ్హం పటిచ్ఛన్నేన కారణం నత్థి, అయం చోరోతి ఏవం మే చోరం గహేత్వా దేహీతి. సో రాజానం రక్ఖన్తో “త్వం చోరో”తి అవత్వా అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. మహారాజ, పుబ్బే ఇమస్మింయేవ నగరే ఏకస్స పురిసస్స గేహం ఆదిత్తం. సో “అన్తో పవిసిత్వా భణ్డకం నీహరా”తి అఞ్ఞం ఆణాపేసి. తస్మిం పవిసిత్వా నీహరన్తే గేహద్వారం పిదహి. సో ధూమన్ధో హుత్వా నిక్ఖమనమగ్గం అలభన్తో ఉప్పన్నడాహదుక్ఖో హుత్వా అన్తో ఠితోవ పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౫౨. “యేన భత్తాని పచ్చన్తి, సీతం యేన విహఞ్ఞతి;
సో మం డహతి గత్తాని, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

తత్థ **సో మం డహతీ**తి సో మే డహతి, అయమేవ వా పాఠో.

"మహారాజ, అగ్గి వియ మహాజనస్స పటిసరణభూతో ఏకో మనుస్సో రతనభణ్డికం హరి, మా మం చోరం పుచ్ఛా"తి. "తాత, మయ్హం చోరం దేహియేవా"తి. సో రాజానం "త్వం చోరో"తి అవత్వా అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. దేవ, పుబ్బే ఇమస్మింయేవ నగరే ఏకో పురిసో అతిబహుం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం అసక్కోన్తో వేదనాప్పత్తో హుత్వా పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౨౫౩. "యేన భుత్తేన యాపన్తి, పుథూ బ్రాహ్మణఖత్తియా;
సో మం భుత్తో బ్యాపాదేతి, జాతం సరణతో భయ"న్తి.

తత్థ **సో మం భుత్తో బ్యాపాదేతీ**తి సో ఓదనో భుత్తో మం బ్యాపాదేతి మారేతి.

"మహారాజ, భత్తం వియ మహాజనస్స పటిసరణభూతో ఏకో భణ్డం హరి, తస్మిం లద్ధే కిం చోరం పుచ్ఛసీ"తి? "తాత, సక్కోన్తో చోరం మే దేహీ"తి. సో తస్స సఞ్ఞాపనత్థం అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. మహారాజ , పుబ్బేపి ఇమస్మింయేవ నగరే ఏకస్స వాతో ఉట్ఠహిత్వా గత్తాని భఞ్జి. సో పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౨౫౪. "గిమ్హానం పచ్ఛిమే మాసే, వాతమిచ్ఛన్తి పణ్డితా;
సో మం భఞ్జతి గత్తాని, జాతం సరణతో భయ"న్తి.

ఇతి మహారాజ, సరణతో భయం ఉప్పన్నం, జానాహి తం కారణన్తి. తాత, చోరం మే దేహీతి. సో తస్స సఞ్ఞాపనత్థం అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. దేవ, అతీతే హిమవన్తపదేసే సాఖావిటపసమ్పన్నో మహారుక్ఖో అహోసి పుప్ఫఫలసమ్పన్నో అనేకసహస్సానం సకుణానం నివాసో తస్స ద్వే సాఖా అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టేసుం, తతో ధూమో ఉప్పజ్జి, అగ్గిచుణ్ణాని పతింసు. తం దిస్వా సకుణజేట్ఠకో గాథమాహ –

౨౫౫. "యం నిస్సితా జగతిరుహం, స్వాయం అగ్గిం పముఞ్చతి;
దిసా భజథ వక్కఙ్గా, జాతం సరణతో భయ"న్తి.

తత్థ **జగతిరుహ**న్తి మహీరుహం.

యథా హి, దేవ, రుక్ఖో పక్ఖీనం పటిసరణం, ఏవం రాజా మహాజనస్స పటిసరణం, తస్మిం చోరికం కరోన్తే కో పటిబాహిస్సతి, సల్లక్ఖేహి, దేవాతి. తాత, మయ్హం చోరమేవ దేహీతి. అథస్స సో అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. మహారాజ, ఏకస్మిం కాసిగామే అఞ్ఞతరస్స కులఘరస్స పచ్ఛిమభాగే కక్ఖళా సుసుమారనదీ అత్థి, తస్స చ కులస్స ఏకోవ పుత్తో. సో పితరి కాలకతే మాతరం పటిజగ్గి. తస్స మాతా అనిచ్ఛమానస్సేవ ఏకం కులధీతరం ఆనేసి. సా పుబ్బభాగే సస్సుం సమ్పియాయిత్వా పచ్ఛా పుత్తధీతాహి వడ్ఢమానా తం నీహరితుకామా అహోసి. తస్సా పన మాతాపి తస్మింయేవ ఘరే వసతి. సా సామికస్స సన్తికే సస్సుయా నానప్పకారం దోసం వత్వా పరిభిన్దిత్వా "అహం తే మాతరం పోసేతుం న సక్కోమి, మారేహి న"న్తి వత్వా "మనుస్సమారణం నామ భారియం, కథం నం మారేమీ"తి వుత్తే "నిద్దోక్కమనకాలే నం మఞ్చకేనేవ సద్ధిం గహేత్వా సుసుమారనదియం ఖిపిస్సామ, అథ నం సుసమారా ఖాదిస్సన్తీ"తి ఆహ. "తుయ్హం పన మాతా కహా"న్తి?

“తస్సాయేవ సన్తికే సుపతీ”తి. “తేన హి గచ్ఛ, తస్సా నిపన్నమఞ్చకే రజ్జుం బన్ధిత్వా సఞ్ఞం కరోహీ”తి. సా తథా కత్వా “కతా మే సఞ్ఞా”తి ఆహ. ఇతరో “థోకం అధివాసేహి, మనుస్సా తావ నిద్దాయన్తూ”తి నిద్దాయన్తో వియ నిపజ్జిత్వా గన్త్వా తం రజ్జుకం భరియాయ మాతు మఞ్చకే బన్ధిత్వా భరియం పబోధేత్వా ఉభోపి గన్త్వా తం మఞ్చకేనేవ సద్ధిం ఉక్ఖిపిత్వా నదియం ఖిపింసు. తత్థ నం నిద్దాయమానం సుసుమారా విద్ధంసేత్వా ఖాదింసు.

సా పునదివసే మాతు పరివత్తితభావం ఞత్వా “సామి, మమ మాతావ మారితా, ఇదాని తవ మాతరం మారేహీ”తి వత్వా “తేన హి సాధూ”తి వుత్తే “సుసానే చితకం కత్వా అగ్గిమ్హి నం పక్ఖిపిత్వా మారేస్సామా”తి ఆహ. అథ నం నిద్దాయమానం ఉభోపి సుసానం నేత్వా ఠపయింసు. తత్థ సామికో భరియం ఆహ “అగ్గి తే ఆభతో”తి? “పముట్ఠాస్మి, సామీ”తి. “తేన హి గన్త్వా ఆనేహీ”తి. “న సక్కోమి సామి, గన్తుం, తయి గతేపి ఠాతుం న సక్ఖిస్సామి, ఉభోపి మయం గచ్ఛిస్సామా”తి. తేసు గతేసు మహల్లికా సీతవాతేన పబోధితా సుసానభావం ఞత్వా “ఇమే మం మారేతుకామా అగ్గిఅత్థాయ గతా”తి చ ఉపధారేత్వా “న మే బలం జానన్తీ”తి ఏకం మతకళేవరం గహేత్వా మఞ్చకే నిపజ్జాపేత్వా ఉపరి పిలోతికాయ పటిచ్ఛాదేత్వా సయం పలాయిత్వా తత్థేవ లేణగుహం పావిసి. ఇతరే అగ్గిం ఆహరిత్వా “మహల్లికా”తి సఞ్ఞాయ కళేవరం ఝాపేత్వా పక్కమింసు. ఏకేన చోరేన తస్మిం గుహాలేణే పుబ్బే భణ్డికా ఠపితా, సో “తం గణ్హిస్సామీ”తి ఆగన్త్వా మహల్లికం దిస్వా “ఏకా యక్ఖినీ భవిస్సతి, భణ్డికా మే అమనుస్సపరిగ్గహితా”తి ఏకం భూతవేజ్జం ఆనేసి. వేజ్జో మన్తం కరోన్తో గుహం పావిసి.

అథ నం సా ఆహ “నాహం యక్ఖినీ, ఏహి ఉభోపి ఇమం ధనం భాజేస్సామా”తి. “కథం సద్దహితబ్బ”న్తి? “తవ జివ్హం మమ జివ్హాయ ఠపేహీ”తి. సో తథా అకాసి. అథస్స సా జివ్హం డంసిత్వా ఛిన్దిత్వా పాతేసి. భూతవేజ్జో “అద్ధా ఏసా యక్ఖినీ”తి జివ్హాయ లోహితం పగ్ఘరన్తియా విరవమానో పలాయి. మహల్లికా పునదివసే మట్ఠసాటకం నివాసేత్వా నానారతనభణ్డికం గహేత్వా ఘరం అగమాసి. సుణిసా తం దిస్వా “కహం తే, అమ్మ, ఇదం లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. “అమ్మ, ఏతస్మిం సుసానే దారుచితకాయ ఝాపితా ఏవరూపం లభన్తీ”తి. “అమ్మ, మయాపి సక్కా లద్ధు”న్తి. “మాదిసీ హుత్వా లభిస్ససీ”తి. సా లద్ధభణ్డికలోభేన సామికస్స కథేత్వా తత్థ అత్తానం ఝాపేసి. అథ నం పునదివసే సామికో అపస్సన్తో “అమ్మ, ఇమాయపి వేలాయ త్వం ఆగతా, సుణిసా తే నాగచ్ఛతీ”తి ఆహ. సా తం సుత్వా “అరే పాపపురిస, కిం మతా నామ ఆగచ్ఛన్తీ”తి తం తజ్జేత్వా గాథమాహ –

౩౬. “యమానయిం సోమనస్సం, మాలినిం చన్దనుస్సదం;
సా మం ఘరా నిచ్ఛుభతి, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

తత్థ **సోమనస్స**న్తి సోమనస్సం ఉప్పాదేత్వా. “సోమనస్సా”తిపి పాఠో, సోమనస్సవతీ హుత్వాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – యమహం “ఇమం మే నిస్సాయ పుత్తో పుత్తధీతాహి వడ్ఢిస్సతి, మఞ్చ మహల్లికకాలే పోసేస్సతీ”తి మాలినిం చన్దనుస్సదం కత్వా అలఙ్కరిత్వా సోమనస్సజాతా ఆనేసిం. సా మం అజ్జ ఘరా నీహరతి, సరణతోయేవ మే భయం ఉప్పన్నన్తి.

“మహారాజ, సుణిసా వియ సస్సుయా మహాజనస్స రాజా పటిసరణం, తతో భయే ఉప్పన్నే కిం సక్కా కాతుం, సల్లక్ఖేహి, దేవా”తి. తం సుత్వా రాజా “తాత, నాహం తయా ఆనీతకారణాని జానామి, చోరమేవ మే దేహీ”తి ఆహ. సో

“రాజానం రక్ఖిస్సామీ”తి అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరి. దేవ, పుబ్బే ఇమస్మింయేవ నగరే ఏకో పురిసో పత్థనం కత్వా పుత్తం లభి. సో పుత్తజాతకాలే “పుత్తో మే లద్ధో”తి సోమనస్సజాతో తం పోసేత్వా వయప్పత్తకాలే దారేన సంయోజేత్వా అపరభాగే జరం పత్వా కమ్మం అధిట్ఠాతుం నాసక్ఖి. అథ నం పుత్తో “త్వం కమ్మం కాతుం న సక్కోసి, ఇతో నిక్ఖమా”తి గేహతో నీహరి . సో కిచ్ఛేన కసిరేన జీవికం కప్పేన్తో పరిదేవమానో గాథమాహ –

౨౭. “యేన జాతేన నన్దిస్సం, యస్స చ భవమిచ్ఛిసం;
సో మం ఘరా నిచ్ఛుభతి, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

తత్థ **సో మ**న్తి సో పుత్తో మం ఘరతో నిచ్ఛుభతి నీహరతి. స్వాహం భిక్ఖం చరిత్వా దుక్ఖేన జీవామి, సరణతోయేవ మే భయం ఉప్పన్నన్తి.

“మహారాజ, యథా పితా నామ మహల్లకో పటిబలేన పుత్తేన రక్ఖితబ్బో, ఏవం సబ్బోపి జనపదో రఞ్ఞా రక్ఖితబ్బో, ఇదఞ్చ భయం ఉప్పజ్జమానం సబ్బసత్తే రక్ఖన్తస్స రఞ్ఞో సన్తికా ఉప్పన్నం, ఇమినా కారణేన ‘అసుకో నామ చోరో’తి జానాహి, దేవా”తి. “తాత, నాహం కారణం వా అకారణం వా జానామి, చోరం వా మే దేహి, త్వఞ్ఞేవ వా చోరో హోహీ”తి ఏవం రాజా పునప్పునం మాణవం అనుయుఞ్జి. అథ నం సో ఏవమాహ “కిం పన, మహారాజ, ఏకంసేన చోరగహణం రోచేథా”తి? “ఆమ, తాతా”తి. తేన హి “అసుకో చ అసుకో చ చోరో”తి పరిసమజ్ఝే పకాసేమీతి. “ఏవం కరోహి, తాతా”తి. సో తస్స వచనం సుత్వా “అయం రాజా అత్తానం రక్ఖితుం న దేతి, గణ్హిస్సామి దాని చోర”న్తి సన్నిపతితే మహాజనే ఆమన్తేత్వా ఇమా గాథా ఆహ –

౨౮. “సుణన్తు మే జానపదా, నేగమా చ సమాగతా;
యతోదకం తదాదిత్తం, యతో ఖేమం తతో భయం.

౨౯. “రాజా విలుమ్పతే రట్ఠం, బ్రాహ్మణో చ పురోహితో;
అత్తగుత్తా విహరథ, జాతం సరణతో భయ”న్తి.

తత్థ **యతోదకం తదాదిత్త**న్తి యం ఉదకం తదేవ ఆదిత్తం. **యతో ఖేమ**న్తి యతో రాజతో ఖేమేన భవితబ్బం, తతోవ భయం ఉప్పన్నం. **అత్థగుత్తా విహరథా**తి తుమ్హే ఇదాని అనాథా జాతా, అత్తానం మా వినాసేథ, అత్తనావ గుత్తా హుత్వా అత్తనో సన్తకం ధనధఞ్ఞం రక్ఖథ, రాజా నామ మహాజనస్స పటిసరణం, తతో తుమ్హాకం భయం ఉప్పన్నం, రాజా చ పురోహితో చ విలోపఖాదకచోరా, సచే చోరే గణ్హితుకామత్థ, ఇమే ద్వే గహేత్వా కమ్మకరణం కరోథాతి.

తే తస్స కథం సుత్వా చిన్తయింసు “అయం రాజా రక్ఖణారహోపి సమానో ఇదాని అఞ్ఞస్స ఉపరి దోసం ఆరోపేత్వా అత్తనో భణ్డికం సయమేవ పోక్ఖరణియం ఠపేత్వా చోరం పరియేసాపేతి, ఇతో దాని పట్ఠాయ పున చోరకమ్మస్స అకరణత్థాయ మారేమ నం పాపరాజాన”న్తి. తే దణ్డముగ్గరాదిహత్థా ఉట్ఠాయ తత్థేవ రాజానఞ్చ పురోహితఞ్చ పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా మహాసత్తం అభిసిఞ్చిత్వా రజ్జే పతిట్ఠపేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “అనచ్ఛరియం, ఉపాసక, పథవియం పదసఞ్ఞాననం, పోరాణకపణ్డితా ఏవం ఆకాసే పదం సఞ్జానింసూ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో చ పుత్తో చ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా. తదా పితా కస్సపో అహోసి, పదకుసలమాణవో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పదకుసలమాణవజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౩౩] ౭. లోమసకస్సపజాతకవణ్ణనా

అస్స ఇన్దసమో రాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చ”న్తి వుత్తే “భిక్ఖు సినేరుకమ్పనవాతో కిం పురాణపణ్ణాని న కమ్పేస్సతి, యససమఙ్గినోపి సప్పురిసా ఆయసక్యం పాపుణన్తి, కిలేసా నామేతే పరిసుద్ధసత్తేపి సంకిలిట్ఠే కరోన్తి, పగేవ తాదిస”న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బ్రహ్మదత్తస్స పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారో నామ పురోహితపుత్తో చ కస్సపో నామ ద్వే సహాయకా హుత్వా ఏకాచరియకులే సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హింసు. అపరభాగే బ్రహ్మదత్తకుమారో పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాసి. కస్సపో చిన్తేసి “మయ్హం సహాయో రాజా జాతో, ఇదాని మే మహన్తం ఇస్సరియం దస్సతి, కిం మే ఇస్సరియేన, అహం మాతాపితరో చ రాజానఞ్చ ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. సో రాజానఞ్చ మాతాపితరో చ ఆపుచ్ఛిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సత్తమే దివసే అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ యాపేన్తో విహాసి. పబ్బజితం పన నం “లోమసకస్సపో”తి సఞ్జానింసు. సో పరమజితిన్ద్రియో ఘోరతపో తాపసో అహోసి. తస్స తేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం దిస్వా చిన్తేసి “అయం తాపసో అతివియ ఉగ్గతేజో సక్కభావాపి మం చావేయ్య, బారాణసిరఞ్ఞా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా తపమస్స భిన్దిస్సామీ”తి. సో సక్కానుభావేన అడ్ఢరత్తసమయే బారాణసిరఞ్ఞో సిరిగబ్భం పవిసిత్వా సకలగబ్భం సరీరప్పభాయ ఓభాసేత్వా రఞ్ఞో సన్తికే ఆకాసే ఠితో “ఉట్ఠేహి, మహారాజా”తి రాజానం పబోధేసి. “కోసి త్వ”న్తి వుత్తే “సక్కోహమస్మీ”తి ఆహ. “కిమత్థం ఆగతోసీ”తి? “మహారాజ, సకలజమ్బుదీపే ఏకరజ్జం ఇచ్ఛసి, న ఇచ్ఛసీ”తి? “కిస్స న ఇచ్ఛామీ”తి? అథ నం సక్కో “తేన హి లోమసకస్సపం ఆనేత్వా పసుఘాతయఞ్ఞం యజాపేహి, సక్కసమో అజరామరో హుత్వా సకలజమ్బుదీపే రజ్జం కారేస్ససీ”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౬౦. “అస్స ఇన్దసమో రాజ, అచ్చన్తం అజరామరో;
సచే త్వం యఞ్ఞం యాజేయ్య, ఇసిం లోమసకస్సప”న్తి.

తత్థ **అస్సాతి** భవిస్ససి. **యాజేయ్యాతి** సచే త్వం అరఞ్ఞాయతనతో ఇసిం లోమసకస్సపం ఆనేత్వా యఞ్ఞం యజేయ్యాసీతి.

తస్స వచనం సుత్వా రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సక్కో “తేన హి మా పపఞ్చం కరీ”తి వత్వా పక్కామి. రాజా పునదివసే సేయ్యం నామ అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా “సమ్మ, మయ్హం పియసహాయకస్స లోమసకస్సపస్స సన్తికం గన్త్వా మమ వచనేన ఏవం వదేహి ‘రాజా కిర తుమ్హేహి పసుఘాతయఞ్ఞం యజాపేత్వా సకలజమ్బుదీపే ఏకరాజా భవిస్సతి, తుమ్హాకమ్పి యత్తకం పదేసం ఇచ్ఛథ, తత్తకం దస్సతి, మయా సద్ధిం యఞ్ఞం యజితుం ఆగచ్ఛథా’”తి ఆహ. సో “సాధు,

దేవా"తి తాపసస్స వసనోకాసజాననత్థం నగరే భేరిం చరాపేత్వా ఏకేన వనచరకేన "అహం జానామీ"తి వుత్తే తం పురతో కత్వా మహన్తేన పరివారేన తత్థ గన్త్వా ఇసిం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో తం సాసనం ఆరోచేసి. అథ నం సో "సేయ్య కిం నామేతం కథేసీ"తి వత్వా పటిక్ఖిపన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౬౧. "ససముద్దపరియాయం, మహిం సాగరకుణ్డలం;
న ఇచ్ఛే సహ నిన్దాయ, ఏవం సేయ్య విజానహి.

౬౨. "ధిరత్థు తం యసలాభం, ధనలాభఞ్చ బ్రాహ్మణ;
యా వుత్తి వినిపాతేన, అధమ్మచరణేన వా.

౬౩. "అపి చే పత్తమాదాయ, అనగారో పరిబ్బజే;
సాయేవ జీవికా సేయ్యో, యా చాధమ్మేన ఏసనా.

౬౪. "అపి చే పత్తమాదాయ, అనగారో పరిబ్బజే;
అఞ్ఞం అహింసయం లోకే, అపి రజ్జేన తం వర"న్తి.

తత్థ **ససముద్దపరియాయ**న్తి ససముద్దపరిక్ఖేపం. **సాగరకుణ్డల**న్తి చత్తారో దీపే పరిక్ఖిపిత్వా ఠితసాగరేహి కణ్ణవలియా ఠపితకుణ్డలేహి వియ సమన్నాగతం. **సహ నిన్దాయా**తి "ఇమినా పసుఘాతకమ్మం కత"న్తి ఇమాయ నిన్దాయ సహ చక్కవాళపరియన్తం మహాపథవిం న ఇచ్ఛామీతి వదతి. **యా వుత్తి వినిపాతేనా**తి నరకే వినిపాతకమ్మేన యా చ జీవితవుత్తి హోతి, తం ధిరత్థు, గరహామి తం వుత్తిన్తి దీపేతి. **సాయేవ జీవికా**తి పబ్బజితస్స మత్తికాపత్తం ఆదాయ పరఘరాని ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహారపరియేసనజీవికావ యసధనలాభతో సతగుణేన సహస్సగుణేన వరతరాతి అత్థో **అపి రజ్జేన తం వర**న్తి తం అనగారస్స సతో అఞ్ఞం అవిహింసన్తస్స పరిబ్బజనం సకలజమ్బుదీపరజ్జేనపి వరన్తి అత్థో.

అమచ్చో తస్స కథం సుత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా "అనాగచ్ఛన్తే కిం సక్కా కాతు"న్తి తుణ్హీ అహోసి. పున సక్కో అడ్ఢరత్తసమయే ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠత్వా "కిం, మహారాజ, లోమసకస్సపం ఆనేత్వా యఞ్ఞం న యజాపేసీ"తి ఆహ. "మయా పేసితోపి నాగచ్ఛతీ"తి. "తేన హి, మహారాజ, అత్తనో ధీతరం చన్దవతిం కుమారికం అలఙ్కరిత్వా సేయ్యం తథేవ పేసేత్వా 'సచే కిర ఆగన్త్వా యఞ్ఞం యజిస్ససి, రాజా తే ఇమం కుమారికం దస్సతీ'తి వదాపేహి, అద్ధా సో కుమారికాయ పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా ఆగచ్ఛిస్సతీ"తి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పునదివసే సేయ్యస్స హత్థే ధీతరం అదాసి. సో రాజధీతరం గహేత్వా తత్థ గన్త్వా ఇసిం వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా దేవచ్ఛరపటిభాగం రాజధీతరం తస్స దస్సేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ ఇసి ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా తం ఓలోకేసి, సహ ఓలోకనేనేవ పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా ఝానా పరిహాయి. అమచ్చో తస్స పటిబద్ధచిత్తభావం ఞత్వా "భన్తే, సచే కిర యఞ్ఞం యజిస్సథ, రాజా తే ఇమం దారికం పాదపరిచారికం కత్వా దస్సతీ"తి ఆహ. సో కిలేసవసేన కమ్పన్తో "ఇమం కిర మే దస్సతీ"తి ఆహ. "ఆమ, యఞ్ఞం యజన్తస్స తే దస్సతీ"తి. సో "సాధు ఇమం లభన్తో యజిస్సామీ"తి వత్వా తం గహేత్వా సహేవ జటాహి అలఙ్కతరథం అభిరుయ్హ బారాణసిం అగమాసి. రాజాపి "ఆగచ్ఛతి కిరా"తి సుత్వా యఞ్ఞావాటే కమ్మం పట్ఠపేసి. అథ నం ఆగతం దిస్వా "త్వం యఞ్ఞం యజాహి, అహం ఇన్దసమో భవిస్సామి, యఞ్ఞపరియోసానే తే ధీతరం దస్సామీ"తి ఆహ. కస్సపో "సాధూ"తి

సమ్పటిచ్ఛి. అథ నం రాజా పునదివసే తం ఆదాయ చన్దవతియా సద్ధింయేవ యఞ్ఞావాటం గతో. తత్థ హత్థిఅస్సఉసభాదిసబ్బచతుప్పదా పటిపాటియా ఠపితావ అహేసుం. కస్సపో తే సబ్బే హనిత్వావ ఘాతేత్వా యఞ్ఞం యజితుం ఆరభి. అథ నం తత్థ సన్నిపతితో మహాజనో దిస్వా "ఇదం తే లోమసకస్సప అయుత్తం అప్పతిరూపం, కిం నామేతం కరోసీ"తి వత్వా పరిదేవన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬౫. "బలం చన్దో బలం సురియో, బలం సమణబ్రాహ్మణా;
బలం వేలా సముద్దస్స, బలాతిబలమిత్థియో.

౬౬. "యథా ఉగ్గతపం సన్తం, ఇసిం లోమసకస్సపం;
పితు అత్థా చన్దవతీ, వాజపేయ్యం అయాజయీ"తి.

తత్థ **బలం చన్దో బలం సురియో**తి మహన్ధకారవిధమనే అఞ్ఞం బలం నామ నత్థి, చన్దిమసూరియావేత్థ బలవన్తోతి అత్థో. **సమణబ్రాహ్మణా**తి ఇట్ఠానిట్ఠవిసయవేగసహనే ఖన్తిబలఞాణబలేన సమన్నాగతా సమితపాపబాహితపాపా సమణబ్రాహ్మణా. **బలం వేలా సముద్దస్సా**తి మహాసముద్దస్స ఉత్తరితుం అదత్వా ఉదకం ఆవరిత్వా వినాసేతుం సమత్థతాయ వేలా బలం నామ. **బలాతిబలమిత్థియో**తి ఇత్థియో పన విసదఞాణేపి అవీతరాగే అత్తనో వసం ఆనేత్వా వినాసేతుం సమత్థతాయ తేహి సబ్బేహి బలేహిపి అతిబలా నామ, సబ్బబలేహి ఇత్థిబలమేవ మహన్తన్తి అత్థో. **యథా**తి యస్మా. **పితు అత్థా**తి పితు వుడ్ఢిఅత్థాయ. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా ఇమం ఉగ్గతపం సమానం సీలాదిగుణానం ఏసితత్తా ఇసిం అయం చన్దవతీ నిస్సీలం కత్వా పితు వుడ్ఢిఅత్థాయ వాజపేయ్యం యఞ్ఞం యాజేతి, తస్మా జానితబ్బమేతం "బలాతిబలమిత్థియో"తి.

తస్మిం సమయే కస్సపో యఞ్ఞం యజనత్థాయ "మఙ్గలహత్థిం గీవాయం పహరిస్సామీ"తి ఖగ్గరతనం ఉక్ఖిపి. హత్థీ తం దిస్వా మరణభయతజ్జితో మహారవం రవి. తస్స రవం సుత్వా సేసాపి హత్థిఅస్సఉసభాదయో మరణభయతజ్జితా భయేన విరవింసు. మహాజనోపి విరవి. కస్సపో తం మహావిరవం సుత్వా సంవేగప్పత్తో హుత్వా అత్తనో జటాదీని ఓలోకేసి. అథస్స జటామస్సుకచ్ఛలోమాని పాకటాని అహేసుం. సో విప్పటిసారీ హుత్వా "అననురూపం వత మే పాపకమ్మం కత"న్తి సంవేగం పకాసేన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౬౭. "తం లోభపకతం కమ్మం, కటుకం కామహేతుకం;
తస్స మూలం గవేసిస్సం, ఛేచ్ఛం రాగం సబన్ధన"న్తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, యం ఏతం మయా చన్దవతియా లోభం ఉప్పాదేత్వా తేన లోభేన పకతం కామహేతుకం పాపకం, తం కటుకం తిఖిణవిపాకం. తస్సాహం అయోనిసోమనసికారసఙ్ఖాతం మూలం గవేసిస్సం, అలం మే ఇమినా ఖగ్గేన, పఞ్ఞాఖగ్గం నీహరిత్వా సుభనిమిత్తబన్ధనేన సద్ధిం సబన్ధనం రాగం ఛిన్దిస్సామీతి.

అథ నం రాజా "మా భాయి సమ్మ, ఇదాని తే చన్దవతిం కుమారిఞ్చ రట్ఠఞ్చ సత్తరతనరాసిఞ్చ దస్సామి, యజాహి యఞ్ఞ"న్తి ఆహ. తం సుత్వా కస్సపో "న మే, మహారాజ, ఇమినా కిలేసేన అత్థో"తి వత్వా ఓసానగాథమాహ –

౬౮. "ధిరత్థు కామే సుబహూపి లోకే, తపోవ సేయ్యో కామగుణేహి రాజ;

తపో కరిస్సామి పహాయ కామే, తవేవ రట్ఠం చన్దవతీ చ హోతూ"తి.

తత్థ **సుబహూపీ**తి అతిబహుకేపి. **తపో కరిస్సామీ**తి సీలసంయమతపమేవ కరిస్సామి.

సో ఏవం వత్వా కసిణం సమన్నాహరిత్వా నట్ఠం విసేసం ఉప్పాదేత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా "అప్పమత్తో హోహీ"తి ఓవదిత్వా యఞ్ఞావాటం విద్ధంసాపేత్వా మహాజనస్స అభయదానం దాపేత్వా రఞ్ఞో యాచన్తస్సేవ ఉప్పతిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గన్త్వా యావజీవం ఠత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా సేయ్యో మహాఅమచ్చో సారిపుత్తో అహోసి, లోమసకస్సపో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

లోమసకస్సపజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౩౪] ౮. చక్కవాకజాతకవణ్ణనా

కాసాయవత్థేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర లోలో అహోసి పచ్చయలుద్ధో, ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తాదీని ఛడ్డేత్వా పాతోవ సావత్థిం పవిసిత్వా విసాఖాయ గేహే అనేకఖాదనీయపరివారం యాగుం పివిత్వా నానగ్గరససాలిమంసోదనం భుఞ్జిత్వాపి తేన అతిత్తో తతో చూళఅనాథపిణ్డికస్స మహాఅనాథపిణ్డికస్స కోసలరఞ్ఞోతి తేసం తేసం నివేసనాని సన్ధాయ విచరి. అథేకదివసం తస్స లోలభావం ఆరబ్భ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు లోలో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు కస్మా లోలోసి, పుబ్బేపి త్వం లోలభావేన బారాణసియం హత్థికుణపాదీని ఖాదిత్వా విచరన్తో తేహి అతిత్తో తతో నిక్ఖమిత్వా గఙ్గాతీరే విచరన్తో హిమవన్తం పవట్ఠో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో లోలకాకో బారాణసియం హత్థికుణపాదీని ఖాదిత్వా విచరన్తో తేహి అతిత్తో "గఙ్గాకూలే మచ్ఛమతం ఖాదిస్సామీ"తి గన్త్వా తత్థ మతమచ్ఛే ఖాదన్తో కతిపాహం వసిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా నానాఫలాఫలాని ఖాదన్తో బహుమచ్ఛకచ్ఛపం మహన్తం పదుమసరం పత్వా తత్థ సువణ్ణవణ్ణే ద్వే చక్కవాకే సేవాలం ఖాదిత్వా వసన్తే దిస్వా "ఇమే అతివియ వణ్ణసమ్పన్నా సోభగ్గప్పత్తా, ఇమేసం భోజనం మనాపం భవిస్సతి, ఇమేసం భోజనం పుచ్ఛిత్వా అహమ్పి తదేవ భుఞ్జిత్వా సువణ్ణవణ్ణో భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకస్మిం సాఖపరియన్తే నిసీదిత్వా తేసం పసంసనపటిసంయుత్తం కథం కథేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౯. "కాసాయవత్థే సకుణే వదామి, దువే దువే నన్దమనే చరన్తే;
కం అణ్డజం అణ్డజా మానుసేసు, జాతిం పసంసన్తి తదిఙ్ఘ బ్రూథా"తి.

తత్థ **కాసాయవత్థే**తి సువణ్ణవణ్ణే కాసాయవత్థే వియ. **దువే దువే**తి ద్వే ద్వే హుత్వా. **నన్దమనే**తి తుట్ఠచిత్తే. **కం అణ్డజం అణ్డజా మానుసేసు జాతిం పసంసన్తీ**తి అమ్భో అణ్డజా తుమ్హే మనుస్సేసు పసంసన్తా కం అణ్డజం జాతిం కతరం నామ

అణ్డజన్తి వత్వా పసంసన్తి, కం సకుణం నామాతి వత్వా తుమ్హే మనుస్సానం అన్తరే వణ్ణేన్తీతి అత్థో. “కం అణ్డజం అణ్డజమానుసేసూ”తిపి పాఠో. తస్సత్థో – తుమ్హే అణ్డజేసు చ మానుసేసు చ కతరం అణ్డజన్తి వత్వా పసంసన్తీతి.

తం సుత్వా చక్కవాకో దుతియం గాథమాహ –

౭౦. “అమ్హే మనుస్సేసు మనుస్సహింస, అనుబ్బతే చక్కవాకే వదన్తి;
కల్యాణభావమ్హే దిజేసు సమ్మతా, అభిరూపా విచరామ అణ్ణవే”తి.

తత్థ **మనుస్సహింసాతి** కాకో మనుస్సే హింసతి విహేఠేతి, తేన నం ఏవం ఆలపతి. **అనుబ్బతేతి** అఞ్ఞమఞ్ఞం అనుగతే సమ్మోదమానే వియసంవాసే. **చక్కవాకేతి** చక్కవాకా నామ సా అణ్డజజాతీతి పసంసన్తి వణ్ణేన్తి కథేన్తి. **దిజేసూతి** యత్తకా పక్ఖినో నామ, తేసు మయం “కల్యాణభావా”తిపి మనుస్సేసు సమ్మతా. దుతియే అత్థవికప్పే మనుస్సేసు అమ్హే “చక్కవాకా”తిపి వదన్తి, దిజేసు పన మయం “కల్యాణభావా”తి సమ్మతా, “కల్యాణభావా”తి నో దిజా వదన్తీతి అత్థో. **అణ్ణవేతి** ఇమస్మిం ఠానే సరో “అణ్ణవో”తి వుత్తో, ఇమస్మిం పదుమసరే మయమేవ ద్వే జనా పరేసం అహింసనతో అభిరూపా విచరామాతి అత్థో. ఇమిస్సాయ పన గాథాయ చతుత్థపదం “న ఘాసహేతూపి కరోమ పాప”న్తి పఠన్తి. తస్సత్థో – యస్మా మయం ఘాసహేతూపి పాపం న కరోమ, తస్మా “కల్యాణభావా”తి అమ్హే మనుస్సేసు చ దిజేసు చ సమ్మతా.

తం సుత్వా కాకో తతియం గాథమాహ –

౭౧. “కిం అణ్ణవే కాని ఫలాని భుఞ్జే, మంసం కుతో ఖాదథ చక్కవాకా;
కిం భోజనం భుఞ్జథ వో అనోమా, బలఞ్చ వణ్ణో చ అనప్పరూపా”తి.

తత్థ **కిన్తి** పుచ్ఛావసేన ఆలపనం, కిం భో చక్కవాకాతి వుత్తం హోతి. **అణ్ణవేతి** ఇమస్మిం సరే. **భుఞ్జేతి** భుఞ్జథ, కిం భుఞ్జథాతి అత్థో **మంసం కుతో ఖాదథాతి** కతరపాణానం సరీరతో మంసం ఖాదథ. **భుఞ్జథ వోతి వోకారో** నిపాతమత్తం, పరపదేన వాస్స సమ్బన్ధో “బలఞ్చ వా వణ్ణో చ అనప్పరూపా”తి.

తతో చక్కవాకో చతుత్థం గాథమాహ –

౭౨. “న అణ్ణవే సన్తి ఫలాని ధఙ్క, మంసం కుతో ఖాదితుం చక్కవాకే;
సేవాలభక్ఖమ్హ అపాణభోజనా, న ఘాసహేతూపి కరోమ పాప”న్తి.

తత్థ **చక్కవాకేతి** చక్కవాకస్స. **అపాణభోజనాతి** పాణకరహితఉదకభోజనా. అమ్హాకఞ్హి సేవాలఞ్చేవ ఉదకఞ్చ భోజనన్తి దస్సేతి. **న ఘాసహేతూతి** తుమ్హాదిసా వియ మయం ఘాసహేతు పాపం న కరోమాతి.

తతో కాకో ద్వే గాథా అభాసి –

౭౩. “న మే ఇదం రుచ్చతి చక్కవాక, అస్మిం భవే భోజనసన్నికాసో;
అహోసి పుబ్బే తతో మే అఞ్ఞథా, ఇచ్చేవ మే విమతి ఏత్థ జాతా.

౭౪. “అహమ్పి మంసాని ఫలాని భుఞ్జే, అన్నాని చ లోణియతేలియాని;
రసం మనుస్సేసు లభామి భోత్తుం, సూరోవ సఙ్గామముఖం విజేత్వా;
న చ మే తాదిసో వణ్ణో, చక్కవాక యథా తవా”తి.

తత్థ **ఇదన్తి** ఇదం తుమ్హాకం భుఞ్జనభోజనం మయ్హం న రుచ్చతి. **అస్మిం భవే భోజనసన్నికాసోతి** ఇమస్మిం భవే భోజనసన్నికాసో యం ఇమస్మిం చక్కవాకభవే భోజనం, త్వం తేన సన్నికాసో తంసదిసో తదనురూపో అహోసి, అతివియ పసన్నసరీరోసీతి అత్థో. **తతో మే అఞ్ఞథాతి** యం మయ్హం పుబ్బే తుమ్హే దిస్వావ ఏతే ఏత్థ నానావిధాని ఫలాని చేవ మచ్ఛమంసఞ్చ ఖాదన్తి, తేన ఏవం సోభగ్గప్పత్తాతి అహోసి, ఇదాని మే తతో అఞ్ఞథా హోతీతి అత్థో. **ఇచ్చేవ మేతి** ఏతేనేవ మే కారణేన ఏత్థ తుమ్హాకం సరీరవణ్ణే విమతి జాతా “కథం ను ఖో ఏతే ఏవరూపం లూఖభోజనం భుఞ్జన్తా వణ్ణవన్తో జాతా”తి. **అహమ్పీతి** అహఞ్హి, అయమేవ వా పాఠో . **భుఞ్జేతి** భుఞ్జామి. **అన్నాని చాతి** భోజనాని చ. **లోణియతేలియానీతి** లోణతేలయుత్తాని. **రసన్తి** మనుస్సేసు పరిభోగం పణీతరసం. **విజేత్వాతి** యథా సూరో వీరయోధో సఙ్గామముఖం విజేత్వా విలుమ్పిత్వా పరిభుఞ్జతి, తథా విలుమ్పిత్వా పరిభుఞ్జామీతి అత్థో. **యథా తవాతి** ఏవం పణీతం భోజనం భుఞ్జన్తస్సపి మమ తాదిసో వణ్ణో నత్థి, యాదిసో తవ వణ్ణో, తేన తవ వచనం న సద్దహామీతి దీపేతి.

అథస్స వణ్ణసమ్పత్తియా అభావకారణం అత్తనో చ భావకారణం కథేన్తో చక్కవాకో సేసగాథా అభాసి –

౭౫. “అసుద్ధభక్ఖోసి ఖణానుపాతీ, కిచ్ఛేన తే లబ్భతి అన్నపానం;
న తుస్ససీ రుక్ఖఫలేహి ధఙ్క, మంసాని వా యాని సుసానమజ్ఝే.

౭౬. “యో సాహసేన అధిగమ్మ భోగే, పరిభుఞ్జతి ధఙ్క ఖణానుపాతీ;
తతో ఉపక్కోసతి నం సభావో, ఉపక్కుట్ఠో వణ్ణబలం జహాతి.

౭౭. “అప్పమ్పి చే నిబ్బుతిం భుఞ్జతీ యది, అసాహసేన అపరూపఘాతీ;
బలఞ్చ వణ్ణో చ తదస్స హోతి, న హి సబ్బో ఆహారమయేన వణ్ణో”తి.

తత్థ **అసుద్ధభక్ఖోసీతి** త్వం ధనేత్వా వఞ్చేత్వా భక్ఖనతో అసుద్ధభక్ఖో అసి. **ఖణానుపాతీతి** పమాదక్ఖణే అనుపతనసీలో. **కిచ్ఛేన తేతి** తయా దుక్ఖేన అన్నపానం లబ్భతి. **మంసాని వా యానీతి** యాని వా సుసానమజ్ఝే మంసాని, తేహి న తుస్ససి. **తతోతి** పచ్ఛా. **ఉపక్కోసతి నం సభావోతి** అత్తావ తం పుగ్గలం గరహి. **ఉపక్కుట్ఠోతి** అత్తనాపి పరేహిపి ఉపక్కుట్ఠో గరహితో విప్పటిసారితాయ వణ్ణఞ్చ బలఞ్చ జహాసి. **నిబ్బుతిం భుఞ్జతీ యదీతి** యది పన పరం అవిహేఠేత్వా అప్పకమ్పి ధమ్మలద్ధం నిబ్బుతిభోజనం భుఞ్జతి. **తదస్స హోతీతి** తదా అస్స పణ్డితస్స సరీరే బలఞ్చ వణ్ణో చ హోతి. **ఆహారమయేనాతి** నానప్పకారేన ఆహారేనేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – భో కాక, వణ్ణో నామేస చతుసముట్ఠానో, సో న ఆహారమత్తేనేవ హోతి, ఉతుచిత్తకమ్మేహిపి హోతియేవాతి.

ఏవం చక్కవాకో అనేకపరియాయేన కాకం గరహి. కాకో హరాయిత్వా “న మయ్హం తవ వణ్ణేన అత్థో, కా కా”తి వస్సన్తో పలాయి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, చక్కవాకీ రాహులమాతా, చక్కవాకో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

చక్కవాకజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౩౫] ౯. హలిద్దిరాగజాతకవణ్ణనా

సుతితిక్ఖన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు తేరసకనిపాతే **చూళనారదజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౪౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. అతీతవత్థుమ్హి పన సా కుమారికా తస్స తాపసకుమారస్స సీలం భిన్దిత్వా అత్తనో వసే ఠితభావం ఞత్వా "ఇమం వఞ్చేత్వా మనుస్సపథం నేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "రూపాదికామగుణవిరహితే అరఞ్ఞే రక్ఖితసీలం నామ న మహప్ఫలం హోతి, మనుస్సపథే రూపాదీనం పచ్చుపట్ఠానే మహప్ఫలం హోతి, ఏహి మయా సద్ధిం తత్థ గన్త్వా సీలం రక్ఖాహి, కిం తే అరఞ్ఞేనా"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౭౮. "సుతితిక్ఖం అరఞ్ఞమ్హి, పన్తమ్హి సయనాసనే;
యే చ గామే తితిక్ఖన్తి, తే ఉళారతరా తయా"తి.

తత్థ **సుతితిక్ఖన్తి** సుట్ఠు అధివాసనం. **తితిక్ఖన్తీ**తి సీతాదీని అధివాసేన్తి.

తం సుత్వా తాపసకుమారో "పితా మే అరఞ్ఞం గతో, తస్మిం ఆగతే తం ఆపుచ్ఛిత్వా గమిస్సామీ"తి ఆహ. సా చిన్తేసి "పితా కిరస్స అత్థి, సచే మం సో పస్సిస్సతి, కాజకోటియా మం పోథేత్వా వినాసం పాపేస్సతి, మయా పఠమమేవ గన్తబ్బ"న్తి. అథ నం సా "తేన హి అహం మగ్గసఞ్ఞం కురుమానా పఠమతరం గమిస్సామి, త్వం పచ్ఛా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి వత్వా అగమాసి. సో తస్సా గతకాలే నేవ దారూని ఆహరి, న పానీయం, న పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేసి, కేవలం పజ్ఝాయన్తోవ నిసీది, పితు ఆగమనకాలే పచ్చుగ్గమనం నాకాసి. అథ నం పితా "ఇత్థీనం వసం గతో ఏసో"తి ఞత్వాపి "కస్మా తాత, నేవ దారూని ఆహరి, న పానీయం, న పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేసి, పజ్ఝాయన్తోయేవ పన నిసిన్నోసీ"తి ఆహ. అథ నం తాపసకుమారో "తాత, అరఞ్ఞే కిర రక్ఖితసీలం నామ న మహప్ఫలం హోతి, మనుస్సపథే మహప్ఫలం , అహం తత్థ గన్త్వా సీలం రక్ఖిస్సామి, సహాయో మే మం 'ఆగచ్ఛేయ్యాసీ'తి వత్వా పురతో గతో, అహం తేనేవ సద్ధిం గమిస్సామి, తత్థ పన వసన్తేన మయా కతరో పురిసో సేవితబ్బో"తి పుచ్ఛన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౯. "అరఞ్ఞా గామమాగమ్మ, కింసీలం కింవతం అహం;
పురిసం తాత సేవేయ్యం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

అథస్స పితా కథేన్తో సేసగాథా అభాసి –

౮౦. "యో తే విస్సాసయే తాత, విస్సాసఞ్చ ఖమేయ్య తే;
సుస్సూసీ చ తితిక్ఖీ చ, తం భజేహి ఇతో గతో.

౮౧. "యస్స కాయేన వాచాయ, మనసా నత్థి దుక్కటం;
ఉరసీవ పతిట్ఠాయ, తం భజేహి ఇతో గతో.

౮౨. “యో చ ధమ్మేన చరతి, చరన్తోపి న మఞ్ఞతి;
విసుద్ధకారిం సప్పఞ్ఞం, తం భజేహి ఇతో గతో.

౮౩. “హలిద్దిరాగం కపిచిత్తం, పురిసం రాగవిరాగినం;
తాదిసం తాత మా సేవి, నిమ్మనుస్సమ్పి చే సియా.

౮౪. “ఆసీవిసంవ కుపితం, మీళ్హలిత్తం మహాపథం;
ఆరకా పరివజ్జేహి, యానీవ విసమం పథం.

౮౫. “అనత్థా తాత వడ్ఢన్తి, బాలం అచ్చుపసేవతో;
మాస్సు బాలేన సంగచ్ఛి, అమిత్తేనేవ సబ్బదా.

౮౬. “తం తాహం తాత యాచామి, కరస్సు వచనం మమ;
మాస్సు బాలేన సంగచ్ఛి, దుక్ఖో బాలేహి సఙ్గమో”తి.

తత్థ **యో తే విస్సాసయే**తి యో తవ విస్సాసేయ్య. **ఖమేయ్య తే**తి యో చ తవ అత్తని తయా కతం విస్సాసం ఖమేయ్య. **సుస్సూసీ చ తితిక్ఖీ చా**తి తవ వచనం సుస్సూసాయ చేవ వచనాధివాసనేన చ సమన్నాగతో భవేయ్యాతి అత్థో. **ఉరసీవ పతిట్ఠాయా**తి యథా మాతు ఉరసి పుత్తో పతిట్ఠాతి, ఏవం పతిట్ఠహిత్వా అత్తనో మాతరం వియ మఞ్ఞమానో తం భజేయ్యాసీతి వదతి. **యో చ ధమ్మేన చరతీ**తి యో తివిధేన సుచరితేన ధమ్మేన ఇరియతి. **న మఞ్ఞతీ**తి తథా చరన్తోపి “అహం ధమ్మం చరామీ”తి మానం న కరోతి. **విసుద్ధకారి**న్తి విసుద్ధానం దసకుసలకమ్మపథానం కారకం.

రాగవిరాగినన్తి రాగినఞ్చ విరాగినఞ్చ రజ్జిత్వా తంఖణఞ్ఞేవ విరజ్జనసభావం. **నిమ్మనుస్సమ్పి చే సియా**తి సచేపి సకలజమ్బుదీపతలం నిమ్మనుస్సం హోతి, సోయేవ ఏకో మనుస్సో తిట్ఠతి, తథాపి తాదిసం మా సేవి. **మహాపథ**న్తి గూథమక్ఖితం మగ్గం వియ. **యానీవా**తి యానేన గచ్ఛన్తో వియ. **విసమ**న్తి నిన్నఉన్నతఖాణుపాసాణాదివిసమం. **బాలం అచ్చుపసేవతో**తి బాలం అప్పఞ్ఞం అతిసేవన్తస్స. **సబ్బదా**తి తాత, బాలేన సహ సంవాసో నామ అమిత్తసంవాసో వియ సబ్బదా నిచ్చకాలమేవ దుక్ఖో. **తం తాహ**న్తి తేన కారణేన తం అహం.

సో ఏవం పితరా ఓవదితో “తాత, అహం మనుస్సపథం గన్త్వా తుమ్హాదిసే పణ్డితే న లభిస్సామి, తత్థ గన్తుం భాయామి, ఇధేవ తుమ్హాకం సన్తికే వసిస్సామీ”తి ఆహ. అథస్స భియ్యోపి ఓవాదం దత్వా కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. సో న చిరస్సేవ అభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా సద్ధిం పితరా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా తాపసకుమారో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అహోసి, కుమారికా థుల్లకుమారికావ, పితా తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

హలిద్దిరాగజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౩౬] ౧౦. సముగ్గజాతకవణ్ణనా

కుతో ను ఆగచ్ఛథాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కస్మా భిక్ఖు మాతుగామం పత్థేసి, మాతుగామో నామేస అసబ్భో అకతఞ్ఞూ, పుబ్బే దానవరక్ఖసా గిలిత్వా కుచ్ఛినా పరిహరన్తాపి మాతుగామం రక్ఖితుం ఏకపురిసనిస్సితం కాతుం నాసక్ఖింసు, త్వం కథం సక్ఖిస్ససీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కామే పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఫలాఫలేన యాపేన్తో విహాసి. తస్స పణ్ణసాలాయ అవిదూరే ఏకో దానవరక్ఖసో వసతి. సో అన్తరన్తరా మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుణాతి, అటవియం పన మనుస్సానం సఞ్చరణమగ్గే ఠత్వా ఆగతాగతే మనుస్సే గహేత్వా ఖాదతి. తస్మిం కాలే ఏకా కాసిరట్ఠే కులధీతా ఉత్తమరూపధరా అఞ్ఞతరస్మిం పచ్చన్తగామే నివుత్థా హోతి. తస్సా ఏకదివసం మాతాపితూనం దస్సనత్థాయ గన్త్వా పచ్చాగమనకాలే పరివారమనుస్సే దిస్వా సో దానవో భేరవరూపేన పక్ఖన్ది. మనుస్సా భీతా గహితగహితావుధాని ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. దానవో యానే నిసిన్నం అభిరూపం మాతుగామం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా తం అత్తనో గుహం నేత్వా భరియం అకాసి. తతో పట్ఠాయ సప్పితేలతణ్డులమచ్ఛమంసాదీని చేవ మధురఫలాఫలాని చ ఆహరిత్వా తం పోసేసి, వత్థాలఙ్కారేహి చ నం అలఙ్కరిత్వా రక్ఖణత్థాయ ఏకస్మిం కరణ్డకే పక్ఖిపిత్వా కరణ్డకం గిలిత్వా కుచ్ఛినా పరిహరతి. సో ఏకదివసం న్హాయితుకామతాయ ఏకం సరం గన్త్వా కరణ్డకం ఉగ్గిలిత్వా తం తతో నీహరిత్వా న్హాపేత్వా విలిమ్పేత్వా అలఙ్కారేత్వా “థోకం తవ సరీరం ఉతుం గణ్హాపేహీ”తి తం కరణ్డకసమీపే ఠపేత్వా సయం న్హానతిత్థం ఓతరిత్వా తం అనాసఙ్కమానో థోకం దూరం గన్త్వా న్హాయి.

తస్మిం సమయే వాయుస్సపుత్తో నామ విజ్జాధరో సన్నద్ధఖగ్గో ఆకాసేన గచ్ఛతి. సా తం దిస్వా “ఏహీ”తి హత్థముద్దం అకాసి, విజ్జాధరో ఖిప్పం ఓతరి. అథ నం సా కరణ్డకే పక్ఖిపిత్వా దానవస్స ఆగమనం ఓలోకేన్తీ కరణ్డకూపరి నిసీదిత్వా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తస్స అత్తానం దస్సేత్వా తస్మిం కరణ్డకసమీపం అసమ్పత్తేయేవ కరణ్డకం వివరిత్వా అన్తో పవిసిత్వా విజ్జాధరస్స ఉపరి నిపజ్జిత్వా అత్తనో సాటకం పారుపి. దానవో ఆగన్త్వా కరణ్డకం అనోలోకేత్వా “మాతుగామోయేవ మే”తి సఞ్ఞాయ కరణ్డకం గిలిత్వా అత్తనో గుహం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే చిన్తేసి “తాపసో మే చిరం దిట్ఠో, అజ్జ తావ నం గన్త్వా వన్దిస్సామీ”తి. సో తస్స సన్తికం అగమాసి. తాపసోపి నం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ద్విన్నం జనానం కుచ్ఛిగతభావం ఞత్వా సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౮౭. “కుతో ను ఆగచ్ఛథ భో తయో జనా, స్వాగతా ఏథ నిసీదథాసనే;

కచ్చిత్థ, భోన్తో కుసలం అనామయం, చిరస్సమబ్భాగమనఞ్హి వో ఇధా”తి.

తత్థ **భో**తి ఆలపనం. **కచ్చిత్థా**తి కచ్చి హోథ భవథ విజ్జథ. **భోన్తో**తి పున ఆలపన్తో ఆహ. **కుసలం అనామయ**న్తి కచ్చి తుమ్హాకం కుసలం ఆరోగ్యం. **చిరస్సమబ్భాగమనఞ్హి వో ఇధా**తి అజ్జ తుమ్హాకం ఇధ అబ్భాగమనఞ్చ చిరం జాతం.

తం సుత్వా దానవో “అహం ఇమస్స తాపసస్స సన్తికం ఏకకోవ ఆగతో, అయఞ్చ తాపసో ‘తయో జనా’తి వదతి, కిం నామేస కథేతి, కిం ను ఖో సభావం ఞత్వా కథేతి, ఉదాహు ఉమ్మత్తకో హుత్వా విలపతీ”తి చిన్తేత్వా తాపసం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౮౮. “అహమేవ ఏకో ఇధ మజ్జ పత్తో, న చాపి మే దుతియో కోచి విజ్జతి;
కిమేవ సన్ధాయ తే భాసితం ఇసే, కుతో ను ఆగచ్ఛథ భో తయో జనా”తి.

తత్థ **ఇధ మజ్జాతి** ఇధ అజ్జ. **కిమేవ సన్ధాయ తే భాసితం ఇసే**తి భన్తే, ఇసి కిం నామేతం సన్ధాయ తయా భాసితం, పాకటం తావ మే కత్వా కథేహీతి.

తాపసో “ఏకంసేనేవావుసో సోతుకామోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “తేన హి సుణాహీ”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౮౯. “తువఞ్చ ఏకో భరియా చ తే పియా, సముగ్గపక్ఖిత్తనికిణ్ణమన్తరే;
సా రక్ఖితా కుచ్ఛిగతావ తే సదా, వాయుస్సపుత్తేన సహా తహిం రతా”తి.

తత్థ **తువఞ్చ ఏకో**తి పఠమం తావ త్వం ఏకో జనో. **పక్ఖిత్తనికిణ్ణమన్తరే**తి పక్ఖిత్తానికిణ్ణఅన్తరే తం తత్థ భరియం రక్ఖితుకామేన సదా తయా సముగ్గే పక్ఖిత్తా సద్ధిం సముగ్గేన నికిణ్ణా అన్తరే, అన్తోకుచ్ఛియం ఠపితాతి అత్థో. **వాయుస్సపుత్తేన సహా**తి ఏవంనామకేన విజ్జాధరేన సద్ధిం. **తహిం రతా**తి తత్థ తవ అన్తోకుచ్ఛియఞ్ఞేవ కిలేసరతియా రతా. సో దాని త్వం మాతుగామం “ఏకం పురిసనిస్సితం కరిస్సామీ”తి కుచ్ఛినాపి పరిహరన్తో తస్సా జారం ఉక్ఖిపిత్వా చరసీతి.

తం సుత్వా దానవో “విజ్జాధరా నామ బహుమాయా హోన్తి, సచస్స ఖగ్గో హత్థగతో భవిస్సతి, కుచ్ఛిం మే ఫాలేత్వాపి పలాయిస్సతీ”తి భీతతసితో హుత్వా ఖిప్పం కరణ్డకం ఉగ్గిలిత్వా పురతో ఠపేసి. సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తం పవత్తిం పకాసేన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౯౦. “సంవిగ్గరూపో ఇసినా వియాకతో, సో దానవో తత్థ సముగ్గముగ్గిలి;
అద్దక్ఖి భరియం సుచిమాలధారినిం, వాయుస్సపుత్తేన సహా తహిం రత”న్తి.

తత్థ **అద్దక్ఖీ**తి సో కరణ్డకం వివరిత్వా అద్దస.

కరణ్డకే పన వివటమత్తేయేవ విజ్జాధరో విజ్జం జప్పిత్వా ఖగ్గం గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తం దిస్వా దానవో మహాసత్తస్స తుస్సిత్వా థుతిపుబ్బఙ్గమా సేసగాథా అభాసి –

౯౧. “సుదిట్ఠరూపముగ్గతపానువత్తినా, హీనా నరా యే పమదావసం గతా;
యథా హవే పాణరివేత్థ రక్ఖితా, దుట్ఠా మయీ అఞ్ఞమభిప్పమోదయి.

౯౨. “దివా చ రత్తో చ మయా ఉపట్ఠితా, తపస్సినా జోతిరివా వనే వసం;
సా ధమ్మముక్కమ్మ అధమ్మమాచరి, అకిరియరూపో పమదాహి సన్థవో.

౯౩. “సరీరమజ్ఝమ్హి ఠితాతి మఞ్ఞహం, మయ్హం అయన్తి అసతిం అసఞ్ఞతం;
సా ధమ్మముక్కమ్మ అధమ్మమాచరి, అకిరియరూపో పమదాహి సన్థవో.

౯౪. “సురక్ఖితం మేతి కథం ను విస్ససే, అనేకచిత్తాసు న హత్థి రక్ఖణా;
ఏతా హి పాతాలపపాతసన్నిభా, ఏత్థప్పమత్తో బ్యసనం నిగచ్ఛతి.

౯౫. “తస్మా హి తే సుఖినో వీతసోకా, యే మాతుగామేహి చరన్తి నిస్సటా;
ఏతం సివం ఉత్తమమాభిపత్థయం, న మాతుగామేహి కరేయ్య సన్థవ”న్తి.

తత్థ **సుదిట్ఠరూపముగ్గతపానువత్తినా**తి భన్తే, ఇసి ఉగ్గతపానువత్తినా తయా సుదిట్ఠరూపం ఇదం కారణం. **హీనా**తి నీచా. **యథా హవే పాణరివేత్థ రక్ఖితా**తి అయం మయా అత్తనో పాణా వియ ఏత్థ అన్తోకుచ్ఛియం పరిహరన్తేన రక్ఖితా. **దుట్ఠా మయీ**తి ఇదాని మయి మిత్తదుబ్భికమ్మం కత్వా దుట్ఠా అఞ్ఞం పురిసం అభిప్పమోదతి. **జోతిరివా వనే వస**న్తి వనే వసన్తేన తపస్సినా అగ్గి వియ మయా ఉపట్ఠితా పరిచరితా. **సా ధమ్మముక్కమ్మా**తి సా ఏసా ధమ్మం ఓక్కమిత్వా అతిక్కమిత్వా. **అకిరియరూపో**తి అకత్తబ్బరూపో. **సరీరమజ్ఝమ్హి ఠితాతి మఞ్ఞహం, మయ్హం అయన్తి అసతిం అసఞ్ఞత**న్తి ఇమం అసతిం అసప్పురిసధమ్మసమన్నాగతం అసఞ్ఞతం దుస్సీలం “మయ్హం సరీరమజ్ఝమ్హి ఠితా”తి చ “మయ్హం అయ”న్తి చ మఞ్ఞామి.

సురక్ఖితం మేతి కథం ను విస్ససేతి అయం మయా సురక్ఖితాతి కథం పణ్డితో విస్సాసేయ్య, యత్ర హి నామ మాదిసోపి అన్తోకుచ్ఛియం రక్ఖన్తో రక్ఖితుం నాసక్ఖి. **పాతాలపపాతసన్నిభా**తి లోకస్సాదేన దుప్పూరణీయత్తా మహాసముద్దే పాతాలసఙ్ఖాతేన పపాతేన సదిసా. **ఏత్థప్పమత్తో**తి ఏతాసు ఏవరూపాసు నిగ్గుణాసు పమత్తో పురిసో మహాబ్యసనం పాపుణాతి. **తస్మా హీ**తి యస్మా మాతుగామవసం గతా మహావినాసం పాపుణన్తి, తస్మా యే మాతుగామేహి నిస్సటా హుత్వా చరన్తి, తే సుఖినో. **ఏతం సివ**న్తి యదేతం మాతుగామతో నిస్సటానం విసంసట్ఠానం చరణం, ఏతం ఝానసుఖమేవ సివం ఖేమం ఉత్తమం అభిపత్థేతబ్బం, ఏతం పత్థయమానో మాతుగామేహి సద్ధిం సన్థవం న కరేయ్యాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా దానవో మహాసత్తస్స పాదేసు నిపతిత్వా “భన్తే, తుమ్హే నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధం, అహం ఇమాయ పాపధమ్మాయ విజ్జాధరేన మారాపితో”తి మహాసత్తం అభిత్థవి. సోపిస్స ధమ్మం దేసేత్వా “ఇమిస్సా మా కిఞ్చి పాపం అకాసి, సీలాని గణ్హాహీ”తి తం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. దానవో “అహం కుచ్ఛినా పరిహరన్తోపి తం రక్ఖితుం న సక్కోమి, అఞ్ఞో కో రక్ఖిస్సతీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా అత్తనో అరఞ్ఞమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా దిబ్బచక్ఖుకతాపసో అహమేవ అహోసిన్తి.

సముగ్గజాతకవణ్ణనా దసమా.

[౪౩౭] ౧౧. పూతిమంసజాతకవణ్ణనా

న ఖో మే రుచ్చతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఇన్ద్రియఅసంవరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే బహూ భిక్ఖూ ఇన్ద్రియేసు అగుత్తద్వారా అహేసుం. సత్థా “ఇమే భిక్ఖూ ఓవదితుం వట్టతీ”తి ఆనన్దత్థేరస్స వత్వా అనియమవసేన భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా అలఙ్కతపల్లఙ్కవరమజ్ఝగతో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “న, భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ రూపాదీసు సుభనిమిత్తవసేన నిమిత్తం గహేతుం వట్టతి, సచే హి తస్మిం సమయే కాలం కరోతి, నిరయాదీసు నిబ్బత్తతి, తస్మా రూపాదీసు సుభనిమిత్తం మా గణ్హథ. భిక్ఖునా నామ రూపాదిగోచరేన న భవితబ్బం, రూపాదిగోచరా హి దిట్ఠేవ ధమ్మే మహావినాసం పాపుణన్తి, తస్మా

వరం, భిక్ఖవే, తత్తాయ అయోసలాకాయ ఆదిత్తాయ సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ చక్ఖున్ద్రియం సమ్పలిమట్ఠ”న్తి విత్థారేత్వా “తుమ్హాకం రూపం ఓలోకనకాలోపి అత్థి అనోలోకనకాలోపి. ఓలోకనకాలే సుభవసేన అనోలోకేత్వా అసుభవసేనేవ ఓలోకేయ్యాథ, ఏవం అత్తనో గోచరా న పరిహాయిస్సథ. కో పన తుమ్హాకం గోచరోతి? చత్తారో సతిపట్ఠానా, చత్తారో సమ్మప్పధానా, చత్తారో ఇద్ధిపాదా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, నవ లోకుత్తరధమ్మా. ఏతస్మిఞ్హి వో గోచరే చరన్తానం న లచ్ఛతి మారో ఓతారం, సచే పన కిలేసవసికా హుత్వా సుభనిమిత్తవసేన ఓలోకేస్సథ, పూతిమంససిఙ్గాలో వియ అత్తనో గోచరా పరిహాయిస్సథా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే హిమవన్తపదేసే అరఞ్ఞాయతనే పబ్బతగుహాయం అనేకసతా ఏళకా వసన్తి. తేసం వసనట్ఠానతో అవిదూరే ఏకిస్సా గుహాయ పూతిమంసో నామ సిఙ్గాలో వేణియా నామ భరియాయ సద్ధిం వసతి. సో ఏకదివసం భరియాయ సద్ధిం విచరన్తో తే ఏళకే దిస్వా “ఏకేన ఉపాయేన ఇమేసం మంసం ఖాదితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా ఉపాయేన ఏకేకం ఏళకం మారేసి. తే ఉభోపి ఏళకమంసం ఖాదన్తా థామసమ్పన్నా థూలసరీరా అహేసుం. అనుపుబ్బేన ఏళకా పరిక్ఖయం అగమంసు. తేసం అన్తరే మేణ్డమాతా నామ ఏకా ఏళికా బ్యత్తా అహోసి ఉపాయకుసలా. సిఙ్గాలో తం మారేతుం అసక్కోన్తో ఏకదివసం భరియాయ సద్ధిం సమ్మన్తేన్తో “భద్దే, ఏళకా ఖీణా, ఇమం ఏళికం ఏకేన ఉపాయేన ఖాదితుం వట్టతి, అయం పనేత్థ ఉపాయో, త్వం ఏకికావ గన్త్వా ఏతాయ సద్ధిం సఖీ హోహి, అథ తే తాయ సద్ధిం విస్సాసే ఉప్పన్నే అహం మతాలయం కరిత్వా నిపజ్జిస్సామి, త్వం ఏతం ఉపసఙ్కమిత్వా ‘ఏళికే సామికో మే మతో, అహఞ్చ అనాథా, ఠపేత్వా తం అఞ్ఞో మే ఞాతకో నత్థి, ఏహి రోదిత్వా కన్దిత్వా తస్స సరీరకిచ్చం కరిస్సామా’తి వత్వా తం గహేత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసి, అథ నం అహం ఉప్పతిత్వా గీవాయ డంసిత్వా మారేస్సామీ”తి ఆహ.

సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తాయ సద్ధిం సఖిభావం కత్వా విస్సాసే ఉప్పన్నే ఏళికం తథా అవోచ. ఏళికా “ఆళి సిఙ్గాలి తవ సామికేన సబ్బే మమ ఞాతకా ఖాదితా, భాయామి న సక్కోమి గన్తు”న్తి ఆహ. “ఆళి, మా భాయి, మతకో కిం కరిస్సతీ”తి? “ఖరమన్తో తే సామికో, భాయామేవాహ”న్తి సా ఏవం వత్వాపి తాయ పునప్పునం యాచియమానా “అద్ధా మతో భవిస్సతీ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తాయ సద్ధిం పాయాసి. గచ్ఛన్తీ పన “కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ”తి తస్మిం ఆసఙ్కాయ సిఙ్గాలిం పురతో కత్వా సిఙ్గాలం పరిగ్గణ్హన్తీయేవ గచ్ఛతి. సిఙ్గాలో తాసం పదసద్దం సుత్వా “ఆగతా ను ఖో ఏళికా”తి సీసం ఉక్ఖిపిత్వా అక్ఖీని పరివత్తేత్వా ఓలోకేసి. ఏళికా తం తథా కరోన్తం దిస్వా “అయం పాపధమ్మో మం వఞ్చేత్వా మారేతుకామో మతాలయం దస్సేత్వా నిపన్నో”తి నివత్తిత్వా పలాయన్తీ సిఙ్గాలియా “కస్మా పలాయసీ”తి వుత్తే తం కారణం కథేన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౯౬. “న ఖో మే రుచ్చతి ఆళి, పూతిమంసస్స పేక్ఖనా;
ఏతాదిసా సఖారస్మా, ఆరకా పరివజ్జయే”తి.

తత్థ **ఆళీ**తి ఆలపనం, సఖి సహాయికేతి అత్థో. **ఏతాదిసా సఖారస్మా**తి ఏవరూపా సహాయకా అపక్కమిత్వా తం సహాయకం ఆరకా పరివజ్జేయ్యాతి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సా నివత్తిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతా. సిఙ్గాలీ తం నివత్తేతుం అసక్కోన్తీ తస్సా కుజ్ఝిత్వా అత్తనో సామికస్సేవ సన్తికం గన్త్వా పజ్ఝాయమానా నిసీది. అథ నం సిఙ్గాలో గరహన్తో దుతియం గాథమాహ –

౯౭. “ఉమ్మత్తికా అయం వేణీ, వణ్ణేతి పతినో సఖిం;
పజ్ఝాయి పటిగచ్ఛన్తిం, ఆగతం మేణ్డమాతర”న్తి.

తత్థ **వేణీతి** తస్సా నామం. **వణ్ణేతి పతినో సఖిన్తి** పఠమమేవ అత్తనో సఖిం ఏళికం “మయి సినేహా విస్సాసికా ఆగమిస్సతి నో సన్తికం, మతాలయం కరోహీ”తి పతినో సన్తికే వణ్ణేతి. అథ నం సా ఇదాని ఆగతం మమ సన్తికం అనాగన్త్వావ పటిగచ్ఛన్తిం మేణ్డమాతరం పజ్ఝాయతి అనుసోచతీతి.

తం సుత్వా సిఙ్గాలీ తతియం గాథమాహ –

౯౮. “త్వం ఖోసి సమ్మ ఉమ్మత్తో, దుమ్మేధో అవిచక్ఖణో;
యో త్వం మతాలయం కత్వా, అకాలేన విపేక్ఖసీ”తి.

తత్థ **అవిచక్ఖణోతి** విచారణపఞ్ఞారహితో. **అకాలేన విపేక్ఖసీతి** ఏళికాయ అత్తనో సన్తికం అనాగతాయేవ ఓలోకేసీతి అత్థో.

౯౯. “న అకాలే విపేక్ఖయ్య, కాలే పేక్ఖేయ్య పణ్డితో;
పూతిమంసోవ పజ్ఝాయి, యో అకాలే విపేక్ఖతీ”తి. – అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా;

తత్థ **అకాలేతి** కామగుణే ఆరబ్భ సుభవసేన చిత్తుప్పాదకాలే. అయఞ్హి భిక్ఖునో రూపం ఓలోకేతుం అకాలో నామ. **కాలేతి** అసుభవసేన అనుస్సతివసేన కసిణవసేన వా రూపగ్గహణకాలే. అయఞ్హి భిక్ఖునో రూపం ఓలోకేతుం కాలో నామ. తత్థ అకాలే సారత్తకాలే రూపం ఓలోకేన్తా మహావినాసం పాపుణన్తీతి హరితచజాతకలోమసకస్సపజాతకాదీహి దీపేతబ్బం. కాలే అసుభవసేన ఓలోకేన్తా అరహత్తే పతిట్ఠహన్తీతి అసుభకమ్మికతిస్సత్థేరవత్థునా కథేతబ్బం. **పూతిమంసోవ పజ్ఝాయీతి** భిక్ఖవే, యథా పూతిమంససిఙ్గాలో అకాలే ఏళికం ఓలోకేత్వా అత్తనో గోచరా పరిహీనో పజ్ఝాయతి, ఏవం భిక్ఖు అకాలే సుభవసేన రూపం ఓలోకేత్వా సతిపట్ఠానాదిగోచరా పరిహీనో దిట్ఠధమ్మే సమ్పరాయేపి సోచతి పజ్ఝాయతి కిలమతీతి.

వేణీపి ఖో సిఙ్గాలీ పూతిమంసం అస్సాసేత్వా “సామి, మా చిన్తేసి, అహం తం పునపి ఉపాయేన ఆనేస్సామి, త్వం ఆగతకాలే అప్పమత్తో గణ్హేయ్యాసీ”తి వత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా “ఆళి, తవ ఆగతకాలేయేవ నో అత్థో జాతో, తవ ఆగతకాలస్మింయేవ హి మే సామికో సతిం పటిలభి, ఇదాని జీవతి, ఏహి తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోహీ”తి వత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౦౦.“పియం ఖో ఆళి మే హోతు, పుణ్ణపత్తం దదాహి మే;
పతి సఞ్జీవితో మయ్హం, ఏయ్యాసి పియపుచ్ఛికా”తి.

తత్థ **పుణ్ణపత్తం దదాహి మేతి** పియక్ఖానం అక్ఖాయికా మయ్హం తుట్ఠిదానం దేహి. **పతి సఞ్జీవితో మయ్హన్తి** మమ సామికో సఞ్జీవితో ఉట్ఠితో అరోగోతి అత్థో. **ఏయ్యాసీతి** మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛ.

ఏళికా “అయం పాపధమ్మా మం వఞ్చేతుకామా, అయుత్తం ఖో పన పటిపక్ఖకరణం, ఉపాయేనేవ నం వఞ్చేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౦౧."పియం ఖో ఆళి తే హోతు, పుణ్ణపత్తం దదామి తే;
మహతా పరివారేన, ఏస్సం కయిరాహి భోజన"న్తి.

తత్థ **ఏస్సన్తి** ఆగమిస్సామి. ఆగచ్ఛమానా చ అత్తనో ఆరక్ఖం కత్వా మహన్తేన పరివారేన ఆగమిస్సామీతి.

అథ నం సిఙ్గాలీ పరివారం పుచ్ఛన్తీ సత్తమం గాథమాహ –

౧౦౨."కీదిసో తుయ్హం పరివారో, యేసం కాహామి భోజనం;
కిం నామకా చ తే సబ్బే, తే మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితా"తి.

సా ఆచిక్ఖన్తీ అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౦౩. "మాలియో చతురక్ఖో చ, పిఙ్గియో అథ జమ్బుకో;
ఏదిసో మయ్హం పరివారో, తేసం కయిరాహి భోజన"న్తి.

తత్థ **తే మే**తి తే పరివారే మయ్హం ఆచిక్ఖ. **మాలియో**తిఆదీని చతున్నం సునఖానం నామాని. "తత్థ ఏకేకస్స పఞ్చ పఞ్చ సునఖసతాని పరివారేన్తి, ఏవం ద్వీహి సునఖసహస్సేహి పరివారితా ఆగమిస్సామీ"తి వత్వా "సచే తే భోజనం న లభిస్సన్తి, తుమ్హే ద్వేపి జనే మారేత్వా ఖాదిస్సన్తీ"తి ఆహ.

తం సుత్వా సిఙ్గాలీ భీతా "అలం ఇమిస్సా తత్థ గమనేన, ఉపాయేనస్సా అనాగమనమేవ కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నవమం గాథమాహ –

౧౦౪."నిక్ఖన్తాయ అగారస్మా, భణ్డకమ్పి వినస్సతి;
ఆరోగ్యం ఆళినో వజ్జం, ఇధేవ వస మాగమా"తి.

తస్సత్థో – ఆళి, తవ గేహే బహుభణ్డకం అత్థి, తం తే నిక్ఖన్తాయ అగారస్మా అనారక్ఖం భణ్డకం వినస్సతి, అహమేవ తే ఆళినో సహాయకస్స ఆరోగ్యం వజ్జం వదిస్సామి, త్వం ఇధేవ వస మాగమాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మరణభయభీతా వేగేన సామికస్స సన్తికం గన్త్వా తం గహేత్వా పలాయి. తే పున తం ఠానం ఆగన్తుం నాసక్ఖింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా అహం తస్మిం ఠానే వనజేట్ఠకరుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా అహోసి"న్తి.

పూతిమంసజాతకవణ్ణనా ఏకాదసమా.

[౪౩౮] ౧౨. దద్దరజాతకవణ్ణనా

యో తే పుత్తకేతి ఇదం సత్థా గిజ్ఝకూటే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "అహో ఆవుసో దేవదత్తో నిల్లజ్జో అనరియో ఏవం ఉత్తమగుణధరస్స సమ్మాసమ్బుద్ధస్స అజాతసత్తునా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా ధనుగ్గహపయోజనసిలాపవిజ్ఝననాళాగిరివిస్సజ్జనేహి వధాయ ఉపాయం కరోతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కి, ఇదాని పన మే తాసమత్తమ్పి కాతుం నాసక్ఖీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో పఞ్చసతానం మాణవకానం సిప్పం వాచేన్తో ఏకదివసం చిన్తేసి "మయ్హం ఇధ వసన్తస్స పలిబోధో హోతి, మాణవకానమ్పి సిప్పం న నిట్ఠాతి, హిమవన్తపదేసే అరఞ్ఞాయతనం పవిసిత్వా తత్థ వసన్తో వాచేస్సామీ"తి. సో మాణవకానం కథేత్వా తిలతణ్డులతేలవత్థాదీని గాహాపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మగ్గతో అవిదూరే ఠానే పణ్ణసాలం కారేత్వా నివాసం కప్పేసి, మాణవాపి అత్తనో పణ్ణసాలం కరింసు. మాణవకానం ఞాతకా తేలతణ్డులాదీని పేసేన్తి. రట్ఠవాసినోపి "దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో కిర అరఞ్ఞే అసుకట్ఠానే నామ వసన్తో సిప్పం ఉగ్గణ్హాపేతీ"తి తస్స తణ్డులాదీని అభిహరన్తి, కన్తారప్పటిపన్నాపి దేన్తి, అఞ్ఞతరోపి పురిసో ఖీరపానత్థాయ సవచ్ఛం ధేనుం అదాసి. ఆచరియస్స పణ్ణసాలాయ సన్తికే ద్వీహి పోతకేహి సద్ధిం ఏకా గోధా వసతి, సీహబ్యగ్ఘాపిస్స ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తి. ఏకో తిత్తిరోపి తత్థ నిబద్ధవాసో అహోసి. సో ఆచరియస్స మాణవానం మన్తే వాచేన్తస్స సద్దం సుత్వా తయోపి వేదే ఉగ్గణ్హి. మాణవా తేన సద్ధిం అతివిస్సాసికా అహేసుం.

అపరభాగే మాణవేసు నిప్ఫత్తిం అప్పత్తేసుయేవ ఆచరియో కాలమకాసి. మాణవా తస్స సరీరం ఝాపేత్వా వాలుకాయ థూపం కత్వా నానాపుప్ఫేహి పూజేత్వా రోదన్తి పరిదేవన్తి. అథ నే తిత్తిరో "కస్మా రోదథా"తి ఆహ. "ఆచరియో నో సిప్పే అనిట్ఠితేయేవ కాలకతో, తస్మా రోదామా"తి. "ఏవం సన్తే మా సోచిత్థ, అహం వో సిప్పం వాచేస్సామీ"తి. "త్వం కథం జానాసీ"తి? "అహం ఆచరియే తుమ్హాకం వాచేన్తే సద్దం సుత్వా తయో వేదే పగుణే అకాసిన్తి. తేన హి అత్తనో పగుణభావం అమ్హే జానాపేహీ"తి. తిత్తిరో "తేన హి సుణాథా"తి తేసం గణ్ఠిట్ఠానమేవ పబ్బతమత్థకా నదిం ఓతరన్తో వియ ఓసారేసి. మాణవా హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా తిత్తిరపణ్డితస్స సన్తికే సిప్పం పట్ఠపేసుం. సోపి దిసాపామోక్ఖాచరియస్స ఠానే ఠత్వా తేసం సిప్పం వాచేసి. మాణవా తస్స సువణ్ణపఞ్జరం కరిత్వా ఉపరి వితానం బన్ధిత్వా సువణ్ణతట్టకే మధులాజాదీని ఉపహరన్తా నానావణ్ణేహి పుప్ఫేహి పూజేన్తా మహన్తం సక్కారం కరింసు. "తిత్తిరో కిర అరఞ్ఞాయతనే పఞ్చసతే మాణవకే మన్తం వాచేతీ"తి సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి.

తదా జమ్బుదీపే గిరగ్గసమజ్జసదిసం మహన్తం ఛణం ఘోసయింసు. మాణవానం మాతాపితరో "ఛణదస్సనత్థాయ ఆగచ్ఛన్తూ"తి పేసేసుం. మాణవా తిత్తిరస్స ఆరోచేత్వా తిత్తిరపణ్డితం సబ్బఞ్చ అస్సమపదం గోధం పటిచ్ఛాపేత్వా అత్తనో అత్తనో నగరమేవ అగమింసు. తదా ఏకో నిక్కారుణికో దుట్ఠతాపసో తత్థ తత్థ విచరన్తో తం ఠానం సమ్పాపుణి. గోధా తం దిస్వా పటిసన్థారం కత్వా "అసుకట్ఠానే తణ్డులా, అసుకట్ఠానే తేలాదీని అత్థి, భత్తం పచిత్వా భుఞ్జాహీ"తి వత్వా గోచరత్థాయ గతా. తాపసో పాతోవ భత్తం పచిత్వా ద్వే గోధాపుత్తకే మారేత్వా ఖాది, దివా తిత్తిరపణ్డితఞ్చ వచ్ఛకఞ్చ మారేత్వా ఖాది, సాయం ధేనుం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తమ్పి మారేత్వా మంసం ఖాదిత్వా రుక్ఖమూలే నిపజ్జిత్వా ఘురుఘురాయన్తో నిద్దం ఓక్కమి. గోధా సాయం ఆగన్త్వా పుత్తకే అపస్సన్తీ ఉపధారయమానా విచరి. రుక్ఖదేవతా గోధం పుత్తకే అదిస్వా కమ్పమానం

ఓలోకేత్వా ఖన్ధవిటపబ్భన్తరే దిబ్బానుభావేన ఠత్వా "గోధే మా కమ్పి, ఇమినా పాపపురిసేన తవ పుత్తకా చ తిత్తిరో చ వచ్ఛో చ ధేను చ మారితా, గీవాయ నం డంసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేహీ"తి సల్లపన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧౦౩."యో తే పుత్తకే అఖాది, దిన్నభత్తో అదూసకే;

తస్మిం దాఠం నిపాతేహి, మా తే ముచ్చిత్థ జీవతో"తి.

తత్థ **దిన్నభత్తో**తి భత్తం పచిత్వా భుఞ్జాహీతి తయా దిన్నభత్తో. **అదూసకే**తి నిద్దోసే నిరపరాధే. **తస్మిం దాఠం నిపాతేహీ**తి తస్మిం పాపపురిసే చతస్సోపి దాఠా నిపాతేహీతి అధిప్పాయో. **మా తే ముచ్చిత్థ జీవతో**తి జీవన్తో సజీవో హుత్వా తవ హత్థతో ఏసో పాపధమ్మో మా ముచ్చిత్థ, మోక్ఖం మా లభతు, జీవితక్ఖయం పాపేహీతి అత్థో.

తతో గోధా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౦౪."ఆకిణ్ణలుద్దో పురిసో, ధాతిచేలంవ మక్ఖితో;

పదేసం తం న పస్సామి, యత్థ దాఠం నిపాతయే.

౧౦౫."అకతఞ్ఞుస్స పోసస్స, నిచ్చం వివరదస్సినో;

సబ్బం చే పథవిం దజ్జా, నేవ నం అభిరాధయే"తి.

తత్థ **ఆకిణ్ణలుద్దో**తి గాళ్హలుద్దో. **వివరదస్సినో**తి ఛిద్దం ఓతారం పరియేసన్తస్స. **నేవ నం అభిరాధయే**తి ఏవరూపం పుగ్గలం సకలపథవిం దేన్తోపి తోసేతుం న సక్కుణేయ్య, కిమఙ్గం పనాహం భత్తమత్తదాయికాతి దస్సేతి.

గోధా ఏవం వత్వా "అయం పటిబుజ్ఝిత్వా మమ్పి ఖాదేయ్యా"తి అత్తనో జీవితం రక్ఖమానా పలాయి. తేపి పన సీహబ్యగ్ఘా తిత్తిరస్స సహాయకావ, కదాచి తే ఆగన్త్వా తిత్తిరం పస్సన్తి, కదాచి సో గన్త్వా తేసం ధమ్మం దేసేత్వా ఆగచ్ఛతి, తస్మిం పన దివసే సీహో బ్యగ్ఘం ఆహ – "సమ్మ, చిరం దిట్ఠో నో తిత్తిరో, అజ్జ సత్తట్ఠదివసా హోన్తి, గచ్ఛ, తావస్స పవత్తిం ఞత్వా ఏహీ"తి. బ్యగ్ఘో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గోధాయ పలాయనకాలే తం ఠానం పత్వా తం పాపపురిసం నిద్దాయన్తం పస్సి. తస్స జటన్తరే తిత్తిరపణ్డితస్స లోమాని పఞ్ఞాయన్తి, ధేనుయా చ వచ్ఛకస్స చ అట్ఠీని పఞ్ఞాయన్తి. బ్యగ్ఘరాజా తం సబ్బం దిస్వా సువణ్ణపఞ్జరే చ తిత్తిరపణ్డితం అదిస్వా "ఇమినా పాపపురిసేన ఏతే మారితా భవిస్సన్తీ"తి తం పాదేన పహరిత్వా ఉట్ఠాపేసి. సోపి తం దిస్వా భీతతసితో అహోసి. అథ నం బ్యగ్ఘో "త్వం ఏతే మారేత్వా ఖాదసీ"తి పుచ్ఛి. "నేవ మారేమి, న ఖాదామీ"తి. "పాపధమ్మ తయి అమారేన్తే అఞ్ఞో కో మారేస్సతి, కథేహి తావ కారణం, అకథేన్తస్స జీవితం తే నత్థీ"తి. సో మరణభయభీతో "ఆమ, సామి, గోధాపుత్తకే చ వచ్ఛకఞ్చ ధేనుఞ్చ మారేత్వా ఖాదామి, తిత్తిరం పన న మారేమీ"తిఆహ. సో తస్స బహుం కథేన్తస్సపి అసద్దహిత్వా "త్వం కుతో ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సామి, కలిఙ్గరట్ఠతో వాణిజకానం భణ్డం వహన్తో జీవికహేతు ఇదఞ్చిదఞ్చ కమ్మం కత్వా ఇదానిమ్హి ఇధాగతో"తి తేన సబ్బస్మిం అత్తనా కతకమ్మే కథితే "పాపధమ్మ తయి తిత్తిరం అమారేన్తే అఞ్ఞో కో మారేస్సతి, ఏహి సీహస్స మిగరఞ్ఞో సన్తికం తం నేస్సామీ"తి తం పురతో కత్వా తాసేన్తో అగమాసి. సీహరాజా తం ఆనేన్తం బ్యగ్ఘం పుచ్ఛన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౬."కిం ను సుబాహు తరమానరూపో, పచ్చాగతోసి సహ మాణవేన;

కిం కిచ్చమత్థం ఇధమత్థి తుయ్హం, అక్ఖాహి మే పుచ్ఛితో ఏతమత్థ''న్తి.

తత్థ **సుబాహూతి** బ్యగ్ఘం నామేనాలపతి. బ్యగ్ఘస్స హి పురిమకాయో మనాపో హోతి, తేన తం ఏవమాహ. **కిం కిచ్చమత్థం ఇధమత్థి తుయ్హన్తి** కిం కరణీయం అత్థసఙ్ఖాతం ఇమినా మాణవేన ఇధ అత్థి. ''తుయ్హం కిం కిచ్చమత్థ''న్తిపి పాఠో, అయమేవత్థో.

తం సుత్వా బ్యగ్ఘో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౦౯.''యో తే సఖా దద్దరో సాధురూపో, తస్స వధం పరిసఙ్కామి అజ్జ;

పురిసస్స కమ్మాయతనాని సుత్వా, నాహం సుఖిం దద్దరం అజ్జ మఞ్ఞే''తి.

తత్థ **దద్దరోతి** తిత్తిరో. **తస్స వధన్తి** తస్స తిత్తిరపణ్డితస్స ఇమమ్హా పురిసమ్హా అజ్జ వధం పరిసఙ్కామి. **నాహం సుఖిన్తి** అహం అజ్జ దద్దరం సుఖిం అరోగం న మఞ్ఞామి.

అథ నం సీహో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౧౦.''కానిస్స కమ్మాయతనాని అస్సు, పురిసస్స వుత్తిసమోధానతాయ;

కం వా పటిఞ్ఞం పురిసస్స సుత్వా, పరిసఙ్కసి దద్దరం మాణవేనా''తి.

తత్థ **అస్సూతి** అస్సోసి. **వుత్తిసమోధానతాయాతి** జీవితవుత్తిసమోధానతాయ, కాని నామ ఇమినా అత్తనో కమ్మాని తుయ్హం కథితానీతి అత్థో. **మాణవేనాతి** కిం సుత్వా ఇమినా మాణవేన మారితం పరిసఙ్కసి.

అథస్స కథేన్తో బ్యగ్ఘరాజా సేసగాథా అభాసి –

౧౧౧.''చిణ్ణా కలిఙ్గా చరితా వణిజ్జా, వేత్తాచరో సఙ్కుపథోపి చిణ్ణో;

నటేహి చిణ్ణం సహ వాకురేహి, దణ్డేన యుద్ధమ్పి సమజ్జమజ్ఝే.

౧౧౨.''బద్ధా కులీకా మితమాళకేన, అక్ఖా జితా సంయమో అబ్భతీతో;

అబ్బాహితం పుబ్బకం అడ్ఢరత్తం, హత్థా దడ్ఢా పిణ్డపటిగ్గహేన.

౧౧౩. ''తానిస్స కమ్మాయతనాని అస్సు, పురిసస్స వుత్తిసమోధానతాయ;

యథా అయం దిస్సతి లోమపిణ్డో, గావో హతా కిం పన దద్దరస్సా''తి.

తత్థ **చిణ్ణా కలిఙ్గాతి** వాణిజకానం భణ్డం వహన్తేన కిర తేన కలిఙ్గరట్ఠే చిణ్ణా. **చరితా వణిజ్జాతి** వణిజ్జాపి తేన కతా. **వేత్తాచరోతి** వేత్తేహి సఞ్చరితబ్బో. **సఙ్కుపథోపి చిణ్ణోతి** ఖాణుకమగ్గోపి వలఞ్జితో. **నటేహీతి** జీవికహేతుయేవ నటేహిపి సద్ధిం. **చిణ్ణం సహ వాకురేహీతి** వాకురం వహన్తేన వాకురేహి సద్ధిం చరితం. **దణ్డేన యుద్ధన్తి** దణ్డేన యుద్ధమ్పి కిర తేన యుజ్ఝితం.

బద్ధా కులీకాతి సకుణికాపి కిర తేన బద్ధా. **మితమాళకేనా**తి ధఙ్కమాపకకమ్మమ్పి కిర తేన కతం. **అక్ఖా జితా**తి అక్ఖధుత్తానం వేయ్యావచ్చం కరోన్తేన అక్ఖా హటా. **సంయమో అబ్భుతీతో**తి జీవితవుత్తిం నిస్సాయ పబ్బజన్తేనేవ సీలసంయమో అతిక్కన్తో. **అబ్భాహిత**న్తి అపగ్ఘరణం కతం. **పుబ్బక**న్తి లోహితం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమినా కిర జీవికం నిస్సాయ రాజాపరాధికానం హత్థపాదే ఛిన్దిత్వా తే ఆనేత్వా సాలాయ నిపజ్జాపేత్వా వణముఖేహి పగ్ఘరన్తం లోహితం అడ్ఢరత్తసమయే తత్థ గన్త్వా కుణ్డకధూమం దత్వా ఠపితన్తి. **హత్థా దడ్ఢా**తి ఆజీవికపబ్బజ్జం పబ్బజితకాలే ఉణ్హపిణ్డపాతపటిగ్గహణే హత్థాపి కిరస్స దడ్ఢా.

తానిస్స కమ్మాయతనానీతి తాని అస్స కమ్మాని. **అస్సూ**తి అస్సోసిం. **యథా అయ**న్తి యథా ఏస ఏతస్స జటన్తరే తిత్తిరలోమపిణ్డోపి దిస్సతి, ఇమినా కారణేన వేదితబ్బమేతం “ఏతేనేవ నో మారితో”తి. **గావో హతా కిం పన దద్దరస్సా**తి గావోపి ఏతేన హతా, దద్దరస్స పన కిం న హనితబ్బం, కస్మా ఏస తం న మారేస్సతీతి.

సీహో తం పురిసం పుచ్ఛి “మారితో తే తిత్తిరపణ్డితో”తి? “ఆమ, సామీ”తి. అథస్స సచ్చవచనం సుత్వా సీహో తం విస్సజ్జేతుకామో అహోసి. బ్యగ్ఘరాజా పన “మారేతబ్బయుత్తకో ఏసో”తి వత్వా తత్థేవ నం దాఠాహి పహరిత్వా మారేత్వా ఆవాటం ఖణిత్వా పక్ఖిపి. మాణవా ఆగన్త్వా తిత్తిరపణ్డికం అదిస్వా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా నివత్తింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, దేవదత్తో పుబ్బేపి మయ్హం వధాయ పరిసక్కీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటజటిలో దేవదత్తో అహోసి, గోధా ఉప్పలవణ్ణా, బ్యగ్ఘో మోగ్గల్లానో, సీహో సారిపుత్తో, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో మహాకస్సపో, తిత్తిరపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దద్దరజాతకవణ్ణనా ద్వాదసమా.

జాతకుద్దానం –

గిజ్ఝకోసమ్బి సువఞ్చ, చూళసూవం హరిత్తచం;
కుసలం లోమకస్సపం, చక్కవాకం హలిద్ది చ.

సముగ్గం పూతిమంసఞ్చ, దద్దరఞ్చేవ ద్వాదస;
జాతకే నవనిపాతే, గీయింసు గీతికారకా.

నవకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

(తతియో భాగో నిట్ఠితో.)